

BRATŘI GRIMMOVÉ
NĚMECKÉ
POHÁDKY

Klhu

OBSAH

KLASICKÁ SBÍRKA NĚMECKÝCH POHÁDEK NĚMECKÉ POHÁDKY

1. ŽABÍ KRÁL ANEB ŽELEZNÝ JINDŘICH
2. JAK HOSPODAŘILA KOČKA S MYŠÍ
3. DĚTÁTKO PANNY MARIE
4. POHÁDKA O JEDNOM, KTERÝ ŠEL DO SVĚTA, ABY SE
NAUČIL BÁT
5. VLK A SEDM KŮZLÁTEK
6. VĚRNÝ JOHANNES
7. DOBRÝ OBCHOD
8. PODIVÍNSKÝ ŠUMAŘ
9. DVANÁCT BRATRŮ
10. DAREBÁCI
11. BRATŘÍČEK A SESTŘIČKA
12. LOCIKA
13. TŘI MUŽÍČCI V LESE
14. TŘI PŘADLENY
15. JENÍK A MAŘENKA
16. TŘI HADÍ LISTY
17. BILÝ HAD
18. SLÁMA, UHLÍK A FAZOLE
19. O RYBÁŘI A JEHO ŽENĚ
20. STATEČNÝ KREJČÍK
21. POPELKA
22. HÁDANKA
23. O MYŠCE, PTÁČKOVÍ A KLOBÁSE
24. PANÍ ZIMA
25. SEDM HAVRANŮ
26. ČERVENÁ KARKULKA
27. BRÉMŠTÍ MUZIKANTI
28. ZPÍVAJÍCÍ KŮSTKA
29. O ĎÁBLOVI A JEHO TŘECH ZLATÝCH VLASECH
30. VEŠKA A BLEŠKA
31. DÍVKA BEZ RUKOU
32. CHYTRÝ HONZA

33. TŘI ŘEČI
34. CHYTRÁ LÍZA
35. KREJČÍK V NEBI
36. STOLEČKU PROSTŘI SE, OSLÍKU ZLATO SYP, OBUŠKU HOP Z PYTLE!
37. PALEČEK
38. SVATBA PANÍ LIŠKY
PRVNÍ POHÁDKA
DRUHÁ POHÁDKA
39. O PIDIMUŽÍCÍCH
PRVNÍ POHÁDKA
DRUHÁ POHÁDKA
TŘETÍ POHÁDKA
40. ŽENICH LOUPEŽNÍK
41. PAN KORBES
42. PAN KMOTR
43. PANÍ TRUDA
44. KMOTRA SMRT
45. PALEČKOVO VANDROVÁNÍ
46. ČARODĚJNÝ PTÁK
47. O JALOVCOVÉM STROMĚ
48. STARÝ SULTÁN
49. ŠEST LABUTÍ
50. ŠÍPKOVÁ RŮŽENKA
51. HOLÁTKO
52. KRÁL DROZDIVOUS
53. SNĚHURKA
54. TORBA, KLOBOUČEK A ROH
55. PIDIVOUSEK
56. ZNEJMILEJŠÍ ROLAND
57. ZLATÝ PTÁK
58. PES A VRABEC
59. KOUBEČEK A KAČENKA
60. DVA BRATŘI
61. CHALUPNÍČEK
62. VČELÍ KRÁLOVNA
63. TŘI PÍRKA
64. ZLATÁ HUSA
65. KOŽEŠINKA

66. ZAJÍČKOVA NEVĚSTA
67. DVANÁCT LOVCŮ
68. O ČARODĚJI A JEHO MISTRU
69. JARUNKA A JAROMÍR
70. TŘI ŠŤASTLIVCI
71. ŠEST, KTERÝM PATŘÍ CELÝ ŠIRÝ SVĚT
72. VLK A ČLOVĚK
73. VLK A LIŠKA
74. LIŠÁK A PANÍMÁMA VLČICE
75. LIŠÁK A KOČKA
76. KARAFIÁT
77. MAZANÁ GRÉTA
78. STARÝ DĚDOUŠEK A VNUK
79. VODNÍ ŽÍNKÁ
80. O MRTVÉ SLEPIČCE A KOHOUTKOVI
81. BRATR HEJSA
82. O MASTIRÁDOVI
83. HONZOVO ŠTĚSTÍ
84. HONZA SE ŽENÍ
85. O ZLATÝCH MLÁDENCÍCH
86. LIŠKA A HUSY
87. CHUDÁK A BOHÁČ
88. O SKŘIVÁNKU ZPĚVÁČKOVI
89. HUSOPASKA
90. MLADÝ OBR
91. O MUŽÍČKOVI
92. KRÁL ZE ZLATÉHO VRCHU
93. VRÁNA
94. CHYTRÁ CHALUPNICKÁ DCERKA
96. O TŘECH PTÁČCÍCH
97. ŽIVÁ VODA
98. DOKTOR VŠEVĚD
99. DUCH V LÁHVI
100. ČERTŮV UMOUNĚNÝ BRATR
101. MEDVĚDÍ KOŽICH
102. STRÍZLÍČEK A MEDVĚD
103. SLADKÁ KAŠE
104. CHYTRÍ LIDÉ
105. POHÁDKY O KUŇCE

I

II

III

106. CHUDÝ CHASNÍK A KOČIČKA
107. DVA VANDROVNÍCI
108. JANEK JEŽEK
109. RUBÁŠEK
110. O ŽIDOVÍ V TRNÍ
111. VYUČENÝ LOVEC
112. CEP Z NEBE
113. O DVOU KRÁLOVSKÝCH DĚTECH
114. O CHYTRÉM KREJČÍKOVÍ
115. O JASNÉM SLUNCI, KTERÉ PRAVDU NESMLČELO
116. MODRÉ SVĚTLO
117. UMÍNĚNÉ DITĚ
118. TŘI RANHOJIČI
119. SEDM ŠVÁBŮ
120. O TŘECH TOVARYŠÍCH
121. O PRINCI, KTERÝ SE NIČEHO NEBÁL
122. O ČARODĚJNÉM SALÁTU
123. STAŘENA V LESE
124. TŘI BRATŘI
125. ĎÁBEL A JEHO BÁBA
126. FERDINAND VĚRNÝ A FERDINAND NEVĚRNÝ
127. ŽELEZNÝ KOTEL
128. LÍNÁ PŘADLENA
129. O ČTYŘECH OBRATNÝCH BRATŘÍCH
130. JEDNOOČKA, DVOJOČKA A TROJOČKA
131. O KRÁSNÉ KATEŘINCE A JANKU NENECHDŽBÁNKU
132. LIŠKA A KŮŇ
133. PROTANČENÉ STŘEVÍČKY
134. ŠEST SLUHŮ
135. BÍLÁ A ČERNÁ NEVĚSTA
136. ŽELEZNÝ JAN
137. O TŘECH ČERNÝCH PRINCEZNÁCH
138. KNOIST A JEHO TŘI SYNOVÉ
139. DÍVČINA Z BRAKELU
140. KDO VŠECHNO JE V DOMĚ
141. JEHŇÁTKO A RYBIČKA

142. SELIME, OTEVŘI SE!
143. NA CESTÁCH
144. OSLÍČEK
145. NEVDĚČNÝ SYN
146. ŘEPA
147. O ČLOVÍČKU V OHNI OMLAZENÉM
148. PÁNBŮH, ČERT A JEJICH STVOŘENÍ
149. KOUZELNÍKOVA POMSTA
150. STARÁ ŽEBRAČKA
151. TŘI LENOŠI
151. DVANÁCT LÍNÝCH ČELEDÍNŮ
152. PASÁČEK
153. TOLÁRKY Z NEBE
154. UKRADENÉ HALÍŘE
155. VOLBA NEVĚSTY
156. ODPADKY
157. VRABEC A JEHO ČTYŘI DĚTI
158. POHÁDKA O ZEMI BLAŽENOSTI
159. DIETMARSKÁ LŽIPOHÁDKA
160. POHÁDKOVÁ HÁDANKA
161. SNĚŽENA A RUBĚNA
162. CHYTRÝ ČELEDÍN
163. SKLENĚNÁ RAKEV
164. LÍNÝ JANEK
165. PTÁK NOH
166. SILNÝ HONZA
167. KRAJÁNEK V NEBI
168. O HUBENÉ LÍZE
169. LESNÍ DOMEK
170. JAK KREJČÍ SE ŽENOU RADOST I BOLEST SDÍLEL
171. KRÁLÍČEK STRÍZLÍČEK
172. PLATÝS
173. O BUKAČI A DUDKOVI
174. VÝR
175. POHÁDKA O MĚSÍCI
176. DÉLKA ŽIVOTA
177. SMRT A JEJÍ POSLOVÉ
178. MISTR ŠÍDLO
179. HUSOPASKA U STUDNĚ

180. EVA A JEJÍ NESTEJNÉ DĚTI
181. VÍLA Z RYBNÍKA
182. DARY DROBNÝCH LIDIČEK
182. OBR A KREJČÍ
184. PODKOVÁK
185. UBOHÝ CHLAPEC V HROBĚ
186. PRAVÁ NEVĚSTA
187. ZAJÍC A JEŽEK
188. VŘETENO, ČLUNEK A JEHLA
189. SEDLÁČEK A GERT
190. DROBEČKY NA STOLE
191. MORČÁTKO
192. MISTR ZLODĚJ
193. O BUBENÍKOVI
194. ŽITNÝ KLAS
195. NÁHROBEK
196. STARÝ ŠMAJD A PAJDA
197. KŘIŠŤÁLOVÁ KOULE
198. O PANNĚ MALENĚ
199. BOTY Z TELETINY
200. ZLATÝ KLÍČEK

POZNÁMKY

POZNÁMKA K PŘEKLADU

BRATŘI GRIMMOVÉ

NĚMECKÉ POHÁDKY

Praha 1961

STÁTNÍ NAKLADATELSTVÍ KRÁSNÉ LITERATURY A UMĚNÍ

Přeložila Helena Helceletová

Ilustroval Jiří Hejna

KLASICKÁ SBÍRKA NĚMECKÝCH POHÁDEK

Zesílený a soustředěný zájem o lidovou slovesnost má svůj počátek hluboko ve století osmnáctém, zejména v jeho druhé polovině. Tehdy slovesný folklór začal významně působit při utváření světového názoru a uměleckého vkusu evropského měšťanstva, jehož nástup též ve sféře ideologické je předzvěstí pozdějšího vítězství a které si silné pozice materiální i politické vydobylo hlavně v Anglii již od 17. věku. Není proto divu, že se právě v Anglii dospělo k novým kritériím básnickým a že se proti zkostnatělým konvencím uměleckým vyzdvihovala také nelíčená prostota, půvabná přirozenost a citová opravdovost poezie lidové. A není náhodou, že v téže zemi obohatila šedesátá léta 18. století světovou literaturu o dvě vynikající díla: o gaelské zpěvy domnělého Ossiana, proslulý to podvrh Macphersonův, a o Percyho soubor starobyklých anglických písní.

Nové umělecké pohledy našly záhy živnou půdu na kontinentu. Zakotvily především v Německu, kde se „od polovice století bojovalo proti francouzskému klasicismu i proti estetice racionalistické“ s dychtivým přijímáním podnětů anglických a kde již „Lessing upozornil na půvab písní litevských, avšak teprve Percy způsobil obrat zásadní“. [Jiří Horák, Národopis československý; Československá vlastivěda, díl II — Člověk, Praha 1933, str. 313.] Pod vlivem anglickým upoutala lidová poezie odbornou pozornost G. A. Bürgera a vedla ho i k samostatnému uměleckému snažení, jehož nejznámějším plodem se stala mistrná balada Lenore (1773). Ale příklady anglické zapůsobily zvláště na J. G. Herdera, na jeho proslavený soubor lidových písní (1778—1779), známý podle titulu druhého vydání jako Hlasy národů v písních (Stimmen der Völker in Liedern).

Jak vidno, byla to zpočátku především lidová píseň, která lákala básníky a učence. Ostatní druhy lidového umění slovesného stály poněkud ve stínu. Pravda, moudrá slova Herderova o hodnotách ukrytých v lidové poezii přivedla např. již J. K. A. Musdusa k pohádce. Avšak i když svou sbírku, vycházející od let 1782 do 1787 v pěti svazcích, nazval Lidové pohádky Němců (Volksmärchen der Deutschen), přece tímto souborem předložil spíše jen své vlastní literární výtvoř, v nichž osvícenský spisovatel prozrazuje, že téměř nic neví o svérázu a pravé ceně autentické poezie lidové. [Srovn. redakční předmluvu k Musäusově

sbírce vydané pod názvem *Märchen und Sagen*; Berlin 1956, str. 6. — O starších německých pohádkách viz Albert Wesselski, *Deutsche Märchen vor Grimm*; Brünn, München, Wien 1942.] *Ke skutečné změně dochází v Německu teprve počátkem 19. století.*

Je to doba politického úpadku zejména po porážce Pruska, doba, kdy se více než kdy jindy bolestně pociťuje roztržštěnost Německa a roste touha po jeho jednotě. Nastává silný příklon k starobylým tradicím, k dávné minulosti, a v posilování národního citu i národní sounáležitosti pomáhá též folklór. Hledí se na něj jako na umění pravé, nezkažené, původní, jako na umění, které poskytuje klíč k poznání národního ducha, jako na vzor tvorby profesionální — na rozdíl třeba od poměrů, ve Francii. Nadále k sobě soustřeďuje lásku i odborný zájem lidová píseň, ale nikoli už jen ona sama.

*Lidovou slovesnost ve větší šíři než dosud objevili jako jednu z památek národní kultury němečtí básníci a učenci, kteří se sešli v letech 1804—1808 v Heidelbergu a představovali skupinu „mladších romantiků“, nazývanou též „heidelberským básnickým kroužkem“. Netvořili uzavřené společenství s pevnými, jednotnými názory uměleckými a životními jako starší romantikové, seskupení kolem básnického kroužku v Jeně a reprezentující společnost umělců s určitými dogmaty. Heidelberské pojil právě jen vlastenecký cit a s ním souvisící záliba v lidovém umění slovesném, snaha o jeho intenzivní sběr i úsilí postavit toto umění do služeb politického boje. Tímto svým snažením „dali do pohybu množství poetické látky“ a po nově objeveném moři starobylého básnictví „vydali se tito první plavci odvážně a radostně“. [Richard M. Meyer, *Die deutsche Literatur des Neunzehnten Jahrhunderts*; Berlin 1912, str. 23n.]*

*Z heidelberského ovzduší vyrostla tři základní díla plnicí ve své době, jak naznačeno, aktuální společenskou úlohu; díla, jež našla cestu k lidu: 1806 začala vycházet písňová sbírka *Des Knaben Wunderhorn*, vzniklá sběratelským nadšením dvou protikladných, leč ve šťastném přátelství sdružených povah, Achima v. Arnima a Clemense Brentana. O rok později uveřejnil jejich starší heidelberský přítel a učitel Josef Görres nadšený spis o knížkách lidového čtení (*Die deutschen Volksbücher*). A za dalších pět let bylo zahájeno vydávání jakéhosi prozaického protějšku k souboru *Des Knaben Wunderhorn*, totiž nejznámější sbírky německých pohádek a zároveň nejvýznačnější knihy v evropském pohádkovém písemnictví. Nese název *Kinder- und Hausmärchen* (ve dvou svazcích 1812 a 1815) a jejími tvůrci jsou bratři Jacob a Wilhelm Grimmovi, úzce spjatí osobními kontakty s Arnimem a Brentanem.*

Mnohostrannou celoživotní činností ztělesnili oba bratři nejplněji všechny myšlenky a snahy své generace. S láskou se obraceli k utajeným pokladům německé řeči a literatury, stali se zakladateli německé filologie, různé oblasti

folklórní studovali v širokých kontextech s životem lidu a vybudovali národopis už ve skutečnou vědu. Starší Jacob (1785—1863) je autorem německé gramatiky, německé mytologie a dějin německé řeči. Mladší Wilhelm (1786—1859) proslul pracemi o německé hrdinské pověsti a o středověké literatuře. Do srdce lidu se však oba zapsali snažením společným. Kinder- und Hausmärchen jsou prvním vynikajícím výsledkem jejich pracovního spojení, pak následují hlavně Německé pověsti (Deutsche Sagen) a od druhé poloviny století Německý slovník (Deutsches Wörterbuch).

Společným literárním vystupováním jsou typickými představiteli své doby, jsou vzory i v osobním přátelství, v němž druh druhu od raného mládí až do konce života neopouštěl. Narodili se z úřednické rodiny v hessenském městě Hanau, známém i z pozdějšího vítězství Napoleona nad Bavorsky a Rakousky. Z pěti žijících bratrů se oba jako nejstarší k sobě přimkli nejtěsněji: „Chodili stejně oblečení, obývali jednu světničku, spali v jedné posteli a společně se jim dostalo prvního vyučování.“ [Wilhelm Scherer, Jacob Grimm; 2. vyd., Berlin 1885, str. 4.] V rodném městě získali také současně první základy francouzského jazyka a odnesli si je s sebou — Jacob šestiletý a Wilhelm pětiletý — když rodina přesídlila do nedalekého městečka Steinau an der Strasse. O vzájemném vztahu vypovídá Jacob: „Žili jsme v bratrském společenství majetku. Peníze, knihy i pracovní výpisky náležely nám oběma; bylo přirozené, že jsme své síly spojili také v četných svých pracích.“ [Robert Koenig, Deutsche Literaturgeschichte, II; Bielefeld und Leipzig 1922, str. 131.]

Společně trávili dále mládí v Kasselu, společně studovali práva v Marburgu a stali se pak profesory v Göttingen. Oba náleželi ještě s pěti jinými vědeckými pracovníky k „sedmi Göttingenským“, kteří v roce 1837 svým podpisem na protestním listě projevíli věrnost přísaze na ústavu a postavili se tak jako upřímní obránci svobody a pokroku proti rozhodnutí krále Ernsta Augusta, jenž ve snaze po absolutistické vládě zrušil tento základní státní zákon a zprostil státní úředníky přísahy na něj. Všech sedm učenců bylo zbaveno místa a tři z nich museli do tří dnů opustit Hanoversko. Byl mezi nimi i Jacob Grimm. Uchýlil se zpět do Kasselu, kam za devět měsíců později přibyl i Wilhelm. Odtud pak oba po více než tříleté přestávce byli povoláni na universitu v Berlíně, kde setrvali až do své smrti.

O pozvání obou bratrů do Berlína se nejhorlivěji přičiňovala Bettina Arnimová, již Grimmové téměř třicet let předtím s věnováním „Paní Elizabetě Arnimové pro malého Johannese Freimunda“ zaslali jako vánoční dárek tehdy čerstvý, tiskařskou černí vonící první svazek svých pohádek (1812). [Reinhold Steig, Achim v. Arnim und Jacob und Wilhelm Grimm; Stuttgart und Berlin 1904, str. 251.] Neposlali jí jej náhodou. Tato příslušnice někdejšího heidelberského

kroužku byla sestrou Cl. Brentana a manželkou A. v. Arnima, a příbuzenským poutem semkli se tak ještě pevněji k sobě dva básníci, kteří vlastně dali bratřím Grimmům první popudy k zachycování pohádek a sledovali od počátku s nevšedním zájmem, jak jejich sbírka narůstala.

Z mládí prožitého v Hanau a ve Steinau si oba bratři pamatovali řádku pověstí, pověrečných povídek a také několik pohádek. Z nich si Jacob vzpomínal zejména na pohádku o svatbě paní lišky: [Srovn. v našem českém vydání dva varianty pod č. 38.] „...patří k mým nejmilejším a dochovala se mi z dětství nejživěji, vzpomínal jsem si tak často s potěšením, jak nápadníci tūkali a jak děvečka pobíhala sem a tam po schodech a jak paní liška měla do červena vyplakané oči.“ [Wilhelm Praesent, *Märchenhaus des deutschen Volkes*; Kassel 1957, str. 51—52.]

Začátky skutečného sběratelského snažení však lze datovat mnohem později, nejpravděpodobněji rokem 1807, kdy přímo v městě Kasselu, v nejbližším sousedství svého obydlí, zachytili Grimmové první pohádky. Bylo to v kruhu jejich nejbližších přátel, v rodině lékárníka Wilda. Zde jim např. vyprávěla jedna ze šesti dcer, Gretchen Wildová, pohádku o Děťátku Panny Marie. (K nim přibyly později např. Jak hospodařila kočka s myší a Ukradené halíře.) Krátce potom přispěla oběma bratrům i její matka pohádkami Sláma, uhlík a fazole a Veška a bleška. Jiná z jejích dcer, Lisette, rozmnožila zápisy variantami o Panu Korbesovi, o Pidivouskovi a o Kuňce. Nejbohatší žeň však poskytla Dorothea, pozdější manželka Wilhelma Grimma, jemuž vyprávěla v idylickém zákoutí zahrady nebo v „zahradním domku u kamen“. Od ní pochází více než tucet pohádek, mezi nimi ty nejkrásnější a nejznámější: Jeník a Mařenka, Paní Zima, Stolečku prostři se, Šest labutí, Král Drozdívous, Zpívající kůstka aj.

Kde je pramen všech nebo alespoň většiny těchto pohádek? U nikoho jiného než u pověstné grimmovské vypravěčky „staré Marie“: „Člověk hned pocítí, že Dortchen a Gretchen Wildovy pravděpodobně jen dále odevzdávaly, co jim vtiskla do mysli stará Marie.“ [Herman Grimm, předmluva ke *Kinder — und Hausmärchen der Brüder Grimm*; 31. vyd., Berlin 1901, str. 55.] Tato tehdy dvašedesátiletá žena, příjmením Müllerová, která vedla Wildovům domácnost a jejíž muž padl ve válce, poskytla přímo svým vyprávěním řadu jiných půvabných pohádek, jako jsou zvláště Bratříček a sestřička, Červená karkulka, Dívka bez rukou, Šípková Růženka a Ženich loupežník.

Čím byla „stará Marie“ a její pohádky, zprostředkované Wildovými dcerami, pro svazek první, tím byla jiná pohádkářka, Katharina Dorothea Viehmannová, pro svazek druhý. Vzpomeňme alespoň jejích nejznámějších pohádek: Líná přadlena, Doktor Vševěd, Čertův umouněný bratr, Ďábel a jeho bába, Chytrá chalupnická dcerka, Chudý chasník a kočička. Celkem u ní Grimmové

zaznamenali jedenadvacet pohádek a k jiným doplňky a další verze. Viehmannová žila jako Žena sedláka nedaleko Kasselu ve vesnici Niederrzwehren a Grimmové se s ní setkali náhodou, jak poznamenává Wilhelm v předmluvě k druhému svazku. V té době jí prý nebylo mnoho přes padesát let, měla pevné rysy a příjemný obličej, jasný i ostrý pohled a „v mládí byla pravděpodobně krásná. Zachovává tyto staré pověsti pevně v paměti, kterýžto dar, jak říká, není každému propůjčen a mnohý si vůbec nic nemůže zapamatovat; přitom vypráví rozvážně, jistě a neobyčejně živě z vlastního zalíbení ve vyprávění samém, jednou zcela nenuceně, jindy, jestliže chceme, ještě jednou pomalu, takže jí po jistém výcviku lze stačit ve psaní... Kdo věří ve snadné porušování lidového podání, v nedbalost při jeho uchovávání a také v nemožnost dlouhého trvání jako v pravidlo, ten by měl slyšet, jak přesně vždy setrvává při každém vyprávění a jak dbá na jeho správnost; nikdy nepozměňuje při opakování něco věcně a opravuje uprostřed řeči hned sama nedopatření, jakmile je zpozoruje.“ [Srovn. přetisk v edici, podle níž je pořízen náš český překlad Grimmových pohádek; Aufbau-Verlag, Berlin 1957, str. 780—781. Dále cituji zkráceně: KHM, Předmluva.]

Po svém otci, hostinském Johannu Isaaku Piersonovi, byla Viehmannová potomkem staré hugenotské rodiny. Bezesporu pohádky, které vyprávěla, byly udržovány v tradici rodinné, neboť se v nich projevují silné rysy francouzského podání, zejména ohlasy pohádek Charlese Perraulta. Podobného rázu jsou pohádky, které Grimmové získali od jiných měšťanských dívek v Kasselu, od sester Jeannetty a Amalie Hassenpflugových, blízké spřátelených s Dorotheou Wildovou a sestrou Grimmů. Jejich matka pocházela rovněž z hugenotské rodiny a dětem vyprávěla mnoho pohádek. Nejblíže k francouzskému pramenu měly varianty o Modrovousovi a o Kocouru v botách; snad právě pro nápadnou shodu s Perraultem vyřadili je Grimmové z druhého vydání. Od sester Hassenpflugových, zejména od Jeannetty, která jinak nebyla tak nadaná jako její sestra, ale zato měla výtečný smysl pro lidová vyprávění, pochází zcela nebo částečně jedenáct pohádek, jako Statečný krejčík, Bílý had, po jednom z variantů o Sněhurce a Králi Drozdívousovi.

Již zmínka o složitých etnických vztazích napovídá leccos o různorodosti v Grimmových pohádkách. Názvy pohádek, jež jsme zvolili za příklady, naznačují pak výraznou i tematickou pestrost sbírky i žánrovou rozličnost od pohádek zvířecích přes kouzelné, legendární, novelistické až po žertovné. [Pro toto bohaté složení poskytuje sbírka badatelům výchozí materiál i k zevšeobecňujícím studiím teoretickým. Viz z poslední doby zejména Lutz Röhrich, *Märchen und Wirklichkeit*; Wiesbaden 1956, zejména str. 254—256, kde podává soupis těch Grimmových pohádek, jež podrobil zkoumání.] Přes tuto rozmanitost a

roztržitěnost mají všechny uvedené záznamy něco společného: byly pořízeny z poměrně malého území, z Hessenska, a opět dotvrzují známou skutečnost, jak díla velikého dosahu mnohdy vyrůstají z rodné půdy svých tvůrců. Zvláště první svazek pohádek je téměř ryze hessenský, a proto k nim měli Grimmové tak blízký a těsný citový vztah: „...ke každé jednotlivé nás váže ještě příjemná vzpomínka. Málo knih vznikalo s takovou radostí.“ [Wilhelm Grimm, *Kleinere Schriften* 1, str. 321.]

V druhém svazku se vzájemný poměr trochu změnil. I tu sice základní pohádkový fond zůstává hessenský, ale přistupuje k němu významnou měrou nový okruh, okruh westfálský. [Původních 22 příspěvků westfálských ve vydání prvním se v definitivním vydání o 200 číslech, které je též podkladem našemu českému překladu, rozrostlo na 39.] Ne tedy náhodně uvedl Wilhelm v předmluvě mezi informátory kromě selky Viehmannové jenom westfálskou skupinu přátel. [Srovn. Karl Schulte-Kemminghausen, úvod k edici grimmovských pohádkových příspěvků z Westfálska, nazvané *Von Königen, Hexen und allerlei Spuk; Schloss Bentlage bei Rheine in Westfalen* 1957, str. 6.] Skládala se z příslušníků dvou šlechtických rodin, Haxthausenovy a Droste-Hülshoffovy. V nich, zejména mezi jejich dcerami, našli Grimmové pilné přispěvatelky, které pro ně sbíraly pohádky a své zápisy, částečně v nářečí, jim posílaly. Sestry Droste-Hülshoffovy rozmnožily grimmovské sběry mezi jiným o texty *Liška a kůň*, *Protančené střevíčky*, *O třech černých princeznách*, *O mužičkovi*. Mnohem významněji, 20 čísly, zasloužila se o druhý svazek rodina Haxthausenova, již Grimmové vděčí za pohádky, jako *Živá voda*, *O dvou královských dětech*, *O krásné Kateřince* a *Janku Nenechdžbánu*, *Selime*, *otevři se!*, *Ferdinand Věrný* a *Ferdinand Nevěrný*.

Shrneme-li si nyní, kdo byl bratřím Grimmům nápomocen při shromažďování německých pohádek, může nás to překvapit, jakmile bychom chtěli hledat blízkou analogii k poměrům v naší vlasti. Spolupracovníky nacházeli jednak v rodinách šlechtických, jednak v rodinách zámožné buržoazie. Překvapí to ovšem pouze zpočátku, než si uvědomíme, jak právě z těchto dvou kořenů vyrůstali první němečtí folkloristé-romantikové; připomeňme si jen jména šlechtice Achima v. Arnima a měšťana Clemense Brentana. Naproti tomu, jak víme, téměř všichni naši první folkloristé vycházeli z vrstev demokratických. [Viz srovnání u M. K. Azadovského, *Istorija ruskoj fol'kloristiki*; Moskva 1958, str. 303.] Že tato odlišná situace v Německu měla vliv na celkový charakter shromažďovaných pohádek, ukážeme ještě později. Avšak zároveň se spolupracovníci pokoušeli zachycovat pohádky skutečně lidové, pohádky lidových vypravěčů.

Takovou lidovou vypravěčkou byla zmíněná stará Marie, jež své pohádky

odevzdávala dcerkám v rodině kasselského lékárníka. Byla jí i Dorothea Viehmannová, jež svým přednesem poskytla Grimmům bohatou žeň. Jiného pravého příslušníka lidových vrstev našli např. nedaleko Kasselu ve starém dragounském strážníku Johannu Friedrichu Krausovi, který jim pohádky „vyměnil za staré šaty“. [Reinhold Steig, Clemens Brentano und die Brüder Grimm; Stuttgart und Berlin 1914, str. 215.]

Podobně i spolupracovníci nacházeli pohádkáře mezi prostým lidem, zejména členové rodiny Haxthausenovy. Lze tedy právem říci, že převážná většina grimmovských pohádek opírá se pevně o ústní podání lidové. A jen poměrně málokteré čerpají z literární předlohy. [Johannes Bolte-Georg Polívka, Anmerkungen zu den Kinder — u. Hausmärchen der Brüder Grimm IV, Leipzig 1930, str. 430 a 446. — Dále cituji zkráceně BP.] Pravda, Grimmové zapisovali a spolusběratele hledali hlavně v okruhu přátel, a vycházejíce z tohoto okruhu, dostávali se poznenáhlu ke skutečným lidovým vypravěčům, mezi nimiž podíl žen je nesrovnatelně větší než podíl mužů. Z toho vyrůstala jejich sbírka především. Ale projeví i pozoruhodný smysl organizační. Roku 1811 složil Jacob Grimm podrobnou „Výzvu všem přátelům německé poezie a historie“, v níž volal po sbírání lidových tradic. Návrh bohužel nebyl publikován. [Tamtéž, str. 424n.]

Jacob Grimm se neomezoval jenom na informace o pohádkách německých, těšil se i na příspěvky jinonárodní a za tím účelem se obracel též na učence ze zahraničí. V písemném styku byl i s naším Josefem Dobrovským, který „psal Grimmovi velmi obšírně a důkladně o četných lidových knížkách, zlidovělých románech. Přičiňoval také poznámky o lidových písních, zvláště ruských, a na přímý dotaz Grimmův zmiňoval se pouze o pohádkách polských, odkazoval na nějaké staré tištěné sbírky polské a sdělil počátky asi šesti polských pohádek.“ [Jiří Polívka, Bratří Grimmové a počátky českého pohádkosloví; otištěno ve sborníku Z dějin české literatury, Praha 1920, str. 140.]

Svůj předchozí návrh z roku 1811 Jacob Grimm později lépe promyslel, založil ve Vídni „Společnost pro pohádku“ (Märchengesellschaft) [Podle BP IV, str. 444, založena v lednu 1815; podle Wilhelma Schoofa, Zur Entstehungsgeschichte der Grimmschen Märchen (Hamburg 1959), str. 127, koncem roku 1814.] a rozeslal četným přátelům tištěný oběžník, v němž dal popud k zorganizování sběratelské činnosti podle jednotlivých krajů. Očekával i bohatý přínos ze zahraničí. Leč nepříznivé politické poměry narušily jeho plán. Přesto se sešla řada dalších příspěvků z rozmanitých oblastí a mohlo jich být využito v druhém vydání pohádek (1819). Následovala vydání další a díky jiným příspěvovatelům stále vykazovala přírůstky nových pohádek, až v roce 1850 dosáhla sbírka definitivního počtu 200.

Zdálo by se tudíž, že nejslavnější kniha německých pohádek vznikala plynule

a bez obtíží. Ale zdaleka tomu tak nebylo. Její tvůrci naráželi na rozpaky a ostych u svých vypravěčů a museli se obrnit co největší trpělivostí, aby se led nedůvěry rozplynul a aby si své informátory získali. A nejednou odcházeli nakonec s nepořízenou nebo se žní nepatrnou, ač se o úspěch pokoušeli z různých stran, např. i za pomoci místních zprostředkovatelů. Zcela nevyužita zůstala Marie Lehnhardtová, chůva v rodině proslulého zakladatele právních dějin Savignyho. Zнала prý podle doznání Jacoba Grimma množství pohádek. [Reinhold Steig, cit. dílo Achim v. Arnim und Jacob und Wilhelm Grimm, str. 161n.] Bettině Arnimové, která mu chtěla být nápomocna, se však po delší námaze podařilo od ní zapsat jen jedinou a dokonce ještě neúplnou pohádku o silném Jeníkovi. [Reinhold Steig, Achim v. Arnim und Bettina Brentano; Stuttgart 1913, str. 124, 128 a 146.]

Podobně se bratřím vedlo u „marburské pohádkářky“, na niž je upozornil Clemens Brentano. Jemu prý vyprávěla šest až osm pohádek. Lotta, sestra Grimmů, se uvolila, že při své návštěvě v Marburgu vyhledá starou paní, která tam žila v nemocnici, a pokusí se u ní zapisovat pohádky. Ale nepochodila. Stařenka „první den říkala, že se musí nejdříve rozmyslet, a druhý den, že už nic neví“. [Jugendbriefe — Briefwechsel zwischen Jacob und Wilhelm Grimm aus der Jugendzeit (Herausgegeben von Herman Grimm und Gustav Hinrichs); Weimar 1881, str. 161.] Wilhelm zazlival sestře neúspěch, avšak zakusil jej také on, když za čas navštívil vypravěčku sám. V dopisech Jacobovi si stěžuje, jak už mnohokrát byl u pohádkářky a jak mu vždy slibovala, ale nic nevyprávěla. Nakonec se dověděl, že se zdráhá, poněvadž prý „jí to dělá zlé a směšné jméno, když chodí a vypravuje pohádky“. Nezbylo nic jiného než uchýlit se ke lsti — Wilhelmův místní zprostředkovatel přiměl stařenu, aby vyprávěla jeho dětem, a tak dodal Grimmům alespoň dvě pohádky. [Wilhelm Schoof, cit. dílo, str. 70n. Srovn. Reinhold Steig, cit. dílo Clemens Brentano und die Brüder Grimm, str. 116—118.]

Když získali Grimmové větší počet spolupracovníků, pokračovala jejich práce pochopitelně rychleji. Přesto se ani pak neobešla bez nesnází. Zažili nejedno zklamání se svými přispěvateli. Daleko více očekávali třeba od součinnosti s kandidátem teologie Ferdinandem Siebertem, jenž se jim sám nabídl za pomocníka a sliboval jim značný přínos pohádek. Později se v dopise omlouval, že se zamiloval a že nemá na sbírání čas; posléze byl nucen přiznat, že v jeho kraji pohádky a pověsti téměř zcela chybějí. A tak během asi pěti let zaslal prokazatelně jen půl tuctu textů, např. O chytrém krejčíkovi nebo jednu z variant Sněhurky. [Wilhelm Schoof, cit. dílo, str. 81nn. V této práci též přehled grimmovských vypravěčů a spolupracovníků (str. 59—130), z nichž jsme v naší studii mohli uvést jen několik nejcharakterističtějších. Viz též BP IV, str. 420—

421, 431—446 a 459—460.]

Přes všechny nesnáze se spolupracovníky neztráceli Grimmové trpělivost (např. v zdařilé přispění F. Sieberta věřili doposledka i po jeho výmluvách) a vděčně vzpomínali na jejich součinnost, bez níž by druhý svazek tak rychle nebyl ukončen. Poznámávali, že tentokráte měli více pomocníků než předtím [Reinhold Steig, cit. dílo Achim v. Arnim und Jacob und Wilhelm Grimm, str. 315.] a že dílo našlo přátele, kteří je podporovali. [KHM, Předmluva, str. 779.] Tím naznačují ohlas, jaký sbírka už po vydání prvního svazku vyvolala. Byl opravdu značný. A nelze se ani divit, neboť Grimmovy pohádky „jsou známy jako první a zároveň pro budoucnost příkladná sbírka, která vznikala současně z vědeckého a pedagogického zájmu“. [Waltraud Woeller, *Der soziale Gehalt und die soziale Funktion der deutschen Volksmärchen* (Habilitationsschrift der Hohen Philosophischen Fakultät der Humboldt-Universität zu Berlin); rkp., Potsdam 1955, str. 250. Jeden z exemplářů uložen v Ústavu pro německý národopis (Institut für deutsche Volkskunde) Německé akademie věd v Berlíně, kde mi bylo umožněno rukopisnou práci prostudovat. Doc. dr. Waltraudě Woellerové, jakož i dr. Gisele Schneidewindové, vědecké pracovníci Ústavu pro německý národopis, jsem zavázán přátelskými díky za zapůjčení novější a málo přístupné literatury o pohádkách bratří Grimmů.]

Snad nejvřeleji byla kniha přijata těmi, jimž byla určena především — dětskými čtenáři a posluchači. Savigny četl pohádky se svými dětmi a četli je s velkým požitkem. Görres hlásil Grimmům, že knihu nechtějí jeho děti dát z rukou a že už z ní mnoho pohádek samy umějí vyprávět. [BP IV, str. 449.] Inspirovala a dodnes inspiruje malíře, básníky, dramatiky, skladatele i filmové umělce. [Viz přehled tamtéž, str. 480—487.] Nemenší význam měla pro vědecké bádání a podnítila rovněž, také se svým poznámkovým aparátem, jeho rozvoj. [Poznámky vyšly později, roku 1822, a přinášejí též cenný přehled dřívější pohádkové literatury.] Připomeňme si jen [Srovn. též pozn. 11.] citovaný komentář Johanna Bolteho a Jiřího Polívky k pohádkám bratří Grimmů, představující vlastně základní dílo bibliografické povahy pro všechny odborníky v pohádkosloví.

Již Herder požadoval takovou sbírku, jako jsou Kinder- und Hausmärchen. A jestliže Grimmové měli se svým souborem pohádek „ihned tak veliký a až do dnešní doby trvající úspěch, záleží to... v tom, že jejich sbírka... nebyla vůbec první, tápavý pokus, nýbrž že se jejich názory na pohádku, sběratelství a zápis mohly vyvíjet v protikladu k dosavadním nedostačujícím náběhům...“ [Waltraud Woeller, cit. dílo, str. 250.]

„Nedostačujícími náběhy“ třeba rozumět například zmíněné racionalistické pokusy Musdusovy, ale i pokusy romantických básníků, jako byl Ludwig Tieck i

Clemens Brentano. A právě Brentano nepřivítal vydání Grimmových pohádek nadšeně, ba naopak, vyjádřil se o nich jako o výtvorech nedbalých, břídilských a mnohdy i velmi nudných. [BP IV, str. 449n.] Nemůžeme se ani mnoho divit, neboť měl úplně odlišnou představu o publikování pohádek, volil zcela jiný postup a rozdílné stanovisko vedlo pak i k ochabnutí jeho přátelských vztahů ke Grimmům.

Podle Brentana postačilo zapsat si u vypravěčů jen několik slov. Věřil totiž, že nic podstatného nezapomene. To se samozřejmě nestalo, vznikly mezery a ty pak Brentano, jenž rovněž pomýšlel na vydání pohádek pro děti, podle libosti doplňoval. A nejen to, v pohádkách spatřoval pouze východisko pro vlastní tvorbu. Když se dověděl o prvních zápisech obou bratrů a obrátil se na ně s prosbou, aby mu své záznamy zapůjčili, neměli námitek, protože jejich sbírka sledovala jiné cíle. O odlišné metodě je pak ujistil i sám Brentano v opakované prosbě: „Poněvadž je opracovávám zcela volně podle svého způsobu, tak Vám nic neujde, a Vy mně tím pomůžete. Nuže, pošlete mi, co máte!“ [Reinhold Steig, cit. dílo Clemens Brentano und die Brüder Grimm, str. 112.] Wilhelm, který byl tehdy v Marburgu, sdělil bratrovi k této prosbě: „Clemense lze poznat přece z každého slova... Pohádky pro děti musíme mu samozřejmě poslat, neujde nám skutečně nic, poněvadž je značně rozvine a vyšperkuje...“ [Tamtéž, str. 119.]

S Brentanovou formou úprav, přesněji s jeho zkrášlováním a poetizováním pohádek, Grimmové ostře nesouhlasili. Snažili se zachovat prostý, avšak i živý tón lidového vypravěče. Hlavní zásluha o to náleží Jacobu Grimmovi. Byl především vědcem a jako vědec hleděl také na lidové pohádky, v nichž nechtěl narušovat jejich původní kouzlo, nechtěl pozměňovat jejich tematický a formální ráz. Je už pravým moderním sběratelem, který svými názory daleko předstihl dobu a jehož zásady platí stále jako vědecké požadavky, bohužel plněné dodnes ne obecně nejen v různých zemích Evropy, nýbrž také přímo v Německu. V citované „Výzvě všem přátelům německé poezie a historie“ z roku 1811 nabádá, aby se sbírala všechna podání z úst lidu, ať už tyto tradice „mají smutný nebo veselý, poučný nebo zábavný obsah, ať jsou z kterékoliv doby..., zcela zvláště pohádky chův a dětí, večerní rozhovory a příběhy při předení. Všechno je třeba zaznamenávat na výsost přesně, do písmena přesně, s veškerým tzv. nesmyslem... Záznam se má dít v nářečí, má zachovávat rčení a obraty vypravěče, i když se zdá, že jsou chybné a že se prohřešují proti pravidlům.“ [BP IV, str. 424.]

Záliba v nářečních zápisech lidové pohádky zrodila se u Jacoba velmi záhy, snad přímo s probuzením zájmu o sběratelskou činnost samu. Malíř Philipp Otto Runge zapsal v nářečí plattdeutsch dvě pohádky O rybáři a jeho ženě a O jalovcovém stromě a prostřednictvím heidelberského nakladatele se obě dostaly do rukou A. v. Arnima. Druhou Arnim otiskl ve svém krátkodechém časopise

Zeitung für Einsiedler (1808), první si Grimmové opsali od Arnima, když roku 1809 dlel krátce v Kasselu. Oba zápisy staly se pak pro Jacoba metodicky příkladné.

Jacobův smysl pro přesný zápis v nářečí přenesl se i na Wilhelma, osobnost podstatně jinou, jak ještě ukážeme. V jednom z dopisů Ludowině Haxthausenové si přeje, aby zapisovala „věrně a přesně, se všemi zvláštnostmi, i s dialektem, bez přidávání nebo tzv. vykrašlování“. [A. Reifferscheid, *Freundesbriefe von Wilhelm und Jacob Grimm (Briefwechsel mit A. und L. von Haxthausen)*; Heilbronn 1878, str. 1—2.] Proto více nářečních textů pochází právě od rodiny Haxthausenovy, resp. z Westfálska, které pak přešly do tištěné sbírky. Jim Grimmové dávali přednost: „Výrazné nářečí jsme rádi ponechali. Kdyby se tak bývalo mohlo stát všude, bezesporu by tím vyprávění bylo získáno.“ [KHM, Předmluva, str. 782.]

Pořízením zápisů na svou dobu přesných dostali se bratři před obtížný problém, jak tyto syrové záznamy publikovat. Sám vědecky přísný Jacob si byl vědom, že je nemůže uveřejnit v podobě zcela autentické. Prováděl proto menší korektury, např. jazykové, a rozhodl se také pro jiné změny, aby pak pohádka byla v souladu s jeho teorií mytologickou. Dal dokonce souhlas ke kontaminování variantů. O tomto postupu čteme v předmluvě: „Různá vyprávění, jakmile se doplňovala a jakmile proti jejich spojení nesvědčily žádné rozpory, podali jsme jako jedno, jestliže se však odlišovala a každé z nich mělo své osobité rysy, tu dali jsme tomu nejlepšímu vyprávění přednost a ostatní jsme ponechali pro poznámky.“ [Tamtéž, str. 782.]

Jak vyplývá z posledních slov, nevčlenili Grimmové do tištěné sbírky všechny záznamy. Ovšem nerozhodovali se jen pro uveřejnění nezdařilejšího textu z řady variantů k téže látce, také opatrně třídili zásilky svých spolupracovníků a mnohé z jejich příspěvků vyřadili. Např. jeden takový balík v jejich pozůstalosti s vyřazeným materiálem je nadepsán „Pochybné, fragmenty, stopy, drobnosti““. [BP IV, str. 442.]

Až potud, zdá se, byl mezi bratry soulad. Ale úpravy Wilhelmovi ještě nestačily a vymáhal si další ústupky. Tu Jacob už nemohl souhlasit a jednou se dokonce ostře postavil proti změnám, z jeho hlediska dalekosáhlým. Zdůrazňoval: „Nepřál bych si nic víc, než abychom byli v tomto bodě jednotni.“ Přesto ani energická, v jejich vzájemném vztahu poměrně řídká slova Wilhelma neodradila a čím dál tím více v úpravách pokračoval. [Wilhelm Schoof, cit. dílo, str. 179.] Látkové schéma pohádky sice nenarušoval, avšak básnický vyzdoboval líčení, prohluboval motivy, nahrazoval nepřímou řeč řečí přímou, vyhýbal se vedlejšími větami atd. Stal se tak vlastně „hlavním redaktorem“ díla.

Pohádkami chtěl předložit především „výchovnou knihu“. Proto u něho

rozhodovaly na prvním místě cíle pedagogické o četných i podstatných korekturách v terénních záznamech. Měly též stále sílit vliv na vývoj grimmovského stylu, jak bychom poznali srovnáváním původních zápisů nebo zpracování s prvními tištěnými texty, pak s vydáním druhým (1819) i s pozdějšími vydáními až do roku 1857. [Zvlášť cenný je rukopis zaslaný roku 1810 Clemensu Brentanovi na jeho zmíněné žádosti a nalezený pak později v klášteře Olenberg v Elsasku. Publikován Josephem Lefftzem, *Die Märchen der Brüder Grimm*; Heidelberg 1927.]

Pedagogické zřetele vedly Grimmy i k tomu, aby z druhého vydání vylučovali čísla, jež byla zejména podle Arnimova mínění pro děti nevhodná, a nahradili je látkami jinými i zdařilejšími variantami. Wilhelmovo nadání vyprávět pro děti došlo plného uplatnění v Červené karkulce, Jeníku a Mařence a ve Vlkovi a sedmi kůzlátkách. Zde se nejvíce přiblížil světu dětských představ a citů. Ne vždy byly jeho zásahy v jiných pohádkách tak šťastné. Na závalu tu býval už sám výchozí text. Jak naznačeno, převažovaly mezi Grimmovými přispěvatelkami šlechtické a měšťanské dívky, a i když se jejich podání opírala o tradici skutečně lidovou, přece jen do nich pronikaly prvky vzdálené ideologii lidu. A zpětně zase byly Grimmovy pohádky určeny měšťanským a šlechtickým rodinám. A tu Wilhelm, který stál reakčním tendencím romantiků blíže než liberálně smýšlející Jacob, podlehl dobovému vkusu a zdůraznil ve větší šíři náboženské rysy, jež v původních záznamech zdaleka tak markantně nevystupují. Že tím byla značně zkreslena skutečná lidová tradice, je samozřejmé. Jinými slovy: „...Grimmovy pohádky nesou v sobě při vši znamenité skromnosti obou tvůrců přece i rysy společenskohistorické situace německé inteligence v první polovině 19. století.“ [Redakční předmluva k cit. vydání KHM, str. 7.]

V záznamech podle ústního podání jsou náboženské prvky mnohdy zcela nezřetelné, jak o tom svědčí zápis Jacobův i Wilhelmův.

Jacob Grimm:

Das Kind nahm die Schlüssel und öffnete jeden Tag eine andere Tür und freute sich über den Anblick aller der himmlischen Wohnungen.

Wilhelm Grimm:

Dieses nahm die Schlüssel, öffnete jeden Tag eine andere Tür und freute sich, wie es die schönen Wohnungen all erblickte.

Nejpřesvědčivější ukázkou pochybeného postupu Wilhelmova nám poskytne nejstarší pohádka — Děťátko Panny Marie. V žádném jiném čísle, s výjimkou Sněhurky, neprojevuje se už od počátku tak veliké úsilí o zpracování základní látky jako zde.

V prvním vydání je náboženský motiv už posílen a ve vydání druhém ještě více vystupňován.

1812:

Wie nun die Jungfrau weg war, öffnete es jeden Tag eine Türe und sah die Wohnungen des Himmelreichs. In jeder sass ein Apostel und war soviel Glanz umher, dass es sein Lebtage solche Pracht und Herrlichkeit nicht gesehen.

1819:

Als nun die Jungfrau Maria weg war, fing sie an und besah die Wohnungen des Himmelreichs: jeden Tag schloss es eine auf, bis die zwölfte herum waren. In jeder aber sass ein Apostel und war von grossem Glanz umgeben, und es freute sich über all die Pracht und Herrlichkeit, und die Englein, die es immer begleiteten, freuten sich mit ihm. [Ukázky přejímám z citovaného díla Wilhelma Schoofa, str. 156—157.]

Vzápětí nato rozvíjí druhé vydání náboženské rysy dále vsunutím rozhovoru s anděly — Wilhelm Grimm tím chtěl ještě více zdůraznit a znázornit hřích dívky, již je zakázáno otevřít třinácté dveře: „A tak už zbývaly jenom ty zakázané dveře a ona dostala velikánskou chuť dozvědět se, co je za nimi ukryto. A tak řekla anděličkům: ‚Já je neotevřu docela a nepůjdu vůbec dovnitř, ale chtěla bych je alespoň maličko pootevřít, abychom tam mohli škvírkou trochu nahlédnout.‘ — ‚Nedělej to,‘ řekli anděličkové, ‚byl by to hřích. Panna Maria to přece zakázala a mohlo by tě za to stihnout neštěstí.‘ Dívka na to nic neřekla, ale žádostivost se jí v srdci ozývala čím dál hlasitěji a hlodala ji a bodala a nedopřávala jí ani trošku klidu. A když si jednou všichni anděličci vyšli ven, pomyslila si: ‚Teď jsem tu docela sama a mohla bych se tam podívat. Když to udělám, nebude o tom nikdo vědět.‘“

Jiný výrazný příklad podává pohádka Kmotra Smrt, v níž chudý muž hrdě odmítá kmotrovství pánaboha: „Ich will dich nicht zum Gevatter haben, du gibst den Reichen und lässt die Arman hungern;“ damit Hess er ihn stehen und ging weiter.“

Tak tomu je ve vydání prvním, avšak ve vydáních následujících je hrdý vzdor značně zlehčen dodatkem vzdáleným od lidové předlohy [Že dodatek je lidové slovesnosti opravdu cizí, výstižně dokládá interpretace Filomény Hornychové z Kladska. Vypravěčka, která přímo vychází z tištěné předlohy bratří Grimmů a která se jinak pro svou výtečnou paměť pramenů zpravidla věrně přidržuje, vypouští zmíněný doplněk a dokonce ještě víc podtrhuje odhodlané odmítnutí otcovo: „Né, tebe nechci. Ty to máš nespravedelně na sjetě rozdělený, jeden je až příliš bohatej a druhej nemá, zač ani si chleba koupit.‘ Nechal ho stát a šel dál, že musí inýho chmotra hledat.“ (Jaromír Jech, *Lidová vyprávění z Kladska*; Praha 1959, č. 46, str. 112.)] a zeslabujícím společenskokritickou Unii pohádky: [Konkrétní příklady o oslabení společenskokritické noty v souvislosti se změnami pro pedagogické cíle viz u Waltraud Woellerové, cit. dílo, str. 251—

253.] „Das sprach der Mann, weil er nicht wusste, wie weislich Gott Reichtum und Armut verteilt. Also wendete er sich von dem Herm und ging weiter.“ [Srovn. komentář u Wolfganga Steinitze, *Lied und Märchen als Stimme des Volkes*; Deutsches Jahrbuch für Volkskunde, r. 1956, sv. 2, str. 26.]

Byť podobnými příměsky je autentický projev lidový zamlžen, přece znamenají pohádky bratří Grimmů nesporný pokrok právě i v metodě zápisu a úprav pohádkových textů. Jsou skutečně první sbírkou relativně přesných záznamů: „V tomto smyslu není v Německu, pokud víme, žádných podobných pohádkových sbírek. Buď to bylo jen několik náhodně dochovaných pohádek, které byly uveřejněny, nebo se na ně hledělo pouze jako na surovinu, z níž lze vytvořit větší vyprávění.“ [KHM, Předmluva, str. 783.] Rozlišovali však úmyslné přetváření a jaksi polovědomé pozměňování v ústech lidového nositele pohádek, do jehož psychologie se snažili vmýšlet i vcitovat a v jehož duchu chtěli syrové záznamy pozměňovat, vylepšovat. Že se jim, konkrétně Wilhelmovi, tento záměr vždy nepodařil, ukázali jsme právě na několika příkladech. Ovšem díky Wilhelmovi sbírka zároveň získala v převážné většině čísel na dokonalosti a kráse. Možno říci, že bylo dosaženo vzácného a zdravého kompromisu. Kompromisu nakonec nutného, neboť se ve společné práci sešly dvě osobnosti sobě navzájem lidsky i zájmově blízké, avšak přece jen různorodé: „Wilhelmovým cílem bylo... umělecké ztvárnění a živé působení pohádky, Jacobovo úsilí se soustřeďovalo především k vědeckému využití tohoto lidového pokladu.“ [BP IV, str. 462.]

Jacob Grimm hleděl na pohádky nikoli pouze jako na vyprávění pro děti, nýbrž také oceňoval jejich význam pro badatele. Svými vědeckými názory pochopitelně zapůsobil na Wilhelma, který se dokonce, když mu Jacob vytýkal přílišné úpravy, bránil slovy: „Pracuji přece zcela podle tvého, tj. historického způsobu.“ [Citované *Jugendbriefe*, str. 170.] Vědecké názory na pohádku Wilhelm přejímal a ztotožňoval se s nimi, jak o tom důkaz skýtá zmíněná předmluva, předdeslaná již k druhému vydání Grimmových pohádek.

Pohádka podle nich nahrazuje lidu knihu a žije tedy především u národů, jejichž literatura je málo významná. Je těsně spjata se zemědělskou prací a dobře se udržuje v odlehlem, hornatém terénu — proto se zachovala i v jejich rodném Hessensku. Setrvává ovšem jen tam, „kde je vůbec čilejší cit pro poezii nebo kde dosud zvrácenostmi života nevyhasla fantazie“. [KHM, Předmluva, str. 778.] Možno shledávat její obdoby s přírodou, s jejími krásami. Je prostá a nenucená, a tudíž jako přírodě, jejím květinám a listům, nezazlíváme tu či onu barvu a tvářnost, tak je tomu i s pohádkami, kde posluchače nebo čtenáře nesmí pohoršovat nehledaný a přirozený výraz.

Shody mezi pohádkami, objevující se v různých dobách a u různých, někdy

velmi od sebe vzdálených národů, lze vysvětlit společnými, základními myšlenkami a společnými životními okolnostmi: „Vyskytují se... poměry, které jsou tak jednoduché a přirozené, že se stále vracejí, a jako jsou myšlenky, jež se jako samy od sebe objevují, mohly tedy v těch nejrůznějších zemích vzniknout tytéž nebo alespoň velmi podobné pohádky nezávisle na sobě.“ [Tamtéž, str. 784.] Proto i tam, kde jsou k tomu podmínky, nacházíme i společné charaktery v těchto pohádkách. Odtud ustálené typy hlupáků, chytráků, šprýmařů, vychloubačů a lenochů. Grimmové nepopírají ani možnost — ovšem v ojedinělých případech — „přechodu pohádky od jednoho národa ke druhému, která pak na cizí půdě zapustí kořeny“. [Tamtéž, str. 785.]

Je otázka, „kde vnější hranice společných znaků u pohádek začínají a jak se odstupňuje míra příbuznosti. Hranice je vyznačována velikým kmenem národů...“ Takovým kmenem je skupina indoevropská (v německé terminologii indogermánská) a příbuznost prý „prochází vždy v užších kruzích kolem sídliště Němců“. [Tamtéž, str. 790.] A tady už se zřejmě názory bratrů Grimmů dostávají na falešnou cestu. Tvrdí dále, že německé pohádky má nejen ta či ona část jejich vlasti, nýbrž také blízko spříznění Holanďané, Angličané a Skandinávci; na tom prý nic nemění skutečnost, když se tyto látky přizpůsobily cizímu prostředí, „když rozličná povaha země a na ní založený způsob života a mrav měly vliv na vnější tvar“. [Tamtéž, str. 791.] A hned v další větě hovoří, nemajíce zřejmě po ruce dostatek srovnávacího materiálu, o zvířecích pohádkách, které prý původně mají toliko Němci, a jestliže se vyskytly též u Lužických Srbů, přešly k nim prý asi z německé lidové tradice.

Ještě něco je všem pohádkám společné — „pozůstatky víry sahající do nejstarší doby, víry, která nadsmyslné věci vyjadřuje obrazným pojetím. Tyto mytické rysy se podobají malým kouskům roztráštěného drahokamu, které leží rozptýleny na zemi porostlé travou a květinami a které mohou být objeveny jen ostřeji hledícím okem.“ [Tamtéž, str. 788.] V největším množství jsou ukryty do fantastických, kouzelných pohádek, do pohádek s nadpřirozenými motivy, a odtud si lze vysvětlit zálibu bratří Grimmů o tento druh, jenž je v jejich sbírce zastoupen nejpočetněji.

Mytické prvky vedly Grimmy k přesvědčení, že pohádky jsou velmi starého původu. Vírou v jejich vysoké stáří se domnívali, že všechna čísla jejich sbírky bez výjimky byla vyprávěna již před staletími. Podobně Wilhelm Grimm v předmluvě ke svému překladu dánských písní pokládal pohádky, nešetře uznáním a neskrýváje obdiv, za součást národní poezie, neboť se dá dokázat, že již po staletí žijí mezi lidem. Spatřovali v těchto dětinských podáních zbytky z dětského věku lidstva, pokračování germánských božských mýtů a hrdinských pověstí. Slovem, kladli vznik těchto pohádek do indoevropského pravěku a spojovali tuto

genezi se starobylými mytologickými představami.

Dnešní bádání nepřijímá mytologické závěry tohoto druhu, odmítá přeceňování mytických prvků a neztotožňuje se s jednostranným romantickým názorem o vysokém stáří pohádek. Ovšem po řadu let 19. věku hrála teorie bratří Grimmů kladnou úlohu při formování folkloristiky jako vědy. Proto se k ní nadšeně hlásili četní pracovníci. Pokud se nadále snažila dokazovat v pohádkách stopy starých mýtů, pohybovala se ještě po vědecké, byť problematické platformě. Avšak v pozdějších rozmanitých tendencích dostávala zrůdnou podobu, vrcholící v nacistických, rasistických výkladech, a sloužila pak jako prostředek k rozněcování nenávisti mezi národy. Nad Grimmovými pohádkami se fašističtí pseudovědci zamýšleli o vysokých ctnostech své rasy: „Pohádkoví hrdinové, muži a ženy, jsou věrnými obrazy našich germánských předků, vzory naší rasy.“ [Fritz Lübbecke-Heinrich Fr. Lohrmann, *Deutsche Dichtung in Vergangenheit und Gegenwart*; Hannover 1943, str. 137.]

Nic nebylo Grimmům, zvláště Jacobovi, vzdálenější než podobné výklady. Tomuto učenci přes jeho velkou lásku k vlastnímu národu byl cizí úzkoprsý nacionalismus.

Usiloval o živé a široké styky se zahraničními badateli, k nimž patřil, jak jsme už poznamenali, i náš Josef Dobrovský. Svým světovým rozhledem Jacob Grimm připomínal Goetha a svým vztahem k Slovanům Herdera. Za jeho přátelské city k slovanským národům se mu dostalo morální odměny ještě za jeho života, když představitel slovanské vědy Pavel Josef Šafařík bránil na zasedání císařské akademie věd ve Vídni 2. února 1848 Grimma před jeho německými odpůrci a vyzdvihoval přitom jeho průkopnické dílo. [Srovn. Jiří Horák, cit. dílo, str. 332 a 335.]

Působení Grimmovo na počátky naší folkloristiky je nesporné. Než neprojevovalo se okamžitě, [Jiří Polívka, cit. studie *Bratři Grimmové a počátky českého pohádkosloví*, str. 141.] a toto zjištění varuje před přeceňováním vlivu německé romantiky na probuzení zájmu o lidovou slovesnost u nás. [M. K. Azadovskij, cit. dílo, str. 294.] Nejprve, od poloviny třicátých let minulého století, jsou čeští čtenáři výjimečně seznamováni s doslovným nebo volným překladem Z Grimmů. [Česká včela 1836, str. 16; Vlastimil 1840, III, str. 168.] Později jejich pohádky začínají působit na vydavatelskou praxi našich sběratelů. Roku 1838 uveřejnil Jakub Malý ve své první sbírce pohádek též text Pták Ohniváč a liška Ryška. V druhém vydání z roku 1845 ji v pozměněné podobě otiskl pod názvem O zlatém ptáku. Přejal tím titul ze sbírky bratří Grimmů (č. 57), a nejen to — podle jejich pohádky původní text i částečně přepracoval. [Václav Tille, *České pohádky do roku 1848*; Praha 1909, str. 45.]

Nejmocnější ozvěnu však našlo dílo bratří Grimmů u Karla Jaromíra

Erbena. Klasika české pohádky lákala nejdříve vyprávění novelistická, ale jakmile se obeznámil se sbírkou německou, soustředil se na pohádky kouzelné. Ty také vyhovovaly lépe jeho zájmům mytologickým, jejichž se stal, hlavně po prostudování Jacobovy Německé mytologie (Deutsche Mythologie), horlivým stoupencem. Beze vší pochyby viděl v Grimmových pohádkách svůj vzor a učil se podle nich vypravovat. Z raného období Erbenovy pohádkářské činnosti pochází např. nedokončený náčrt Kouzelné zrcadlo, jenž do první poloviny vykazuje nápadnou podobnost s Grimmovou Sněhurkou (č. 53). Překvapivými shodami Erbenovy pohádky O třech přadlenách s jiným, stejně pojmenovaným textem z německé sbírky (č. 14) nabízel se názor, že Erben pouze parafrázoval německou předlohu. [Tamtéž, str. 69—70.] Leč jak se později ukázalo na základě terénního záznamu i rukopisných pokusů pohádkových, neopíral se o německé zpracování v takové míře; obracel se k němu jen proto, že v Grimmech spatřoval své velké slovesné učitele. [Srovn. Antonín Grund, Karel Jaromír Erben; Praha 1935, str. 48nn.]

Nelze na těchto místech dopodrobna popisovat, jakou odezvu našlo dílo bratří Grimmů u našich badatelů a sběratelů. Chtěl bych jenom uvést příklad zvlášť poučný, byť poněkud kuriózní. Zkoumáním německé ústní tradice se dochází k závěru, že Grimmovy pohádky přešly do prozaického podání ve stupni celkem nepatrném. [Kurt Ranke, Der Einfluss der Grimmschen Kinder- und Hausmärchen auf das volkstümliche deutsche Erzählgut; rozmnožený rukopis pro International Congress of European and Western Ethnology, Stockholm 1951. — Srovn. Lutz Röhrich, Die Märchenforschung seit dem Jahre 1945, II; Deutsches Jahrbuch für Volkskunde, r. 1956, sv. 2, str. 309.] Příčinu možno hledat v dalekosáhlých úpravách Wilhelma Grimma, který nejednou, jak jsme uvedli, narušil skutečný typ lidové pohádky. A přece zmíněné zjištění o výjimečném působení sbírky na repertoár lidových vypravěčů neplatí obecně. Neboť ve zbytku českého etnika na Kladsku bylo možno zaznamenat právě silné ohlasy Grimmových pohádek, podle nichž: Filoména Hornychová vyprávěla 20 čísel svého repertoáru a z nichž dovedla ve svém zpracování vyloučit nejeden rys vzdálený ideologii lidu. [Viz pozn. 46.]

Samozřejmě na našem, celonárodním území českém je situace jiná; nemůžeme hovořit o nějakém přímém vlivu četby Grimmových pohádek. V jednom směru je to situace smutná — český čtenář zná pohádky bratří Grimmů toliko povrchně z řady nahodilých výborů. [Relativně nejzdařilejší byl výbor Jitky Fučíkové Pohádky a legendy; Praha, Vilímek 1942.] Teprve dnes dostává se mu do rukou soubor úplnější. Splácíme tím starý dluh a doháníme v překladové literatuře, co jsme v porovnání s jinými státy zmeškali. [Srovn. seznam překladů do cizích jazyků u BP IV, str. 476—480.] Ovšem jde ještě o

něco víc. Máme před sebou sbírku národa sousedního. A sledovat vztahy naší lidové kultury ke kultuře okolních národů je nadmíru potřebné. Poznáváme znaky společné i rozdílné. A tak i četba německých pohádek při ustavičném srovnávání s pohádkami českými prosvětlí nám dosud zastřený výhled a pomůže nám chápat naši lidovou slovesnost národní.

Jaromír Jech

NĚMECKÉ POHÁDKY

1. ŽABÍ KRÁL ANEB ŽELEZNÝ JINDŘICH

V dávných dobách, kdy ještě přání měla velkou moc, žil jeden král, jehož všechny dcery byly krásné, nejmladší ale byla tak překrásná, že samo slunce, které přece už tolik vidělo, užaslo, kdykoliv se jí podívalo do tváře. Blízko královského zámku se prostíral hluboký, temný les a v tom lese pod starou lipou byla studánka; za horkých dnů vycházela králova dcerka do lesa, sedávala na okraji chladivé studánky, a když měla dlouhou chvíli, brala zlatou kouli, vyhazovala ji do výšky a zas ji chytala; to byla její nejmilejší zábava.

Jednou se ale přihodilo, že zlatá koule nepadla zase zpět do dlaně, kterou po ní královská dcerka vztáhla, ale buchla vedle na zem a kutálela se rovnou do vody. Princeznička se za ní dívala, ale koule zmizela, a studánka byla hluboká, tak hluboká, že nebylo možno ani dna dohlédnout. Princeznička se dala do pláče a plakala čím dál usedavěji a nemohla se utišit. A jak tak naříká, kdosi na ni volá: „Co se ti stalo, princezničko, běduješ, že by se kámen ustrnul.“ Ohlédla se, odkud ten hlas přichází, a tu spatřila žabáka, jak vystrkuje tlustou, ošklivou hlavu z vody. „Ach, to jsi ty, starý šplouchale,“ řekla, „pláču pro svou zlatou kouli, spadla mi do studánky.“ — „Utiš se, přestaň plakat,“ odpověděl žabák, „vím, jak ti pomoci, ale co mi dáš, když ti hračku zase přinesu?“ — „Co budeš chtít, milý žabáku,“ řekla princeznička, „své šaty, perly a drahokamy, a k tomu zlatou korunku, co nosím.“ Žabák odpověděl: „Tvé šaty, perly a drahokamy ani tvou zlatou korunku nechci; ale když mě budeš mít ráda, když mě vezmeš s sebou jako druha a kamaráda ke hrám a dovolíš mi sedět u stolečku vedle tebe, jíst z tvého zlatého talířku, pít z tvého pohárku a v tvé postýlce spát — když mi tohle slíbíš, pak sestoupím dolů a zlatou kouli ti zas přinesu.“ — „Ach ano,“ řekla princeznička, „slibuji ti všechno, co chceš, jen když mi zase přineseš kouli.“ V duchu si ale myslila: „Co to ten hloupý žabák brebtá, sedí ve vodě mezi svými a kváká, přece ani nemůže být člověku kamarádem.“

Jakmile dostal slib, žabák hned ponořil hlavu, klesal dolů a za chvíli zas vyplaval s koulí v tlamě a vyhodil ji do trávy. Královská dcerka se zaradovala, jakmile zas uviděla svou krásnou hračku, zvedla ji a utíkala s ní pryč. „Počkej, počkej,“ volal žabák, „vezmi mě s sebou, neumím tak utíkat jako ty!“ Ale co mu bylo platné, že za ní křičel své kvak-kvak tak hlasitě, jak jen dovedl. Neposlouchala ho, pospíšila si domů a brzy zapomněla na ubohého žabáka, který se zas musel vrátit do studánky.

Druhý den, když princezna s králem a se všemi dvořany usedla k tabuli a začala jíst ze zlatého talířku, tu náhle plesk-plesk, plesk-plesk, něco ťapkalo po

mramorovém schodišti, a jak to bylo nahoře, zaklevalo to na dveře a volalo: „Princezničko nejmladší, otevři mi, otevři.“ Běžela se podívat, kdo by to tak mohl venku být. Když otevřela, seděl tam žabák. Prudce přibouchla dveře a sedla si zas ke stolu, ale strach ji už neopustil. Král si dobře všiml, jak prudčeji tluče srdíčko, a zeptal se: „Čeho se bojíš, dítě? Stojí snad před dveřmi obr a chce tě unést?“ — „Ach ne,“ odpověděla, „žádný obr, ale ošklivý žabák.“ — „A co od tebe žabák chce?“ — „Milý tatínku, když jsem včera seděla v lese u studánky a hrála si, spadla mi zlatá koule do vody. A protože jsem tolik plakala, žabák mi ji zase vylovil, a když si to mermomocí přál, slíbila jsem mu, že ho udělám svým kamarádem. Ale nikdy jsem nepomyslela, že by mohl z vody vylézt. A teď je venku a chce sem ke mně.“ Vtom to zaklevalo podruhé a hlas volal:

*„Princezničko nejmladší,
otevři mi, otevři!
Copak jsi už zapoměla,
cos mi včera slibovala
u studánky chladné?
Princezničko nejmladší,
otevři mi, otevři!“*

Tu řekl král: „Co jsi slíbila, musíš také splnit. Teď jdi a otevři mu!“ Šla a otevřela dveře, tu žabák hned hups dovnitř a v patách za ní až k její židli. Tam si sedl a zvolal: „Zvedni mě k sobě!“ Zdráhala se, dokud to král konečně zas neporučil. A jak byl žabák na židli, chtěl na stůl, a sotva tam seděl, spustil: „Teď mi přistrč svůj zlatý talířek, abychom mohli jíst spolu.“ Královská dcerka to sice udělala, ale bylo dobře vidět, že to nedělá ráda. Žabák si pochutnával, jí zato skorem každé sousto v hrdle vázlo. Konečně se žabák ozval: „Dosyta jsem se najedl a jsem unavený, teď mě odnes k sobě do komůrky a přichystej svou hedvábnou postýlku, ať si můžeme lehnout.“ Královská dcerka se dala do pláče a bála se studeného žabáka, kterého se ani neodvažovala dotknout a který teď měl spát v její krásné čisté postýlce. Král se ale rozhněval a řekl: „Kdo ti v nouzi pomohl, tím potom nesmíš pohrdat.“ Tu vzala štitivě žabáka, odnesla ho nahoru a posadila do kouta. Ale když ležela v posteli, žabák přilezl k ní a řekl: „Jsem unaven, chci spát tak dobře jako ty. Vyzvedni mě k sobě, nebo to povím tvému otci.“ To princeznu teprve rozzlobilo; popadla žabáka a vši silou jím mrštila o zed'. „Teď budeš mít pokoj, ty šeredo!“

Ale jak padl na zem, nebyl to už žabák, ale královský princ s krásnýma, přívětivýma očima. A ten se na přání jejího otce stal teď jejím druhem a manželem. Vyprávěl jí, že byl zaklet zlou čarodějnici a nikdo ho nemohl ze

studánky vysvobodit, jen ona jediná. Bylo rozhodnuto, že nazítří spolu odjedou do jeho říše. Pak usnuli; a druhý den, když je sluníčko vzbudilo, předjel vůz tažený osmi bílými koňmi, kteří měli na hlavách bílé pštrosí chocholy a postroj ze samých zlatých řetězů, a vzadu na voze stál sluha mladého krále, věrný Jindřich. Věrného Jindřicha tak zarmoutilo, že byl jeho pán proměněn v žabáka, že si dal udělat kolem srdce tři železné obruče, aby se mu bolestí a žalem nerozskočilo. Ten vůz měl však teď mladého krále odvézt do jeho říše; věrný Jindřich pomohl oběma dovnitř, sám si stoupl dozadu a jásal radostí z pánova vysvobození. A když ujeli kousek cesty, zaslechl královský syn, že cosi za ním zapraskalo, jako by se něco zlomilo. Obrátil se a zvolal:

*„Jindřichu, vůz praskl. Stůj!“
„Vůz to nebyl, pane můj,
to obruč spadla s mého srdce,
které stýskalo si trpce,
když jste v tmavé studni žil
a v žabáka zaklet byl.“*

Ještě jednou a ještě jednou to cestou zapraskalo, a královský syn si pokaždé myslil, že se láme vůz, a byly to přece jenom obruče, které odskakovaly od srdce věrného Jindřicha, protože jeho pán byl vysvobozen a dočkal se štěstí.

2. JAK HOSPODAŘILA KOČKA S MYŠÍ

Kočka se seznámila s myší a tolik jí toho napovídala o veliké lásce a přátelství, které k ní cítí, až myš konečně svolila, že s ní bude bydlet a společně hospodařit. „Ale musíme se zaopatřit na zimu, jinak bychom měly hlad,“ řekla kočka. „Ty se všude nedostaneš, myško, a ještě bys mohla padnout do pasti.“ Zařídily se tedy podle dobré rady a koupily si hrníček tuku. Jenomže nevěděly, kam ho uschovat, a po dlouhém uvažování nakonec kočka řekla: „Nevím, kde jinde by byl schován lépe než v kostele, tam se nikdo neodváží nic vzít. Postavíme ho pod oltář a nedotkneme se ho dřív, dokud to nebude nutné.“ Hrníček byl tedy v bezpečí, ale netrvalo dlouho a kočka na něj dostala laskominy. Řekla myšce: „Co jsem chtěla říct, myško, sestřenka mě pozvala za kmotru: narodil se jí synáček, bílý s hnědými skvrnami, mám ho nést ke křtu. Pusť mě dnes ven a obstarej domácnost sama.“ — „Ale ano,“ odpověděla myš, „jen si spánembohem běž, a dostaneš-li něco dobrého na zub, pamatuj na mne. Taky bych ráda okusila kapku sladkého červeného vína.“ Ale to všechno nebyla pravda, kočka žádnou sestřenku neměla a nikdo ji na křtiny nepozval. Namířila si to rovnou do kostela, doplížila se k hrnečku s tukem, dala se do lízání a olízala tučnou svrchní vrstvu. Pak se prošla po městských střechách, na výhodném místěčku se natáhla na sluníčko, a kdykoliv pomyslíla na hrníček tuku, mlsně si otřela tlapkou vousy. Teprve navečer se zas vrátila domů. „Tak vida, zdráva dorazila,“ uvítala ji myš. „Jistě ses dobře pobavila.“ — „Ale ano, docela dobře,“ odpověděla kočka. „A jaképak jméno děťátko dostalo?“ ptala se myš. „Vršekpryč,“ odpověděla kočka suše. „Vršekpryč,“ zvolala myš, „to je ale prapodivné, zvláštní jméno, takové vy dáváte ve vaší rodině?“ — „Co je na něm?“ řekla kočka. „Není horší než Drobytkrad, jak se jmenují tvoji příbuzní.“

Zanedlouho potom dostala kočka zase laskominy. Řekla myši: „Buď tak hodná a obstarej ještě jednou domácnost sama, jsem pozvána podruhé za kmotru, a protože děťátko má bílý proužek kolem krku, nemohu odříci.“ Hodná myška svolila, ale kočka se za městskou zdí dokradla rovnou ke kostelu a vyjedla hrneček s tukem až do poloviny. „Nic nechutná tak báječně,“ řekla, „jako to, co našinec sní sám.“ A byla docela spokojena se svým celodenním dílem. Když se vrátila domů, ptala se jí myš: „Jakpak bylo tohle děťátko pokřtěno?“ — „Půlepryč,“ odpověděla kočka. „Půlepryč! Ale jdi, takové jméno jsem v životě neslyšela, vsadím se, že není v kalendáři.“

Kočce se brzy nato zase sbíhaly sliny na pamlsek. „Do třetice všeho dobrého,“ řekla myšce, „mám jít ještě jednou na křtiny, děťátko je celé černé, jen

tlapky má bílé, jinak ani jediný bílý chloupek na celém tělíčku, to se přihodí mou za bůhvíkolik let. Že mě necháš jít?“ — „Vršek pryč! Půlepryč!“ mudrovala myška. „Taková podivná jména, že se našinec až zamyslet musí.“ — „Když ty tu tak vysedáváš v tom svém tmavošedém kožíšku a s dlouhým copem, pak tě leccos napadá,“ řekla kočka, „to máš z toho, že po celý den nevytáhneš ani paty z domu.“ Když byla kočka pryč, myška uklidila byteček; mlsná kočka však zatím vyjedla hrneček až do dna. „Teprve když je všechno v břiše, má našinec klid,“ řekla si a přišla domů až v noci, sytá i vypasená. Myška se hned ptala, jaké jméno dostalo třetí dítě. „To se ti asi taky nebude líbit,“ řekla kočka. „Jmenuje se Všeckopryč.“ — „Všeckopryč!“ zvolala myš, „to je jméno namouduši k pohledání, ještě nikdy jsem se s takovým nesetkala. Všeckopryč! Copak to má znamenat?“ Zavrtěla hlavou, stočila se do klubíčka a spala.

Od toho dne už nikdo nepozval kočku za kmotru. A jak nastala zima i venku nebylo do čeho kousnout, upamatovala se myška na zásoby a řekla: „Pojď, kočko, vypravíme se k hrnečku, který jsme si schovaly, přijde nám teď k chuti.“ — „Ba, ba,“ odpověděla kočka, „to si pochutnáš, to si dáš, jako bys jazýček z okna vyplázla.“ Vydaly se na cestu, a když tam došly, hrneček sice stál na svém místě, ale byl prázdný. „Ach, teď vidím, co se stalo,“ řekla myš, „teď vychází pravda na světlo. Ty jsi mi pěkná přítelkyně! Sežralas to všechno, jak jsi chodila na křtiny: ‚nejdřív vršek pryč, pak půle pryč, pak...‘“ — „Budeš mlčet,“ křikla kočka. „Ještě slovo, a sežeru tě taky!“ — „Všecko pryč,“ měla chudák myška už na jazyku, a jak to vypískla, už po ní kočka skočila, chňapla ji a spolkla. Tak to už na světě chodí.

3. DĚTÁTKO PANNY MARIE

U jednoho velikého lesa bydlel dřevorubec se svou ženou a ten měl jen jedno jediné děťátko, tříletou holčičku. Ale byli oba tak chudí, že neměli leckdy ani chleba a nevěděli, co dát holčičce k jídlu. Jednoho rána vyšel dřevorubec celý ustaraný do lesa za prací, a jak tak kácí stromy, zjeví se před ním najednou krásná vysoká paní. Na hlavě měla korunu ze samých zářivých hvězd a řekla mu: „Já jsem Panna Maria, matka malého Ježíška. Víím, že jsi chudý a že máš velkou nouzi. Přines mi svoje děťátko, vezmu je k sobě a budu se o ně starat, jako bych byla jeho matka.“ Dřevorubec poslechl, šel pro dcerušku, odevzdal ji Panně Marii a ta si ji vzala s sebou do nebe. Tam se jí dobře dařilo, jedla samý sladký chlebíček a pila sladké mléko, chodila ve zlatých šatech a malí andělci si s ní hráli. Když jí už bylo čtrnáct let, zavolala si ji jednou Panna Maria a řekla jí: „Milé dítě, musím odjet na dlouhou cestu, a proto vezmi k sobě klíče od třinácti nebeských dveří a opatruj je. Dvanáct z nich smíš otevřít a prohlédnout si všechny krásné věci, které za nimi najdeš, ale ty třinácté, od kterých je tenhle malý klíček, nikdy neotvírej, sice tě stihne neštěstí.“ Dívinka slíbila, že ji poslechne. A když Panna Maria odjela, začala si prohlížet nebeské místnosti. Každý den jednu otevřela, až si prohlédla postupně všech dvanáct. V každé z nich seděl jeden apoštol a kolem něho byla samá nádhera. Dívinka se z toho všeho velmi těšila a andělíci, kteří ji všude doprovázeli, se radovali s ní. A tak už zbývaly jenom ty zakázané dveře a ona dostala velikánskou chuť dozvědět se, co je za nimi ukryto. A tak řekla andělíčkům: „Já je neotevřu docela a nepůjdu vůbec dovnitř, ale chtěla bych je alespoň maličko pootevřít, abychom tam mohli škvírkou trochu nahlédnout.“ — „Nedělej to,“ řekli andělíčkové, „byl by to hřích. Panna Maria to přece zakázala a mohlo by tě za to stihnout neštěstí.“ Dívinka na to nic neřekla, ale žádostivost se jí v srdci ozývala čím dál hlasitěji a hlodala ji a bodala a nedopřávala jí ani trošku klidu. A když si jednou všichni andělíci vyšli ven, pomyslíla si: „Teď jsem tu docela sama a mohla bych se tam podívat. Když to udělám, nebude o tom nikdo vědět.“ Vyndala si ten klíček, a když už ho držela v ruce, tak jej také zastrčila do zámku, a když už ho tam zastrčila, tak jím také otočila. Tu se dveře rozlétly a ona tam uviděla samu Trojjedinost boží v celé nádhěře a ohni. Chvilku tam zůstala stát a s údivem to všechno pozorovala, ale pak se prstem lehounce dotkla toho třpytu a tu jí prst docela zezlátl. Dostala najednou veliký strach, honem dveře zabouchla a utíkala pryč. A ten strach jí už nechtěl opustit, ať dělala co dělala, bušilo jí poplašeně srdce a nechtělo se uklidnit. Také to zlato jí už na prstu zůstalo a nezmizelo, ať si

ho myla a dělala jak chtěla.

Netrvalo dlouho a Panna Maria se z té cesty vrátila. Zavolala si zase děvčátko a požádala je, aby jí vrátilo klíče. Když jí dívka svazek klíčů podávala, pohlédla jí Panna Maria do očí a zeptala se: „A neotevřela jsi ty třinácté dveře?“ — „Ne,“ odpověděla dívka. Tu jí Maria položila ruku na srdce a cítila, jak jí poplašeně buší, a poznala, že dívka překročila její zákaz a dveře otevřela. Tu se jí zeptala ještě jednou: „Opravdu jsi to neudělala?“ — „Ne,“ odpověděla dívka podruhé. Panna Maria uviděla její prst, který jí zezlátl, když se dotkla nebeského ohně, a viděla, že zhřešila. Zeptala se jí proto potřetí: „Tak ty jsi to neudělala?“ — „Ne,“ odpověděla dívka potřetí. A tu jí Panna Maria řekla: „Neposlechla jsi mě a ke všemu jsi ještě lhala. Už si nezasluhuješ zůstat déle v nebi.“

V té chvíli dívka upadla do hlubokého spánku, a když se z něho probudila, ležela dole na zemi uprostřed divoké pustiny. Chtěla křičet, ale nemohla ze sebe vypravit ani hlásku. Vyskočila a chtěla alespoň utéci, ale až se obrátila kam chtěla, všude ji zadrželo trnité křoví, kterým se nemohla prodrat. Na tom pustém místě, kde byla uvězněna, stál starý dutý strom a v tom teď musela přebývat. Pokaždé když nastala noc, vlezla si do toho stromu a tam usnula, a když přišla bouřka nebo velký déšť, schovala se v něm také. Ale bylo to tak ubohé živobytí, že kdykoliv si jen vzpomněla, jak krásné to bylo v nebi a jak si s ní andělíčky hráli, pokaždé se hořce rozplakala. Její jedinou potravou byly kořínky a lesní jahody, a ty si hledala všude, kam jen mohla. Na podzim si nasbírala spadané listy a oříšky a nanosila si je do dutiny stromu. Oříšky se v zimě živila, a když pak uhodil mráz a napadl sníh, zalezla si jako zvířátko do listů, aby nezmrzla. Šaty se jí zanedlouho roztrhaly a cár po cáru jí spadl s těla. Jakmile jen zase začalo hřát sluníčko, hned vylezla ze stromu ven, sedla si pod něj a zakryla se svými dlouhými vlasy, které ji celičkou zahalily jako plášť. Tak tam vysedávala rok za rokem a poznala, co je to světská bída a utrpení.

Jednou zjara, když se stromy zase krásně zazelenaly, vyjel si král té země do lesa na lov. Pronásledoval laň, a protože mu zaběhla zrovna do křoví, které uzavíralo tu mýtinu, sestoupil s koně, rozhrnul to trnité křoví a mečem si jím prosekal cestu. Když se konečně dostal dovnitř, uviděl tam pod stromem překrásnou dívku, kterou od hlavy až po špičky nohou zakrývaly dlouhé zlaté vlasy. Král zůstal stát a s údivem dívku pozoroval, po chvíli pak na ni promluvil a řekl: „Kdo jsi? A proč tu sedíš sama v takové pustině?“ Dívka mu však neodpověděla, protože nemohla ze sebe vydat ani hlásku. Král řekl dále: „Chceš jít se mnou na můj zámek?“ Tu jenom slabě přikývla. A tak ji zvedl do náruče, odnesl ji na koně a jel s ní domů. A když s ní přijel na zámek, dal ji obláci do krásných šatů a zahrnul ji vším tím nejlepším. I když neuměla mluvit, byla přece

jen tak krásná a líbezná, že se do ní docela zamiloval a zanedlouho si ji pak vzal za ženu.

Neuplynul ještě ani rok a královna přivedla na svět synáčka. Té noci, když ležela sama na svém lůžku, zjevila se před ní Panna Maria a řekla: „Povíš-li mi pravdu a přiznáš-li se, že jsi otevřela ty zakázané dveře, zruším svůj trest a vrátím ti zase řeč. Setrváš-li však ve svém hříchu a budeš-li tvrdošijně zapírat, odnesu ti tvého novorozeného synka.“ Pro tu chvíli se královně vrátila řeč, aby mohla odpovědět, ona však trvala na svém a řekla: „Ne, já jsem ty zakázané dveře neotevřela.“ A tak jí Panna Maria vzala novorozeného synáčka z náručí a zmizela s ním. Na druhý den ráno, když nemohli dítě nikde najít, začali si lidé šeptat, že je královna lidožroutka a že připravila o život vlastní dítě. Královna to všechno slyšela, ale nemohla se proti tomu hájit. Jenom král tomu nechtěl uvěřit, protože ji měl tolik rád.

Po roce přivedla královna na svět zase dalšího synáčka. A té noci k ní také znovu přišla Panna Maria a řekla: „Přiznáš-li se, že jsi ty zakázané dveře otevřela, vrátím ti tvé dítě a s ním i řeč. Setrváš-li však ve svém hříchu a budeš dále zapírat, odnesu ti i druhé novorozeňátko.“ A tu královna zase řekla: „Ne, já jsem ty zakázané dveře neotevřela.“ A Panna Maria jí vzala dítě z náručí a odnesla je s sebou do nebe. Ráno, když bylo i druhé dítě pryč, říkali už lidé docela nahlas, že je královna spolkla, a královi rádci žádali, aby byla postavena před soud. Král ji však měl tolik rád, že tomu nechtěl uvěřit, a svým rádcům pod trestem smrti nařídil, aby o tom už nemluvili.

Rok nato přivedla královna na svět roztomilou dcerušku, a tu se jí v noci potřetí zjevila Panna Maria a řekla: „Pojď se mnou.“ Vzala ji za ruku, zavedla ji do nebe a ukázala jí tam obě její starší děti, které se na ni smály a hrály si se zeměkoulí. Když se nad tím královna zaradovala, řekla Panna Maria: „Ještě se tvé srdce neobměkčilo? Když se přiznáš, že jsi otevřela ty zakázané dveře, vrátím ti oba tvé synáčky.“ Ale královna odpověděla potřetí: „Ne, já jsem ty zakázané dveře neotevřela.“ A tu ji Panna Maria nechala klesnout zpět na zem a vzala jí i třetí děťátko.

Na druhý den ráno, když se to rozhlásilo, křičeli všichni hlasitě: „Královna je lidožroutka a musí být za to odsouzena!“ A král už nemohl své rádce odmítnout. A tak královnu postavili před soud, a protože nemohla odpovídat a hájit se, odsoudili ji a měla být upálena na hranici. Přinesli dřevo, a když ji připoutali ke kůlu a kolem dokola ní začal plápolat oheň, tu konečně roztál led její tvrdošijné pýchy a srdce jí zaplavila lítost. „Kéž bych tak alespoň ještě před smrtí mohla přiznat, že jsem ty dveře otevřela,“ pomyslela si. V tom okamžiku se jí vrátila řeč a ona hlasitě vykřikla: „Ano, Panno Marie, udělala jsem to!“ A tu se snesl z nebe veliký déšť a uhasil plameny. Potom se rozzářilo veliké světlo a Panna Maria se

nesla dolů. Po boku měla oba královniny synáčky a v náručí držela jejich novorozenou sestřičku. Usmála se na královnu a řekla jí vlídně: „Kdo svého hříchu lituje a přizná se k němu, tomu je odpuštěno.“ Podala jí všechny tři děti, vrátila jí řeč a učinila ji šťastnou pro celý další život.

4. POHÁDKA O JEDNOM, KTERÝ ŠEL DO SVĚTA, ABY SE NAUČIL BÁT

Jeden otec měl dva syny, ten starší z nich byl chytrý a bystrý a ve všem si hned věděl rady, ale ten mladší byl hloupý, nic nepochopil a ničemu se nemohl naučit. Když ho tak lidé viděli, říkali: „S tím bude mít táta ještě pěkných starostí!“ Pokaždé když bylo něco na práci, musel to zařídit ten starší. Ale kdykoliv ho otec poslal pozdě večer nebo dokonce v noci pro něco a kdykoliv vedla cesta kolem hřbitova nebo nějakého jiného strašidelného místa, vždycky říkával: „Ach ne, tatínku, tam já nepůjdu, já se bojím!“, protože měl strach. Anebo když se večer u ohně vyprávěly takové historky, při kterých člověku běhá mráz po zádech, to říkávali někdy poslouchající: „Ach, to se bojím!“ Mladší syn sedával v koutě a poslouchal s nimi a nemohl pochopit, co to má znamenat. „Oni pořád říkají: Já se bojím, já se bojím! A já se nebojím. To asi taky bude nějaké řemeslo, ve kterém se vůbec nevyznám.“

A tak jednou také povídá otec tomu mladšímu: „Poslyš, ty tam v tom koutě, už jsi dost velký a silný, je na čase, aby ses také něco naučil, čím by sis mohl vydělat na chleba. Podívej, jak se tvůj bratr činí, ale pro tebe je namouduši škoda jídla.“ — „Víte, tatínku,“ povídá mladší syn, „já bych se moc rád něco naučil. A kdyby bylo podle mého, tak bych se hrozně rád naučil bát. To ještě vůbec neznám.“ Starší bratr se dal do smíchu, když to uslyšel, a pomyslně si: „Panebože, je ten můj bratr ale budižkničemu, z toho do smrti nic nebude. Z čeho má být skoba, to se musí zavčas ohýbat.“ Otec si povzdychl a řekl mu: „Copak bát, to se můžeš naučit, ale tím si na chleba nevyděláš.“

Brzy nato přišel k nim na návštěvu kostelník a otec si mu postěžoval a vyprávěl mu, jak je jeho mladší syn na všechno levý, jak nic nezná a nic se nenaučí. „Jen si pomyslete, když jsem se ho zeptal, jak si chce vydělat na chleba, prosil mě dokonce, že se chce jít učit bát.“ — „Když chce jenom tohle,“ odpověděl kostelník, „tak to se může naučit u mne. Jen ho ke mně dejte, já už ho trochu pocvičím.“ Otec s tím byl spokojen a říkal si: „Tak se chlapec přece jen trochu otrká.“ A tak vzal kostelník mládence k sobě a ten mu pomáhal vyzvánět. Za několik dní ho pak vzbudil o půlnoci, řekl mu, aby vstal, šel na kostelní věž a zazvonil. „Však ty se naučíš bát,“ myslil si. Šel tajně napřed, a když byl chlapec nahore a obrátil se, aby chytil do ruky provaz od zvonu, tu spatřil na schodech, zrovna naproti poklopu, bílou postavu. „Kdo je tam?“ zvolal, ale postava neodpověděla a stála úplně nepohnutě. „Odpověz!“ volal mládenec, „anebo se odtud hezky rychle ztrat, tady nemáš v noci co dělat.“ Ale kostelník stál bez

pohnutí, aby mládenec uvěřil, že je to strašidlo. Ten zavolal podruhé: „Co tady chceš? Jestli jsi poctivý chlap, tak mluv, nebo tě shodím se schodů!“ — „To jistě nemyslí tak zle,“ řekl si kostelník, nevydal ze sebe ani hlásku a stál tam, jako by byl z kamene. A tak mládenec zavolal potřetí, a když i to bylo nadarmo, rozběhl se a shodil milé strašidlo dolů, až se skutálelo z deseti schodů a zůstalo tam v koutě ležet. Pak se mládenec dal do vyzvánění, a když odzvonil, šel domů, neřekl nikomu ani slovo, lehl si a spal dál. Kostelníkova žena dlouho čekala na svého muže, ale ten se stále nevracel. Až konečně dostala strach, vzbudila mládence a ptala se ho: „Nevíš, kde zůstal můj muž? Šel nahoru na věž před tebou.“ — „Nevím,“ odpověděl mládenec. „Ale tam na schodech, zrovna proti poklopu, někdo stál, a protože mi neodpověděl a nechtěl se hnout z místa, tak jsem si myslel, že je to nějaký darebák, a shodil jsem ho dolů. Jděte se podívat, uvidíte sama, a jestli to byl váš muž, tak mě to mrzí.“ Žena tam běžela a našla svého muže, jak tam v koutě leží a nařiká a jednu nohu má zlomenou.

Odnesla ho dolů a pak s křikem běžela k mládencovu otci. „Váš syn,“ křičela, „zavinil veliké neštěstí, shodil mého muže se schodů, že si zlomil nohu. Vezměte si toho budižkničemu od nás, už ho nechci ani vidět!“ Otec se polekal, běžel tam a mládeneci vyhuboval. „Co to provádíš za bezbožné kousky, to ti jistě sám rohatý napískal!“ — „Jen mě vyslechněte, tatínku,“ odpověděl syn, „já jsem docela bez viny. Stál tam v noci jako někdo, kdo má něco nekalého za lubem. Nevěděl jsem, kdo to je, a třikrát jsem ho vyzval, aby buď promluvil, anebo odešel.“ — „Ach ty,“ řekl otec, „s tebou mám jenom samé trápení a neštěstí. Jdi mi z očí, nechci tě už ani vidět.“ — „Ano, tatínku, moc rád, jenom počkejte, až bude den, pak se vydám do světa a naučím se bát. To budu umět alespoň něco, co mě uživí.“ — „Nauč se, čemu chceš,“ řekl otec, „mně už je všechno jedno. Tady máš padesát tolarů, s těmi jdi do světa a nikomu neříkej, odkud jsi a kdo je tvůj otec, protože se musím za tebe jen stydět.“ — „Ano, tatínku, jak chcete, když ode mne nežádáte nic jiného, tohle si budu pamatovat.“

A když se rozednilo, dal si mládenec svých padesát tolarů do kapsy, vyšel na širokou silnici a stále si pro sebe říkal: „Kéž bych se tak uměl bát! Kéž bych se tak uměl bát!“ Tu se k němu přidal muž, který slyšel, co si to sám pro sebe stále povídá, a když došli o kus dál, odkud bylo vidět šibenici, řekl mu: „Vidíš, tamhle je ten strom, kde jich mělo sedm svatbu s provazníkovou dcerou a teď se učí lézat. Posad' se pod něj a počkej tam, dokud nepřijde noc, to se jistě naučíš bát.“ — „Když k tomu není potřebí nic jiného,“ povídá mládenec, „tak to snadno dokážu. Ale když se tak rychle naučím bát, tak dostaneš mých padesát tolarů. Přijď zítra ráno zase ke mně.“ A tak šel mládenec k šibenici, sedl si pod ni a čekal, až nadejde večer. A protože mu byla zima, udělal si ohýnek. Ale o půlnoci fičel tak studený vítr, že se ani z toho ohýnku nemohl zahřát. A když pak vítr

rozkýval oběšence tak, že na sebe naráželi, napadlo ho: „Tobě je zima tady dole u ohně, jakpak teprve mrznou a klepou se ti nahoře!“ A protože byl soucitný, přistavil si žebřík, vylezl nahoru, jednoho po druhém odřízl a snesl všech sedm dolů. Pak rozfoukal oheň, dobře přiložil a všech sedm kolem něho usadil, aby se ohřáli. Ale oni tam seděli a nehýbali se a oheň jim začal přeskakovat na šaty.

Dávejte pozor,“ řekl jim mládenec, „nebo vás zase pověsím nahoru!“ Ale mrtví to neslyšeli, mlčeli a ani se nepohnuli, když jim šaty hořely dál. Mládenec se na ně rozzlobil a povídá: „Když nechcete dávat pozor, tak to vám nemohu pomoci, já s vámi přece neuhořím.“ Vzal je a jednoho po druhém zase pověsil nahoru. Pak si sedl k ohni a usnul. Na druhý den ráno k němu přišel ten muž a žádal těch svých padesát tolarů. „Tak už víš, co je to bát se?“ ptal se ho. „Nevím,“ odpověděl mládenec. „Odkudpak bych to měl vědět? Ti tam nahoře ani hubu neotevřeli a byli tak hloupí, že si nechali ohořet i těch pár hadrů, co na sobě mají.“ Muž viděl, že si odtamtud těch padesát tolarů neodnese, tak odešel a povídá si: „Někoho takového jsem ještě v životě neviděl.“

Mládenec šel také svou cestou a začal si zase pro sebe říkat: „Kéž bych se tak uměl bát! Kéž bych se tak uměl bát!“ To uslyšel jeden vozka, který šel za ním, a zeptal se ho: „Kdopak jsi?“ — „Já nevím,“ odpověděl mládenec. Vozka se ptal dál: „A odkudpak jsi?“ — „Já nevím.“ — „A kdopak je tvůj otec?“ — „To nesmím prozradit.“ — „A copak si to stále bručíš do vousů?“ — „Ale,“ povídá mládenec, „já bych se hrozně rád uměl bát, ale nikdo mě to nedovede naučit.“ — „Nech těch hloupých řečí,“ povídá mu vozka. „Pojď se mnou, však uvidíme, jestli tě to naučím.“ Mládenec šel tedy s vozkou a navečer došli k hostinci, kde chtěli zůstat přes noc. Když vcházeli do jizby, řekl zase nahlas: „Kéž bych se tak uměl bát! Kéž bych se tak uměl bát!“ Hostinský, který to uslyšel, se dal do smíchu a řekl: „Jestli se ti stýská po tomhle, tak to tady najdeš příležitost.“ — „Jenom mlč,“ okřikla ho hostinská, „už nejeden zvědavec to zaplatil životem, věčná škoda těchhle hezkých očí, kdyby už neměly uvidět denní světlo.“ Ale mládenec řekl: „Ať je to sebetěžší, chci se to jednou naučit, proto jsem se přece vydal do světa.“ A tak dlouho na hostinského naléhal, až mu pověděl, že nedaleko odtamtud stojí začarovaný zámek, kde by se člověk jistě mohl naučit bát, jen kdyby tam chtěl probdít tři noci. Král že slíbil tomu, kdo se toho odváží, svou dceru za ženu, a to že je ta nejkrásnější panna, jaká kdy pod sluncem byla. V tom zámku že jsou také veliké poklady, které hlídají zlí duchové, a nad těmi že by kouzlo pominulo a mohly by pak z chudáka udělat velkého boháče. A že už prý tam vešlo mnoho odvážlivců, ale ani jediný už nevyšel. Mládenec šel na druhý den ráno k tomu králi a řekl mu: „Když mi to dovolíte, chtěl bych po tři noci bdít v tom začarovaném zámku.“ Král na něho pohlédl, a protože se mu zalíbil, řekl mu: „Můžeš požádat ještě o tři věci, ale musí to být věci neživé, a ty

si smíš vzít s sebou do zámku.“ Mládenec odpověděl: „Pak tedy prosím o oheň, o soustruh a o struhací stolicí s nožem.“

Král mu to všechno dal za dne donést do zámku. Když nadešla noc, odešel mládenec na zámek, rozdělal si tam v jedné komnatě jasný oheň, vedle něho si postavil struhací stolicí a sedl si na soustruh. „Kéž bych se tak uměl bát!“ řekl si. „Ale tady se to asi taky nenaučím.“ Kolem půlnoci chtěl zase rozdmýchat oheň, a jak do něho zafoukal, vykřiklo to náhle z kouta: „Au, mňau! Jaká je nám zima!“ — „Hlupáčci, co křičíte?“ zvolal. „Když je vám zima, tak pojd'te, sedněte si k ohni a ohřejte se!“ A jakmile to řekl, skočily k němu jediným skokem dvě veliké černé kočky, sedly si k němu z obou stran a divoce po něm šlehaly planoucíma očima. Za nějakou chvíli, když se ohřály, řekly: „Tak co, kamaráde, zahrajeme si karty?“ — „A pročpak ne?“ odpověděl mládenec. „Ale nejdřív mi hezky ukažte pracky.“ Kočky vytáhly drápy. „Ale, ale,“ řekl mládenec, „jaké to máte dlouhé nehty! Počkejte, ty vám musím nejdřív ostříhat.“ Chytil je za krk, vysadil je na struhací stolicí a packy jim tam pevně zašrouboval. „Vám jsem se už podíval na prsty,“ řekl. „A to mě přešla chuť na karty.“ Zabil je a vyhodil je ven do vody. Ale když se zbavil těch dvou a chtěl si zase sednout k ohni, tu se začali hrnout ze všech koutů černé kočky a černí psi na ohnivých řetězech, stále víc a víc, že už se nemohl ani pohnout: vyli a křičeli, šlapali mu do ohně a chtěli ho uhasit. Chvíli se na ně klidně díval, ale když už se mu to zdálo moc silné, chytil veliký nůž, rozehnal se proti nim a křikl: „Pryč s tebou, chásko divoká!“ Část jich utekla, část pozabíjel a vyházal ven do rybníka. A když se vrátil, rozdmýchal zase z jiskřičky svůj oheň “a hřál se u něho. A jak tak seděl, oči ne a ne udržet otevřené, začaly se mu klížit a on dostal chuť se prospat. Rozhlédl se kolem a uviděl v koutě velikou postel. „To se mi zrovna hodí,“ řekl, skočil do ní a natáhl se tam. Ale když chtěl zavřít oči, začala s ním postel sama jezdit a projížděla tak po celém zámku. „Dobře tak,“ řekl, „jen víc!“ A tu se postel rozjela, jako by do ní bylo zapraženo šest koní, přes prahy a přes schody nahoru dolů. A najednou hop a hop, postel se převrátila spodkem navrch a ležela na něm jako hora. Ale on z ní vyházal pokrývky a polštáře, vylezl a řekl: „Teď ať si jezdí, kdo má na to chuť.“ Lehl si k svému ohni a spal až do rozednění. Ráno přišel král, a když ho tam uviděl ležet na zemi, myslil, že ho ta strašidla zabila a že je mrtvý. A tu řekl: „Je přece jen škoda tak hezkého mládence.“ Mládenec to uslyšel, vstal a řekl: „Tak daleko to ještě není!“ Král užasl, zaradoval se nad tím a ptal se ho, jak se mu vedlo. „Docela dobře,“ povídá mládenec. „Jedna noc je za mnou a ty dvě zbylé uběhnou taky.“ Když pak přišel k hostinskému, ten údivem otvíral oči. „Myslel jsem,“ řekl, „že tě živého už nevidím. Tak už ses naučil, co je to bát se?“ — „Ne,“ odpověděl mládenec „Je to všechno marné. Kéž by mi to tak někdo mohl vysvětlit!“ Druhou noc šel zase do toho starého zámku, sedl si k

ohni a zase začal tu svou písničku: „Kéž bych se tak uměl bát!“ Když nadešla půlnoc, ozval se nějaký hluk a hřmot, nejdřív slabě, potom čím dál silněji, pak všechno na chvíli ztichlo a konečně s hlasitým křikem přiletěla komínem polovina člověka a spadla před něho. „Ale ale,“ povídá mládenec. „Jenomže k tomu patří ještě půlka, tohle je málo.“ Tu se ozval hluk znovu a s velikým křikem a vytím spadla komínem i druhá polovina. „Počkej,“ povídá mládenec, „rozfoukám trochu oheň.“ Jakmile to udělal a znovu se ohlédl, tu už obě půlky srostly a na jeho místě seděl ohyzdný muž. „Tohle jsme si neujednali,“ povídá mládenec. „Ta lavice je moje.“ Muž se ho snažil odstrčit, ale mládenec si to nedal líbit, popadl ho, odstrčil a sedl si zase na své místo. Pak napadalo komínem ještě více takových ohyzdů, jeden po druhém, přinesli devět umrlčích hnátů a devět umrlčích lebek, usadili se a začali hrát kuželky. Mládenec také dostal chuť si zahrát a povídá: „Poslyšte, smím hrát s vámi?“ — „Když máš peníze, tak ano.“ — „Peněz mám dost,“ odpověděl, ale ty vaše koule nejsou pořádně kulaté.“ Vzal umrlčí lebky, sedl si k soustruhu a pěkně do kulata je obrousil. „Tak,“ řekl potom, „teď budou líp běhat! A teď se dáme vesele do hry!“ Hrál s nimi a prohrál něco ze svých peněz. A když odbila půlnoc, všechno mu před očima zmizelo. Lehl si tedy a klidně usnul. Na druhý den ráno přišel král a vyptával se ho. „Tak jak se ti vedlo tentokrát?“ — „Hrál jsem kuželky,“ odpověděl mládenec, „a prohrál jsem pár halířů.“ — „A ty ses nebál?“ — „Ale kdež,“ povídá mládenec. „Dobře jsem se bavil. Jen kdybych tak věděl, co je to bát se!“

Třetí noc se zas posadil na svou lavici a řekl zkormouceně: „Kéž bych se tak uměl bát!“ Když se připozdilo, přišlo šest velikých mužů a přinesli rakev na márách. Mládenec řekl: „A podívejme, to bude určitě můj kmotříček, ten před několika dny zemřel!“ Kývl prstem a zvolal: „Pojď, kmotříčku, pojď!“ Muži postavili rakev na zem, mládenec k ní přistoupil a odkryl víko. Uvnitř ležel mrtvý muž. Sáhl mu na tvář, ale ta byla studená jako led. „Počkej,“ povídá, „já tě trochu zahřeju.“ Šel k ohni, nahřál si ruku a položil ji mrtvému na tvář, ale mrtvý zůstal jako led. A tak ho mládenec vyňal z rakve, posadil se k ohni, vzal mrtvého na klín a třel mu paže, aby se mu zase rozproudila krev. Když ani tohle nic nepomáhalo, napadlo ho: „Když leží v posteli dva, tak jeden druhého zahřeje!“ Odnesl ho do postele, přikryl ho a položil se k němu. Za nějakou chvíli se i mrtvý zahřál a začal se hýbat. Tu řekl mládenec: „Vidíš, kmotříčku, kdybych tě tak nebyl zahřál!“ Ale mrtvý se vztyčil a vykřikl: „Teď tě zardousím!“ — „Cože,“ povídá mládenec, „tak takhle ty mi děkuješ? Hned půjdeš zase zpátky do rakve!“ Zvedl ho, hodil ho do rakve a přibouchl víko. Tu vešlo těch šest mužů a rakev zase odnesli. „A já pořád ne a ne se bát!“ povídá si. „Tady se to už do smrti nenaučím.“

Tu vešel dovnitř muž a ten byl větší než všichni ostatní a vypadal strašlivě. Jenomže byl starý a měl dlouhé bílé vousy. „Ach ty darebníku,“ zvolal. „Teď už se brzy naučíš, co je to bát se, protože zemřeš.“ — „Nač ten spěch?“ povídá mládenec. „Když mám umřít, tak to mě nejdříve musíte mít.“ — „Však já už tě dostanu,“ řekla nestvůra. „Jen pomalu a moc se tady neroztahuj. Tak silný jako ty jsem také, a ještě mnohem silnější.“ — „To teprve uvidíme,“ řekl staroch. „Jsi-li silnější než já, pak tě pustím. Pojď se mnou, uvidíme.“ A vedl ho temnými chodbami ke kovářskému ohni, vzal sekyru a jedinou ranou zatloukl kovadlinu do země. „To dovedu ještě líp,“ řekl mládenec a přistoupil k druhé kovadlině. Staroch se postavil vedle něho, aby se podíval, a bílé vousy mu visely na kovadlinu. Tu popadl mládenec sekyru, jedinou ranou kovadlinu rozštípl a vousy tam starochovi přiskřípl. „Teď tě mám,“ řekl potom. „A teď zemřeš ty.“ Popadl železnou tyč a začal starce bít, až ten s nářkem prosil, aby přestal, že mu dá veliké bohatství. Mládenec vytáhl zaklíněnou sekyru a pustil ho. Staroch ho zavedl zase zpátky do zámku a v jednom sklepě mu ukázal tři truhly plné zlata. „Jeden díl z toho patří chudým, jeden králi a třetí tobě,“ řekl mu. V té chvíli tloukla půlnoc, duch zmizel a mládenec tam stál sám ve tmě. „Však já už si pomohu,“ řekl, hmatal kolem sebe, našel cestu do té komnaty a tam u ohně zase usnul. Ráno přišel král a řekl: „Tak teď už ses naučil bát?“ — „Ne,“ odpověděl mládenec. „Co to jenom je? Byl tady můj mrtvý kmotříček, pak přišel jeden vousatý muž a ten mi ukázal dole ve sklepě spoustu peněz, ale co je to bát se, to mi neřekl.“ Tu řekl král: „Ty jsi zámek vysvobodil a dostaneš za ženu mou dceru.“ — „To je všechno moc pěkné,“ odpověděl mládenec, „ale já stále ještě nevím, co je to bát se.“

Potom vyzvedli ze sklepa poklad a oslavili svatbu. Ale mladý král, i když měl svou ženu velmi rád a i když byl hodně spokojený, stále ještě říkal: „Kéž bych se jen uměl bát, kéž bych se jen uměl bát!“ Královnu to přece jen mrzelo. Její komorná jí řekla: „Já už vám nějak pomohu, však on se naučí bát!“ Šla ven k potoku, který protékal zahradou, a dala si nabrat plné vědro malých mřenek. V noci, když mladý král spal, musela mu jeho manželka stáhnout pokrývku a vylít na něho celé to vědro studené vody i s mřenkami, až se kolem něho začalo plácet plno těch malých rybiček. Tu se probudil a vykřikl: „Ach, já se bojím, ach, já se bojím! Milá ženo, teď konečně vím, co je to bát se.“

5. VLK A SEDM KŮZLÁTEK

Byla jednou jedna stará koza a ta měla sedm malých kůzlátek a měla je všechna tak ráda, jak už maminky své děti mívají. Jednoho dne se chtěla vypravit do lesa, aby přinesla něco k snědku, a tak si všech těch sedm kůzlátek zavolala a řekla jim: „Milé děti, já teď půjdu ven do lesa, mějte se na pozoru před vlkem, kdyby sem přišel, všechny by vás sežral. Ten darebník se často přetvařuje, ale podle jeho drsného hlasu a podle černých nohou byste ho dobře poznaly.“ Kůzlátka odpověděla: „Však my dáme dobrý pozor, milá maminko, o nás nemusíte mít žádný strach.“ Stará koza zamekala a spokojeně se vydala na cestu.

Netrvalo dlouho, někdo zaklepal na domovní dveře a volal: „Dětičky moje, otevřete, maminka se vrátila a každému z vás něco pěkného přinesla!“ Ale kůzlátka poznala podle drsného hlasu, že je to vlk. „Neotevřeme,“ volala na něj. „Ty nejsi naše maminka, ta má jemný a milý hlas, ale tvůj hlas je drsný, ty jsi vlk.“ Tu zašel vlk k jednomu kupci a koupil si tam veliký kus křídý. Tu křídý hned snědl a hlas mu po ní zjemněl. Pak se zase vrátil, zaklepal na domovní dveře a volal: „Dětičky moje, otevřete, maminka se vrátila a každému z vás něco přinesla!“ Jenomže vlk položil jednu černou tlapu na okno, kůzlátka to uviděla a volala: „Neotevřeme, maminka nemá tak černé nohy jako ty, ty jsi vlk.“ Tu se vlk rozběhl k pekaři a povídá: „Poranil jsem se na noze, dej mi na ni těsto.“ A když mu pekař pěkně potřel tlapu těstem, běžel vlk k mlynáři a povídá: „Nasyp mi na nohu bílou mouku.“ Mlynář si pomyslel: „Vlk chce jistě někoho ošidit,“ a nechtěl mu tlapu posypat, ale vlk řekl: „Když to neuděláš, tak tě sežeru!“ Tu se mlynář polekal a tlapu mu pomoučnil. Inu, takoví jsou už lidé.

A tak šel ten darebník potřetí k domovním dveřím, zaklepal a volal: „Dětičky moje, otevřete mi, maminka se vám vrátila a každému z vás něco pěkného přinesla!“ Kůzlátka zvolala: „Nejdřív nám pěkně ukaž tlapu, ať víme, že jsi opravdu naše milá maminka.“ Vlk položil tlapu na okno, a když kůzlátka uviděla, že je bílá, uvěřila, že je pravda všechno, co jim řekl, a dveře mu otevřela. Ale kdo nevešel jako ten zlý vlk! Kůzlátka se polekala a honem se chtěla schovat. Jedno skočilo pod stůl, druhé do postele, třetí do kamen, čtvrté do kuchyně, páté do skříně, šesté pod umývadlo a sedmé do skřínky nástěnných hodin. Ale vlk je všechny našel a nedělal s nimi žádné dlouhé cavyky. Jedno za druhým spolýkal tím svým chřtánem. Jen to nejmladší, co bylo v nástěnných hodinách, nenašel. A když tak ukojil své laskominy, odběhl pryč, natáhl se venku na zelené louce pod strom a tam usnul.

Netrvalo dlouho a stará koza se vrátila z lesa domů. Ach, jakou spoušť to tam našla! Domovní dveře byly dokořán, stůl, židle i lavice byly převržené, umývadlo rozbité na kousky, s postele byla shozena pokrývka i polštáře. Hledala své děti, ale ty nebyly nikde k nalezení. Jedno po druhém volala jménem, ale nikdo jí neodpovídal. Konečně, když už došla až k tomu nejmladšímu, ozval se slabý hlásek: „Milá maminko, já jsem tady, v hodinách!“ A tak milé kůzlátko z hodin vyndala a ono jí vyprávělo, jak přišel vlk a jak všechna ostatní spolykal. To si dovedete představit, jak nad svými ubohými dětičkami naříkala!

Nevěděla samým smutkem, co počít, a tak si vyšla na chvílku ven a to nejmladší kůzlátko běželo s ní. Když došla na louku, vlk tam ležel u stromu a chrápal, až se větve třásly. Koza si ho ze všech stran prohlížela a vidí, že se mu v nacpaném bříse něco pohnulo a škublo sebou. „Ach božítku,“ pomyslila si. „Aby tak byly moje ubohé dětičky, které zhltal k večeři, ještě naživu!“ Poslala kůzlátko honem zpátky domů pro nůžky, jehlu a nitě. A pak rozpárala netvorovi břicho. Sotva stříhla poprvé, už vystrčilo jedno kůzlátko hlavičku, a jak stříhala dál, vyskákalo jich všech šest za sebou ven a všechna byla živá a neměla ani jediné škrábnutí. Ten netvor je ve své hltavosti spolykal bez kousání. To bylo radosti! Kůzlátka maminku zlíbala a poskakovala jako krejčík na svatbě. Stará koza však řekla: „Teď jděte a nanoste mi kamení, nastrkáme je tomu bezbožnému zvířeti do břicha, dokud ještě spí.“ Sedm kůzlátek utíkalo a v největším spěchu nanosilo kamení a nastrkalo je vlkovi do břicha, kolik se mu ho tam jen vešlo. Pak mu stará koza břicho zase zašila, a to všechno se stalo tak rychle, že vlk vůbec nic nezpozoroval a ani se nepohnul.

Když se vlk konečně prospal, postavil se na všechny čtyři, a protože po tom kamení v žaludku dostal ukrutánskou žízeň, chtěl si zajít ke studni a napít se. Ale jak se dal do kroku a začal se pohybovat, kameny v jeho bříse na sebe narážely a chřestily. A tu zvolal:

*„Co to chřestí, co to chrastí,
copak mi to v bříse tluče?
Místo šesti kůzlat snědených
mám tam teď jen samé kameny!“*

A když přišel ke studni a nahnul se nad vodu a chtěl se napít, stáhly ho ty těžké kameny do vody a on se bídně utopil. Jakmile to milá kůzlátka uviděla, hned se tam rozběhla a volala: „Vlk se utopil! Vlk se utopil!“ A samou radostí tancovala i s maminkou kolem studny.

6. VĚRNÝ JOHANNES

Byl jednou jeden starý král a ten onemocněl a řekl si: „Lůžko, na kterém teď ležím, už jistě bude mou smrtelnou postelí.“ A tu řekl: „Pošlete ke mně mého věrného Johanna.“ Věrný Johannes byl jeho nejmilejší sluha a král mu tak říkal, protože mu po celý život byl tak věrný. A když teď přistoupil k lůžku, řekl mu král: „Můj nejvěrnější Johanne, cítím, že se blíží můj konec, a jen jedině mi teď leží na srdci: starost o mého syna. Je ještě příliš mladý a neumí si ve všem dobře poradit. A když mi neslíbíš, že ho vyučíš všemu, co musí znát, a že o něho budeš pečovat jako otec, nebudu moci klidně zavřít oči.“ Tu odpověděl věrný Johannes: „Nikdy ho neopustím a budu mu věrně sloužit, i kdyby mne to mělo stát život.“ Tu řekl starý král: „Teď teprve zemřu v pokoji a míru.“ A potom pokračoval: „Po mé smrti mu ukaž celý zámek, všechny komory, sály a komnaty a všechny poklady, které v nich jsou. Jen poslední komnatu na té dlouhé chodbě, ve které je ukryt obraz královské dcery ze Zlatého vrchu, mu nesmíš ukázat. Jakmile by ten obraz spatřil, vzplál by k ní velikou láskou, ztratil by vědomí a dostal by se pro ni do velikého nebezpečí. Před tím ho musíš uchránit.“ A když to všechno věrný Johannes králi ještě jednou rukoudáním slíbil, starý král zmlkl, položil hlavu na podušku a zemřel.

Když starého krále pochovali, vyprávěl věrný Johannes mladému králi, co slíbil jeho otci na smrtelné posteli, a řekl: „A to všechno svědomitě dodržím a budu ti tak věrný, jako jsem byl jemu, i kdyby mne to mělo život stát.“ Když minuly dny smutku, řekl věrný Johannes mladému králi: „A teď je čas, abys poznal své dědictví. Ukážu ti tvůj rodný zámek.“ A pak ho prováděl po celičském zámku sem a tam a ukazoval mu všechny ty poklady a nádherné komnaty. Jen jednu jedinou komnatu neotevřel, tu, v níž byl ten nebezpečný obraz. Obraz byl postaven tak, že na něj bylo vidět ihned, jak jen se otevřely dveře, a byl tak krásně vypracován, že se každému zdálo, že dívka na něm žije a dýchá a že nad ní není v celém světě nic líbeznějšího a krásnějšího. Jenomže mladý král si všiml, že věrný Johannes pokaždé ty dveře přejde, a zeptal se ho: „Proč mi nikdy neotevřeš tyhle dveře?“ — „Je za nimi něco, čeho by ses polekal,“ odpověděl Johannes. Ale král mu řekl: „Viděl jsem už celý zámek a tak chci také vědět, co je tady.“ Přistoupil ke dveřím a chtěl je otevřít násilím. Věrný Johannes ho zadržel a řekl mu: „Slíbil jsem tvému otci před smrtí, že neuvidíš, co v té komnatě je. Mohlo by to přinést tobě i mně veliké neštěstí.“ — „Ach ne,“ odpověděl mladý král, „když se do té komnaty nedostanu, pak mě to docela jistě zahubí. Ve dne v noci nebudu mít chvíli klidu, dokud to nespatřím na vlastní

oči. A teď se nehnu z místa, dokud mi dveře neotevřeš.“

A tu věrný Johannes viděl, že už není jiné pomoci, a s těžkým srdcem a s mnoha povzdechy vyhledal ve velikém svazku klíčů ten pravý. Jakmile otevřel dveře, vešel do místnosti první a chtěl ten obraz zastřít, aby z něho král nic nezahlédl, ale co to bylo platné? Král si stoupl na špičky a díval se mu přes rameno. A jakmile spatřil tu pannu, která byla opravdu nádherná a celá se třpytila zlatem a drahokamy, padl v bezvědomí na zem. Věrný Johannes ho zvedl, odnesl jej na lůžko a pln starostí si pomyslíl: „Neštěstí už se stalo. Panebože, co jen z toho bude!“ Pak dal králi na posilněnou napít vína a král se zas vzpamatoval. První, co vyslovil, byla otázka: „Ach, kdo je ta krásná dívka na obraze?“ — „To je královská dcera ze Zlatého vrchu,“ odpověděl mu věrný Johannes. A tu král pokračoval: „Moje láska k ní je tak veliká, že i kdyby se všechny listy na stromech proměnily v jazyky, nedovedly by ji vypovědět. Dám život za to, abych ji dostal. Ty jsi můj nejvěrnější Johannes a musíš mi pomoci.“

Věrný sluha dlouho přemýšlel, jak by se to dalo zařídit, protože nebylo možné přijít k té královské dceři jen s holýma rukama. Konečně dostal dobrý nápad a řekl králi: „Všechno, čím je obklopena, je z ryzího zlata, stoly, židle, mísy, poháry, talíře a všechno domácí nářadí. Ve tvém pokladu je pět tun zlata. Nech jednu z nich zpracovat u zlatotepců své říše na všemožné různé nádoby a nářadí, dej udělat i přerůzné ptáky, zvířata a podivuhodnou zvěř, to se jí jistě zalíbí. A s tím pak k ní pojedeme a pokusíme se o štěstí.“ Král dal svolat na zámek všechny zlatotepce a ti museli pracovat dnem i nocí, dokud nevytvořili ty nejnádhernější věci. A když bylo pak všechno naloženo na loď, oblékl se věrný Johannes do kupeckých šatů a král musel udělat totéž, aby je nikdo nepoznal. A pak se plavili přes moře a jeli tak dlouho, až dojeli do města, kde princezna ze Zlatého vrchu bydlela.

Věrný Johannes požádal krále, aby zůstal na lodi a čekal na něho. „Možná že přivedu královskou dceru s sebou,“ řekl. „A proto se postarejte, aby bylo všechno v pořádku, vystavte ty zlaté nádoby a vyzdobte dobře celou loď.“ Potom si nabral do kapes všemožné ty zlaté věcičky, vystoupil na pevnou zem a šel rovnou na královský zámek. Když přišel na zámecký dvůr, stála tam u studny hezká dívka, v ruce držela dvě zlatá vědra a čerpala do nich vodu. A když se otočila a chtěla třpytnou vodu odnést, uviděla cizího muže a ptala se ho, kdo je. „Jsem kupec,“ odpověděl jí, vyňal ty zlaté věci a ukázal jí je. „Jaké je to krásné zlaté zboží!“ zvolala, položila vědra a jednu věc za druhou si prohlížela. „To musí vidět naše princezna,“ řekla potom. „Ta tolik miluje zlaté věci, že vám jistě všechno odkoupí.“ Vzala ho za ruku a vedla ho nahoru do zámku, byla to totiž komorná. Když královská dcera to zboží uviděla, zalíbilo se jí a řekla: „Je to tak nádherná práce, že ti odkoupím všechno.“ Ale věrný Johannes řekl: „Já jsem jen

sluha jednoho bohatého kupce. To, co mám zde, není nic proti tomu, co má můj pán na lodi. To je nejnádhernější a nejvzácnější zboží, jaké kdy bylo ze zlata vytepáno.“ Chtěla, aby jí přinesli na zámek všechno, ale Johannes řekl: „Na to by bylo zapotřebí několik dnů, taková je toho spousta, a váš zámek ani nemá tolik sálů, abychom to tu všechno mohli rozestavit.“ Princeznina zvědavost i chuť stále rostla a ona konečně řekla: „Zaved' mě k té lodi, půjdu a prohlédnu si poklady tvého pána.“

A tu ji věrný Johannes zavedl k lodi a byl rád, že se to podařilo. Jakmile ji král spatřil, viděl, že je ještě krásnější než na tom obraze, a myslil nejinak, než že se mu srdce láskou rozskočí. Vystoupili na loď a král ji zavedl dovnitř. Věrný Johannes však zůstal u kormidelníka a poručil, aby s lodí odrazili. „Napněte všechny plachty, aby letěla jako pták ve vzduchu!“ Král jí zatím dole ukazoval zlaté nádoby, každý kus zvlášť, mísy, poháry, talíře, ptáky, zvířata a podivuhodnou zvěř. Než si všechno prohlédla, uplynulo mnoho hodin, a samou radostí si ani nevšimla, že loď pluje. Když si doprohlédla poslední kus zboží, poděkovala kupci a chtěla se vrátit domů, ale jak vystoupila na palubu lodi, viděla, že je daleko od země na širém moři a že pluje se všemi plachtami napjatými. „Ach,“ zvolala polekaně, „oklamali mě, unesli mě a dostala jsem se do rukou toho kupce! Kéž bych raději zamřela!“ Ale král ji uchopil za ruku a řekl: „Nejsem žádný kupec, jsem král a nejsem nižšího rodu než ty. A to, že jsem tě lstivě unesl, jsem udělal jenom z převeliké lásky. Když jsem poprvé spatřil tvůj obraz, padl jsem v bezvědomí k zemi.“ Když to královská dcera ze Zlatého vrchu uslyšela, upokojila se a pocítila k němu takovou náklonnost, že ochotně svolila stát se jeho ženou.

A jak tak pluli po širém moři, seděl jednou věrný Johannes na přídi a hrál, když tu spatřil ve vzduchu tři havrany, jak k němu letí. Přestal hrát a poslouchal, co si povídají, protože rozuměl řeči zvířat. Jeden havran volal: „Podívejme, veze si královskou dceru ze Zlatého vrchu domů!“ — „Veze,“ odpověděl druhý, „ale ještě ji nemá.“ A třetí řekl: „Vždyť ji má, sedí přece u něho v lodi.“ Tu zase spustil první a volal: „Co mu to bude platné! Až vyjdou na pevninu, přiběhne k němu ohnivý ryzák. Král na něho bude chtít vyskočit, a jakmile to udělá, ryzák s ním vyskočí a vznese se do vzduchu a on už svou nevěstu nikdy víc nespatří.“ Druhý na to řekl: „A není žádná pomoc?“ — „Ale je, když někdo jiný rychle vyskočí, vyndá bambitku, která musí být v pouzdře u sedla, a koně zastřelí, bude král zachráněn. Ale kdopak tohle ví! A kdo to ví a poví mu o tom, ten od paty až po kolena zkamení.“ Tu řekl druhý havran: „Já vím ještě víc. I když bude ten kůň zabit, král přece jen svou nevěstu nedostane. Až spolu vejdou do zámku, najdou tam na veliké míse krásnou svatební košili, a ta vypadá, jako by byla utkána ze samého zlata a stříbra, ale zatím je ze samé síry a smůly. A jak si ji

král oblékne, popálí ho až do morku kostí.“ Třetí se zeptal: „A není vůbec žádná pomoc?“ — „Ale ano,“ odpověděl druhý, „když někdo vezme tu košili rukavicí a hodí ji do ohně, aby shořela, pak bude král zachráněn. Ale co to pomůže! Kdo to ví a kdo mu to poví, ten se zpoloviny promění v kámen, od kolenou až po srdce.“ Tu řekl třetí havran: „Já vím ještě víc. I když tu svatební košili spálí, ještě mladý král svou nevěstu nebude mít. Až po svatbě začne tanec a mladá královna také půjde do kola, tu najednou zbledne a klesne k zemi jako mrtvá. A když ji nikdo nezvedne, nevysaje jí z pravého ěadra tři kapky krve a nevyplivne je zas, tak zemře. Ale když to ten, kdo to ví, prozradí, tu zkamení docela, od hlavy až k patě.“ Když tohle havrani dořekli, letěli zase dál. Věrný Johannes to všechno dobře slyšel a od té chvíle byl zamlklý a smutný. Kdyby svému pánovi zamlčel, co vyslechl, pak bude nešťasten; a kdyby mu to prozradil, musel by obětovat vlastní život. Konečně si Johannes řekl: „Zachráním svého pána, i kdybych to sám měl zaplatit životem.“

A když pak dopluli ke břehu a vystoupili, stalo se, co ti tři havrani předpověděli, a ke králi přiběhl nádherný ohnivý ryzák. „Dobrá,“ řekl král, „ten mě donese k mému zámku!“ A chtěl na něho vyskočit. Ale věrný Johannes ho předešel, rychle se na koně vyšvihl, vytáhl ze sedlové brašny bambitku a koně zastřelil. Tu křičeli ostatní královi sluhové, kteří neměli věrného Johanna rádi: „Jaká proradnost, zabít to krásné zvíře, které mělo krále donést na zámek!“ Ale král řekl: „Mlčte a nechte ho, je to můj nejměrnější Johannes, kdo ví, k čemu to není dobré!“ A pak šli do zámku a tam v sále byla veliká mísa a na té míse ležela nádherná svatební košile a vypadala, jako by byla ze samého zlata a stříbra. Mladý král k ní přistoupil a chtěl si ji vzít, ale věrný Johannes ho odstrčil, chytil košili do rukavice, odnesl ji rychle k ohni a nechal ji shořet. Ostatní sluhové začali zase reptat a říkali: „Podívejte, teď dokonce spálí královu svatební košili!“ Ale mladý král řekl: „Kdo ví, k čemu to není dobré, nechte ho, je to můj nejměrnější Johannes.“ A pak oslavili svatbu, a když začal tanec a královna také vstoupila do kola, věrný Johannes dával pozor a stále sledoval její tvář. Královna náhle zbledla a padla jako mrtvá k zemi. Tu Johannes rychle přiskočil, zvedl ji a odnesl ji do jiné komnaty, tam ji položil, klekl a vysál jí z pravého ěadra tři kapky krve a zas je vyplivl. V tu chvíli královna zase vydechla a pookřála. Ale mladý král to všechno viděl, a protože nevěděl, proč to věrný Johannes udělal, rozhněval se na něho a vykřikl: „Vsaďte ho do vězení!“ Na druhý den ráno byl věrný Johannes odsouzen a vedli ho k šibenici, a když už stál nahoře a měl být popraven, tu řekl: „Každý, kdo má zemřít, smí před svou smrtí ještě promluvit, mám na to také právo?“ — „Ano,“ odpověděl král, „na to ti dávám právo.“ A tu řekl věrný Johannes: „Jsem odsouzen neprávem a zůstal jsem ti stále věrný.“ A pak vyprávěl, jak vyslechl na moři rozhovor tří havranů a že to všechno musel

udělat, aby zachránil svého pána. Tu zvolal král: „Ach můj nejvěrnější Johanne! Odpuť! Odpuť! Odved'te ho dolů!“ Ale věrný Johannes klesl při posledním slově, které vyřkl, bez života k zemi a proměnil se v kámen.

Král i královna se nad tím velmi trápili a král řekl: „Jak zle jsem odměnil tak velikou věrnost!“ Poručil, aby kamennou sochu zvedli a postavili ji do jeho ložnice vedle lůžka. Kdykoliv na ni pohlédl, zaplakal a řekl: „Ach, kéž bych tě tak mohl zase přivést k životu, můj nejvěrnější Johanne!“ Tak uplynul nějaký čas a královně se narodila dvojčátka, dva chlapci, kteří rostli jako z vody a byli její jedinou radostí. Jednou, když byla královna v kostele a obě děti seděly u otce a hrály si, pohlédl král zase na tu kamennou sochu a smutně si povzdechl: „Ach, kéž bych tě tak mohl zase přivést k životu, můj nejvěrnější Johanne!“ A tu kámen promluvil a řekl: „Můžeš mě přivést k životu, chceš-li pro to obětovat, co máš nejdražšího.“ A kámen řekl dále: „Usekneš-li vlastníma rukama oběma svým dětem hlavu a potřeseš-li mne jejich krví, vrátí se mi zase život.“ Král se ulekl, když uslyšel, že by měl zabít své vlastní děti, ale pak si vzpomněl na velikou věrnost a na to, že věrný Johannes pro něho obětoval život, vytasil meč a vlastní rukou usekl dětem hlavu. A jakmile potřel kámen jejich krví, kamenná socha se pohnula a tu již před ním stál jeho věrný Johannes, zdravý a živý. Řekl králi: „Tvoje věrnost nezůstane bez odměny.“ Vzal hlavy obou dětí, nasadil je k tělíčkům a potřel ránu jejich krví. V té chvíli oba chlapci zase oživli, skákali vesele a hráli si dál, jako by se jim vůbec nic nestalo. Král měl velikou radost, a když viděl, že přichází královna, schoval věrného Johanna a obě děti do veliké skříně. Jakmile královna vešla, řekl jí: „Modlila ses v kostele?“ — „Ano,“ odpověděla královna, „ale myslila jsem bez ustání na věrného Johanna a na to, jaké neštěstí ho kvůli nám postihlo.“ Tu řekl král: „Můžeme mu zase vrátit život, má milá, ale bude nás to stát život obou našich synků, ty musíme obětovat.“ Královna zbledla a srdce se jí sevřelo hrůzou, ale řekla: „Jsme mu to za jeho velikou věrnost dlužni.“ Král se zaradoval, že se s ním královna shoduje navlas i v myšlenkách, šel a otevřel skřín, vyvedl z ní obě děti a věrného Johanna a řekl: „Buď bohu chvála, Johannes je vysvobozen a oba synky také zase máme.“ A pak jí vyprávěl, jak se to všechno stalo. Od toho dne pak spolu šťastně žili až do konce života.

7. DOBRÝ OBCHOD

Jeden sedlák odvedl jednou krávu na trh a prodal ji za sedm tolarů. Domů měl cestu kolem rybníka a tu už z dálky uslyšel, jak volají žáby: „Stovák, stovák.“ — „No no,“ zabručel si, „ty mají zas rozumu! Sedm tolarů jsem stržil, kdepak stovák.“ Když došel k vodě, křikl na ně: „Jste vy ale banda hloupá! Víte to snad líp než já? Sedm tolarů mám, žádný stovák.“ Ale žáby mlely svou: „Stovák, stovák.“ — „Když mi to tedy nechcete věřit, spočítám je před vámi.“ Vytáhl peníze z kapsy a odpočítal sedm tolarů, každý po čtyřadvaceti groších. Ale žáby na jeho počty nic nedaly a volaly znovu: „Stovák, stovák.“ — „Heleme,“ houkl sedlák rozzlobeně, „tak když myslíte, že to víte líp než já, počítejte samy!“ A hodil jim všechny peníze do vody. Zůstal stát a čekal, až budou hotovy a vrátí mu zas, co mu patří, ale žáby trvaly na svém, bez přestání křičely: „Stovák, stovák.“ A mince mu zpátky nehodily. Čekal ještě hezkou chvíli, až nastal večer a on už musel domů. Tu vynadal žabám a křikl: „Vy bryndalky, vy tupohlavky jedny, takhle poulit oči, tlamu roztahovat jako vrata, vřískat, až jednomu v uších lupe, to jo, ale sedm tolarů spočítat nedokážete. Myslíte, že tu vystojím dolík, než se vám to podaří?“ S těmi slovy odešel, žáby však za ním volaly dál: „Stovák, stovák.“ A tak přišel domů celý nabručený.

Za nějaký čas se zase zmohl na krávu, zabil ji a spočítal si, když maso dobře prodá, že by mohl utržit tolik, kolik ho stály obě krávy, a navrch by mu ještě zbyla kůže. Když tak přišel s masem k městu, sběhl se před branou celý houf psů v čele s velkým chrtem; ten skákal kolem masa, věřil a štěkal: „Dáš, dáš, dáš, dáš.“ A když nechtěl přestat, řekl mu sedlák: „No, vždyť já vím, ty říkáš ‚Dáš, dáš‘, protože bys chtěl kus toho masa. To bych pršel pěkně zkrátka, kdybych ti chtěl dát.“ Ale pes vedl stále svou: „Dáš, dáš.“ — „A nesežereš to? Ručíš i za ty svoje kamarády?“ — „Dáš, dáš,“ odpověděl pes. „No, když na tom trváš, tak ti to tu nechám, znám tě přece a vím, kdo je tvůj pán; ale to ti povídám, do tří dnů chci mít své peníze, sic je s tebou zle. Můžeš mi je přinést.“ Nato složil maso na zem a obrátil se k domovu. Psi se kolem toho sběhli a hlasitě štěkali: „Dal, dal, dal, dal!“ Sedlák je zdálky slyšel a řekl si: „Podívejme, teď chtějí všichni kus, ale ten velký mi za to ručí.“

Když minuly tři dny, vzpomněl si sedlák: „Tak, dneska už budeš mít penízky v kapse,“ a byl náramně spokojen. Ale ne a ne někdo přijít a zaplatit. „Teď už není na nikoho spolehnoutí,“ řekl si. Konečně mu došla trpělivost, zašel do města k řezníkovi a žádal své peníze. Řezník myslil, že je to jen žert, ale sedlák řekl: „Žerty stranou, chci své peníze. Copak vám ten velký pes před třemi dny

nepřinesl celou poraženou krávu?“ Tu se řezník rozzlobil, popadl koště a vyhnal ho. „Jen počkej,“ řekl sedlák, „však je ještě spravedlnost na světě!“ A šel na královský zámek a vyprosil si slyšení. Dovedli ho ke králi, který tam seděl s dcerou a zeptal se, jaká křivda že se mu stala? „Ach,“ postěžoval si sedlák, „žáby a psi mi vzali, co mi patřilo, a řezník mi za to zaplatil koštětem.“ A sáhodlouze vyprávěl, jak se všechno zběhlo. Královská dcera se hlasitě zasmála a král mu řekl: „Právo ti tu zjednat nemohu, ale dám ti zato svou dceru za ženu: od narození se ještě nezasmála, až teď tobě, a já ji přislíbil tomu, kdo ji rozesměje. Poděkuj bohu za své štěstí.“ — „Jemine,“ odpověděl sedlák, „já ji přece nechci, mám doma jednu jedinkou ženu, a už ta je na mne moc. Když přijdu domů, je mi, jako by v každém koutě jedna stála.“ Tu se král rozzlobil a řekl: „Jsi ty ale krobián.“ — „Ach pane králi,“ odpověděl sedlák, „copak můžete od vola čekat jiného než hovězinu.“ — „Počkej,“ řekl nato král, „dostaneš jinou odměnu. Teď zmiz, ale za tři dny se vrať, dostaneš pět set, přesně napočítaných.“

Když vyšel sedlák ze dveří, oslovil ho strážný: „Ty jsi rozesmál královskou dceru, to jistě dostaneš pořádnou odměnu.“ — „To si myslím,“ odpověděl sedlák, „pět stovek mi vyplatí.“ — „Poslyš, dej mi taky něco,“ řekl voják. „Co si počneš s takovou spoustou peněz?“ — „Že jsi to ty,“ slíbil sedlák, „máš mít dvě stovky, přihlas se za tři dny u krále a dej si je vysázet.“ Žid, který stál nablízku a zaslechl rozhovor, běžel za sedlákem, chytil ho za kabát a řekl: „Div divoucí, jaký vy jste ale šťastlivec! Já vám ty peníze proměním, směním vám je za drobné, copak byste dělal se zlatými toлары?“ — „Tři stovky ještě můžeš mít, maušle,“ řekl sedlák, „dej mi je rovnou v drobných, ode dneška za tři dny je dostaneš vyplacené u krále.“ Žid se radoval z výdělečku a přinesl částku ve špatných groších, které padly tři na dva dobré. Po třech dnech šel sedlák podle královského příkazu ke králi. „Svlečte mu kabát,“ přikázal král, „ať dostane svých pět set.“ — „Ach,“ ozval se sedlák, „ty už nepatří mně, dvě stovky jsem daroval strážní a tři mi proměnil žid. Podle práva mi tedy nepatří vůbec nic.“ Vtom vešel voják a žid, žádali svůj díl o který ošulili sedláka, a dostali pěkně napočítaných ran. Voják to trpělivě snesl, věděl už, jak to chutná. Žid však bědoval: „Ouvej, ouvej! Tohle jsou ty tvrdé toлары?“ Král se musel sedlákovi smát, a protože hněv byl tentam, řekl: „Protože jsi ztratil odměnu dřív, než ti ji vyplatili, dám ti náhradu: jdi do mé pokladny a naber si peněz, kolik chceš.“ Sedlák nečekal, až mu to řekne dvakrát, a nacpal si do širokých kapes, co jen se mu tam vešlo. Potom zašel do hospody a přepočítával své peníze. Žid se přišoural za ním a slyšel, jak si bručí do vousů: „Tak mě ten uličník král přece jenom doběhl! Nemohl mi dát ty peníze sám, aspoň bych věděl, co mám, jakpak teď můžu vědět, kolik jsem toho tak nazdařbůh nastrkal do kapes.“ — „Pámbů s námi,“ řekl si v duchu žid, „ten tu uráží našeho vládce, hned poběžím a udám to,

určitě dostanu odměnu a jeho ještě k tomu potrestají.“ Jakmile král uslyšel, co sedlák říkal, popadla ho zlost, nařídil židovi, aby se vrátil a hříšníka přivedl. Žid utíkal k sedlákovi: „Máte jít okamžitě k panu králi, se vším všudy, jak tu jste.“ — „Vím líp, co se sluší,“ odpověděl sedlák, „dám si nejdřív ušít nový kabát. Copak myslíš, že člověk, který má v kapsách tolik peněz, může jít ke králi v téhle oškubané kacabajce?“ Když žid viděl, že sedláka bez nového kabátu nedostane z místa, tu ze strachu, aby králův hněv nevyprchal a on aby nepřišel o odměnu a sedlák o trest, řekl: „Z čirého přátelství vám tedy na tu chvíli půjčím krásný kabát; co by člověk z lásky neudělal!“ Sedlák si dal říct, oblékl si židův kabát a odešel v něm. Král mu opakoval pomluvy, které mu žid donesl. „Ach,“ opáčil sedlák, „co říká žid, to je vždycky prolhané, ten nevy pustí ze rtů ani slovíčko pravdy. Ten chlap tady si troufá tvrdit, že mám na sobě jeho kabát.“ — „Cože?“ vykřikl žid. „A není ten kabát snad můj? Copak jsem vám ho z čirého přátelství nepůjčil, abyste mohl předstoupit před pana krále?“ Jak to král uslyšel, řekl: „Jednoho z nás žid určitě podvedl, buďto mne, nebo sedláka,“ a dal mu vysázet ještě pár v tvrdých. Zato sedlák si vykračoval domů v pěkném kabátě a s cinkavými penězi v kapse a broukal si: „Tentokrát jsem na to ale přece jenom vyzrál!“

8. PODIVÍNSKÝ ŠUMAŘ

Byl jednou jeden podivínský šumař, ten chodil lesem sám a sám a přemýšlel o všem možném. A když už nebylo o čem přemýšlet, řekl si: „Mám tu v lese hrozně dlouhou chvíli, musím si přivolat nějakého dobrého kamaráda.“ A vzal housle, které nesl na zádech, a zahrál takovou, že se to až mezi stromy rozléhalo. Netrvalo dlouho a přiběhl křovím vlk. „Podívejme, vlk! O toho ani trochu nestojím,“ řekl šumař. Vlk ale přistoupil blíž a povídal mu: „Aj, milý šumaři, jak krásně ty hraješ! To bych se chtěl taky naučit.“ — „Nic těžkého to není,“ na to šumař, „musíš jen pěkně udělat všechno, co ti přikážu.“ — „Ach šumaři,“ odpověděl vlk, „budu tě poslouchat jako žák učitele.“ Šumař ho vyzval, aby šel za ním, a když ušli kus cesty, dostali se k starému dubu, který byl uvnitř dutý a uprostřed rozštěpený. „Tak podívej,“ řekl šumař, „když se chceš naučit hrát, vlož přední tlapy do téhle škvíry.“ Vlk poslechl, ale vtom šumař rychle zvedl kámen a jedním rázem mu zaklínil obě tlapy tak pevně, že tam zůstal chycen jako v pasti. „Čekej tady, dokud se nevrátím,“ zvolal šumař a šel svou cestou.

Za chvíli si řekl znovu: „Mám tu v lese hrozně dlouhou chvíli, přivolám si jiného kamaráda,“ vzal housle a zahrál zas na celý les. Netrvalo dlouho a připlížila se mezi stromy liška. „Podívejme, liška!“ řekl šumař, „o tu ani trochu nestojím.“ Liška přišla až k němu a povídá: „Aj, milý šumaři, jak krásně ty hraješ! To bych se taky chtěla naučit.“ — „Nic těžkého to není,“ odpověděl šumař, „musíš jen pěkně udělat všechno, co ti přikážu.“ — „Ach šumaři,“ slibovala liška, „budu tě poslouchat jako žák učitele.“ — „Pojď za mnou,“ vyzval ji šumař, a jak ušli spolu kousek cesty, dostali se na pěšinku, po jejíchž obou stranách rostly vysoké keře. Tu se šumař zastavil, ohnul z jedné strany lískový ořech až k zemi, nohou přišlápl vršek, pak ohnul z druhé strany ještě jeden keřík a řekl: „Tak chutě do toho, lištičko, když se chceš něco naučit, podej mi levou přední tlapku.“ Liška poslechla a šumař jí tlapku přivázal k levému kmínku. „Lištičko,“ řekl pak, „teď mi podej pravou.“ A tu jí přivázal k pravému kmínku. A když se ujistil, že uzly provazů drží dost pevně, ustoupil a keře se vyšvihly do výšky a vyhouply lišku vzhůru, až visela ve vzduchu a mrskala sebou. „Čekej tady, dokud se nevrátím,“ zvolal šumař a šel svou cestou.

A zase si řekl: „Mám tu v lese hrozně dlouhou chvíli, přivolám si jiného kamaráda,“ vzal housle a lesem zazněla píseň. Tu přihopkal zajíček. „Podívejme, zajíc,“ řekl šumař, „o toho jsem nestál.“ — „Aj, milý šumaři,“ povídá zajíček, „jak krásně ty hraješ, to bych se taky chtěl naučit.“ — „Nic těžkého to není,“ odpověděl mu šumař, „musíš jen pěkně udělat všechno, co ti přikážu.“ — „Ach

šumaři,“ sliboval zajíček, „budu tě poslouchat jako žák učitele.“ Šli kus cesty spolu, až přišli na mýtinu, kde stála osika. Šumař uvázal zajíčkovi kolem krku dlouhý motouz, jehož druhý konec upevnil na strom. „Rychle, zajíčku, teď hupky dvacetkrát okolo stromu!“ zvolal potom a zajíček poslechl. A jak oběhl dvacetkrát kolem, motouz se dvacetkrát obtočil okolo kmene a zajíček byl lapen, a čím víc tahal a trhal, tím víc se mu motouz zařezával do měkkého krčku, „čekej tady, dokud se nevrátím,“ zvolal šumař a šel zas dál.

A zatím vlk škubal, tahal, kámen hryzal a tak dlouho se pachtil, až si tlapy uvolnil a vytáhl je zase ze škvíry. Pln zuřivé zlosti pospíchal za šumařem, aby ho roztrhal. Když liška spatřila, jak utíká, spustila nářek a ze všech sil volala: „Bratře vlku, pojď mi na pomoc, šumař mě podvedl!“ Vlk stáhl stromky, přehryzal provaz a osvobodil lišku, která se rozběhla s ním, aby se šumaři také pomstila. Našli uvázaného zajíčka, kterého také vysvobodili, a všichni společně se pak vydali za svým nepřítelem.

Šumař mezitím cestou ještě jednou rozezvučel housle, a tentokrát měl větší štěstí. Tóny dolehly až k uším chudého drvoštěpa, který volky nevolky za chvíli nechal práce a se sekyrou pod paží přišel, aby si hudbu poslechl. „Konečně jde přece jen ten pravý kamarád,“ řekl šumař, „člověka jsem přece hledal, a ne divoká zvířata.“ A spustil a hrál tak krásně a dojemně, že tam ten chud'as stál jako očarovaný a srdce mu radostí plesalo. A jak tak stál, přiběhli vlk, liška a zajíček. Hned si všiml, že mají něco nekalého za lubem. Napřáhl proto blyštivou sekyru a postavil se před šumaře, jako by chtěl říci: „Běda každému, kdo by mu chtěl ublížit, ten si to nejdřív musí vypořádat se mnou.“ Zvířata popadl strach a dala se na útěk zpátky do lesa; šumař pak zahrál tomu muži ještě jednu na poděkovanou a putoval svou cestou zase dál.

9. DVANÁCT BRATRŮ

Byl jednou jeden král a jedna královna a ti spolu spokojeně žili a měli dvanáct dětí, to však byli samí synové. A tu řekl král své ženě: „Bude-li třinácté dítě, které brzy přivedeš na svět, dívka, pak musí všech dvanáct chlapců zemřít, aby její bohatství vzrostlo a aby královská říše připadla celá jí.“ A dal také zhotovit dvanáct rakví a naplnit je dřevěnými pilinami a v každé již byla připravena poduška pro mrtvého. Přikázal, aby rakve odnesli do uzavřené místnosti, dal královně od té místnosti klíč a nařídil jí, aby se o tom nikomu ani slůvkem nezmínila.

Ale královna od té doby vysedávala po celý den a tesknila, až si toho všiml nejmladší ze synů, který byl stále s ní a který se podle bible jmenoval Benjamín, a zeptal se jí: „Maminko milá, proč jsi tak smutná?“ — „Milé dítě,“ odpověděla mu, „to ti nesmím prozradit.“ Ale chlapec naléhal a tak přece jen šla, otevřela tu místnost a ukázala mu těch dvanáct rakviček, naplněných již dřevěnými pilinami. A řekla mu: „Tyhle rakvičky, milý Benjamínku, dal otec udělat pro tebe a pro tvých jedenáct bratrů. Narodí-li se mi děvčátko, máte být všichni připraveni o život a pochováni.“ Když mu to říkala, rozplakala se, synek ji však utěšoval a řekl: „Neplač, milá maminko, zachráníme se a odejdeme odtud.“ Ale královna mu řekla: „Jdi se svými jedenácti bratry do lesa a jeden z vás ať je stále na stráž na nejvyšším stromě, který najdete, a dívá se dobře k naší zámecké věži. Když se mi narodí syn, vyvěsím bílou vlajku, a pak se můžete vrátit. Narodí-li se mi dcerka, vyvěsím červenou vlajku, a pak prchněte, jak nejrychleji budete moci, a sám pánbůh vás ochraňuj. Noc co noc vstanu a pomodlím se za vás, v zimě za to, abyste se měli kde ohřát u ohně, a v létě za to, aby vás horko nezdolalo.“

Když takhle svým synům požehnala, vypravili se všichni ven do lesa. Jeden po druhém se střídali, vysedávali na nejvyšším dubu a hleděli k zámecké věži. Když uplynulo jedenáct dní a přišla řada na Benjamína, tu spatřil, jak na zámku vyvěšují vlajku. Nebyla však bílá, byla to krvavě červená vlajka, která ohlašovala, že mají všichni zemřít. Když to bratři uslyšeli, rozhněvali se a řekli: „Proč bychom měli zemřít kvůli nějaké dívce! Kdekoliv teď nějakou potkáme, prolijeme její rudou krev.“

Pak se vydali hlouběji do lesa a uprostřed, tam, kde byl nejtemnější, našli začarovaný domek, který byl prázdný. Tu si řekli: „Tady budeme bydlet. A ty, Benjamíne, zůstaneš doma a budeš se nám o všechno starat, protože jsi nejmladší a nejslabší. My ostatní budeme vyjíždět do lesa a shánět potravu.“ A tak vyjeli společně do lesa a stříleli zajíce, srnky, ptáky a holuby a všechno, co k

jídla našli. Přinášeli to Benjamínovi, který jim musel vařit, aby utišili svůj hlad. Deset let tak žili společně v tom domku a celý ten čas jim rychle uběhl.

Dceruška, kterou tehdy matka královna přivedla na svět, zatím vyrostla, měla dobré srdce a byla velmi hezká a na čele měla zlatou hvězdu. Jednou, když prali velké prádlo, zahlédla mezi věcmi dvanáct mužských košil, a ptala se matky: „Komu patří těch dvanáct košil, maminko? Pro tatínka by přece byly příliš malé?“ A tu jí královna s těžkým srdcem odpověděla: „Ty patří, milé dítě, tvým dvanácti bratrům.“ — „A kde je mých dvanáct bratrů?“ ptalo se děvčátko. „Ještě nikdy jsem o nich neslyšela.“ — „Jen sám bůh ví, kde jsou,“ odpověděla jí matka. „Bloudí někde ve světě.“ Pak vzala dívku za ruku, dovedla ji k té zavřené místnosti, otevřela dveře a ukázala jí těch dvanáct rakviček s dřevěnými hoblinami a s polštářky. „Tyhle rakvičky,“ řekla jí, „byly připraveny pro tvé bratry. Ale oni tajně odešli ze zámku, než ses narodila.“ A vyprávěla jí, jak se to všechno stalo. Tu řekla dívka: „Neplač, milá maminko, půjdu a najdu své bratry.“

Vzala těch dvanáct košilek a odešla ze zámku, a přímo do toho hlubokého lesa. Šla po celý den a k večeru došla k tomu začarovanému domku. Vešla dovnitř a našla tam chlapce, který se jí ptal: „Odkud přicházíš a kam jdeš?“ A zůstal v údivu, že je tak krásná a že má na sobě královské šaty a na čele hvězdu. Dívka mu odpověděla: „Jsem královská dcera, hledám svých dvanáct bratrů a půjdu tak daleko, jak daleko je nebe modré, dokud je nenajdu.“ Ukázala mu i těch dvanáct košil, které jim patřily. Benjamín viděl, že je to jeho sestra, a řekl jí: „Já jsem Benjamín, tvůj nejmladší bratr.“ Radostí se dala do pláče a Benjamín také, a samým štěstím se objímali a líbali. A pak jí Benjamín řekl: „Ještě jedna překážka tu je, sestřičko. Umluvili jsme se, že každá dívka, kterou potkáme, musí zemřít, protože kvůli jednomu děvčeti jsme museli opustit svou královskou říši.“ — „Ráda zemřu,“ řekla na to dívka, „mohu-li tím svých dvanáct bratrů zachránit.“ — „Ne, ty nesmíš zemřít,“ odpověděl Benjamín. „Schovej se pod tuhle putnu, dokud se mých jedenáct bratrů nevrátí. Pak se s nimi již domluví.“ Dívka udělala, co jí řekl. A když se blížila noc, vrátili se ostatní z lovu a jídlo bylo uchystáno. A když seděli u stolu a jedli, zeptali se: „Co je nového?“ Benjamín jim řekl: „Copak vy nic nevíte?“ — „Ne,“ odpověděli bratři. A tak mluvil dál: „Vy jste byli v lese a já jsem zůstal doma, a přece vím víc než vy.“ — „Tak nám vyprávěj!“ volali všichni. „Ale slibte mi,“ odpověděl Benjamín, „že první dívka, se kterou se setkáme, nebude muset zemřít.“ — „Ano,“ odpověděli všichni, „ta dostane milost, ale jen už vyprávěj.“ A tu Benjamín řekl: „Je tady naše sestra.“ A nadzvedl putnu a zpod ní vyšla královská dcera ve svých královských šatech a se zlatou hvězdou na čele, a byla krásná, jemná a přívětivá. A tu se všichni zaradovali, padli jí kolem krku a zulíbali ji a měli ji z celého

srdce rádi.

Od té chvíle již zůstala s nimi, byla s Benjamínkem doma a pomáhala mu při práci. Ostatních jedenáct chodívalo do lesa, chytali zvěř, srnce, ptáky a holuby, aby měli co jíst, a sestra s Benjamínkem měli na starost přípravu jídla. Dívenka chodila pro dříví a sbírala rostliny na salát a přistavovala hrnce na oheň, takže bylo jídlo vždycky už hotové, když se ostatní vrátili. Také jinak udržovala jejich domek v čistotě, do bílého povlékala postele a bratři byli stále spokojeni a žili s ní v radostné shodě.

Jednoho dne připravili ti dva doma zvlášť chutné jídlo, a když se potom všichni sešli, usedli ke stolu, jedli a pili a radovali se společně. U začarovaného domku však byla malá zahrádka a v ní rostlo dvanáct lilií. Dívenka chtěla svým bratrům udělat radost, utrhla těch dvanáct květů a chtěla dát každému jeden na stůl. Ale v tom okamžiku, kdy ty květy utrhla, proměnilo se jejich dvanáct bratrů ve dvanáct havranů a odletěli daleko přes les a zmizel i ten domek se zahrádkou. Tu zůstala ubohá dívenka docela sama v pustém lese, a jak se rozhlédla, spatřila vedle sebe stařenu, která jí řekla: „Cos to udělala, dítě? Proč jsi nenechala těch dvanáct květů na zahrádce? To byli tvoji bratři a teď jsou navždycky proměněni v havrany.“ Dívenka se dala do pláče a řekla: „Cožpak není žádná možnost je vysvobodit?“ — „Není,“ odpověděla stařena. „Jen jedna jediná na celém světě, ale to je úkol tak těžký, že je určitě osvobodit nedokážeš. Musela bys po celých sedm let mlčet, nesměla bys ani promluvit, ani se zasmát. A kdyby už do těch sedmi let chyběla jedna jediná hodina a ty bys promluvila jedno jediné slůvko, bylo by všechno nadarmo a tví bratři by tím jediným slovíčkem zahynuli.“

Tu si dívenka v hloubi srdce řekla: „Vím docela určitě, že je vysvobodím.“ A pak šla, vyhledala si vysoký strom, na ten si sedla a předla. Ani jedinkrát nepromluvila, ani jedinkrát se nezasmála. A tu se stalo, že do toho lesa přijel na hon jeden král a ten měl velikého honícího psa. Pes běžel ke stromu, na němž dívka seděla, skákal kolem něho, vrčel a štěkal nahoru do větví. Tu přišel sám král a spatřil tam krásnou královskou dceru se zlatou hvězdou na čele. Její krása ho tak okouzila, že se jí zeptal, zda by se chtěla stát jeho ženou. Dívka neodpověděla, jenom slabě přikývla hlavou. A tu vyšplhal sám král na strom, snesl ji dolů, posadil ji k sobě na koně a odvezl ji k sobě domů. Tam pak oslavili nádhernou a veselou svatbu. Jenom nevěsta nemluvila a ani se nezasmála. Když tak spolu několik let spokojeně žili, začala králova matka, která byla zlá žena, mladou královnu hanět a řekla královi: „Ta, kterou sis přivedl, není nic jiného než prachobyčejná žebračka, a kdovíjaké nepěkné rejdy tajně provádí. I když je němá a nemůže mluvit, mohla by se přece jenom někdy zasmát. Ale kdo se neumí smát, ten má určitě špatné svědomí.“ Král tomu zprvu nechtěl věřit, ale jeho matka mluvila tak dlouho a obviňovala mladou královnu z tolika zlých věcí,

že se konečně dal přemluvit a odsoudil svou ženu k smrti.

A tak zapálili na dvoře velikou hranici, na které měla být upálena. Král stál nahoře u okna a se slzami tomu přihlížel, protože ji stále ještě měl velmi rád. A když už ji pevně přivázali ke kůlu a oheň začal rudými jazyky olizovat její šaty, vypršel právě poslední okamžik těch sedmi let. Ve vzduchu zašuměly ptačí perutě, přilétlo dvanáct černých havranů a spouštělo se k zemi. V okamžiku, kdy se země dotkli, proměnili se v jejich dvanáct bratrů, které vysvobodila. Rozmetali oheň, udusili plameny, odpoutali svou milou sestru od kůlu, zlíbali ji a zobjívali. A teď, když už směla otevřít ústa a promluvit, vyprávěla králi, proč byla tak němá a proč se nikdy ani nezasmála. Král měl velikou radost, když uslyšel, že je nevinná, a od té chvíle žili pak všichni společně a svorně až do své smrti. Zlou macechu postavili před soud, pak ji vstrčili do sudu naplněného vařícím olejem a jedovatými hady, a tak zemřela zlou smrtí.

10. DAREBÁCI

Kohoutek řekl slepičce: „Teď zrovna je čas, kdy uzrávají oříšky. Pojdme spolu na kopec a naježme se jich dosyta, než si je veverka všechny odnese.“ — „Ano,“ odpověděla slepička. „Pojď, dopřejeme si tu radost.“ A tak se spolu vypravili na kopeček, a protože byl jasný, hezký den, zůstali tam až do večera. Teď nevím, jestli se tolik najedli anebo jestli z toho tak zpsychli, ale jedno je jisté: že se jim nechtělo jít zpátky domů pěšky. A tak musel kohoutek udělat malý vozíček z ořechových skořápek. Když byl vozíček hotový, slepička se do něho usadila a řekla kohoutkovi: „A ty se teď můžeš do něho zapřáhnout.“ — „To by se ti tak hodilo,“ řekl kohoutek, „to radši půjdu pěšky domů, než bych se zapřáhl do vozíku. Kdepak, tohle jsme si nedojednali. Kočírovat, to ano, na kozlíku bych seděl, ale abych sám táhl, to ne.“

Jak se tak dohadovali, přikolébala se k nim kachna: „Vy pobertové, kdo vám dovolil jít na můj ořechový kopeček? Počkejte, to se vám nevyplatí.“ A s otevřeným zobákem se hnala na kohoutka. Ale kohoutek nelenil, přiskočil hbitě až ke kachně a tak mocně se do ní zasekl ostruhami, že začala prosit o milost a za trest se ochotně dala zapřáhnout do vozíku. Kohoutek si pak sedl na kozlík a kočíroval a ujížděli, až se za nimi prášilo. „Kachno, utíkej, co ti síly stačí!“ volal. Když ujeli kousek cesty, potkali dvě vandrovnice, jehlici a jehlu. „Zastavte, zastavte!“ volaly a pak jim řekly, že bude co nevidět tma jako v pytli a že by pak nemohly ani o krok z místa, a potom, že prý je na cestě takové špíny, zkrátka jestli by prý se nemohly kousek svézt. Že byly v hostinci U krejčího, tam před branou, a že se zapovídaly u piva. Protože byly obě štíhlé a nezabraly moc místa, kohoutek jim dovolil nasednout, ale musely slíbit, že ani jemu, ani slepičce nešlápou na nohu. Pozdě večer dojeli k jednomu hostinci, a protože v noci už nechtěli pokračovat v cestě a protože kachna už na tom nebyla s nohama taky nijak dobře a škobrtala a padala z boku na bok, tak zašli dovnitř. Hostinský dělal zpočátku velké drahoty, že má dům už plný, a v duchu si taky domyslel, že to asi nebudou žádní vznešení hosté. Ale protože měli řeči jako med a slíbili mu vajíčko, které slepička cestou snesla, a k tomu i kachnu, která denně jedno snášela, konečně svolil, aby tam zůstali přes noc. A tak si hned naporoučeli jídla a pití, co hrdlo ráčilo, a dobře se poměli. Časně zrána, když se rozednívalo a všechno ještě spalo, probudil kohoutek slepičku, přinesl to vajíčko, rozklovl je a společně je snědli. Skořápky ale hodili na pec. Pak šli k jehle, která ještě spala, popadli ji za hlavu a zapíchli ji do polštáře na křesle hostinského. A jehlici zabodli do jeho ručníku. A pak oba, jako by se nechumelilo, odletěli přes louku

pryč. Kachna, která ráda spala pod širým nebem a zůstala na dvoře, je slyšela letět. A tak vyskočila, našla si nablízku potok a po něm uplavala. A to jí šlo rychleji než šlapání před vozíkem. Teprve za několik hodin se konečně vykutálel z peřin hostinský. Umyl se a chtěl se utřít do ručníku, ale tu mu jehlice přejela přes obličej a udělala mu rudý škrábanec od ucha k uchu. Pak zašel do kuchyně a chtěl si nacpat dýmku, ale jak přišel ke krbu, vyskočily mu prázdné kousky skořápek do očí. „Dneska ráno jako by mi všechno chtělo skákat na hlavu,“ zabručel si a rozmrzele klesl do staré lenošky. Ale v tu chvíli zase vyskočil a vykřikl: „Ouvej!“ Jehla ho totiž píchla ještě citelněji, a ne do hlavy. Teď už se doopravdy rozzlobil a měl podezření na hosty, co k němu přišli včera tak pozdě večer. A když se šel po nich podívat, byli pryč. A tak se zapřísáhl, že už nikdy nevezme pod střechu takové darebáky, co jen hodně jedí, nic nezaplatí a místo poděkování ještě člověku provedou nějakou lumpačinu.

11. BRATŘÍČEK A SESTŘIČKA

Bratříček vzal svou sestřičku za ruku a řekl: „Od té doby, co nám maminka zemřela, už nemáme ani jedinou chvíli šťastnou a klidnou. Macecha nás den co den bije, a když k ní přijdeme, odkopne nás. Dává nám k jídlu jen tvrdé kůrky, které zbudou. I ten pes pod stolem se má líp. Tomu aspoň někdy hodí sousto. Kdyby to tak viděla naše maminka, pánbůh ji polituj! Pojď, vydáme se spolu do dalekého, širého světa!“ A celý den putovali přes louky, pole a kamení. A kdykoliv zapršelo, říkala sestřička: „Bůh a naše srdce pláčou společně.“ K večeru přišli do hlubokého lesa a byli tak unaveni trampotami, hladem a dlouhou cestou, že se ukryli do dutého stromu a hned usnuli.

Na druhý den ráno, když se probudili, stálo už slunce vysoko na obloze a horce pálilo do dutého stromu. Tu řekl bratříček: „Sestřičko, mám žízeň. Kdybych tu věděl o nějakém pramínku, šel bych k němu a napil bych se. Zdá se mi, jako by tu nějaký poblíž šuměl.“ Bratříček vstal, vzal sestřičku za ruku a šli hledat studánku. Jenomže zlá macecha byla čarodějnice a dobře věděla, že obě děti spolu odešly. Plížila se za nimi, tajně, jak mívají ve zvyku čarodějnice, a začarovala všechny studánky v lese. A když našli pramének, který bystře poskakoval přes kameny, chtěl se z něho bratříček napít, ale sestřička zaslechla, jak pramének šumí: „Kdo se ze mne napije, promění se v tygra.“ A tu zvolala: „Prosím tě, bratříčku, nepij! Proměnil by ses v divokou šelmu a sežral bys mě.“ Bratříček měl sice velikou žízeň, ale nenapil se a řekl: „Počkám, až dojdeme k jinému prameni.“ Když došli k další studánce, zaslechla sestřička tato slova: „Kdo se ze mne napije, promění se ve vlka, kdo se ze mne napije, promění se ve vlka.“ A tu zvolala: „Bratříčku, prosím tě, nepij, nebo se staneš vlkem a spolkněš mě!“ Bratříček se nenapil a řekl: „Počkám, až dojdeme k příštímu prameni, ale tam už se musím napít, říkej si co chceš. Takovou už mám žízeň.“ A když přišli ke třetímu prameni, slyšela sestřička, jak říká: „Kdo se ze mne napije, promění se v srnku, kdo se ze mne napije, promění se v srnku.“ A tu řekla: „Bratříčku, prosím tě, nepij, nebo se proměníš v srnku a utečeš mi.“ Ale bratříček už klekl ke studánce, naklonil se a zhluboka se napil. A sotva polkl první doušek, proměnil se v kolouška.

Sestřička se rozplakala nad ubohým začarovaným bratříčkem a bratříček koloušek plakal také a celý smutný seděl vedle ní. Tu řekla konečně dívka: „Utiš se, milý koloušku, nikdy tě už neopustím.“ Pak si odepjala zlatý podvazek a uvázala ho kolouškovi kolem krku. Nalámala rákosí, upletla z něho pružný provaz. K tomu provazu srnečka přivázala a vedla ho dál, stále hlouběji do lesa.

Když už putovali dlouho a dlouho, došli konečně k malému domku. Dívka nahlédla dovnitř, a když uviděla, že je domek prázdný, pomyslíla si: „Tady bychom mohli zůstat a bydlet tu.“ Nasbírala kolouškovi listí a mechu a udělala mu z něho měkký pelíšek. Den co den ráno pak vycházela hledat pro sebe kořínky, jahody a ořechy a kolouškovi přinášela čerstvou trávu. Jedl jí z ruky, byl spokojený a vesele kolem ní poskakoval. Večer, když už byla dívka unavená, pomodlíla se a položila si hlavu na kolouškův hřbet. To byla její poduška a na té sladce usínala. A kdyby byl bratříček zůstal ve své lidské podobě, byl by to býval krásný život.

Už pěknou dobu žili tak sami v pustině. A tu se stalo, že král té země pořádal v tom lese velký hon. Po celém lese se ozývalo troubení lesních rohů a veselý pokřik lovců se rozléhal pod korunami stromů. Srneček to uslyšel a zatoužil při té slávě také být. „Ach sestřičko,“ poprosil dívku, „pusť mě ven na lov, už to tady nemohu déle vydržet.“ A žadonil tak dlouho, až mu to slíbila. „Ale vrať se mi večer domů,“ řekla mu. „Zavřu své zvířátko před těmi divokými lovci. Abych tě poznala, zaklep na vrátka a řekni: Sestřičko má, pusť mě dovnitř! Když to tak neřekneš, neotevřu vrátka.“ Srneček vyběhl ven a pod širým nebem mu bylo náhle tak volno a veselo! Král a lovci to krásné zvíře uviděli, sledovali je, ale nepodařilo se jim je dostihnout. A když už mysleli, že ho docela jistě mají, přiskočil křoviska a zmizel jim z očí. Když se setmělo, běžel koloušek k domku, zaklepal a řekl: „Sestřičko má, pusť mě dovnitř!“ Malá vrátka se mu otevřela, koloušek vběhl dovnitř a celou noc odpočíval na svém měkkém pelíšku. Na druhý den ráno začal lov znovu, a jakmile srneček zaslechl zvuk lesnic a veselé halali lovců, zase zneklidněl a prosil sestřičku: „Otevři mi, musím běžet ven!“ Sestřička ho pustila a řekla: „Ale večer se zas musíš vrátit a říct stejnou větu, abych ti mohla otevřít.“ A když král a jeho lovci znovu spatřili srnečka se zlatým obojkem, všichni se za ním pustili. Ale srneček byl pro ně příliš rychlý a obratný. Tak to šlo po celý den. K večeru však lovci srnečka konečně obklíčili a jeden z nich ho trochu zranil na noze, takže srneček kulhal a běžel velmi pomalu. Jeden z lovců se za ním plížil až k domu, a tu slyšel, jak volá: „Sestřičko má, pusť mě dovnitř.“ Pak viděl, jak se vrátka otevřela a hned za ním zase zapadla. Lovec si to všechno dobře zapamatoval, šel potom ke králi a vyprávěl mu, co viděl a slyšel. Tu řekl král: „Zítřa ho budeme sledovat znovu.“

Ale sestřička se velmi polekala, když si všimla, že je koloušek poraněn. Vymývala mu ránu, dala mu na ni léčivé byliny a řekla: „Jdi si hezky lehnout na pelíšek, koloušku, ať se zas brzy uzdravíš.“ Zranění bylo však tak nepatrné, že je druhý den koloušek už ani necítil. A když zase uslyšel zvenku veselý pokřik lovců, řekl: „Nemohu to už vydržet, sestřičko, musím být při tom. Neměj strach, mě hned tak někdo nedostane.“ Sestřička se rozplakala a řekla: „Zabijí tě, a já tu

zůstanu v lese sama, opuštěná celým světem. Nepustím tě.“ — „Tak ti tu steskem umřu,“ odpověděl koloušek. „Jakmile uslyším lesní roh, nemám stání.“ Sestřičce nezbylo nic jiného než mu s těžkým srdcem otevřít vrátka. A koloušek, zdravý a veselý, vyběhl do lesa. Když ho spatřil král, řekl svým lovcům. „Sledujte ho po celý den až do soumraku, ale ať mu nikdo z vás neublíží.“ Když zašlo slunce, řekl král svému lovcovi: „Teď pojd' a ukaž mi ten lesní domek.“ A když byl před vrátky, zaklepal a zavolal: „Sestřičko má, pusť mě dovnitř!“ Vrátko se otevřelo a král vešel. Před ním stála dívka tak krásná, že krásnější ještě neviděl. Dívka se ulekla, když viděla, že to není její srneček, ale nějaký cizí muž, který má na hlavě zlatou korunu. Ale král na ni přívětivě pohlédl, podal jí ruku a řekl: „Chceš jít se mnou na zámek a stát se mou ženou?“ — „Ach ano,“ odpověděla dívenka, „ale srneček musí jít se mnou, toho neopustím.“ Král odpověděl: „Zůstane u tebe, pokud jen budeš naživu, a nic mu nesmí scházet.“ Vtom už také srneček přiběhl, sestřička ho zase uvázala na rákosový provaz, vzala druhý konec do ruky a tak s ním vyšla z lesního domku. Král vyzvedl krásnou dívku k sobě na koně, zavezl ji do zámku, kde oslavili slavně svatbu. A tak se dívka stala královnou a žili spolu dlouho spokojeně a šťastně. Srnečka hýčkali a opatrovali a mohl si vesele běhat po zámecké zahradě. Jenomže zlá macecha, kvůli níž se děti vydaly do světa, uvěřila, že sestřičku v lese roztrhala divoká zvěř a že bratříčka v srnčí podobě zastřelili lovci. A když teď uslyšela, jak jsou šťastni a jak dobře se jim daří, zloba a závist se ozvaly v jejím srdci a nedaly jí pokoje. Neměla jiné myšlenky, než jak by sestřičku a bratříčka znovu přivedla do neštěstí. Její vlastní dcera, která byla ošklivá jako noc a měla jen jedno oko, jí vyčítala a říkala: „Královnou jsem se měla stát já, to štěstí mělo patřit mně!“ — „Jen mlč,“ uklidňovala ji její matka. „Až bude čas, však ti pomohu.“ A když nastal čas a mladá královna přivedla na svět hezkého chlapečka, právě v době, kdy byl král zase na lovu, proměnila se stará čarodějnice v její komornou, vešla do komnaty, kde zesláblá královna ležela, a řekla jí: „Pojďte, paní, připravila jsem vám koupel. To vám prospěje a dodá vám to zase nových sil. Rychle, než voda vychladne!“ Její vlastní dcera tam byla také. Odnesly zesláblou královnu do koupelny a položily ji do lázně. Pak zavřely dveře a utekly pryč. V koupelně však předtím rozdělaly obrovský oheň jako v pekle, aby se krásná mladá královna co nejdříve zadusila.

Když to udělaly, vzala čarodějnice svou dceru, nasadila jí čepec a položila ji do lůžka místo královny. Dala jí také postavu a podobu pravé královny, jen ztracené oko jí nemohla vyčarovat. Aby to však král nezapozoroval, musela si dcera lehnout na tu stranu, kde neměla žádné oko. Večer, když se král vrátil domů a uslyšel, že se mu narodil synáček, z celého srdce se zaradoval a chtěl jít k lůžku své milované ženy a podívat se, jak se jí daří. Stará čarodějnice rychle

zavolala: „Jenom nechte závěsy spuštěny, královna se ještě nesmí dívat do světla a musí mít klid.“ Král odešel pryč a nedozvěděl se, že v lůžku leží nepravá královna.

Ale když nastala půlnoc a všechno v zámku už spalo, uviděla chůva, která seděla v dětském pokoji u kolíčky a byla jediná, kdo ještě bděl, jak se otevřely dveře a vešla pravá královna. Vzala dítě z kolíčky, pochovala je a dala mu napít. Pak mu natřásla podušku, položila je zase do kolíčky a přikryla pokrývkou. Nezapomněla ani na srnečka, zašla do koutku, kde spal, a pohladila ho po hřbetě. Potom zase bez jediného slůvka vyšla z místnosti. Chůva se na druhý den ráno ptala strážných, vešel-li někdo v noci do zámku, ale strážní odpověděli: „Ne, nikoho jsme neviděli.“ Tak přicházela po mnoho nocí a nikdy nepromluvila ani slovíčko. Chůva ji pokaždé viděla, ale neodvážila se o tom komukoli povědět.

A když tak uplynul nějaký čas, královna v noci konečně promluvila a řekla:

*„Co dělá můj synek, co dělá srneček, co princ?
Přijdu k nim ještě dvakrát a pak už nikdy víc.“*

Chůva jí neodpověděla, ale když zase zmizela, šla ke králi a všechno mu vyprávěla. „Bože, co tohle má znamenat?“ řekl král. „Příští noc budu bdít u dítěte.“ Večer šel do dětského pokoje, o půlnoci se znovu objevila královna a řekla:

*„Co dělá můj synek, co dělá srneček, co princ?
Přijdu k nim ještě jednou a pak už nikdy víc.“*

A jako vždycky postarala se o dítě, než odešla. Král se ji neodvážil oslovit, ale zůstal u synáčka na stráž i další noc. Královna zase přišla a řekla:

*„Co dělá můj synek, co dělá srneček, co princ?
Dnes jsem tu naposledy, nepřijdu nikdy víc.“*

Tu se už král nezdržel, přiskočil k ní a řekl: „Ty nemůžeš být nikdo jiný než moje znejmilejší žena!“ A ona odpověděla: „Ano, jsem tvoje žena.“ A v tu chvíli se jí z boží milosti znovu vrátil život, zčervenala, její pleť byla zase svěží a zdravá. Pak vyprávěla králi všechno to trápení, které jí způsobila zlá čarodějnice a její dcera. Král dal obě předvést k soudu, který nad nimi vynesl rozsudek. Dceru zavedli do lesa, kde ji roztrhala divoká zvěř, čarodějnici však dali do ohně, kde bídne uhořela. A v tu chvíli, kdy byla spálena na popel, proměnil se i srneček a vrátila se mu zase jeho lidská podoba. Bratříček se sestřičkou pak žili

šťastně pohromadě až do konce svého života.

12. LOCIKA

Byl jednou jeden muž a jedna žena a ti si už dávno marně přáli děťátko. Až konečně ta žena přece jenom dostala naději, že milý pámbíček splní její přání. V zadní části domu těch dvou manželů bylo okénko a tím okénkem bylo vidět do nádherné zahrady, která byla plna nejkrásnějších květin a rostlin. Jenomže ta zahrada byla obehnána vysokou zdí a nikdo se do ní neodvažoval vejít, protože patřila jedné čarodějnici, která měla strašlivou moc a které se kdekdo bál. Jednoho dne ta žena stála u toho okénka a dívala se do té zahrady, a tu spatřila záhon, který byl osázen těmi nejkrásnějšími locikami. A byly tak čerstvé a tak se zelenaly, že se jí nad nimi sliny sbíhaly a ona dostala neodolatelnou chuť ty lociky ochutnat. Den ze dne po nich toužila víc a víc, a protože věděla, že z nich nemůže dostat ani jednu, zanedlouho začala tak scházet, že z toho celá pobledla a pohubla. Její muž se polekal a vyptával se jí: „Copak tě trápí, milá ženo?“ — „Ach, kdybys věděl,“ odpověděla mu. „Nedostanu-li ochutnat ani kousíček té lociky ze zahrady za naším domem, tak zemřu.“ Muž, který ji měl rád, si pomyslně: „Než bys nechal vlastní ženu zemřít, to jí radši přines tu lociku, ať to stojí cokoliv.“ A jakmile se setmělo, přešel přes zeď do zahrady té čarodějnice, ve spěchu natrhal celou náruč lociky a donesl jí své ženě. Ta si z jejích listů hned udělala salát a s velikou chutí ho snědla. Jenomže locika jí tolik, tolik zachutnala, že na ni druhý den dostala ještě třikrát větší chuť. Aby měla klid, musel se její muž vypravit do té zahrady ještě jednou. Jakmile se zas setmělo, vyšel tajně z domu, ale sotva přešel přes zeď, leknutím strnul. Před ním stála ta zlá čarodějnice. „Jak ses jen mohl odvážit vejít do mé zahrady,“ řekla a blýskla po něm očima, „a jako zloděj mi tady krást mou lociku? To ti ještě přijde draho!“ — „Ach smilujte se a netrestejte mě,“ odpověděl jí muž. „Odvážil jsem se toho jenom v nejvyšší nouzi. Moje žena uviděla vaše lociky z okna a tolik po nich zatoužila, že by zemřela, kdyby jich trochu nemohla ochutnat.“ Tu se čarodějnice přestala zlobit a řekla mu: „Když je to tak, jak říkáš, dovolím ti, aby sis tu vzal lociky, kolik jen chceš. Ale pod jednou podmínkou: musíš mi dát dítě, které tvoje žena přivede na svět. Povede se mu u mne dobře a budu o ně pečovat jako jeho matka.“ Muž jí ve strachu všechno slíbil. A jakmile se pak ženě narodilo děťátko, hned se u nich objevila čarodějnice, dala dcerušce jméno Locika a odnesla si ji s sebou.

Locika byla ta nejkrásnější dívenka pod sluncem. Když jí bylo už dvanáct let, uvěznila ji čarodějnice do věže, která stála v hlubokém lese a neměla ani schodiště, ani dveře. Jen docela nahoře měla jedině malé okénko. Kdykoliv se

chtěla čarodějnice dostat dovnitř, postavila se vždycky pod tu věž a zvolala:

*„Lociko, Lociko,
své vlasy mi dolů shod’!“*

Locika měla překrásné dlouhé vlasy, jemné jako zlaté hedvábí. A jakmile zaslechla hlas té čarodějnice, pokaždé si rozpletla dlouhé copy, ovinula je nahoře na okenní hák a vlasy jí padly dvacet loktů hluboko a čarodějnice se po nich vyšplhala nahoru.

A za několik let se přihodilo, že královský syn projížděl tím lesem a dostal se až k té věži. Tu zaslechl tak líbezný zpěv, že se zastavil a mlčky naslouchal. To byla Locika, která si ve své osamělosti krátila dlouhou chvíli zpěvem. Královský syn se chtěl dostat k ní nahoru a hledal, kde má ta věž nějaké dveře, ale nemohl žádné najít. Jel tedy zase zpátky domů, ale ten líbezný zpěv mu tak okouznil srdce, že od toho dne jezdil do lesa denně a pokaždé naslouchal. A jednou, když tam tak stál za stromem, viděl, jak přišla čarodějnice, a slyšel také, jak volala nahoru:

„Lociko, Lociko, své vlasy dolů shod’!“

A tu Locika spustila své kadeře a čarodějnice se po nich vyšplhala nahoru. „Jestli je tohle žebříček, po kterém se chodí do věže, tak to já také zkusím své štěstí.“ A hned druhý den, když se už stmívalo, šel k věži a zvolal:

„Lociko, Lociko, své vlasy dolů shod’!“

V té chvíli spadly dolů prameny zlatých vlasů a královský syn po nich vystoupil na věž.

Locika se v prvním okamžiku hrozně ulekla, když k ní vstoupil muž, kterého její oči ještě nikdy nespatřily. Ale královský syn s ní začal docela přátelsky hovořit a vyprávěl jí, jak její zpěv tolik okouznil jeho srdce, že neměl klid a že ji musel spatřit. Locika se ho přestala bát, a když se jí zeptal, chce-li si ho vzít za muže, a ona viděla, že je mladý a krásný, pomyslíla si: „Ten mě bude mít jistě radši než ta stará paní kmotra.“ A tak odpověděla, že chce, a podala mu ruku. „Ráda s tebou půjdu, jenomže nevím, jak se odtud dostanu dolů,“ řekla mu. „Kdykoliv za mnou přijdeš, přines mi pokaždé přadeno hedvábí. Upletu z něho žebřík, a až bude hotový, sestoupím po něm dolů a ty mě vezmeš k sobě na koně.“ A domluvili se, že k ní od toho dne bude přicházet večer co večer, protože mezi dnem přicházela čarodějnice. Čarodějnice nic nezpůsobovala, až jednou

Locika sama promluvila a řekla jí: „Řekněte mi, paní kmotro, čím to jenom je, že vy jste mnohem těžší, když lezete nahoru, než ten mladý královský syn, který je u mne vždycky za okamžik.“ — „Ach ty jedna bezbožnice!“ vykřikla čarodějnice. „Čeho jsem se to od tebe dočkala! Myslila jsem, že jsem tě tu odloučila od celého světa, a tys mě přece oklamala!“ Ve zlosti popadla Lociku za krásné vlasy, ovinula si je několikrát kolem levé ruky, do pravé chytla nůžky a šmik šmik, už byly ustřiženy a krásné pletence ležely na zemi. A byla tak krutá, že zavlekla ubohou Lociku do samoty, kde musela dívka bédně živořit.

Ještě téhož dne, kdy Lociku vyhnala, uvázala čarodějnice ustřižené pletence vlasů pevně na okenní hák, a když pak přišel královský syn a volal:

*„Lociko, Lociko,
své vlasy dolů shod!“*

spustila vlasy dolů. Královský syn po nich vystoupil nahoru, ale nenašel tam svou znejmilejší Lociku, nýbrž čarodějnici, která se na něho jedovatě mračila. „Oho!“ posmívala se mu. „Tak ty sis přišel pro svou milovanou panenku, co? Jenomže ten ptáček už nesedí v hnízdečku a nezpívá, kočka ho vybrala a tobě taky ještě vyškrábe oči. Locika je pro tebe ztracena, nikdy už ji neuvidíš.“ Královský syn ztratil tou bolestí rozvahu a v zoufalství skočil z věže dolů. Životem to sice nezaplátil, ale trní, do kterého padl, mu vypíchalo oči. A tak bloudil slepý po lese, nejedl nic než kořínky a lesní plody a bez ustání usedavě plakal a naříkal nad ztrátou své milované Lociky. Tak chodil a chodil a bědoval po několik let, až konečně přišel také do té pustiny, kde uboze živořila Locika s dvojčátky, která se jí narodila, s chlapečkem a holčičkou. Zaslechl lidský hlas, a ten hlas se mu zdál tak známý, že šel blíž. A jak se přiblížil, Locika ho poznala, padla mu do náruče a rozplakala se. Dvě z jejích slz mu padly do očí, a v té chvíli jeho oči znovu prohlédly a on viděl stejně dobře jako dříve. Zavedl pak Lociku do své říše, kde ho s radostí přivítali, a ještě dlouho tam potom spolu šťastně žili.

13. TŘI MUŽÍČCI V LESE

Byl jeden muž, tomu zemřela žena, a byla žena, té zemřel muž; a ten muž měl dceru a ta žena měla také dceru. Děvčata se znala, vyšla si na procházku a vrátila se potom do ženina domku. Tu žena řekla dceři toho muže: „Poslyš, pověz otci, že bych se za něho ráda provdala, a potom se budeš každé ráno mýt v mléce a pít víno, kdežto moje dcera se bude mýt ve vodě a vodu bude pít.“ Dívka šla domů a vyprávěla otci, co žena řekla. Muž řekl: „Co mám dělat? Ženitba přináší radost i zlost.“ A protože se nemohl nijak rozhodnout, zul si holínku a řekl: „Vezmi tuhle botu, má díru v podrážce, zajdi s ní na půdu, pověz ji na hřebík a nalej pak do ní vodu. Když se v ní voda udrží, tak si znova najdu ženu, ale když proteče, tak ne.“ Dívka udělala, jak jí přikázal: voda však otvor zatáhla a holínka se naplnila až po okraj. Děvče oznámilo otci, jak zkouška dopadla. Muž vyšel sám nahoru, a když viděl, že je to nabíledni, zašel k vdově, řekl jí o ruku a měli svatbu.

Na druhý den ráno, když obě dívky vstávaly, měla mužova dcera přichystané mléko na mytí a víno k pití, ženinu dceru zas čekala voda na mytí a voda k pití. Druhého rána byla přichystána voda na mytí a voda k pití pro mužovu dceru a mléko na mytí a víno k pití pro dceru ženinu, a tak už to zůstalo pořád. Žena se stala úhlavním nepřítelem nevlastní dcery a nevěděla už, čím ji ze dne na den víc a víc trápit a trýznit. K tomu jí ještě záviděla, protože nevlastní dcera byla krásná a milá, kdežto její vlastní dcera byla ošklivá a protivná.

Jednou v zimě, když mrzlo jen praštělo a hory doly byly jeden jediný sníh, udělala žena papírové šaty, zavolala si nevlastní dceru a řekla jí: „Obleč si tyhle šaty, jdi do lesa a natrhej mi košíček jahod; dostala jsem na ně chuť.“ — „Božíčku,“ řeklo jí děvče, „v zimě přece nikde jahody nerostou, půda je zmrzlá a pak, všechno přikryl sníh. A proč mám jít v papírových šatech? Venku je zima, že člověku dech zamrzá; vítr je profoukne a trny mi je strhají s těla.“ — „Ty se mi opovažuješ ještě odmouvat?“ křikla macecha. „Už at' jsi odtud! A nechod' mi na oči, dokud nebudeš mít košíček plný jahod.“ Potom jí ještě dala skrojek tvrdého chleba a dodala: „To ti na den stačí,“ a myslila si přitom: Však venku umrzne a zajde hladý a nikdy už mi nepřijde na oči.

Dívka se už nebránila, oblékla se do papírových šatů a vydala se s košíčkem ven. Tam byl široko daleko samý sníh, ani stébélko trávy se nezelenalo. Když se děvče dostalo do lesa, spatřilo domeček, odkud vykukovali tři lesní pidimužičci. Popřálo jim dobrého dne a uctivě zaťukalo na vrátka. Pozvali ji dál, dívka vstoupila do jizby a usedla na lavici u kamen, chtěla se tam zahřát a sníst si

chléb k snídani. Skřítkové ji požádali: „Dej nám taky kousek.“ — „Ráda,“ odpověděla, rozlomila skroječek napůl a polovinu jim dala. Ptali se: „Copak chceš v zimě v těch chatrných šatečkách tady v lese?“ — „Ach,“ odpověděla, „mám nasbírat plný košíček jahod a nesmím přijít domů, dokud ho nepřinesu.“ Když dojedla chleba, dali jí koště a řekli: „Odmeť sních u zadních vrátek.“ Ale jak vyšla ven, začali se tři mužičci dohadovat: „Co jí máme darovat, když je tak způsobná a hodná a rozdělila se s námi o chléb?“ Tu řekl první: „Já se postarám, aby byla den ze dne krásnější.“ Druhý řekl: „Já se postarám, aby jí pršely z úst kousky zlata, jakmile řekne slovo.“ Třetí řekl: „Já zařídím, aby přišel král a vzal si ji za ženu.“

Dívka zatím udělala, co jí mužíčkové řekli, odmetla koštětem za domečkem sních, a co myslíte, že našla? Plno zralých jahod, které se vynořily zpod sněhu docela temně rudé. Zaradovala se, natrhala si jich plný košíček, poděkovala pidimužičkům, každému stiskla ruku a honem běžela domů, aby dala maceše, co si přála. Jak vešla a řekla „Dobry večer“, hned jí z úst vypadl kousek zlata. Potom vyprávěla, co ji v lese potkalo, ale při každickém proneseném slově jí vypadl z úst kousek zlata, takže jimi brzičko bylo v celé jizbě jako nastláno. „Jen koukejte, jak se naparuje,“ zvolala nevlastní sestra, „takhle zbuhdarma pohazovat zlato.“ Ale vskrytu ji hryzla závist a přála si jít také do lesa a hledat jahody. Matka však nechtěla: „Kdepak, dcerunko moje, je moc zima, ještě bys mi zmrzla.“ Ale když nedala pokoj, matka povolila, ušila jí krásný kožíšek, který si musela navléci, a dala jí na cestu chleba s máslem a koláče.

Děvče šlo do lesa a rovnou cestou k domečku. Tři pidimužičci zase vykukovali, ale ona je nepozdravila, ani na ně nepohlédla a bez pozdravu se vhrnula do světničky, usadila se u kamen a pustila se do chleba s máslem a do koláčů, co měla s sebou. „Dej nám taky kousek,“ volali malinkatí, ale ona jim řekla: „To nestačí ani mně, jakpak z toho můžu dávat ještě jiným?“ A když už dojedla, řekli mužičci: „Tady máš koště, hezky nám to odmeť zvenku u zadních vrátek.“ — „Ech, meťte si sami,“ řekla, „nejsem žádná vaše děvečka.“ Když viděla, že se nemají k tomu, aby jí něco dali, vyšla ze vrátek. Tu se tři pidimužici radili: „Co bychom jí měli dát, když je tak nezpůsobná a má zlé, závistivé srdce, které nikomu nic nepřeje?“ První řekl: „Já se postarám, aby byla den ze dne ošklivější.“ Druhý řekl: „Já se postarám, aby jí při každém slůvku, které pronese, vyskočila z úst ropucha.“ Třetí řekl: „A já zase, aby zemřela nešťastnou smrtí.“ Dívka se venku sháněla po jahodách, ale když žádné nenašla, šla nahněvaná domů. A jak otevřela ústa a chtěla vyprávět matce, co v lese zažila, tu jí při každém slově vyskočila z úst ropucha, takže se jí všichni začali štítit.

Macecha se teď zlobila ještě mnohem víc a myslela jen na to, jak by připravila to nejhorší trápení dceři svého muže, jejíž krásy den ze dne přibývalo.

Konečně vzala kotlík, přistavila ho na oheň a rozcupovala tam konopí. Když to dodělala, zavěsila jej ubožačce na rameno a dala jí ještě sekeru. S tím měla nešťastnice jít k zamrzlé řece, vysekat díru do ledu a konopí máčet. Byla poslušná, šla tam a začala vysekávat díru do ledu. A když byla v polovině, přijel tam nádherný vůz, v němž seděl král. Vůz zastavil a král se ptal: „Kdo jsi, děvčátko, a co tu děláš?“ — „Jsem chudé děvče a máčím konopí.“ Králi se jí zželelo, a když spatřil, jak je hezounká, řekl: „Chceš jet se mnou?“ — „Ach ano, ze srdce ráda,“ odpověděla dívenka. Měla radost, že se dostane matce a sestře z očí.

Tak nastoupila do vozu a ujížděla s králem, a když přišli na jeho zámek, slavila se s velikou slávou svatba, jak to mužičci děvčátku prorokovali. Po roce se narodil mladé královně syn. A když se macecha doslechla o tom velikém štěstí, přišla se svou dcerou do zámku a dělala, jako by šla na návštěvu. Ale když jednou král vyšel a jinak nikdo nebyl nablízku, chytla zlá žena královnu za hlavu, její dcera ji chytla za nohy, vyzvedly ji z postele a hodily ji z okna do řeky. Nato si její ošklivá dcera lehla do postele a stará ji přikryla až přes hlavu. Když se král zase vrátil a chtěl se svou ženou mluvit, zvolala stará: „Tiše, tiše, teď to nejde, potí se silně, musíte ji dnes nechat v klidu.“ Král na nic zlého nepomyslel a přišel zase až příštího rána. A jak tak mluvili, kdykoliv mu ona odpověděla, vyskočila jí při každém slově z úst ropucha, zatímco jindy vypadl kousek zlata. Tu se ptal, co to má znamenat, ale stará řekla, že se jí to stalo z toho silného pocení a že to zas přejde.

V noci ale viděl malý kuchtík, jak strouhou připlavala kachnička a volala:

*„Copak děláš, králi milý,
spíš nebo bdíš v tuto chvíli?“*

A když neodpověděl, řekla:

„A co hosté mí?“

Tu odpověděl kuchtík:

„Všichni pevně spí.“

Ptala se dál:

„A co dělá děťátko mé?“

On zase odpověděl:

„V kolébce teď sladce dříme.“

Tu se kachnička proměnila v královnu, šla nahoru, dala děťátku pít, natřásla mu peřinku a přikryla je. Pak se zas znovu proměnila v kachničku a odplavala strouhou. Tak přišla po dvě noci za sebou. Třetí noc řekla kuchtíkovi: „Jdi a řekni králi, ať vezme meč a na prahu jím třikrát nade mnou máchne.“ Kuchtík běžel, řekl to králi, ten přišel se svým mečem a máchl jím třikrát nad zjevením. Jakmile se rozmáchl potřetí, stanula před ním jeho žena, svěží, živá a zdravá, jako byla dříve.

Tu se král nesmírně zaradoval, ale až do neděle, kdy mělo být dítě pokřtěno, ukryval královnu v komůrce. A když pak bylo pokřtěno, řekl: „Co si zasluhuje člověk, který druhého odnese z lůžka a hodí do vody?“ — „Nic lepšího,“ odpověděla stará, „než aby takového ničemníka strčili do sudu, který je uvnitř pobit hřeby, a kutáleli s kopce dolů do vody.“ Tu řekl král: „Sama ses odsoudila!“ Dal přinést takový sud, vstrčil tam starou i s její dcerou. Pak přitloukli víko a strčili do sudu. Kutálel se po svahu dolů, až spadl do řeky.

14. TŘI PŘADLENY

Byla jedna líná dívenka a ta nechtěla příst, ať si maminka říkala co chtěla, nemohla ji k tomu přimět. Konečně jednou matku popadla taková zlost a netrpělivost, že děvčátku nabila. To se dalo do hlasitého pláče. V té chvíli právě jela kolem královna, a jak zaslechla nářek, poručila zastavit. Vešla do stavení a ptala se matky, proč dcerku tak bije, že křik doléhá až ven na silnici. Matce bylo hanba, že dceřina lenivost by měla vyjít najevo, a tak řekla: „Nemohu ji dostat od přeslice, stále a stále by jen předla, a já jsem chudá, kde bych vzala na tolik lnu?“ Tu královna odpověděla: „Nic tak ráda neposlouchám jako kolovrátek, nic mě nepotěší tak, jako když kolečka vrčí. Dejte mi dcerku s sebou do zámku, lnu mám dostatek, u mne může příst, jak dlouho jen bude chtít.“ Matce to bylo z té duše po chuti a královna vzala děvčátko s sebou. Jakmile byly v zámku, odvedla je nahoru ke třem komorám až po strop plným nejjemnějšího lnu. „Upřed' mi teď všechen tenhle len,“ řekla královna, „a až to dokážeš, dostaneš mého nejstaršího syna za manžela; buď si sebechudší, na to nedbám, tvá neúporná píle je dostatečným věnem.“ V dívce byla malá dušička, vždyť nevěděla, jak ten len upřede, třebaš by se i tři sta let dočkala a denodenně od rána do večera u přeslice vysedala. Jakmile osaměla, dala se do pláče. A tak prosedla celé tři dny a nehnula ani prstem. Třetího dne přišla královna, a když uviděla, že není ještě ani nitečka upředená, podivila se tomu. Děvčátko se však vymlouvalo, že samým zármutkem nad odchodem z rodného domku ještě ani začít nedokázalo. To se královně zalíbilo, na odchodu však řekla: „Ale zítra se už hezky pusť do díla.“

Když dívenka znovu osaměla, nevěděla si už rady ani pomoci a zarmouceně přistoupila k oknu. Tu spatřila, jak k ní přicházejí tři ženy, první z nich měla širokou plochou nohu, druhá zas tak veliký dolní ret, že jí visel až přes bradu, a třetí zas širokánský palec. Zastavily se před oknem, vzhlédly a otázaly se děvčete, co mu je. Svěřila se jim se svým trápením, a tak se jí nabídly, že jí pomohou, a řekly: „Když nás pozveš na veselku, když se za nás nebudeš stydět a představíš nás jako své kmotry a usadíš nás ke svému stolu, upředeme za tebe všechen tenhle len, dřív než se naděješ.“ — „A jak ráda,“ řekla dívenka, „jen pojd'te dál a hned se dejte do práce.“ Pak vpustila tři podivné ženštiny dovnitř a v první komoře jim uprázdnila otvor, kam se usadily. A než bys řekl švec, už předly. Jedna táhla vlákno a šlapala, druhá odebírala a třetí kroutila nit a klepala prstem na stůl, a kdykoliv klepla, padl na zem kus nejjemnější příze. Před královnou dívka ty tři přadleny skrývala, a kdykoliv přišla, ukázala jí takovou spoustu upředené příze, že si ji královna nemohla ani vynachválit. Když byla

první komora prázdná, došlo na druhou a konečně na třetí, a i ta byla brzy jako vymetená. Tu se ony tři ženy rozloučily a řekly dívence: „Nezapomeň, cos nám slíbila, přinese ti to štěstí.“

Když dívka ukázala královně prázdné komory a velikou hromadu příze, královna vystrojila svatbu, i ženich se radoval, že dostane tak obratnou a přičinlivou ženu, a nadšeně ji chválil. „Mám tři kmotry,“ řekla dívka, „a protože mi udělaly mnoho dobrého, nerada bych na ně ve štěstí zapomněla. Dovolte mi, abych je pozvala na svatbu a aby seděly s námi u jednoho stolu.“ Královna a ženich se ptali: „Proč bychom to neměli dovolit?“ A než se kdo nadál, byla tu hostina. Jakmile začala, vstoupily tři přadleny ve skvostných šatech a nevěsta řekla: „Vítám vás, milé kmotřičky.“ — „Ach,“ žasl ženich, „kdes vzala tak ohyždné příbuzenstvo?“ Nato přistoupil k té s širokou plochou nohou a zeptal se: „Od čeho máte tu širokou nohu?“ — „Od šlapání,“ odpověděla, „od šlapání.“ Tu přistoupil ženich k druhé a řekl: „Od čeho jen máte ten přewislý ret?“ — „Od nasliňování,“ odpověděla, „od nasliňování.“ Pak se zeptal třetí: „Od čeho máte ten široký palec?“ — „Od kroucení vlákna,“ odpověděla, „od kroucení vlákna.“ Tu se královský syn ulekl a prohlásil: „To tedy má krásná nevěsta od nynějška už nikdy nesmí na kolovrátek ani sáhnout.“ A tak byla dívka navždy vysvobozena od hrozného předení.

15. JENÍK A MAŘENKA

U jednoho velikého lesa bydlel jeden chudý dřevorubec se svou ženou a se svými dvěma dětmi. Chlapec se jmenoval Jeník a děvčátko Mařenka. Dřevorubec měl málo práce i málo jídla, a jednou, když na celou zemi uhodila veliká drahota, neměl už některý den ani na chléb. A jak na to večer před usnutím neustále myslel a starostí se převaloval na lůžku, povzdychl si a řekl své ženě: „Co jen s námi bude? Jak uživíme ty ubohé děti, když nemáme ani pro sebe nic?“ — „Víš ty co, muži,“ řekla mu žena. „Zavedeme zítra časně ráno děti do lesa, tam, kde je nejhlubší a nejhustší. Rozděláme jim tam oheň, dáme každému ještě kousek chleba, a pak odejdeme po své práci a necháme je tam. Jistě už nenajdou cestu zpátky a tak se jich zbavíme.“ — „To ne, ženo,“ odpověděl muž, „to neudělám. Jak bych to mohl přenést přes srdce, nechat své děti samotné v lese! Brzy by přišla divoká zvířata a roztrhala by je.“ — „Jsi ty ale blázen,“ řekla žena. „Takhle přece pomřeme hlady všichni čtyři, tak to už začni hoblovat prkna na rakve.“ A tak dlouho do něho mluvila, až povolil. „Ale těch ubohých dětí je mi přece jen líto,“ řekl ještě muž.

Obě děti však nemohly hladem také usnout a slyšely všechno, co macecha jejich otci říkala. Mařenka se hořce rozplakala a řekla Jeníkovi: „Teď už nám není pomoci.“ — „Tiše, Mařenko,“ řekl Jeník, „jen se netrap, však já už něco vymyslím.“ A když pak rodiče usnuli, tiše vstal, oblékl si kabátek, pootevřel dveře a vyklouzl ven. Měsíc jasně svítil a bílé oblázky, které ležely před domkem, se leskly jako poházené penízky. Jeník se shýbl a nasbíral si jich do kapsičky, kolik se mu jich tam jen vešlo. Pak se zas vrátil domů a řekl Mařence: „Nic se neboj, milá sestřičko, a jen klidně spi. Bůh nás neopustí.“ A lehl si zas do své postýlky.

Zrána, sotva se rozbřesklo, ještě než vyšlo sluníčko, přišla už macecha a budila obě děti: „Vstávejte, lenoši, půjdeme do lesa na dříví!“ Pak dala každému skývu chleba a řekla jim: „Tohle máte na poledne, ale nesnězte to dřív, nic jiného už nedostanete.“ Mařenka schovala chléb do zástěrky, protože Jeník měl v kapse oblázky. A pak se všichni společně vypravili do lesa. Když tak už chvíli šli, Jeník se zastavil a ohlížel se na jejich domek, a to dělal stále a stále. „Co se tak ohlížíš a zůstáváš za námi, Jeníku?“ řekl mu otec. „Dej pozor, ať si tu nezapomeneš nohy!“ — „Ach tatínku,“ řekl Jeník, „ohlížím se po své bílé kočičce, sedí tam nahoře na střeše a chce se se mnou rozloučit.“ — „Blázínku,“ řekla žena, „to není tvoje kočička. To je první slunce, které svítí na komín.“ Ale Jeník to věděl, neohlížel se za kočičkou. Pokaždé však vyndal z kapsy jeden bílý

oblázek a hodil ho na cestu.

Když se dostali hluboko do lesa, řekl otec: „Tak, děti, teď nasbírejte dříví, rozdělám oheň, aby vám nebylo zima.“ Jeník a Mařenka nanosili vysokou hromadu chrástí, otec ji zapálil. A když už se plameny vysoko rozhořely, řekla žena: „A teď si lehněte k ohni, děti, a odpočiňte si, my půjdeme do lesa kácet dříví. Až budeme hotovi, přijdeme zase a odvedeme vás.“

Jeník s Mařenkou se hřáli u ohně, a když nadešlo poledne, snědli každý svůj kousek chleba. A protože stále slyšeli rány sekyrou, mysleli, že je jejich otec někde nablízku. Jenomže to nebyla sekyra, byla to silná větev, kterou otec uvázal na suchý strom a kterou vítr houpal sem a tam. A když tam děti už seděly dlouho a dlouho, sklízily se jim konečně únavou oči a ony usnuly. Když se probudily, byla už černočerná noc. Mařenka se dala do pláče a řekla: „Jak se teď jenom dostaneme z lesa!“ Ale Jeník ji utěšoval: „Jenom chvíličku počkej, až vyjde měsíc, pak už cestu najdeme.“ A když vyšel úplněk, vzal Jeník sestřičku za ruku a šel podle bílých oblázků, které se třpytily jako nově ražené penízky a ukazovaly jim cestu. A tak šli oba celou noc a za prvního rozbřesku přišli zase k domu svého otce. Zakleпали na dveře, a když žena otevřela a uviděla, že je to Jeník s Mařenkou, spustila na ně: „Vy darebné děti, pročpak jste tak dlouho v lese spaly, mysleli jsme už, že se vůbec nechcete vrátit!“ Ale otec z toho měl velkou radost, protože ho trápilo, že je předtím tak opustil.

Zanedlouho cíhala zase ve všech koutech bída a děti slyšely, jak macecha v noci říká otci na lůžku: „Už máme zase ve spíži jako vymeteno, máme poslední půlku bochníku, a to je konec písničky. Děti musí pryč, zavedeme je hlouběji do lesa, aby nenašly už cestu zpátky. Jiná záchrana pro nás není.“ Muže to těžce trápilo a pomyslně si: „Bylo by líp, kdyby ses o to poslední sousto s dětmi rozdělila.“ Ale žena nedbala na nic, co řekl, stále jen mu spílala a vyčítala. Kdo řekne a, musí říci i b, a protože povolil poprvé, musel povolit i podruhé.

Jenomže děti byly i tentokrát ještě vzhůru a vyslechly celý jejich rozhovor. Když rodiče usnuli, Jeník zase vstal a chtěl nasbírat oblázky jako poprvé. Ale žena předtím dveře zamkla a tak nemohl ven. Utěšoval však svou sestřičku a řekl jí: „Jenom neplač, Mařenko, a klidně spi, však nám milý pánbůh už pomůže.“

Časně ráno přišla macecha a vyhnala děti z postele. Každému dala kousek chleba, ale byl ještě menší než posledně. Cestou do lesa Jeník drobil chléb v kapse, často se zastavoval a pokaždé hodil jeden drobeček na zem. „Co postáváš, Jeníku, a rozhlížíš se?“ ptal se ho otec. „Jen hezky pojď.“ — „Ohlízím se po svém holoubkovi, sedí na střeše a chce se se mnou rozloučit,“ odpověděl Jeník. „Blázínku,“ řekla žena, „to není tvůj holoubek, to je první slunce, které svítí na komín.“ Ale Jeník házel drobky po cestě dál a dál.

Žena zavedla děti ještě hlouběji do lesa, na místa, kde ještě nikdy v životě

nebyly. A tam zase rozdělali velký oheň a macecha jim zase řekla: „Tak, děti, zůstaňte tu pěkně sedět, a když budete unavené, můžete se trochu prospat. My zatím půjdeme do lesa kácet dříví a večer, až budeme hotovi, zase přijdeme a odvedeme vás.“ Když nadešlo poledne, rozdělila se Mařenka s Jeníkem o svůj kousek chleba, protože on ten svůj celý rozházel po cestě. Pak oba usnuli. Minul večer, ale nikdo pro ubohé děti nepřišel. Probudily se zase až v černočerné noci a Jeník utěšoval Mařenku a říkal jí: „Jenom chvíličku počkej, Mařenko, až vyjde měsíc, pak uvidíme ty drobečky, které jsem cestou sypal, a ty nám ukáží cestu domů.“ Když vyšel měsíc, vypravili se na cestu, ale z drobečků nenašli už ani jediný. Ty tisíce ptáčků, co v lese a po polích létají, je zatím sezobaly. Jeník řekl Mařence: „Však my už cestu najdeme,“ ale nenašli ji. Prochodili celou noc a pak ještě celý den, od rána do večera, ale nemohli se dostat z lesa ven. Měli už veliký hlad, protože snědli jen těch pár jahod, co našli. A protože už byli tak unavení, že jim nohy vypovídaly poslušnost, lehli si pod jeden strom a usnuli.

A další ráno už bylo třetí od té doby, co oba opustili otcův dům. Dali se zase na cestu, ale zacházeli stále hlouběji a hlouběji do lesa, a kdyby nepřišla brzy nějaká pomoc, byli by museli zahynout. Když nadešlo poledne, uviděli na jedné větvi krásného bělostného ptáčka, a ten tak pěkně zpíval, že se zastavili a poslouchali ho. Ptáček dozpíval, zamával křídélky a rozletěl se před nimi. Děti šly za ním a on je dovedl až k malé chaloupce, na jejíž střechu se posadil. A když přišly docela blízko, uviděly, že celá chaloupka je ze samého chleba a že má střechu z perníku a okna ze samého cukru. „Tady zůstaneme,“ řekl Jeník, „a dosyta se najíme. Já si vezmu kousek ze střechy, a ty, Mařenko, můžeš ochutnat kousek toho okénka, to bude jistě sladké.“ Jeník sáhl na střechu a kousek si z ní ulomil, aby ochutnal, jaká je, Mařenka si stoupla k okénku a začala do něho dloubat. A tu se ozval z domečku tenounký hlas:

*„Dlouby, dlouby, kdo je to?
Kdo mi dloubá okénko?“*

Mařenka odpověděla:

*„To je jen větříček,
nebeský chlapíček!“*

A obě děti jedly beze strachu dál. Jeníkovi střecha tolik zachutnala, že si z ní ulomil ještě notný kus, a Mařenka si vylomila celou jednu kulatou tabulku, sedla si na zem a pochutnávala si na ní. A tu se najednou dveře otevřely a z nich vyšla prastará babizna, která se opírala o berli. Jeník s Mařenkou se tak polekali, že

upustili všechno, co měli v rukou. Ale ošklivá stařena potřásla hlavou a řekla: „Aj milé dětičky, kdopak vás sem dovedl? Tak jen pojdte dál a zůstaňte u mne, nic zlého se vám nestane.“ Vzala obě děti za ruku a zavedla je do chaloupky. Tam jim dala dobře najíst, mléka a dobrého sladkého svítka, jablek a ořechů. A pak jim povlékla do bílého dvě malé postýlky a Jeník s Mařenkou si do nich lehli a zdálo se jim, že jsou v nebi.

Jenomže ta stařena všechnu tu přívětivost jen tak předstírala, ve skutečnosti to byla zlá čarodějnice, která už na obě děti cíhala a chaloupku z perníku vystavěla jenom proto, aby je tam přilákala. Jakmile se jí nějaké dítě dostalo do rukou, hned je zabila, uvařila a snědla, a to pak měla vždycky hostinu. Čarodějnice mají zarudlé oči a daleko nevidí, ale umějí moc dobře věřit, jako zvířata, a vždycky poznají, když se k nim blíží člověk. Když se k ní přiblížili Jeník s Mařenkou, hned se zlomyslně zasmála a řekla si: „Tihle dva mi už jistě neupláchnou!“ Časně zrána, ještě než se děti probudily, čarodějnice už byla na nohou. A když je tak obě pozorovala, jak klidně spí a jak jim zčervenaly tvářičky, zamumlala si pro sebe: „To bude dobré soustíčko!“ Chytila Jeníka kostnatýma rukama, odnesla ho do malého chlívku a zavřela za mříže. Ať křičel jak chtěl, nic mu to nepomohlo. Pak šla čarodějnice k Mařence, zatřásla s ní a křikla: „Vstávej, lenochu jedna! Nanos vodu a uvař svému bratrovi něco dobrého! Je tam venku v chlívku a musí se vykrmit! Až bude dost tlustý, tak ho sním.“ Mařenka se dala do hořkého pláče, ale všechno bylo marné, musela udělat, co zlá čarodějnice chtěla.

A od toho dne se vařila pro ubohého Jeníka ta nejlepší jídla, ale Mařenka nedostávala nic jiného než račí ocásky. Každé ráno se stařena dobelhala k chlívku a volala: „Jeníku, vystrč prst, ať vidím, jestli už budeš brzy vykrmený!“ Ale Jeník pokaždé vystrčil kůstku a babizna, která měla slabé oči, to nepoznala. Myslela, že je to Jeníkův prst a divila se, že stále vůbec nepřibývá. Když uplynuly čtyři týdny a Jeník byl stále tak hubený, ztratila čarodějnice trpělivost a nechtěla už déle čekat. „Pojď sem, Mařenko,“ zavolala na děvčátko. „Hezky rychle nanos vodu! Ať je Jeník tlustý nebo hubený, zítra ho zabiju a uvařím.“ Ach, jak ubohá sestřička naříkala, když musela nosit vodu, a jaké slzy jí tekly po tvářích! „Pánbíčku milý, tak nám přece pomoz!“ volala. „Kdyby nás byla v lese roztrhala divoká zvěř, byli bychom alespoň zemřeli spolu.“ — „Jen si to kňourání ušetři,“ okřikla ji stará, „to ti stejně nic nepomůže.“

Časně zrána musela Mařenka vstát, rozdělat oheň a postavit na něj kotlíky s vodou. „Nejdřív budeme péct,“ řekla babizna. „Už jsem zatopila pod pecí a zadělala těsto.“ Vystrčila ubohou Mařenkou ven k peci, ze které už šlehalo ohnivé plameny. „Vlez dovnitř,“ poručila jí, „a podívej se, jestli je dobře roztopeno, jestli tam už můžeme dát chleba!“ A až by byla Mařenka uvnitř, chtěla pec

zavřít, aby se tam upekla, a chtěla ji také sníst. Ale Mařenka dobře uhodla, co má za lubem, a tak řekla: „Já nevím, jak to mám udělat. Jak se tam dostanu?“ — „Hloupá huso,“ hubovala stará, „otvor je přece dost veliký, copak nevidíš? Sama bych tamtudy vlezla.“ Přibelhala se k peci a vstrčila do otvoru hlavu. A vtom jí Mařenka dala zezadu takový štulec, že vletěla do pece celá, pak za ní rychle zabouchla železná dvířka a zavřela je na závoru. Hu, ta vám začala skučet, až z toho šla hrůza! Ale Mařenka nic nedbala a utekla a zlá čarodějnice musela v peci bezmocně uhořet.

Mařenka utíkala rovnou k Jeníkovi, otevřela mu chlívek a volala: „Jeníku, už jsme volní, stará čarodějnice je mrtvá!“ A tu Jeník vyskočil z chlívka jako ptáček, když mu otevřete klec. To bylo radosti! Padli si kolem krku, skákali a líbali se. A protože se už neměli čeho bát, vešli zase do čarodějčiny chaloupky, kde bylo všude plno skříněk s perlami a drahokamy. „Ty jsou ještě lepší než oblázky,“ řekl Jeník a nabral si jich plné kapsy, a Mařenka řekla: „Já s sebou taky vezmu nějaké domů,“ a nabrala si jich plnou zástěrku. „Ale teď už pojďme,“ řekl Jeník, „ať se dostaneme z toho začarovaného lesa.“ Když už šli několik hodin, došli až k veliké vodě. „Přes tu se nedostaneme,“ řekl Jeník, „nevidím tu ani cestu, ani můstek.“ — „Lodička tu jistě žádná nejezdí,“ odpověděla Mařenka. „Ale tadyhle plave bílá kachnička, když ji poprosím, jistě nám pomůže na druhý břeh.“ A zavolala na ni:

*„Kachničko, kachničko,
tady je Jeník a Mařenka.
Není tu cestička, není můstek,
vezmi nás, kachničko, na bílý hřbítek!“*

A kachnička opravdu připlavala, Jeník si na ni vylezl a chtěl, aby si Mařenka sedla k němu. „Ne, Jeníku,“ řekla Mařenka, „to by bylo pro kachničku moc těžké. Ať nás převezde jednoho po druhém.“ Dobrá kachnička to udělala, a když se šťastně oba dostali na druhý břeh a nějaký čas zase šli, připadal jim les stále známější a známější, až konečně z dálky zahlédli otcův domek. A tu se dali do běhu, vhrnuli se do světnice a padli tatínkovi kolem krku. Ode dne, kdy je muž opustil v lese, neměl ani chvilku klidu. Jeho žena zatím zemřela. Mařenka vysypala zástěrku, až se perly a drahokamy rozkutálely po světnici, a Jeník k tomu přidával z kapes jednu hrst za druhou. A tak bylo po všech starostech a oni spolu pak žili v samé radosti. Pohádka už končí, víš? Tamhle běží velká myš! Běž za ní a chyt' si ji, kožíšek z ní budeš mít!

16. TŘI HADÍ LISTY

Byl jednou jeden chudý muž a ten už nemohl uživit svého jediného syna. Tu řekl jeho syn: „Milý tatínku, vidím, jak zle se vám vede a že jsem vám tu jenom na obtíž, a tak raději odejdu sám do světa a podívám se, jak bych si mohl vysloužit svůj chléb.“ Tu mu otec požehnal a smutně se s ním rozloučil. V té době zrovna vedl král jedné mocné říše válku, a tak se mládenec dal k němu do služeb a vytáhl s ním do pole. A když narazili na nepřítele, strhla se velikánská bitva a bylo tam tolik nebezpečí a přšelo tam tolik kulí, že jeho kamarádi houfem padali. A když pak padl i jejich velitel, tu se chtěli všichni ostatní dát na útěk. Ale ten mládenec před ně vystoupil, domlouval jim, aby neztráceli odvahu, a zvolal: „Nenecháme nikdy zpusťošit svou vlast!“ Tu se ostatní přidali k němu, a on zaútočil a nepřítele porazil. Když se král doslechl, že jenom jemu vděčí za své vítězství, povýšil jej nad všechny ostatní, daroval mu přebohaté poklady a udělal z něho nejváženějšího občana své říše.

Ten král měl dceru, která byla velmi krásná, ale byla také rozmarná a vrtošivá. A ta dcera se zapřísáhla, že si nevezme za muže nikoho jiného než toho, kdo jí slíbí, že se s ní dá zaživa pohřbít do hrobky, zemře-li ona první. „Když mě bude z celého srdce milovat,“ řekla, „k čemu by mu pak ještě byl život?“ Sama slíbila, že udělá totéž, a zemře-li první její muž, že s ním také půjde do hrobky. Tahle prapodivná přísaha až do té chvíle odrazovala všechny nápadníky. Ale statečný mládenec byl tak okouzlen její krásou, že ničeho nedbal a požádal krále o její ruku. „A víš, co musíš slíbit?“ zeptal se ho král. „Musím se dát zaživa pochovat s ní do hrobky, když ji přežiju,“ odpověděl mládenec. „Ale moje láska je tak veliká, že se toho nebezpečí nebojím.“ Tu král souhlasil a oslavili svatbu s velikou nádherou a slávou.

Po nějakou dobu spolu oba manželé šťastně a spokojeně žili, když tu náhle mladá královna těžce onemocněla a žádný lékař ji nedokázal uzdravit. A když potom zemřela, rozpomněl se mladý král, co slíbil, a zhrozil se, že se bude muset zaživa položit do hrobky. Ale nebylo vyhnutí. Král dal hlídat všechny brány strážemi a on už nemohl svému osudu uniknout. Když nadešel den, kdy pokládali mrtvou do královské hrobky, zavedli tam i jeho, zavřeli branku na závoru a na pevný zámek.

Vedle rakve stál stolek a na něm byla čtyři světla, čtyři bochníky chleba a čtyři láhve vína. Až by mu tyto zásoby došly, musí zemřít. Mládenec tam seděl, srdce se mu svíralo bolestí a smutkem, každý den snědl malý kousek chleba a vypil malý doušek vína, ale přesto dobře viděl, že hodina smrti se blíží. A jak tak

upřeně hleděl před sebe, zahlédl náhle, jak se z rohu klenby vyplazil had a blíží se k mrtvé. A protože myslel, že chce mrtvou ohlodávat, vytasil meč a řekl: „Dokud jsem živ, nedotkneš se jí!“ A rozsekl hada na tři díly. Za nějakou chvíli se však z toho rohu vyplazil jiný had, ale jakmile spatřil toho prvního mrtvého a na tři kusy rozťaté, zalezl zase nazpátek. Za chvíli se však vrátil a v tlamě nesl tři zelené listy. A tu vzal ty tři kusy mrtvého hada, položil je, jak k sobě zaživa patřily, a na každou ránu přiložil jeden z těch listů. V té chvíli se rozťaté kusy spojily, had se pohnul a oživil a hned se spolu oba odplazili pryč. Listy zůstaly ležet na podlaze. A nešťastnému mládenci, který to všechno viděl, napadlo, že zázračná síla listů, která oživila mrtvého hada, by snad mohla pomoci i člověku. A tak listy zvedl, jeden z nich přiložil mrtvé na ústa a dva zbylé na oči. A sotva to udělal, rozproudila se jí znovu krev v žilách a tváře jí zružověly. Mrtvá se nadechla, otevřela oči a řekla: „Ach bože, kde to jsem?“ — „Jsi se mnou, moje milá ženo,“ odpověděl jí, pak jí vyprávěl, jak se to všechno zběhlo a jak ji zase probudil k životu. Dal jí napít vína a pojíst chleba, a když se jí zase vrátily síly, mladá královna vstala. Pak šli oba ke brance, bušili na ni a volali tak hlasitě, až je strážce uslyšely a ohlásily to králi. Král sám sešel dolů, otevřel hrobku, a když našel oba živé a zdravé, radoval se s nimi, že všechno zlé je pryč. Ty tři hadí listy si však mladý král vzal s sebou, svěřil je svému sluhovi a řekl mu: „Pečlivě je opatruj a nos je stále u sebe, kdo ví, kdy nám ještě pomohou.“

Ale s ženou mladého krále jako by se byla od té chvíle, co se jí vrátil život, udála nějaká proměna: jako by jí byla v srdci povadla láska k manželovi. A když se pak po nějakém čase vypravil na cestu přes moře za svým starým otcem a když oba nastoupili na loď, tu už docela zapomněla na velikou lásku, kterou jí dokázal a jejíž pomocí jí zachránil život, a zrádně se spřátelila s plavcem. A jednou, když mladý král usnul, plavce zavolala, sama uchopila spícího za hlavu a spolu s plavcem, kterému přikázala, aby se chopil jeho nohou, vhodili jej do moře. Když byl zločin dokonán, řekla plavci: „Teď se vrátíme zpátky a řekneme, že král cestou zemřel. Já pak svému otci tolik vychválím tvou odvahu a čest, že svolí, abys mě dostal za ženu, a učiní tě dědicem své koruny.“ Jenomže ten věrný sluha mladého krále, který všechno viděl, nepozorovaně odpoutal od boku lodi malou loďku, vsedl do ní, vesloval za svým pánem a nechal zrádce odjet. Vylovil mrtvého z mořských vln, a s pomocí těch tří hadích listů, které nosil stále u sebe a které teď mrtvému položil na oči a na ústa, jej šťastně zase přivedl k životu.

Dnem a nocí pak oba veslovali ze všech sil a jejich lodička letěla po vlnách tak rychle, že dopluli k starému králi dříve než jeho zrádná dcera. Král se podivil, když viděl, že se vracejí sami, a ptal se, co se jim přihodilo. A když uslyšel o proradnosti své dcery, řekl: „Nemohu uvěřit, že jednala tak krutě. Ale

pravda vyjde brzy na světlo.“ Pak je oba požádal, aby se ukryli do tajné komnaty a před nikým se neukazovali. A brzy nato připlula i velká loď a bezbožná žena předstoupila před krále se zkormoucenou tváří. „Proč se vracíš sama?“ zeptal se jí král. „Kde je tvůj muž?“ — „Ach milý otče,“ odpověděla „vracím se velmi zarmoucená. Můj muž cestou těžce onemocněl a náhle zemřel, a kdyby mi byl nepomohl tento dobrý plavec, bylo by se mi vedlo zle. On byl při králově smrti a může vám všechno vyprávět.“ Král jí řekl: „Já ale vrátím mrtvému život!“ Otevřel dveře tajné komnaty a zavolal oba, aby vyšli ven. Když spatřila svého muže, zůstala mladá žena jako bleskem omráčena, pak klesla na kolena a prosila o milost. Starý král však řekl: „Pro tebe žádné milosti není. On byl připraven s tebou zemřít a vrátil ti znovu život, ale ty jsi ho ve spánku zavraždila a dostane se ti zasloužené odměny.“ A pak ji i s jejím zrádným pomocníkem posadili do dřevé lodi a vyhnali je na moře, kde oba zanedlouho zmizeli ve vlnách.

17. BÍLÝ HAD

Je tomu už dávno a dávno, kdy žil král, jehož moudrost byla proslavena v celé zemi. Nikdy před ním nic nezůstalo utajeno a zdálo se, jako by mu zprávy o nejtajnějších věcech přilétaly vzduchem. Ten král měl ale jeden podivný zvyk. Každé poledne, když sluhové odnesli všechno se stolu a všichni už odešli, musel mu jeden z jeho osobních sluhů přinést mísu. Ta mísa byla však zakryta, a ani ten sluha nevěděl, co v ní je, a nevěděl to vůbec nikdo, protože král ji neodkryl dříve a dříve si z ní ani sousto nevzal, dokud nebyl docela sám. Tak to trvalo už dlouhé roky. A tu se jednou jednoho sluhu, který mísu odnášel se stolu, zmocnila zvědavost a on nemohl odolat a odnesl mísu do své komůrky. Když pečlivě uzavřel dveře, pozvedl poklici a tu uviděl, že v míse leží bílý had. V té chvíli neodolal a ochutnal hada; uřízl z něho kousek a dal si jej do úst. Sotva se ten kousek hadího masa dotkl jeho jazyku, zaslechl sluha od okna zvláštní šumot podivných hlasů. Přistoupil blíž a naslouchal, a tu si všiml, že jsou to vrabci, kteří spolu mluví a vyprávějí si všechno možné, co viděli na lukách a v lese. To sousto z bílého hada způsobilo, že začal rozumět řeči zvířat.

V těch dnech se také přihodilo, že se královně ztratil její nejkrásnější prsten a na jejího nejoblíbenějšího sluhu, který měl všude přístup, padlo podezření, že ten prsten ukradl. Král si ho k sobě zavolal a zlými slovy mu spílal a pohrozil mu, že když do rána neoznámí jméno pachatele, bude souzen sám, jako by zločin spáchal on. Nepomohlo mu, že se odvolával na svou nevinu, nic to na rozhodnutí nezměnilo. Neklidný a plný strachu sešel dolů na dvůr a přemýšlel, jak by si pomohl z nouze. Na potoce se tam kolébaly pokojně kachny a odpočívaly si, jedna vedle druhé, zobáky si čistily peří a důvěrně si povídaly. Sluha se zastavil a naslouchal jim. Vyprávěly si, kde všude se od dnešního rána potulovaly a jaké dobroty našly k snědku, a tu jedna řekla podrážděně: „Mám něco těžkého, tlačí mě to v žaludku. Ve spěchu jsem spolkla i prsten, který ležel pod královniným oknem.“ Sluha ji hned chytil za krk, spěchal s ní do kuchyně a řekl kuchaři: „Tuhle kachnu podřízni, ta už je dost vykrmená.“ — „Toť se ví,“ řekl kuchař a povážil kachnu na dlani. „Ta se taky přece pořádně krmila a už dlouho čekala na to, až ji upečeme.“ Uřízl milé kachně krk, a když ji vykuchal, našel se v jejím žaludku královnin prsten. A tak nebylo pro sluhu těžké, aby dokázal před králem svou nevinu, a protože král chtěl napravit svou křivdu, dovolil mu, že si smí přát cokoliv, a slíbil, že mu svěří to nejčestnější místo, které bude u jeho dvora chtít zastávat.

Sluha však to všechno odmítl a poprosil jenom o koně a o peníze na cestu,

protože měl chuť vyjet si do světa a poznat, co se kde kolem děje. Když mu král jeho prosbu vyplnil, sluha odjel. A jak tak jel, přijel jednoho dne k rybníku a uviděl tam tři ryby, které uvízly v rákosí a lapaly po vodě. I když se říká, že ryby jsou němé, on přece jenom uslyšel, jak nařikají, že musí tak bědně zajít. A protože měl v srdci plno soucitu, sestoupil s koně a pomohl těm třem zajatým rybám zase nazpátek do vody. Radostí se zatřepaly, vystrčily pak zase hlavy z vody a volaly na něho: „Nikdy nezapomeneme, že jsi nás zachránil, a rády ti to oplatíme!“ Sluha jel dál a za nějakou chvíli se mu zdálo, jako by byl zaslechl v písku u svých nohou nějaký hlas. Naslouchal a tu uslyšel, jak si mravenčí král stěžuje: „Kéž by tu tak nejezdili lidé s těmi svými neohrabanými zvířaty! Takový hloupý kůň zašlapuje svými těžkými kopyty bez milosti moje lidi!“ Sluha odbočil na postranní cestičku a mravenčí král na něho volal: „Nezapomeneme ti to a rádi ti to oplatíme!“ Pak ho zavedla cesta do lesa a tam uviděl krkavčího otce a krkavčí matku, jak stojí u hnízda a vyhazují z něho své mladé. „Jděte pryč, vy bando šibeničnicků,“ volali na ně, „nestačíme vás už uživit, už jste dost velcí, abyste se mohli uživit sami.“ Ubohá mlád'ata ležela na zemi, třepala se a mávala křídly a křičela: „My ubohé děti, máme se samy živit, a přitom neumíme ještě létat! Copak jiného nám zbývá, než umřít hlady?“ Dobrosrdečný mládenec seskočil na zem, zabil dýkou svého koně a nechal ho tam mladým havranům, aby se měli čím živit. Havraní mlád'ata přihopsala, pustila se do koňského těla a volala: „Nikdy ti to nezapomeneme a rádi ti to oplatíme!“

Od té chvíle musel mládenec chodit pěšky, a když tak prochodil už pořádný lán světa, přišel do jednoho velikého města. Tam byl v ulicích zrovna veliký zmatek a ruch; pak přijel jeden chlapík na koni a ohlásil, že královská dcera hledá manžela, ale kdo se o ni chce ucházet, že musí splnit přetěžký úkol. A jestli ten úkol nesplní, že bude o hlavu kratší. Už mnoho jich to zkoušelo, ale všichni jen marně prohráli svůj život. Jakmile náš mládenec uviděl tu princeznu, byl tak omámen její krásou, že zapomněl na všechna nebezpečí, dal se ohlásit u krále a ucházel se o její ruku.

Hned nato ho zavedli k moři a před jeho očima vhodili do toho moře zlatý prsten. Pak ho král vyzval, aby ten prsten zase vylovil z mořského dna, a dodal: „Když vyplaveš na povrch bez něho, budeme tě házet do vln tak dlouho, až tam zahyneš.“ Všichni litovali hezkého mládence a pak ho nechali u moře samotného. Mládenec stál na břehu a přemítal, co by mohl udělat. A tu najednou vidí, jak k němu plavou tři ryby, a nebyly to žádné jiné než ty, kterým tehdy zachránil život. Ta prostřední měla v tlamě mušli a položila ji na břeh k mládencovým nohám. A když ji zvedl a otevřel, viděl, že v ní leží ten zlatý prsten. Pln radosti ho odnesl královi a myslel, že mu teď už dá slíbenou odměnu. Ale když se pyšná královská dcera doslechla, že není ze stejné vznešeného rodu,

nechtěla ho a žádala, aby nejdříve splnil ještě druhý úkol. Sama sešla dolů do zahrady a rozsypala deset pytlů prosa do trávy. „Všechno to proso musí posbírat do zítřka, než vyjde slunce. A nesmí chybět ani zrnko.“ Mládenec se posadil do zahrady a přemýšlel, jak by vůbec mohl tento úkol splnit, ale nemohl na nic přijít. A tak tam seděl, smutný a zasmušilý, a čekal, že ho za svítání odvedou na smrt. Ale sotva padly do zahrady první sluneční paprsky, už viděl, že je všech těch deset pytlů pěkně seřazeno a naplněno a že v nich nechybí ani jediné zrnko. V noci totiž přišel mravenčí král se svými tisíci a tisíci mravenci, a ta vděčná zvířátka posbírala pečlivě všechno rozsypané proso a nasypala je do pytlů. Ráno sešla do zahrady sama královská dcera a s údivem pozorovala, že mládenec splnil, co mu bylo uloženo. Ale přece jen ještě nedokázala přemoci své pyšné srdce a řekla: „I když splnil oba dané úkoly, přece jen se ještě nemůže stát mým manželem, dokud mi nepřinese jablko ze stromu života.“ Mládenec nevěděl, kde strom života roste, ale vypravil se na cestu a řekl si, že půjde a půjde stále dál, dokud ho jen nohy ponesou, i když nevěřil, že ten strom kdy najde. Když už tak prošel třemi královstvími a dostal se jednoho večera do lesa, usedl pod strom a chtěl si odpočinout. Tu uslyšel ve větvích nějaký šumot a do jeho dlaně spadlo zlaté jablko. A hned nato přiletěli k němu tři havrani, sedli si mu na kolena a řekli mu: „My jsme ti tři mladí havrani, které jsi zachránil od smrti hladem. Když jsme vyrostli a dozvěděli jsme se, že hledáš zlaté jablko, letěli jsme přes moře až na konec světa, kde roste strom života, a přinesli jsme ti z něho tohle jablko.“ Mládenec se zaradoval a vypravil se na zpáteční cestu a přinesl krásné královské dceři zlaté jablko. A tak už se neměla na co vymlouvat. Rozdělili jablko života a společně je snědli. A tu se její srdce naplnilo láskou k němu a od té chvíle spolu žili v nerušeném štěstí až do pozdního stáří.

18. SLÁMA, UHLÍK A FAZOLE

Byla jedna vesnice a v té vesnici bydlela jedna chudá žena a ta si našetřila hrstku fazolí a chtěla si je uvařit. A tak si uchystala v kamnech hraničku, a aby oheň rychleji chytl, zapálila ho hrstí slámy. Jak protřepávala fazole v hrnku, nevšimla si, že jí jedna spadla na zem. A ta fazole spadla na zem zrovna vedle té slámy. A brzy nato vyskočil z kamen žhavý uhlík a zrovna vedle těch dvou. Sláma se dala do řeči a začala: „Odkudpak jste sem přišli, moji milí přátelé?“ Uhlík odpověděl: „Já jsem našťestí unikl velikému ohni, a kdyby se mi to bylo s největším úsilím nepodařilo, tak bych byl docela určitě umřel. Už bych byl jistě jenom ubohoučká hromádka popela.“ Fazole řekla: „Já jsem z toho také ještě vyvázla se zdravou kůží, ale kdyby mě ta starucha byla dala zpátky do hrnku, tak bych se byla bez milosti uvařila na kaši jako všichni moji kamarádi.“ — „A myslíte si snad, že mne by bylo čekalo něco lepšího?“ řekla sláma. „Všechny moje bratry nechala ta stařena zajít v ohni a kouři, šedesát jich popadla najednou a připravila je tak o život. Našťestí jsem jí jen tak tak proklouzla mezi prsty.“ — „A co si teď počneme?“ řekl uhlík. „Myslím si,“ odpověděla fazole, „že když už jsme tak šťastně unikli smrti, tak že zůstaneme pořád dobří kamarádi, a aby nás tady nestihlo zase nové neštěstí, že bychom se měli společně vypravit do světa a jít do nějakých cizích krajů.“

Ten návrh se oběma ostatním líbil a tak se společně vypravili na cestu. Jenomže netrvalo dlouho a přišli k potoku, a tam nebyl ani můstek, ani žádná cesta, a tak nevěděli, jak by se přes něj mohli dostat. Sláma měla dobrý nápad a řekla: „Já se položím napříč přes potok a vy po mně budete moci přejít jako po můstku.“ A tak se ta sláma natáhla od jednoho břehu k druhému a uhlík, který měl od narození horkou krev, se směle rozběhl po tom novopečeném můstku. Jenomže zrovna když došel doprostředka a uslyšel pod sebou šumět vodu, začalo mu být přece jenom úzko. Zastavil se a netroufal si jít dál. A v té chvíli sláma vzplála, zlomila se na dva kusy a spadla do potoka. Uhlík spadl za ní, jakmile dopadl do vody, tak zasyčel a vypustil duši. Fazole, která z opatrnosti přece jen ještě zůstala na břehu, se tomu musela od srdce zasmát. A smála se a smála, a nedokázala přestat, až nakonec ze samého smíchu praskla. A tak by bývalo bylo také po ní, kdyby našťestí neseděl u toho potoka jeden krejčí, který byl zrovna na cestách. A protože ten krejčí měl dobré srdce, vzal nit a jehlu a tu fazoli sešil. Fazole mu za to co nejzdvořileji poděkovala. Ale protože ten krejčí tehdy měl černou nit, tak od té doby mají fazole na boku černý šev.

19. O RYBÁŘI A JEHO ŽENĚ

Tak vám byl jednou jeden rybář a ten měl ženu a bydleli spolu v rozpadlé chatrči docela těsně u jezera. A ten rybář celé dny chodil k tomu jezeru a lovil a lovil a lovil.

Tak vám také jednou sedí nad udicí a dívá se stále do té čisté vody a sedí a sedí.

A tu to najednou udicí zaškubalo a začala se potápět hlouběji, a když ji ten rybář vytáhl, měl na ní chyceného velikého hlavouna. A ten hlavoun mu povídá: „Poslyš, rybáři, prosím tě, nech mě naživu, já nejsem žádný opravdový hlavoun, já jsem zakletý princ. Co by ti pomohlo, kdybys mě teď zabil? Já bych ti stejně dobře nechutnal. Dej mě zase zpátky do vody a nech mě plavat.“ — „To víš,“ povídá ten rybář, „a nemusíš mě ani tolik prosit, takového hlavouna, který umí mluvit, bych byl stejně nechal plavat.“ Když to dořekl, pustil ho zase zpátky do té čiré vody, hlavoun se hned potopil a nechal za sebou na té vodě krvavý pruh. Pak ten rybář vstal a šel ke své ženě do chatrče.

„Muži,“ povídá mu žena, „copak ty jsi dneska vůbec nic nechytil?“ — „Ne,“ povídá muž, „chytil jsem jen jednoho hlavouna a ten mi povídal, že není hlavoun, ale že je zakletý princ, a tak jsem ho zas pustil.“ — „A to sis ani nic nepřál?“ povídá žena. „Nepřál,“ povídá muž, „a copak jsem si měl přát?“ — „Ach,“ povídá žena, „je to přece tak zlé, že bydlíme pořád v takovéhle rozbité chatrči, páchne to tu a je tu ošklivo. Měl sis přece přát aspoň pěkný domek. Jdi tam ještě jednou a zavolej ho a pověz mu, že chceme pěkný domek, určitě ti ho dá.“ — „A to tam mám ještě jít?“ povídá muž. „To se ví,“ povídá žena, „ty jsi ho přece chytil a pak jsi ho zase pustil, tak ti to určitě dá. Jen tam hned jdi.“

Mužovi se moc nechtělo, ale nechtěl se taky hádat se svou ženou a tak tedy šel k jezeru.

A když tam přišel, bylo jezero celé zelené a žluté a už vůbec nebylo tak čiré. Stoupl si k břehu a řekl:

*„Nad hlubinou, na zemi,
hlavounečku, zjev se mi,
moje žena Sibyla
nechtěla to, co chci já.“*

A tu ten hlavoun připlaval a povídá: „A copak tedy chce?“ — „Ale,“ povídá

muž, „že když jsem tě našel, tak prý jsem si měl něco přát. Nechce už bydlet v naší chatrči a ráda by měla pěkný domek.“ — „Tak jen jdi domů,“ povídá hlavoun, „bude mít, co chtěla.“

A tak šel ten rybář domů a jeho žena už tam neseseděla v té chatrči, ale stál tam pěkný dům a jeho žena seděla přede dveřmi na lavici. Tu ho vzala za ruku a povídá mu: „Jen pojď honem dovnitř a podívej se, tam je všechno ještě mnohem lepší.“ A tak šli dovnitř a v tom domě byla veliká předsíň a pak veliká světnice a komora, kde byla pro každého pěkná postel, a kuchyň a spižírna a všechno pěkně zařízené i s nádobím, kovovým i porcelánovým, pěkně vyleštěným, zkrátka bylo tam všechno, co tam patří. A za domem byl veliký dvůr se slepicemi a kachnami, a veliká zahrada se zeleninou a ovocem. „Podívej se,“ povídá žena rybáři, „není to moc hezké?“ — „Je,“ povídá muž, „a kdyby to tak zůstalo, tak to bychom žili opravdu spokojeně.“ — „No to si taky myslím,“ povídá žena. A pak se najedli a šli spát.

A tak to šlo všechno asi osm nebo čtrnáct dní, a tu ta žena zase povídá: „Poslouchej, muži, ten dům je přece jenom moc malý a ten dvůr i ta zahrada jsou hrozně malé. Ten hlavoun nám taky mohl darovat nějaký větší dům. Moc ráda bych bydlela ve velikém kamenném zámku. Jdi zase za tím hlavounem a řekni mu, ať nám dá nějaký zámek.“ — „Ach ženo,“ povídá muž, „tenhle dům je přece až dost dobrý, copak budeme dělat v nějakém zámku?“ — „Ale co,“ povídá žena, „jen tam pěkně jdi, však ti to ten hlavoun může dát.“ — „Ne, ženo,“ povídá rybář, „ten hlavoun už nám přece dal tenhle dům, nechci k němu chodit znova, jistě by se zlobil.“ — „Jen jdi,“ povídá žena, „pro něho to nic není a jistě to rád udělá. Tak jen tam jdi.“ Rybářovi bylo těžko u srdce, nechtěl jít. „To není správně,“ říkal si v duchu, ale pak přece jenom šel.

Když přišel k tomu jezeru, byla voda docela fialová a tmavomodrá a šedá a temná a vůbec už nebyla zelená a žlutá, ale byla ještě klidná. Stoupl si na břehu a povídá:

*„Nad hlubinou, na zemi,
hlavounečku, zjev se mi,
moje žena Sibyla
nechtěla to, co chci já.“*

„A copak chce?“ zeptal se hlavoun. „Ach,“ povídá muž zkroušeně, „chce bydlet ve velikém kamenném zámku.“ — „Vrať se tam, stojí přede dveřmi,“ řekl hlavoun.

A tak rybář šel a myslel si, že jde domů, ale když tam přišel, stál tam už veliký kamenný palác a jeho žena stála zrovna na schodišti. Vzala ho tedy za

ruku a povídá: „Pojď dovnitř.“ A tak s ním vešla dovnitř a v tom zámku byla krásná podlaha z mramorových dlaždiček a bylo tam spousta sloužících, kteří otevírali veliké dveře, a všechny stěny byly bílé a krásně vytapetované a ve všech pokojích samé zlaté židle a stoly a ze stropů visely křišťálové lustry a všechny místnosti a komnaty byly pokryty koberci. A na stolech stálo to nejlepší jídlo a víno, že se pod ním až prohýbaly. A za zámkem byl také veliký dvůr s koňskými a dobytčími stáji, s kočáry, a co bylo ze všeho nejlepší, byla veliká zahrada s nejkrásnějšími květinami a se vzácnými ovocnými stromy a v lesíku asi půl míle vzdáleném byli jeleni, srny a zajáci a vůbec všechno, co si člověk kdy může přát. „Tak co,“ povídá žena, „není to všechno pěkné?“ — „Ach ano,“ povídá muž, „a když to tak zůstane, tak budeme bydlet v tom krásném zámku a budeme nadosmrti spokojeni.“ — „To si taky myslím,“ povídá žena. „A teď pojďme spát.“ S těmi slovy se uložili do postele.

Na druhý den ráno se žena probudila první, a to bylo už světlo a ona viděla z postele celý kus nádherné země. Muž ještě spal, a tak ho dloubla loktem do boku a povídá mu: „Muži, vstaň a podívej se z okna. Pověz, nemohli bychom být králi nad celou touhle zemí? Jdi k tomu hlavounovi a řekni mu, že tu chceme kralovat.“ — „Ach ženo,“ povídá muž, „načpak bychom tu měli chtít kralovat? Já nechci být králem.“ — „Když ty nechceš být králem, tak chci být královnou já,“ povídá žena. „Jen jdi k tomu hlavounovi a řekni mu, že já chci kralovat.“ — „Ach ženo,“ povídá muž, „načpak chceš kralovat? To já mu nepůjdu říct.“ — „A pročpak ne?“ povídá žena. „Jen tam rychle jdi, já musím kralovat.“ A tak tam ten muž šel a byl celý smutný, že se jeho žena chce stát královnou. „To není a není správné,“ myslil si. Nechtělo se mu tam jít, ale nakonec přece šel.

A když přišel k tomu jezeru, tu byla voda docela černošedá a v hlubině to vřelo a bouřilo, jen jen se přelít z břehů. Stoupl si na břeh a povídá:

*„Nad hlubinou, na zemi,
hlavounečku, zjev se mi,
moje žena Sibyla
nechtěla to, co chci já.“*

„A copak chce?“ zeptá se hlavoun. „Ach,“ povídá muž, „chce tu kralovat.“ — „Vrať se k ní, už je to splněno,“ řekl hlavoun.

A tak šel muž domů, a když k tomu paláci přicházel, ten už byl zase mnohem větší, měl vysokou věž s nádherným zdobením. A před bránou stály strážce a bylo tam mnoho vojáků s bubny a trubkami. A když vešel do toho zámku, bylo tam všechno z čistého mramoru a zlata a samé sametové závěsy a veliké zlaté ozdoby. A tu se dveře sálu otevřely a tam byla celá dvorní rada a jeho žena

seděla na vysokém zlatém trůně zdobeném démanty a na hlavě měla velkou zlatou korunu a v ruce žezlo ze samého zlata a drahokamů a po obou stranách jí stálo v řadě šest panen, jedna vždycky o hlavu menší než druhá. Muž se zastavil a řekl: „Ach ženo, tak ty jsi teď královnou?“ — „Ano,“ povídá mu žena, „teď jsem královnou.“ Muž tam dlouhou dobu stál a díval se na ni, a když se tak na ni vynadával, povídá: „Ach ženo, jak je dobře, že jsi teď královnou. Teď už si nebudeme nic přát.“ — „Ne, muži,“ povídá žena a už s ní zase čerti šijí, „mně už se všechna tahle nádhera nelíbí, já už to tady déle nevydržím. Jdi k tomu hlavounovi a řekni, že když jsem královnou, musím se stát teď císařovnou.“ — „Ach ženo,“ povídá muž, „načpak chceš být císařovnou?“ — „Muži,“ povídá žena, „jdi k hlavounovi a řekni, že chci být císařovnou.“ — „Ach ženo,“ povídá muž, „císařovnu on z tebe udělat nemůže, já mu to neřeknu. Císař je jenom jeden v říši, císaře ten hlavoun udělat nemůže, to nemůže a nemůže.“ — „Cože?“ povídá žena. „Já jsem královna a ty jsi jen můj muž, hned tam za ním půjdeš. Okamžitě k němu jdi, když může udělat královnu, může udělat taky císařovnu. Já chci a chci být císařovnou. Hned za ním jdi.“ A tak tam musel jít. Ale bylo mu cestou úzko, a jak tak šel, myslil si: „To nejde a nejde dobře. Císařovna, to už je moc nestydaté, hlavoun se ještě víc rozzlobí.“

Když zatím došel k tomu jezeru, tu byla voda už úplně černá a v hlubině začala vřít a bouřit, že se hladina nadouvala jako bubliny, a začal fučet tak mocný víchř, že se nakonec rozevřela a muže zachvátila hrůza. Stoupl si na břeh a povídá:

*„Nad hlubinou, na zemi,
hlavounečku, zjev se mi,
moje žena Sibyla
nechtěla to, co chci já.“*

„A copak chce?“ zeptal se hlavoun. „Ach milý hlavoune,“ povídá muž, „moje žena chce být císařovnou.“ — „Vrat' se k ní,“ povídá hlavoun, „všechno je hotovo.“

A tak šel muž zase domů, a tu byl celý zámek z leštěného mramoru s alabastrovými sochami a zlatým zdobením. Před bránou pochodovali vojáci, foukali na trubky, bili do bubnů a bubnovali. A uvnitř v domě byli samí baroni a hrabata a vévodové jako sloužící a ti mu otvírali dveře, které byly ze samého zlata. A když vešel dovnitř, tam seděla jeho žena na trůně, který byl z jediného kusu zlata a byl celé dvě míle vysoký, a měla na hlavě velikou zlatou korunu, která byla tři lokty vysoká a celá posetá brilianty.

V jedné ruce měla žezlo a v druhé říšské jablko a po jejích obou stranách

stáli ve dvou řadách trabantí, vždycky jeden menší než druhý, od toho největšího obra, který měřil celé dvě míle, až po toho nejmenšího trpaslíka, který byl tak velký jako můj malíček. A před ní stála samá knížata a hrabata. Tu muž zůstal bez pohnutí stát a řekl: „Ženo, tak teď jsi císařovnou?“ — „Ano,“ povídá žena, „teď jsem císařovnou.“ Muž tam dlouhou dobu stál a díval se na ni, a když se tak na ni vynadával, povídá: „Ach ženo, jak je dobře, že jsi teď císařovnou.“ — „Muži,“ povídá žena, „co tam stojíš? Teď když jsem císařovnou, tak se chci stát taky papežem, jdi zase k tomu hlavounovi.“ — „Ach ženo,“ povídá muž, „copak bys to jen chtěla? Papežem přece nemůžeš být, papež je přece jen jeden v celé křesťanské církvi, toho on udělat nemůže.“ — „Muži,“ povídá žena, „já chci být papežem, jdi hned za hlavounem, ještě dneska se musím papežem stát.“ — „Ne, ženo,“ povídá muž, „tohle já mu neřeknu, to by nebylo dobré, to je příliš drzé, papežem tě hlavoun udělat nemůže.“ — „Nemluv zbytečně, muži!“ povídá žena. „Když může udělat císaře, může udělat taky papeže. Hned tam k němu jdi, já jsem císařovna a ty jsi jen můj muž, musíš tam ihned jít.“ Tu muž dostal strach a šel tam, ale bylo mu cestou tak mdlo a divně, že se třásl a chvěl, kolena a nohy se mu podlamovaly. A tu se najednou rozhučel nad zemí takový víchr a přihnala se temná oblaka, že bylo víc tma než večer. Listy spadávaly se stromů a voda hučela, bouřila a vřela a vytékala na břeh a z dálky viděl ryby, jak v té bouři tančí a skáčou na vlnách. Ale uprostřed zůstal přece jen ještě kus modrého nebe, ale po stranách bylo docela rudé jako při nejhorsí bouři. Celý zoufalý si stoupl ke břehu a volal:

*„Nad hlubinou, na zemi,
hlavounečku, zjev se mi,
moje žena Sibyla
nechtěla to, co chci já.“*

„A copak chce?“ zeptal se hlavoun. „Ach,“ povídá muž, „chce se stát papežem.“ — „Tak se vrať k ní, všechno je hotovo,“ řekl hlavoun.

A tak muž zase šel, a když tam přišel, tak tam stál veliký kostel a kolem něho samé paláce. Prodíral se množstvím lidstva a uvnitř bylo všechno osvětleno tisíci a tisíci světly a jeho žena byla oblečena v samém zlatě a seděla na ještě vyšším trůně a měla na hlavě tři veliké zlaté koruny a kolem ní byla celá spousta duchovních hodnostářů a z obou stran byly dvě řady svíček, ta největší tak silná a vysoká jako ten nejvyšší trůn, až do té docela maličké. A všichni císaři a králové klečeli před ní na kolenou a líbali jí střevice. „Ženo,“ povídá muž a zdlouha se na ni zadíval, „tak teď už jsi papežem?“ — „Ano,“ povídá žena, „teď jsem papežem.“ A tak tam zůstal stát a dlouho si ji prohlížel, a bylo to, jako by

se díval do jasného slunce. A když se na ni dost vynadával, tak povídá: „Ach ženo, jak je dobře, že jsi papežem!“ Ale ona seděla vzpřímeně jako strom a ani se nepohnula. A tak povídá muž: „Ženo, teď buď spokojená, teď když jsi papežem, tak už se ničím vyšším nemůžeš stát.“ — „To si také myslím,“ řekla žena. A s těmi slovy šli pak oba spát, ale ta žena stále ještě nebyla spokojená, chamtivost jí nedala spát, a ona stále jen přemýšlela a přemýšlela, čím by se ještě mohla stát.

Její muž spal dobře, protože se za ten den něco nachodil, ale ta žena vůbec nemohla spát a celou noc sebou házela z jednoho boku na druhý a stále jenom přemýšlela, čím by ještě mohla být, a na nic si stále nemohla vzpomenout. A zatím začalo vycházet slunce, a když pak uviděla červánky, vztyčila se na lůžku a dívala se na ně. A jak tak z okna viděla vycházet slunce, pomyslíla si: „Ach, cožpak bych taky nemohla poroučet slunci a měsíci, kdy mají vycházet? Muži,“ povídá a rýpla ho loktem do žeber, „probud’ se, jdi zase k tomu hlavounovi a řekni, že se chci stát tím, čím je milý pánbůh.“ Muž ještě spal, ale tolik se polekal, že spadl s postele. Myslel, že se přeslechl, protřel si oči a povídá: „Ach ženo, copak jsi to říkala?“ — „Muži,“ povídá žena, „když nebudu moci sama poroučet slunci a měsíci, kdy mají vycházet, a budu se na to muset jenom dívat, tak to nevydržím. Nebudu už mít ani hodinu klidnou, dokud jim nebudu smět sama poroučet.“ A podívala se na něho tak hrozivě, že ho přeběhl mráz. „Jdi hned tam a řekni hlavounovi, že chci být jako milý pánbůh.“ — „Ach ženo,“ povídá muž a padl na kolena, „to přece ten hlavoun nemůže udělat. Císaře a papeže udělat může, prosím tě, rozmysli si to a zůstaň papežem.“ A tu se žena rozzuřila, vlasy se jí divoce rozevlály kolem hlavy, roztrhla si živůtek, uhodila muže a křikla: „Já už to nevydržím, já už to dál nevydržím, okamžitě tam jdi!“ A tu muž vklouzl do kalhot a utíkal pryč jako smyslů zbavený.

Ale venku zuřila už bouře a takový vichr, že se sotva udržel na nohou. Domy a stromy se kácely, kusy skal se trhaly a padaly do jezera a nebe bylo černé jako smola, hřmělo a blýskalo se a na jezeře se tyčily veliké černé vlny, vysoké jako kostelní věž, a na jejich vrcholku byla bílá čepice pěny. Muž křičel, ačkoliv nebylo slyšet ani vlastního slova:

*„Nad hlubinou, na zemi,
hlavounečku, zjev se mi,
moje žena Sibyla
nechtěla to, co chci já!“*

„A copak chce?“ zeptal se hlavoun. „Ach,“ povídá muž, „chce být jako náš milý pánbůh!“ — „Vrať se k ní, sedí zase v té staré ošklivé chatrči.“ A tam sedí

až do dnešního dne.

20. STATEČNÝ KREJČÍK

Jednoho letního rána seděl jeden krejčík u okna na lavici, měl dobrou náladu a šil o sto šest, jen se mu ruka s jehlou kmitala. Tu přišla ulicí selská žena a volala: „Kupte dobrá povidla! Kupte dobrá povidla!“ Milého krejčíka to zlákal, vystrčil drobnou hlavu z okna a zvolal: „Jen zašla nahoru, paninko, tady se zbaví celého nákladu!“ Žena vystoupila do třetího patra se svým těžkým košíkem, vešla ke krejčíkovi. A ten chtěl, aby mu ukázala všechny hrnky. Všechny si prohlédl, každý pozvedl do výšky, strčil do něho nos a konečně řekl: „Povidla se mi zdají dobrá, odvážila mi jich čtyři loty, paninko, a i kdyby jich bylo čtvrt kila, hlavu jí proto neutrhnu.“ Žena, která doufala, že najde dobrý odbyt, mu dala, kolik žádal, a zlostně a nabručeně odešla. „Ať mi ta povidla pánbíček požehná,“ zvolal krejčík, „a ať mi dají zdraví a sílu.“ Přinesl si ze skříně chleba, zakrojil si pořádný krajíc přes celý pecen a namazal si na něj povidla. „To určitě nebude chutnat trpce,“ řekl si. „Ale než se do toho pustím, dodělám ještě tuhle kazajku.“ Položil si krajíc vedle sebe, šil dál a z radosti dělal čím dál tím větší stehy. Vůně sladkých povidel zatím stoupala podél stěn, kde sedělo spousta much, až je přilákala a ony v hejnech usedly na krajíc. „Ech, kdopak vás sem pozval?“ řekl krejčík a nezvané hosty zahnal. Ale mouchy, které nerozuměly, se odehnat nedaly a vrátily se znovu v ještě hojnějším počtu. Tu konečně do milého krejčíka, jak se říká, vjelo deset rohatých, chytil kus látky a ve zlosti vykřikl: „Jen počkejte, já vám ukážu!“ a nemilosrdně plácl do chleba. Když hadr nadzvedl a počítal, leželo před ním ne méně než sedm mrtvých much s nataženými nožičkami. „Tak ty jsi takovýhle pašák!“ řekl si a sám musel obdivovat svou statečnost. „O tom se musí dovědět celé město!“ Narychlo si nastříhal na opasek, ušil si ho a velikými písmeny na něj vyšil: Sedm jednou ranou! — „Ale co město! Celý svět ať se to dozví!“ řekl si dál a srdce mu samou radostí poskakovalo jako bujné kůzle.

Opásal se tím pásem a chystal se do světa, protože se mu zdálo, že jeho dílna je pro jeho statečnost už malá. Než odešel, štrachal po domě, nenajde-li tam něco, co by si mohl vzít s sebou. Ale nenašel nic než kus starého sýra, a tak si ho vstrčil do kapsy. Před branou spatřil ptáka, který uvízl ve křoví, a tak ho zvedl a dal si ho také do kapsy. A pak se pustil rázně dál, a protože byl lehký a svižný, necítil únavu. Cesta ho zavedla na horu, a když došel až na samý vrcholek, uviděl tam mocného obra, který se pohodlně rozhlížel kolem. Krejčík k němu odvážně přistoupil, oslovil ho a řekl: „Dobrý den, brachu. Sedíš si tu a díváš se do širého světa, což? Já tam zrovna mám cestu a chci zkusit své štěstí. Nemáš

chut' jít se mnou?" Obr na krejčíka opovržlivě pohlédl a řekl: „Ty uličníku, ty jeden drzý darebo!“ — „To by tak hrálo!“ řekl krejčík. Rozepjal si kabát a ukázal obrovi opasek. „Tady si přečti, jaký já jsem chlapík!“ — „Sedm jednou ranou,“ četl obr a myslel, že to byli lidé, které krejčík pobil, a tak začal mít před tím malým chlapíkem trochu úctu. Ale nejdřív ho chtěl vyzkoušet, vzal do ruky kámen a zmáčkl ho, až z něho kapala voda. „Udělej tohle po mně!“ řekl krejčíkovi, „když máš takovou sílu!“ — „A to je všechno?“ řekl krejčík. „To je pro mne jako nic!“ Sáhł do kapsy, vytáhl měkký sýr a zmáčkl ho, až z něho vytekla syrovátka. „To bylo o něco lepší, což?“ řekl obrovi. Obr nevěděl, co na to říci, a nechtělo se mu to do toho mužíčka věřit. Tu zvedl kámen a vyhodil ho tak vysoko, že nebyl pouhýma očima skorem k rozeznání. „Tak, mrňousku, tohle po mně udělej!“ — „Dobře jsi hodil,“ řekl krejčík, „ale ten kámen přece jen zase dopadl na zem. Já hodím jiný, a ten se vůbec na zem nevrátí.“ Sáhł do kapsy, vytáhl ptáka a vyhodil ho do vzduchu. Pták byl šťastný, že je zas na svobodě, vzlétl a letěl výš a výš a už se nevrátil. „Jak se ti tohle líbí, brachu?“ zeptal se krejčík. „Házet umíš dobře,“ řekl obr. „Ale teď se podíváme, jestli dovedeš také něco pořádného unést.“ Zavedl krejčíka k mocnému dubu, který ležel vyvrácený na zemi, a řekl: „Když máš dost síly, tak mi pomoz odnést tenhle strom z lesa.“ — „Rád,“ odpověděl malý krejčík. „Jen vezmi kmen přes rameno, já zvednu korunu s větvemi a ponesu je, to je přece to nejtěžší.“ Obr si přehodil kmen přes rameno, a krejčík si sedl na jednu z větví. A tak musel obr, který se nemohl ohlédnout, nést celý strom i s krejčíkem. Bylo mu tam vzadu veselo a měl dobrou náladu a pískal si písničku: „Tři krejčící vyjeli z brány ven...,“ jako by to byla hračka, nést takový strom. Obr vlekl těžké břímě kus cesty a pak už nemohl dál a křikl: „Poslyš, musím ten strom shodit na zem!“ Krejčík rychle seskočil, popadl strom oběma rukama, jako by ho byl nesl, a řekl obrovi: „Takový velký chlapík, a neunesíš ani tenhle strom!“

Pak šli spolu dál, a když došli k jedné třešni, uchopil obr korunu stromu, kde už byly nejranější plody, ohnul ji, dal ji krejčíkovi do ruky a řekl mu, aby se najedl. Ale krejčík byl příliš slabý, aby strom udržel, a když ho obr pustil, strom se narovnal a vymrštil tak krejčíka do vzduchu. Ten přeletěl, a když zase bez úrazu dopadl na zem, řekl mu obr: „Copak je to, nemáš sílu udržet takovýhle proutek?“ — „Síly mám dost,“ odpověděl krejčík, „myslíš, že tohle je něco pro člověka, který zabil sedm jednou ranou? Přeskočil jsem strom, protože lovci střílejí tam dole do křoví. Přeskoč ho taky, když to dokážeš!“ Obr to zkusil, ale nemohl se přes strom dostat a uvízl ve větvích koruny. A tak i v tomhle měl krejčík navrch.

„Když jsi takový statečný chlapík,“ řekl mu obr, „pojď se mnou do naší jeskyně a přespí u nás.“ Krejčík souhlasil a šel s ním. Když přišel do jeskyně,

seděli tam ještě jiní obři u ohně, každý držel v ruce pečenou ovci a jedl. Krejčík se rozhlédl a pomyslně si: „Tady je to o moc větší než v mojí dílně.“ Obr mu ukázal postel a řekl mu, ať si tam lehne a vyspí se. Ale krejčíkovi byla ta postel moc veliká, a tak si do ní nelehl, ale zalezl raději do koutku na zem. Když byla půlnoc a obr myslel, že krejčík už tvrdě spí, vstal, vzal velikou železnou tyč a jedinou ranou postel prorazil a věřil, že tak skoncoval i s tím malým hopsálkem a že už je dávno po něm. Ráno vyšli obři ještě za šera do lesa a na krejčíka už ani nevzdechli. Tu však proti nim vyšel, docela vesele a směle. Obři se hrozně lekli, báli se, že je pobije, a tak horempádem utekli.

Krejčík šel dál, rovnou za tím svým špičatým nosem. Po dlouhém putování došel do dvora jednoho královského paláce, a protože pocítil únavu, natáhl se do trávy a usnul. Jak tam tak odpočíval, přišli lidé, okukovali ho ze všech stran a četli na jeho opasku: „Sedm jednou ranou.“ — „Ach,“ řekli si „copak tu chce ten válečný hrdina v nejhlubším míru? To musí být nějaký mocný pán.“ Šli a ohlásili to králi a mysleli, že kdyby snad vypukla válka, byl by to jistě významný a užitečný muž, a že ho proto za nic na světě nesmějí nechat odejít. Králi se ta rada zalíbila a poslal za krejčíkem jednoho ze svých dvořanů, ať mu, až se vzbudí, nabídne, aby zůstal v královských službách jako první válečník. Vyslanec zůstal u spícího stát a čekal, až se krejčík protáhne a otevře oči, a pak mu přednesl králův návrh. „Právě proto jsem k vám přišel,“ odpověděl krejčík. „Rád vstoupím do královských služeb.“ A tak ho uctivě přijali a přidělili mu zvláštní byt.

Ale královým válečníkům byl krejčík trnem v oku a zatoužili, aby byl na hony odtud. „Co jen z toho vzejde?“ říkali si mezi sebou. „Když se s ním nepohodneme a on se do nás pustí, padne nás sedm jednou ranou. To by nikdo z nás nevydržel.“ A tak se uradili, vydali se všichni společně ke králi a požádali ho, aby jim dal výslužku. „Nejsme zvyklí,“ řekli mu, „žít vedle někoho, kdo pobije sedm jednou ranou.“ Král zesmutněl a litoval, že má ztratit všechny své věrné služebníky kvůli jednomu muži. Zatoužil, aby ho byl nikdy nespatriel, a byl by se ho rád zase zbavil. Ale netroufal si ho vyhnat, protože se bál, že ho i s jeho lidmi pobije a usedne na jeho trůn. Dlouho tak přemýšlel a konečně přišel na dobrý nápad. Poslal ke krejčíkovi a dal mu vzkázat, že když je tak udatný válečník, má pro něho tento úkol: V jednom z lesů jeho říše žijí dva obrové, kteří svými loupežemi, vraždami, pustošením a požáry působí veliké škody. Každý, kdo se k nim přiblíží, vystavuje se smrtelnému nebezpečí. Když ty dva obry přemůže a zabije, že mu dá svou jedinou dceru za ženu a polovinu říše věnem. Že s ním vyjde sto jezdců, kteří mu v boji pomohou. „To by bylo něco pro chlapíka, jako jsi ty,“ řekl si krejčík. „Krásnou princeznu a polovinu říše člověku nenabídnou každý den.“ A pak řekl: „Ano, zkrotím ty obry a pobiju je, a těch sto

jezdců k tomu nepotřebuji. Kdo zasáhne sedm jednou ranou, ten se dvou bát nemusí.“

Krejčík se dal na cestu a těch sto jezdců ho následovalo. Když došel na kraj toho lesa, řekl svým průvodcům: „Zůstaňte pěkně tady, já se už s obry vypořádám sám.“ Pak vběhl do lesa a rozhlížel se napravo i nalevo. Po chvíli spatřil oba obry: leželi tam pod stromem a spali a chrápali, až se větve pohupovaly. Krejčík nelenil, rychle si nasbíral do obou kapes kameny a tak vylezl na strom. Když byl asi tak uprostřed, sklouzl na větev a posadil se přímo nad oba spáče. A pak házel jednomu z obrů kámen po kameni na hrud'. Obr dlouho nic necítil, ale nakonec se přece jen probudil, dloubl do svého druha a řekl: „Proč mě biješ?“ — „To se ti něco zdálo,“ odpověděl druhý, „já tě nebiju.“ Ulehli znovu k spánku, a tu hodil krejčík kamenem po tom druhém. „Co to má znamenat?“ zvolal druhý obr, „proč po mně házíš?“ — „Já po tobě neházím,“ odpověděl první obr a zabručel. Chvíli se tak dohadovali, ale protože byli unaveni, nechali toho a oči se jim znova klížily. Krejčík začal svou hru znovu, vzal ten nejtěžší kámen a mrštíł jím prvnímu obrovi vši silou na hrud'. „Tohle už je trochu moc!“ vykřikl obr, vyskočil jako pomatený, chytil svého druha a uhodil s ním o strom, až se kmen otrásl. Druhý mu oplatil stejnou a tak se rozzuřili, že vytrhávali stromy a bili se jimi tak dlouho, až nakonec oba zároveň padli mrtvi k zemi. Krejčík seskočil dolů. „Bylo to ale štěstí,“ řekl si, „že nevytrhli ten strom, co jsem na něm seděl, to bych byl musel přeskočit jako veverka na jiný. Ale co, našinec není líný, skákat umím.“ Vytáhl svůj meč a vyťal oběma obrům několik ran do hrudi. Pak šel na okraj lesa k jezdcům a řekl jim: „Dílo je vykonáno, s oběma jsem skoncoval. Ale byla to perná bitka, vytrhávali v zoufalství stromy ze země a bránili se jimi. Jenomže to všechno nic nepomůže, když přijde chlapík jako já, který pobije sedm jednou ranou.“ — „Nejste nějak zraněn?“ ptali se jezdcí. „Naštěstí ne,“ odpověděl krejčík, „nezkřivili mi ani vlásek na hlavě.“ Jezdci mu to nechtěli uvěřit a zajeli do lesa. Tam našli obry zalité krví a kolem dokola plno vytrhaných kmenů.

Krejčík žádal od krále slíbenou odměnu, ale král už litoval svého slibu a znovu přemýšlel, jak by se toho hrdiny zbavil. „Než dostaneš mou dceru a polovinu mé říše,“ řekl mu, „musíš vykonat ještě jeden hrdinský čin.“

V tom lese je také jednorožec, který působí veliké škody. Toho musíš nejdříve chytit.“

„Jednorožce se bojím ještě méně než dvou obrů. Sedm jednou ranou, to je něco pro mne.“ Vzal si provaz a sekeru, vydal se do lesa a zase nechal své průvodce čekat na pokraji. Nemusel dlouho pátrat, jednorožec se brzy přihnal a vrhl se rovnou na krejčíka, jako by ho chtěl bez rozmýšlení nabodnout. „Pomalú, pomalú,“ řekl krejčík. „Tak rychle to zas nejde.“ Zůstal stát a čekal, až se zvíře

docela přiblíží, pak mrštně uskočil za strom. Jednorožec naběhl celou vahou na strom a zabodl si roh tak hluboko do kmenu, že neměl dost síly ho vytáhnout. A tak byl v pasti. „Tak a už ho mám, ptáčka!“ zajásal krejčík. Obešel strom, uvázal nejdřív jednorožci provaz kolem šíje, vyprostil mu pak sekerou roh z kmene, a když bylo všechno hotovo, odvedl zvíře a odevzdal je králi.

Král mu však ještě nechtěl přiznat slíbenou odměnu a požádal ho o třetí službu. Krejčík mu měl před svatbou ještě chytit divokého kance, který páchal v lese velké škody. Měli mu přitom pomoci lovci. „Rád to udělám,“ řekl krejčík, „to je pro mne hračka.“ Nevzal lovce s sebou do lesa, a ti byli rádi, protože divoký kanec jim už nejednou uchystal takové přivítání, že neměli chuť ho pronásledovat. Když kanec krejčíka zahlédl, rozběhl se na něho se zpěněnou tlamou a skřípajícími tesáky a chtěl ho srazit k zemi. Ale obratný hrdina vskočil do kapličky, která tam poblíž stála, vyšplhal se k oknu a hned zase vyskočil ven. Kanec vběhl dovnitř za ním, ale krejčík zvenčí přiskočil a přibouchl za ním dveře. Rozzuřené zvíře bylo chyceno, a protože bylo příliš těžké a neobratné, nemohlo vysoko položeným oknem vyskočit ven. Krejčík přivolal lovce, aby si zajatého kance prohlédli na vlastní oči. Hrdina pak odešel ke králi, který teď volky nevolky musel splnit svůj slib a dát mu svou dceru a s ní polovinu království. Kdyby byl věděl, že to není žádný hrdina, ale pouhý krejčík, bylo by mu to bývalo ještě víc zatěžko. A tak oslavili svatbu s velkou okázalostí, ale s malou radostí a z krejčíka udělali krále.

Za nějakou dobu zaslechla mladá královna v noci, jak její manžel říká ze spaní: „Chlapče, honem spíchni ten kabát a sprav ty kalhoty, nebo tě přetáhnu loktem přes hlavu!“ Domyslíla si, v jaké ulici se to její manžel narodil, a na druhý den si postěžovala otcí a prosila ho, aby ji zbavil manžela, který není nic než pouhý krejčík. Král ji utěšoval a řekl jí: „Nech této noci ložnici otevřenou, moji sluhové budou stát u dveří, a až usne, vejdou dovnitř, spoutají ho a odnesou ho na loď, která ho zaveze do širého světa.“ Mladá královna s tím byla spokojena, ale králův zbrojnoš, který to všechno vyslechl, měl mladého pána rád a prozradil mu celý plán. „Tuhle věc už provždycky zatrhnu,“ řekl krejčík. Večer ulehl jako obvykle se svou ženou na lůžko. Když myslela, že už spí, vstala, otevřela dveře a zase si lehla. Ale krejčík, který spánek jen předstíral, zvolal hlasitě: „Chlapče, spíchni mi ten kabát a sprav mi kalhoty, nebo ti dám loktem přes hlavu! Sedm jsem pobil jednou ranou, dva obry jsem zabil, jednorožce jsem přivedl ke králi, divokého kance chytil, a měl bych se bát těch, co stojí venku?“ Když slyšeli krejčíka takhle mluvit, dostali všichni hrozný strach a upalovali, jako by jim bylo v patách celé rozlícené vojsko. A nikdo už se na něho víc neodvážil. A tak se milý krejčík stal králem a nadosmrti jím už zůstal.

21. POPELKA

Jednomu bohatému muži onemocněla žena. A když cítila, že nadchází její konec, zavolala si k lůžku svou jedinou dcerušku a řekla jí: „Milé dítě, zůstaň stále zbožná a dobrá, tak tě milý pánbůh nikdy neopustí. I já se na tebe budu dívat nahoře z nebe a budu nad tebou bdít.“ Když to řekla, zavřela oči a vydechla naposledy. Dívinka chodila den co den k hrobu své matky a plakala tam. Zůstala stále tak dobrá a zbožná, jak vždýcky byla. Když nastala zima, prostřel sníh na hrobeček bílou příkrývkou, a když ji na jaře sluníčko zase svléklo, vzal si ten muž jinou ženu.

Ta žena přivedla s sebou do domu dvě dcery, které byly na pohled krásné a bělounké, ale v srdci škaredé a černé. Pro ubohou nevlastní dcerušku nastaly zlé časy. „Copak bude ta hloupá husa stále sedat s námi v jizbě?“ říkaly její nevlastní sestry. „Kdo chce jíst, ať si na svůj chleba vydělá!“ Vzaly jí její hezké šaty, navlékly jí chatrnou šedivou kytlici a hrubé dřeváky. „Podívejme se na pyšnou princeznu, jak je vyšňořená!“ zvolaly, vysmály se jí a zavedly ji do kuchyně. Tam musela od rána do večera vykonávat tu nejtěžší práci, musela vstávat před rozbřeskem, nanosit vodu, rozdělat oheň, vařit a prát. A k tomu jí sestry ještě ubližovaly, jak jen mohly. Vysmívaly se jí, rozsypávaly jí hrách a čočku do popela, takže musela dlouho sedávat a znovu je přebírat. Večer, když byla už prací k smrti unavena, nesměla si lehnout do postele, ale musela spát vedle krbu v popelu. A protože byla stále umazaná a zaprášená, začali jí říkat Popelka.

Jednou se chystal jejich otec na trh do města a zeptal se obou nevlastních dcer, co jim má přinést. „Krásné šaty,“ odpověděla první. „Perly a drahokamy,“ odpověděla druhá. „A ty, Popelko, co ty by sis přála?“ zeptal se otec. „Ulomte mi, tatínku, první proutek, který vás na zpáteční cestě švihne do klobouku,“ odpověděla Popelka. Otec nakoupil pro obě nevlastní dcery krásné šaty, perly a drahokamy, a na zpáteční cestě, když projížděl zeleným křovím, švihl ho lískový proutek a srazil mu klobouk. Otec proutek ulomil a vzal jej s sebou. Když dojel domů, dal nevlastním dcerám, co si přály, a Popelce dal pak proutek z lískového keře. Popelka mu poděkovala, šla ke hrobu své maminky a proutek tam zasadila. Plakala tolik, že jí slzy tekly proudem na zem a proutek zalily. Proutek vyrostl a stal se z něho statný keřík. Popelka k němu každý den třikrát chodila, plakala a modlila se. A pokaždé přilétl na keřík bílý ptáček, usedl na něj, a jakmile Popelka vyslovila nějaké přání, pokaždé jí shodil dolů, co si přála.

Jednoho dne vyhlásil král té země slavnost, která měla trvat po tři dny a na

kteřou byly pozvány všechny krásné panny ze země, aby si z nich jeho syn mohl vyvolit nevěstu. Když obě nevlastní sestřy uslyšely, že se mají také dostavit k slavnosti, zaradovaly se, zavolaly Popelku a poručily jí: „Učeš nám pěkně vlasy, vylešti nám botky a utáhni nám pěkně šněřovačky, jdeme na svatbu do královského zámku.“ Popelka je poslechla, ale plakala, protože by byla také ráda šla na slavnost s nimi. Prosila macechu, aby jí to dovolila. „Ty, Popelko?“ řekla macecha. „Taková zaprášená špindířa, ty bys chtěla jít na svatbu? Pořádné šaty ani botky nemáš, a chtěla bys jít tančit?“ Ale když Popelka nepřestávala prosit, řekla jí konečně: „Tadyhle jsem ti vysypala do popela mísu čočky. Když ji do dvou hodin vybereš, smíš jít.“ Dívenka vyšla zadními vrátky do zahrady a zavolala: „Holoubci milí, hrdličky vrkající a vy všichni ptáčci, co vás jen pod nebem létá, pojděte a pomozte mi přebírat

*do mističky dobrá zrnka
do volátka špatná zrnka.“*

Tu přiletěli kuchyňským okýnkem dva bílí holoubci a za nimi hrdličky a potom se do kuchyně slétli se štěbotem všichni ptáčci, co jich jen pod nebem létá, a sedli si na zem kolem popela. A holoubci skláněli hlavičky a zob, zob, zob, zob — a po nich všichni ostatní ptáčci také zob, zob, zob, zob a sbírali všechna dobrá zrnka do misky. Neminula ani hodina, už byli hotoví a všichni zase odlétli ven. Dívenka donesla misku maceše a plná radosti věřila, že teď bude smět jít s nimi na slavnost. Ale macecha řekla: „Ne, Popelko, nemáš žádné pořádné šaty a neumíš tančit. Všichni by se ti vysmáli.“ A když se Popelka rozplakala, řekla jí: „Když dokážeš vybrat za hodinu dvě misky z popela, můžeš jít s námi.“ To nikdy nedokáže, myslela si přitom. Když vysypala do popela dvě misky čočky, vyšla dívenka zase zadními vrátky do zahrady a zvolala: „Holoubci milí, hrdličky vrkající a vy všichni ptáčci, co vás jen pod nebem létá, pojděte a pomozte mi přebírat

*do mističky dobrá zrnka,
do volátka špatná zrnka.“*

Tu přiletěli kuchyňským okýnkem dva bílí holoubci a za nimi hrdličky a potom se do kuchyně slétli se štěbotem všichni ptáčci, co jich jen pod nebem lítá, a usedli na zem kolem popela. A holoubci skláněli hlavičky a zob, zob, zob, zob a po nich všichni ostatní ptáčci také zob, zob, zob, zob a sbírali všechna drobná zrníčka do misek. A neminulo ani půl hodiny, už byli hotoví a všichni zase odlétli ven. Dívenka donesla misky maceše, plná radosti, a věřila, že teď

bude smět jít s nimi na svatební slavnost. Ale macecha řekla: „To všechno ti nepomůže. Nepůjdeš s námi, protože nemáš žádné pořádné šaty a neumíš tančit. Musely bychom se za tebe stydět.“ Pak se k Popelce obrátila zády a pospíchala se svými dvěma pyšnými dcerami na slavnost.

Když Popelka doma osaměla, odešla ke hrobu své maminky, usedla pod lískový keř a zvolala:

*„Keříčku milý, zatřes se,
zlatem a stříbrem pokryj mě“*

A tu jí shodil ptáček zlaté a stříbrné šaty a k nim hedvábím a stříbrem vyšíváné střevíčky. Popelka si rychle šaty oblékla a pospíchala na slavnost. Sestry ani macecha ji nepoznaly a myslely si, že je to jistě nějaká cizí princezna, tak krásně v těch zlatých šatech vypadala. Na Popelku si ani nevzpomněly, věřily, že sedí doma ve špíně a vybírá čočku z popela. Královský syn vyšel Popelce vstříc, vzal ji za ruku a dal se s ní do tance. S nikým jiným už potom nechtěl tančit než s ní a Popelčinu ruku nepustil ze své. A když ji přišel k tanci vyzvat někdo jiný, řekl: „To je moje tanečnice.“

Popelka tančila až pozdě do večera a pak se chtěla vrátit domů. Ale královský syn jí řekl: „Půjdu s tebou a doprovodím tě.“ Chtěl vědět, komu ta krásná dívka patří. Ale Popelka mu unikla a schovala se do holubníku. Královský syn čekal, až přijde její otec, a řekl mu, že se neznámá dívka schovala do holubníku. Otec si pomyslel: „Aby to tak byla Popelka!“ Poručil, aby mu přinesli sekyru a motyku, a rozštípal holubník. Jenomže uvnitř nikdo nebyl. A když se vrátili domů, ležela Popelka ve svých špinavých šatech v popelu a ve výklenku blikala slabá olejová lampička. Popelka předtím rychle vyskočila zadním otvorem z holubníku, běžela k lískovému keříku, svlékla si krásné šaty, položila je na hrob a ptáček si je zase vzal. A potom si zas sedla doma k popelu ve své šedivé kytlici.

Na druhý den, když začala znovu slavnost a když rodiče s nevlastními sestrami zase odešli, šla Popelka k lískovému keři a řekla:

*„Keříku milý, zatřes se,
zlatem a stříbrem pokryj mě.“*

A tu jí ptáček shodil ještě nádhernější šaty než minulého dne. A když se v těch šatech objevila na svatební slavnosti, kdekdo užasl nad její krásou. Královský syn čekal jenom na ni, a jakmile přišla, uchopil ji za ruku a tančil jenom s ní. Když přicházeli jiní, aby ji vyzvali, říkal: „To je moje tanečnice.“

A když byl pozdní večer, chtěla Popelka odejít. Královský syn šel za ní, aby uviděl, do kterého domu půjde. Ale ona mu unikla a uskočila do zahrady za domem. Tam stál veliký, krásný strom, na kterém visely ty nejnádhernější hrušky. Hbitě jako veverka vyšplhala se Popelka do větví a královský syn nevěděl, kam zmizela. Ale čekal, až přijde otec, a řekl mu: „Ta neznámá dívka mi unikla a myslím, že se schovala na tuhle hrušeň.“ — „Aby to tak byla Popelka!“ pomyslel si otec. Dal si přinést sekeru a strom skácel, ale ve větvích nikdo nebyl. A když přišli do kuchyně, ležela tam Popelka v popelu jako jindy. Seskočila totiž předtím druhou stranou se stromu, krásné šaty odevzdala zase ptáčkovi na lískovém keři a oblékla se do staré šedivé kytlice.

Třetího dne, když rodiče a sestry odešli, šla Popelka zase ke hrobu a řekla lískovému keři:

*„Keříčku milý, zatřes se,
zlatem a stříbrem pokryj mě.“*

A tentokrát jí ptáček shodil šaty tak nádherné a blyštivé, jaké dosud neměla, a k nim střevíčky z čistého zlata. Když v těch nádherných šatech přišla na slavnost, všichni údivem oněměli. Královský syn tančil jen a jen s ní, a kdykoliv ji někdo jiný vyzval k tanci, řekl: „To je moje tanečnice.“

Když pak nastal pozdní večer, chtěla Popelka odejít a královský syn ji chtěl doprovodit. Ale ona mu uskočila tak hbitě, že ji nikdo nezahlédl. Jenomže královský syn se tentokrát uchýlil ke lsti a dal celé schodiště natřít smůlou. A jak Popelka uskočila, uvízl její levý střevíček na schodech. Královský syn ho zvedl a viděl, že je maličký, jemný a celý ze zlata. Na druhý den ráno s ním zašel k otci všech tří sester a řekl mu: „Žádná jiná se nestane mou ženou než ta, na jejíž nohu se hodí tenhle zlatý střevíček.“ Obě sestry se zaradovaly, protože měly hezké nohy. Starší šla se střevíčkem do komory a chtěla si ho zkusit. Její matka byla s ní, jenže dívka se nemohla se svým dlouhým palcem do střevíčku vejít. Tu jí matka podala nůž a řekla: „Uřízni si palec! Až budeš královnou, nebudeš už muset chodit pěšky.“ Dívka si palec uřízla, vtlačila nohu do střevíčku, přemohla bolest a vyšla ke královskému synovi. Ten ji vyzvedl jako nevěstu na koně a ujížděl s ní k zámku. Cesta je vedla podél hrobu, tam seděli na lískovém keři dva holoubci a volali:

*„Zastav se a pohled', princi,
rudá krev je na střevíci.
Střevíček je příliš malý,
nepravou ti ženu dali.“*

Tu královský syn pohlédl na její nohu a viděl, že střevíčkem prosakuje krev. Obrátil koně, odvezl nepravou nevěstu zpátky domů, řekl, že to není ta pravá, a žádal, aby si střevíček oblékla druhá sestra. Ta také odešla do komory. Prsty do střevíčku šťastně navlékla, ale pata byla příliš dlouhá. Tu jí matka podala nůž a řekla: „Uřízni si kousek paty. Až budeš královnou, nebudeš už muset chodit pěšky.“ Dívka si uřízla kus paty, vtlačila nohu do střevíčku, zapoměla na bolest a vyšla ke královskému synovi. Ten si ji jako nevěstu vyzvedl k sobě na koně a ujížděl s ní pryč. Když jeli kolem lískového keře, seděli na něm dva holoubci a volali:

*„Zastav se a pohleď,
princi, rudá krev je na střevíci.
Střevíček je příliš malý,
nepravou ti ženu dali.“*

Pohlédl na její nohu a viděl, že střevíčkem prosakuje krev a že její bílé punčochy zrudly. Obrátil koně a odvezl nepravou nevěstu zase domů. „To není ta pravá,“ řekl. „Nemáte jinou dceru?“ — „Ne,“ řekl muž. „Jen po mé zemřelé ženě je tady ještě malá ušmudlaná Popelka. A to určitě nemůže být vaše nevěsta.“ Královský syn žádal, aby ji k němu poslali, ale macecha se bránila, že je příliš špinavá, že se nemůže vůbec ukázat. Ale královský syn naléhal, že ji přesto chce vidět, a tak museli Popelku zavolat. Ta si nejprve pěkně umyla ruce a tváře, potom šla a poklonila se před královským synem, který jí podal zlatý střevíček. Sedla si na stoličku, svlékla si s nohy těžký a neohrabaný dřevák a oblékla si zlatý střevíček, který jí padl jako ulitý. A když vstala a princ jí pohlédl do tváře, poznal v ní tu krásnou dívku, která s ním tančila, a zvolal: „Tohle je má pravá nevěsta!“ Macecha i obě nevlastní sestry se vylekaly a zbledly zlostí. Ale princ vyzvedl Popelku k sobě na koně a ujížděl s ní pryč. Když míjeli lískový keř, volali dva bílí holoubci:

*„Zastav se a pohleď, prince,
už není krev ve střevíci,
střevíček jí není malý,
pravou nevěstu ti dali.“*

A když domluvili, vzlétli oba holoubci a usedli Popelce na ramena, jeden vlevo, druhý vpravo, a zůstali u ní.

Když se měla konat svatební hostina, přišly i zrádné sestry a chtěly se Popelce vlichotit a podílet se na jejím štěstí. A když šli novomanželé do kostela,

šla starší po nevěstině pravici a mladší po levici. A holoubci vyklovli každé z nich jedno oko. Když vycházeli z kostela, šla starší po nevěstině levici a mladší po pravici. A holoubci vyklovli každé z nich druhé oko. A tak byly zlé nevlastní sestry za svou zlobu a proradnost nadosmrti potrestány slepotou.

22. HÁDANKA

Byl jednou jeden královský syn a tomu se zachtělo vydat se do světa. Nevzal si s sebou nikoho jiného než jediného věrného sluhu. Jednoho dne se dostal do hlubokého lesa, a když nadešel večer, nemohl najít žádné přístřeší a nevěděl, kde strávit noc. Tu spatřil dívku, která šla do jakéhosi domku, a když se k ní přiblížil, uviděl, že je ta dívka mladá a krásná. Oslovil ji a řekl: „Milé dítě, mohu tady v domku se svým sluhou zůstat přes noc?“ — „Ano, pane,“ řekla dívka smutným hlasem. „Můžete tu zůstat, ale neradím vám to. Raději nechoďte dovnitř.“ — „A proč bych neměl?“ zeptal se královský syn. Dívka si vzdychla a řekla: „Moje macecha se vyzná v nečistém umění a s cizinci to nikdy dobře nemyslí.“ Tu si královský syn uvědomil, že došli k domku čarodějnice. Ale protože už byla tma a on už nemohl dál, ani nepocítil strach a vešel dovnitř. Stařena seděla v lenošce u ohně a zarudlýma očima pohlédla na cizince. „Dobrý večer,“ zabručela, a jako by měla radost, dodala vlídně: „Jen se posaďte a odpočiňte si.“ Rozdmýchala oheň, na kterém vařila něco v malém hrnku. Dcera varovala oba cizince, aby byli opatrní, nic nejedli a nepili, protože stařena připravuje zlé nápoje. Princ se sluhou klidně spali až do svítání. Když se připravovali k odjezdu a královský syn už seděl na koni, řekla stařena: „Počkejte chvíli, přinesu vám doušek na rozloučenou.“ A než se vrátila, královský syn ujel, ale sluha, který si ještě musel připevnit sedlo, tam zůstal sám ve chvíli, kdy se zlá čarodějnice vrátila s nápojem. „Dones to svému pánovi,“ řekla mu. Ale v tu chvíli se pohár rozskočil a jed vystříkl na sluhova koně. Byl tak prudký, že zvíře ihned padlo mrtvo k zemi. Sluha běžel za svým pánem a vyprávěl mu, co se stalo. Nechtěl však nechat čarodějnici sedlo na pospas a tak se pro ně vrátil zpátky. Ale když došel k mrtvému koni, seděl už na něm havran a kloval do něho. „Kdoví, najdeme-li dnes něco lepšího,“ řekl si sluha, zabil havrana a vzal ho s sebou. A pak putovali tím lesem po celý den a nemohli najít cestu ven. Když nastala noc, došli k jakémusi hostinci a vešli dovnitř. Sluha dal hostinskému havrana a požádal, aby jim ptáka připravil k večeři. Jenomže ten hostinec, do kterého se dostali, byl doupětem loupežníků. V noci tam přišlo dvanáct raubířů a ti se chystali, že cizince zabijí a oloupí. Ale dřív než se pustili do nekalého díla, zasedli ke stolu, hostinský a čarodějnice si k nim přisedli a pak společně snědli mísu polévky s havraním masem. Jakmile však polkli několik soust, padli všichni mrtvi k zemi, protože do havranovy krve přešel jed z masa mrtvého koně. A tak v domě nezbyl nikdo jiný než dcera hostinského, která byla poctivá a nikdy se nepodílela na bezbožných prostopášnostech. Zotvírala cizinci všechny dveře a ukázala mu

všechny nahromaděné poklady. Královský syn však řekl, že nic z toho nechce, aby si to všechno ponechala, a odjel se svým sluhou.

Když tak dlouho jezdili křížem krážem, dojeli do jednoho města, kde žila krásná, ale velmi pyšná princezna. Ta dala vyhlásit, že ten, kdo jí dá hádanku, kterou ona neuhodne, stane se jejím manželem. Ale jakmile hádanku uhodne, že bude nápadník o hlavu kratší. Tři dny měla vždycky na rozmyšlenou, ale byla tak chytrá, že pokaždé uhádla danou hádanku před určenou lhůtou. Když tam přijel královský syn, přišlo už o život devět princezniných nápadníků. Princ byl tak zaslepen její krásou, že se rozhodl dát pro ni v sázku život. Předstoupil před ni a dal jí hádanku. „Co je to,“ řekl. „Jeden nezabil žádného, a přece jich zabil tucet?“ Princezna nevěděla, co by to mohlo být, přemýšlela, ale nemohla na to přijít. Hledala ve svých knihách hádanek, ale tam nic takového nebylo. Krátce a dobře, byla se svou moudrostí v koncích. A protože si nevěděla rady, poručila své služebné, aby se vplížila do pánovy ložnice a poslouchala, co bude mluvit ze sna, protože doufala, že bude ze spaní mluvit a že snad hádanku prozradí. Ale chytrý princův sluha si lehl do lůžka místo svého pána, a když tam služebná vešla, strhl jí plášť, do něhož byla zahalena, a lískovkou ji vyhnal ven z místnosti. Druhé noci poslala princezna svou komornou, aby se pokusila, zda se jí lépe podaří něco vyslechnout, ale sluha strhl plášť i jí a vyhnal ji také ven. A tak jeho pán uvěřil, že pro třetí noc je už v bezpečí, a ulehl do svého lůžka. Tu přišla sama královská dcera v mlžně šedavém plášti a usedla vedle něho. A když myslela, že už spí a že se mu něco zdá, oslovila ho. Věřila, že jí ze sna odpoví, jak tak mnozí dělají. Ale princ ještě nespal, dobře jí rozuměl a všechno slyšel. Princezna se ptala: „Jeden nezabil žádného — co to má znamenat?“ Princ jí odpověděl: „To je havran, který žral maso mrtvého otráveného koně a posel na to.“ Princezna se ptala dál: „A přece jich zabil tucet — co tohle má znamenat?“ — „To je dvanáct vrahů, kteří havrana snědli a na to zemřeli.“ Když se princezna dozvěděla řešení hádanky, chtěla se zas odplížit pryč. Ale princ zachytil pevně její plášť, takže ho musela v jeho komnatě zanechat. Na druhý den ráno dala královská dcera vyhlásit, že hádanku uhodla, dala zavolat dvanáct soudců a před nimi vyslovila rozluštění. Ale mladý princ si vyžádal slyšení a řekl: „Princezna se v noci vplížila do mé komnaty a vyptávala se mne. Jinak by byla hádanku nikdy neuhodla.“ Soudcové řekli: „Podej nám důkaz.“ A tu přinesl sluha tři pláště, a když soudci spatřili mlžně šedavý plášť, který princezna nosívala, řekli: „Dejte ten plášť vyšít zlatem a stříbrem, ať se může stát vaším pláštěm svatebním.“

23. O MYŠCE, PTÁČKOVI A KLOBÁSE

Jednou se tak sešli myška, ptáček a klobása, spřátelili se a hospodařili spolu. Dlouho se jim vedlo dobře a žili v míru a měli všeho dost a dost. Rozdělili si pěkně práci, ptáček měl za úkol létat denně do lesa a přinášet dříví. Myška nosila vodu, rozdělávala oheň a prostírala na stůl, a klobása zase vařila.

Ale komu se vede moc dobře, ten dostává laskominy na něco ještě lepšího! A tak jednoho dne potkal ptáček cestou jiného ptáka, vyprávěl mu, jak se mu dobře daří, a chválil si to. Ten druhý pták se mu ale vysmál, jaký že je chudák, že dělá tu nejhorší práci a ostatní doma že mají zlaté časy. Protože myška, když rozdělá oheň a nanosí vodu, jde si odpočívat do své komůrky, dokud ji nezavolají, aby prostřela. Klobása že jenom hlídá, aby se všechno dobře vařilo, a když už se blíží doba jídla, protáhne se několikrát kaší nebo zeleninou a hned je jídlo omaštěné, osolené a hotové. Když se ptáček vrátil domů a složil svůj náklad, sedli si ke stolu, a když dojedli, lehli si a vyspávali až do druhého dne do rána. A byl to nádherný život.

Ale pošťvaný ptáček nechtěl už druhého dne ráno jít na dříví, že prý už jim dost dlouho dělal pacholka a že by jim byl takhle dobrý jen pro blázny. Že si to zase jednou vymění a zkusí rozdělit práci jinak. Ať ho myška s klobásou prosily jak chtěly, ptáček prosadil svou. Že prý se to musí zkusit. A tak losovali a dopadlo to takhle: klobása měla chodit pro dříví, na myšku padlo kuchaření a ptáček měl nosit vodu.

A co se stalo dál? Klobása se vypravila pro dříví, ptáček rozdělal oheň, myška postavila na kamna hrnec a čekali, až se klobása vrátí domů a přinese dříví na příští den. Jenomže klobása nešla a nešla, a když to trvalo dlouho, začali tušit něco neblahého. Ptáček jí tedy letěl kousek naproti. A nedaleko od nich uviděl na cestě psa, kterému klobása padla rovnou do rány a který milou klobásu chytil a sprovodil ze světa. Ptáček se do psa pustil a stěžoval si, že je to docela zřejmá loupež, ale nic mu nepomohlo. Pes prohlásil, že u klobásy našel falešné listiny a že mu proto propadla životem.

Smutný ptáček vzal dříví, letěl domů a vyprávěl myšce, co viděl a slyšel. Oba z toho byli moc a moc smutní, ale pak si slíbili, že už si nikdy neublíží a že zůstanou stále spolu. Potom ptáček prostřel na stůl. Myška dodělávala jídlo a chtěla se také protáhnout zeleninou, aby ji omastila, jako to dělávala klobása. Jenomže než vklouzla do poloviny, uvízla tam a zůstala tam s kůží i srstí bez života ležet.

Když se ptáček vrátil a chtěl nést jídlo na stůl, kuchařka byla ta tam.

Leknutím rozházel všechno dříví, volal a hledal, ale kuchařinku už nenašel. Nedával pozor, oheň mu přeskočil na poházené dříví a dříví začalo hořet. Ptáček honem letěl pro vodu, ale kbelík mu spadl do studny a ptáček tam spadl s ním. Už se nevzpamatoval, a tak se chudák také utopil.

24. PANÍ ZIMA

Byla jedna vdova a ta měla dvě dcery, jedna z nich byla krásná a pilná, ta druhá ošklivá a líná. Jenomže ta vdova měla tu ošklivou a línou mnohem raději, protože to byla její vlastní dcera, a ta druhá proto musela vykonávat všechnu práci a byla v domě popelkou. Ta ubohá dívka musela den co den vysedávat na široké silnici u studny a musela tolik příst, že jí až krev z prstů tekla. A tak se jednou také stalo, že jí cívka docela zčervenala krví, a tak se dívenka naklonila nad studni, aby ji omyla ve vodě. Jenomže ta cívka jí vyklouzla z ruky a skočila do studně. Dívenka plakala, běžela k maceše a vyprávěla jí, co se jí stalo. Ale macecha jí tak vyhubovala a byla k ní tak nemilosrdná, že řekla: „Když jsi tu cívku nechala spadnout do vody, tak ji zase z vody vylov.“ A tak šla dívenka zpátky ke studni a nevěděla, co počít. A protože se tolik bála, skočila do studně, aby tu nešťastnou cívku vylovila.

V té chvíli ztratila vědomí, a když zase přišla k sobě, byla na krásné louce, kde zářilo slunce a kde kvetlo spousta krásných květů. A tak po té louce šla, až přišla k jedné peci, ve které bylo plno chleba. Ale ten chleba na ni volal: „Ach, vyndej mě ven, vyndej mě ven, nebo se spálím. Už dávno jsem upečený.“ Dívenka k chlebu přistoupila a všechno ho postupně z pece vyndala. A pak šla dál, až přišla k jednomu stromu, který tam stál plný jablek a volal na ni: „Ach, prosím tě, zatřes se mnou, zatřes se mnou, moje jablka jsou už všechna docela zralá!“ A tak dívenka zatřásla stromem, až jablka padala, jako by pršela na zem, a třásla dlouho, až na jabloni nezbylo jediné. A když jich tak natřásla pěknou hromádku, šla zase dál. Konečně přišla k jednomu domku, z jehož okénka vyhlížela jedna stařena, ale protože měla hrozně špičaté zuby, dostala dívenka strach a chtěla odtamtud utéci. Ale ta stařena za ní volala: „Pročpak se bojíš, milé dítě? Zůstaň u mne, když budeš pečlivě vykonávat všechny domácí práce, povede se ti dobře. Jenom musíš dávat dobrý pozor, abys mi dobře uchystala lože a abys pečlivě protřepala peřiny, až bude lézat peří, protože pak bude na světě sněžit. Jsem totiž paní Zima.“ A protože ta stařena mluvila tak přívětivě, získala si dívčino srdce. Dívka svolila a dala se k ní do služby. Obstarávala všechno k její spokojenosti a protřepávala jí lůžko vždycky tak důkladně, že létalo peří jako sněhové vločky. A za to se stařenkou dobře žila, nedočkala se ani jediného zlého slůvka a den co den měla k jídlu něco dobrého. A tak u té paní Zimy zůstala dlouhou dobu, až se jí konečně zmocnil smutek. Sama nevěděla, co jí schází, ale nakonec zjistila, že se jí stýská po domově. I když se jí tady vedlo tisíckrát lépe než doma, přece jenom zatoužila vrátit se tam. Konečně řekla paní

Zimě: „Zažila jsem doma zlé věci. Ale i když se mi tady vede sebelíp, přece jenom tu nemohu zůstat a musím se vrátit tam k těm svým.“ Paní Zima řekla: „Líbí se mi, že se ti chce zas domů, a že jsi mi tak věrně sloužila, tak tě tam sama donesu.“ A vzala dívku za ruku a dovedla ji před velikou bránu. Brána byla otevřená, a zrovna když pod ní dívka stála, padal shůry zlatý déšť a všechno to zlato na ní zůstalo, takže jí byla celá pokryta. „To všechno ti patří,“ řekla paní Zima, „protože jsi byla tak pilná a přičinlivá.“ A dala dívence i tu cívku, která jí tehdy spadla do studny. A pak hned za ní bránu zavřela a dívka se octla na světě, nedaleko domku své matky. A když vešla do dvora, seděl na studni kohout a volal:

*„Kikirikí,
naši zlatou pannu jsme zase přivítali.“*

A dívka vešla ke své matce, a protože přišla celá pokrytá zlatem, uvítala ji i její sestra.

Dívka jim vyprávěla, co všechno zažila, a když matka slyšela, jak přišla k tomu velikému bohatství, zachtělo se jí opatřit i své ošklivé a líné dceři stejné štěstí. A tak jí poručila, aby si sedla ke studni a předla; a aby se jí cívka zkrvavila, píchla se do prstu a vstrčila ruku do trní. Pak hodila cívku do studně a sama skočila za ní. Tak jako ta první dostala se na krásnou louku a šla po stejné cestičce. Když došla k peci, chleba zase volal: „Ach, vyndej mě ven, vyndej mě ven, nebo se spálím. Už dávno jsem upečený.“ Ale ta líná odpověděla: „To bych si dala, takhle se tady ušpinit,“ a šla pryč. A za chvíli přišla k jabloni, která volala: „Ach, prosím tě, zatřes se mnou, zatřes se mnou, moje jablka jsou už všechna docela zralá!“ Ale ona odpověděla: „To by se mi tak hodilo, no tak ať mi jedno třebas spadne na hlavu.“ A šla zase dál. A když přišla k domku paní Zimy, ničeho se nebála, protože už slyšela o jejích dlouhých zubech, a hned se s ní spřátelila. První den se natolik přemohla, že byla pilná a udělala všechno, co jí paní Zima přikázala, protože stále myslila na tu spoustu zlata, kterou jí nakonec dá. Druhý den ale už začala lenořit, třetí den ještě víc, to se jí ráno už vůbec nechtělo vstávat. Ani neustlala paní Zimě postel, jak bylo její povinností, ani nenatřásla peřiny, aby peříčka poletovala. Paní Zimu to zklamalo a řekla jí, že nechce, aby jí už déle sloužila. Líné děvče s tím bylo spokojeno a věřilo, že teď přijde ten zlatý déšť. Paní Zima ji také zavedla k té bráně, ale když pod ní stála, vylil se na ni místo zlata veliký kotlík smůly. „To máš za své služby,“ řekla paní Zima a zavřela bránu. A ta líná pak přišla domů, jenomže byla celá polepená smůlou, a když ji viděl kohout, který seděl na studni, volal:

*„Kikirikí,
naši špinavou pannu jsme tu zas přivítali.“*

Jenomže ta smůla na ní zůstala, a ať dělala cokoli, do smrti se jí ta líná nezbavila.

25. SEDM HAVRANŮ

Byl jeden muž a ten měl sedm synů. Ačkoliv si to tolik přál, stále a stále neměl žádnou dcerušku. Konečně mu žena zase dala naději, že se jim narodí děťátko, a když se opravdu narodilo, byla to dceruška. Měli z ní velikou radost, ale dítě bylo tak slabé, že se báli, aby nezemřelo, a chtěli je co nejrychleji pokřtít. Otec poslal jednoho z chlapců narychlo k prameni, aby přinesl křtící vodu. Ostatních šest běželo s ním, a protože každý chtěl být u pramene první, spadl jim nakonec džbán do studny. A tak tam stáli a nevěděli co udělat a nikdo z nich se neodvažoval vrátit se domů. Když dlouho nešli, zmocnila se otce netrpělivost a řekl: „Ti uličníci jistě na všechno zapomněli a hrají si někde.“ Dostal strach, aby děvčátko nezemřelo nepokřtěné, a zlostně zvolal: „Kéž by se všichni proměnili v havrany!“ Sotva to vyslovil, zašuměla mu kolem hlavy křídla, a když vzhlédl, uviděl ve výši sedm havranů černých jako uhlí, jak odlétají pryč.

Rodiče už nemohli zakletí vzít zpět, a i když byli nad ztrátou svých synů velmi smutní, přece jen se trochu utěšovali svou malou dceruškou, která brzy zesílila a byla den ze dne krásnější. Dlouhou dobu vůbec nevěděla, že měla nějaké sourozence, protože rodiče se báli na ně vzpomínat. Až jednoho dne slyšela mluvit lidi z okolí o tom, že je sice hezké děvčátko, ale že přece jenom zavinila neštěstí svých sedmi bratrů. Dívenka zesmutněla, šla k otci a k matce a ptala se jich, měla-li nějaké bratry a co se s nimi stalo. Teď už jí rodiče nemohli tajemství déle skrývat, řekli jí však, že to byla vůle nebes a že její narození bylo k tomu jen nevinnou pohnutkou. Děvčátko si to však denně vyčítalo a myslelo, že musí své sourozence zase vysvobodit. Nemělo ani chvilku klidu, až se konečně tajně vypravilo z domu a vydalo se do širého světa, aby někde našlo a stůj co stůj osvobodilo své bratry. Nevzalo si s sebou nic než prstýnek, který dostalo od rodičů, bochníček chleba, kdyby mělo hlad, džbáneček vody, kdyby mělo žízeň, a stoličku, kdyby bylo unaveno.

A tak šlo a šlo, daleko, daleko, až na konec světa. Tam přišlo ke slunci, ale to slunce bylo příliš žhavé a hrozné a polykalo malé děti. Děvčátko rychle uteklo pryč a běželo k měsíci, ale ten byl zase příliš studený a byl také nevlídný a zlý, a když děvčátko spatřil, řekl: „Cítím, cítím člověčinu.“ A tak děvčátko rychle uteklo a běželo ke hvězdám, které k němu byly přátelské a vlídné. Každá z nich seděla na zvláštní stoličce. A tu vstala Jitřenka, darovala jí kouzelnou kůstku a řekla: „Kdybys tuhle kouzelnou kůstku neměla, nepodařilo by se ti otevřít skleněný vrch. A v tom skleněném vrchu jsou tví bratři.“

Dívěnka si kouzelnou kústku vzala, zabalila ji do šátečku a šla dál. Šla a šla. až došla ke skleněnému vrchu. Brána byla zavřena. A tu si chtěla vyndat kouzelnou kústku, ale když rozbalila šáteček, byl prázdný. Dívěnka ten dárek dobrých hvězd cestou ztratila. Co si teď měla počít? Chtěla vysvobodit své bratry, a neměla klíček ke skleněnému vrchu. Dobrá sestřička vzala nůž, uřízla si malíček, vstrčila jej do zámku a šťastně jím bránu otevřela. Když se veřeje rozlétly, vyšel jí vstříc malý pidimužíček a ten se ptal: „Copak tu hledáš, dívěnko?“ — „Hledám svých sedm bratrů, sedm havranů,“ odpověděla mu. Pidimužíček řekl: „Páni havrani nejsou doma, ale chceš-li tu na ně počkat, dokud se nevrátí, pojď jen dál.“ A pak přinesl pidimužík pro havrany jídlo na sedmi talířcích a pití v sedmi pohárcích a sestřička ujedla z každého talířku jeden drobeček a trošičku upila z každého pohárku. Do posledního pohárku pak vhodila svůj prstýnek, který si vzala na cestu.

Najednou zaslechla ve vzduchu šumot a šustot, a tu řekl pidimužík: „Teď se páni havrani vracejí domů.“ Havrani přiletěli, chtěli se najíst a napít a hledali své talířky a pohárky. A pak říkal jeden za druhým: „Kdopak to ujedl z mého talířku? Kdopak to upil z mého pohárku? To byla jistě lidská ústa!“ A když sedmý dopil pohárek až do dna, vypadl mu z něho prstýnek. Prohlédl si ho dobře a poznal, že je to prstýnek od tatínka a od maminky, a řekl: „Kéž by tu tak byla naše sestřička, to bychom byli vysvobozeni!“

Dívěnka zatím stála za dveřmi a poslouchala, a jak uslyšela, že vyslovil to přání, vešla dovnitř. A v té chvíli se všem sedmi havranům zase vrátila jejich lidská podoba. Objali se a zlíbali a vesele šli pak všichni spolu domů.

26. ČERVENÁ KARKULKA

Byla jednou jedna milá malá dívenka a tu měl rád každý, kdo se na ni jenom podíval. Nejradyji ze všech ji ale měla její babička, která nevěděla, co by děvčátku samou láskou měla dát. Jednou jí dala karkulku z červeného sametu, a protože čepeček dívence tolik slušel a ona už nic jiného nechtěla nosit, začali jí říkat Červená karkulka. Jednoho dne jí maminka řekla: „Pojď, Karkulko, tadyhle máš kus koláče a láhev vína, odnes to babičce. Je nemocná a zesláblá, jistě ji to posílí. Vyprav se na cestu, než bude horko, a až budeš venku, jdi hezky rovnou a neodbíhej z cesty, nebo bys upadla a rozbila bys láhev a babička by neměla nic. A až vejdeš k ní do světničky, nezapomeň pěkně pozdravit a nerozhlížeš se nejdříve po všech koutech.“

„Já to všechno dobře udělám,“ řekla červená karkulka mamince a dala jí na to ruku. Ale babička bydlela venku v lese, půl hodiny cesty od vsi. A jakmile Karkulka zašla do lesa, potkala vlka. Nevěděla, jaké je to zlé zvíře, a proto se ho nebála. „Dobrý den, Červená karkulko,“ řekl jí vlk. „Pěkně děkuju, vlku.“ — „Kampak jdeš tak časně zrána, Karkulko?“ — „K babičce.“ — „A co to máš pod zástěrkou?“ — „Koláč a víno. Včera jsme u nás pekli a tak nesu něco na zub babičce, je nemocná a slabá, a tohle ji posílí.“ — „Kdepak bydlí tvoje babička, Karkulko?“ — „Ještě dobrou čtvrt hodinku cesty v lese, pod těmi třemi duby, tam má domek. Pod ním jsou keře lískových oříšků, to jistě víš,“ řekla Karkulka. Vlk si pomyslíl: „Ta malá holčička, to by bylo křehké sousto, ta bude jistě chutnat líp než stará babička. Musíš to dobře vychytračit, abys dostal obě.“ Chvilku šel vedle Karkulky a pak řekl: „Podívej, Karkulko, jaké hezké květiny tu kolem rostou, pročpak se nerozhlédneš? Myslím, že ani neslyšíš, jak krásně zpívají ptáci. Jdeš tak rychle, jako bys pospíchala do školy, a přece je v lese tak krásně!“

Červená karkulka se pořádně rozhlédla, a když viděla, jak tančí sluneční paprsky korunami stromů a jak je všude kolem plno krásných kvítků, pomyslíla si: „Kdybych tak babičce natrhala pěknou kytičku, jistě by z ní taky měla radost. Je ještě tak brzy, že přijdu včas, i když to udělám.“ Odběhla z cesty do lesa a začala hledat květiny. A pokaždé když nějakou utrhla, zdálo se jí, že kousek dál roste krásnější, a běžela pro ni a tak zacházela stále hlouběji do lesa. A vlk šel zatím rovnou cestou k babiččinu domku a zaklepal na vrátka. „Kdopak to ke mně jde?“ — „To jsem já, Karkulka, nesu koláč a víno, otevři mi!“ — „I jen zmáčkni kliku,“ zvolala babička, „jsem moc slabá a nemohu vstát.“ Vlk stiskl kliku, dveře povolily a on vešel a bez jediného slova šel rovnou k babiččině posteli a babičku polkl. Pak si oblékl její šaty, nasadil si její čepec, lehl si do její

postele a zatáhl záclony.

Karkulka zatím hledala květiny, a když už jich měla tolik, že je nemohla ruce udržet, vzpomněla si zase na babičku a šla rovnou k ní. Podivila se, že jsou vrátka otevřená, a když vešla do světnice, připadalo jí to tam tak divné, že si pomyslila: „Ach božítku, jaký to mám dneska divný strach, jindy sem přece u babičky tak ráda.“ — „Dobré jitro, babičko!“ zavolala, ale nedostala žádnou odpověď. Přistoupila tedy k posteli a odhrnula záclonky. Babička tam ležela, čepec měla stažený hluboko do obličeje a vypadala tak divně. „Ach babičko, jaké to máš veliké uši!“ — „To abych tě lépe slyšela.“ — „Ach babičko, jaké to máš veliké oči!“ — „To abych tě lépe viděla.“ — „Ach, babičko, jaké to máš velikánské ruce!“ — „To abych tě lépe chytla.“ — „Ale babičko, jakou to máš hrozně velikánskou pusou!“ — „Abych tě lépe spolkla!“ A sotva tohle vlk dořekl, jedním skokem vyskočil z postele a ubohou Karkulku schlamstl.

Když vlk utišil své laskominy, lehl si zase do postele, usnul a začal hrozně chrápat. Kolem domku šel zrovna myslivec a pomyslil si: „Ta stařenka tam tolik chrápe, musíš se podívat, jestli jí nic neschází.“ Vešel do světničky, a když přišel až k posteli, uviděl, že tam leží vlk. „Tak tady tě mám, ty starý hříšníku,“ řekl. „Už dlouho jsem tě hledal.“ Chtěl zamířit a vlka zastřelit, tu ho však napadlo, že vlk možná sežral babičku a že by ji ještě mohl zachránit. Proto nevystřelil, ale vzal nůžky a začal spícímu vlkovi párat břicho. Sotva několikrát stříhl, viděl, že se tam začervenala dívčinka čapka, a jakmile zastříhl ještě párkrát, dívčinka vyskočila a zvolala: „To jsem se ale polekala, v tom vlkově břiše byla hrozná tma!“ A za ní se dostala ven i stará babička a sotva popadala dech. Ale Karkulka rychle nanosila velké kameny, těmi naplnila vlkovi břicho. Když se probudil, chtěl utéci, kameny byly tak těžké, že vlk klesl k zemi a byl mrtev.

Všichni tři se z toho radovali. Myslivec mu stáhl kůži a odešel s ní domů, babička si pochutnala na koláči a vypila víno, které jí Červená karkulka přinesla, a hned se jí vrátila síla. A červená karkulka si umínila: „Už nikdy nebudeš běhat sama z cesty do lesa, když ti to maminka zakáže.“

Vypráví se také, že jednou, když Karkulka zase nesla babičce napečené koláče, přitočil se k ní jiný vlk a chtěl ji odlákat z cesty do lesa. Ale Karkulka se nedala a šla rovnou cestou za babičkou a řekla jí, že potkala vlka, který jí přál dobrý den, ale z očí mu přitom nic dobrého nekoukalo. „Kdyby to nebylo na široké cestě, jistě by mě byl sežral.“ — „Pojď,“ řekla babička, „zamkneme dveře, aby nemohl dovnitř.“ Brzy nato vlk zaklepal a volal: „Otevři, babičko, jsem Červená karkulka a nesu ti napečené koláče!“ Ale babička s Karkulkou byly zticha a dveře neotevřely. Tu šedivý vlk několikrát oběhl domek a konečně vyskočil na střechu a chtěl počkat, až se bude Karkulka večer vracet domů, aby se pak za ní mohl připlížit a ve tmě ji sežrat. Ale babička věděla, co má za

lubem. Před domkem bylo veliké kamenné koryto a babička řekla děvčátku: „Vezmi tenhle hrnec, Karkulko, včera jsem vařila klobásy, vylij tu vodu z nich do koryta.“ Karkulka nosila tak dlouho vodu, až byla veliká kád' plná. Vůně klobás zavanula vlkovi pod čenich a on zavěťřil, pohlédl dolů, a potom tak natáhl krk, že se na střeše už neudržel, ztratil rovnováhu a klouzal dolů. A sklouzl se střechy rovnou do toho velkého koryta a utopil se tam. A červená karkulka pak vesele odešla domů a nikdo jí už cestou neublížil.

27. BRÉMŠTÍ MUZIKANTI

Byl jeden muž a ten měl osla, který už celá dlouhá léta bez reptání nosil pytle do mlýna. Ale teď už tomu oslovi docházely síly a on byl k práci čím dál tím neschopnější. Tu pomýšlel pán na to, že se ho brzy zbaví. Ale milý osel vycítil, že se na něho něco chystá, a tak pánovi utekl a vydal se na cestu do Brém. Myslel si, že by se tam mohl stát muzikantem v městské kapele. Když tak chvíli šel, našel na cestě honícího psa, který lapal po dechu jako někdo, kdo se příliš uhnal. „Copak jsi tak udýchaný, hafane?“ zeptal se ho osel. „Ach, kdybys věděl,“ řekl pes. „Protože jsem už starý a den ze dne slábnu a nemohu už chodit na lov, chtěl mě můj pán zabít. A tak jsem mu utekl, ale čím jen si teď vydělám na živobytí?“ — „Víš co?“ řekl mu osel. „Já jdu do Brém a stanu se tam muzikantem v městské kapele. Pojď se mnou a přihlaš se do kapely taky. Já budu hrát na loutnu, ty budeš tlouci na buben.“ Psovi se to zalíbilo a tak šli spolu dál. Netrvalo dlouho a uviděli na cestě kočku. Seděla tam a tvářila se jako tři deštivé dny. „No no, copak ti přelétlo přes nos, ty stará vouslymylko?“ řekl osel. „Kdopak by se smál, když mu jde o krk,“ odpověděla kočka. „Protože už jsem v letech, zuby mi dobře neslouží a sedím radši za kamny a předu, než abych se honila za tím myším pronárodem, chtěla mě má paní utopit. Já jsem jí sice upláchla, ale teď je dobrá rada drahá. Co si mám počít?“ — „Pojď s námi do Brém, ty se přece taky vyznáš v nočním muzicírování, a tak se můžeš stát muzikantem v městské kapele.“ Kočka si řekla, že je to dobrý nápad, a šla s nimi. Pak šli ti tři vandrovníci kolem jednoho dvorce a tam seděl na vratech kohout a kokrhal, co mu síly stačily. „Ty křičíš, že člověku kosti trnou,“ řekl osel. „Copak se ti stalo?“ — „Předpovídal jsem dobré počasí,“ řekl kohout, „protože je dneska den naší milé paní, kdy prala Ježíškovi košilky a chce je usušit. Ale protože je zítra neděle a přijdou k nám hosti, má paní se mnou nemá ani trochu slitování a řekla kuchařce, aby ze mne zítra udělala polévku, a tak si mám dát večer uříznout hlavu. Proto křičím ze všech sil, dokud mohu kokrhat.“ — „Ale jdi, ty červenohlávku,“ řekl osel. „Dej se radši k nám, jdeme do Brém. A něco lepšího než smrt najdeš všude. Máš přece pěkný hlas, a když budeme všichni společně vyhrávat, to už bude něco!“ Kohoutovi se ten návrh zalíbil a tak šli všichni čtyři spolu dál.

Jenomže za jediný den nemohli do Brém dojít a večer přišli do lesa, kde chtěli přenocovat. Osel a pes si lehli pod velký strom, kočka s kohoutem se uvelebili ve větvích, ale kohout vylétl až na samý vrcholek, kde to pro něho bylo nejbezpečnější. Než usnul, rozhlédl se ještě na všechny čtyři světové strany a tu se

mu zdálo, že zahlédl v dálce nějaké světélko. Zavolal na své kamarády, že nedaleko musí být nějaké obydlí, protože tam svítí světlo. Tu osel řekl: „Tak to se ještě zvedneme a půjdeme tam, tady je přece jenom špatné nocování.“ Pes si řekl, že by mu neuškodila nějaká ta kost a kousek masa. A tak se dali tím směrem, kde blikalo světélko. Brzy je už viděli jasněji a bylo čím dál větší, až konečně došli k jasně osvětlenému domu. Ale byl to dům loupežníků. Osel byl z nich největší, a tak přistoupil k oknu a nahlédl dovnitř. „Copak vidíš, šediváčku?“ zeptal se kohout. „Co vidím?“ odpověděl osel. „Prostřený stůl se spoustou dobrého jídla a pití, kolem něho sedí loupežníci a pochutnávají si.“ — „To by bylo něco pro nás,“ řekl kohout. „Ba, ba, kéž bychom tam byli!“ řekl osel. A tu se zvířátka radila, jak to udělat, aby loupežníky vyhnala ven, až konečně dostala dobrý nápad. Osel si stoupl předníma nohama na okno, pes vyskočil oslovi na hřbet, kočka se vyšplhala psovi na záda a pak vyletěl kohout a sedl si kočce na hlavu. Když to udělali, spustili všichni najednou na dané znamení svou muziku. Osel hýkal, pes štěkal, kočka mňoukala a kohout kokrhal. Pak se vhrnuli všichni oknem dovnitř, až se tabulky rozcinkaly. Loupežníci při tom hrozitánském povyku vyskočili. Mysleli nejinak, než že se tam na ně dobývá nějaké strašidlo, a samou hrůzou utekli do lesa. A naši čtyři kamarádi se pak hezky usadili ke stolu, pustili se s chutí do toho, co na mísách zbylo, a krmili se, jako by je čekaly čtyři týdny půstu.

Když se milí muzikanti dosyta najedli, zhasili světlo a našli si pelíšky, každý, jak se mu to nejlíp hodilo a jak byl zvyklý. Osel si lehl ven na hromadu hnoje, pes ke dveřím, kočka na krb k teplému popelu a kohout se usadil až docela nahore na vrcholku střechy. A protože byli tím dlouhým putováním unaveni, brzy usnuli. Když minula půlnoc a loupežníci zdálky viděli, že se v domě už nesvítí a že se nikde nic nehýbá, řekl jejich náčelník: „Přece jen jsme se neměli dát tak hloupě vyhnat.“ A poslal jednoho z nich, aby se k domu vrátil a všechno obhlédl. Loupežník šel. A teprve když viděl, že je v domě všechno klidné, vešel do kuchyně, aby rozsvítil lampu. A protože si myslel, že svítící kočičí oči jsou dva žhavé uhlíky, přiložil k nim zápalku, aby mu chytla. Ale s kočkou nebyly žádné žerty. Skočila mu do obličeje, prskala a škrábala ho. Loupežník se polekal, vzal do zaječích a chtěl vyběhnout zadními dvířky. Ale tam ležel pes. Ten vyskočil a zakousl se mu do nohy. A jak loupežník běžel přes dvůr kolem hnoje, kopl ho ještě osel pořádně zadní nohou. Kohout, který se tím hlukem probudil, vykřikl s vrcholku střechy hlasitě: „Kikirikíí! Kikirikíí!“ Loupežník upaloval, co mu nohy stačily, k náčelníkovi a volal: „Je zle, v domě je hrozná čarodějnice, ta na mne syčela a dlouhými nehty mi poškrábala obličej. Předě dveřmi stojí chlap s dlouhým nožem a ten mne řízl do nohy. A na dvoře leží černá nestvůra a ta se do mne pustila nějakým těžkým klackem. A nahore na střeše sedí soudce a ten

křičí: ‚Přiveďte mi ty loupežníky!‘ Utíkal jsem honem honem pryč.“

Od té chvíle se loupežníci už neodvažovali do domu vrátit. A čtyřem brémským muzikantům se tam tak zalíbilo, že se jim už ani nechtělo ven. A kdo to vyprávěl poslední, tomu ještě pusa nevychladla.

28. ZPÍVAJÍCÍ KŮSTKA

Byla jednou jedna zem a v té zemi byli všichni nešťastní z divokého kance, který rozrýval sedlákům pole, zabíjel dobytek a lidem svými tesáky roztrhával břicha. Král té země slíbil každému, kdo kraj od toho neštěstí osvobodí, velikou odměnu. Ale zvíře bylo tak velké a silné, že se nikdo neodvažoval do blízkosti lesa, ve kterém přebývalo. Konečně dal král rozhlásit, že tomu, kdo divokého kance chytí nebo zabije, dá svou jedinou dceru za manželku.

V té zemi žili také dva bratři, synové jednoho chudého muže, a ti se tedy přihlásili, že se na kance odváží. Starší, který byl vypočítavý a chytrý, to udělal z pýchy, mladší, který byl nevinný a prostý, jenom z dobrého srdce. Král jim řekl: „Abyste zvíře dopadli docela jistě, vejděte do lesa z opačných stran.“ A tak šel starší ze strany půlnoční a mladší ze strany jitřní. A když tak mladší bratr nějakou chvíli už šel lesem, přistoupil k němu malý mužíček. Držel v ruce černé kopí a řekl mu: „Tohle kopí ti dám, protože tvé srdce je nevinné a dobré. S tím kopím se můžeš beze strachu postavit divokému zvířeti, nepodaří se mu, aby ti ublížilo.“ Mládenec mužíčkově poděkoval, vzal kopí na rameno a beze strachu šel dál. Netrvalo dlouho a spatřil divoké zvíře, které se na něho vyřítilo. On však proti němu nastavil černé kopí a kanec se v slepé zuřivosti na ně tak rozběhl, že mu kopí v okamžiku proklálo srdce. Mládenec vzal netvora na záda a vrátil se s ním domů, aby ho ukázal králi.

Když vyšel druhou stranou z lesa, stál tam u cesty dům, kde lidé popíjeli víno a bavili se tancem. Tam vešel také jeho starší bratr. „Divoký kanec mi neuteče,“ řekl si, a chtěl se nejdříve jaksepatří posilnit na kuráž. A když teď uviděl mladšího, jak jde se svou kořistí přes rameno z lesa, závistivé a zlé srdce mu nedopřálo klidu. Zavolal na něho: „Pojď jen dovnitř, bratříčku, odpočiň si a posilni se pohárem vína!“ Mladší bratr, který netušil nic zlého, vešel dovnitř a vyprávěl mu o dobrém mužíčkově, který mu daroval kopí, aby mohl divokého kance zabít. Starší bratr ho v domě zdržel až do večera a pak oba společně odešli. Ale jak v té tmě došli k můstku přes potok, nechal starší jít mladšího napřed, a když byli uprostřed můstku nad vodou, uhodil ho zezadu tak prudce, že mladší padl mrtev s můstku do vody. Starší ho zahrabal pod můstkem, vzal divokého kance a přinesl ho králi, kterému namluvil, že ho zabil on. Za to dostal také královskou dceru za ženu. A když se mladší bratr stále nevrátil, řekl starší: „Divoký kanec ho jistě v lese roztrhal.“ A kdekdo tomu uvěřil.

Protože však před pánembohem nezůstane nic utajeno, měl i tenhle zlý čin vyjít na světlo boží. Uplynulo mnoho a mnoho dlouhých let, a tu jednou jeden

pasáček hnal své stádo přes ten můstek. Dole v písku zahlédl bělostnou kůstku a napadlo ho, že by si z ní mohl udělat pěkný náústek. Seběhl dolů, zvedl kůstku a vyřezal si z ní náústek pro svůj pastýřský roh. A když na něj potom poprvé zatroubil, k velkému pasáčkově údivu začala kůstka sama zpívat:

*„Ach ty můj milý pasáčku,
pískáš si na mou kostičku.
Vlastní bratr můj mě zabil,
pod můstkem mě tajně pohřbil,
jen pro divokého kance,
pro královské dcerky srdce.“*

„To je mi ale prapodivný roh,“ řekl si pasáček. „Zpívá si sám pro sebe. Ten musím přinést panu králi.“ A když s tím svým pastýřským rohem přišel ke králi, začal roh zase zpívat stejnou písničku. Král té písničce dobře porozuměl, dal kopat v zemi pod tím můstkem a tam se našla celá kostra zabitého mladšího bratra. Zlý starší bratr už nemohl svůj čin dále zapírat, a tak ho zašili do pytle a zaživa utopili. A kosti zabitého mladšího bratra pohřbili na hřbitově, kde mu udělali pěkný hrob, aby mohl v klidu odpočívat.

29. O ĎÁBLOVI A JEHO TŘECH ZLATÝCH VLASECH

Byla jednou jedna chudá žena a té se narodil synáček. A protože měl na hlavičce znamení štěstí, když přišel na svět, předpověděli mu, že dostane ve čtrnácti letech za ženu královskou dceru. Brzy nato se stalo, že do té vsi přišel sám král, a nikdo nevěděl, že to král je. A když se vyptával lidí, co je nového, odpověděli mu: „Před několika dny se tu narodil chlapec se znamením štěstí na hlavičce. A bylo mu předpověděno, že ve čtrnácti letech dostane za ženu královu dceru.“ Král, který měl zlé srdce a kterého ta předpověď rozhněvala, šel k rodičům toho chlapce, předstíral dobrotu a řekl: „Jste chudí lidé, dejte mi svého synáčka, vychovám ho.“ Rodiče se nejdřív zdráhali, ale protože za něj nabízel mnoho zlata, řekli si nakonec: „Je to dítě štěstěny, jistě to bude jen pro jeho dobro a nic se mu nestane.“ A tak přece jen svolili a synka mu dali.

Král uložil dítě do velké krabice a jel s ním dál, až dojel k hluboké vodě. Tu vhodil krabici do vody a řekl si: „Tak jsem zachránil svou dceru od nevídaného ženicha.“ Jenomže krabice se nepotopila, plavala na vodě jako lodička a nevníkla do ní ani kapka vody. Tak plavala až na dvě míle od hlavního města toho království, kde byl mlýn, na jehož hrázi se zachytila. Jeden mlynářský chasník, který tam šťastnou náhodou zrovna stál a krabici uviděl, ji vytáhl hákem z vody. Čekal, že tam najde nějaký poklad. Ale když krabici otevřel, ležel v ní hezký chlapeček, čilý a veselý. Chasník ho odnesl mlynářovi a mlynářce. A protože sami žádné děti neměli, mlynář s mlynářkou se zaradovali a řekli: „Toho nám panbiček daroval.“ A starali se o nalezeného chlapce tak dobře, že z něho vyrostl statný a dobrý mládenec.

Jednou za velké bouřky se stalo, že sám král vešel k nim do mlýna a ptal se mlynářských, je-li ten statný chlapec jejich syn. „Není,“ odpověděli mu. „Našli jsme ho před čtrnácti lety, připlaval k nám ve velké krabici a náš chasník ho vylovil z vody.“ Tu si král uvědomil, že to není nikdo jiný než to dítě štěstěny, které sám pohodil do vody, a řekl: „Dobří lidé, nemohl by mi ten chlapec donést dopis královně? Dal bych mu za odměnu dva zlaté.“ — „Jak se panu králi líbí,“ odpověděli mlynářovi. A přikázali chlapci, aby se připravil na cestu. A král zatím napsal královně dopis, ve kterém stálo: „Jakmile ten chlapec dojde do zámku s dopisem, hned ho zabijte a pochovejte a to všechno ať je vykonáno, než se vrátím.“

Chlapec se s tím dopisem vydal na cestu, jenomže zabloudil a dostal se večer do hlubokého lesa. Ve tmě zahlédl malé světélko, šel za ním, a tak se dostal k

malému domku. Když vešel dovnitř, seděla tam u krbu osamělá stařena. Polekala se, když chlapce spatřila, a řekla: „Jak jsi se sem dostal a kam jdeš?“ — „Jdu ze mlýna,“ odpověděl chlapec, „a mám donést paní královně dopis. Jenomže jsem zabloudil v lese, a tak bych tu rád u tebe zůstal přes noc.“ — „Ubohý chlapče,“ řekla stařena. „Dostal ses do doupěte loupežníků, a jestli se vrátí domů, dojistu tě zabijí.“ — „Jen ať si přijde kdo chce,“ řekl chlapec. „Já mám pro strach uděláno. Ale jsem tak unavený, že už nemohu jít dál.“ Natáhl se na lavici a usnul. Brzy nato přišli loupežníci a ptali se rozhněvaně, co že to tam leží za cizího mládence. „Ach, to je jen nevinné dítě,“ řekla stařena. „Zabloudil v lese a já jsem se nad ním slitovala a nechala jsem ho tady, má dopis, který nese královně.“ Loupežníci rozlomili pečeť dopisu a přečetli si ho. Stálo tam, že mají chlapce, hned jak přijde, připravit o život. Tu se i nelítostných loupežníků zmocnil soucit, jejich náčelník roztrhal dopis a napsal jiný, ve kterém stálo, aby chlapce, hned jak přijde, oženili s královskou dcerou. Pak nechali mládence až do rána klidně odpočívat na lavici, a když se probudil, dali mu dopis a ukázali mu cestu. Když donesl dopis královně, přečetla si ho a udělala, co v něm stálo. Dala vystrojit nádhernou svatbu a tak byla královská dcera oddána se synáčkem štěstěny. A protože byl chlapec krásný a milý, žila s ním spokojeně a šťastně.

Za nějaký čas se král zase vrátil do zámku a uviděl, že se předpověď splnila a že synáček štěstěny se stal mužem jeho dcery. „Jak se to vlastně stalo?“ ptal se. „Přikázal jsem přece ve svém listě něco docela jiného.“ Tu mu královna podala dopis a žádala ho, aby se sám přesvědčil, co je v něm psáno. Král si dopis přečetl a viděl, že byl zaměněn za jiný. Ptal se mládence, jak to s tím svěřeným listem bylo a proč místo něho přinesl královně jiný. „Já o ničem nevím,“ odpověděl mládenec. „Musel mi ho někdo vyměnit v noci, když jsem spal v lese.“ Král se rozhněval a řekl: „Tak snadné to mít nebudeš, kdo chce mít mou dceru, ten musí přinést z pekla tři zlaté d'áblovy vlasy. Když mi přineseš, co žádám, můžeš si mou dceru ponechat.“ Král doufal, že se ho tím navždycky zbaví. Ale chlapec odpověděl: „Já ty tři zlaté vlasy přinesu, nemám z d'ábla strach.“ S těmi slovy se rozloučil a vydal se na cestu.

Cesta ho zavedla do velikého města, kde se ho strážce u brány vyptával, jakému že se vyučil řemeslu a co všechno ví. „Já vím všechno,“ odpověděl chlapec. „Tak to nám můžeš prokázat laskavost,“ řekl strážce, „a říci nám, proč naše studna na rynku, z které dříve proudilo víno, teď vyschla a nedává už ani vodu.“ — „To se dozvíte,“ odpověděl mládenec, „jenom mějte strpení a vyčkejte, dokud se nevrátím.“ Pak šel dál a přišel do jiného města a tam se ho strážce u brány zase ptal, jakému že řemeslu se vyučil a co všechno ví. „Já vím všechno,“ odpověděl. „Tak to nám můžeš prokázat laskavost a říci nám, proč strom v našem městě, který dříve rodil zlatá jablka, teď nemá už ani lísteček.“ —

„To se dozvíte,“ odpověděl mládenec, „jenom mějte strpení a vyčkejte, dokud se nevrátím.“ A pak šel zase dál, až přišel k veliké vodě, přes kterou se musel dostat. Přívozník se ho ptal, jakému se vyučil řemeslu a co všechno ví. „Já vím všechno,“ odpověděl mládenec. „Tak to mi můžeš prokázat laskavost a říci mi, proč tu musím stále jezdit sem a tam a proč mě nikdo nevystřídá?“ — „To se dozvíš,“ odpověděl mládenec, „jenom měj strpení a vyčkej, dokud se nevrátím.“

Když byl šťastně za vodou, našel vchod k peklu. Bylo tam všude plno černoty a mouru, a ďábel nebyl doma, jen jeho prababička tam seděla v široké houpací židli. „Copak tu chceš?“ zeptala se ho a vůbec se netvářila nijak zle. „Rád bych si odnesl tři zlaté vlasy z ďáblovy hlavy,“ odpověděl mládenec. „Protože bez nich bych ztratil svou ženu.“ — „Žádáš hodně,“ řekla stařena. „Až se ďábel vrátí domů, tak ti půjde o krk. Ale je mi tě líto a vynasnažím se, abych ti nějak pomohla.“ Proměnila ho v mravence a řekla mu: „Schovej se do záhybu mé sukně, tam budeš v bezpečí.“ — „Ano, udělám to,“ řekl mládenec. „Ale chtěl bych vědět ještě tři věci. Proč jedna studně, ze které jindy prýštilo víno, teď vyschla a nedává ani vodu; proč jeden strom, který rodil jindy zlatá jablka, teď nemá ani lístek a proč jeden přívozník musí stále jezdit sem a tam a nikdo ho nevystřídá.“ — „To jsou těžké otázky,“ odpověděla stařena. „Ale buď hezky zticha, zůstaň klidný a dávej pozor, co řekne ďábel, až mu vytrhnu ty tři zlaté vlasy.“

Když nastal večer, vrátil se ďábel domů. Sotva vešel dovnitř, poznal, že není vzduch čistý, „čichám, čichám člověčinu!“ řekl. „Něco tady není v pořádku.“ Pak se díval do všech koutů a hledal, jenomže nemohl nic najít. Prababička ho hubovala: „Teď zrovna jsem zametla a všechno jsem uklidila, a ty mi to tu zase hned zpřeházíš. Pořád se ti zdá, že někde čicháš člověčinu! Jen si pěkně sedni a sněz si večeri.“ Když se ďábel najedl a napil, padla na něho únava, složil prababičce hlavu do klína a poprosil ji, aby ho chvíli vískala ve vlasech. Netrvalo dlouho a on usnul, zhluboka oddychoval a chrápal. Tu ho stařena chytila za jeden zlatý vlas, vytrhla mu ho a položila ho vedle sebe. „Au!“ vykřikl ďábel, „co to děláš?“ — „Měla jsem podivný sen,“ odpověděla mu prababička, „a tak jsem tě chytila za vlasy.“ — „A co se ti zdálo?“ ptal se jí ďábel. „Zdálo se mi, že jedna studna, ze které dříve prýštilo víno, je zakletá a že teď z ní neteče ani voda. Čím to jen může být?“ — „Ech, kdyby tam o tom věděli!“ odpověděl ďábel. „Ve studni pod kamenem sedí ropucha, kdyby ji zabili, teklo by víno znovu.“ Prababička vískala ďábla dál, dokud neusnul a nezačal chrápat, až se okna otřásala. Pak mu vytrhla druhý zlatý vlas. „Ech, co to děláš?“ vykřikl rozzlobený ďábel. „Nezlob se,“ odpověděla mu, „udělala jsem to ze sna.“ — „A co se ti zase zdálo?“ zeptal se jí. „Zdálo se mi, že v jednom království je jedna jablona, která jindy nesla zlatá jablka a dneska nemá ani lístek. Čím by to jen

mohlo být?“ — „Ech, kdyby tam o tom věděli!“ odpověděl ďábel. „U kořene stromu hlodá myš, a kdyby ji zabili, tak by strom zase nesl zlatá jablka. Bude-li však ta myš hlodat ještě déle, pak strom docela uhyne. Ale teď už mi dej pokoj se svými sny, jestli mě ještě jednou vyrušíš ze spánku, dám ti políček.“ Prababička ho zase udobřila a zase ho vískala, dokud neusnul a nezačal chrápat. Pak chytila třetí zlatý vlas a vytrhla mu ho. Ďábel vyskočil, vykřikl a chtěl se do ní pustit, ale ona ho znovu uklidnila a řekla mu: „Kdopak může za zlé sny!“ — „A co se ti zase zdálo?“ zeptal se ďábel a přece jen mu zvědavost nedala. — „Zdálo se mi o přívozníkovi, který si naříkal, že musí stále jezdit sem a tam a že ho nikdo nevystřídá. Řekni mi, čím to je?“ — „Ach, ten hlupák!“ odpověděl ďábel. „Až někdo přijde a bude chtít převézt, tak mu musí dát do ruky bidlo a pak už bude vysvobozen.“ Protože mu prababička už vytrhla tři zlaté vlasy a protože už se dověděla odpověď na ty tři otázky, nechala starého pekelníka v klidu a ten spal až do bílého rána.

Když ďábel zase odešel, vylovila stařena mravence ze záhybu své sukně a vrátila dítěti štěstěny jeho pravou lidskou podobu. „Tady máš ty své tři zlaté vlasy,“ řekla mu. „A co ďábel odpověděl na tvé tři otázky, to jsi jistě sám slyšel.“ — „Ano,“ odpověděl mládenec, „slyšel jsem to dobře a budu si to pamatovat.“ — „Tak jsem ti pomohla,“ řekla stařena, „a teď můžeš docela spokojeně jít svou cestou.“ Mládenec stařeně poděkoval za její pomoc v nouzi, odešel z pekla a byl spokojen, že se mu všechno tak dobře zdařilo. Když přišel k přívozníkovi, věděl, že mu má dát slíbenou odpověď. „Nejdřív mě převez přes vodu,“ řekl mu, „a pak ti povím, jak se své práce zbavíš.“ A teprve když vystoupil na protějším břehu, řekl mu ďáblovu radu: „Až zase někdo přijde, kdo bude chtít, abys ho převezl, tak mu dej do ruky bidlo.“ A pak šel dál a přišel k městu, kde byl ten neúrodný strom a kde chtěl strážný znát odpověď. A tu mu řekl, co slyšel od ďábla: „Zabijte myš, která ohlodává kořen stromu, a pak vám strom zase ponese zlatá jablka.“ Strážný mu poděkoval a dal mu za odměnu dva osly naložené zlatem, kteří ho museli následovat. A nakonec přišel k městu, jehož studně byla začarována. A tam řekl strážci, co mu ďábel řekl: „Pod pramenem té studny sedí ropucha, tu musíte najít, a potom vám teprve bude studně dávat víno.“ Strážce mu poděkoval a dal mu také dva zlatem naložené osly.

A konečně se tak chlapec dostal domů ke své ženě, která měla velikou radost, že ho zase vidí, a slyšela už, jak dobře se mu všechno zdařilo. Královi přinesl, co žádal, tři zlaté vlasy ďáblovy. A když král uviděl ty čtyři osly naložené zlatem, zaradoval se a řekl: „Teď jsou splněny všechny podmínky a můžeš si ponechat moji dceru. Ale pověz mi, milý zeti, odkud máš to všechno zlato? Jsou to bohaté poklady!“ — „Přeplavil jsem se přes velikou vodu,“ řekl mládenec, „a tam jsem je našel, leží tam jako písek na břehu.“ — „A mohu si z

nich také něco vzít?“ řekl král, pln ziskuchtivosti. „Kolik jen chcete,“ odpověděl mládenec. „Tam na břehu je přívozník a ten vás převez, a na druhém břehu si můžete naplnit své vaky.“ Ziskuchtivý král se rychle vypravil na cestu, a když přišel k řece, zamával na přívozníka, aby ho převezl. Přívozník připlul a vyzval krále, aby nastoupil, a když dojeli na protější břeh, dal mu bidlo do ruky a vyskočil z pramice. A od té chvíle musel král za trest za všechny své hříchy přes tu vodu převážet.

„A ještě převáží?“ — „No, jak jinak? Nikdo si od něho do dneška bidlo nevzal.“

30. VEŠKA A BLEŠKA

Byla jedna veška, byla jedna bleška a ty žily pohromadě v jedné domácnosti. Vařily si pivo ve vaječné skořápce. Jednou spadla veška dovnitř a popálila se. Bleška nad tím začala hlasitě naříkat. A tu řekla malá dvířka: „Pročpak tak naříkáš, bleško?“ — „Protože se veška popálila.“

A tu ta dvířka začala skřípat. A košťátko, co bylo v koutě, na to řeklo: „Pročpak skřípete, dvířka?“ — „Jakpak nemáme skřípat?“

*Veška se nám popálila,
bleška nad tím naříká.“*

A tu košťátko začalo rejdit jako splašené. Jel kolem zrovna vozíček a ten řekl: „Pročpak tolik rejdiš, košťátko?“ — „Jakpak nemám rejdit?“

*Veška se nám popálila,
bleška nad tím naříká,
dvířka nad tím skřípou*

A tu řekl vozíček: „Tak to já se rozjedu.“ A dal se do splašeného úprku. A tu řekla hromádka slámy, kolem které projížděl: „Pročpak ty tak ujíždíš, vozíčku?“ — „Jakpak nemám ujíždět?“

*Veška se nám popálila,
bleška nad tím naříká,
dvířka nad tím skřípou,
košťátko pro to rejdí.“*

A tu řekla hromádka slámy: „Tak to já se hrozně moc rozhořím.“ A vzplanula jasným plamenem. Vedle té hromádky slámy stál stromeček a ten řekl: „Hromádko slámy, pročpak tak hoříš?“ — „Jakpak nemám hořet?“

*Veška se nám popálila,
bleška nad tím naříká,
dvířka nad tím skřípou,
košťátko pro to rejdí,
vozíček pro to ujíždí.“*

A tu řekl stromeček: „Tak to já se roztřesu.“ A začal se tak třást, že mu všechny listy opadaly. To uvidělo děvčátko, které zrovna přicházelo se džbáněčkem na vodu, a řeklo: „Stromečku, pročpak se tak třeseš?“ — „Jakpak bych se netřásl?“

*Veška se nám popálila,
bleška nad tím naříká,
dvířka nad tím skřípou,
košťátko pro to rejdí,
vozíček pro to ujíždí,
hromádka slámy hoří.“*

A tu řeklo děvčátko: „Tak to já rozbiju svůj džbáněček.“ A rozbilo svůj džbáněček na vodu. A tu řekla studánka, ze které prýštila voda: „Děvčátko, pročpak ty rozbíjíš svůj džbáněček na vodu?“ — „Jakpak bych nerozbíjela džbáněček na vodu?“

*Veška se nám popálila,
bleška nad tím naříká,
dvířka nad tím skřípou,
košťátko pro to rejdí,
vozíček pro to ujíždí,
hromádka slámy hoří,
stromeček se třese.“*

„A jejej,“ řekla studánka, „tak to já se začnu rozlévat.“ A začala se doširoka rozlévat. A v té její vodě se pak všechno utopilo, děvčátko, stromeček, hromádka slámy, vozíček, košťátko, dvířka, bleška, veška a všechno dohromady.

31. DÍVKA BEZ RUKOU

Byl jeden mlynář a tomu se vedlo stále hůř a hůř, až zchudl tak, že neměl nic než svůj mlýn a za ním velkou jabloň. Jednou šel do lesa pro dříví a tu k němu přistoupil stařeček, kterého ještě nikdy neviděl, a řekl mu: „Nač se trápíš s dřívím, udělám z tebe boháče, když mi slíbíš to, co stojí za tvým mlýnem.“ — „Co jiného by to mohlo být než má jabloň?“ pomyslí si mlynář. A proto souhlasil a stařečkovi se upsal. Ten se však dal do škodolibého smíchu a řekl: „Za tři roky přijdu a vezmu si, co mi patří.“ Potom odešel. Když se mlynář vrátil domů, vyšla mu vstříc žena a ptala se ho: „Pověz mi, mlynáři, odkud se vzalo tak náhle v našem domě to bohatství? Najednou jsou všechny skříně a truhlice plné, nikdo to sem nepřinesl a já nevím, jak se to stalo.“ Mlynář odpověděl: „To je od neznámého muže, kterého jsem potkal v lese a který mi slíbil velké poklady. Musel jsem mu za to upsat, co je za naším mlýnem. Tu velkou jabloň za to přece můžeme dát.“ — „Ach muži,“ polekala se žena, „to byl jistě ďábel. Ten nemyslel na jabloň, ale na naši dceru, která byla za mlýnem a zametala dvůr.“

Mlynářova dcerka byla hezká a zbožná dívka a po celé ty tři roky žila v bázni boží a nikdy nezhřešila. A když ten čas uplynul a nadešel den, kdy si ji měl zloduch odvést, tu se čistě umyla a udělala kolem sebe křídou kruh. Ďábel se za chvíli objevil, ale nemohl k ní přistoupit. Zlostně řekl mlynáři: „Schovej jí všechnu vodu, ať se nemůže umýt, protože jinak nad ní nemám žádnou moc.“ Mlynář se bál a udělal to. Na druhý den ráno přišel ďábel znovu, ale dívka tolik plakala, že jí slzy stékaly na ruce a ty byly zase čisté. Tu se k ní ďábel zase nemohl přiblížit a vztekle řekl mlynáři: „Usekni jí ruce, jinak jí nemohu nic udělat.“ Mlynář se zděsil a odpověděl: „Jak bych mohl useknout ruce vlastnímu dítěti?“ Tu mu zloduch pohrozil a řekl: „Když to neuděláš, propadneš mé moci ty sám a já tě odnesu.“

Otec dostal strach a slíbil mu, že uposlechne. Pak šel k dívce a řekl: „Dceruško moje, když ti neuseknu obě ruce, odvede ďábel mne. A já jsem mu ve strachu slíbil, že to udělám. Pomoz mi v mém neštěstí a odpusť mi, co zlého ti musím učinit.“ Dívka odpověděla: „Udělejte se mnou, co chcete, tatínku. Jsem přece vaše dítě.“ Pak nastavila obě ruce a dala si je useknout. Ďábel přišel potřetí, ale ona tak dlouho a tak usedavě plakala na oba pahýly, že je měla docela vymyté slzami. Tu musel zloduch ustoupit a tím na ni ztratil jakékoliv právo.

Mlynář jí řekl: „Získal jsem tvou zásluhou takové bohatství, že o tebe budu po celý život co nejlépe pečovat.“ Ale ona odpověděla: „Tady nemohu zůstat, odejdu od vás. Soucitní lidé mi už dají, co budu potřebovat.“ Pak si dala svázat

zmrzačené ruce na zádech, s východem slunce se vydala na cestu a šla po celý den. Když se začala snášet noc, přišla ke královské zahradě a v měsíčním světle viděla, že v té zahradě jsou stromy obsypané bohatými plody. Ale nemohla vejít dovnitř, protože zahrada byla obehnána příkopem, naplněným vodou. A protože celý den putovala a neměla v ústech ani sousto, pomyslně si: Kéž bych byla uvnitř, abych mohla z toho ovoce ochutnat, jinak snad zemřu hlady. Poklekla, volala na pomoc pánaboha a modlila se. Náhle k ní přistoupil anděl, přehradil vodu tak, že příkop byl suchý a ona mohla projít. Vešla do zahrady a anděl ji doprovázel. Uviděla strom plný plodů, byly to krásné hrušky. Ale všechny byly spočítány. Přistoupila a jednu z hrušek snědla ústy přímo se stromu, jen aby utišila hlad. Víc si nevzala. Zahradník to viděl, ale protože byl s ní anděl, dostal strach a myslil, že ta dívka je nějaký duch. Netroufal si proto zavolat nebo přízrak oslovit. Když dívka hrušku dojedla, byla nasycena. Šla a ukryla se v keřích. Král, kterému ta zahrada patřila, přišel druhý den ráno dolů, počítal a zjistil, že jedna hruška schází. Ptal se hned zahradníka, kam se ztratila, že pod stromem neleží, a přece na větvi chybí. Zahradník odpověděl: „Minulé noci přišel do zahrady duch, byl bezruký a snědl hrušku ústy se stromu.“ Král se podivil: „Jak se ten duch dostal přes vodní příkop? A kam odešel, když hrušku snědl?“ Zahradník odpověděl: „Z nebe se snesla nějaká bytost v sněhobílé říze, která přehradila příkop a zadržela vodu, aby přízrak mohl projít. A protože to jistě byl anděl, dostal jsem strach, na nic jsem se neptal a nikoho jsem nevolal. Když ten přízrak hrušku dojedl, odešel zase pryč.“ — „Když je tomu tak, jak říkáš,“ řekl král, „budu dnešní noci hlídat s tebou.“

Když se setmělo, sešel král do zahrady a přivedl s sebou kněze, který měl ducha oslovit. Všichni tři si sedli pod strom a dávali pozor. O půlnoci dívka vylezla z křoví, přistoupila ke stromu a zase snědla ústy jednu hrušku. A vedle ní stál anděl v bílé říze. Tu postoupil kněz kupředu a oslovil je: „Jsi posel z nebeské říše nebo přicházíš z tohoto světa? Jsi přízrak nebo člověk?“ Dívka odpověděla: „Nejsem přízrak, jsem ubohý lidský tvor, opuštěný všemi, jenom bohem ne.“ Král jí řekl: „Když tě všichni opustili, já tě neopustím.“ Vzal ji s sebou do svého královského zámku, a protože byla tak krásná a zbožná, z celého srdce si ji zamiloval. Dal jí udělat ruce ze stříbra a vzal si ji za manželku.

Po roce musel král táhnout do pole a svěřil mladou královnu do ochrany své matky a řekl: „Narodí-li se královně děťátko, dobře o ni pečujte a ihned mi podejte zprávu zvláštním listem.“ Mladá královna opravdu porodila krásného synka. Stará matka ihned králi napsala a oznámila mu tu radostnou novinu. Ale posel odpočíval cestou u potoka, a protože byl dlouhou cestou unaven, usnul. Tu přišel ďábel, který hleděl královně uškodit, kde jen mohl, a zaměnil list za jiný, v němž stálo, že královna přivedla na svět skřeta. Když král ten list četl, ulekl se a

zasmužil, ale odpověděl, aby o královnu pečovali až do jeho návratu. Posel šel s odpovědí zpět na zámek, odpočinul si na témž místě a i tentokrát usnul. Tu přišel ďábel znovu a vložil mu do kapsy jiný list, v němž stálo, že mají královnu i s dítětem zabít. Stará matka se ulekla, když to četla, nechtěla tomu věřit a napsala králi znovu, ale odpověď byla stejná, protože ďábel poslu pokaždé podstrčil jiný list. A v tom posledním listě ještě stálo, že na důkaz provedeného činu mají královně vyjmout jazyk a oči.

Ale stará matka plakala a litovala, že má být prolita ta nevinná krev. Poručila, aby tajně v noci přinesli srnu, vyřízla jí jazyk a oči a uschovala je. Pak řekla královně: „Nemohu tě dát zabít, jak král rozkázal, ale tady déle zůstat nesmíš. Jdi s dítětem do širého světa a nikdy se už nevracej.“ Uvázala jí dítě na záda a ubohá mladá žena s uplakanýma očima odešla. Přišla do velkého, divokého lesa, tam klesla na kolena a modlila se k bohu. Tu se objevil boží anděl, zavedl ji k malému domku, kde byla tabulka se slovy: „Zde přebývá každý zdarma.“ Z domku vyšla sněhobílá dívka a řekla: „Buďte vítána, paní královno!“ Pak ji zavedla dovnitř. Odvázala jí chlapečka ze zad, přidržela jí ho u prsu, aby se napil, a pak ho položila do krásné měkounké postýlky. Tu se ubohá žena zeptala: „Odkud víš, že jsem byla, královnou?“ Bílá dívka odpověděla: „Jsem anděl, poslaný bohem, a mým úkolem je pečovat o tebe a tvé dítě.“ Sedm let zůstala žena v domku a nic jí tam nechybělo. A z boží milosti jí v odměnu za její zbožnost zase narostly useknuté ruce.

Král se konečně vrátil z pole domů a první, koho chtěl vidět, byla jeho žena a dítě. Tu se dala jeho stará matka do pláče a řekla: „Ty zlý člověče, proč jsi mi psal, abych připravila dvě nevinné duše o život!“ A ukázala mu oba dopisy, které zloduch zaměnil. Potom řekla: „Udělal jsem, cos přikázal.“ A na důkaz pravdy ukázala jazyk a oči. Král se rozplakal nad svou ženou a synáčkem ještě usedavěji. Staré matce se ho zželelo a řekla mu: „Upokoj se, tvá žena žije. Dala jsem tajně zabít srnu a jazyk i oči jsem vyňala jí. Tvé ženě jsem uvázala dítě na záda, poslala jsem ji do širého světa a musela mi slíbit, že se sem nikdy nevrátí, když ses na ni tak rozhněval.“ Tu řekl král: „Půjdu tak daleko, kam až modré nebe sahá, nepozřu ani sousto jídla, nepolknu ani doušek vody, dokud nenajdu svou milou ženu a svého synka, jestli zatím nepřišli o život nebo hlady nezemřeli.“

Pak se vypravil a po celých těch sedm let bloudil krajem a hledal je ve všech skalních trhlinách a jeskyních. Ale nenašel je a myslel už, že jsou mrtvi. Po celý ten čas nejedl a nepil, ale bůh ho udržoval při životě. Konečně přišel do rozlehlého lesa a našel tam domek, na němž byl štítek se slovy: „Zde přebývá každý zdarma.“ Tu vyšla bílá dívka, vzala ho za ruku, zavedla ho dovnitř a řekla: „Buďte vítán, pane králi!“ A ptala se ho, odkud přichází. „Skoro sedm let jsem

bloudil zemí,“ odpověděl jí. „Hledám svou ženu s dítětem, ale nemohu je najít.“ Anděl mu nabídl jídlo a pití, ale on si nic nevzal a požádal jen, aby si směl chvíli odpočinout. Uložil se k spánku a přes tvář si položil šátek.

Nato vešel anděl do komory, kde seděla královna se svým synkem, kterému říkala Žalumír, a řekla jí: „Vyjdi ven i se svým synkem, tvůj manžel přišel.“ Královna vyšla do světnice, kde spal. Šátek mu sklouzl s tváře. Tu žena řekla: „Žalumíre, zvedni ten šátek a přikryj jím svému otci tvář.“ Dítě šátek zvedlo a zakrylo mu tvář. Král to v polospánku zaslechl a nechal šátek úmyslně znovu spadnout. Tu ztratil chlapec trpělivost a řekl: „Ale maminko, jak mohu přikrýt obličej tatínkovi, já přece žádného tatínka na světě nemám? Učil jsem se modlitbu ‚Otče náš, jenž jsi na nebesích‘ a tys mi řekla, že můj tatínek je na nebi a že je to pánbůh. Jak bych mohl znát tady toho zarostlého muže? To není můj tatínek.“ Když to král uslyšel, zvedl se a ptal se jí, kdo je. Tu mu řekla: „Jsem tvoje žena a tohle je tvůj syn Žalumír.“ Král uviděl její zdravé ruce a řekl: „Ale moje žena má ruce ze stříbra.“ Odpověděla mu: „Milostivý bůh mi zase dal nové, zdravé ruce.“ Tu anděl vešel do sousední komory, přinesl stříbrné ruce a ukázal mu je. Potom teprve král s jistotou uvěřil, že je to jeho milovaná žena a jeho drahý synek. Zlíbal je radostně a řekl: „Spadl mi ze srdce přetěžký kámen.“ Anděl jim dal ještě naposledy všem společně najíst a oni odešli domů ke své staré matce. Všichni na zámku se radovali, král s královnou oslavili znovu svatbu a potom spokojeně žili až do konce svých dnů.

32. CHYTRÝ HONZA

Honzova maminka se ptá: „Kampak, Honzo?“ Honza odpovídá: „Ale k Mařce.“ — „Dobře pořid', Honzo.“ — „Však já pořídím. Sbohem, mámo.“ — „Sbohem, Honzo.“

Honza přijde k Mařce: „Dobrý den, Mařko.“ — „Dobrý den, Honzo. Copak neseš pěkného?“ — „Nic nenesu, odnesu si, ne?“ — Mařka dá Honzovi jehlu. Honza řekne: „Sbohem, Mařko.“ — „Sbohem, Honzo.“

Honza vezme jehlu, zapíchne ji do fůry sena a jde za vozem domů. „Dobrý večer, mámo.“ — „Dobrý večer, Honzo. Kdepak žes to byl?“ — „U Mařky jsem byl.“ — „A copak jsi jí donesl?“ — „Nedonesl nic, něco přinesl.“ — „A copak sis od Mařky přinesl?“ — „Jehlu jsem si přinesl.“ — „Kdepak máš tu jehlu, Honzo?“ — „Do fůry sena jsem ji zapíchn.“ — „Tos udělal hloupě, Honzo, měl sis tu jehlu zapíchnout do rukávu.“ — „No, nic nevadí. Však to napravím.“

„Kampak, Honzo?“ — „K Mařce, mámo.“ — „Dobře pořid', Honzo.“ — „Však já pořídím. Sbohem, mámo.“ — „Sbohem, Honzo.“

Honza přijde k Mařce. „Dobrý den, Mařko.“ — „Dobrý den, Honzo. Copak neseš pěkného?“ — „Nic nenesu, odnesu si, ne?“ Mařka dá Honzovi nůž. „Sbohem, Mařko.“ — „Sbohem, Honzo.“

Honza vezme nůž, zapíchne si ho do rukávu a jde domů. „Dobrý večer, mámo.“ — „Dobrý večer, Honzo. Kdepak žes to byl?“ — „U Mařky jsem byl.“ — „A copak jsi jí donesl?“ — „Nedonesl nic, něco přinesl.“ — „A copak sis od Mařky přinesl?“ — „Nůž jsem si přinesl.“ — „Kdepak máš ten nůž, Honzo?“ — „Do rukávu jsem ho zapíchn.“ — „Tos udělal hloupě, Honzo, měl sis ten nůž strčit do kapsy.“ — „No, nic nevadí. Však to napravím.“

„Kampak, Honzo?“ — „K Mařce, mámo.“ — „Dobře pořid', Honzo.“ — „Však já pořídím. Sbohem, mámo.“ — „Sbohem, Honzo.“

Honza přijde k Mařce. „Dobrý den, Mařko.“ — „Dobrý den, Honzo. Copak neseš pěkného?“ — „Nic nenesu, odnesu si, ne?“ Mařka dá Honzovi kůzle. „Sbohem, Mařko.“ — „Sbohem, Honzo.“

Honza vezme kůzle, sváže mu nohy a vstrčí si je do kapsy. Když přijde domů, je kůzle zadušené. „Dobrý večer, mámo.“ — „Dobrý večer, Honzo. Kdepak žes to byl?“ — „U Mařky jsem byl.“ — „A copak jsi jí donesl?“ — „Nedonesl nic, něco přinesl.“ — „A copak sis od Mařky přinesl?“ — „Kůzle jsem si přinesl.“ — „Kdepak máš to kůzle, Honzo?“ — „Vstrčil jsem ho do kapsy.“ — „Tos udělal hloupě, Honzo, měl jsi kůzle uvázat na provaz.“ — „No, nic nevadí. Však to napravím.“

„Kampak, Honzo?“ — „K Mařce, mámo.“ — „Dobře pořid', Honzo.“ — „Však já pořídím. Sbohem, mámo.“ — „Sbohem, Honzo.“

Honza přijde k Mařce. „Dobrý den, Mařko.“ — „Dobrý den, Honzo. Copak neseš pěkného?“ — „Nic nenesu, odnesu si, ne?“ Mařka dá Honzovi kus slaniny. „Sbohem, Mařko.“ — „Sbohem, Honzo.“

Honza vezme slaninu, uváže ji na provaz a táhne ji za sebou. Psi se sběhnou a slaninu mu snědí. Když přijde domů, má provaz navlečený na ruce, ale na druhém konci není už nic. „Dobrý večer, mámo.“ — „Dobrý večer, Honzo. Kdepak žes to byl?“ — „U Mařky jsem byl.“ — „A copak jsi jí donesl?“ — „Nedonesl nic, něco přinesl.“ — „Copak sis od Mařky přinesl?“ — „Kus slaniny jsem si přinesl.“ — „A kdepak máš tu slaninu, Honzo?“ — „Uvázal jsem ji na provaz, táhl domů, psi ji snědli.“ — „Tos udělal hloupě, Honzo, měl jsi tu slaninu nést na hlavě.“ — „No, nic nevadí. Však to napravím.“

„Kampak, Honzo?“ — „K Mařce, mámo.“ — „Dobře pořid', Honzo.“ — „Však já pořídím. Sbohem, mámo.“ — „Sbohem, Honzo.“

Honza přijde k Mařce. „Dobrý den, Mařko.“ — „Dobrý den, Honzo. Copak neseš pěkného?“ — „Nic nenesu, odnesu si, ne?“ Mařka dá Honzovi telátko. „Sbohem, Mařko.“ — „Sbohem, Honzo.“

Honza vezme telátko, dá si ho na hlavu a milé tele mu pošlape obličej. „Dobrý večer, mámo.“ — „Dobrý večer, Honzo. Kdepak žes to byl?“ — „U Mařky jsem byl.“ — „A copak jsi jí donesl?“ — „Nedonesl nic, něco přinesl.“ — „A copak jsi od Mařky přinesl?“ — „Tele jsem si přinesl.“ — „Kdepak máš to tele, Honzo?“ — „Na hlavu jsem si ho dal, obličej mi podupalo.“ — „Tos udělal hloupě, Honzo, měl jsi to tele přivést a postavit k jeslím.“ — „No, nic nevadí. Však to napravím.“

„Kampak, Honzo?“ — „K Mařce, mámo.“ — „Dobře pořid', Honzo.“ — „Však já pořídím. Sbohem, mámo.“ — „Sbohem, Honzo.“

Honza přijde k Mařce. „Dobrý den, Mařko.“ — „Dobrý den, Honzo. Copak neseš pěkného?“ — „Nic nenesu, odnesu si, ne?“ Mařka řekne Honzovi: „Půjdu s tebou sama.“

Honza vezme Mařku, uváže ji na provaz, vede ji, zavede ji k jeslím a tam ji přiváže. Pak jde Honza k mámě. „Dobrý večer, mámo.“ — „Dobrý večer, Honzo. Kdepak žes to byl?“ — „U Mařky jsem byl.“ — „A copak jsi jí donesl?“ — „Nedonesl nic.“ — „A copak sis od Mařky přinesl?“ — „Nepřinesl nic, přivedl jsem ji.“ — „A kdepak jsi Mařku nechal?“ — „Na provaze přivedl, k jeslím přivázal, trávu jsem jí dal.“ — „Tos udělal hloupě, Honzo, měl jsi po ní hodit okem.“ — „No, nic nevadí, však to napravím.“ Honza jde do chléva, vypíchá všem telatům a ovcím oči a hodí je Mařce do obličej. Mařka se rozzlobí, utrhne se a uteče pryč. A tak má Honza s Mařkou ámen. A byla to jeho

nevěsta.

33. TŘI ŘEČI

Ve Švýcarsku žil jednou jeden starý hrabě. Měl jenom jednoho jediného syna, ale ten moc chytrosti nepobral a nemohl a nemohl se nic naučit. Tu mu otec řekl: „Poslyš, milý synu, ať dělám co dělám, nejsem schopen vpravit do tvé hlavy žádné vědomosti. Musíš tedy odtud, pošlu tě k slavnému mistrovi, ať to s tebou zkusí on.“ Poslali tedy mládence do cizího města, kde zůstal u slavného mistra po celý rok. Když ten rok uplynul, vrátil se mládenec zase domů a otec se ho zeptal: „Nu tak, synu, čemu ses naučil?“ — „Naučil jsem se, otče, rozumět všemu, co psi štěkají,“ odpověděl mládenec. „Pro smilování boží!“ zvolal otec. „A to je všechno, čemu ses naučil? Pošlu tě tedy do jiného města k jinému mistrovi.“ Poslali ho tam tedy a mládenec zůstal u tohoto mistra také rok. Když se vrátil, zeptal se ho otec zase: „Čemu ses naučil, synu?“ — „Naučil jsem se, otče,“ odpověděl, „rozumět všemu, co ptáci cvrlikají.“ Tu se otec rozhněval a řekl: „Ach ty budižkničemu! Drahocenný čas jsi promrhal, ničemu ses nenaučil a nestydíš se přijít mi takhle domů! Pošlu tě k třetímu mistrovi, ale nenaučíš-li se ani tentokrát ničemu, nechci už být dál tvým otcem.“ Syn zůstal u třetího mistra také jeden rok, a když se vrátil domů a otec se ho zeptal: „čemu ses naučil, synu?“, odpověděl mu: „Milý otče, za tento rok jsem se naučil rozumět všemu, co žáby kvákají.“ Tu se otce zmocnil takový hněv, že vyskočil, svolal své lidi a řekl: „Tento člověk už není mým synem. Vykazují ho ze svého domu a poručím vám, abyste ho zavedli do lesa a zbavili ho života.“ Vyvedli ho ze zámku, ale když ho měli zabít, nedokázali to. Ze soucitu mu řekli, ať si jde kam chce. Chytili srnku, vyřízli jí oči a jazyk, aby mohli přinést jeho otcí důkaz o vykonaném činu.

Mládenec šel a šel, až došel po nějakém čase ke hradu, kde poprosil o nocleh. „Ano,“ řekl mu hradní pán. „Smíš tu zůstat, chceš-li přenocovat ve staré věži. Jdi rovnou tam, ale varuji tě, je to životu nebezpečné. Věž je plná divokých psů, kteří bez ustání štěkají a vyjí. A v určitých hodinách jim musíme předhodit člověka, kterého také ihned roztrhají.“ Celá tamější krajina byla proto ve smutku a nikdo jim nedovedl od toho trápení pomoci. Mládenec se však nezalekl a pravil: „Jen mě pusťte dolů k těm vyjícím psům a dejte mi něco, co bych jim mohl předhodit. Mně nic neudělají.“ Protože nedal jinak, dali mu s sebou potravu pro divoká zvířata a dovedli ho dolů k věži. Když vstoupil dovnitř, psi na něho ani nezaštěkali. Vrtěli docela přátelsky ohony, shlukli se kolem něho, sežrali, co jim dal, a nezkřivili mu ani vlásek. Nazítří ráno se k údivu všech vrátil zdráv a bez jediného škrábnutí do hradu a řekl hradnímu pánovi: „Psi mi ve své

řeči prozradili, proč v té věži zůstávají a proč škodí celému kraji. Jsou zakleti a musí střežit velký poklad, který je zakopán pod věží. Nenajdou klidu, dokud nebude poklad vykopán. Pochopil jsem z jejich řeči i to, jak se to má stát.“ Všichni, kdo to slyšeli, se zaradovali a pán hradu mu řekl, že ho přijme za vlastního syna, když dokáže kraj osvobodit. Mládenec sestoupil znovu do věže, a protože věděl, co má udělat, podařilo se mu. Vynesl z věže truhlici plnou zlata. Od té doby už nikdo neslyšel vytí divokých psů. Zmizeli a země byla vysvobozena z dlouholetého utrpení.

Za nějaký čas ho napadlo, že se podívá do Říma. Cestou šel kolem bažiny, kde seděly žáby a kvákaly. Naslouchal, a když uslyšel, co si povídají, zamyslel se a zesmutněl. Konečně došel až do Říma. Tam právě zemřel papež a kardinálové byli velmi na pochybách, koho zvolit jeho nástupcem. Nakonec se dohodli, že zvolí za papeže toho, koho jim označí zázračné znamení boží. A právě ve chvíli, kdy se takto dohodli, vstoupil mladý hrabě do chrámu. Tu přilétli dva sněhobílí holubi, usadili se mu na obě ramena a zůstali u něho. Církevní hodnostáři v tom viděli znamení boží a ihned se ho zeptali, chce-li se stát papežem. Nemohl se rozhodnout a nevěděl, zda je toho hoden, ale holubi mu domlouvali, aby to přijal. Nakonec tedy svolil. A tak byl pomazán a vysvěcen a tím se vyplnilo, co cestou zaslechl od žab a co ho tak rozesmutnělo, totiž to, že se má stát Svatým otcem. Potom musel sloužit mši a neznal z ní přítom ani slůvko. Ale oba holubi mu neustále seděli na ramenou a všechno mu šeptem napovídali přímo do uší.

34. CHYTRÁ LÍZA

Byl jeden muž a ten měl dceru, které říkali Chytrá Líza. Když dospěla, řekl muž ženě: „Je na čase, aby se Líza provdala.“ — „Inu je,“ řekla žena. „Jen kdyby přišel někdo, kdo by ji chtěl.“ Konečně přišel zdaleka jeden chasník, kterému říkali Honza, a ucházel se o ni. Ale měl jednu podmínku: že Chytrá Líza musí prý mít také pořádného filipa, jinak že si ji nevezme. „To ona má,“ řekl otec. „Ta má dobrou hlavičku!“ A matka dodala: „Ta vidí i vítr běžet po silnici a mouchy slyší kašlat!“ — „Dobrá,“ řekl na to Honza. „Ale jestli není dost chytrá, nevezmu si ji.“ Když pak seděli a jedli, vzpomněla si matka: „Lízo, skoč do sklepa a přines pivo!“ Chytrá Líza popadla džbán, co visel na zdi, a cestou si klapala víčkem, aby jí uběhla dlouhá chvíle. Když došla do sklepa, přitáhla si stoličku k sudu, aby se nemusela shýbat a aby jí snad náhodou neluplo v kříži a záda se jí nerozbolela. Pak postavila džbán před sebe, otočila pípou, a zatímco pivo teklo, prohlížela si strop a zdi, aby oči nezahálely. Jak se tak rozhlíží, vidí náhle zrovna nad sebou krumpáč, který tam asi zedníci zapomněli. Chytrá Líza se dala do hrozného breku a bědovala a naříkala: „Až si Honzu vezmu a až budeme mít děťátko a až to děťátko povyroste a až ho pošleme do sklepa, aby načepovalo pivo, určitě mu tenhle krumpáč spadne na hlavu a zabije ho!“ A tak tam seděla a naříkala a bědovala ze všech sil nad tím hrozným neštěstím, které je čeká. Nahoře zatím všichni čekali na pivo, ale Chytrá Líza ne a ne se vrátit. Tu řekla její matka děvečce: „Zajdi do sklepa a podívej se, kde ta Líza vězí!“ Děvečka šla a našla Lízu, jak sedí u sudu a hlasitě naříká. „Pročpak pláčeš, Lízo?“ ptala se jí. Líza jí odpověděla: „Jakpak bych neplakala! Až si Honzu vezmu a až budeme mít děťátko a až to děťátko povyroste a až sem půjde načepovat pivo, určitě mu tenhle krumpáč spadne na hlavu a zabije ho.“ Děvečka povídá: „Máme my to ale chytrou Lízu!“ A sedla si k ní a dala se nad tím neštěstím také do breku. Po chvíli, když se ani děvečka nevracela a všichni nahoře už byli samou žízni nedočkaví, řekl Lízín otec čeledínovi: „Zajdi dolů do sklepa a poohlédni se, kde zůstala Líza s děvečkou.“ Čeledín šel. Chytrá Líza a děvečka tam seděly na lavičce a obě svorně naříkaly a bědovaly. Zeptal se jich: „Proč tu tak naříkáte?“ — „Ach, jakpak nemáme naříkat?“ odpověděla mu Líza. „Až si Honzu vezmu a až budeme mít děťátko a až to děťátko povyroste a bude tady čepovat pivo, tenhle krumpáč mu určitě spadne na hlavu a zabije ho!“ Čeledín povídá: „Máme my to ale chytrou Lízu!“ A sedl si k nim a dal se také do hlasitého nářku. Nahoře čekali na čeledína, ale když se pořád a pořád nevracel, řekl konečně muž ženě: „Zajdi sama do sklepa a podívej se, kde všichni vězí.“

Žena zašla dolů a našla tam všechny tři ve velikém nářku. Ptala se jich, proč tak naříkají. A tu jí Líza také vyprávěla, že ten krumpáč určitě zabije její budoucí děťátko, až povyroste a půjde čepovat pivo a ten krumpáč mu spadne na hlavu. Matka také povídá: „Jakou my to máme ale chytrou Lízu!“ A sedla si také a začala naříkat s nimi. Muž nahoře ještě chvilku čekal, ale když se ani jeho žena nevracela a žízeň ho trápila čím dál tím víc, řekl si: „Musím jít do sklepa sám a poohlédnout se, kde všichni vězí.“ Ale jen vešel do sklepa a uviděl, jak tam všichni naříkají, a jen uslyšel, že je to kvůli děťátku, které se Líze možná jednou narodí a které by určitě mohl zabít ten krumpáč, kdyby náhodou zrovna spadl, až by jednou pod ním sedělo a čepovalo pivo, zvolal i on: „Jak je ta naše Líza chytrá!“ A přisedl si k nim a naříkal také. Ženich zůstal dlouho nahoře sám. A když se stále nikdo nevracel, napadlo ho: Budou na tebe dole jistě čekat, musíš tam taky zajít a podívat se, co s nimi je. Když přišel dolů, sedělo tam těch pět a naříkali a bědovali, že by se kámen ustrnul, jeden hlasitěji než druhý. „Copak se tu stalo za neštěstí?“ ptal se Honza. „Ach milý Honzo,“ odpověděla mu Líza. „Až se spolu vezmeme a až se nám narodí děťátko a až to děťátko povyroste a pošleme ho někdy sem do sklepa načepovat pivo, určitě by mu mohl tenhle krumpáč, kdyby náhodou spadl, rozbít hlavu tak, že by už živé nevstalo! Copak to není k pláči?“ — „Inu,“ řekl na to Honza, „víc rozumu není pro mou domácnost zapotřebí. Když jsi takováhle chytrá Líza, vezmu si tě za ženu.“ Vzal ji za ruku, odvedl ji nahoru a oslavili svatbu.

Když už byli nějaký čas svoji, řekl jednou Honza: „Půjdu trochu do města, poohlédnu se po nějakém výdělku, ženo. Ty jdi na pole a posekej zatím obilí, abychom měli chleba.“ — „To víš, že půjdu, milý Honzo, udělám všechno, jak si přeješ.“ Jakmile Honza odešel, uvařila Líza dobrou kaši a vzala si ji s sebou na pole. Když došla k jejich políčku, řekla si: „Copak udělám teď? Posekám nejdřív obilí, nebo se dřív najím? Ech, radši se dřív najím.“ A tak si sedla, snědla hrnek kaše, a když se nasytila, řekla si znovu: „Copak udělám teď? Posekám nejdřív obilí, nebo se dřív prospím? Ech, radši se dřív prospím.“ A lehla si do obilí a usnula. Honza byl už dávno doma, a Líza pořád nikde. Tu si řekl: „Mám já to ale chytrou Lízu. Je tak pilná, že ani domů nezajde, aby se najedla.“ Ale když už byl večer a Líza pořád a pořád nešla, Honzovi to nedalo a vyšel ven, aby se podíval, kolik Líza posekala. Jenomže posekáno nebylo nic. A Líza ležela v obilí a spala. Tu se Honza rozběhl zpátky domů, popadl síť na ptáky, tu s drobnými oky, a roztáhl ji nad spící Lízou. Ta ani oko neotevřela. Honza utíkal rychle zpátky domů, zavřel vrátka, sedl si na lavici a dal se do práce. Konečně, když už byla úplná tma, Chytrá Líza se probudila. Ale jak vstala, zachřestilo to kolem ní a při každém kroku, který udělala, se rozcinkaly rolničky. Hrozně se polekala a všechno se jí v hlavě tak ppletlo, že najednou nevěděla, jestli je opravdu ta

Chytrá Líza nebo ne. „Jsem to já, nebo to nejsem já?“ říkala si pro sebe. Jenomže nevěděla, co si na to odpovědět. A tak tam dlouho stála a stále byla na pochybách. Konečně ji napadlo: „Půjdu domů a optám se, jestli to jsem já, nebo nejsem já. Tam to určitě budou vědět.“ Běžela ke vrátkům, ale ta byla zavřená. Zaklepala tedy na okno a volala: „Honzo, je Líza doma?“ — „Ano,“ odpověděl jí Honza. „Líza je doma.“ Tu se znovu polekala a řekla si: „Krindapána, tak to přece jenom určitě nejsem já!“ A pak šla k dalším a dalším vratům. Ale jak lidé slyšeli to divné vyzvánění a cinkání, nikdo jí neotevřel. A Líza nevěděla, kde by hlavu složila. Rozběhla se a utíkala ze vsi pryč a od těch dob ji tam už nikdo nikdy nespatriil.

35. KREJČÍK V NEBI

Jednou se stalo, že milý pánbůh se chtěl za krásného dne projít po nebeské zahradě a vzal s sebou všechny apoštoly a všechny svaté, takže v nebi nezůstal nikdo kromě svatého Petra. Pán mu nakázal, aby za jeho nepřítomnosti nikoho nepouštěl. A tak Petr stál u brány a hlídal. Netrvalo dlouho a někdo zaklepal. Petr se ptal, kdo že tam je a co si přeje. „Jsem chudý, poctivý krejčí,“ odpověděl nesmělý hlas. „Pěkně tě prosím, pusť mě dovnitř.“ — „Poctivý, to se ví,“ řekl Petr, „jako zloděj na šibenici. Měl jsi dlouhé prsty a ustríhával jsi lidem látku. Nedostaneš se do nebe. Pán mi nakázal, dokud bude pryč, abych nikoho nepustil dovnitř.“ — „Měj se mnou přece slitování,“ volal krejčík, „malé ústřížky, které samy odpadnou pod stůl, to přece není krádež, to nestojí za řeč. Vždyť vidíš, že kulhám a mám už z toho dlouhého putování puchýře na nohou, nemohu jít zase zpátky. Jen mě pusť dovnitř, udělám vám tady všechnu horší práci! Budu chovat děti, prát plínky, čistit a otírat lavice, na kterých si hrají, a spravovat jim roztrhané šaty.“ Svatý Petr se nad ním ze soucitu ustrnul a otevřel chromému krejčíkovi nebeskou bránu natolik, že se mohl se svým útlým tělem protáhnout dovnitř. Musel se posadit do kouta za bránu a tam hezky zticha a v klidu sedět, aby si ho pánbůh, až se vrátí, nevšiml a nerozhněval se. Krejčík poslechl. Ale sotva svatý Petr vyšel k bráně, vstal, zvědavě prošmejdil všechny nebeské kouty a díval se, kde by se mu co hodilo. Konečně přišel k místu, kde stálo mnoho krásných a cenných stolic a uprostřed docela zlaté křeslo, které bylo posázeno třpytivými drahokamy. Bylo také mnohem vyšší než ostatní křesla a před ním stála zlatá podnožka. Jenomže to bylo to křeslo, na kterém sedával Pán, když právě byl doma, a z kterého mohl vidět všechno, co se na zemi děje. To ale náš krejčík nevěděl. Tiše stanul a pěknou chvíli si křeslo prohlížel, protože se mu zalíbilo víc než cokoli jiného. Konečně už se nezdržel, vystoupil nahoru a usadil se do něho. Tu uviděl všechno, co se v té chvíli dělo na zemi. Uviděl i starou, ošklivou babiznu, která stála u potoka a prala a tajně ukryla stranou dva šátky. Krejčík se nad tou podívanou tak rozzlobil, že popadl zlatou podnožku a hodil ji skrz nebe na starou zlodějku. Ale protože neuměl zlatou podnožku dostat zase zpátky do nebe, odplížil se pokradmu z křesla, sedl si zas na své místo za branou a dělal, jako by se nechumelilo.

Když se pán a vládce nebe vrátil s celým svým průvodem, nevšiml si sice krejčíka za vraty, ale jakmile si sedl na zlaté křeslo, všiml si, že mu chybí podnožka. Ptal se svatého Petra, kam se podnožka mohla podít, ale Petr nevěděl. Tu se vyptával dál, jestli Petr někoho vpustil dovnitř. „Nevím o nikom,“

odpověděl Petr, „kdo by tu byl. Jenom chromý krejčík, který ještě sedí za vraty.“ Tu si pánbůh předvolal krejčíka a ptal se ho, jestli snad podnožku nevzal a kam ji dal. „Och pane,“ odpověděl krejčík radostně, „hodil jsem ji ve zlosti dolů na zem po jedné staré babizně, kterou jsem zahlédl, jak při praní krade dva šátky.“ — „Ach ty šelmo,“ řekl Pán, „kdybych měl soudit, jako soudíš ty, co myslíš, jak by se ti už dlouho vedlo? Už dávno bych neměl žádná křesla, lavice, židle, dokonce ani pohrabáče ne, to všechno už bych musel hodit po hříšnicích. Nemůžeš zůstat v nebi, musíš zase před bránu. Tam si dělej co umíš. Tady nesmí trestat nikdo jiný než já.“

A tak Petr musel odvést krejčíka zase hned ven před nebe, a protože krejčík měl rozedrané boty a nohy samý puchýř, vzal do ruky sukovici a odbelhal se do nebeské předsíně, kde je plno zbožných vojáků. A tam se s nimi baví možná dodnes.

36. STOLEČKU PROSTŘI SE, OSLÍKU ZLATO SYP, OBUŠKU HOP Z PYTLE!

Před dávnými časy byl jeden krejčí, který měl tři syny a jen jednu jedinkou kozu. Ta koza je všechny živila svým mlékem, a proto musela mít dobrou potravu a denně ji museli vodit ven na pastvu. V tom se synové po řadě střídali. Jednou ji nejstarší zavedl na hřbitov, kde rostla nejlepší tráva, nechal ji tam pást a poskakovat. Večer, když byl čas k návratu domů, zeptal se jí: „Kozičko, chceš ještě jíst?“ Koza odpověděla:

*„Méé, víc nechci jíst,
už ani list. Mé, méé!“*

„Tak pojď domů,“ řekl mládenec, chytil ji za provaz, dovedl ji do chléva a tam ji přivázal. „Tak co,“ řekl starý krejčí, „měla koza dost co jíst?“ — „Ó já,“ odpověděl syn, „už víc nechce sníst, už ani list.“ Ale otec se chtěl přesvědčit sám, šel do chléva, pohladil milou kozu a zeptal se jí: „Kozičko, mělas co jíst?“ Koza odpověděla:

*„Jakpak bych měla co jíst?
Byly tam samé hrobečky
a žádné zelené lístečky! Mé, méé!“*

„Co to slyším!“ zvolal krejčí, běžel do světnice a řekl synovi: „Ty lháři prolhaný, říkáš, že koza už nechtěla jíst, a přitom jsi ji nechal o hladu?“ A v hněvu popadl se stěny krejčovskou míru a s ranami ho vyhnal ven.

Druhý den přišla řada na druhého syna, ten vyhledal pěkné místo u plotu, kde byla samá šťavnatá travička, a koza ji všechnu pěkně vypásla. Večer, když se chystal k návratu domů, zeptal se jí: „Kozičko, chceš ještě jíst?“ Koza odpověděla:

*„Mé, víc nechci jíst,
už ani list, mé, méé!“*

„Tak pojď domů,“ řekl mládenec, dovedl ji domů a uvázal ji ve chlévě. „Tak co,“ řekl starý krejčí, „měla koza dost co jíst?“ — „Ó já,“ odpověděl syn, „už víc nechce sníst, už ani list.“ Krejčí se na to přece jenom nespolehl, zašel do chléva

a zeptal se jí: „Kozičko, mělas co jíst?“ Koza odpověděla:

*„Jakpak bych měla co jíst?
Byly tam samé hrobečky
a žádné zelené lístečky, mé, méé!“*

„Ten bezbožný ničema!“ vykřikl krejčí, „takové hodné zvíře nechá hladovět!“ Běžel do světnice a vypráskal mírou i druhého syna ze dveří.

Pak přišla řada na třetího syna, ten chtěl svůj úkol splnit co nejlépe. Vyhledal si křoví s nejšťavnatějšími listy a nechal kozu, aby se na něm napásla. Večer, když se chystal k návratu domů, zeptal se jí: „Kozičko, chceš ještě jíst?“ Koza odpověděla:

*„Mé, víc nechci jíst,
už ani list, mé, méé!“*

„Tak pojď domů,“ řekl mládenec, zavedl ji do chléva a tam ji uvázal. „Tak co,“ ptal se starý krejčí, „měla koza dost co jíst?“ — „Ó já,“ odpověděl syn, „už nechtěla víc sníst, už ani list.“ Krejčí mu nevěřil, šel do chléva a zeptal se jí: „Kozičko, mělas co jíst?“ Zlomyslné zvíře odpovědělo:

*„Jakpak bych měla co jíst?
Byly tam samé hrobečky
a žádné zelené lístečky, mé, méé!“*

„Ach ty plémě prolhané!“ zvolal krejčí. „Jeden je bezbožnější a lajdáctější než druhý! Však si ze mne už dál blázna dělat nebudete!“ Bez sebe zlostí vběhl do světnice a zvalchoval ubohému chlapci tak hřbet, že hoch z domu utekl.

Tak zůstal starý krejčí s kozou sám. Druhý den ráno šel do chléva, pomazlil se s ní a řekl jí: „Pojď, ty mé zvířátko, zavedu tě na pastvu sám.“ Vzal ji za provaz a dovedl ji k zelenému křoví a do podbělového listí a všude tam, kde bylo pro kozy něco na zub. „Teď se aspoň jednou po chuti napaseš,“ řekl jí a nechal ji pást až do večera. Pak se jí zeptal: „Kozičko, chceš ještě jíst?“ Koza odpověděla:

*„Mé, víc nechci jíst,
už ani list, mé, méé!“*

„Tak pojď domů,“ řekl krejčí, zavedl ji do chléva a tam ji uvázal. Když odcházel, ještě jednou se obrátil a řekl jí: „Konečně jsi jednou měla dost co jíst!“ Ale koza se k němu nezachovala o nic lépe než k jeho synům a zvolala:

*„Jakpak bych měla co jíst?
Byly tam samé hrobečky
a žádné zelené lístečky, mé, méé!“*

Když tohle krejčí uslyšel, zůstal údivem stát a uvědomil si, že své tři syny bez příčiny vyhnal z domu. „Jen počkej, ty nevděčné stvoření,“ křikl na kozu. „Vyhnat tě z domu, to je málo. Poznámám tě tak, že se u žádného poctivého krejčího už v životě neukážeš!“ Jedním skokem vyběhl do světnice, přinesl si břitvu, namydil koze hlavu a vyholil ji úplně dohola, že byla růžová jako dlaň. A protože nechtěl zneuctít svou krejčovskou míru, popadl bič a napráskal koze tak, že velikými skoky vyletěla ven.

Když tak krejčí seděl docela opuštěn ve svém domku, začalo mu být hrozně smutno a byl by dal nevím co, kdyby měl své syny zase doma. Ale nikdo nevěděl, kam se poděli. Nejstarší šel do učení k truhláři, pilně a s chutí se učil, a když nastal čas, kdy se stal tovaryšem a měl jít na zkušenou, daroval mu mistr stoleček. Ten stoleček nevypadal na pohled nijak zvláštně a byl z docela obyčejného dřeva, ale měl jednu dobrou vlastnost. Když ho člověk postavil a řekl: „Stolečku, prostři se!“, v té chvíli byl pokryt čistým ubrouskem, na něm byl talíř, nůž a vidlička a mísy s masem i pečení, kolik se jich tam jen vešlo, a vedle toho se leskl pohár rudého vína, že se až srdce smálo. Mladý tovaryš si pomyslí: „To ti stačí na celý život.“ Vesele se vydal na vandr, chodil světem a vůbec se nestaral, je-li kde hostinec dobrý nebo špatný a dostane-li se v něm něco k jídlu či ne. Když měl chuť, ani do hostince nešel. Kde se mu právě zlíbilo, v poli, v lese nebo na louce, sundal stoleček se zad, postavil ho před sebe a řekl: „Stolečku, prostři se!“, a už měl všechno, co si jen srdce přálo. Konečně si vzpomněl, že se vrátí k svému otci, že otcův hněv už jistě vyprchal a že ho s jeho zázračným stolečkem jistě zase přijme. Cestou domů zašel večer do hostince, kde bylo plno hostů. Uvítali ho a pozvali, aby si sedl k nim a pojedl s nimi, že jinak sotva ještě něco dostane. „Kdepak,“ odpověděl truhlář, „nebudu vám těch pár soust brát od úst. Raději buďte vy mými hosty.“ Smáli se a mysli, že s nimi jen tak žertuje. Ale on vzal svůj dřevěný stůl, postavil ho doprostřed místnosti a řekl: „Stolečku, prostři se!“ V tom okamžiku byl stoleček plný jídel, jaká by byl hostinský nikdy nedokázal připravit a při jejichž lákavé vůni se hostům sbíhaly sliny. „Jen si berte, přátelé!“ vyzval je truhlář. Když viděli, že to myslí doopravdy, nedali se hosté dvakrát pobízet. Shlukli se kolem stolku, vytáhli nože a statečně se pustili do jídla. Nejvíce je udivilo, že kdykoliv byla některá mísa prázdná, ihned se sama od sebe objevila na jejím místě nová, plná. Hostinský stál v koutě a přihlížel. Nevěděl, co si o tom má myslet, ale řekl si: „Takového kuchaře bys ve své hospodě namouduši mohl potřebovat!“ Truhlář a jeho

společnost se veselili dlouho do noci, pak konečně ulehli k spánku. Mladý tovaryš se už také uložil a zázračný stoleček postavil ke stěně. Hostinskému nedaly myšlenky spát. Napadlo ho, že má v komoře mezi haraburdím starý stolec navlas podobný tomuhle. Potichoučku ho přinesl a zaměnil ho za ten zázračný. Na druhý den truhlář zaplatil za nocleh, dal si stoleček na záda a ve snu ho nenapadlo, že by to mohl být nějaký jiný. Pak šel svou cestou. V poledne došel k svému otci, který ho přivítal s velikou radostí. „Tak pověz, milý synu, co ses ve světě naučil?“ řekl mu. „Vyučil jsem se truhlářem, otče.“ — „Dobré řemeslo,“ odpověděl starý. „Ale copak sis přinesl z vandru?“ — „To nejlepší, co jsem si přinesl, je tenhle stolec.“ Krejčí si stolec prohlédl ze všech stran a pak řekl: „No, na tom jsi svou dovednost zrovna moc neukázal, to je starý a ošklivý stolec.“ — „Ale je zato kouzelný,“ odpověděl syn. „Když ho postavím a řeknu mu: ‚Stolečku, prostři se!‘, hned je na něm plno nejlepších jídel a tak dobré víno, že se na ně srdce směje. Pozvěte honem všechny příbuzné a přátele, ať se jednou pořádně najedí a povesejí. Stoleček je dokáže všechny nasytit.“ Když se pak všichni sešli, postavil syn stoleček pěkně doprostřed místnosti a řekl: „Stolečku, prostři se!“ Ale stoleček nic, ani se nepohnul a zůstal prázdný jako každý obyčejný stůl, který lidské řeči nerozumí. Tu si ubohý tovaryš uvědomil, že mu někdo stoleček zaměnil, a zastyděl se, že vypadá přede všemi jako lhář. Příbuzní se mu ale vysmáli a nezbylo jim než se vrátit domů o hladu a bez jediného doušku. Otec zase vytáhl své hadříky a dal se do šití a syn šel k mistrovi do práce.

Druhý syn se dostal k mlynáři a vstoupil k němu do učení. Když měl učňovská léta za sebou, řekl mu mistr: „Protože ses tak dobře činil, dám ti oslíka. Ale není to jen tak obyčejný oslík, tenhle netahá vozy ani pytle nenesí.“ — „A k čemu tedy je?“ zeptal se mladý tovaryš. „Sype zlato,“ odpověděl mlynář. „Když ho postavíš na šátek a řekneš: ‚Zlato syp!‘, začne z něho vpředu i vzadu padat samé zlato.“ — „To je tedy jiná,“ řekl tovaryš, poděkoval mistrovi a vydal se do světa. Když potřeboval peníze, stačilo zavolat na oslíčka kouzelné zaříkadlo a už z něho zlatáky pršely. A on je mohl pak jen sbírat ze země. Kam přišel, chtěl to nejlepší z nejlepšího, a čím dráž tím líp, protože měl mošnu stále plnou zlata. Když se tak nějaký čas toulal světem, pomyslel si: Musíš zajít k svému otci, když přijdeš s kouzelným oslíkem, jistě zapomene na svůj hněv a vlídně tě přijme. A náhodou zašel cestou do téhož hostince, ve kterém hostinský jeho bratrovi zaměnil kouzelný stoleček. Vedl svého oslíka vedle sebe a hostinský mu ho chtěl uvázat ve stáji. Ale tovaryš řekl: „Jen se nenamáhejte, svého šediváčka odvedu do chléva sám a sám ho také uvážu, chci vědět, kde stojí.“ Hostinskému se to zdálo divné a řekl si, že člověk, který si musí sám obstarávat svého osla, asi nebude mít mnoho na útratu. Ale když cizinec sáhl do

měšce, vyňal dva zlaťáky a poručil, aby mu přinesl něco dobrého, vykulil oči. Utíkal a přinesl to nejlepší, co mohl sehnat. Po obědě se host ptal, co je dlužen. A hostinský, aby nepřišel zkrátka, řekl, že pár zlaťáků mu ještě musí přidat. Tovaryš sáhl do měšce, ale zlaťáky mu zrovna došly. „Počkejte chvíli, pane hostinský,“ řekl, „zajdu si jen pro zlaťáky.“ A vzal si s sebou ubrus. Hostinský nechápal, co to má znamenat, ze zvědavosti se za ním plížil, a protože host zavřel vrata ve chlévě na závoru, nakukoval tam otvorem po suku. Cizinec prostřel ubrus pod osla, zvolal: „Zlato syp!“, a v té chvíli začal z oslíka předem i zadem padat opravdický déšť zlata. „Prachmiliónské dílo,“ podivil se hostinský. „To je mi ale podařená mincovna! Takovýhle živý měšec není k zahození!“ Host pak vyrovnal účet a ulehl k spánku. Ale hostinský se v noci vplížil do stáje, kouzelného oslíka tajně odvedl a na jeho místo uvázal obyčejného osla. Druhý den ráno tovaryš s tím oslem odešel a věřil, že si odvádí toho svého. V poledne došel k otci, který se radoval ze shledání a vlídně ho přivítal. „Čímpak jsi se stal, synu?“ zeptal se ho. „Mlynářem, otče,“ odpověděl syn. „A copak sis přinesl pěkného z vandru?“ — „Nic než tohohle oslíka.“ — „Oslů je tady dost,“ řekl otec, „to by mi byla dobrá koza milejší.“ — „Ano,“ odpověděl syn, „jenomže tohle není žádný obyčejný osel, to je kouzelný oslík. Když mu řeknu: ‚Zlato syp!‘, nasype vám to hodné zvíře plný šátek zlaťáků. Svolejte sem všechny příbuzné, udělám z nich rázem boháče.“ — „To si dám líbit,“ řekl krejčí. „To už se nebudu muset hrbít nad jehlou a nití.“ Vyběhl z domku a svolal všechny příbuzné. Jakmile se sešli, vyzval je mlynář, aby udělali místo, prostřel šátek a přivedl oslíka do světnice. „Teď dávejte pozor,“ řekl jim a zvolal: „Zlato syp!“ Ale oslík nic, nevypadla z něho ani jediná hruška zlata. A tak se ukázalo, že ten osel se v tom ani trochu nevyzná, inu, každý osel to tak daleko nedotáhne. Ubohý mlynář protáhl obličej, protože si uvědomil, že byl podveden. Pak požádal příbuzné za odpuštění a jim nezbylo než se vrátit domů s kapsou tak prázdnou, jak přišli. Nebylo vyhnutí, starý krejčí musel zase sáhnout po jehle a tovaryš si našel práci u mlynáře.

Třetí bratr vstoupil do učení k řezbáři, a protože řezbářství je umné řemeslo, musel se učit ze všech nejdéle. Ale jeho bratři mu oznámili dopisem, jak zle se jim vedlo a jak je hostinský ještě posledního večera připravil o jejich kouzelné věci. Když se i nejmladší dovyučil a měl se vydat do světa, daroval mu jeho mistr za jeho přičinlivost pytel a řekl mu: „V tom pytli je obušek.“ — „Inu, pytel si přehodím přes rameno a může mi prokázat dobré služby, ale co s tím obuškem? Zbytečně mě tam tíží.“ — „Povím ti to hned,“ řekl mistr. „Kdykoliv ti někdo ublíží, řekni jen: ‚Obušku, hop z pytle!‘ a obušek vyskočí a zatancuje jim na hřbetech takového dupáka, že se týden ani nehnou. A nepřestane dřív, dokud mu neřekneš: ‚Obušku, hop do pytle!‘“ Tovaryš mu poděkoval, přehodil si pytel

přes rameno, a kdykoliv potkal někoho, kdo mu chtěl nějak ublížit, řekl jen: „Obušku, hop z pytle!“ A už byl obušek z pytle venku a vyprášil jednomu za druhým kabát nebo kazajku rovnou na hřbetě a nečekal, až je svléknou. A šlo to tak rychle, že než se kdo vzpamatoval, už byla řada na něm. Mladý řezbář došel k večeru do hostince, kde byli oba jeho bratři podvedeni. Položil si pytel před sebe na stůl a začal vyprávět, jaké zvláštnosti ve světě viděl. „Člověk může najít kouzelný stoleček, který se sám prostírá, kouzelného oslíka, který sype zlatáky, a podobné věci. Není to špatné, ale to všechno nic není proti pokladu, který jsem si vysloužil já a který mám tadyhle v tom pytli.“ Hostinský nastražil uši: „Pro živý svět, co by to jen mohlo být?“ pomyslí si. „Ten pytel asi bude plný samých drahokamů. Mohl bych i k němu lacino přijít, dobrých věcí bývá vždycky do třetice.“ Když nadešel čas ke spaní, natáhl se host na lavici a pytel si dal pod hlavu místo polštáře. Když hostinský myslel, že host už tvrdě spí, přišoural se k němu, a opatrně, slabounce za pytel zatahal, aby se přesvědčil, dá-li se vytáhnout, že by pak podstrčil hostu pod hlavu jiný. Ale na tohle řezbář už dlouho čekal. A jak chtěl hostinský škubnout za pytel silněji, zvolal: „Obušku, hop z pytle!“ A už byl obušek z pytle venku, hostinskému rovnou na záda a už mu jezdil po hřbetě, až se mu ze švů kabátu kouřilo. Hostinský bědoval a prosil o smilování, ale čím hlasitěji křičel, tím horlivěji ho obušek do taktu tloukl, až konečně hostinský vyčerpáním klesl na zem. Tu mu řezbář řekl: „Nevydáš-li mi kouzelný stoleček a kouzelného oslíka, začne ten tanec znovu!“ — „Probůh, jen to ne!“ zakňoural zbědovaný hostinský, „všechno rád vrátím, jenom poručte tomu čertovskému pekelníkovi, ať zase zalezde do pytle.“ Tu řekl tovaryš: „Dobrá, nastolím milost místo práva, ale chraň se jí zneužít!“ Pak zvolal: „Obušku, hop do pytle!“ a nechal obušek už schovaný.

Na druhý den ráno odešel řezbář s kouzelným stolečkem a s kouzelným oslíkem k svému otci. Krejčí se radoval ze shledání a zeptal se i jeho, čemu se ve světě naučil. „Milý otče,“ odpověděl nejmladší syn, „vyučil jsem se řezbářem.“ — „To je umné řemeslo,“ řekl otec. „A copak sis z vandru přinesl?“ — „Drahocennou věc, milý tatínku,“ odpověděl syn. „Obušek v pytli.“ — „Cože, obušek?“ zvolal otec. „To stálo za tu námahu! Takový klacek si můžeš ulomit tady z kdejakého stromu.“ — „Ale takovýhle ne, otče. Když mu řeknu: ‚Obušku, hop z pytle!‘, tak sám vyskočí a pořádně zatočí s každým, kdo to se mnou nemyslí dobře. A nepovolí dřív, dokud ten člověk neleží na zemi a nepoprosí o smilování. Vidíte, jen díky tomuhle obušku jsem dostal zpátky i kouzelný stoleček a kouzelného oslíka, o které zlodějský hostinský okradl mé bratry. Zavolejte teď oba bratry a pozvěte všechny příbuzné, nakrmím je, napojím a pak jim ještě i kapsy naplním zlatem.“ Starý krejčí už tomu moc nedůvěřoval, ale přece jen sezval všechny příbuzné. Řezbář potom prostřel ve světnici šátek,

přivedl kouzelného oslíka a řekl bratrovi: „Promluv na něho ty, milý bratře!“ Mlynář řekl: „Zlato syp!“ a v té chvíli už se do šátku sypaly zlatáky jako kroupy při bouřce. A oslík nepřestal, dokud neměli všichni tolik, že už to nemohli unést. (Však vám vidím na nose, že byste u toho bývali taky rádi byli.) Pak přinesl řezbář stoleček a řekl: „Milý bratře, promluv s ním ty.“ A sotva truhlář dořekl: „Stolečku, prostři se!“, už byl stoleček prostřený a na něm plno lákavých jídel. Pak zasedli k hostině, jakou dobrák krejčí ve svém domku v životě nezažil. A celé příbuzenstvo zůstalo pohromadě až do pozdní noci a všichni se veselili a dobře se poměli. Krejčí zavřel jehlu a nit, míru i žehličku do skříně a žil pak se svými třemi syny v samé radosti a v blahobytu.

Ale co se stalo s kozou, která zavinila, že krejčí vyhnal své tři syny z domu? To vám také ještě povím. Styděla se, že má hlavu jako koleno, utíkala k liščímu doupěti a zalehla tam. Když přišla liška domů, zaskvíly na ni ze tmy dvě tak veliké oči, že se ulekla a utíkala honem pryč. Potkal ji medvěd, a protože byla liška tak rozrušená, ptal se jí: „Copak se ti stalo, sestro liško? Pročpak se tak divně tváříš?“ — „Ach,“ odpověděla mu Zrzka. „V mém doupěti se usadilo nějaké hrozné zvíře a zablýskalo na mne ohnivýma očima.“ — „Však ho brzy vyženeme,“ řekl medvěd. Šel s ní k doupěti a nahlédl dovnitř. Ale jak uviděl ty žhnoucí oči, zmocnila se ho také hrůza. Nechtěl si s tím hrozným zvířetem nic začínat, a tak mu radši honem ukázal paty. Potkala ho včela, a když viděla, že není nějak ve své kůži, ptala se ho: „Pročpak se tváříš tak zkormouceně, kdepak jsi nechal svou veselou náladu?“ — „Tobě se to mluví,“ odpověděl medvěd. „V Zrzčině domečku sedí hrozitánské zvíře s ohnivýma očima a nemůžeme ho dostat ven.“ Včela řekla: „Je mi tě líto, medvěde. Jsem sice ubohé, slabé stvoření, o které vy silní vůbec nedbáte, ale přece jen si myslím, že bych vám mohla pomoci.“ Letěla do liščího doupěte, sedla si koze na hladkou, vyholenou hlavu a bodla ji žihadlem tak, že koza vyskočila. „Méé, mééé!“ zamečela a pelášila odtamtud jako splašená. Kdopak si dneska ještě pamatuje, kam až vlastně tenkrát utekla.

37. PALEČEK

Byl jeden chudý chalupník, ten sedával po večerech u kamen, při kládal do ohně a jeho žena sedávala u kolovrátku a předla. Jednou si tak povzdechl: „Jak je to smutné, že nemáme žádné děti! Je u nás takové ticho, a v ostatních domech je samý jásot a smích.“ — „Máš pravdu,“ přisvědčila mu žena a vzdychla si. „Kdybychom měli alespoň jedno jedinké, ať si je třeba docela malinké, ne větší než palec, byla bych spokojena a měli bychom je stejně z celého srdce rádi.“ A netrvalo dlouho, žena začala postonávat a za sedm měsíců přivedla na svět děťátko, které mělo sice všechny údy zdravé a rovné, ale nebylo větší než palec. Tu si řekli: „Stalo se, jak jsme si přáli, a bude to tedy naše milé děťátko.“ Podle postavy pojmenovali chlapce Paleček. Dávali mu jíst, co jen chtěl, ale chlapec nerostl a zůstal stále tak maličký, jak byl v hodině svého narození. Ale díval se na svět rozumně a brzy se ukázalo, že je to chytrý a obratný chlapíček, kterému se podaří všechno, do čeho se jen pustí.

Jednoho dne se chalupník chystal do lesa kácet dříví a tu si povídá jen tak pro sebe: „Teď kdyby tu tak byl někdo, kdo by za mnou přivezl vůz.“ — „Tatínku,“ zvolal Paleček, „já za vámi ten vůz přivezu, spolehněte se, že v určenou dobu bude v lese.“ Muž se dal do smíchu a řekl: „Jakpak bys to dokázal, ty jsi příliš malý, abys mohl řídit koně opratěmi.“ — „To nevádí, tatínku, jen když maminka zapřáhne, já si pak sednu koni do ucha a budu mu říkat, jak má jít.“ — „No, pro jednu to tedy můžeme zkusit,“ svolil otec. Když nadešel čas, matka zapřáhla, vysadila Palečka do koňova ucha a maličký pak volal, podle toho, jak měl kůň jít: „Prr a hý, čehý a hot!“

Všechno šlo dobře jako u mistra kočího a vůz jel správnou cestou k lesu. Jednu chvíli, když zrovna zatáčel a maličký volal: „Čehý!“, přicházeli cestou proti němu dva cizí lidé. „Pro živáčka,“ zvolal jeden, „co je tohle? Tady jede vůz, vozka křičí na koně, a přitom nikde nikdo!“ — „V tom bude jistě něco nekalého!“ řekl druhý. „Pojďme za vozem, ať vidíme, kde zastaví.“ Ale vůz dojel klidně do lesa a přesně na místo, kde se kácelo dříví. Když Paleček uviděl svého otce, zvolal na něho: „Vidíš, tatínku? Už jsem tady i s vozem! Pomoz mi dolů!“ Otec přidržel levou rukou koně a pravou vyndal svého synáčka z koňova ucha. Paleček se vesele usadil na stéblo. Když ti dva cizinci Palečka uviděli, údivem se nezmohli na kloudné slovo. Pak si jeden zavolal toho druhého stranou a řekl mu: „Poslyš, ten chlapíček by nám mohl přinést veliké štěstí, ve městě bychom ho mohli ukazovat za peníze! Koupíme ho.“ Šli k chalupníkovi a řekli mu: „Prodej nám toho malého mužička, povede se mu u nás dobře.“ — „Ani

nápad,“ odpověděl otec, „to je kus mého vlastního srdce a nedal bych ho ani za všechno zlato světa.“ Ale Paleček, jak uslyšel o penězích, vyšplhal se otci po kabátě až na rameno a pošeptal mu do ucha: „Jen mě prodej, tatínku, však já se zase k tobě vrátím.“ A tak ho otec těm dvěma mužům za pěkný kus zlata prodal. „Kde chceš sedět,“ ptali se ho, když odcházeli. „Posaďte mne na střechu vašeho klobouku, mohu se tam i procházet a rozhlížet se po kraji, a přitom nespadnu.“ Udělali, co chtěl. A když se Paleček rozloučil s otcem, vydali se na cestu. Tak šli a šli, až se setmělo. Tu řekl maličký: „Sundejte mě na chvíli, musím dolů.“ — „Jen zůstaň nahoře,“ řekl muž, na jehož klobouku seděl, „já si z toho nic nedělám, ptáci mi tam taky leckdy něco nadělí.“ — „Ale ne,“ trval na svém Paleček. „Já vím, co se sluší a patří. Honem mě sundejte!“ Muž sňal klobouk s hlavy a posadil Palečka na pole u cesty. Ten poskočil, kousíček popolezl mezi hroudami sem a tam, pak šup! a vklouzl do myší díry, kterou si vyhledal. „Dobrý večer, pánové!“ zavolal na ně. „Jděte hezky domů beze mne!“ A vysmál se jim. Přiběhli po hlase a šťourali v myší díře holemi, ale nadarmo. Paleček zalézal dál a dál a za chvíli, když se docela setmělo, se museli oba muži vzdát a se zlostí a s prázdným měšcem odejít domů.

Když Paleček uviděl, že jsou pryč, vylezl zase z té podzemní chodby. „V téhle tmě je dost nebezpečné jít po poli,“ řekl si. „Jak snadno si člověk zlomí nohu nebo vaz.“ Na štěstí tam našel opuštěný šnečí domeček. „Zaplat’ pánbůh,“ řekl si, „takhle budu alespoň v noci v bezpečí,“ a vlezl si dovnitř. Netrvalo dlouho, zrovna už se chystal usnout, když uslyšel, že kolem jdou dva muži. Jeden z nich říkal: „Jak to jen udělat, abychom tomu bohatému faráři odnesli zlato a stříbro?“ — „V tom ti poradím,“ zvolal Paleček. „Co to bylo?“ ulekl se jeden ze zlodějů. „Slyšel jsem něčí hlas.“ Zastavili se a naslouchali. A Paleček se ozval znovu: „Vezměte mě s sebou, pomohu vám.“ — „Kdepak vlastně jsi?“ — „Jen hleďte na zemi a poslouchejte, odkud se ozývá můj hlas,“ odpověděl jim Paleček. Tu ho zloději konečně našli a zvedli ho do výšky. „Ach ty mrňousku, jakpak ty bys nám mohl pomoci!“ řekli.

„Protáhnu se železnými mřížemi do farářovy světnice,“ odpověděl Paleček, „a podám vám, co chcete.“ — „Dobrá,“ řekli zloději, „uvidíme, co umíš.“ Když došli k farářovu obydlí, vlezl Paleček do světnice, ale tam ze všech sil vykřikl: „Chcete podat všechno, co tu je?“ Zloději se lekli a okřikli ho: „Mluv přece tiše, ať se nikdo nevzbudí.“ Ale Paleček dělal, že jim nerozumí, a vykřikl znovu: „Tak co chcete? Chcete podat všechno, co tu je?“ To uslyšela kuchařka, která spala v sousední světnici, posadila se na posteli a naslouchala. Ale zloději leknutím utekli o kus dál. Po chvíli si zase dodali odvahy a řekli si: „Ten malý uličník nás jen tak škádlí.“ Vrátili se a šeptali mu: „Tak teď přestaň žertovat a něco nám podej.“ Tu vykřikl Paleček ještě jednou, co nejhlasitěji jen mohl.

„Dám vám to všechno, jen strčte ruce dovnitř.“ To uslyšela kuchařka docela zřetelně. Vyskočila z postele a klopýtala ke dveřím. Zloději vzali do zaječích a upalovali, jako by je honil divý lovec. Kuchařka ale nic neviděla a tak šla rozsvítit. Když tam vešla se světlem, Paleček nepozorovaně utekl a schoval se ven do kůlny. Kuchařka prohledala všechny kouty, a když nikde nic nenašla, lehla si zas do postele a uvěřila, že to přece jen asi byl nějaký živý sen, i když přitom měla oči i uši otevřené.

Paleček se proplétal senem a našel si pěkné místo na spaní. Tam si chtěl odpočinout, než se rozední, a pak se chtěl vrátit zase k rodičům. Ale čekaly ho ještě všelijaké věci! To se ví, na světě je hodně bídy a trápení! Farářova děvečka vstala už za svítání, aby nakrmila dobytek. Její první cesta byla do kůlny, tam vzala náruč sena a zrovna ten kus, ve kterém ubohý Paleček ležel. Ten spal tak tvrdě, že vůbec o ničem nevěděl, a probudil se až v tlamě krávy, která ho popadla i s kusem sena. „Ach božíčku!“ vykřikl. „Jak jsem se jen dostal do valchovny?“ Ale brzy poznal, kde to je. Musel dávat pozor, aby se nedostal mezi zuby a kráva ho nerozdrtila, a pak už vklouzl i s rozžvýkaným soustem krávy do žaludku. „V téhle komůrce zapomněli udělat okna,“ řekl si. „Slunce sem ani nezasvitne a ani světlo tu nemají.“ Vůbec se mu ten byt příliš nezamlouval, a co bylo nejhorší, že se tam dveřmi hrnulo stále víc a více sena a bylo tam čím dál tím těsněji. Tu konečně strachy vykřikl, jak nejhlasiťěji mohl: „Nedávejte mi už nic! Nedávejte mi už nic!“ Děvečka v té chvíli zrovna krávu dojila, a když uslyšela hlas a nikoho neviděla, a protože to byl týž hlas, který slyšela také v noci, polekala se tak, že spadla se stoličky a rozlila mléko. Zděšeně utíkala k svému pánovi a křičela: „Bože netrestej, pane faráři, kráva promluvila!“ — „Zbláznila ses,“ řekl jí farář. Ale přece jen šel s ní do chléva, aby viděl, co se tam děje. Sotva tam však vkročil, zvolal Paleček znovu. „Nedávejte mi už nic! Nedávejte mi už nic!“ Tu se polekal i farář a myslel nejinak, než že do krávy vstoupil zlý duch, a tak poručil, aby ji porazili. Krávu tedy zabili, ale žaludek, ve kterém vězel Paleček, vyhodili na hnůj. Paleček se z něho začal usilovně škrábat, ale sotva se vyškrábal k otvoru a chtěl vystrčit hlavu, tumáš! nové neštěstí! Přiběhl hladový vlk a jediným polknutím zhltl celý žaludek i s Palečkem. Mládeneček však neztratil hlavu a řekl si: „Možná, že s vlkem bude rozumná řeč.“ A zavolal na něho z břicha: „Milý vlku, věděl bych o výborné večeři pro tebe!“ — „A kdepak ta večeře je?“ ptal se vlk. „V tom a v tom domku, musíš tam vklouznout odpadovou strouhou a najdeš tam koláčů, slaniny a klobás, co jen budeš chtít.“ A pak mu přesně popsal domek svého otce. Tohle vlkovi nikdo nemusel říkat dvakrát. V noci se protáhl otvorem do komůrky a po chuti se nažral zásob. Když se nasytil, chtěl zase odběhnout, ale měl tak nacpané břicho, že se odpadovou strouhou ven už neprotáhl. S tím také Paleček počítal a v té

chvíli začal ve vlkově těle vyvádět, co nejhlučněji mohl, křičel a hlomozil, co mu síly stačily. „Budeš zticha!“ okřikl ho vlk. „Vždyť vzbudíš lidi.“ — „A co by,“ odpověděl Paleček. „Ty ses dosyta nacpal, já se chci taky pobavit.“ A spustil znovu a křičel z plných plic. Tím se konečně probudil jeho otec a matka. Běželi ke komůrce a nahlíželi tam škvírou. Když viděli, že je tam vlk, utekli od dveří. Chalupník přinesl sekyru, žena si vzala kosu. „Zůstaň vzadu,“ řekl jí muž, když vešli do komůrky. „Kdybych ho hned první ranou nezabil, pusť se do něho také a rozsekej ho.“ Paleček uslyšel hlas svého otce a zvolal: „Tatínku, tatínku, já jsem tady, jsem ve vlkově břiše!“ A otec se zaradoval: „Zaplat' pánbůh, naše děťátko je zase na světě!“ A řekl ženě, ať odloží kosu, aby tím neporanili Palečka. Pak se rozpřáhl a dal vlkovi takovou ránu do hlavy, že padl mrtev k zemi. Přinesli nůž a nůžky, rozpárali vlkovi břicho a vytáhli z něho Palečka. „Kdybys věděl,“ řekl mu otec, „co jsme o tebe vystáli starostí!“ — „Vím, tatínku,“ řekl Paleček. „Já jsem toho ve světě taky hodně zažil. Díky bohu, že jsem zase na čerstvém vzduchu!“ — „A kde jsi všude byl?“ — „Ach tatínku, byl jsem v myší díře, v kravském žaludku a ve vlkově břiše. A teď už zůstanu u vás.“ — „A my tě už neprodáme ani za všechny poklady světa,“ řekli rodiče, objali Palečka a zlíbali ho. Dali mu najíst a napít a pak mu dali ještě ušít nové šatičky, protože ty, co měl na sobě, se mu na té jeho pouti světem roztrhaly nadranc.

38. SVATBA PANÍ LIŠKY

PRVNÍ POHÁDKA

Byl jednou jeden starý lišák s devíti ocasy a ten podezíral svou ženu, že mu není věrná, a chtěl ji vyzkoušet. Natáhl se pod lavici, ani se nepohnul a předstíral, že je docela mrtvý. Paní liška šla do své komůrky, zavřela se tam, a její služebná, panna kočka, seděla na krbu a vařila. Když se rozkřiklo, že je starý lišák mrtev, začali se hlásit nápadníci. Tu uslyšela služebná, že se někdo zastavil u dveří a zaklepal. Šla a otevřela mu. Byl to mladý lišák a řekl:

*„Co dělá, panno kočko?
Spí, nebo ještě nezavřela očko?“*

Odpověděla mu:

*„Já nespím, všechno vidím.
Chce vědět, co tu činím?
Pivo ohřívám tu s máslem.
Chce být panáček mým hostem?“*

„Děkuju pěkně, panenke,“ řekl lišák. „Co dělá paní liška?“ Služebná odpověděla :

*„V komůrce sedí, naříká,
snad vypláče si očička.
Starý pan lišák zemřel nám,
je z toho, chudák, nešťastná!“*

„Řekla jí přece, panenke, že tu je mladý lišák, který by se o ni rád ucházel.“
— „Dobrá, povím jí to, mladý pane.“

*Vyběhla kočka hupky hop
a dvířka za ní klip klap klop.*

*„Milá paní lištičko!“
„Copak chceš, má kočičko?“
„Ženich čeká před domem.“
„Jak vypadá, pověz jen?“*

Má taky devět tak krásných oháněk jako nebožtík pan lišák?“ — „Ach ne,“ odpověděla kočka, „má jenom jednu.“ — „Tak to ho nechci.“

Panna kočka zašla dolů a poslala nápadníka pryč. Brzy nato zase někdo zaklepal, a přede dveřmi stál jiný lišák, který si také chtěl paní lišku vzít. Měl dva ohony. Ale nevedlo se mu lépe než tomu předchozímu. Po něm přišli ještě další, každý z nich měl vždy o ohon víc než ten předcházející, a všichni byli odmítnuti. Až konečně přišel jeden, který měl devět ohonů jako nebožtík pan lišák. Jak to vdova uslyšela, zaradovala se a řekla kočce:

*„Teď brány i dveře otevřte,
starého lišáka vymeťte.“*

Ale zrovna když se chystali oslavit svatbu, pohnul se starý pan lišák pod lavicí, vyprášil celé té čeládce kožichy a vyhnal všechny i s paní liškou z domu ven.

DRUHÁ POHÁDKA

Když starý pan lišák zemřel, tu přišel vlk jako nápadník, zaklepal na dveře a kočka, která sloužila u paní lišky jako služebná, mu otevřela. Vlk ji pozdravil a řekl:

*„Dobrý den, micko z Vtipálkova!
A co tak sama jako vdova?
Copak tu chystá dobrého?“
Kočka odpověděla:*

*„Housku s mlíčkem míchám si.
Chtěl by pán snad okusit?“*

„Děkuju pěkně, paní kočko,“ odpověděl vlk. „Paní liška není doma?“ Kočka řekla:

*„V komůrce nahoře naříká,
snad vypláče si očička.
Že pan lišák zemřel nám,
celičká je nešťastná.“*

Vlk odpověděl:

*„Jiného muže chce-li mít,
ať uráčí se dolů jít.“
A kočka švihne oháňkou
a hupky hned za paní svou,
a pěti zlatými prsteny
do sálu dá jí znamení.
„Je tam, má paní lištičko?
Jiného muže chce-li mít,
uráčila se dolů jít.“*

Paní liška se zeptá: „Má ten pán kalhotky červené? A má špičatou tlamu?“
— „Ne,“ řekne kočka, „ne, to ne.“ — „Tak to mi není k ničemu.“

Když byl odmítnut vlk, přišel pes, po něm jelen, po něm zajíc, po něm medvěd a po něm lev a po něm všechna lesní zvířata, jedno za druhým. Ale každému vždycky chyběla jedna z dobrých vlastností, kterou starý pan lišák měl. A tak musela kočka nápadníky jednoho za druhým posílat pryč. Konečně přišel mladý lišák. Tu řekla paní liška: „Má ten pán kalhotky červené a má špičatou tlamu?“ — „Ano,“ odpověděla kočka, „to má.“ — „Tak jen ať přijde ke mně nahoru!“ řekla paní liška a přikázala služebné, aby přichystala svatební hostinu.

*„Kočko, vymet' pokoj koštětem
a starého lišáka vyhod' pěkně oknem ven.
Nachytej mi tučných, dobrých myšek.
Sám je vždycky všechny sněd,
ani jednu nedal mně.“*

A pak slavili svatbu s mladým panem lišákem a veselili se a tancovali. A jestli nepřestali, tak tancují dodnes.

39. O PIDIMUŽÍCÍCH

PRVNÍ POHÁDKA

Byl jeden švec a ten bez vlastní viny tak zchudl, že mu nakonec nezbylo nic než kůže na jeden jedinký pár bot. A tak večer kůži nakrájel a chystal se, že druhý den ty boty ušije. A protože měl čisté svědomí, klidně si pak lehl do postele a poručil se do vůle boží a usnul. Ráno, když se pomodlil a chtěl zasednout k práci, stály boty úplně hotové na jeho verpánku. Podivil se tomu a nevěděl, co si o tom má myslet. Vzal boty do ruky, aby si je lépe prohlédl. Byly tak pěkně vypracované, že na nich nebyl ani jedinký steh chybný, jako by to zrovna mistrovský výrobek byl. A za chvíli už také přišel kupec, a protože se mu boty velmi líbily, zaplatil za ně víc, než je zvykem. A tak si švec mohl za stržené peníze koupit kůže na dva páry bot. Večer je zase nakrájel a chystal se, že se ráno s novou chutí pustí do práce. Ale nebylo toho třeba, když ráno vstal, byly boty zase už hotové a ani kupci na sebe nedali čekat. A dali mu tolik peněz, že si mohl nakoupit kůže na čtyři páry bot. Dalšího rána našel i ty čtyři páry bot hotové. A tak to šlo den ze dne: co večer nakrájel, bylo ráno ušito, takže se brzy zase zmohl a zanedlouho se z něho stal docela majetný muž. Až jednou večer, nedlouho před vánocemi, když zase nakrájel kůže, řekl své ženě, než se uložili k spánku: „Co kdybychom dnešní noci zůstali vzhůru, abychom viděli, kdo nám to tak zdatně pomáhá?“ Žena souhlasila a rozžala světlo. Pak se oba schovali do kouta za šaty, které tam visely, a dávali pozor. Když odbila půlnoc, objevili se dva malinkatí roztomilí a úplně nazí mužíčkové, zasedli k verpánku, vzali si všechny nařezané kůže a pustili se do práce. Drobné prstíky se jim při práci jen jen kmitaly a oni píchali, šili a klepali, že z nich švec údivem oči spustit nemohl. A nepřestali, dokud nebylo všechno hotovo. Pak postavili boty pěkně na verpánek a rychle zmizeli.

Druhý den ráno řekla žena: „Ti dva pidimužičci nám pomohli k bohatství, měli bychom se jim za to nějak odvděčit. Běhají po světě jen tak, kus pořádných šatů nemají a jistě je jim zima. Víš co? Ušiju jim košilky, kalhotky, kazajky a kabátky a upletu každému punčošky. A ty jim udělej zas malé botičky.“ Švec řekl: „To máš úplnou pravdu, ženo.“ Dali se hned do práce. A večer, když měli všechno hotové, položili dárečky na verpánek místo nařezaných kůží. Pak se zase schovali, aby viděli, co tomu pidimužičci řeknou. Ti se o půlnoci zase objevili a chtěli se hned pustit do práce. Ale když nenašli žádné připravené kůže a místo nich objevili ty roztomilé šatičky, tu se nejdříve podivili, a pak se samou

radostí vesele rozesmáli. Rychle se do šatiček oblékli, pak se v nich začali nakrucovat, uhlazovali si je na tělíčku a dali se do zpěvu:

*„Jsme my to švarní chlapci malí!
Nač bychom teď ještě ševcovali?“*

A hopsali a tančili a skákali po židlích a po lavicích, až vytančili dveřmi ven. Od té chvíle se už nikdy neukázali. Ale tomu ševci se pak po celý zbytek života vedlo dobře a všechno, co začal, se mu vždycky podařilo.

DRUHÁ POHÁDKA

Byla jednou jedna chudá služebná, byla pilná a čistotná, denně vymetla celý dům a smetí nasypala pokaždé na hromadu přede dveřmi. Jednou ráno, když se zas chtěla dát do práce, našla na té hromadě dopis. A protože neuměla číst, postavila koště do kouta a odnesla dopis svým pánům, aby jí ho přečetli. Bylo tam pozvání od pidimužíčků. Prosili dívku, aby jim šla za kmotru, podržet dítě u křtu. Dívka nevěděla, co má dělat. Až když jí všichni domlouvali a říkali, že takové pozvání nesmí nikdo odmítnout, dala se přemluvit, že půjde. Tu pro ni přišli tři malí pidimužíčci a zavedli ji do duté hory, kde žili. Všechno tam bylo malinkaté, ale tak jemné a skvostné, že se to ani slovy vylíčit nedá. Matka děťátka ležela v postýlce z černého ebenového dřeva, ozdobené knoflíky z perel. Pokrývky byly ze zlatých krajek, kolébka ze slonové kosti, vanička celá ze zlata. Dívka byla při křtu za kmotru a chtěla se potom hned vrátit domů, ale pidimužíčci naléhali, aby u nich zůstala tři dny. Zůstala tedy a celý ten čas prožila ve veselých radovánkách. Maličcí dělali, co jí na očích viděli. Konečně se chystala zpátky domů, a tu jí naplnili ještě kapsy zlatem a vyprovodili ji zase z hory ven. Když přišla domů, chtěla se hned pustit do práce, vzala koště, které ještě stálo opřeno v koutě, a dala se do metení. Tu však vyšli z domu cizí lidé a ptali se, kdo je a co tam vlastně dělá. Tak objevila, že to nebyly tři dny, jak si myslela, ale celých sedm let, co prožila u pidimužíčků v hoře, a že její bývalí páni zatím zemřeli.

TŘETÍ POHÁDKA

Byla jedna maminka, té odnesli pidimužíčci dítě z kolébky a místo něho jí tam podvrhli ošklivé nedochůdče s velikou hlavou a s tupýma očima, které neumělo nic než stále jíst a pít. Matka nevěděla, co si počít, a tak šla k sousedce prosit o radu. Sousedka jí poradila, aby zanesla nedochůdče do kuchyně,

posadila je na pec, rozdělala oheň a dala vařit vodu do dvou vaječných skořápek. To že toho nepovedence rozesměje, a když prý se takový tvor začne smát, je pak hned po něm. Žena udělala, co jí sousedka poradila. A jakmile postavila skořápky s vodou na oheň, řekl ten škaredý hlavoun:

*„Dlouhou řadu let
znám už tenhle svět,
ale to jsem neviděl,
aby někdo ve skořápce vodu vařit chtěl.“*

A hlasitě se tomu rozesmál. Jak se tak smál, seběhlo se najednou spousta drobných mužíčků, přinesli matce její pravé dítě, posadili je na pec a to hlavaté nedochůdče si zas odnesli s sebou.

40. ŽENICH LOUPEŽNÍK

Byl jednou jeden mlynář, ten měl hezkou dceru, a když dospěla, přál si, aby byla zaopatřena a dobře se provdala. „Přijde-li pořádný mládenec a bude-li se o ni ucházet, dám mu ji,“ myslel si. Netrvalo dlouho a přišel mládenec, který se zdál velmi bohatý, a protože mlynář neměl, co by mu vytkl, slíbil mu svou dceru. Ale dívka ho neměla tak doopravdy ráda, jako má nevěsta mít ráda svého nastávajícího, a neměla k němu důvěru. Kdykoliv na něho pohlédla nebo pomyslela, u srdce jí hrůzou zatrnulo. Jednou jí řekl: „Jsi moje nevěsta, a ani jednou ke mně nepřijdeš.“ Dívka odpověděla: „Nevím, kde je váš dům.“ Tu řekl ženich: „Můj dům je venku v temném lese.“ Děvče hledalo výmluvy a říkalo, že by tam nenašlo cestu. Ženich řekl: „Příští neděli musíš přijít za mnou, pozval jsem už hosty. A abys nezabloudila v lese, označím ti cestu popelem.“ Když nadešla neděle a dívka se měla vypravit na cestu, bylo jí tak úzko, ačkoliv sama vlastně ani nevěděla proč. A aby si mohla nějak označit cestu zpět, naplnila si obě kapsy hrachem a čočkou. Na kraji lesa byl nasypán popel. Šla po jeho stopě, ale při každém kroku rozhazovala napravo i nalevo několik zrněk hrachu. Šla skorem celý den, až došla doprostřed lesa, kde bylo nejtemněji. Tam stál osamělý dům, který se jí ani trochu nelíbil, protože byl temný a nevlídný. Vešla dovnitř. Ale nikdo tam nebyl a v celém domě bylo ticho tichoucí. Náhle se ozval jakýsi hlas:

*„Obrat' se, nevěsto, vrat' se zpět,
jdeš do vrahova doupěte.“*

Dívka vzhlédla a viděla, že to mluví pták, uvězněný v kleci na stěně. Pták zvolal znovu:

*„Obrat' se, nevěsto, vrat' se zpět,
jdeš do vrahova doupěte.“*

Krásná nevěsta vešla dál, procházela z jedné jizby do druhé, ale všechny byly docela opuštěné a nikde ani živé duše. Konečně se dostala i do sklepa. Tam našla stařenku, která pokyvovala hlavou. „Nemohla byste mi říct,“ zeptala se dívka, „jestli tady bydlí můj ženich?“ — „Ach ty ubohá děvenko,“ odpověděla stařenka, „kam ses to dostala! Jsi v doupěti vrahů. Myslíš, že jsi nevěsta a že budeš brzy slavit svatbu, ale zatím se provdáš za smrt. Vidiš tady ten velký kotel s vodou? Musela jsem ho postavit na oheň. Až tě dopadnou, bez milosti tě

rozsekají, uvaří a snědí, ti lidožrouti. Kdybych s tebou neměla soucit a nezachránila tě, byla bys ztracena.“

Potom ji stařenka odvedla za velký sud, kde ji nikdo nemohl uvidět. „Buď zticha jako myška,“ řekla, „nehýbej se a tiše stůj, nebo je s tebou amen.“

V noci, když loupežníci spí, uprchneme. Už dlouho jsem na takovou příležitost čekala.“ Sotva dořekla, vhrnula se ta tlupa neznabohů do domu. Přivlékli s sebou jinou dívku, byli opilí a nic nedali na její křik a bědování. Dali jí napít vína, tři plné sklenice, sklenku bílého, sklenku červeného a sklenku žlutého vína, po němž se jí rozskočilo srdce. Potom s ní strhali jemné šaty, položili ji na stůl, rozsekali její krásné tělo na kusy a posolili. Ubohá nevěsta za sudem se chvěla strachem, když viděla, co s ní loupežníci zamýšleli. Jeden z nich zahlédl na malíčku zabitě dívky zlatý prsten. A když ho nemohl hned stáhnout, vzal sekyru a malíček jí usekl. Ale malíček vylétl do výšky za sud a padl nevěstě přímo do klína. Loupežník vzal světlo a šel ho hledat, nemohl jej však najít. Tu řekl jiný: „Hledal jsi už za tím velkým sudem?“ Ale vtom stařena volala: „Pojďte se najíst a nechte hledání na zítřek. Prst vám neuteče.“

Loupežníci si řekli: „Stará má pravdu,“ nechali hledání hledáním a usedli k jídlu. A stařena jim nakapala do vína kapky pro spaní. Brzy se všichni ve sklepe natáhli a chrápali jako zabití. Jakmile to nevěsta uslyšela, vyšla z úkrytu za sudem. Musela překračovat spáče, kteří leželi v řadě na zemi. Hrozně se bála, aby některého neprobudila. Ale s boží pomocí šťastně prošla, stařena vyšla nahoru s ní, otevřela dveře a už pospíchaly, co jim nohy stačily, z loupežnického doupěte pryč. Posypaný popel zatím rozvál vítr, ale zrnka hrachu a čočky vyklíčila a vzešla a v měsíčním světle jim označovala cestu. Šly celou noc, až došly k ránu do mlýna. Tam vyprávěla dívka otcí všechno tak, jak se to přihodilo.

Když nadešel den, kdy měla být svatba, přišel ženich. Mlynář sezval všechny příbuzné a známé. Jak seděli kolem stolu, přišlo na každého, aby něco vyprávěl. Nevěsta seděla tiše a nic neříkala. Tu ji ženich vybědl: „Copak, srdíčko, ty nic nevíš? Vyprávěj nám taky něco.“ — „Povím vám jeden sen,“ odpověděla. „Šla jsem sama lesem a konečně jsem došla k domu, kde nebylo živé duše. Jenom na zdi byl pták v kleci a ten volal:

*„Obrat' se, nevěsto, vrat' se zpět,
jdeš do vrahova doupěte.“*

A tohle zavolal ještě jednou. To se mi jen zdálo, miláčku. Pak jsem prošla všemi jizbami a všechny byly prázdné. Bylo tam pusto a nevlídno. Konečně jsem sešla dolů do sklepa. Tam seděla vrásčitá stařenka, která pokyvovala

hlavou. ‚Bydlí můj ženich v tomhle domě?‘ ptala jsem se jí. ‚Ach ty ubožátko,‘ odpověděla mi, ‚dostala ses do doupěte vrahů. Tvůj ženich tu bydlí, ale rozseká tě a zabije a potom tě uvaří a sní.‘ To se mi jen zdálo, miláčku. Ale stařena mě skryla za veliký sud. Sotva jsem se tam schovala, přišli loupežníci domů a přivlekli s sebou mladou dívku. Dali jí napít trojího vína, bílého, rudého a žlutého, po kterém se jí rozskočilo srdce. To se mi jen zdálo, miláčku. Potom děvčeti svlékli její jemné šaty, rozsekali její krásné tělo na stole a posypali je solí. To se mi, miláčku, jen zdálo. A jeden z loupežníků viděl, že na malíčku má ještě prstýnek. A protože jej nemohl lehce stáhnout, vzal sekyru a usekl jí prst. Prst vyskočil a zapadl za veliký sud a padl mi do klína. A tady je prst s tím prstýnkem.“ Při těch slovech vyndala prst a ukázala ho všem přítomným.

Loupežník, který při vyprávění zbledl jako křída, vyskočil a chtěl utéci. Ale hosté ho zadrželi a předali ho soudu. A tak byl i s celou svou tlupou za všechny zločiny spravedlivě odsouzen.

41. PAN KORBES

Byli jednou slepička a kohoutek a ti si chtěli spolu vyjet na cesty. Kohoutek udělal hezký vozík se čtyřmi červenými koly a zapřáhl do něho čtyři myšky. Slepíčka si sedla s kohoutkem do vozíku a odjeli. Netrvalo dlouho a potkala je kočka. „Kampak jedete?“ ptala se jich. Kohoutek jí odpověděl:

*Jedeme ven,
do domku za panem Korbesem!“*

„Vezměte mě s sebou,“ žádala je kočka. Kohoutek odpověděl: „Rádi, sedni si dozadu, abys vpředu nepadla.“

*Jenom dobrý pozor dejte,
kolečka mi nezmazejte.
Kolečka moje, točte se, točte se,
vy, myšky šedivé, písničku pískejte.
Jedeme ven,
do domku za panem Korbesem!“*

Potom přišel mlýnský kámen, pak vajíčko, pak kachnička, pak jehlice a nakonec jehla, a všichni si také sedli na vozík a jeli s nimi. Ale když dojeli k domu pana Korbese, tak pan Korbes nebyl doma. Myšky zavezly vozík do stodoly, kohoutek se slepičkou si vylétli na tyčku, kočka si sedla za pec, kachna na bidlo, vajíčko se zabalilo do ručníku, jehlice se zapíchla do podušky na lavici, jehla do polštáře a mlýnský kámen si lehl nad dveře. Tu přišel pan Korbes domů, šel ke krbu a chtěl rozdělat oheň. Kočka mu hodila do obličeje plno popela. Rychle vběhl do kuchyně a chtěl se umýt, tu mu však kachna vchrstla do obličeje vodu. Chtěl se utřít do ručníku, ale vajíčko se mu kutálelo naproti, rozbilo se a zalepilo mu oči. Chtěl si odpočinout a sedl si na lavici, tu ho však píchla jehlice. Rozzlobil se a skočil do postele, ale jak položil hlavu na polštář, píchla ho jehla tak, že vykřikl a bez sebe zlostí chtěl běžet pryč. Ale jak doběhl ke dveřím, skulil se mlýnský kámen a zabil ho. Ten pan Korbes musel být asi hodně zlý člověk.

42. PAN KMOTR

Jeden chudák měl tolik dětí, že už pozval za kmotra kdekoho. A když se mu narodilo ještě jedno dítě, tu už nebyl nikdo, koho by mohl o kmotrovství požádat. Nevěděl, co si počít, ze samého trápení si lehl a usnul. Tu se mu zdálo, že má jít před bránu a prvního, koho potká, požádat za kmotra. Když se probudil, rozhodl se, že to opravdu tak udělá. Vyšel před bránu a prvního, koho potkal, prosil, aby šel za kmotra. Cizinec mu daroval lahvičku vody a řekl: „To je čarovná voda, tou můžeš uzdravovat nemocné. Jenom se musíš vždycky podívat, kde stojí Smrt. Když bude stát u hlavy nemocného, dej mu trošku vody a on se uzdraví. Jakmile bude Smrt stát u nohou, je všechno marné, nemocný musí zemřít.“ Od té chvíle muž vždycky správně uhádl, je-li možné nemocného zachránit nebo ne. Stal se tak slavným a vydělával spoustu peněz. Jednou ho zavolali ke královskému dítěti. Jak vstoupil, viděl, že Smrt stojí u hlavy dítěte, a uzdravil je vodou. Tak tomu bylo i podruhé. Ale potřetí stála Smrt v nohách a dítě muselo proto zemřít.

Muž se rozhodl, že alespoň jednou navštíví svého kmotra a poví mu, jak to s vodou dopadá. Když přišel do kmotrova domu, zůstal překvapením stát. Na schodišti se hádaly lopata a koště a divoce se tloukly. Ptal se jich: „Kde bydlí pan kmotr?“ Koště odpovědělo: „O schodiště výš.“ Když vyšel na druhé schodiště, viděl tam hromadu mrtvých prstů. Ptal se: „Kde bydlí pan kmotr?“ Jeden z prstů mu odpověděl: „O schodiště výš.“ Na třetím schodišti ležela hromada mrtvých hlav a ty ho zase poslaly o schodiště výš.

Na čtvrtém schodišti uviděl ryby, jak stály nad ohněm, smažily se na pánvi a samy sebe pekly. Ty mu také řekly: „O schodiště výš.“ A když vystoupil až do pátého poschodí, přišel k jakési místnosti a nakoukl tam klíčovou dírkou, tu spatřil kmotra, který měl dva dlouhé rohy. Jakmile otevřel dveře a vešel, kmotr si rychle lehl na postel a přikryl se. Tu řekl muž: „Pane kmotře, jaképak to tu máte podivné hospodářství? Když jsem přišel k prvnímu schodišti, tak se tam hádaly lopata s koštětem a divoce se tloukly.“ — „Jste vy ale nedovtipa,“ řekl kmotr. „To byl pacholek s děvečkou, kteří spolu mluvili.“ — „Ale na druhém schodišti jsem viděl mrtvé prsty.“ — „Vy hloupý! To byl černý kořen.“ — „Na třetím schodišti ležela hromada mrtvých hlav.“ — „Hlupáku, to byly hlávky zelí.“ — „Na čtvrtém jsem viděl ryby na pánvi, které se škvařily a samy se pekly.“ Jakmile to řekl, ryby vešly a samy se prostřely na stůl. „A když jsem vyšel do pátého poschodí, nahlédl jsem klíčovou dírkou jedněch dveří a tu jsem uviděl vás, kmotře. A měl jste dlouhatánské rohy.“ — „Kdepak by tohle byla pravda!“

Muž dostal strach a vzal nohy na ramena. A kdopak ví, co by mu byl kmotr udělal, kdyby byl neutekl.

43. PANÍ TRUDA

Byla jednou jedna holčička, a ta byla umíněná a všetečná, a když jí rodiče něco řekli, nikdy neposlechla. Jakpak by to s ní mohlo dobře dopadat? Jednoho dne řekla rodičům: „Tolik jsem slyšela o paní Trudě, která umí čarovat. Chtěla bych se k ní jednou podívat. Lidé říkají, jak je to u ní krásné a kolik podivuhodných věcí má ve svém domě. Jsem na ně moc zvědavá.“ Rodiče jí to přirozeně zakázali a řekli: „Paní Truda je zlá žena, která dělá hříšná kouzla. Jestli k ní půjdeš, nejsi už naše dítě.“ Ale ta holčička nic nedbala, že jí to rodiče zakázali, a přece jen k paní Trudě šla. A když k ní přišla, ptala se jí paní Truda: „Pročpak jsi tak bledá?“ — „Ach,“ odpověděla dívenka a celá se třásla, „tolik jsem se polekala toho, co jsem viděla.“ — „Co jsi viděla?“ — „Viděla jsem u vás na schodech černého muže.“ — „To byl uhlíř.“ — „Pak jsem viděla zeleného muže.“ — „To byl myslivec.“ — „Pak jsem viděla krvavě rudého muže.“ — „To byl řezník.“ — „Ach paní Trudo, tolik jsem se polekala, nakukovala jsem k vám oknem a neviděla jsem vás, ale ďábla s ohnivou hlavou.“ — „Oho,“ řekla paní Truda, „tak to jsi viděla čarodějku v jejím pravém vystrojení. Už dlouho jsem na tebe čekala a toužila jsem po tobě. Musíš mi posvítit.“ A v té chvíli proměnila holčičku v dřevěný špalek a hodila ji do ohně. A když celý vzplanul, sedla si vedle špalku, hrála se o něj a libovala si: „Jak pěkně to svítí!“

44. KMOTRA SMRT

Byl jednou jeden chudý muž a ten měl dvanáct dětí a musel pracovat ve dne v noci, aby jim mohl dát alespoň chleba. A když přišlo na svět jeho třinácté dítě, už nevěděl, co by si v zoufalství počal, vyběhl na širokou cestu a byl rozhodnut poprosit prvního, koho potká, aby mu šel za kmotra. První, koho potkal, byl milý pánbíček, a ten už věděl, co má na srdci, a řekl mu: „Je mi tě líto, ubožáku, rád ponesu tvé dítě ke křtu, postarám se o ně a udělám ho šťastným.“ Ten muž odpověděl: „A kdo jsi?“ — „Jsem pánbůh.“ — „Tak to tě nechci za kmotra,“ řekl ten muž, „ty přeješ jenom bohatým a chudé necháš hladovět.“ To ten muž řekl jenom proto, že nevěděl, jak rozvážně udílí bůh bohatství a chudobu. A pak se od pánaboha odvrátil a šel dál. A tu k němu přistoupil ďábel a řekl mu: „Copak hledáš? Kdybys mě přijal za kmotra, dal bych tvému dítěti zlato, co jen spotřebuje, a všechny světské radosti k tomu.“ Muž se ho zeptal: „A kdopak ty jsi?“ — „Já jsem ďábel.“ — „Tak to tě za kmotra nechci,“ řekl muž. „Ty lidi jenom podvádíš a svádíš.“ A zas šel dál a tu k němu přistoupila vyzáblá Smrtka a řekla: „Vezmi si za kmotru mne.“ Muž se jí zeptal: „A kdo jsi ty?“ — „Já jsem Smrt, která všechny lidi srovná.“ A tu řekl muž: „Ty jsi ta pravá, ty si bereš bohatého jako chudého, ty neděláš žádný rozdíl. Tebe chci za kmotru.“ Smrt odpověděla: „Dám tvému dítěti bohatství i slávu, protože ten, kdo má mne za přítele, nebude mít nikdy v ničem nedostatek.“ Muž odpověděl: „Příští neděli jsou křtiny, prosím tě, přijď včas.“ Smrt přišla, jak slíbila, a stala se dítěti kmotrou.

A když chlapec dospěl, přišla k němu jednoho dne jeho kmotra a vyzvala ho, aby šel s ní. Zavedla ho do lesa a ukázala mu jednu bylinu, která tam rostla, a řekla: „Teď ode mne dostaneš svůj dárek. Udělám z tebe slavného lékaře. Až tě zavolají k nějakému nemocnému, objevím se vždycky také: a budu-li stát ve hlavách lůžka toho nemocného, můžeš směle říci, že ho uzdravíš. A pak mu dáš šťávu z těchto bylin a on se uzdraví. Budu-li však stát v nohách lůžka toho nemocného, tak patří mně. A ty potom musíš říci, že je všechno marné a že ho nemůže zachránit žádný lékař na světě. Chraň se však použít těch bylin proti mé vůli, vedlo by se ti zle.“

Netrvalo dlouho a mládenec se opravdu stal nejslavnějším lékařem na celém světě. „Stačí, když se na nemocného podívá, a hned už ví, jak to s ním je, jestli se zase uzdraví nebo jestli musí zemřít,“ tak se o něm říkalo. A z daleka přicházeli lidé a volali ho k nemocným a dávali mu tolik zlata, že brzy zbohatl. A tehdy se také stalo, že onemocněl král. Zavolali ho, aby řekl, jestli se král

může uzdravit. Ale když přistoupil ke královu lůžku, stála mu Smrt v nohách. A tu viděl, že se mu to nepodaří. „A co kdybych se jednou pokusil Smrt přelstít,“ pomyslně si lékař. „Jistě mi to bude vyčítat, ale když jsem její kmotřenec, tak přimhouří oko. Zkusím to.“ A tak chytil nemocného a obrátil ho tak, že Smrt zůstala u jeho hlavy. A pak mu dal léčivé byliny a král se uzdravil. Smrt přišla k doktorovi, zle se na něho podívala, pohrozila mu prstem a řekla: „Zahrál sis se mnou na schovávanou. Pro tentokrát ti to prominu, protože jsi můj kmotřenec, ale odvážíš-li se toho ještě jednou, tak tě to bude stát hlavu, a já si tě sama odnesu.“

Brzy nato těžce onemocněla králova dcera. Bylo to jeho jediné dítě, a král proplakal dny i noci, až mu z toho oči osleply. A dal vyhlásit, že ten, kdo ji zachrání před smrtí, stane se jejím manželem a zdědí korunu. Když doktor přišel k jejímu lůžku, uviděl, že Smrt sedí u jejích nohou. Byl by si měl vzpomenout na varování své kmotry, ale krása královské dcery a to štěstí, že by se mohl stát jejím manželem, ho tak obloudily, že zapomněl na všechno. Ani si nevšiml, že se na něj Smrt vyčítavě dívá, že zvedá ruku a že mu hrozí vyzáblou pěstí. Zvedl nemocnou a položil ji hlavou tam, kde předtím ležela nohama. A pak jí dal léčivé byliny, a v té chvíli její líčka zružověla a nemocná znovu oživila.

Smrt viděla, že je podruhé oloupena o své vlastnictví, dlouhými kroky přistoupila k doktorovi a řekla: „Tak teď je s tebou konec, teď jsi na řadě ty.“ Chytla ho svou ledovou rukou tak pevně, že se nemohl vzepřít, a zatáhla ho do podzemní jeskyně. Tam viděl tisíce a tisíce světýlek, která hořela v nepřehledných řadách. Některá byla velká, některá prostřední a jiná zase malá. Chvíli co chvíli některá zhasínala a jiná se zase rozzíhala, takže to vypadalo, jako by ty plaménky neustále poskakovaly sem a tam. „Vidíš,“ řekla Smrt, „to jsou plaménky lidských životů. Ty velké patří dětem, ty prostřední manželům a ty malé patří starým lidem. Ale někdy i děti a mladí lidé mají jenom malé světýlko.“ — „Ukaž mi to moje,“ poprosil doktor a myslil, že bude ještě velké. Smrt mu ukázala na maličký plamínek, který už skorem dohasínal, a řekla: „Vidíš, to je on.“ — „Ach, milá kmotřičko,“ řekl polekaný doktor, „prosím vás, zapalte mi nový, ať mohu dobře užít svého života, ať se stanu králem a manželem krásné princezny.“ — „To nemohu,“ odpověděla Smrt. „Nejdříve musí některý plamínek zhasnout, než mohu zapálit nový.“ — „Tak, prosím vás, připalte nový od toho starého, aby hořel dál, až ten starý dohoří,“ prosil doktor. Smrt předstírala, že chce jeho přání splnit, a přinesla nový, jasně hořící plamínek. Ale protože se chtěla pomstít, připalovala ho úmyslně tak neobratně, že kousek vosku upadl a starý plamínek uhasil. V té chvíli klesl doktor k zemi, a tak se přece jen dostal Smrti do rukou.

45. PALEČKOVO VANDROVÁNÍ

Jeden krejčí měl syna, který nevyrostl a zůstal maličký jako palec. Proto mu dal jméno Paleček. Palečkovi ale nikdy nescházela odvaha. Řekl jednou otci: „Táto, musím do světa.“ — „Pravdu máš, synku,“ řekl mu otec. Vzal látačí jehlu, udělal na ní pečtním voskem jílec: „Tady máš meč, synku, vezmi si ho s sebou na cestu.“ Malý krejčík se s nimi ještě chtěl najíst a zaběhl do kuchyně, aby se podíval, co mu matka dobrého na rozloučenou uvařila. Zrovna bylo jídlo připraveno a kotlík stál na krbu. Paleček se ptal: „Panímaminko, copak dobrého je dnes k jídlu?“ — „Běž a podívej se sám,“ vyzvala ho matka. Paleček vyskočil na krb a nakoukl do kotlíku. Ale protože trochu moc natahoval krk, zachytila ho pára, která z jídla stoupala, a komínem ho vynesla ven. Chvíli se vznášel na oblaku páry, až se konečně zase snesl k zemi. A tak se octl venku v širém světě. Potuloval se, nějaký čas byl u jednoho mistra jako tovaryš, ale nebyl tam spokojen s jídlem. „Paní mistrová,“ řekl jednou, „jestli nám nebudete dávat nic lepšího k jídlu, tak od vás odejdu a napíši vám křídou na dveře: Moc brambor, masa málo. Sbohem, pane bramborový králi!“ — „Co bys chtěl, ty skrčku?“ ptala se mistrová. Rozzlobila se, popadla hadr a chtěla ho plácnout. Ale krejčísko zalezlo hbitě pod náprstek, vykukovalo zpod něho a vyplazovalo na mistrovou jazyk. Ta nadzvedla náprstek a chtěla ho chytit, ale Paleček už vklouzl do hadru. A jak mistrová hadr protřásala, aby ho našla, skočil do škvíry ve stole. „Hola, paní mistrová,“ pokřikoval a vystrkoval hlavu. A když ho chtěla plácnout, uskočil zpátky do zásuvky. Konečně ho ale přece jen dopadla a vyhnala ho z domu.

Krejčík šel a šel, až došel do hlubokého lesa. Tam potkal tlupu loupežníků, kteří se chystali, že uloupí královský poklad. Když krejčíka uviděli, napadlo je: Takový maličejček by se snadno protáhl klíčovou dírkou a mohl by nám tak dobře posloužit. „Hej, ty,“ křikl jeden, „ty obře Goliáši, chceš jít s námi ke královské pokladnici? Můžeš tam vklouznout a vyhazovat nám peníze ven!“ Paleček se zamyslel a po chvíli řekl: „Ano, půjdu.“ A šel s nimi. Prohlédl dvířka shora i zdola, není-li tam žádná škvíra. Opravdu brzy našel takovou, která byla dost široká, aby se jí mohl protáhnout. A už už se tam chystal vklouznout, když ho spatřil jeden ze strážců, kteří stáli přede dveřmi. Ten řekl druhému: „Co to tu leze za ošklivého pavouka? Rozšlápnu ho.“ — „Jen to zvíře nech,“ odpověděl mu druhý. „Copak ti udělalo?“ Tak se dostal Paleček šťastně do klenotnice, otevřel okno, pod nímž stáli loupežníci, a vyhazoval jim tolar za tolar oknem ven. Když byl v nejlepším, uslyšel krále, který se šel podívat na své poklady.

Rychle se schoval, král si všiml, že chybí mnoho tolarů z ryzího zlata. Ale nešlo mu na rozum, kdo je mohl ukrást. Všechny zámky i závory byly dobré a úplně neporušené. Král vyšel ven a řekl oběma strážným: „Dejte pozor, někdo se schoval za hromadu peněz.“ A když se pak Paleček znovu dal do práce, uslyšeli, jak se uvnitř zlato sype a cinká cink, cink, cink, cink. Rychle vskočili dovnitř, aby zloděje dopadli. Ale krejčík, který je zaslechl, byl rychlejší. Skočil do kouta a přikryl se tolařem, takže ho vůbec nebylo vidět. Přitom se ještě strážným vysmíval a pokřikoval na ně: „Tady jsem!“ Strážní běželi za hlasem, ale než doběhli, skočil krejčík už zase do jiného kouta pod jiný tolar a volal: „Tady jsem!“ A strážní zase přiskočili, ale Paleček už byl dávno ve třetím koutě a zase volal: „Hej, tady jsem!“ A tak je vodil za nos a tak dlouho je proháněl po jizbě, až se unavili a odešli. Pak vyházel z okna všechny zbylé tolary, jeden po druhém. Poslední vymrštil vši silou, šikovně na něj ještě v letu naskočil a prolétl na něm oknem ven. Loupežníci si ho nemohli vynachválit. „Jsi ty ale udatný hrdina,“ říkali mu. „Chceš být naším náčelníkem?“ Ale Paleček jim poděkoval a řekl, že se nejdřív chce podívat do světa. A tak si rozdělili kořist. Paleček chtěl jen jeden jedinký tolar, protože by byl více neunesl.

Pak se zase opásal svým mečem, rozloučil se s loupežníky a dal se na cestu. Byl u několika mistrů v učení, ale nijak se mu tam nelíbilo. Potom se uchytil v hostinci jako čeledín. Jenomže to se zas nelíbilo děvečkám, protože bez jejich vědomí viděl do všeho, co tajně tropily. A říkal pak pánovi, co vzaly z talířů a odnesly do sklepa. Tu si řekly: „Jen počkej, však my ti to vytmavíme!“ A domluvily se, že mu pěkně zahrajou. Brzy nato sekala jedna z děveček trávu na zahradě. Paleček tam poskakoval a lezl z rostliny na rostlinu. Děvečka ho požala i se stéblem trávy, svázala všechno do velkého šátku a tajně předhodila kravám. Jedna z nich, veliká a černá, spolkla Palečka i se soustem trávy. Ani vlasek mu přitom nezkrivila. Ale Palečkovi se v jejím žaludku nelíbilo. Byla tam tma jako v ranci a nikde ani světýlko. Když krávu dojili, volal:

*„To to crčí, to to stéká,
už bude džber plný mléka?“*

Ale jak mléko crčelo, nikdo mu nerozuměl. Pak přišel hostinský do chléva a řekl: „Tuhle krávu zítra porazíme.“ Paleček dostal strach a vykřikl: „Pusťte mě nejdřív ven, sedím tady uvnitř!“ Hostinský to uslyšel, jenomže nevěděl, odkud ten hlas vychází. „Kde jsi?“ ptal se. „V té černé,“ odpověděl. Ale hostinský nevěděl, co tím chce říci, a odešel.

Druhý den ráno krávu porazili. Naštěstí se Palečkovi při tom všem sekání a čtvrcení nic nestalo a dostal se mezi maso na klobásy. Když přišel řezník a dal se

do práce, křičel Paleček, co mu síly stačily: „Nesekejte moc hluboko, nesekejte moc, jsem tady uvnitř.“ Jak řinčely sekáčky, nikdo ho nezaslechl. Teď měl ubohý Paleček pořádně nahnáno, ale strach dává nohám křídla a milý Paleček se tak šikovně propletl mezi sekáčky, že ho ani jediný neškrábl. A vyvázl se zdravou kůží. Jenomže nemohl pryč a nezbylo mu nic jiného než dát se vecpat s kouskem slaniny do klobásy. To byl trochu těsný byt, a ke všemu ho ještě pověsili do komína, aby se vyudil. Tam mu čas teprve pomalu ubíhal. Konečně nastala zima, Palečka odnesli dolů, aby ho předložili jednomu z hostů. Když hostinská krájela klobásu na kousky, měl se na pozoru, aby příliš nenatahoval krk a nebyl pak o hlavu kratší. Konečně nadešla jeho chvíle — vyškubl se a hop ven z klobásy.

Jenomže už nechtěl ani chvilku zůstat v domě, kde se mu tak zle vedlo. A tak se zas bez meškání vydal na cesty. Ani teď ale jeho svoboda dlouho netrvala. V širém poli potkal lišku, která ho v roztržitosti spolkla. „Milá paní liško,“ bědoval Paleček, „to jsem já, co vás lechtá v krku. Pust’te mě ven!“ — „Máš pravdu,“ odpověděla liška. „Copak bych z tebe měla, jsi jako nic. Když mi slíbíš slepičky, co jsou na dvoře tvého otce, pustím tě.“ — „S radostí, paní liško. Všechny slepice budou tvoje, to ti slibuju.“ Tu ho liška propustila a sama ho odnesla domů. Když starý otec zase uviděl svého milovaného synka, ochotně daroval lišce všechny své slepičky. „Zato ti, táto, nesu také pořádný kus zlata,“ řekl Paleček a dal mu tolar, který získal na své pouti.

„Ale proč jsi jen dával lišce sežrat ty ubohé slepičky?“ — „Hlupáčku, tátovi je přece vlastní dítě milejší než všechny slípky na dvoře!“

46. ČARODĚJNÝ PTÁK

Byl jednou jeden čaroděj, ten se proměňoval v chudáka, chodíval po domech žebrotou a chytal hezká děvčata. Nikdo nevěděl, kam je odvádí, protože pak je už nikdy živá duše nespatriła.

Jednoho dne se objevil před domem muže, který měl tři krásné dcery. Vypadal jako chudý ubohý žebrák a na zádech měl proutěnou nůši, jako by do ní chtěl sbírat milodary a almužny. Prosil o něco k jídlu. A když vyšla nejstarší dcera a chtěla mu podat krajíc chleba, jen se jí dotkl, a již musela skočit do jeho nůše. A už rychle odcházel a odnášel dívku s sebou do temného lesa, uprostřed něhož stál jeho dům. V tom domě se všechno skvělo nádherou. Dal dívce, co se jí jen zalíbilo, a řekl jí: „Bude se ti u mne líbit, má drahá. Máš tu všechno, po čem tvoje srdce touží.“ Za několik dnů jí řekl: „Musím odjet, nechám tě tu na krátký čas samotnou. Tady máš klíče, můžeš vejít kam chceš a cokoliv chceš si můžeš prohlížet. Jen do jediné světnice, která se otevírá tímhle malým klíčkem, nesmíš vejít. Pod trestem smrti ti to zakazuji.“ Pak jí dal vajíčko a řekl: „Tohle vejce pečlivě opatruj, nos je raději neustále u sebe. Kdyby se ztratilo, stane se velké neštěstí.“ Dívka vzala klíče a vajíčko a slíbila, že všechno dodrží. Když čaroděj odešel, procházela domem od sklepa až po střechnu a všechno si prohlížela. Jizby se třpytily stříbrem a zlatem a dívce se zdálo, že za celičkový život neviděla takovou nádheru. Konečně přišla i k oněm zakázaným dveřím. Chtěla je minout, ale zvědavost jí nedopřála chvilku klidu. Prohlížela si klíček — byl jako všechny jiné. Vsunula jej do zámku, a sotva jen malinko pootočila, už se dveře rozletěly. Ale co spatřila, když vstoupila? Uprostřed stála velká zakrvácená bečka, v ní rozsekané mrtvolky. Vedle bečky pak byl dřevěný špalek a blyštivá sekera. Tolik se polekala, že jí vajíčko, které držela v ruce, vyklouzlo přímo do té bečky. Vylovila je a otírala z něho krev, ale nadarmo. Krev po chvíli zase prosakovala, marně je otírala a čistila, stopy krve na něm stále zůstávaly znatelné.

Netrvalo dlouho, muž se vrátil z cesty a první, co žádal, byly klíče a vejce. Podala mu je, ale třásla se přitom strachy. A on si hned všiml podle rudých skvrn, že byla v hrozná jizbě. „Když jsi proti mé vůli vešla do jizby,“ řekl jí, „půjdeš tam teď proti své vůli znovu. Tvůj život je u konce.“ Srazil ji k zemi, za vlasy ji vtáhl do jizby, na špalku jí usekl hlavu a rozsekal její tělo, že krev stékala k zemi. Pak ji hodil do kotlíku k ostatním.

„Teď si dojdu pro tu druhou,“ řekl si čaroděj. Proměnil se znovu v chudáka, šel k domu a žebrol. Mladší sestra mu také přinesla krajíc chleba, muž ji chytil

jako první pouhým dotekem a odnášel ji v nůši pryč. Nevedlo se jí o nic lépe než její sestře. Dala se svést zvědavostí, otevřela krvavou jizbu a nahlédla tam a po čarodějově návratu to zaplatila životem. Potom čaroděj šel a přinesl do svého domu třetí sestru. Ta však byla chytrá a lstivá. Když jí svěřil klíče a vajíčko a odjel, tu nejdříve vejce pečlivě uložila a teprve potom si prohlédla dům a nakonec vešla i do zakázané jizby. Co tam nespatriła! Obě její milované sestry tam ležely v bečce zavražděny a rozsekány. Ale nejmladší se nepolekala, dala se do práce, poshledala všechny údy a složila je, jak k sobě patřily: hlavu, tělo, paže a nohy. A když už nic nechybělo, začaly se údy samy hýbat a srostly, obě dívky otevřely oči a znovu ožily. Jakou z toho měly radost, jak se líbaly a objímaly! Když se čaroděj vrátil, žádal zase klíče a vajíčko. A když na něm nenašel ani stopy po krvi, řekl nejmladší sestře: „Obstála jsi ve zkoušce, staneš se mou nevěstou.“ V té chvíli už nad ní ztratil kouzelnou moc a musel zase on dělat, co si ona usmyslila. „Dobrá,“ řekla dívka. „Ale nejdříve dej mému otci a matce košík plný zlata, sám jim ho odnes na zádech. Potom si tě vezmu.“ Pak běžela k sestrám, které ukryla v jedné z komůrek, a řekla jim: „Nastala chvíle, kdy vás mohu zachránit. Ten zloduch vás sám musí odnést domů. Ale jakmile budete doma, pošlete mi pomoc.“ Posadila obě sestry do velikého koše a celé je zakryla zlatem, že je pod ním vůbec nebylo vidět. Pak zavolala čaroděje a řekla mu: „Teď košík odnes, ale ať tě ani nenapadne se cestou zastavit a odpočívát. Budu se dívat okýnkem a dávat pozor.“

Čaroděj zvedl koš na záda a odešel s ním. Koš byl ale tak těžký, že mu za chvíli po tváři stékal pot. Posadil se a chtěl si trochu vydechnout, ale tu se ozvala jedna z dívek v koši: „Dívám se okýnkem a vidím, že odpočíváš. Hned se dej zas na cestu!“ A jak jen vteřinku postál, pokaždé to volalo znovu. Tak mu nezbylo než jít a jít, až konečně, vzdychaje a dechu popadaje, donesl koš se zlatem a oběma dívkami do domu jejich rodičů.

Zatím v jeho domě připravila nevěsta svatební hostinu a dala na ni pozvat i čarodějovy přátele. Pak vzala z jizby jednu mrtvou hlavu s vyceněnými zuby, přistrojila ji, nasadila jí květinový věnec. Postavila ji k okýnku na půdě a nechala ji tam vyhlížet. Když bylo všechno připraveno, vlezla si do sudu s medem, pak rozpárala peřinu a válela se v peři tak dlouho, až vypadala jako prapodivný pták a nikdo ji nemohl poznat. Tak vyšla z domu, cestou potkala část svatebních hostů, kteří se jí ptali:

„Čarodějny ptáčku, kdepak ses tu vzal?“

„Jdu od svého pána, vládce černých čar.“

„Copak dělá jeho mladá nevěsta?“

„Celý dům už pěkně čistě umetla

a teď ve svatebním z okna vyhlédla.“

Konečně potkala i ženicha, který se pomalu vracel domů. Ptal se jí jako ti druzí:

„Čarodějny ptáčku, kdepak ses tu vzal?“

„Jdu od svého pána, vládce černých čar.“

„Copak dělá moje mladá nevěsta?“

„Celý dům už pěkně čistě umetla

a teď ve svatebním z okna vyhlédla.“

Ženich pohlédl k domu a uviděl vyšňořenou mrtvou hlavu v okýnku. Uvěřil, že je to jeho mladá nevěsta, zamával jí a přátelsky ji pozdravil. Ale jakmile vešel se svými hosty do domu, už přišli také bratři a všichni příbuzní, které nevěstě její sestry poslaly z domova na pomoc. Ti hned pozamykali všechny dveře, aby se nikomu nepodařilo utéci, a potom dům zapálili. Tak čaroděj i se svou bandou darebáků uhořel.

47. O JALOVCOVÉM STROMĚ

Tohle je vám už moc a moc dávno, možná že už dva tisíce let, a tenkrát žil jeden bohatý muž a ten měl moc krásnou a zbožnou ženu a ti se oba moc a moc milovali, ale neměli žádné děti. A byli by si oba tolik přáli dítě a ta žena se za to dnem i nocí modlila, jenomže nemohli a nemohli žádné mít. Před jejich domem byl dvůr a uprostřed toho dvora stál jalovcový strom a pod tím stromem jednou v zimě ta žena stála a utrhla si z něho jeden plod, a když ten plod trhala, škrábla se do prstu a kapka krve jí ukápla do sněhu. „Ach,“ řekla žena a zhluboka si povzdechla, a jak tak hleděla na ty kapky krve, bylo jí tolik smutno. „Kéž bych měla děťátko červené jako ta krev a bílé jako ten sníh!“ A jakmile to řekla, najednou se rozveselila a bylo jí, jako by se to opravdu mělo stát. A pak šla zase domů. Když přešel jeden měsíc, sníh roztál; přišel druhý měsíc a všechno se zazelenalo; přišel třetí měsíc a ze země začaly rašit květiny; přešel čtvrtý měsíc a všechny stromy už byly zelené a jejich větve byly plné ptáčků zpěváčků a všechny stromy se ozývaly jejich zpěvem a ze stromů opadávaly květy. A tu přešel pátý měsíc, a ta žena stála zase pod tím jalovcovým stromem, který tak krásně voněl, a tu jí srdce poskočilo radostí, že až klesla na kolena. A když pak přešel šestý měsíc a plody se nalily šťávou, tu docela ztichla; a když nadešel sedmý měsíc, tu si natrhala jalovcových plodů a s chutí se jich najedla, potom ale zesmutněla a onemocněla. A tu nadešel osmý měsíc a žena zavolala svého muže a povídá mu: „Kdybych zemřela, pochovej mě pod tím jalovcem.“ A pak se upokojila a utěšila se, protože než uplynul další měsíc, přivedla na svět děťátko bílé jako sníh a červené jako krev, a když je uviděla, měla z něho tak velikou radost, že zemřela. ‘

A tak ji muž pochoval pod ten jalovcový strom a dal se do pláče a naříkal, ale za nějaký čas už plakal méně, a když uplynul ještě nějaký čas, docela plakat přestal, a za nějaký čas si konečně vzal jinou ženu.

S tou druhou ženou měl pak dcerušku, ale děťátko první ženy, to byl synek a byl červený jako krev a bílý jako sníh. A když se ta žena dívala na svou dcerku, tak ji měla docela ráda, ale pak pohlédla na toho malého synka, a tu jí srdce zatřpklo a jí se začalo zdát, že jí ve všem jenom překáží, a myslela už pak jenom na to, jak by pro svou dcerku uchovala všechen majetek, a protože v ní bylo tolik zloby, tak začala být na malého chlapce zlá. Strkala ho bez přestání z jednoho kouta do druhého a bila ho a tloukla ho, takže ubohý chlapec měl stále jenom strach. A když potom přišel ze školy, neměl jedinou klidnou chvíličku.

Jednou šla ta žena do komory a tu přiběhla její dceruška a volá: „Maminko,

dej mi jablko!“ — „To víš, děťátko,“ povídá žena a dala jí krásné jablko z truhly. Ale ta truhla měla silné, těžké víko s těžkým železným zámekem. „Maminko,“ povídá ta dceruška, „nemohl by bratr taky jedno dostat?“ Žena se rozzlobila, ale řekla: „Ano, až se vrátí ze školy.“ A když pak uviděla z okna, že se vrací, zase se jí vrátily všechny zlé myšlenky a ona chňapla po jablku, vzala ho své dcerce z ruky a řekla: „Ty nedostaneš jablko dřív než bratr.“ Hodila jablko do truhly a zavřela ji. A tu vešel chlapec do dveří a ta zlá žena se na něho podívala a řekla mu: „Synku můj, nechceš jablko?“ A zlostně po něm blýskla očima. „Maminko,“ řekl synek, „pročpak vypadáš tak zle! Ano, dej mi jablko.“ Žena se tvářila, jako by mu chtěla domlouvat. „Pojď se mnou,“ řekla a otevřela víko, „a vyber si jablko sám.“ A když se ten chlapec sehnul nad truhlicí, zloba v ní zase vzplanula a ona jedinou ranou přibouchla víko, takže chlapci ulétla hlava a spadla do těch červených jablek. Ale potom přece jenom dostala strach a pomyslíla si: „Kdyby to tak nezůstalo na mně!“ A tu šla do své jizby do prádelníku a vyndala z nejvyšší přihrádky bílý šátek, nasadila hlavu zase na krk a ovázala kolem krku ten šátek, aby nebylo nic vidět, a pak posadila chlapce ke dveřím na stoličku a dala mu jablko do ruky.

Za chvíli přišla Marunka za svou matkou do kuchyně a ta tam stála u krbu a před sebou měla škopík s horkou vodou a tu stále míchala. „Maminko,“ povídá Marunka, „bratr sedí u dveří a je celý bílý a má v ruce jablko. Prosila jsem ho, aby mi to jablko dal, ale on mi vůbec neodpověděl a já se ho teď bojím.“ — „Jen tam jdi ještě jednou,“ povídá matka, „a když ti nebude chtít odpovědět, tak mu dej jednu za uši.“ A tak Marunka šla a řekla: „Bratře, dej mi to jablko.“ Ale on stále mlčel, a tak mu dala jednu za uši a hlava spadla dolů. Marunka se hrozně polekala, dala se do pláče a do křiku, utíkala ke své matce a povídá: „Ach maminko, já jsem bratříčkovi utrhla hlavu!“ A plakala a plakala a nebyla vůbec k utišení. „Cos to udělala, Marunko?“ povídá matka. „Ale teď musíš mlčet, aby si toho nikdo nevšiml, změnit už to nemůžeme. Uvaříme ho v octě.“ Tu vzala matka toho malého chlapce, rozsekala ho na kusy, strčila ho do toho škopíku a nalila tam ocet. Ale ta Marunka u toho stála a plakala a plakala a slzy jí kapaly všechny do toho škopíku, takže ani nemusely dávat žádnou sůl.

Tu přišel domů otec, sedl si ke stolu a povídá: „Kde je můj syn?“ A tu ta matka přinesla na stůl velikou mísu s octem a Marunka se rozplakala zase a nemohla přestat. A tak se zeptal otec znovu: „Kdepak je můj syn?“ — „Ale,“ povídá ta žena, „šel ven ke svému dědečkovi a nějaký čas tam zůstane.“ — „A copak tam bude dělat? Ani mi nedal sbohem!“ — „Šel tam tak rád a prosil mě, jestli tam smí zůstat šest týdnů. Teď už je jistě tam.“ — „Ale to nebylo správné,“ povídá muž. „Je mi tak smutno, měl mi přece jenom dát alespoň sbohem.“ A pak začali jíst a otec řekl: „Marunko, pročpak pláčeš? Bratříček se přece zase vrátí!“

— „Ach ženo,“ povídá potom, „dneska mi to jídlo moc chutná, dej mi ještě.“ A čím víc jedl, tím víc ještě chtěl, a pak povídá: „Dej mi víc, ať tam třebas nic nezůstane, zdá se mi, jako by to bylo všechno moje.“ A jedl a jedl a všechny kůstky odhazoval pod stůl, dokud to všechno nesnědl. Marunka zatím šla do svého prádelníku a z nejspodnější přihrádky vyndala svůj nejlepší hedvábný šátek, všechny ty kůstky a kostičky pod stolem posbírala, svázala je do toho hedvábného šátku, odnesla je přede dveře a prolévala nad nimi krvavé slzy. Pak je tam položila pod ten jalovcový strom do zelené trávy, a jakmile je tam položila, najednou se jí ulevilo a přestala plakat. A tu se začal jalovcový strom sám od sebe pohybovat a jeho větve se rozevíraly a zase svíraly, jako když se někdo raduje a vzpíná ruce. A tu se z toho stromu zvedla jakoby mlha a uprostřed ní bylo světlo a z toho světla vyletěl krásný ptáček, který nádherně zpíval a rozletěl se vysoko do vzduchu. A jakmile odletěl, tak byl jalovcový strom zase stejný jako vždycky, a ten šátek s těmi kostičkami byl pryč. Marunce bylo ale tak lehké a dobře, jako kdyby její bratříček ještě žil. A tak šla zase docela vesele domů, sedla si ke stolu a najedla se.

Ale ten ptáček letěl a sedl si na střechu domu jednoho zlatníka a začal zpívat:

*„Matka, ta mě zabila,
otec, ten mě snědl,
ruce mojí sestřičky
sebraly mé kostičky,
do šátku je zavázaly,
pod jalovec položily.
Čiritá, čiritá, jaký pěkný pták jsem já!“*

Zlatník seděl ve své dílně a dělal zrovna zlatý řetěz, a tu zaslechl ptáčka, který seděl na jeho střeše a zpíval, a jeho zpěv se mu zalíbil. A tak vstal, a jak šel přes práh, tak ztratil jednu botu. Ale šel až doprostřed ulice, na nohou jednu botu a jednu punčochu; zástěru měl na sobě, v jedné ruce držel ten zlatý řetěz a v druhé dlátko, a do ulice svítilo jasně slunce. Zlatník tam zůstal stát a pozoroval ptáčka. „Ptáčku,“ povídá mu, „jak pěkně ty umíš zpívat! Zaspívej mi tu písničku ještě jednou.“ — „Ne,“ povídá ptáček, „dvakrát zadarmo nezpívám. Dej mi ten zlatý řetěz, ajá ti zaspívám znovu.“ — „Dobrá,“ povídá zlatník, „dám ti ten zlatý řetěz, ale zaspívej mi to ještě jednou.“ A tu ptáček přilétl, vzal ten zlatý řetěz do pravé nožky, sedl si před zlatníka a zpíval:

*„Matka, ta mě zabila,
otec, ten mě snědl,*

*ruce mojí sestřičky
sebraly mé kostičky,
do šátku je zavázaly,
pod jalovec položily.
Čiritá, čiritá, jaký pěkný pták jsem já!“*

A tu uletěl ptáček pryč a letěl k jednomu ševci, sedl si zase na jeho střechu a zpíval:

*„Matka, ta mě zabila,
otec, ten mě snědl,
ruce mojí sestřičky
sebraly mé kostičky,
do šátku je zavázaly,
pod jalovec položily.
Čiritá, čiritá, jaký pěkný pták jsem já!“*

Švec to uslyšel, vyběhl přede dveře v pracovních rukávech a díval se na střechu, a musel si rukou zaclonit oči, aby ho sluníčko neoslepilo. „Ptáčku,“ povídá, „jak krásně ty umíš zpívat!“ A pak volal do dveří: „Ženo, pojď sem, je tady nějaký ptáček! Podívej se na něho, jak krásně ten umí zpívat.“ A pak zavolal svou dceru a děti a tovaryše, mládence i děvčata, a všichni přišli po silnici a dívali se na toho ptáčka, protože byl tak hezký a měl taková krásná červená a zelená peříčka a kolem krku mu to zářilo jako pravé zlato a oči mu v hlavičce svítily jako hvězdy. „Ptáčku,“ povídá švec, „zazpívej mi tu písničku ještě jednou.“ — „Ne,“ povídá ptáček, „zadarmo já dvakrát nezpívám, musíš mi něco dát.“ — „Ženo,“ povídá švec, „zajdi na půdu. Tam na nejhořejším prkně stojí pár červených střevíčků, přines je sem.“ A tak žena šla a střevíčky přinesla. „Tady máš, ptáčku,“ povídá švec, „a teď mi zazpívej ještě jednou.“ A tu ptáček přiletěl, vzal ty střevíčky do levé nožičky, odletěl zase na střechu a zazpíval:

*„Matka, ta mě zabila,
otec, ten mě snědl,
ruce mojí sestřičky
sebraly mé kostičky,
do šátku je zavázaly,
pod jalovec položily.
Čiritá, čiritá, jaký pěkný pták jsem já!“*

A když dozpíval, odletěl zase pryč. Ten řetěz měl v pravé a ty střevíčky v levé nožičce a letěl daleko a daleko k jednomu mlýnu a ten mlýn klapal: „Klip a klap, klip a klap, klip a klap.“ A v mlýnici tam sedělo dvacet mlynářských chasníků a ti měli kámen a bušili: „Buch a bác, buch a bác, buch a bác,“ a ten mlýn stále klapal: „Klip a klap, klip a klap, klip a klap.“ A tu si ten ptáček sedl na lípu, která stála před tím mlýnem, a zazpíval:

„Matka, ta mě zabila,“

a přestal první pracovat,

„otec, ten mě snědl,“

a tu přestali další dva a začali ptáčka poslouchat,

„ruce moje sestřičky“

a další čtyři přestali,

„sebraly mé kostičky, do šátku je zavázaly,“

jen osm ještě pracovalo a ti ostatní poslouchali,

„pod jalovec —“

a teď už jenom šest,

„položily.“

Jen jeden pracoval už v tuhle chvíli.

„Čiritá, čiritá, jaký pěkný pták jsem já!“

A to přestal i ten poslední a zaslechl už jen konec písničky. „Ptáčku,“ povídá, „jak ty krásně zpíváš! Rád bych si to také poslechl, zazpívej mi tu písničku ještě jednou!“ — „Ne,“ povídá ptáček, „zadarmo já dvakrát nezpívám. Dej mi ten mlýnský kámen, pak ti zazpívám ještě jednou.“ — „Ano,“ povídá ten chasník, „kdyby patřil jenom mně, tak bych ti ho dal.“ — „Ale ano,“ řekli ostatní, „když zazpívá ještě jednou, tak mu ho dej.“ A tu ptáček přiletěl a všech těch dvacet mlynářských chasníků nadzvedlo ten kámen tyčemi: „Hej rup, hej rup, hej rup!“

A tu prostrčil ptáček krk otvorem, navlékl si ten kámen jako límec, vyletěl zase na strom a zazpíval:

*„Matka, ta mě zabila,
otec, ten mě snědl,
ruce mojí sestřičky
sebraly mé kostičky,
do šátku je zavázaly,
pod jalovec položily.
Čiritá, čiritá, jaký pěkný pták jsem já!“*

A když to dozpíval, roztáhl křídla a v pravém drápku měl ten řetěz a v levém zas ty střevíčky a kolem krku mlýnský kámen a uletěl pryč do domku svého otce.

V jizbě seděl otec, matka a Marunka u stolu, a otec povídá: „Ach, to je mi lehké, najednou je mi dobře.“ — „Ale ne,“ povídá matka, „mně je zase úzko, zrovna tak, jako kdyby měla přijít bouře.“ Ale Marunka seděla a plakala a plakala, a tu přiletěl ten ptáček, a jakmile si sedl na střechu, povídá otec: „Mám najednou takovou radost a sluníčko tak pěkně svítí, je mi, jako bych se měl shledat zase s někým známým.“ — „Ale ne,“ povídá žena, „mně je tak úzko, zuby mi cvakají a v žilách jako bych měla oheň.“ A rozepla si živůtek ještě o kousek, jenom Marunka sedí a pláče, zástěrkou si utírá oči a ta zástěrka je už docela promáčená. A tu si ten ptáček sedne na ten jalovcový strom a zpívá:

„Matka, ta mě zabila,“

a vtom si matka zacpe uši a zavře pevně oči a nechce nic slyšet ani vidět, ale hučí jí to do uší jako nejstrašnější bouře a oči jí hoří a blýskají.

„otec, ten mě snědl,“

„Ach, ženo“ povídá muž, „tamhle je krásný ptáček, a jak krásně zpívá, slunce tak pěkně hřeje a všechno jako by vonělo skořicí.“

„ruce mojí sestřičky“

A tu skloní Marunka hlavu na kolena a pláče a pláče bez ustání, a vtom otec řekne: „Půjdu tam, musím toho ptáčka vidět zblízka.“ — „Ach nechod,“ povídá jeho žena, „mně je, jako by se chvěl celý dům a stál v plamenech.“ Ale muž tam jde a prohlédne si ptáčka zblízka.

*„sebraly mé kostičky,
do šátku je zavázaly,
pod jalovec položily.
Čiritá, čiritá, jaký pěkný pták jsem já!“*

Při těch slovech pustil ptáček ten zlatý řetěz a ten padl muži zrovna kolem krku a pěkně mu slušel. Muž šel dovnitř a povídá: „Podívejte, co je to za krásného ptáčka, dal mi takový krásný zlatý řetěz a vypadá tak hezky.“ Ženě bylo ale tak úzko, že přecházela místností sem a tam a s hlavy jí spadl čepec. A tu zpíval ptáček dále:

„Matka, ta mě zabila,“

„Ach, kéž bych byla tisíc stop pod zemí, abych to nemusela poslouchat!“

„otec, ten mě snědl,“

A tu žena klesla k zemi.

„ruce moje sestřičky“

„Ach,“ povídá Marunka, „já tam půjdu taky a podívám se, jestli mi ten ptáček něco nedá.“ A tak šla také.

„sebraly mé kostičky, do šátku je zavázaly,“

A vtom jí ptáček shodil ty střevíčky.

*„pod jalovec položily.
Čiritá, čiritá, jaký pěkný pták jsem já!“*

Marunce bylo najednou lehké a veselé. Oblékla si ty nové červené střevíčky a tančila a poskakovala v nich. „Byla jsem tolik smutná,“ povídá, „když jsem tam šla, a teď je mi tak dobře. To je překrásný ptáček a daroval mi pár červených střevíčků.“ — „Ne,“ povídá žena a vyskočí, a vlasy jí stojí kolem hlavy jako plameny. „Mně je, jako by měl být konec světa, půjdu tam taky a uvidím, jestli mi bude líp!“ A jakmile vyšla ze dveří, bum, a ptáček jí shodil na hlavu ten mlýnský kámen a ten jí celou rozdrtil. Otec a Marunka to uslyšeli a vyšli ven. A tu se všechno zahalilo parou, plameny a dýmem, a když všechno zase zmizelo, stál před nimi Marunčin bratříček. Vzal svého otce i Marunku za ruku a všichni

tři se spolu vesele zaradovali. A potom šli domů, sedli si ke stolu a jedli.

48. STARÝ SULTÁN

Jeden sedlák měl věrného psa, kterému říkal Sultán. Sultán zestárl a ztratil všechny zuby, takže už nemohl nic pevně chytit do tlamy. Jednoho dne stál sedlák se ženou před chalupou a řekl: „Zítřka starého Sultána zastřelím, už k ničemu není.“ Žena, která cítila s věrným zvířetem, mu odpověděla: „Když nám tak dlouho věrně sloužil, snad bychom ho mohli z milosti teď živit.“ — „Ale kdež,“ trval na svém sedlák. „Jsi hloupá, ženo. Sultán už nemá v tlamě ani jediný zub a žádný zloděj se ho nebojí. Tak už je na čase, aby pošel. A že nám sloužil? Vždyť za to taky dostával dobře nažrat.“

Ubohý pes, který se vyhříval nedaleko od nich na sluníčku, všechno slyšel. A byl smutný, že zítřek má být jeho posledním dnem. Měl jednoho dobrého přítele, a to byl vlk. K tomu se večer vyplížil do lesa a naříkal si na osud, který ho čeká. „Poslyš, kmotříčku,“ řekl mu vlk, „jenom neztrácej kuráž, já ti z té nepříjemnosti pomohu. Něco mě napadlo. Zítřka časně ráno půjde tvůj pán se ženou na sena a vezmou s sebou i své dítě, protože v domě nikdo nezůstane. Když pracují, nechávají dítě obyčejně ležet za keřem ve stínu. Lehni si vedle něho, jako bys ho chtěl hlídat. Já pak vyjdu z lesa a dítě odnesu. Ty rychle vyskoč a běž za mnou, jako bys mi ho chtěl zase vzít. Pustím dítě a ty je přineseš rodičům zpátky. Uvěří, žeš ho zachránil, a budou ti tak vděční, že ti jistě neublíží. Naopak, budou si tě nade všechno vážit a dají ti všechno, co potřebuješ.“

Ten nápad se psovi líbil. A jak si to vymyslili, tak to také provedli. Otec vykřikl, když viděl vlka, jak utíká s jeho dítětem do polí. Ale když mu starý Sultán přinesl dítě zpátky, zaradoval se, pohladil ho a řekl: „Nezkřívíme ti ani chloupek, budeš u nás dostávat jíst, dokud budeš naživu.“ A ženě řekl: „Jdi hned domů a uvař starému Sultánovi kaši, tu nemusí kousat, a přines z mé postele polštář. Dám mu ho na spaní.“

Od té doby se vedlo Sultánovi tak dobře, jak si jen mohl přát. Brzy nato ho navštívil vlk a měl radost, že se všechno tak podařilo. „Ale kmotříčku,“ řekl mu, „zato jistě přimhouříš oko, když tu a tam vezmu tvému pánovi tučnou ovci. Dneska se jednomu těžko shání živobyčí.“ — „Z toho nic nebude,“ odpověděl Sultán. „Já zůstanu pánovi věrný, to nemohu dopustit.“

Vlk se domníval, že to pes nemyslí vážně. Připlížil se v noci a chtěl odnést ovci. Ale sedlák, kterému Sultán prozradil vlkův úmysl, si na vlka počíhal a načechral mu cepem pořádně hřbet. Vlk musel utéct, ale volal na psa: „Jen počkej, brachu, tohle mi zaplatíš!“

Druhý den ráno poslal vlk vepře, aby pozval psa ven do lesa, kde se spolu

oba porovnájí. Starý Sultán nenašel jiného svědka než kočku, která měla jen tři nohy. A jak tak vyšli do lesa, poskakovala chudák kočka po třech a bolestí vztyčovala ohon do výšky. Vlk a jeho svědek už byli na místě. A když viděli, jak protivník přichází k nim, lekli se, že nese s sebou šavli — tu jim totiž připomínal kočičí ocas. A jak to ubohé zvíře hupsalo po třech, zdálo se jim, že zvedá pokaždé kámen a chce ho po nich hodit. Vlk s vepřem dostali strach. Divoký vepř zalezl do listí a vlk vyskočil na strom. Pes s kočkou došli na místo a divili se, že nikoho nevidí. Jenomže divoký vepř se v křoví dobře neschoval, vyčnívaly mu z listí uši. Jak se kočka pozorně rozhlížela, vepř zastříhal ušima. Kočka si myslela, že to tam běží myš, skočila do křoví a mocně se zakousla. Vepřík vyskočil s divokým kvikotem, pelášil pryč a kvičel: „Tuhle na stromě sedí pravý viník.“ Pes s kočkou se tam podívali a uviděli vlka. Ten se tak zastyděl za zbabělost, kterou předtím prokázal, že se raději se starým Sultánem usmířil.

49. ŠEST LABUTÍ

Jednou byl jeden král na lovu v hlubokém lese. Hnal se za divokou zvěř tak rychle, že mu nikdo z jeho družiny nestačil. Když nadešel večer, král se zastavil, rozhlédl se a poznal, že zabloudil. Hledal, kudy z lesa vyjít, ale nikde neviděl světlejšího místečka. Tu spatřil stařenu, která k němu přicházela, pokyvujíc hlavou. Byla to však čarodějnice. „Milá stařenko,“ oslovil ji král, „nemohla byste mi ukázat cestu z lesa?“ — „Ó ano, pane králi,“ odpověděla mu stařena, „to bych mohla. Ale mám jednu podmínku. A když ji nesplníte, nikdy z lesa nevyjdete a musíte tu hlady zemřít.“ — „Jaká je to podmínka?“ zeptal se král. „Mám dceru,“ vyprávěla mu stařena, „která je nejkrásnější, jakou na světě vůbec můžete najít, a právem si zaslouhuje stát se vaší ženou. Uděláte-li ji královnou, ukáži vám cestu z lesa.“ Král v úzkosti svolil a stařena ho odvedla ke své chatrči, kde seděla u ohně její dcera. Ta přijala krále, jako by ho již byla očekávala. Král viděl, že je opravdu velmi krásná, ale jemu se přece jen nelíbila. A kdykoliv na ni pohlédl, v nitru ho obešla hrůza. Když vzal dívku k sobě na koně, ukázala mu stařena cestu. Tak se dostal zpět na svůj zámek a slavila se svatba.

Král byl již jednou ženat a po první ženě mu zůstalo sedm dětí, šest hochů a jedna dívka, které nadevše miloval. Protože se bál, že s nimi macecha nebude vlídně jednat a že by jim snad i ublížit mohla, dal je odvést do osamělého zámku, který stál uprostřed lesa. Zámek byl tak ukrytý a cestu k němu bylo tak těžko najít, že by ji byl sám nenašel, kdyby mu byla jedna vědma nedarovala kouzelné klubíčko příze. Když je hodil na zem, samo se rozvíjelo a ukazovalo mu cestu. Král chodíval ale tak často za svými milovanými dětmi, že královně začala být jeho nepřítomnost nápadná. Byla zvědavá, toužila se dovědět, co král tak sám venku v lese dělá. Podplatila své sluhy a ti jí prozradili tajemství a řekli jí i o tom klubíčku, které samo ukazovalo cestu. Od té chvíle neměla klid, dokud nevypátrala, kde král to klubíčko ukrývá. Pak ušila bílé hedvábné košilky, a protože od své matky znala všelijaké čáry, všila do košilek kouzlo. A když jednou odjel král na hon, vzala košilky a vydala se do lesa. Klubíčko jí ukázalo cestu. Děti, které z dálky zahlédly někoho přicházet, myslely, že to jde jejich milovaný tatínek, a s radostí mu běžely naproti. Královna přehodila každému jednu z košilek. Jak se košilka dotkla jejich těla, proměnily se děti v labutě a odlétly daleko nad les. Královna se spokojeně vrátila domů a myslela si, že se nevlastních dětí zbavila. Ale mýlila se. Děvčátko jí neběželo s bratry naproti a královna nic o něm nevěděla. Na druhý den se vrátil král a šel navštívit své děti, našel však jenom svou dcerku. „Kde jsou tví bratři?“ ptal se jí. „Ach tatínku,“

odpovědělo děvčátko. „Bratříčci jsou pryč, nechali mě tu samotnou.“ A vyprávělo mu všechno, co vidělo ze svého okénka. Jak se bratři proměnili v labutě a odletěli daleko nad les. Ukázalo mu i pera, která shodili dolů na dvůr a která posbíralo. Král naříkal, ale nepomyslel ani, že ten zlý čin spáchala královna. Báł se jen, že by mohl přijít i o dcerušku, a rozhodl se proto, že ji vezme s sebou na zámek. Dívenka však měla strach z macechy a prosila krále, aby směla ještě tuto noc zůstat v lesním zámku.

Ubohá dívenka si pomyslela: Už tu stejně déle nezůstanu, půjdu hledat své bratry. A když nadešla noc, utekla a pustila se rovnou do lesa. Tak šla celou noc a celý den, až únavou nemohla dál. Tu spatřila chatrč, vylezla nahoru a našla tam světničku se šesti malými postýlkami. Netroufala si však do některé lehnout, vlezla si proto pod jednu z nich, natáhla se na holou zem a tak chtěla strávit noc. Ale když se slunce chystalo zapadnout, uslyšela náhle jakýsi šumot a viděla, jak do místnosti vletělo oknem šest labutí. Usedly na zem a jedna druhou oštipovaly, až si tak vytrhaly všechna pera a labutí kůže s nich spadla jako košile. Dívenka na ně pohlédla a poznala v nich své bratry. Zaradovala se a vylezla zpod postele. Bratři měli stejně velikou radost, když uviděli svou sestřičku. Ale jejich radost netrvala dlouho. „Tady nemůžeš zůstat,“ řekli jí, „to je úkryt loupežníků. Přijdou -li domů a najdou tě, tak tě zabijí.“ — „Copak mě nemůžete ochránit?“ ptala se jich sestřička. „Nemůžeme,“ odpověděli jí. „Smíme denně večer na pouhou čtvrt hodinu svléci labutí kůže a v té chvíli máme zase svou lidskou podobu. Potom se však znovu proměňujeme v labutě.“ Dívenka se rozplakala a ptala se jich: „Cožpak vás nikdo nemůže vysvobodit?“ — „Ach ne,“ odpověděli jí. „To je příliš těžké. To bys nesměla po šest let promluvit ani se zasmát a za tu dobu bys musela pro nás ušít šest košilek z narcisů. Jakmile bys vypustila z úst jedno jediné slůvko, je všechna tvá námaha nadarmo.“ A když jí to bratři dořekli, uplynula čtvrt hodina, oni se znovu proměnili v labutě a vyletěli oknem ven.

Dívenka si však pevně předsevzala, že bratry vysvobodí, i kdyby ji to mělo stát život. Opustila chatrč, odešla hluboko do lesa, sedla si do větví stromu a přečkala noc. Druhý den ráno se vydala sbírat narcisy a dala se do šití. Mluvit neměla s kým a do smíchu jí vůbec nebylo. Seděla jen a hleděla si své práce. Když tam tak strávila dlouhou a dlouhou dobu, stalo se, že lesem projížděl král té země na lovu. Jeho lovci přišli ke stromu, na kterém dívka seděla. Volali na ni a ptali se: „Kdo jsi?“ Ona však neodpověděla. „Pojď dolů k nám,“ vybízeli ji. „Nic ti neuděláme.“ Zavrtěla jen hlavou. Když na ni naléhali dále a zasypávali ji otázkami, hodila jim zlatý náhrdelník, aby se už uspokojili a odešli. Oni však nepovolili, tu jim hodila svůj pás. A když ani to nepomohlo, hodila jim i své podvazky a tak postupně všechno, co měla na sobě a co mohla postrádat. Tak jí

nezůstala než prostá košilka. Lovci se tím však nedali odbýt, vylezli na strom, snesli dívku dolů a přivedli ji před krále. „Kdo jsi? A co děláš na stromě?“ ptal se jí král. Ona však neodpověděla. Vyptával se jí ve všech řečech, které znal, ale ona zůstávala němá jak ryba. Protože byla tak krásná, královo srdce promluvílo a on k ní pocítil velikou lásku. Přehodil přes ni svůj plášť, vyzvedl ji k sobě na koně a odvezl si ji na svůj zámek. Dal jí ušít bohaté šaty a ona zářila krásou jako jasný den. Ale jediné slovíčko z ní nikdo nevymámil. Král ji posadil u tabule po svém boku a její skromnost a vlídnost se mu tak zalíbily, že řekl: „Tuto dívku si vezmu a žádnou jinou na celém světě.“ Za několik dnů se s ní opravdu oženil.

Král měl však zlou matku. Ta byla se sňatkem nespokojena a ošklivě pomlouvala mladou královnu. „Kdopak ví, odkud ta poběhlice je,“ říkala. „Ani neumí mluvit. Není krále hodna.“ Za rok, když se královně narodilo první děťátko, králova matka jí ho vzala a ve spánku jí potřísnila ústa krví. Pak šla ke královi a obžalovala ji, že je lidožroutka. Král tomu nechtěl věřit a nestrpěl, aby mladé královně někdo ublížil. Ta však stále jen seděla a šila košile a ničeho jiného si nevšímal. Podruhé, když se jí zase narodil hezký chlapeček, provedla falešná tchyně stejný podvod. Král se však nemohl odhodlat a uvěřit jejím pomluvám. Řekl jí: „Moje žena je příliš zbožná a dobrá, aby něco takového mohla udělat. Kdyby nebyla němá a mohla se hájit, vyšla by její nevina najevo.“ Když ale stará královna potřetí odcizila narozené dítě a obžalovala králova ženu, která se ani slůvkem nebránila, král už nemohl jinak. Musel ji odevzdat soudu, který ji odsoudil k upálení na hranici.

Nadešel den, kdy měl být rozsudek vykonán. A byl to zároveň poslední den těch šesti let, po která nesměla mladá královna promluvit ani se usmát a tím své milé bratry vysvobodila z moci zlého kouzla. Šest košilek bylo hotovo, jen na poslední ještě scházel levý rukáv. Když ji teď vedli k hranici, přehodila si košile přes paži. A když už stála nahoře a právě měl být zapálen oheň, tu se ohlédla a viděla přilétat šest bílých labutí. Viděla, že se blíží její vysvobození, a srdce se jí rozbušilo radostí. Labutě se k ní snesly a usedly, takže jim mohla přehodit bílé košilky. Jak se jich košile dotkly, spadly z nich labutí kůže a před mladou královnou stálo všech šest jejích bratrů. Byli všichni krásní a svěží. Jen nejmladšímu chyběla levá paže a místo ní měl na zádech labutí křídlo. Objímali se a líbali se navzájem. Královna šla ke králi, který nebyl překvapením mocen slova, a řekla mu: „Nejmilejší choti, teď konečně smím promluvit a mohu ti říci, že jsem nevinná a že mě tvoje matka křivě obvinila.“ A vyprávěla mu, jak ho stará královna podvedla, jak jí vzala její tři děti a tajně je ukryla. K velké radosti králově je našli a přivedli. Zlou tchyni za trest přivázali k hranici a upálili.

Král s mladou královnou a s jejími šesti bratry žili pak dlouho a dlouho ve štěstí a míru.

50. ŠÍPKOVÁ RŮŽENKA

Před dávnými časy žili král s královnou, kteří si den ze dne přávali: „Kéž bychom tak měli nějaké děťátko!“ A stále žádné nepřicházelo. Tu jednou, když královna seděla v lázni, vylezla z vody na zem žába a oslovila ji: „Tvoje přání se splní. Než se rok s rokem sejde, narodí se ti dcerka.“ Co žába řekla, to se také stalo. Královně se narodila dceruška tak krásná, že král nevěděl, co by radostí dělal, a tak vystrojil velikou hostinu. Pozval nejen svoje příbuzné a známé, ale i moudré vědmy, aby byly dítěti příznivě nakloněny. Bylo jich třináct v jeho říši. Protože král měl však jen dvanáct zlatých talířů, z nichž měly jíst, musela jedna zůstat doma. Hostinu oslavili se vši slávou, a když byla u konce, podarovaly moudré vědmy dítě svými vzácnými dary: jedna ctností, druhá krásou, třetí bohatstvím a tak postupně vším, co si člověk na světě jen může přát. Když jedenáctá konečně odříkala své přání, vstoupila náhle dovnitř i třináctá. Chtěla se pomstít za to, že ji nepozvali. Nikoho nepozdravila, na nikoho ani nepohlédla a hlasitě zvolala: „Až bude královské dceři patnáct let, píchne se o vřeteno a zemře!“ Víc nepromluvila ani slovo, obrátila se a odešla ze sálu.

Všichni leknutím ustrnuli, tu však přistoupila dvanáctá vědma, která ještě nevyslovila své přání. A protože nemohla zlou sudbu zrušit, ale jenom zmírnit, řekla: „Nebude to však smrt, nýbrž jen stoletý hluboký spánek, do něhož královská dcera upadne.“

Král, který chtěl uvarovat své milované dítě veškerého neštěstí, nakázal, aby všechna vřetena v celé říši byla spálena. A na jeho dcerce se vyplnily všechny věštby moudrých žen. Byla tak krásná, způsobná, vlídná a rozumná, že si ji musel zamilovat každý, kdo na ni jen pohlédl.

Stalo se, že v den jejích patnáctých narozenin král s královnou nebyli doma a dívěnka zůstala docela sama v zámku. Procházela se po všech chodbách, nahlížela do místností a komnat, jak se jí zlíbilo. Tak přišla až do staré věže. Vystoupila po úzkých točitých schodech a došla k malým dvířkám. V zámku vězel zrezivělý klíč, a když jím otočila, dveře se rozlétly. V malé komůrce tam seděla nějaká stařena s vřeténkem a pilně předla len.

„Dobrý den, matičko,“ pozdravila ji královská dcerka. „Copak to tu děláš?“ — „Předu,“ odpověděla stařena a kývla hlavou. „A co to tak vesele poskakuje?“ ptala se dívěnka. Vzala vřeténko a chtěla si také zapříst. Jakmile se však vřeténka dotkla, splnila se zlá věštba třinácté vědmy a děvčátko se píchlo do prstu.

V okamžiku, kdy píchnutí ucítila, klesla na lůžko, které tam blízko stálo, a

upadla do hlubokého spánku. A ten spánek se rozšířil po celém zámku. Král s královnou, kteří se právě vrátili a vstoupili do sálu, usnuli a celý dvůr s nimi. Spali i koně ve stáji, psi na dvoře, holubi na střeše, mouchy na zdi, dokonce i oheň, který plápolal v krbu, ztichl a usnul a pečeně se přestala smažit a kuchař, který chtěl zrovna zatahat kuchtíka za vlasy, protože na něco zapomněl, kuchtíka pustil a usnul. I vítr se utišil a na stromech před zámkem se nepohnul ani lísteček.

A kolem zámku se začalo rozrůstat šípkoví, které rok od roku houstlo a mohutnělo, až obrostlo celý zámek a přerostlo jej tak, že z něho už nebyla vidět ani vlajka na věžičce. V zemi se však vyprávělo o krásné spící Šípkové Růžence, jak se královská dcerka jmenovala. A tak přicházeli čas od času princové a snažili se proniknout šípkovým křovím do zámku. Ani jednomu se to nepodařilo, trny držely pevně, jako by měly ruce. Královští synové na nich zůstávali viset, nemohli se dostat zpátky a žalostně umírali. Po mnoha a mnoha letech zase jednou zavítal do země jeden princ a slyšel, jak nějaký stařec vypráví o šípkových růžích, za kterými prý stojí zámek. V tom zámku že už sto let spí překrásná princezna, které říkají Šípková Růženka, a s ní král, královna a celý dvůr. Už i od dědečka slyšel, kolik princů již přišlo a pokoušelo se proniknout šípkovím. I to, že tam zůstali v trní a žalostně zemřeli. Tu řekl mládenec: „Já se nebojím. Půjdu a osvobodím Šípkovou Růženku.“ Ať ho dobrý stařík zrazoval jak chtěl, nic nedal na jeho slova.

V té době ale právě uplynulo oněch sto let a nadešel den, kdy měla Šípková Růženka znovu procitnout. Když se princ blížil k šípkovým keřům, byly to už samé velké nádherné květy. Ty se samy rozestoupily a nechaly ho vejít dovnitř bez jediného škrábnutí. Jakmile vešel, znovu se zavřely. V zámeckém dvoře viděl ležet spící koně a psy, na střeše seděli holubi, hlavičky schované pod křídly. A když vešel do zámku, spaly tam mouchy na zdech, kuchař v kuchyni ještě stál s rukou napřaženou, jako by chtěl kuchtíka chytit, a děvečka seděla u černé slepice, kterou se právě chystala oškubat. Princ šel dál a v sále viděl celou královskou radu, která tam ležela a spala, a nahoře na trůnu leželi král s královnou. Šel ještě dál. Všechno bylo tak tiché, že bys vlastní dech slyšel. Konečně došel princ k věži. Otevřel dveře do malé komory, v které spala Šípková Růženka. Ležela tam a byla tak krásná, že od ní nemohl oči odtrhnout. Sklonil se nad ní a políbil ji. Jak se jí dotkl rty, otevřela Šípková Růženka oči, probudila se a vládně na něho pohlédla. Pak šli společně do sálu, a tam se probudili král s královnou a celá dvorská rada a všichni na sebe udiveně hleděli. Koně na dvoře vstali a otrásali se, honící psi skákali a vrtěli ohony. Holubi na střeše vytáhli hlavičky zpod křídel, rozhlédli se a odlétli do polí. Mouchy na zdech lezly dál, oheň v krbu se znovu rozhořel, zaplápolal a vařil jídlo, pečeně se

začala zase péci a kuchař dal kuchtíkovi pohlavek, až vykřikl. A děvečka doškubala černou slepici.

A pak oslavili svatbu Šípkové Růženky s princem se vsí slávou. A žili šťastně a spokojeně až do smrti.

51. HOLÁTKO

Byl jednou jeden lesník a ten se vydal do lesa na hon. Jak vešel do lesa, uslyšel křik, jako když malé dítě nařiká. Šel za tím zvukem, až přišel k vysokému stromu, a na tom stromě nahoře sedělo malé dítě. Matka s ním usnula pod stromem a dravý pták spatřil dítě v jejím klíně. I přiletěl, chytil je do zobáku a posadil na vysoký strom.

Lesník vylezl na strom, snesl dítě dolů a pomyslně si: „Vezmeš si dítě s sebou domů a vychováš je společně se svou Lenkou.“ Vzal tedy dítě domů a obě vyrůstaly společně. A to, které našel na stromě, pojmenoval Holátko, protože je našel na stromě jako ptačí mládě. Lenka a Holátko se měli rádi, tak rádi, že když jeden druhého neviděli, bylo jim smutno.

Ten lesník měl starou kuchařku. Jednou večer vzala kuchařka dva kbelíky a šla pro vodu. A nešla jen jednou, ale šla několikrát ven ke studni. Lenka to viděla a ptala se jí: „Poslyš, stará Zuzano, proč nosíš dneska tolik vody?“ — „Když to nikomu neprozradíš, tak ti to řeknu.“ Lenka slíbila, že ne, že to nikomu neprozradí, a kuchařka jí řekla: „Zítra ráno, až bude lesník na honu, tak dám vodu na oheň, a až bude vřít, hodím do ní Holátko a uvařím ho v ní.“

Nazítří brzičko ráno lesník vstal a odešel na hon. A když byl pryč, ležely děti ještě v posteli. Tu řekla Lenka Holátku: „Jestli ty mne nikdy neopustíš, já tebe taky neopustím.“ A Holátko řeklo: „Teď a nikdy jindy ne.“ Tu mu Lenka prozradila: „Chci ti jenom říci, že stará Zuzana včera večer nosila do domu spoustu kbelíků vody. A když jsem se jí ptala, proč to dělá, tak mi řekla, když to nikomu neprozradím, že mi to řekne. Tak jsem jí řekla, že to jistě nikomu neprozradím. A pak mi řekla, že ráno, až bude tatínek na honu, dá na oheň plný kotel vody, že tě tam hodí a uvaří tě. Ale teď už honem vstaňme, oblečme se a pojďme spolu pryč.“

Tak obě děti vstaly, rychle se oblékly a odešly. Jakmile se voda v kotli vařila, šla kuchařka do ložnice pro Holátko, aby je hodila do kotle. Ale když tam vešla a přistoupila k postýlkám, byly už obě děti ty tam. Kuchařka dostala strach a řekla si: „Copak jen řeknu, až se lesník vrátí a uvidí, že jsou děti pryč? Musíme honem za nimi, abychom je zase našli.“

Poslala tři čeledíny, aby běželi za dětmi a přivedli je. Ale děti seděly na kraji lesa, a když z dálky spatřily tři běžící čeledíny, řekla Lenka Holátku: „Jestli ty mne nikdy neopustíš, já tebe taky neopustím.“ A Holátko řeklo: „Teď a nikdy jindy ne.“ A Lenka mu tedy řekla: „Proměň se v růžový proutek a já se změním v růžičku.“

A když ti tři čeledíni došli k lesu, nebylo tam nic než růžový keřík a jedna růžička na něm. Ale po dětech ani památky. „To se nedá nic dělat,“ řekli si a šli domů. Kuchařce pověděli, že široko daleko nezahlédli nic než růžový keřík a jednu růžičku na něm. Stará kuchařka se na ně rozkřikla: „Nedovtipové nedovtipní, ten růžový keř jste měli rozsekat a růžičku utrhnout a přinést domů. Honem to běžte udělat!“

Tak museli běžet podruhé a hledat znovu. Děti je ale viděly už z dálky a Lenka řekla: „Holátko, jestli ty mne nikdy neopustíš, já tebe taky neopustím.“ Holátko řeklo: „Teď a nikdy jindy ne.“ Lenka mu tedy řekla: „Tak se proměň v kostel a já se změním ve svícen.“ A když tam teď tři čeledíni došli, nebylo tam nic než kostel a v něm svícen. Řekli si tedy: „Co bychom tady dělali? Pojdme domů.“ Když přišli domů, ptala se kuchařka, jestli něco našli. Řekli jí, že nenašli nic než kostel, ve kterém byl svícen. „Vy potřeštěnci potřeštění,“ hubovala je kuchařka, „proč jste kostel nezbořili a svícen nevzali s sebou domů?“

Tentokrát se vypravila za dětmi s třemi čeledíny i sama kuchařka. Ale děti zase už z dálky viděly, že jdou tři čeledíni a za nimi se kolébá kuchařka. Tu řekla Lenka: „Holátko, jestli ty mne neopustíš, já tebe taky neopustím.“ Holátko zase řeklo: „Teď a nikdy jindy ne.“ Lenka mu tedy řekla do třetice: „Proměň se v rybník a já se změním v kachničku.“

Kuchařka došla až k nim, a když uviděla rybník, lehla si u břehu na zem a chystala se, že ho celý vypije. Ale vtom k ní připlavala kachnička, popadla milou kuchařku zobákem za hlavu a vtáhla ji do vody. A tak se stará čarodějnice utopila.

Obě děti se pak spolu vesele vrátily domů. A jestli neumřely, žijí tam spolu dodnes.

52. KRÁL DROZDIVOUS

Jeden král měl dceru, která byla nepředstavitelně krásná, ale přitom tak pyšná a zpupná, že jí nebyl žádný nápadník po chuti. Jednoho po druhém odmítala a ještě si z nich tropila šašky. Jednou dal zase král vystrojit velikou slavnost a pozval na ni z daleka široka všechny mládence chtivé ženitby. Podle hodnosti a stavu je pak všechny pěkně seřadil do řady. Nejdřív stáli králové, potom vévodové, knížata, hrabata a svobodní páni a naposled obyčejní šlechtici. Pak prováděli královskou dceru jejich řadami. Ale ona na každém nápadníkovi našla něco, co se jí nezdálo. Jeden jí byl příliš tlustý: „Jako bečka kadečka!“ řekla o něm. Jiný zase příliš dlouhý: „Motovidlo, je jak bidlo!“ Třetí zase příliš malý: „Malý tlouštítko, vždyť je pro smích!“ čtvrtý příliš bledý: „Neduživá blednička, vždyť je jak smrt kmotříčka!“ Pátý příliš červený: „Prapodivný pták, rudý je jak rak!“ Šestý jí zase nebyl dost rovně rostlý: „Vždyť se křiví jak za kamny čerstvé dříví!“ A tak na každém našla něco pro smích. Nejvíce ze všech se však posmívala dobrotivému králi, který stál docela vpředu a měl křivě rostlou bradu. „Jejej, ten má vous jak zobavý drozd!“ volala a smála se na celé kolo. A od té chvíle už dobrému králi zůstala přezdívka Drozdivous. Když její otec, starý král, viděl, že se jeho dcera jen a jen každému posmívá a že pohrdá všemi ženichy, kteří se tu sešli, rozhněval se na ni a zapřísáhl se, že jí dá za manžela prvního žebráka, který se namane u jejich vrat.

Za několik dní se zastavil pod jejich okny potulný zpěvák a začal vyhrávat a zpívat, aby mu hodili nějakou almužnu. Jak ho král uslyšel, přikázal ihned, aby zpěváka přivedli k němu. Potulný zpěvák předstoupil před krále ve špinavých, rozedraných hadrech, zazpíval jemu i jeho dceři, a když skončil, poprosil o almužnu. Král mu řekl: „Tvůj zpěv se mi tak zalíbil, že ti dám svou dceru za ženu.“

Princezna se ulekla, ale král jí řekl: „Zapřísáhl jsem se, že tě dám prvnímu žebrákovi, který se namane. A svou přísahu dodržím.“ Nepomohla žádná přímluva, přivedli faráře a milá princezna se musela bez meškání provdat za potulného zpěváka. Když byli svoji, řekl jí král: „Když jsi teď žebráková žena, nesluší se, abys déle zůstávala na mém zámku. Musíš se vydat do světa se svým manželem.“

A tak si ji žebrák odvedl za ruku ze zámku a ona s ním musela jít hezky pěšky po svých. Když přišli do velikého lesa, ptala se ho:

„Komupak patří ten krásný hvozd?“

*„Ten? V tom je pánem král Drozdivous.
Proč sis ho nevzala? Byl by tvůj.“
„Ach já hloupá, co jsem udělala!
Proč jen jsem se za něj neprovdala!“*

Pak šli dál, až došli na velikou louku, a princezna se ptala znovu:

*„Komupak patří ta krásná louka?“
„Na té je pánem král Drozdivous.
Proč sis ho nevzala? Byla by tvá.“
„Ach já hloupá, co jsem udělala!
Proč jen jsem se za něj neprovdala!“*

Potom procházeli velikým městem a ona se zeptala znovu:

*„Komupak patří to krásné město?“
„I v něm je pánem král Drozdivous.
Proč sis ho nevzala? Bylo by tvé.“
„Ach já hloupá, co jsem udělala!
Proč jen jsem se za něj neprovdala!“*

„Ani trochu se mi nelíbí,“ řekl jí potulný zpěvák, „že bys stále jen chtěla za manžela někoho jiného. Já ti nejsem snad dost?“ Konečně došli k maličkému domku a tu princezna povídá:

*„Bože, jak ten domek maličký je!
Jaký nuzák to v něm asi žije?“*

„Ten dům je můj a tvůj,“ odpověděl jí potulný zpěvák. „V něm budeme spolu bydlet a hospodařit.“ Když chtěla vejít nízkými vrátky, musela pěkně sklonit hlavu. „Kde jsou sluhové?“ ptala se hned. „Kdežpak sluhové!“ odpověděl zpěvák. „Sama musíš udělat, co chceš, aby bylo uděláno. Jen hezky rychle rozděluj oheň, přistav vodu a uvař mi jídlo.“

Jenomže princezna neměla ani potuchy, jak se rozdělává oheň a jak se vaří jídlo. A tak musel žebrový zpěvák sám přiložit ruku k dílu, aby se jakž takž zdařilo. Když skrovně pojedli, ulehli na lůžko. Ale časně ráno ji už vyhnal z postele, aby v domě uklidila. Tak spolu žili několik dnů, jak se dalo, a zásoby se jim značně ztenčily. Tu řekl muž: „Takhle to dál nejde, ženo. Nic nevyděláváme, jenom ze zásob ujídáme. Musíš plést košíky.“ Šel ven, nařezal vrbové proutí a donesl je domů. Princezna se dala do pletení, ale tvrdé proutí jí rozpíchal jemné

ruce až do krve. „Vidím, že to takhle nepůjde,“ řekl muž. „Raději to zkus s předením, to ti snad půjde líp.“ Sedla si k přeslici a zkusila příst, ale ostré vlákno jí brzy pořezalo měkké prsty, až jí tekla krev. „Tak vidíš,“ řekl jí muž. „K žádné práci se nehodíš. Špatně jsem s tebou pochodil. Zkusím si zavést obchod s hrnci a hliněným nádobím. Ty půjdeš na trh a budeš tam zboží nabízet.“ Ach ouvej, pomyslna si princezna, co až přijdou na trh lidé z království mého otce a uvidí, jak tam sedím a nabízím zboží? Ti se mi budou vysmívat! Ale nic nepomohlo, musela se přičinit, aby nezemřeli hladu. Tak tedy šla. Poprvé se jí vedlo dobře, protože byla krásná a lidé od ní rádi kupovali a platili jí, kolik žádala. Nejednen kupec jí dokonce dal peníze a zboží si od ní ani nevzal. Dokud jim ty peníze stačily, žili z výdělku. Potom muž zase nakoupil nové zásoby nádobí. Usadila se s ním na kraji tržiště, rozložila zboží před sebe a nabízela. Tu se náhle objevil podnapilý husar a vjel s koněm přímo doprostřed jejího nádobí. Všechno se rozlétlo na tisíce střepů. Princezna se dala do pláče a nevěděla, co si strachem počít. „Ach, co jen se mnou bude!“ bědovala. „Co jen mi řekne můj muž!“ Běžela domů a všechno mu o tom neštěstí po pravdě pověděla. „To je také nápad, usadit se na kraj tržiště s hliněným nádobím!“ řekl na to muž. „Přestaň naříkat. Vidím už, že se opravdu k žádné pořádné práci nehodíš. A tak jsem zašel do zámku našeho krále poptat se, jestli náhodou nepotřebují služku do kuchyně. Slíbili mi, že tě tam vezmou. Dostaneš tam zadarmo najíst.“

Tak se princezna stala služebnou v zámecké kuchyni. Byla k ruce zámeckému kuchaři a musela vykonávat všechny nejhorší práce. Přidělala si pod suknici dvě kapsy, do každé schovala jeden hrníček, a tak nosila domů, co jí v kuchyni darovali ze zbytků panských jídel. Tím se i s mužem živili.

Za nějaký čas se v zámku chystala veliká sláva, nejstarší králův syn se měl ženit. V ten den se ubohá princezna přikradla nahoru a stoupla si ke dveřím do sálu, aby se alespoň okem potěšila. Když rozžali světla a do sálu začali přicházet hosté, jeden krásnější než druhý, a všechno kolem zářilo a skvělo se nádherou, sevřelo se královské dceři lítostí srdce. Smutně uvažovala o svém osudu a proklínala svou někdejší pýchu a zpupnost, které ji přivedly k takovému ponížení a do takové nuzoty. Sluhové kolem ní přecházeli s mísami vybraných jídel, jejichž známé vůně ji pokaždé libě ovanuly. Tu a tam jí některý hodil pár drobtů. Schovávala si je do hrníčků pod suknici, aby je mohla večer donést domů.

Náhle se objevil na prahu sám královský syn, celý v sametu a hedvábí a se zlatými řetězy kolem šíje. Když uviděl ve dveřích krásnou mladou ženu, vzal ji za ruku a chtěl se s ní dát do tance. Ona se však zdráhala a nejvíc ze všeho se ulekla, když spatřila, že ten princ je král Drozdivous, který se o ni tehdy ucházel a kterého ona s výsměchem odmítla. Zdráhání jí však nic nepomohlo, král jí vzal

za ruku a vedl ji do sálu. V té chvíli se jí přetrhla tkanice, na které měla přivázané kapsy s hrníčky, schované hrníčky jí upadly, polévka se roztekla po podlaze a do ní se rozsypaly všechny zbytky jídla. Jak to hosté uviděli, všichni se hlasitě rozesmáli a výsměch nebral konce. Princezně bylo tak hanba, že by se v té chvíli byla viděla raději deset metrů pod zemí. Skočila ke dveřím a chtěla utéci, ale na schodišti ji dostihl jakýsi muž a odváděl ji zpátky do sálu. Pohlédla mu do tváře — byl to opět král Drozdivous. Jak se podivila, když jí začal vlídně domlouvat: „Jen se ničeho neboj. Ten potulný zpěvák, který s tebou bydlel v ubohém malém domku, to jsem já sám. Zamiloval jsem si tě, když jsem tě poprvé uviděl. A kvůli tobě jsem přišel v tom převlečení. A ten husar, který ti s koněm rozdupal na tržišti nádobí, to jsem byl také já. To všechno jsem udělal jen proto, abych tě odnaučil tvé pýše a potrestal tě za zpupnost, s jakou ses mi tehdy vysmála.“ Princezna se hořce rozplakala a řekla: „Příliš jsem ti ukřivdila a nejsem hodna stát se tvou ženou.“ Ale král ji konejšil: „Utiš se a neplač, všechny ty zlé dny jsou už navždycky za námi. Teprve teď, když ses změnila, oslavíme svou pravou svatbu.“ V té chvíli už přišly komorné a oblékly ji do nádherných šatů. Přišel i její otec a celý dvůr a blahopřáli jí k sňatku s dobrotivým králem Drozdivousem. A pak teprve začala ta pravá slavnost. Ach, proč jen jsme tam my všichni také nemohli být!

53. SNĚHURKA

Jednou, bylo to uprostřed zimy a sněhové vločky poletovaly z nebe jako peříčka, seděla jedna královna u okna, které mělo rám z černého ebenového dřeva, a šila. A jak tak při šití pohlédla ven na sněhové vločky, píchla se jehlou do prstu a tři krůpěje krve skanuly do sněhu. Červeň se tak krásně vyjímalala na bělostném sněhu a královna si v duchu pomyslila: Kéž bych měla děťátko běloučké jak sníh, červené jako krev a černé jako ebenové dřevo rámu. Netrvalo dlouho a narodila se jí dceruška běloučká jak sníh, červená jako krev, vlásky černé jako eben, a proto jí dali jméno Sněhurka. Jakmile se děťátko narodilo, královna zemřela.

Král si za rok našel jinou manželku. Byla to krásná žena, ale pyšná a zpupná, a nemohla snést pomyšlení, že by někdo byl krásnější než ona. Měla kouzelné zrcadlo, a kdykoliv se před něj postavila a zhlížela se v něm, ptávala se:

*„Zrcadlo, zrcadlo, odpověz mi,
je někdo krásnější v celé zemi?“*

A zrcadlo odpovídalo:

„Vy jste, paní, nejkrásnější v celé zemi.“

Tu byla spokojena, neboť věděla, že zrcadlo mluví pravdu.

Sněhurka však dorůstala a byla čím dál tím krásnější, a když jí bylo sedm let, byla krásná jako jarní den, ba krásnější než sama královna. A když se královna zas jednou zeptala zrcadla:

*„Zrcadlo, zrcadlo, odpověz mi,
je někdo krásnější v celé zemi?“*

Tu zrcadlo odpovědělo:

*„U nás jste, královno, vy nejkrásnější,
Sněhurka ale je tisíckrát hezčí.“*

Královna se ulekla, závistí zbledla a zezelenala. A od té chvíle se jí srdce v kámen obrátilo, kdykoliv Sněhurku spatřila, tolik děvčátko nenáviděla. Závist a pýcha rozbujely jí v srdci jako býlí, dnem i nocí už nenacházela chvilky klidu.

Poslala si pro lovce a řekla mu: „Zaveď to dítě ven do lesa, nechci je už mít na očích. Poroučím ti, abys je zabil. Plíce a játra mi přineseš jako důkaz, že jsi rozkaz provedl.“ Lovec uposlechl, odvedl děvčátko, a když vytáhl lovecký tesák a chystal se probodnout Sněhurčino nevinné srdce, dalo se dítě do pláče a žadonilo: „Ach milý lovče, daruj mi život, poběžím do divokého lesa a nikdy se už domů nevrátím.“ A že byla tak krásná, lovec se slitoval a řekl jí: „Tak běž, ubožátko!“ Divá zvěř tě brzy roztrhá a sežere, pomyslí si, a přece mu bylo, jako by mu někdo kámen ze srdce odvalil, že ji nemusí zabít. V tu chvíli zrovna přiběhlo kančí mládě, lovec je zapíchl, vyndal mu plíce a játra a vzal je s sebou královně jako důkaz. Kuchař je musel uvařit se solí a zlá žena je snědla v domnění, že jsou to plíce a játra malé Sněhurky.

Ubohá dívenka teď zůstala docela samotinká v hlubokém lese a padla na ni taková úzkost, že vzhlížela ke všem listům na stromech a nevěděla si rady ani pomoci. Pak se dala do běhu, utíkala a utíkala přes ostré kamení, pichlavým trním, divoká zvířata přiskakovala až k ní, ale neublížila jí. Běžela, dokud ji jen nohy nesly, a tu se už schylovalo k večeru, když zahlédla malý domek. Vešla dovnitř, aby si odpočinula. V domku bylo všechno malé, ale tak roztomilé a čist'ouнкé, že se to ani vypovědět nedá. Byl tu bíle prostřený stoleček se sedmi talířky, u každého talířku lžička, potom sedm nožíčků a vidliček a sedm pohárků. U zdi stálo v řadě sedm postýlek, na každé sněhobílé prostěradlo. Protože byla Sněhurka tak hladová a žízňivá, ujedla z každého talířku trošku zeleniny a chleba a z každého pohárku upila drobet vína. Nechtěla totiž připravit o všechno jen jediného. A jak tak byla unavena, lehla si do jedné z postýlek. Žádná jí však nebyla dobře, jedna byla příliš dlouhá, druhá zase moc krátká, až konečně sedmá se přesně hodila. V té zůstala tedy ležet, odevzdala se do vůle boží a usnula.

Když se už docela setmělo, přišli pánové domku, bylo to sedm trpaslíků, kteří kutali a dobývali v horách rudu. Rozžehli svých sedm svítilen, a jak se v domečku rozjasnilo, všimli si, že tam někdo byl, protože všechno nebylo tak na svém místě, jako když odcházeli. První řekl: „Kdopak to seděl na mé stoličce?“ A druhý: „Kdopak to jedl z mého talířku?“ Třetí: „Kdopak si ukousl mého chlebičku?“ Čtvrtý: „Kdopak mi to ujedl zeleninky?“ Pátý: „Kdopak to nabíral mou vidličkou?“ Šestý: „Kdopak to mým nožíkem ukrajoval?“ Sedmý: „Kdopak to upil z mého pohárku?“ Tu se první rozhlédl, uviděl, že je na jeho postýlce vytlačený důlek, a řekl: „Kdopak si to lehl na mou postýlku?“ Ostatní přiběhli a volali: „V mé taky někdo ležel!“ Ale sedmý, jak jen pohlédl na své lůžko, uviděl Sněhurku, která tam ležela a spala. Hned zavolal na ostatní, ti se s hlasitým údivem seběhli, přinesli svých sedm svítilen a posvítili si na ni. „Jemináčku! Jemináčku!“ volali. „Jak je to děvčátko krásné!“ A měli takovou radost, že ji ani neprobudili, nechali ji dál spát v postýlce. Sedmý trpaslík pak spal u svých

druhů, u každého hodinu, a než je vystřídal, minula noc.

Jak svítlo ráno, Sněhurka se probudila a ulekla se, když spatřila sedm trpaslíků. Ti se však tvářili vlídně a ptali se jí: „Jak se jmenuješ?“ — „Říkají mi Sněhurka,“ odpověděla. „Jakpak ses dostala k nám do domečku?“ vyptávali se dál trpaslíci. Tu jim vyprávěla, jak ji macecha chtěla dát zabít, jak jí ale lovec daroval život a jak potom celičkový den utíkala, až konečně našla jejich domek. Trpaslíci řekli: „Jestli nám chceš obstarávat domácnost, vařit, ustýlat, prát, šít a plést, a chceš-li všechno udržovat pěkně v pořádku a v čistotě, smíš u nás zůstat a nebudeš mít v ničem nouzi.“ — „Ano, ze srdce ráda!“ odpověděla Sněhurka. A zůstala u nich. Pečovala o jejich domek, trpaslíci ráno odcházeli do hor hledat rudu a zlato, večer se navraceli a tu již museli mít přichystané jídlo. Po celý den bývala dívka sama. Dobří trpaslíci ji varovali a říkali jí: „Střež se před svou macechou, brzy se doví, že jsi tady. Nikoho nevpouštěj dovnitř.“

Královna uvěřila, že snědla Sněhurčiny plíce a játra, a byla přesvědčena, že je zase první a nejkrásnější v zemi. Přistoupila k zrcadlu a ptala se:

*„Zrcadlo, zrcadlo, odpověz mi,
je někdo krásnější v celé zemi?“*

Tu zrcadlo odpovědělo:

*„Tady jste, královno, vy nejkrásnější,
ale Sněhurka tam za horami,
kterou sedm trpaslíků chrání,
ta je přece jen tisíckrát hezčí.“*

Královna se ulekla, neboť věděla, že zrcadlo nikdy nelže, a poznala, že jí lovec podvedl a že Sněhurka dosud žije. A tak znovu přemýšlela a přemýšlela, jak by se jí zbavila, protože dokud by nebyla nejkrásnější v celé zemi, nedopřála by jí závist chvilky klidu. Až ji konečně něco napadlo. Nalíčila si tvář, přestrojila se za starou kramářku, že by ji byl nikdo nepoznal. V té podobě se vydala přes sedmery hory k sedmi trpaslíkům, zaklepala na vrátka a volala: „Pěkné zboží, kupte, kupte!“ Sněhurka vyhlédla z okýnka a zeptala se: „Dobrý den, matičko, copak máte na prodej?“ — „Dobré zboží, pěkné zboží,“ odpověděla, „šněrovadla všech možných barev.“ Vyndala jedno, spletené z pestrobarevných hedvábných vláken. Tuhle dobráckou paní jistě smím pustit dovnitř, pomyslně si Sněhurka, otevřela závoru a koupila si pěkné šněrování. „Dítě, ty ale vypadáš!“ řekla jí stařena. „Ukaž, zašněruju tě pěkně sama!“ Sněhurka netušila nic zlého, přistoupila k ní a dala se ušněrovat novou stužkou. Tu stařena rychle navlékla

šněrování a utáhla šněrovačku tak pevně, že se Sněhurce zarazil dech a padla na zem jako mrtvá. „Tak, teď máš po kráse,“ řekla stařena a rychle odešla.

Brzy nato, k večeru, přišlo domů sedm trpaslíků. To bylo leknutí, když našli svou milou Sněhurku na zemi, ani se nepohnula, jako by byla mrtvá. Zvedli ji, a když uviděli, že je příliš těsně ušněrována, přestřihli šněrovadlo: Sněhurka začala slabě dýchat a pomalu přicházela k životu. Když trpaslíci uslyšeli, co se stalo, řekli: „Stará kramářka nebyl nikdo jiný než bezbožná královna. Sřež se a nevpouštěj nikoho dovnitř, pokud tu nejsme s tebou.“

Hned jak se vrátila domů, přistoupila však zlá žena k zrcadlu a ptala se:

*„Zrcadlo, zrcadlo, odpověz mi,
je někdo krásnější v celé zemi?“*

Tu odpovědělo zrcadlo jako jindy:

*„Tady jste, královno, vy nejkrásnější,
ale Sněhurka tam za horami,
kterou sedm trpaslíků chrání,
ta je přece jen tisíckrát hezčí.“*

Jak to královna uslyšela, všechna krev se jí nahrnula k srdci, tak se ulekla, neboť viděla, že Sněhurka zase obživla. „Ale teď vymyslím něco, co tě zničí navždycky!“ řekla si. S pomocí čar a kouzel, v kterých se dobře vyznala, udělala otrávený hřeben. Pak se přestrojila a proměnila se zase v jinou starou ženu. A tak se znovu vydala přes sedmero hor k sedmi trpaslíkům, zaklepala na vrátka a volala: „Pěkné zboží, kupte, kupte!“ Sněhurka vyhlédla a odpověděla: „Jen běžte jinam, nesmím pustit nikoho dovnitř.“ — „Můžeš se snad alespoň podívat,“ řekla stařena, vytáhla otrávený hřeben a ukázala jej Sněhurce do okna. Hřeben se děvčátku tak zalíbil, že se dalo oklamat a otevřelo vrátka. Když sjednaly koupi, stařena řekla: „A teď tě jednou pořádně učešu.“ Ubohá Sněhurka na nic nepomyslela a svolila. Jakmile jí však stařena vetkla hřeben do vlasů, jed začal působit a dívenka padla v bezvědomí k zemi. „Teď je s tebou amen, ty výlupku vší krásy,“ řekla zlá žena a odešla. Na štěstí však brzy nastal večer a sedm trpaslíků se vrátilo domů. Jakmile uviděli, že Sněhurka leží jak bez ducha na zemi, hned padlo jejich podezření na macechu, dali se do hledání a našli otrávený hřeben. Vytáhli jej, Sněhurka se hned zase vzpamatovala a vyprávěla jim, co se stalo. Tu jí znovu kladli na srdce, aby na sebe dávala pozor a nikomu neotvírala.

Královna si doma stoupla před zrcadlo a ptala se:

*„Zrcadlo, zrcadlo, odpověz mi,
je někdo krásnější v celé zemi?“*

Zrcadlo odpovědělo jako předtím:

*„Tady jste, královno, vy nejkrásnější,
ale Sněhurka tam za horami,
kterou sedm trpaslíků chrání,
ta je přece jen tisíckrát hezčí.“*

Když slyšela, co zrcadlo říká, zlostí se celá třásla. „Sněhurka musí zemřít!“ křičela. „I kdyby mě to život mělo stát!“ Hned spěchala do tajemné, zastrčené komůrky, kam nikdy nikdo nepřišel, a tam udělala jablko plné nejhroznějšího jedu. Navenek vypadalo krásně, bílé s červeným líčkem, takže kdo je spatřil, dostal chuť zakousnout se do něho, ale jakmile jen kousíček pozřel, musel zemřít. Když bylo jablko hotové, nalíčila si královna tvář, převlékla se za selku a tak putovala přes sedmero hor k sedmi trpaslíkům. Zaklepala, Sněhurka vyhlédla z okýnka a řekla: „Nesmím nikoho vpustit dovnitř, sedm trpaslíků mi to zakázalo.“ — „No dobrá,“ odpověděla selka, „však já svoje jablka i beztoho prodám. Tu máš, jedno ti dám.“ — „Ne,“ řekla Sněhurka, „já si nesmím nic vzít.“ — „Bojíš se, že je otrávené?“ odpověděla stařena. „Tak podívej, rozkrojím ho na dvě poloviny, červenou si sněz ty a bílou sním sama.“ Jablko bylo totiž udělané tak, že jen červená půlka byla otrávená. Sněhurka dostala laskominy na to krásné jablko, a když viděla, že se do něho selka již zakousla, neodolala, vztáhla ruku a vzala si otrávenou polovinu. Jakmile však pozřela první sousto, padla mrtvá k zemi. Královna na ni zlostně pohlédla, dala se do hlasitého smíchu a řekla: „Běloučká jak sníh, červená jako krev, černá jako eben! Však tě už trpaslíci nikdy neprobudí.“ A když se doma zeptala zrcadla:

*„Zrcadlo, zrcadlo, odpověz mi,
je někdo krásnější v celé zemi?“*

Tu konečně odpovědělo:

„Vy jste, paní, nejkrásnější v celé zemi.“

A její závistivé srdce došlo klidu, pokud vůbec srdce plné zášti může někdy klidu dojít.

Když přišli trpaslíci večer domů, našli Sněhurku na zemi, ústa se jí už ani slabounkým vydechutím nezachvěla, byla mrtva. Zvedli ji, hledali, najdou-li

něco otráveného, povolili jí šněrovačku, vlasy jí pročesali, omyli ji vodou i vínem, ale nic nepomohlo: děvčátko bylo mrtvé a mrtvé zůstalo. Položili ji na nosítka, všech sedm se usadilo kolem ní a oplakávali ji, celé tři dny tak pro ni plakali. Tu ji chtěli pochovat, ale Sněhurka byla stále svěží jako živoucí člověk, stále měla krásně červená líčka. „Přece ji nemůžeme zahrabat do černé země,“ řekli si. Dali tedy udělat průhlednou skleněnou rakev, kde ji bylo vidět ze všech stran, položili ji dovnitř a na rakev napsali zlatými písmeny její jméno, i to, že byla královská dcera. Pak postavili rakev na vrchol hory a jeden z nich byl stále u ní a hlídal ji. Přicházela tam i zvířata a oplakávala Sněhurku, první sova, potom havran a naposledy holoubek.

Dlouho, dlouho tak odpočívala Sněhurka v rakvi a nezměnila se ani trochu, jako by jen spala, byla stále běloučká jak sníh, červená jako krev, vlasy černé jako eben. Jednoho dne zabloudil do toho lesa královský syn, dostal se až k domku trpaslíků a chtěl tam přenocovat. Na vrcholku hory spatřil rakev s krásnou Sněhurkou a přečetl si, co tam bylo zlatými písmeny psáno. Tu řekl trpaslíkům: „Nechte mi tu rakev, dám vám za ni, co si jen budete přát.“ Trpaslíci však odpověděli: „Za všechno zlato světa ji nedáme.“ Tu řekl princ: „Darujte mi ji tedy, nemohu bez Sněhurky žít, budu ji ctít a opatrovat, jako by to byla moje znejmilejší.“ Při těch slovech se ho trpaslíkům zželelo a rakev mu darovali. Princ nařídil svým služebníkům, aby nesli rakev na ramenou. Tu náhle zakopli o keřík, rakev se zatřásla a Sněhurce vyskočilo z jícnu sousto otráveného jablka, které spolkla. Zanedlouho otevřela oči, nadzvedla víko rakve, vztyčila se a byla zase živá. „Božínku, kde to jsem?“ zvolala. Královský syn jí radostně odpověděl: „Jsi u mne!“ A vyprávěl jí, jak se to všechno stalo. „Mám tě nade všechno na světě rád,“ řekl jí. „Pojď se mnou na zámek mého otce, staň se mou ženou!“ Sněhurka svolila, šla s ním, a hned chystali slavnou a nádhernou svatbu.

K té slávě však pozvali i Sněhurčinu zlou, bezbožnou macechu. Ta se doma nastrojila do přepychových šatů, přistoupila k zrcadlu a ptala se:

*„Zrcadlo, zrcadlo, odpověz mi,
je někdo krásnější v celé zemi?“*

Zrcadlo odpovědělo:

*„Tady jste, královno, vy nejkrásnější,
ale mladá královna tisíckrát je hezčí!“*

Zlá žena zaklela, přepadla jí náhle úzkost, taková úzkost, že nevěděla, co počít. Nejraději by byla vůbec na svatbu nešla, ale nedalo jí to: musela jít,

musela vidět tu mladou královnu. Jakmile vešla, poznala Sněhurku, strachem a leknutím ztuhla a nemohla se pohnout z místa. A tu již přinesli v kleštích železné střevíce, které předtím nechali rozžhavit v krbu, postavili je před ni. A musela si obout ty do ruda rozžhavené botky a tak dlouho v nich tančit, dokud nepadla mrtva k zemi.

54. TORBA, KLOBOUČEK A ROH

Byli jednou tři bratři a těm se vedlo stále hůř a hůř, až nakonec měli takovou bídu, že museli být o hladu, neměli ani do čeho kousnout, ani co si nalámat. „Takhle to dál nejde,“ řekli si. „Bude líp, když se vydáme do světa hledat štěstí.“ A tak se vypravili a šli a šli. Už prošli mnoho cest a pošlapali mnoho trávy, ale štěstí stále ještě nepotkali. Jednoho dne přišli také do hlubokého lesa a uprostřed toho lesa byla hora. A když k té hoře přišli blíž, viděli, že je ze samého stříbra. Nejstarší řekl: „Teď jsem našel své kýžené štěstí, víc už nic nechci.“ Nabral si tolik stříbra, kolik jen unesl, obrátil se a šel zase rovnou zpátky domů. Ale oba zbylí bratři si řekli: „My chceme od štěstí víc než pouhé stříbro.“ Stříbra se ani nedotkli a šli dál. A když už putovali dvakrát tolik dní, přišli k jedné hoře a ta byla celá ze zlata. Druhý bratr se zastavil, zamyslel se a zaváhal. „Co mám dělat?“ řekl. „Mám si nabrat tolik zlata, abych měl nadosmrti dost, nebo mám jít dál?“ Konečně se rozhodl, nacpal si do kapes, co se mu tam jen vešlo, rozloučil se s bratrem a vrátil se domů. Ale třetí si řekl: „Stříbro a zlato mě neláká. Já se svého štěstí nezřeknu, možná, že je mi souzeno něco lepšího.“ Šel dál, a když šel celé tři dny, přišel do lesa, který byl ještě hlubší než oba předešlé a vůbec nebral konce. A protože nenašel nic k jídlu ani k pití, div tam hlady nezahynul. Vylezl si na vysoký strom, aby se rozhlédl, je-li tam shora vidět konec toho lesa. Ale kam jen okem dohlédl, neviděl nic než vrcholky stromů. A tak začal zase pomalu slézat dolů. Měl veliký hlad a tak si v duchu říkal: Kéž bych se tak mohl aspoň jednou pořádně najíst. Když slezl až dolů, s údivem spatřil pod stromem stůl plný jídel, která ho lákala příjemnou vůní. „Tentokrát se mi přání vyplnilo v pravou chvíli,“ řekl. Ani ho nenapadlo se ptát, kdo to jídlo přinesl a kdo je uvařil. Došel ke stolu a s chutí jedl, dokud docela neutišil hlad. Když dojedl, pomyslel si: „Byla by přece škoda, kdyby ten jemný ubrousek zůstal tady v lese.“ Složil opatrně ubrousek a dal si ho do kapsy. Pak šel dál a večer, když ho zase začal trápit hlad, ho napadlo, aby ubrousek vyzkoušel. Prostřel ho a řekl: „Přeju si, aby ses znovu pokryl dobrými jídly!“ A sotva to přání vyšlo z jeho rtů, stálo už na ubrousku tolik mís s nejchutnějšími jídly, kolik se jich tam jen vešlo. „Teď už vím,“ řekl si pro sebe, „v které kuchyni to pro mne vaří. Ty jsi mi milejší než hora stříbra a zlata.“ Dobře poznal, že je to kouzelný „ubrousek prostří se“. Ale ubrousek sám mu také ještě nestačil k tomu, aby se vrátil už domů za pec. Zatoužil toulat se ještě po světě a pokoušet své štěstí. Jednou večer potkal v opuštěném lese ukoptěného uhlíře, který tam vypaloval uhlí a vařil si právě na ohni brambory k večeři. „Dobrý večer, brachu,“ pozdravil ho. „Jak se ti tu v té

samotě daří?“ — „Dneska stejně jako včera,“ odpověděl uhlíř. „A každý den večer kotlík brambor. Máš chuť si vzít se mnou?“ — „Děkuju pěkně,“ odpověděl pocestný, „nechci ti ujídat večeři, nepočítal jsi přece s hostem. Ale vezmeš-li si ty se mnou, tak tě zvu.“ — „A kdopak by ti uvařil?“ zeptal se uhlíř. „Vidím, že s sebou nic nemáš, a dobrých pár hodin cesty není kolem nikdo, kdo by ti mohl něco dát.“ — „A přece to bude hostina,“ odpověděl pocestný, „jakou jsi ještě v životě neokusil.“ Pak vytáhl svůj ubrousek z ranečku, rozprostřel ho na zem a řekl: „Ubrousku, prostři se!“ A už tam stálo maso a pečeně a byly horké, jako by je zrovna z kuchyně přinesli. Uhlíř nad tím vykuloval oči, ale nedal se dlouho prosit, pustil se do jídla a s chutí si ládoval do začerněné pusy stále větší sousta. Když dojedli, uhlíř se ušklíbl a řekl: „Poslyš, ten tvůj ubrousek ti chválím, to by tak bylo něco pro mne tady v lese, kde mi nemá kdo uvařit. Nabízím ti výměnu. Tamhle v koutě visí vojenská torba, je sice ošumělá a nepohledná, ale jsou v ní skryty kouzelné síly. Já už ji nepotřebuju a dal bych ti ji za kouzelný ubrousek.“ — „Nejdřív chci vědět, jaké kouzlo v té torbě vězí,“ odpověděl pocestný. „Hned ti to řeknu,“ souhlasil uhlíř. „Když na ni klepneš dlaní, pokaždé z ní vyskočí svobodník se šesti vojáky, ti mají zbraně na rameni i po boku, a co jim poručíš, to udělají.“ — „Pro mne za mne,“ řekl pocestný, „když nedáš jinak, tak budeme měnit.“ Dal uhlíři ubrousek, sňal torbu z háku, hodil si ji přes rameno a rozloučil se. Když ušel kus cesty, chtěl vyzkoušet kouzelnou moc své torby a poklepal na ni. V tom okamžiku před něho předstoupilo sedm válečníků a svobodník řekl: „Čeho si žádá můj pán a vládce?“ — „Jděte rychlým pochodem k uhlíři a žádejte zpět můj kouzelný ubrousek.“ Udělali vlevo v bok a za malou chvíli už mu přinesli, co žádal. Bez dlouhého ptaní to uhlíři prostě vzali. Poručil jim, aby se zas vrátili do torby, šel dál a těšil se, že ho štěstí ani v budoucnosti neopustí. Když zapadalo slunce, přišel k jinému uhlíři, který seděl u ohně a chystal si také právě večeři. „Chceš si vzít se mnou?“ nabídl mu začerněný chlapík. „Zemáčky solené, mokrou vodou maštěné, chceš? Tak se ke mně posad’.“ — „Ba ne,“ řekl pocestný, „pro tentokrát buď ty mým hostem.“ Prostřel ubrousek, který se ihned pokryl nejchutnějšími pokrmy. Jedli a popíjeli a dobře se bavili. Po jídle řekl uhlíř: „Tamhle nahoře na polici leží starý, ošumělý klobouček, a ten má podivuhodné vlastnosti: když si ho někdo nasadí na hlavu a otočí jím, tak vyletí dělo s dvanácti hlavními, jako bys tucet zmijí vedle sebe měl, a všechno kolem postřílejí, nikdo a nic jim neunikne. Mně ten klobouček k ničemu není a dal bych ti ho za tvůj ubrousek.“ — „O tom se dá mluvit,“ odpověděl pocestný. Vzal klobouček, nasadil si ho a nechal tam uhlíři kouzelný ubrousek. Ale sotva poodešel kousek dál, poklepal na svou torbu a poručil vojákům, aby mu ubrousek zase přinesli. „Tak se mi hromadí pěkně jedno k druhému,“ pomyslí si. „Ale zdá se mi, že mému štěstí ještě není konec.“ A tušení ho opravdu

nezklamalo. Když tak šel ještě celé dva dny, přišel k třetímu uhlíři, který ho pozval jako oba předchozí na nemaštěné brambory. Tomu také dal najíst ze svého kouzelného ubrousku a uhlíři to tak chutnalo, že mu nakonec za něj nabídl roh, který měl docela jiné vlastnosti než klobouček. Když se na ten roh zatroubilo, všechny hrady a opevnění a pak všechna města i vesnice se zřítily v troskách. Pocestný sice uhlíři za něj dal svůj ubrousek, ale hned zase si ho nechal přinést svými vojáky, takže nakonec měl torbu, klobouček i roh pěkně pohromadě. A pak si řekl: „Teď jsem zámožný člověk a je na čase, abych se vrátil domů a podíval se, jak se vede mým bratrům.“

Když došel domů, viděl, že si jeho bratři za stříbro a za zlato vystavěli pěkný dům a vesele a rozmařile si v něm žijí. Vešel k nim, ale protože se vrátil v otrhaném kabátě, s ošumělým kloboučkem na hlavě a starou torbou na zádech, nechtěli ho uznat za bratra. Vysmáli se mu a řekli: „Vydáváš se za našeho bratra, který opovrhl stříbrem a zlatem a šel si hledat lepší štěstí. Ten se sem jistě vrátí s celou slávou a v kočáru jako král, ten nepřijde jako žebrák.“ A vyhnali ho z domu. Nejmladšího to rozhněvalo, zaklepal na svou torbu a klepal tak dlouho, až před ním stálo sto padesát mužů, pěkně v řadě. Poručil jim, aby obklíčili dům jeho bratrů a dva z nich aby vzali lískové pruty a aby těm dvěma zpychlým domýšlivcům tak dlouho masírovali kůži, až se rozpomenou, kdo on je. Tu se strhl veliký zmatek, lidé se sbíhali a chtěli těm oběma pomoci v neštěstí, ale proti vojákům nic nepořídili. Konečně to šli ohlásit králi. Ten se rozhněval a přikázal, aby k domu vytáhl setník se svými vojáky a vyhnal rušitele klidu z města. Ale muž s rancem měl brzy ještě větší mužstvo a to milého setníka i s jeho vojáky odrazilo, takže museli odtáhnout s rozbitými nosy. Král řekl: „Můžeme přece toho přivandrovalce spoutat!“ A na druhý den vyslal proti němu početnější skupinu vojska, ale ani ta nepořídila lépe. Cizinec postavil ještě více mužů, a aby to skoncoval ještě rychleji, otočil několikrát kloboučkem na hlavě. A tu se rozehrálo těžké dělo a královi lidé byli poraženi a zahrnání na útěk. „Teď se nesmírím dřív,“ řekl, „dokud mi král nedá za ženu svou dceru a nebudu jeho jménem řídit celou říši.“ Vzkázal to králi a král řekl dceři: „Nutnost láme zuby hůř než kost. Co mi zbývá? Musím udělat, co žádá. Chci-li uchovat mír a zachránit si korunu na hlavě, musím za to dát tebe.“

A tak oslavili svatbu, ale královskou dceru mrzelo, že její muž je obyčejný člověk v ošumělém kloboučku a se starou torbou přes rameno. Byla by se ho ráda zbavila a přemýšlela dnem i nocí, jak to udělat. Tu ji napadlo: „Nevězí ty jeho kouzelné síly v té torbě?“ Přetvařovala se, mazlila se s ním, a když jeho srdce změklo, řekla mu: „Jenom kdybys chtěl odložit tu ošklivou torbu, ta tě tak hyzdí, že je mi za tebe stydno.“ — „Milé dítě,“ odpověděl jí, „tahle torba, to je můj největší poklad. Dokud tu mám, nebojím se žádné mocnosti na světě.“ A

prozradil jí, jakou kouzelnou mocí je nadána. Tu ho objala kolem krku, jako by ho chtěla políbit, ale místo toho mu obratně stáhla torbu se zad a utekla s ní pryč. Jakmile byla sama, poklepala na ni a poručila vojákům, aby svého bývalého pána zajali a vyvedli z královského paláce. Uposlechli a proradná žena vyslala za svým mužem ještě mnoho dalších vojáků, kteří ho měli vyhnat až za hranice země. Byl by býval ztracen, kdyby byl neměl klobouček. Sotva mu však uvolnili ruce, otočil jím několikrát kolem. A tu se rozeběhlo dělo a pokosilo je všechny. Královská dcera musela sama přijít poprosit o milost. A protože prosila tak úpěnlivě a slibovala, že se polepší, dal se přemluvit a smířil se s ní. Chovala se k němu přátelsky a dělala, jako by ho měla velmi ráda, a za nějaký čas ho znovu tak obloudila, že jí svěřil i druhé tajemství: že ani ten, kdo se zmocní jeho torby, proti němu nic nesvede, dokud jemu zůstane na hlavě starý klobouček. Když se královská dcera tohle dozvěděla, počkala, až usne, pak mu vzala klobouček a poručila, aby ho vyhodili oknem na ulici. Ale jemu zbyl ještě kouzelný roh a ve hněvu na něj z plných plic zatroubil. V té chvíli se všechno zřítilo, hradby, opevnění, města i vesnice, a v troskách zahynul i král a jeho pyšná dcera. A kdyby byl ten roh nedal od úst a troubil jen o chvíli déle, bylo by se zřítilo všechno a nezůstal by kámen na kameni. Potom už se mu nikdo neodvážil postavit na odpor a on se prohlásil za krále celé říše.

55. PIDIVOUSEK

Byl jednou jeden mlynář, ten byl chudý, ale měl krásnou dceru. Jednou se přihodilo, že se dostal do řeči s králem, a aby si dodal důstojnosti, řekl mu: „Mám dceru, která umí spřádat slámu na zlato.“ Král řekl mlynáři: „To je umění, které se mi velmi zamlouvá. Jestli je tvoje dcera tak dovedná, jak říkáš, přiveď ji zítra do mého zámku, vyzkouším si ji.“

Ale když k němu dívku přivedli, zavedl ji do komůrky plné slámy, dal jí kolovrátek a naviják a řekl jí: „A teď se měj k dílu. A jestli za tuhle noc do ranního rozbřesku nespředeš všechnu slámu na zlato, musíš zemřít.“ Potom zavřel komůrku a dívka tam zůstala docela sama.

Ubohá mlynářova dcerka! Seděla tam a nevěděla, co počít, aby si zachránila život. Vůbec nevěděla, jak se sláma spřádá na zlato. Měla čím dál tím větší strach, až se nakonec samou úzkostí dala do pláče. Tu se najednou rozlétly dveře, dovnitř vešel malinký mužíček a řekl: „Dobrý večer, mlynářova dcerko, pročpak tak usedavě pláčeš?“ — „Ach,“ odpověděla dívka, „mám spřádat slámu na zlato a vůbec to neumím.“ Mužíček řekl: „A co mi dáš, když to místo tebe upředu?“ — „Dám ti řetízek, který nosím na krku,“ řekla dívka. Mužíček si řetízek vzal, sedl si ke kolovrátku a vrr, vrr, vrr, třikrát šlápl a vřetenko bylo plné. A tak to šlo až do rána. To už byla všechna sláma upředena a všechna vřetenka byla plná zlata. Jakmile vyšlo slunce, hned přišel král. A když uviděl zlato, užasl a zaradoval se. Ale jeho srdce zatoužilo po ještě větším množství zlata.

Dal zavést mlynářovu dcerku do jiné komory plné slámy, která byla ještě větší než ta první. A poručil jí, aby zase během jedné noci spředla všechnu slámu na zlato, je-li jí život milý. Dívka si nevěděla rady ani pomoci a dala se do pláče. A tu se znovu otevřely dveře, znovu se objevil ten malinký mužíček a řekl: „Co mi dáš, když ti tu slámu spředu na zlato?“ — „Dám ti svůj prsten, který mám na prstě,“ odpověděla dívka.

Mužíček si vzal prsten a zase se pustil do práce a předl a předl, až do rána všechnu slámu spředl na zářivé zlato. Král nad tou záplavou zajásal, ale stále ještě nebyl zlata syt. Dal zavést mlynářovu dcerku do ještě větší komory plné slámy a řekl jí: „To všechno musíš upříst ještě dnešní noci. Když se ti to podaří, vezmu si tě za manželku.“ I když je to jen mlynářova dcerka, pomyslel si přitom v duchu. Bohatší ženu na celém světě nenajdu.

Když dívka osaměla, přišel mužíček potřetí a řekl jí: „Co mi dáš, když ti i tentokrát slámu upředu?“ — „Už nemám nic, co bych ti mohla dát,“ odpověděla

dívka. „Tak mi slib, staneš-li se královnou, své první dítě.“ — Kdopak ví, jak to všechno bude, pomyslíla si mlynářova dcerka. A v té bídě si také nevěděla jiné rady. A tak mužíčkoví slíbila, co žádal. A mužíček jí za to ještě jednou spředel všechnu slámu na zlato.

A když král ráno přišel a našel všechno tak, jak si to přál, oslavili svatbu a krásná mlynářova dcerka se stala královnou.

Po roce přivedla na svět krásné, zdravé dítě a na mužíčka si už ani nevzpomněla. Tu však mužíček náhle vstoupil do její světnice a řekl: „Teď mi dej, cos mi slíbila.“ Královna se polekala a nabízela mužíčkoví všechna bohatství říše, když jí dítě ponechá. Ale mužíček trval na svém. „Ne. Něco živoucího je mi milejší nad všechny poklady světa.“ Tu se dala královna do takového nářku a bědování, že se mužíčkoví nad ní srdce sevřelo soucitem. „Dám ti tři dny na rozmyšlenou,“ řekl jí. „Když se do té doby dozvíš moje jméno, můžeš si dítě ponechat.“

A královna po celou noc přemýšlela o nejrůznějších jménech, jaká kdy jen zaslechla. A vyslala do země posla, který se měl široko daleko vyptat, jaká jména vůbec ještě existují. V den, kdy mužíček přišel, začala odříkávat jména od Kašpara, Melichara, Baltazara a vyjmenovala tak všechna, která znala, hezky po řadě. Ale při každém mužíček řekl: „To není moje jméno.“ Na druhý den se dala vyptávat v sousedství, jak tam lidem říkají, a říkala mužíčkoví ta nejneobvyklejší a nejpodivnější jména jako: „Jmenuješ se snad Žebrovec nebo Skopcekyta nebo Šněronožka?“ Ale mužíček stále a stále odpovídal: „To není moje jméno.“ Třetího dne se vrátil zpátky posel a vyprávěl: „Nenašel jsem jedno jediné nové jméno. Ale když jsem přišel na vysokou horu za cípem lesa, kde si liška se zajícem dávají dobrou noc, uviděl jsem tam malý domek a před tím domkem hořel oheň a kolem ohně poskakoval takový směšný malinký mužíček, skákal po jedné noze a pokřikoval:

*„Dneska si napeču, zítra si nasmažím,
pozítří děťátko odnesu královně,
kdopak by uhodl, kdo se říct odváží,
Že Pidivousek je neznámé jméno mé.“*

Můžete si pomyslet, jak se královna zaradovala, když to jméno uslyšela. A když brzy nato vešel mužíček a ptal se: „Tak co, paní královno, jak se jmenuji?“ Zeptala se schválně nejdříve: „Říkají ti Kuba?“ — „Ne.“ — „Nebo ti snad říkají Honza?“ — „Ne.“

„A nejmenuješ se náhodou Pidivousek?“ — „To ti čert našeptal, to ti čert našeptal,“ vykřikl mužíček a dupl rozhněvaně pravou nohou tak hluboko do

země, že se do ní zabořil až po trup. Pak si ve zlosti chytil oběma rukama levou nohu a sám se roztrhl vpůli.

56. ZNEJMILEJŠÍ ROLAND

Byla jednou jedna žena a to byla opravdová čarodějnice. Měla dvě dcery, jednu šerednou a zlou, a tu milovala, protože to byla její vlastní dcera; a druhou krásnou a dobrou, a tu nenáviděla, protože to byla její nevlastní dcera. Nevlastní dcera měla jednu hezkou zástěru, která se té druhé tak zalíbila, že jí začala závidět. Řekla matce, že tu zástěru chce a že ji musí mít. „Utiš se, dceruško,“ řekla stará, „to víš, že ji dostaneš. Tvoje nevlastní sestra si už dávno zasloužila smrt. Dnes v noci, až usne, za ní přijdu a useknu jí hlavu. Jen si nezapomeň lehnout dozadu ke stěně a ji nech hezky na kraji postele.“

Ubohá dívka by se už byla nedožila rána, kdyby byla právě v tu chvíli nestála v koutku a všechno neslyšela. Celý den ji nepustily na krok ven, a když nadešla noc, šla její sestra první do postele, aby si mohla lehnout ke zdi. Ale jakmile usnula, dívka ji posunula na kraj a sama si lehla ke stěně. V noci se připlížila stará čarodějnice, v pravé ruce svírala sekyrku, levou hmatala, leží-li někdo na kraji postele. Pak sevřela sekyrku oběma rukama, ťala a uťala hlavu vlastnímu dítěti.

Když odešla, dívka vstala a odešla za svým milým, který se jmenoval Roland. Zaklepalá u jeho dveří. Když vyšel, řekla mu: „Musíme rychle uprchnout, můj milý Rolande. Macecha mě chtěla zabít, ale místo mne zabila své vlastní dítě. Jak se rozední a ona uvidí, co udělala, jsme ztraceni.“ — „Radím ti,“ řekl jí Roland, „abys jí nejdříve vzala kouzelnou hůl. Jinak by nás pronásledovala a nezachránili bychom se.“ Dívka přinesla kouzelnou hůl, pak vzala uťatou hlavu a tři krůpěje krve z ní nechala skápnout na zem: jednu před postel, jednu do kuchyně a jednu na schody. Potom pospíchala se svým milým pryč.

Když ráno stará čarodějnice vstala, volala svou dceru a chtěla jí dát zástěru, ale dcera nešla. Volala znovu: „Dceruško, kde jsi?“ — „Tady jsem, na schodech, zametám tu!“ odpověděla jedna z těch kapek krve. Stařena vyšla, ale nikoho na schodech neviděla. A tak zavolala znovu: „Dceruško, kde jsi?“ — „Tady jsem, v kuchyni, ohřívám se tu,“ odpověděla druhá kapka krve. Čarodějnice šla do kuchyně, ale nikoho tam nenašla. A tak zavolala ještě jednou: „Dceruško, kde jsi?“ — „Tady jsem, v posteli, spím tu,“ odpověděla třetí kapka krve. Šla do komůrky k posteli a co to uviděla? Leželo tam v krvi její vlastní dítě, kterému sama uťala hlavu, čarodějnici popadla zlost. Skočila k oknu, a protože uměla dohlédnout daleko široko, spatřila nevlastní dceru, jak prchá se svým nejmilejším Rolandem. „Nic vám to nepomůže!“ zvolala čarodějnice. „Ať jste

sebedále, mně přece jen neuniknete!“ Obula si své mílové boty, v kterých urazila každým krokem tolik, kolik by člověk ušel za hodinu. Netrvalo dlouho a dohonila oba uprchlíky. Ale jakmile dívka spatřila, že se k ní čarodějnice blíží, proměnila s pomocí kouzelné hůlky Rolanda v jezero a sama sebe v kachničku, která uprostřed toho jezera plavala. Čarodějnice si stoupla na břeh, házela do vody drobty chleba a všemožně se snažila kachničku přilákat. Jenomže kachnička se zlákat nedala. A tak se čarodějnice musela večer vrátit s nepořízenou. Dívka i její milý Roland se potom zase proměnili ve své lidské podoby a putovali dál po celou noc, až do samého svítání. Tu se pak dívka proměnila v krásnou květinu, která kvetla uprostřed trnitého houští, svého Rolanda pak proměnila v houslistu. Netrvalo dlouho, přišla znovu čarodějnice a oslovila muzikanta: „Milý muzikante, smím si utrhnout tu krásnou květinu?“ — „Smíš,“ řekl jí houslista. „Já ti k tomu sám zahraju.“ Jakmile se začala prodírat křovím, aby květinu utrhla — dobře totiž věděla, kdo se v té květině skrývá — dal se houslista do hraní. A čarodějnice volky nevolky musela tancovat, protože hudba byla očarovaná. Čím rychleji houslista hrál, tím prudčeji ona poskakovala. Trny jí rvaly šaty s těla a do krve ji drásaly a zraňovaly. A protože houslista neustal, musela tancovat tak dlouho, až padla mrtva k zemi.

Tak byli vysvobozeni. Roland řekl dívce: „Teď půjdu ke svému otci a sjednám svatbu.“ — „Já zatím zůstanu tady,“ odpověděla mu dívka, „a počkám na tebe. Aby mne nikdo nepoznal, proměním se v červený kámen v poli.“ Roland odešel, dívka zůstala na poli proměněná v červený kámen a čekala na svého milého. Po návratu domů padl však Roland do léčky jiné dívky, která dokázala, že na svou nevěstu zapomněl. Ubohá dívka zůstávala dlouho a dlouho na poli. Ale když se Roland stále nevracel, zesmutněla. Proměnila se v květinu a pomyslela si: „Snad tudy někdo půjde a zašlápne mne.“ Stalo se však, že na tom poli pásl ovčák své ovce a uviděl květinu. Že byla tak krásná, utrhl ji a vzal si ji domů, kde ji uložil do skříně. Od té chvíle se v jeho domku začaly dít zázraky. Když ráno vstal, byla už všechna práce udělána. Jizba byla zametena, stůl a lavice omyty, v krbu hořel oheň a voda byla nanošena. A když přišel v poledne domů, byl stůl prostřený a plný samého dobrého jídla. Nešlo mu na rozum, jak se to všechno děje, protože nikdy v domě nezahlédl človíčka. V jeho malé chatrči by se byl ostatně také nikdo nemohl skrývat. Všechna ta péče se mu samozřejmě líbila, ale nakonec mu z toho přece jen bylo úzko. Šel proto k jedné moudré vědmě a požádal ji o radu. Moudrá žena mu řekla: „V tom vězí nějaké kouzlo. Dávej jednou brzy ráno pozor, jestli se něco v tvé jizbě nepohne. Jakmile něco zahlédneš, ať je to cokoliv, přehod' přes to rychle bílý šátek. Tak se kouzlo zruší.“ Ovčák udělal, jak mu poradila. A nazítří ráno, právě když svítalo, viděl, jak se otevřela skříň a z ní vyšla květina. Rychle přiskočil a přehodil přes ni bílý

šátek. V tom okamžiku květina zmizela a před ním stála krásná dívka. Ta se mu přiznala, že to ona sama byla tou květinou a že až dosud obstarávala jeho domácnost. Vyprávěla mu svůj osud. A protože se mu líbila, zeptal se jí, zdali si ho chce vzít za muže. Dívka však odmítla, protože chtěla zůstat věrná svému nejmilejšímu Rolandovi, ačkoliv ji opustil. Ale slíbila ovčákovi, že neodejde a že mu bude i nadále hospodařit. A zatím nadešel čas, kdy měl Roland slavit svatbu. Podle svého obyčeje to rozhlásili po kraji, aby se na tu svatbu sešly všechny dívky a aby svatebnímu páru zazpívaly. Když to věrná dívka uslyšela, přepadl ji takový smutek, až myslela, že se jí srdce rozskočí. Nechtěla na svatbu jít. Ale přišly pro ni ostatní dívky a odvedly ji s sebou. Pokaždé, když byla na řadě a měla začít zpívat, ustoupila však dozadu, až zbyla docela sama. Nemohla jinak. Jakmile však začala zpívat svou píseň a Roland ji zaslechl, vyskočil a zvolal: „Ten hlas znám! Tohle je moje pravá nevěsta, tu druhou nechci!“ Všechno, co zapomněl a co mu sešlo z mysli, se znovu navrátilo do jeho srdce. Tak se věrná dívka provdala za svého nejmilejšího Rolanda. A tím skončilo její utrpení a začala pro ni doba radosti.

57. ZLATÝ PTÁK

Před dávnými časy žil král, který měl za svým zámek krásnou zahradu. V té zahradě byl strom a ten nesl zlatá jablka. Když jablka dozrála, spočítali je. Ale hned nazítří ráno jedno chybělo. Ohlásili to králi a ten poručil, aby noc co noc stála pod stromem stráž. Král měl tři syny a toho nejstaršího poslal příští noc do zahrady. Jakmile nadešla půlnoc, nemohl se královský syn ubránit spánku. A příštího rána chybělo zase jedno jablko. Následující noc musel bdít druhý syn, ale ani jemu se nevedlo lépe. Jakmile odbila dvanáctá hodina, usnul, a ráno chybělo další jablko. Nyní byla řada na třetím synovi a ten byl připraven odejít na stráž. Jenomže král mu příliš nedůvěřoval a myslel si, že dokáže ještě méně než jeho bratři. Konečně mu to však přece dovolil. Jinoch si tedy lehl pod strom, ostražitě bděl a nedovolil, aby ho spánek přemohl. Jakmile odbíjela dvanáctá hodina, zašumělo cosi vzduchem a on spatřil v měsíčním svitu ptáka, jehož peří zářilo samým zlatem. Pták přiletěl, usedl na strom, a jakmile zobl do jablka, vystřelil po něm jinoch šípem. Pták ulétl, ale šíp zasáhl jeho peří a jedno zlaté pero padlo k zemi. Jinoch je zvedl, nazítří ráno je přinesl otci a vyprávěl mu, co v noci viděl. Král svolal celou svou radu a každý z jeho poradců tvrdil, že jedno takové pero je cennější než celé království. „Je-li pero tak drahocenné,“ prohlásil král, „pak mi tohle jedno nestačí. Chci a musím mít celého ptáka.“

Nejstarší syn se vypravil na cestu, spoléhal na svou chytrost a věřil, že zlatého ptáka jistě nějak najde. Když ušel kus cesty, uviděl na kraji lesa sedět lišku. Vzal pušku, zalíčil a zamířil na ni. Liška volala: „Nestřílej, dám ti za to dobrou radu. Víím, že jdeš hledat zlatého ptáka. Dnes večer přijdeš do vsi, kde jsou naproti sobě dva hostince. Jeden je jasně osvětlený a je v něm veselo. Tam však nechoď, ubytuj se v tom druhém, i když není napohled zrovna vábný.“ — , Jakoupak dobrou radu by mi takovéhle hloupé zvíře mohlo dát!“ pomyslíl si královský syn. Stísl spoušť, lišku však minul. Ta jen vztyčila ohon a zaběhla rychle do lesa. Princ šel dál a k večeru přišel do vsi, kde byly ty dva hostince. V tom jednom se zpívalo a tančilo, druhý vyhlížel sešle a smutně. „Byl bych to ale blázen,“ pomyslíl si princ, „kdybych šel do toho žebráckého hostince a minul tenhle pěkný.“ Vešel tedy do toho hlučného, tam se veselil, tam se smál a pil, až docela zapomněl na ptáka, na otce i na všechna dobrá ponaučení.

Když uběhl nějaký čas a nejstarší syn se stále a stále nevracel, vypravil se druhý na cestu za zlatým ptákem. Jako nejstaršího, tak i jeho potkala liška a dala mu dobrou radu, které nedbal. Přišel také k oběma hostincům. U okna jednoho z nich, odkud se ozýval jásot, stál jeho bratr a volal na něho. Mladší princ

neodolal, vešel dovnitř a od té chvíle tam zůstal a nemyslel už na nic než na své radovánky.

Zase uplynul nějaký čas a tu se chtěl vypravit i nejmladší syn, aby zkusil své štěstí. Otec mu to však nechtěl dovolit. „Je to zbytečné,“ řekl, „ten zlatého ptáka teprve nenajde, když ho nenašli jeho bratři. A potká-li ho nějaké neštěstí, nebude si vědět rady. Nemá mnoho rozumu.“ Ale když nejmladší stále naléhal, konečně ho přece jen pustil. U lesa zase seděla liška, prosila o život a dala mu dobrou radu. Jinoch byl dobromyslný a řekl jí: „Neměj strach, lištičko, já ti neublížím.“ — „Nebudeš toho litovat,“ odpověděla liška. „A chceš-li cestovat rychleji, sedni si mi na ohon.“ Sotva dosedl, dala se liška do běhu a uháněla s ním cestou necestou, až mu ve vlasech vítr hvízdal. Když se dostali ke vsi, jinoch slezl na zem, a poslušen její dobré rady, ani se neohlédl a ubytoval se ve skrovném hostinci, kde v klidu přespal. Na druhý den ráno vyšel do pole, kde už čekala liška a řekla mu: „Řeknu ti, co máš dělat dál. Jdi stále přímo, až dojdeš k zámku, před nímž leží celý houf vojáků. Nestarej se o ně, budou všichni spát a chrápat. Projdi mezi nimi a jdi rovnou do zámku, projdi všemi místnostmi, až dojdeš do komory, kde najdeš zlatého ptáka v dřevěné kleci. Vedle stojí nádherná zlatá klec, ale ty se sřež ptáka vyndat z jeho ošklivé klece a dát do té nádherné, zle by se ti vedlo.“ Po těch slovech liška zase natáhla ohon, královský syn nasedl a zase uháněli cestou necestou, až mu vítr ve vlasech hvízdal. Když se dostal k zámku, našel všechno navlas tak, jak mu liška řekla. Vešel do komory, kde seděl zlatý pták v dřevěné kleci a vedle něho byla zlatá klec. Tři zlatá jablka se povalovala na podlaze. Pomyslíl si, že by to bylo směšné nechat krásného ptáka v takové obyčejné a nevzhledné kleci. Otevřel dvířka, chytil ptáka a vstrčil ho do zlaté klece. V tom okamžiku však pták pronikavě vykřikl. Vojáci se probudili, vnikli dovnitř a vsadili ho do žaláře. Druhý den ráno ho vedli před soud, a protože se ke všemu přiznal, byl odsouzen k smrti. Král mu však řekl, že mu pod jednou podmínkou daruje život: když mu princ přinese zlatého koně, který běží rychleji než vítr. Pak že dostane za odměnu ještě i zlatého ptáka.

Královský syn se vypravil na cestu. Ale nebylo mu do smíchu a vzdychal, protože neměl tušení, kde by zlatého koně našel. Najednou spatřil svou přítelkyni lišku, která seděla na cestě. „Vidíš,“ řekla mu, „to se stalo jen proto, žeš mě neposlechl. Ale neztrácej odvahu, ujmou se tě a prozradím ti, kde zlatého koně najdeš. Jdi stále přímo, až dojdeš k zámku, v jehož stáji bude tvůj kůň. Před stájí budou ležet čeledíni, ale ti budou spát a chrápat a ty budeš moci zlatého koně bez obav vyvést. Jen na jedno nezapomeň: dej mu to nejhorší sedlo ze dřeva a kůže, jenom ne to zlaté, které tam najdeš. Jinak by se ti zle vedlo.“ Potom liška natáhla ohon, královský syn nasedl a už uháněli cestou necestou, až mu vítr ve vlasech hvízdal. Všechno bylo tak, jak to liška řekla. Vešel do stáje,

kde byl zlatý kůň. Když mu však chtěl přehodit ošklivé sedlo, napadlo ho: „Zneuctil bych to překrásné zvíře, kdybych mu nedal dobré sedlo, které k němu právem náleží.“ Jakmile se však zlaté sedlo dotklo těla zlatého koně, začal kůň hlasitě ržát. čeledíni se probudili, chytili jinocha a vsadili ho do vězení. Na druhý den ráno byl před soudem odsouzen k smrti. Král mu však slíbil, že mu daruje život a k tomu ještě zlatého koně, když mu přivede krásnou princeznu ze zlatého zámku.

Jinoch se vydal s těžkým srdcem na cestu. Ale naštěstí zase brzy potkal svou věrnou lišku. „Zasloužil bys, abych tě ponechala tvému osudu,“ řekla liška. „Ale je mi tě líto a pomohu ti proto ještě jednou z nouze. Cesta tě povede přímo k zlatému zámku. Dojdeš tam večer. A v noci, když všechno utichne, chodívá krásná princezna do lázně. Až bude vcházet do lázně, přiskoč k ní a polib ji. Pak půjde za tebou a můžeš ji odvést. Jenom jí nedovol, aby se šla rozloučit s rodiči, sice se ti zle povede.“ Potom liška natáhla ohon, královský syn nasedl a uháněli cestou necestou, až mu vítr ve vlasech hvízdal. Když přišel ke zlatému zámku, bylo všechno tak, jak mu liška řekla. Čekal až do půlnoci, kdy všechno kolem tvrdě spalo a krásná princezna šla do lázně. Tu přiskočil a políbil ji. Řekla mu, že s ním ráda půjde, ale prosila ho naléhavě se slzami v očích, aby jí dovolil rozloučit se před odchodem s rodiči. Zpočátku jejím prosbám odolával, ale když plakala čím dál usedavěji a klesla mu k nohám, konečně podlehl a svolil. Sotva však princezna přistoupila k lůžku svého otce, král procitl a s ním všichni, kdo v zámku byli. Jinocha chytili a vsadili do vězení.

Druhý den ráno mu král řekl: „Propadl jsi mi životem. Dám ti milost jen tehdy, když odstraníš horu, která je před mými okny a zaclání mi výhled. Musíš to však dokázat během osmi dnů. Podaří-li se ti to, dám ti za odměnu svou dceru.“ Královský syn se dal do práce, kopal a odhazoval lopatou, ani si neoddechl. Ale když po sedmi dnech viděl, jak málo dokázal a že všechna jeho práce byla nadarmo, zmocnil se ho neskonale smutek a on se vzdal veškeré naděje. Večer sedmého dne se však objevila liška a řekla mu: „Nezasluhuješ, abych ti pomohla. Ale jdi a vyspi se, udělám tu práci za tebe.“ Druhý den ráno, když se probudil a vyhlédl z okna, byla hora ta tam. Jinoch běžel radostně ke králi a oznámil mu, že podmínka je splněna. A král musil chtěj nechtěj dodržet slovo a dát mu svou dceru.

Oba dva pak spolu odešli ze zámku. Netrvalo dlouho a přišla za ním věrná liška. „To nejlepší sice máš,“ řekla mu. „Ale k princezně ze zlatého zámku patří i zlatý kůň.“ — „A jak bych ho mohl získat?“ zeptal se jinoch. „Poradím ti,“ odpověděla liška. „Nejdříve doved' krásnou princeznu ke králi, který tě do zlatého zámku poslal. Král se nesmírně zaraduje, rád ti dá zlatého koně a poručí, aby ti ho předvedli. Vyskoč si hned na něho a na rozloučenou stiskni všem ze

sedla ruku, naposled krásné princezně. Jakmile ucítíš její ruku ve své dlani, jediným pohybem ji přitáhni k sobě do sedla a ujed'. Nikdo tě nemůže dohonit, protože zlatý kůň letí rychleji než vítr.“

Všechno se šťastně zdařilo a jinoch si odvážel krásnou princeznu na zlatém koni. Liška nezůstala pozadu a řekla zase jinochovi: „Pomohu ti, abys získal i zlatého ptáka. Až se přiblížíš k zámku, kde je zlatý pták, nech princeznu sesednout a já se o ni postarám. Ty pak vjed' na zlatém koni do zámeckého dvora. Jakmile tě uvidí, zaradují se a přinesou ti zlatého ptáka. Jak budeš mít klec v ruce, pospěš si a vrať se rychle k nám pro princeznu.“ Když i to se zdařilo a královský syn se chtěl se svými poklady vrátit domů, řekla mu liška: „A teď se zase odměň ty mně za to, že jsem ti pomáhala.“ — „Co žádáš za odměnu?“ zeptal se jinoch. „Až přijdeme tamhle do toho lesa, zastřel mě, usekni mi hlavu a tlapy.“ — „To by byla pěkná vděčnost,“ řekl královský syn, „tohle ti slíbit nemohu.“ Tu liška řekla: „Když to nechceš udělat, musím tě opustit. Ale než odejdu, dám ti ještě jednu dobrou radu. Vyvaruj se dvou věcí: nikdy nekupuj maso z oběšence a nesedej si na roubení studny.“ S těmi slovy odběhla do lesa.

Jinoch si pomyslel: „Je to ale podivínské zvíře, a jaké divné má nápady. Kdopak by kupoval maso z oběšence! A ještě nikdy jsem nezatoužil sedět na roubení studny.“ Jel s krásnou princeznou dál a cesta ho znovu vedla do vsi, kde zůstali oba jeho bratři. Tam byl velký shon a hluk, a když se vyptával, co se tam přihodilo, řekli mu, že tam mají být oběšeni dva lidé. Když došel blíž, poznal, že to jsou jeho dva bratři, kteří napáchali bezpočtu podvodných kousků a prohýřili všechnen svůj majetek. Ptal se, není-li možné je vykoupit. „Chcete-li zaplatit jejich dluhy,“ řekli mu lidé. „Ale proč byste dával své peníze za ty darebáky a vykupoval je!“ Jinoch se však nerozmýšlel, zaplatil za ně, a jakmile byli volní, pokračovali všichni společně v cestě.

Přišli k lesu, kde je poprvé potkala liška. A protože tam byl chládek a bylo tam příjemně a slunce nemilosrdně páliło, řekli oba bratři: „Odpočineme si tu chvíli u studánky, najezme se a napijme.“ Nejmladší bratr souhlasil. A jak tak mluvili, zapomněl, co mu liška řekla, sedl si na okraj studánky a na nic zlého nepomyslel. Ale oba bratři ho shodili do studně. Vzali princeznu, koně i ptáka a vrátili se domů k otci. „Tu jsme a nepřinášíme ti jen zlatého ptáka,“ řekli otci. „Získali jsme i zlatého koně a princeznu ze zlatého zámku.“ Všichni se radovali. Ale ten kůň nechtěl žrát a ten pták ani nezazpíval a ta princezna jen seděla a plakala.

Nejmladší bratr nezahynul. Studně byla na štěstí vyschlá a on dopadl na měkký mech a neublížil si. Jenomže nevěděl, jak se dostat ven. Ani tentokrát ho věrná liška v neštěstí neopustila. Skočila za ním do studně a vyhubovala mu, že zapomněl na její radu. „Nenechám tě tady, pomohu ti přece jen na denní světlo.“

Řekla mu, aby se chytil jejího ohonu a pevně se držel, a tak ho vytáhla ven. „Ještě jsi neušel všemu nebezpečství,“ řekla mu potom. „Tví bratři si nebyli jisti, že jsi zemřel. Dali obklíčit les strážemi, které tě mají zastřelit, jakmile se objevíš.“ Na cestě čekal jakýsi chudák. Jinoch si s ním vyměnil šaty a tak se dostal na královský dvůr. Nikdo ho nepoznal, ale pták se najednou dal do zpěvu, kuň začal žrát a krásná princezna přestala plakat. Král se podivil a ptal se: „Copak tohle znamená?“ Princezna mu řekla: „Sama nevím, ale byla jsem tolik smutná a teď je mi najednou veselo! Je mi, jako by přišel můj pravý ženich.“ Vyprávěla králi všechno, co se stalo, ačkoliv jí dva druzí bratři hrozili, že ji zabijí, prozradili něco. Král dal svolat všechny, kdo byli v zámku. Tu přišel také nejmladší syn, oblečený jako nuzák v roztrhaných šatech. Ale princezna ho hned poznala a padla mu kolem krku. Oba bezbožné bratry chytili a popravili. Nejmladšího pak oženili s krásnou princeznou a král ho učinil svým dědicem.

A co se stalo s ubohou liškou? Po dlouhé době šel mladý král zase do lesa a potkal ji. Liška mu řekla: „Teď máš všechno, co si jen můžeš přát. Jenom moje neštěstí nebere konce a je přece v tvé moci, abys mě vysvobodil.“ A znovu úpěnlivě prosila, aby ji zastřelil a usekl jí hlavu a tlapy. Mladý král to tedy udělal. A jakmile to učinil, proměnila se liška v člověka a nebyl to nikdo jiný, než bratr krásné princezny, který byl konečně vysvobozen ze zakletí. A tak už jim ke štěstí až do konce jejich dnů docela nic nechybělo.

58. PES A VRABEC

Byl jeden ovčácký pes a ten neměl dobrého pána, měl pána, který ho nechával o hladu. Když už to u něho nemohl déle vydržet, pes smutně odešel. Na silnici ho potkal vrabec a ptal se ho: „Pročpak jsi tak smutný, bratříčku?“ Pes mu odpověděl: „Mám hlad a nemám co žrát.“ Tu řekl vrabec: „Pojď se mnou do města, bratříčku, tam tě dosyta nakrmím.“

Tak se spolu vydali do města. A když přišli před řeznický krámk, řekl vrabec psovi: „Stoupli si tadyhle, shodím ti kus masa.“ Sedl si na pult, rozhlédl se, nepozoruje-li ho nikdo, a pak začal klovat do jednoho kusu masa, tahal ho a škubal tak dlouho, až byl už docela na krajíčku a nakonec spadl na zem. Pes ho chňapl do tlamy, utekl s ním do kouta a sežral ho. Vrabec mu řekl: „Pojď se mnou ještě do jiného krámku, shodím ti tam ještě kus, aby ses dosyta najedl.“ Když snědl pes i druhý kus masa, ptal se ho vrabec: „Tak co, bratříčku, už máš dost?“ — „Ano, masa mám dost,“ řekl pes, „ale chleba jsem ještě žádný nedostal.“ — „Taky dostaneš,“ řekl vrabec, „jen pojď se mnou.“ Zavedl ho k pekařskému krámku a klovl zobákem do několika dlamánků, až se skutálely na zem. A když chtěl pes ještě víc, zavedl ho zase k jinému krámku a shodil mu tam další. Když to všechno pes snědl, řekl vrabec: „Tak co, bratříčku, už máš dost?“ — „Ano,“ řekl pes. „Pojď, projdeme se teď trochu za městem.“

Šli tedy spolu ven z města, na silnici. Ale bylo horko, a když se chvíli tak procházeli, řekl pes: „Jsem unaven a rád bych si trochu zdříml.“ — „Jen se prospí,“ řekl vrabec, „sednu si zatím na větev.“ A tak se pes natáhl na silnici a usnul. Jak tak ležel a spal, jel tamtudy vozka s vozem taženým třemi koňmi a naloženým dvěma sudy vína. Vrabec si všiml, že vozka nechce uhnout a jede zrovna tam, kde spí pes. Zavolal na něho: „Vozko, nedělej to, nebo se ti pomstím a přijde ti to draho!“ Vozka si však broukl do vousů: „Ty bys mi tak zrovna mohl něco udělat!“ Práskl bičem a přešel i s vozem přes psa, který zůstal ležet pod koly mrtev. Vrabec na něho volal znovu: „Přešel jsi mi bratříčka psa a to tě bude stát vůz i koně!“ — „To zrovna, vůz i koně!“ řekl vozka. „Copak ty mi můžeš udělat!“ A jel dál. Vrabec skočil pod plachtu vozu, schoval se tam a tak dlouho zobal do zátky v sudu, až zátka vypadla. Všechno víno vyteklo, aniž si toho vozka všiml. Až když se po chvíli ohlédl, uviděl, že z vozu kape. Prohlížel sudy a zjistil, že jeden je prázdný. „Ach já chudý ubožák,“ zvolal. „Však zchudneš ještě víc,“ řekl na to vrabec. Vletěl jednomu koni na hlavu a vykloval mu oči. Když to vozka spatřil, vytáhl sekeru a chtěl vrabce zabít. Ale vrabec ulétl a vozka zasáhl vlastního koně a ten celý zkrvácený klesl k zemi. „Ach já chudý

ubožák!“ — „Však zchudneš ještě víc,“ řekl na to vrabec. A když se vozka se zbylými dvěma koňmi rozjel, ukryl se zase pod plachtu a vykloval zátku u druhého sudu, takže i z něho všechno víno vyteklo. Když to vozka zjistil, bědoval znovu: „Ach já chudý ubožák!“ Ale vrabec na to zase: „Však zchudneš ještě víc!“ Skočil druhému koni na hlavu a vykloval i jemu oči. Vozka se k němu rozběhl a rozmáchl se sekerou, ale vrabec ulítl a rána zasáhla zase koně, který padl. „Ach já chudý ubožák!“ — „Však zchudneš ještě víc!“ řekl znovu vrabec, sedl si i třetímu koni na hlavu a kloval ho do očí. Vozka se tak rozzuřil, že se naslepo rozmáchl po vrabci, ale nezasáhl ho. Místo něho zabil i svého třetího koně. „Ach já chudý ubožák!“ zvolal. — „Však zchudneš ještě víc!“ odpověděl vrabec znovu. „Teď tě připravím o všechno i doma.“ A odletěl.

Vozka musel nechat vůz na silnici a šel rozzloben a vzteklý domů. „Ach ženo,“ řekl manželce, „kdybys věděla, kolik neštěstí mě potkalo! Víno mi vyteklo ze sudů a všichni tři koně mi padli.“ — „Ach muži,“ řekla žena, „kdybys věděl, jaký zlý pták se k nám nastěhoval! Přivedl sem snad všechny ptáky světa, pustili se nám nahoře na sýpce do pšenice a všechnu sezobali.“ Vozka vylezl na sýpku a uviděl, že tam sedí tisíce a tisíce ptáků a že mu opravdu sezobali docela všechnu pšenici. Vrabec seděl uprostřed nich. „Ach já chudý ubožák!“ — „Však zchudneš ještě víc!“ odpověděl zase vrabec. „To, cos udělal, tě bude stát i život, vozko!“ A vylítl ven.

Vozka tak přišel o všechn svůj majetek. Šel dolů do světnice, sedl si za kamna a zlostně proklínal. Vrabec přiletěl pod jeho okna a volal: „Zaplatíš to životem, vozko!“ Tu popadl vozka sekeru a hodil ji po vrabci. Rozbil okenní tabulky, ale vrabčáka nezasáhl. Ten přihopsal teď dovnitř, sedl si na kamna a volal znovu: „Zaplatíš to životem, vozko, víš? Zaplatíš!“ Vozka celý bez sebe a zaslepen zuřivostí popadl znovu sekeru, rozťal i kamna ve dvě. A jak vrabec poskakoval z místa na místo, rozbíjel vozka postupně celé své zařízení, zrcadlo, lavice, stůl, až nakonec rozsekal i zdi domku. A přesto vrabce nezasáhl. Konečně ho však přece jen chytil do ruky. Tu řekla jeho žena: „Mám ho zabít?“ — „Ne,“ zvolal vozka, „to by pro něho byl příliš mírný trest. Musí zemřít hůř. Spolknu ho.“ Chytil vrabce a na jediné polknutí ho pohltil. Jenomže vrabec mu začal v žaludku poletovat, až se dostal zase nahoru do jeho úst. Tu vystrčil hlavičku a volal: „Vidíš, vozko, zaplatíš to přece životem. Chtěj nechtěj, zaplatíš!“ Vozka podal ženě sekeru a prosil ji, aby mu vrabce v ústech zabila. Tu se žena rozmáchlala, ale v rozčilení se minula cílem a zaťala sekeru muži do hlavy. Vozka padl mrtev k zemi. Vrabec jen zamával křídélky a už byl ten tam.

59. KOUBEČEK A KAČENKA

Byl jeden muž a ten se jmenoval Jakoubek, a jedna žena a ta se jmenovala Kateřinka Lízinka. Ti dva se vzali a žili spolu jako mladí manželé. Jednoho dne řekl Jakoubek: „Půjdu teď na pole, Kačenko, a až se vrátím, ať mám na stole něco pečeného na utišení hladu a k tomu dobrý chlazený lok na utišení žízně.“ — „Jen běž, Koubečku,“ odpověděla Kačenka, „jen běž a nestarej se, však já ti tu podstrojím.“ A když se přiblížila hodina oběda, vytáhla Kačenka z komína klobásu, dala ji na pánev, přidala máslo a přistavila to na oheň. Klobása se začala opékat a smažit, Kačenka u ní stála, přidržovala pánev a dumala; tu ji napadlo: „Než se klobása usmaží, mohla bys zatím načepovat ve sklepě něco k pití.“ A tak nechala pánev na ohni, vzala konvici, šla dolů do sklepa a čepovala pivo. Pivo vtékalo do konvice, Kačenka se na ně dívala a tu ji napadlo: „Božítku, vždyť je nahoře pes a není přivázaný! Aby tak odnesl klobásu z pánve, to by ještě scházelo!“ A než bys řekl švec, vyběhla po schodech nahoru. Ale milý Voříšek měl klobásu už v tlamě a táhl ji za sebou ven. Ale Kačenka nelenila. Rozběhla se za ním a prohnala ho pěkný kus do polí. Jenomže Voříšek byl rychlejší než Kačenka a nijak s klobásou neotálel a skákal s ní do polí. „Co je fuč, to je fuč!“ řekla si Kačenka, obrátila se, a protože se tou honičkou unavila, vracela se pěkně pomalu, aby se ochladila. Ve sklepě zatím vesele vytékalo pivo ze sudu, protože Kačenka zapoměla otočit pípou. A když byla konvice plná a nevešla se do ní už ani kapka, rozutíkalo se pivo po sklepě a nepřestalo, dokud nebyl sud dočista prázdný. Kačenka uviděla to nadělení už ze schodů. „A safra,“ řekla si, „copak teď uděláš, aby to Koubeček nezpозoroval?“ Chvilinku se zamyslela, pak ji napadlo, že od posledního posvícení zůstal na půdě ještě pytel pěkné pšeničné mouky a že by ho mohla přinést a rozsypat mouku po sklepě, aby se pivo do ní vsáklo. „Baže,“ řekla si, „kdo si v pravý čas něco našetří, v nouzi jako když to najde.“ A šla na půdu, přinesla pytel mouky a hodila ho zrovna na konvici s pivem, ta se převrhla a tak se rozlil i poslední zbytek piva, které měl mít Jakoubek k obědu. „Tak je to správně,“ řekla si Kačenka, „kde je část, tam patří i zbytek.“ A rozsypala mouku po celém sklepě. Když byla hotova, náramně se radovala, jak to tam pěkně vypadá, a řekla si: „Jaké je to tu teď čist'ouнкé a upravené!“

V poledne přišel Jakoubek domů. „Tak co, ženo, copak dobrého jsi mi přichystala?“ — „Ach Koubečku,“ odpověděla, „chtěla jsem ti upéct klobásu, ale když jsem ti k ní mezitím ve sklepě točila pivo, vzal ji pes z pánve, a když jsem pak zase honila psa, který utekl, vyteklo pivo ze sudu, a když jsem chtěla

pivo vysušit pšeničnou moukou, převrhla jsem i tvou konvici. Ale můžeš být spokojený, ve sklepě je už zase pěkně sucho.“ Jakoubek řekl: „Kačenko, Kačenko, tos mi neměla dělat! Necháš psa, aby vzal klobásu, pivo, aby vyteklo ze sudu, a ještě k tomu rozsypeš naši dobrou pšeničnou mouku!“ — „Ale Koubečku, to já jsem nevěděla, tos mi měl říct předtím!“

Muž si pomyslel: „Když je to s tvou ženou takhle, musíš si dávat lepší pozor.“ A tak jednou uschránil pěknou hromádku tolarů, proměnil ji za zlatáky a řekl Kačence: „Vidiš, to jsou takové žluté měďáky, dám je do hrnce a zakopu je do chléva pod kravský žlab. Ale ať mi na ně ani nesáhneš, sic bude s tebou zle!“ — „Ale kdepak, Koubečku,“ řekla, „to víš, že na ně ani nesáhnu.“ No, a když byl jednou Jakoubek pryč, přišli do vrat potulní kramáři, co měli na prodej hliněné misky a hrnky. Zastavili se i u ní a ptali se, nechce-li něco koupit. „Ó jé, lidičky,“ povzdychla si Kačenka, „já nemám peníze a nemůžu nic koupit. Ale jestli byste se chtěli spokojit se žlutými měďáky, tak bych přece jenom koupila.“ — „Žluté měďáky? Pročpak ne? Ukažte nám je.“ — „Tak jen jděte do chléva a kopejte pod žlabem, tam najdete žluté měďáky. Já tam nesmím s vámi jít.“ Prohnaní kramáři šli do chléva, kopali a našli ryzí zlato. Honem všechny zlatáky shráblí a utíkali s nimi pryč. Hrnky i misky nechali všechny v Kačenčině domku. Kačenka si řekla, že to všechno nové nádobí musí nějak použít. A protože v kuchyni tak jako tak měla nádobí dostatek, vyrazila z hrnků dna a do jednoho je nasadila pro ozdobu na tyčky plotu kolem celého domku. Když se Jakoubek vrátil a uviděl tu novou parádu, řekl jí: „Copak jsi to udělala, Kačenko?“ — „Nakoupila jsem, Koubečku, za ty žluté měďáky, co byly pod kravským žlabem. Ale já jsem tam nešla, to kramáři si je sami museli vykopat.“ — „Ach ženo,“ řekl Jakoubek, „cos to jen udělala! To nebyly žádné měďáky, to bylo ryzí zlato a bylo to celé naše jmění. Tos mi neměla dělat.“ — „Ale Koubečku, to já jsem nevěděla, tos mi měl říct předtím!“

Kačenka chvíli stála a dumala, potom řekla: „Poslouchej, Koubečku, však mi to zlato můžeme dostat zpátky, pojď, poběžíme za těmi zloději!“ — „Tak pojď,“ řekl Jakoubek, „zkusíme to. Ale vezmi s sebou máslo a sýr, ať máme cestou co jíst.“ — „To víš, že vezmu, Koubečku.“ A tak se vypravili. A protože měl Jakoubek delší nohy, Kačenka zůstávala o něco pozadu. „Mám aspoň výhodu,“ říkala si. „Až se obrátíme, budu mít o kus náskok.“ Tak přišli najeden kopec, kde byly po obou stranách cesty vyjeté hluboké rýhy. „Podívejme se,“ řekla si Kačenka, „jak oni tu ubohou matičku zemi rozervali, odřeli a otláčili! Tohle se jí nadosmrti nezhojí!“ A protože měla soucitné srdce, vzala máslo a natřela jím rýhy, aby je kola vozů už tolik netlačila. A jak se při tom svém milosrdném činu shýbala, vypadl jí z kapsy jeden sýr a skutálel se po svahu. Kačenka si řekla: „Já už jsem ten kopec jednou vyšlapala, já už dolů nepůjdu. Ať tam běží jiný a

přivede ho.“ Vzala druhý sýr a hodila ho za prvním. Jenomže sýry nepřišly. A tak tam poslala ještě třetí a myslela si: „Možná že chtějí mít společnost, že se jim nechce jít jen ve dvou.“ Když tam ale zůstaly všechny tři, řekla si: „Teď už nevím, co by v tom mohlo vězet! Ale může být, že se třetí omýlil a nenašel cestu, pošlu tam ještě čtvrtý, aby je přivolal.“ Jenomže čtvrtý to neprovedl o nic líp než třetí. To už Kačenku rozzlobilo a tak za nimi hodila i pátý a šestý. A to byly poslední, které měla. Hezkou chvíli stála a dávala pozor, jestli přijdou, ale když stále nešly, řekla: „Vás si tak nejlíp poslat pro smrt, aspoň byste se pěkně dlouho nevrátily. Vy si myslíte, že na vás ještě budu čekat? Jdu po svých, dožeňte si mě samy, máte mladší nohy než já.“ A Kačenka šla dál, až dohonila Jakoubka. Ten se zastavil a čekal na ni, protože dostal hlad. „Tak už rozbal, co jsi vzala s sebou.“ Podala mu suchý chleba. „Kde je máslo a sýr?“ ptal se jí muž. „Ach Koubečku,“ řekla Kačenka, „máslem jsem namazala rýhy na cestě a sýry za chvíli přijdou. Jeden mi utekl a tak jsem ty ostatní poslala za ním, aby ho přivedly.“ Jakoubek řekl: „Tos mi neměla dělat, Kačenko, mazat máslo na cestu a kutálet sýry s kopce dolů.“ — „Ach Koubečku, tos mi měl říct předtím.“

Pak společně snědli suchý chléb a Jakoubek se ptal Kačenky: „Kačenko, jestlipak jsi dobře zavřela domek, než jsi odešla?“ — „Ne, Koubečku, tos mi měl říct předtím.“ — „Tak se hezky vrat' a nejdřív pořádně zavři dveře, než půjdeme dál. A vezmi s sebou taky něco jiného k jídlu, počkám tady na tebe.“ Kačenka se vrátila domů a dumala: „Koubeček chce něco jiného k jídlu, máslo a sýr mu asi nechutnají. Tak vezmu raneček křížal a džbán octa na zapití.“ Pak pečlivě zavřela dveře na zámek a vysadila je z pantů, dala si je na rameno a putovala s nimi za Jakoubkem. „Když jsou dveře v bezpečí,“ říkala si, „bude určitě dobře zajištěn celý dům.“ Kačenka nijak nespíchala. „O to déle si Koubeček odpočine,“ myslila si. Když ho zase dostihla, řekla mu: „Tak Koubečku, tady máš dveře, takhle aspoň můžeš náš domek hezky opatrovat sám.“ — „Panebože!“ zvolal Jakoubek, „jakou já to mám chytračku ženu! Nejdřív dveře zavře na zámek a pak je vysadí, aby tam kdekdo mohl vlézt! Teď už není čas vracet se ještě jednou domů, ale když jsi ty dveře přinesla sem, tak je poneseš i dál.“ — „Dveře ponesu, to víš, že ano, Koubečku. Ale ty křížaly a džbán s octem jsou mi moc těžké. Pověsím je na dveře, ať je nesou samy.“

Pak šli do lesa a hledali ty prohnané šejdíře, ale nenašli je. A protože se už setmělo, vylezli si na strom a chtěli tam přenocovat. Ale sotva dosedli do větvi, přišli tam ti chlapíci, co odnesou všechno, co s nimi neběží samo, a najdou věci dřív, než je někdo ztratí. Usadili se zrovna pod stromem, na kterém seděl Jakoubek s Kačenkou, rozdělali si oheň a chtěli se dělit o kořist. Jakoubek slezl opatrně po druhé straně ze stromu, nasbíral kameny, vylezl s nimi zase na strom a chystal se, že jimi zloděje pobije. Ale nezasáhl je, kameny padaly mimo a

zloději křičeli: „Bude brzy svítat, vítr už strásá šišky ze stromů.“ Kačenka měla stále ještě dveře na zádech, a protože ji už hrozně tlačily, pomyslně si, že je to vinou těch křížal a řekla: „Koubečku, já musím ty křížaly hodit dolů.“ — „Ne, Kačenko, teď ne,“ odpověděl Jakoubek. „Mohlo by nás to prozradit.“ — „Ale Koubečku, já opravdu musím, tolik moc mě ty dveře tlačí.“ — „Spral to kat, tak je tedy shod’!“ Křížaly propadaly větvemi na zem a darebáci dole si řekli: „To ptáci na nás utrousili.“ Milé dveře tlačily Kačenku stále stejně a tak za chvíli řekla: „Koubečku, já musím ten ocet vylít dolů.“ — „Ne, Kačenko, to nesmíš, mohlo by nás to prozradit.“ — „Ale Koubečku, já opravdu musím, tolik moc mě ten ocet tíží.“ — „Spral to kat, tak to tedy udělej!“ Kačenka vylila ocet a dareby dole to postříkalo. „To už padá rosa!“ řekli si. Konečně se Kačenka zamyslela: „Nebo to snad budou nakonec ty dveře, co mě tak tlačí?“ A řekla: „Koubečku, já musím shodit ty dveře dolů.“ — „Ne, Kačenko, teď ne, mohlo by nás to prozradit.“ — „Ale Koubečku, já opravdu musím, tolik moc mě ty dveře tlačí.“ — „Ne, Kačenko, jen je hezky pevně drž.“ — „Ach Koubečku, ale já je pustím!“ — „Ďas to sper,“ odpověděl rozzlobený Jakoubek. Dveře spadly dolů s velikým rachotem a darebáci dole vykřikli: „Čert na nás jde se stromu!“ Nechali zlato zlatem a rozprchli se, jako když do nich střelí. Za svítání, když Jakoubek s Kačenkou slezli dolů, našli pod stromem všechno svoje zlato a vzali si ho zase domů.

Když byli už zpátky doma, řekl Jakoubek: „Ale teď už musíš být hezky přičinlivá a pracovitá, Kačenko!“ — „To víš, Koubečku, to víš, že budu. Půjdu na pole a posekám obilí.“ Když byla Kačenka na poli, řekla si: „Mám se dřív najíst, než posekám? Nebo se mám nejdřív vyspat, než posekám? To se ví, že se nejdřív najím.“ A tak se Kačenka pustila do jídla, z jídla na ni šlo spaní, začala sekat, ale jak byla ospalá, rozsekla si v polospánku šaty ve dvě, sukni, kazajku i košili. Pak usnula docela. A když se probudila z dlouhého spánku, uviděla, že je skoro nahatá. I řekla si: „Jsem to já, nebo to nejsem já? Ach jájeje, to asi nebudu já!“ Mezitím nastala noc. Kačenka se rozběhla do vsi, zaklepala na okýnko jejich domku a volala na muže: „Koubečku, Koubečku!“ — „Copak je?“ — „Moc ráda bych věděla, jestli je Kačenka doma?“ — „To se ví,“ odpověděl Jakoubek, „ta už bude jistě ležet v posteli a spát.“ — „Aha,“ řekla si Kačenka, „tak to už jsem jistojistě doma.“ A utíkala pryč.

Venku potkali Kačenku darebové, kteří si vyšli na kradenou. Šla k nim a řekla jim: „Pomohu vám krást.“ Darebové si řekli, že se jistě ve vsi vyzná, a bylo jim to vhod. Ale Kačenka běhala od domku k domku a křičela: „Lidičky, máte něco? My chceme krást!“ Tu si darebové řekli: „Z toho nic dobrého nekouká,“ a hleděli se milé Kačenky co nejrychleji zbavit. Řekli jí tedy: „Před vsí má farář na poli řepu, jdi a vyškubni jich pár.“ Kačenka šla do polí a začala vytrhávat

řepu, ale byla tak líná, že si k tomu pořádně nestoupala a jen si přilehla na loket. Šel kolem nějaký muž, uviděl ji, zastavil se a povídá si: „To je jistě čert, co se tu povaluje v řepě.“ Rozběhl se do vsi k faráři a řekl mu: „Pane faráři, ve vašem řepništi je čert a vytrhává řepu.“ — „Ach bože,“ odpověděl farář, „mám chromou nohu, nemohu tam jít a zažehnat ho.“ — „Tak já vás tam donesu,“ nabídl se muž. A když přišli k poli, Kačenka vstala a vzpřímila se v celé své výšce. „Propáníčka, to je d'ábel!“ vykřikl farář a oba se dali na útěk. A ten farář ze samého strachu upaloval se svou chromou nohou rychleji než muž, který ho předtím nesl na zádech, se svými zdravými nohama.

60. DVA BRATŘI

Byli jednou dva bratři, jeden bohatý a jeden chudý. Ten bohatý byl zlatník a měl zlé srdce. Ten chudý se živil vázáním košťat a byl dobrý a poctivý. Chudý bratr měl dva chlapce, dvojčata, a ti se podobali jeden druhému jako kapka kapce. Oba hoši občas chodívali do domu bohatého strýce a tu a tam dostali něco ze zbytků na zub. Jednou šel chudý bratr do lesa na proutí a uviděl ptáka, který byl celý zlatý a tak krásný, že takového ještě v životě nespatriil. Zvedl kamínek, hodil po něm a opravdu ho zasáhl. Jenomže pták uletěl a k zemi spadlo jediné zlaté pírko. Muž vzal pírko, odnesl je k bratrovi. Ten se na ně podíval a řekl: „Je z ryzího zlata.“ A dal mu za ně mnoho peněz. Na druhý den vylezl muž na břizu, aby usekal pár větví. Z její koruny vylétl zas ten zlatý pták. Muž hledal a opravdu našel hnízdo, v němž leželo vajíčko, také celé ze zlata. Vzal vajíčko s sebou domů a odnesl je k bratrovi a ten mu zase řekl: „Je to ryzí zlato.“ A zaplatil mu za ně, kolik mu patřilo. Nakonec řekl zlatník: „Chtěl bych mít přímo toho ptáka.“ Chudý se vypravil do lesa potřetí a znovu spatřil zlatého ptáka na stromě. Vzal kámen, srazil ho k zemi a odnesl ho svému bratrovi, který mu za něj dal celou hromadu zlata. „Teď už konečně nebudu mít nouzi,“ pomyslí si chudý a šel spokojeně domů.

Zlatník byl chytrý a prohnáný a dobře věděl, jaký je to pták. Zavolal si ženu a řekl jí: „Upeč mi toho zlatého ptáka, ale dej dobrý pozor, ať se z něho nic neztratí. Mám chuť si ho docela sám sníst.“ Nebyl to totiž žádný obyčejný pták, byl to pták tak podivuhodný, že kdo snědl jeho srdce a játra, našel každý den ráno pod polštářem hrudku zlata. Žena ptáka připravila, napíchla ho na rožeň a dala péci. Pták se opékal a tu žena musela na chvíli odběhnout z kuchyně za jinou prací. V tu chvíli vběhli do kuchyně oba chlapci chudého vazače košťat, stoupli si k rožni a několikrát jím otočili. Z ptáka vypadly na pánev zrovna dva kousíčky masa, a když to chlapci zahlédli, řekl jeden: „Tyhle drobečky si sníme, mám takový hlad, toho si jistě nikdo nevšimne.“ A tak se o ně oba rozdělili a snědli je. Vtom vešla žena, zahlédla, že něco jedí, a ptala se: „Co jste to jedli?“ — „Pár drobtů, které vypadly z toho ptáka,“ řekli chlapci. Žena se ulekla: „To bylo srdce a játra.“ A aby její muž nic nepoznal a nezlobil se, rychle zařizla mladého kohoutka, vyňala mu srdce a játra a přiložila je k ptákovi. Když byl upečený, přinesla ho zlatníkovi, který ho snědl a nenechal z něho ani drobeček. Ale když na druhý den ráno sáhl pod polštář a s jistotou čekal, že odtamtud vytáhne hrudku zlata, nebylo tam o nic víc než jindy.

Obě děti však vůbec netušily, k jakému štěstí přišly. Druhý den ráno, když

vstávaly, něco spadlo na zem a zazvonilo. Když to zvedly, viděly, že to jsou dvě hrudky zlata. Ukázaly je otci, který se podívoval: „Jak se jen tohle mohlo stát?“ Ale když dalšího rána našli už zase dvě a potom už den co den, vypravil se k bratrovi a řekl mu o té podivné věci. Zlatník ihned uhodl, jak se to stalo a že děti snědly srdce a játra zlatého ptáka. A protože byl závistivý a neměl srdce, zatoužil po pomstě. Řekl tedy bratrovi: „Tvoje děti jsou spolčeny s ďáblem. Nenechávej si to zlato a nestrp je už ani chvíli ve svém domě, protože ďábel má nad nimi moc a mohl by i tebe přivést do záhuby.“ Otec měl z ďábla hrůzu a tak se rozhodl, ačkoliv mu to bylo zatěžko, že oba chlapce zavede hluboko do lesa. A tam je s těžkým srdcem opustil.

Obě děti chodily křížem krážem po lese a hledaly cestu domů. Ale nemohly ji najít a bloudily čím dál víc. Konečně potkaly lovce, který se jich ptal: „Čípak jste děti?“ — „Jsme synové chudého vazače košťat,“ odpověděli chlapci a vyprávěli mu, že je otec už nechtěl mít déle v domě, protože každý den ráno leží pod jejich poduškou dvě hrudky zlata. „Nu což,“ řekl lovec, „na tom není nic zlého, když si přitom budete pilně hledět práce a nedáte se na lenošení.“ Lovec byl dobrý muž, děti se mu zalíbily, a protože sám žádné neměl, rozhodl se, že si je vezme k sobě. Řekl jim: „Budu tedy já vaším otcem a vychovám vás.“ Vyučil je loveckému umění a oběma schovával kousky zlata, které denně nacházeli pod polštářem, protože věděl, že je v budoucnu jistě budou potřebovat.

Když dospěli, vzal je jejich pěstoun jednoho dne s sebou do lesa a řekl jim: „Dnes složíte svou mistrovskou zkoušku, abych vás mohl prohlásit za vyučené lovce.“ Šli na číhanou a dlouho čekali, ale žádná zvěř nepřicházela. Tu lovec vzhlédl k nebi a viděl, jak nad ním letí houf bílých hus, seskupených do trojúhelníku. Vyzval jednoho z chlapců: „Sestřel z každého konce jednu!“ Chlapec to dokázal a tím při zkoušce osvědčil svou dovednost. Za chvíli přiletěl druhý houf hus a ten byl seřazen do tvaru dvojky. Tu vyzval lovec druhého chlapce, aby také sestřelil z každého konce jednu.

I tomu se jeho zkušební výstřel zdařil. Potom jim pěstoun řekl: „Jste volni, od této chvíle jste už vyučenými lovci.“ Oba bratři se vydali sami do lesa, radili se spolu a něco si umluvili. A když pak večer usedli společně k večeři, řekli svému pěstounovi: „Nedotkneme se jídla a nevezmeme si jedinké sousto, dokud nesvolíte, abychom vás o něco poprosili.“ — „A oč mě chcete poprosit?“ ptal se lovec. Chlapci odpověděli: „Jsme už vyučeni a musíme jít také na zkušenou do světa. Dovolte nám, abychom odešli.“ Starý lovec se zaradoval: „To jsou slova statečných lovců. Vaše přání bylo mým vlastním přáním. Jen jděte, bude vám to jistě k prospěchu.“ A potom spolu vesele pojedli a popili.

Když nadešel určený den, dal pěstoun každému chlapci dobrou pušku a psa a nechal každého, aby si vzal z uschovaných kousků zlata, kolik sám chce. Potom

je kus cesty vyprovodil, při loučení jim dal ještě lesklý nůž a řekl jim: „Kdybyste se někdy na čas rozcházeli, zabodněte tenhle nůž na rozcestí do stromu. Kdo z vás se k němu vrátí, pozná na něm, jak se tomu druhému bratrovi vedlo. Kdyby zemřel, čepel nože obrácená směrem, kudy odešel, zreziví. Pokud bude naživu, zůstane čepel lesklá.“ Pak se rozloučili. Oba bratři šli dál a dál, až přišli do tak hlubokého lesa, že nebylo možné jím za jediný den projít. Zůstali tam tedy přes noc a pojedli ze zásob, které měli v lovecké brašně. Ale ani druhý den se z lesa ještě nedostali. Protože už neměli nic k jídlu, řekl jeden: „Musíme si něco zastřelit, jinak bychom měli hlad.“ Nabil pušku a rozhlédl se. A když běžel kolem starý zajíc, namířil na něho. Ale zajíc zvolal:

*„Milý lovče, nech mě žít,
dvě z mých dětí budeš mít.“*

A už skočil do křoví a přinesl dva mladé. Zajíčci ale tak vesele skotačili a byli tak milí, že lovci nemohli přenést přes srdce, aby je zastřelili. Nechali si je tedy a zajíčci běželi za nimi všude, kam šli. Za chvíli nato se kolem nich plížila liška, chtěli tedy zastřelit ji. Ale liška zvolala:

*„Milý lovče, nech mě žít,
dvě z mých dětí budeš mít.“*

Přinesla také dvě liščátka, ale ani ta nemohli lovci zabít, a tak je dali k zajíčkům a šli zas všichni dál. Za chvíli se plížil houštinou vlk, lovci na něho namířili, ale vlk také zvolal:

*„Milý lovče, nech mě žít,
dvě z mých dětí budeš mít.“*

Dvě malá vlčata dali lovci k ostatním zvířátkům a všechna mlád'at? šla pak s nimi dál. Brzy se objevil medvěd a tomu se taky ještě nechtělo skončit svou medvědí pout' a volal:

*„Milý lovče, nech mě žít,
dvě z mých dětí budeš mít.“*

I ta dvě medvíďata dali lovci k ostatním mlád'atům a tak jich už měli osm. A konečně přišel — kdopak asi? Přišel lev a hrozivě ježil hřívu. Lovci se ho ale nepolekali, namířili na něho, ale vtom ten lev zvolal:

*„Milý lovče, nech mě žít,
dvě z mých dětí budeš mít.“*

Také on přivedl dvě mláďata, a tak už lovci měli dva mladé lvy, dva medvědy, dva vlky, dvě lišky a dva zajíce, kteří putovali s nimi a sloužili jim. Jenomže to všechno neutišilo jejich hlad, a tak řekli svým dvěma liškám: „Poslyšte, vy plížítky, opatřete nám něco k jídlu. Lstivé a prohnané jste na to dost.“ Liška odpověděla: „Nedaleko odtud je vesnice, odkud jsme si už vzaly nejednu slípku. Ukážeme vám tam cestu.“ Šli tedy do vsi, koupili si jídlo a dali nakrmit i svá zvířata a šli zase dál. Obě lišky se dobře vyznaly v kraji, kde bylo hodně dvorů se slepicemi, a všude ukazovaly lovcům cestu.

Tak se nějaký čas toulali po kraji, ale nemohli nikde najít službu, když zůstávali oba pohromadě. Řekli si tedy: „Nejde to jinak, musíme se rozejít.“ Rozdělili se o zvířata, takže každý dostal jednoho lva, jednoho medvěda, jednoho vlka, jednu lišku a jednoho zajíce. Pak se rozloučili, slíbili si, že se až do smrti budou milovat bratrskou láskou, a zabodli do stromu nůž, který jim dal jejich pěstoun. Pak se rozešli, jeden se dal na východ a druhý na západ.

Ten mladší došel se svými zvířaty do města, které bylo celé potaženo smutečným flórem. Zašel do hostince a zeptal se hostinského, může-li u něho nechat svá zvířata. Hostinský jim uvolnil stáj, v jejíž zdi byl otvor. Zajíc se jím protáhl a vrátil se s hlávkou zelí, liška si přinesla slípku, a když ji snědla, došla si i pro kohouta. Ale vlk, medvěd a lev nemohli ven, protože byli příliš velcí. A tak je dal hostinský zavést na místo, kde právě padla kráva, aby se dosyta nažrali. Teprve když se lovec postaral o svá zvířata, zeptal se hostinského, proč je celé město ověšeno smutečným flórem. „Protože zítra zemře jediná dcera našeho krále,“ řekl mu hostinský. „Cožpak je na smrt nemocná?“ ptal se lovec. „Není,“ odpověděl hostinský. „Je svěží a zdravá, ale přesto musí zemřít.“ — „A proč vlastně?“ ptal se lovec. „Protože za naším městem je vysoká hora, na té hoře sídlí drak a ten musí dostat každým rokem jednu pannu, sice by zničil celou zem. Dostal už všechny panny a nezbývá žádná jiná než královská dcera, ale on nezná slitování. Musí mu být poslána. A má se to stát zítra.“ — „Proč toho draka nezabijete?“ řekl lovec. „Mnoho a mnoho rytířů to už zkoušelo,“ odpověděl hostinský, „ale všichni do jednoho přišli o život. Král slíbil, že tomu, kdo draka přemůže, dá svou dceru za ženu a po smrti mu odkáže celou říši.“

Lovec už na to neřekl nic, ale druhý den ráno vzal s sebou zvířata a vydal se s nimi na Dračí horu. Na jejím vrcholku stál malý kostelík, na jeho oltáři byly tři plné poháry a u nich nápis: „Kdo tyto poháry vypije, bude nejsilnějším mužem pod sluncem a dokáže vládnout mečem, který je zakopán pod prahem kostela.“ Lovec se nenapil, ale vyšel ven a vyhledal meč zakopaný v zemi. Nemohl jím

však pohnout z místa. Tu šel dovnitř a vypil všechny poháry. Teprve potom měl dost síly, aby meč vyzvedl a jeho ruka jím docela lehce vládla. Když nadešla hodina, kdy měla být panna odevzdána drakovi, doprovázel ji na horu král, maršál a celý dvůr. Už z dálky viděla na Dračí hoře lovce, ale myslela, že je to drak a že už ji tam očekává. Vzpírala se jít na horu, ale nakonec musela ten těžký krok udělat, protože jinak by bývalo ztraceno celé město. Král a celý dvůr se přesmutně navrátili domů, královský maršál tam však měl zůstat a z dálky přihlížet, co se bude dít.

Když přišla královská dcera na vrcholek hory, nestál tam žádný drak, ale mladý lovec, který ji utěšoval a řekl, že ji chce zachránit. Zavedl ji do kostela a zavřel ji tam. Za malou chvíli už se přihnal s hlasitým řevem sedmihlavý drak. Když uviděl lovce, podivil se a řekl: „Co tě přivádí na tuhle horu?“ — „Chci se s tebou utkat,“ řekl lovec. A drak na to: „Tolik rytířů už tady přišlo o život, s tebou se také brzy vypořádám!“ A ze sedmera nozder vychrlil oheň. Oheň měl zapálit suchou trávu, aby se lovec udusil v žáru a dýmu. Jenomže vtom přiběhla lovcova zvířata a oheň udupala. Tu zaútočil drak na lovce. Ale lovec se rozmáchl mečem, až to vzduchem zasvištělo, a ut'al mu naráz tři hlavy. To draka teprve rozzuřilo. Vztyčil se do výše, vychrlil na lovce ohnivé plameny a chtěl se na něho vrhnout. Lovec se však rozmáchl podruhé a ut'al mu další tři hlavy. Netvor zemdleně klesl. Vzchopil se však a chystal se znovu vyrazit. Vtom mu již lovec posledním vypětím sil ut'al ohon. A protože už neměl síly k boji, přivolal zvířata, která draka rozsápala na kusy. Když bylo po boji, otevřel lovec dveře kostela a našel tam bezduchou princeznu ležet na zemi. Úzkostí a hrůzou ztratila při hrozném zápase vědomí. Vynesl ji v náručí ven, a když se zase vzpamatovala a otevřela oči, ukázal jí roztrhaného draka a řekl jí, že je zachráněna. Zaradovala se a řekla mu: „Teď se tedy staneš mým milovaným chotěm, neboť otec mě zaslíbil tomu, kdo hrozného draka zabije.“ Potom si svlékla korálový náhrdelník a rozdala jej za odměnu zvířatům. Lvovi dala z něho zlatou sponu. Šáteček, na němž bylo vyšito její jméno, dala lovcovi, který potom vyřízl všem sedmi dračím hlavám jazyky, zabalil je do něho a dobře je uschoval.

Když to udělal, přepadla ho ze všeho toho ohně a boje taková únava a slabost, že řekl princezně: „Jsme oba zemdleni a unaveni, odpočiňme si na chvíli.“ Princezna souhlasila a tak oba ulehli na zem. Lovec řekl svému lvu: „Ty budeš hlídat, aby nás nikdo ve spánku nepřepadl.“ A oba usnuli. Lev si lehl po jejich boku na stráž, ale byl také unaven bojem, a proto zavolal na medvěda a řekl mu: „Lehni si vedle mne, musím se trochu prospat. Kdyby se něco přihodilo, vzbud' mě.“ Medvěd si lehl vedle něho, ale i on byl unaven. Zavolal proto vlka a řekl mu: „Lehni si vedle mne, musím se prospat. Kdyby se něco přihodilo, vzbud' mě.“ Vlk si lehl vedle něho, ale i on byl unaven, zavolal proto

lišku a řekl: „Lehni si vedle mne, musím se trochu prospat. Kdyby se něco přihodilo, probud' mě.“ Liška si lehla vedle něho, ale i ona byla unavena, zavolala proto zajíce a řekla: „Lehni si vedle mne, musím se trochu prospat. Kdyby se něco přihodilo, vzbud' mě.“ Ale ubohý zajíc byl také unaven a přitom už neměl koho zavolat na stráž. A tak usnul i on. Princezna, lovec, lev, medvěd, vlk, liška a zajíc tam tak leželi a všichni spali, jako když je do vody hodí.

Maršál, který měl z dálky přihlížet, co se bude dít, neviděl, že by byl drak odnesl princeznu. A když bylo na hoře dlouho už docela klidno, dodal si odvahy a vydal se tam. Ležel tam na zemi rozsekaný a roztrhaný drak a nedaleko něho královská dcera a jakýsi lovec se zvířaty, všichni pohrouženi v tvrdý spánek. A protože to byl zlý a bezbožný maršál, tasil meč, usekl lovcovi hlavu, vzal princeznu do náruče a odnášel ji. Princezna procitla a ulekla se, ale maršál jí řekl: „Jsi teď v mých rukou a musíš říct, že jsem to byl já, kdo draka zabil.“ — „To nemohu,“ odpověděla princezna. „Draka přemohl lovec se svými zvířaty.“ Maršál tasil meč a pohrozil jí, že ji zabije, když neposlechne. Tak ji donutil, aby mu to slíbila. Přinesl ji až ke králi, který nevěděl co radostí počít, když spatřil před sebou své dítě, o němž věřil, že ho netvor dávno rozsápal. Maršál mu řekl: „Zabil jsem draka a osvobodil jsem princeznu a s ní celou říši. Žádám tedy, abys mi ji dal za ženu, jak jsi slíbil.“ Král se zeptal princezny: „Je pravda, co maršál říká?“ — „Ach ano,“ odpověděla, „musí to být pravda. Vyprošuji si jen, aby svatba byla teprve do roka a do dne.“ Doufala v duchu, že do té doby se dozví něco o lovcovi, kterého si zamilovala.

Na Dračí hoře zatím ležela zvířata po boku svého mrtvého pána a spala. Tu přilétl veliký čmelák a sedl si zajíčkově přímo na čenich. Zajíc ho však jen odehnal tlapkou a spal dál. Čmelák přilétl podruhé, ale zajíc ho zase odehnal a spal dál. Tu přilétl čmelák potřetí a bodl zajíce do čenichu, takže se probudil. Jakmile si protřel oči, probudil lišku, liška probudila vlka, vlk probudil medvěda a medvěd probudil lva. A když si lev protřel oči a viděl, že princezna je pryč a jeho pán mrtev, dal se do hrozného řevu. „Kdo tohle udělal?“ zařval. „Medvěde, proč jsi mě nevbudil?“ Medvěd se ptal vlka: „Proč jsi mě nevbudil?“, vlk lišky: „Proč jsi mě nevbudila?“ A liška zajíce: „Proč jsi mě nevbudil?“ Chudák zajíc jediný neuměl odpovědět a tak zůstala vina na něm. Chtěli se na něho všichni vrhnout, ale on prosil: „Smilujte se nade mnou, vrátím našemu pánovi zase život. Víím o hoře, na které roste zázračný kořen. Kdo ho okusí, ten se uzdraví z každé nemoci a ze všech zranění. Jenže hora je odtud dvě stě hodin cesty vzdálena.“ Lev mu řekl: „Za čtyřadvacet hodin musíš doběhnout tam a zpátky a přinést ten zázračný kořen.“ Zajíc vyrazil a za čtyřadvacet hodin opravdu přiběhl a přinesl kořen života. Lev nasadil lovcovi hlavu k tělu, zajíc mu vsunul kořen do úst a v té chvíli se všechny rány zacelily. Srdce začalo lovcovi bít

a celé jeho tělo znovu ožilo. Lovec procitl a zděsil se, když neviděl princeznu. „Asi odešla,“ pomyslnil si. „Chtěla se mne zbavit, když jsem spal.“ Lev nasadil svému pánovi v tom spěchu hlavu obráceně, ale lovec si toho ani nepovšiml, tak byl zabrán do smutných úvah o princezně. Teprve v poledne, když chtěl pojist, zpozoroval, že má obličej na zádech. Nedovedl si vysvětlit, jak se to stalo, zeptal se tedy zvířat, co se mu ve spánku zlého přihodilo. Tu mu lev vyprávěl, že i oni všichni únavou usnuli, a když se probudili, že ho našli mrtvého, s useknutou hlavou. A zajíc že přinesl zázračný kořen života a že on sám mu ve spěchu nasadil hlavu obráceně, že však chce svou chybu zase napravit. Pak utrl lovci zase hlavu, obrátil ji a zajíc ji kouzelným kořenem zase oživil.

Lovec se však od té chvíle už nerozveselil. Smutně se toulal světem a předváděl lidem svá zvířata, která tancovala. Právě v den, kdy uplynul rok od jeho vítězství nad drakem, zavedla ho cesta náhodou zas do toho města, kde osvobodil princeznu. Tentokrát bylo celé město vyzdobeno rudým šarlatem. Lovec se ptal hostinského: „Co se to tu děje? Před rokem bylo celé město v černém flóru, co znamená dnes všechen ten šarlat?“ Hostinský odpověděl: „Před rokem měla být dcera našeho krále obětována drakovi, ale maršál s drakem zápasil a přemohl ho. Zítřa se bude konat jejich svatba. Proto tehdy bylo celé město v černém flóru na znamení smutku. Dnes je na znamení radosti vyzdobeno rudým šarlatem.“

Na druhý den, kdy měla být slavena svatba, řekl lovec v poledne hostinskému: „Jestlipak mi uvěří, pane hostinský, že ještě dnes budu jíst tady v jeho hostinci chléb, jaký jídá král u tabule?“ — „To tedy vsázím sto zlatých dukátů, že tohle pravda není.“ Lovec sázku přijal a vsadil svůj váček s právě tolika zlatáky proti sázce hostinského. Pak zavolal zajíce a řekl mu: „Utíkej, milý skokánku, a přines mi kus chleba s královy tabule.“ Zajíček byl nejmenší ze zvířat a nemohl příkaz přenést na nikoho jiného a tak se musel vydat na cestu sám. „Ach je,“ pomyslnil si, „když poběžím tak samotinký ulicemi, pustí se za mnou všichni řezničtí psi.“ Stalo se, čeho se obával, psi se za ním rozběhli a chystali se, že mu zle pocuchají kožíšek. Zajíc pelášil, že jste to neviděli! Skočil nakonec do strážní budky tak obratně, že si toho strážný ani nevšiml. Psi za ním a chtěli ho dostat zase ven. Ale se strážným nebyly žádné žerty. Naprášil psům pažbou, až se s křikem a vytím rozutekli. Když zajíček viděl, že je vzduch zase čistý, vběhl do zámku a rovnou k princezně. Sedl si pod její židli a zaškrábal ji na noze. „Jedeš pryč!“ okřikla ho. Myslela totiž, že je to její pes. Zajíček ji zaškrábal podruhé a ona ho podruhé okřikla: „Jedeš pryč!“, protože zase myslela, že je to její pes. Ale zajíček se nedal postrašit a zaškrábal ji potřetí. Tu se princezna podívala pod stůl a poznala zajíčka podle kusu náhrdelníku, který měl na krku. Vyzvedla si ho na klín, odnesla ho do svého pokoje a ptala se ho:

„Copak mi chceš, milý zajíčku?“ Zajíc odpověděl: „Můj pán, který zabil draka, je tady a posílá mě, abych vás poprosil o chléb, který jídá král u tabule.“ Princezna se zaradovala, poslala pro pekaře a poručila mu, aby přinesl chléb, který jídá král u tabule. Zajíček jí řekl: „Ale pekař mi musí chléb také odnést, aby mi řezniční psi nic neudělali.“ Pekař mu ho odnesl až ke dveřím hostince. Tam se zajíček postavil na zadní, vzal chléb do předních tlapek a přinesl ho pánovi. Tu řekl lovec: „Tak vidí, pane hostinský, těch sto zlatáků je mých!“ Hostinský se divil, ale lovec mluvil dál: „Ano, pane hostinský, chleba už mám. A teď chci ochutnat i královu pečení.“ — „To bych byl zvědav,“ řekl pochybovačně hostinský, ale do sázky se mu už nechtělo. Lovec si zavolal lišku a řekl jí: „Utíkej do zámku, lištičko, a přines mi kus pečeně, kterou král jídá u tabule.“ Liška se líp vyznala v úskocích, proplížila se podél rohů a všemi záhyby, takže ji žádný pes ani nezahlédl. Sedla si pod princeznu a poškrábala ji na noze. Princezna se podívala a poznala lišku podle náhrdelníku. Vzala ji do svého pokoje a řekla: „Copak chceš, milá liško?“ Liška odpověděla: „Můj pán, který zabil draka, je tady a posílá mě, abych poprosila o kus pečeně, jakou jídá král u tabule.“ Princezna dala zavolat kuchaře, ten musel přichystat pečení, jakou král jídal u tabule, a odnést ji lišce až ke dveřím hostince. Tam si od něho liška mísu vzala, nejdřív odehnala ohonem všechny mouchy, které se na pečení usadily, a pak ji přinesla svému pánovi. „Tak vidí, pane hostinský,“ řekl zase lovec, „chleba i maso už je tu. Teď chci ochutnat i zeleninu, kterou král jídá u tabule.“ Zavolal si vlka a řekl mu: „Utíkej do zámku, milý vlku, a přines mi zeleninu, kterou král jídá u tabule.“ Vlk šel rovnou do zámku, protože se nikoho nemusel bát. A když přišel do princeznina pokoje, zatahal ji zezadu za šaty, že se musela ohlédnout. Poznala ho podle náhrdelníku, vzala ho k sobě a ptala se ho: „Copak mi chceš, milý vlku?“ Vlk odpověděl: „Můj pán, který zabil draka, je tady a já mám poprosit o zeleninu, kterou jídá král u tabule.“ Princezna dala znovu zavolat kuchaře a ten musel připravit zeleninovou mísu, jakou král jídával u tabule, a odnést ji vlkovi ke dveřím hostince. Tam mu vzal vlk mísu z rukou a přinesl ji svému pánovi. „Tak vidí, pane hostinský,“ řekl lovec. „Chleba, maso a zeleninu už mám, ale chci ochutnat i cukroví, které jídá král u tabule.“ Zavolal si medvěda a řekl mu: „Milý chlupáči, ty tak rád ochutnáš něco sladkého. Utíkej do zámku a přines mi cukroví, které jídá král u tabule.“ Medvěd se rozběhl k zámku a kdekdo mu uhýbal z cesty. Ale když došel ke strážní budce, strážný namířil pušku a nechtěl ho pustit do zámku. Medvěd se však postavil na zadní, rozdál tlapami sem a tam pár pohlavků, až se strážní budka docela poručila, a pak běžel rovnou cestou k princezně, stoupl si za ni a slabě zamručel. Princezna se ohlédla, poznala medvěda, zavedla ho k sobě do pokoje a ptala se ho: „Copak mi chceš, milý medvěde?“ Medvěd odpověděl: „Můj pán, který zabil draka, je tady a já

mám poprosit o cukroví, jaké jídá král u tabule.“ Princezna dala zavolat cukráře, ten musel napéci cukroví, jaké král jídal u tabule, a odnést je medvědovi až ke dveřím hostince. Tam medvěd nejdříve olízl ozdobnou polevu, která stekla dolů, pak se postavil na zadní, do předních tlap vzal mísu a přinesl ji svému pánovi. „Tak vidí, pane hostinský,“ řekl lovec. „Teď mám už chleba, maso, zeleninu a cukroví, ale chci se také napít vína, které pívá král u tabule.“ Zavolal si lva a řekl mu: „Ty se rád osvěžíš douškem vína, utíkej do zámku, milý lve, a přines mi víno, které pívá král u tabule.“ Lev si vykračoval ulicemi a kdekdo před ním utíkal. A když přišel ke strážní budce, chtěl mu strážný uzavřít cestu. Jenomže sotva lev zařval, všechno se rozuteklo. A tak došel až před královskou komnatu a zaklepal ohonem na dveře. Tu vyšla princezna a málem by se byla lva také lekla. Poznala ho však podle zlaté spony ze svého náhrdelníku, vzala ho do svého pokoje a ptala se ho: „Copak mi chceš, milý lve?“ Lev odpověděl: „Můj pán, který zabil draka, je tady a já mám poprosit o víno, jaké pívá král u tabule.“ Tu dala princezna zavolat králova osobního šenkýře a poručila mu, aby lvovi přinesl víno, které král pívá u tabule. „Půjdu s ním,“ řekl lev, „abych se přesvědčil, že mi dá to pravé.“ Šel se šenkýřem do sklepa, a když tam došli, chtěl mu šenkýř načepovat obyčejného vína, jaké pijí královští sloužící, ale lev řekl: „Počkat, já to víno nejdřív sám ochutnám!“ Natočil si půl poháru a jedním douškem ho do sebe zvrátil. „Ne,“ řekl potom, „to není to pravé.“ Šenkýř na něho úkosem pohlédl. Pak šel a chtěl mu natočit z jiného sudu víno, které bylo pro králova maršála. „Počkat, já to víno nejdřív sám ochutnám,“ řekl lev. Natočil si půl poháru a vypil ho. „Tohle je lepší, ale ještě to není to pravé,“ řekl. Tu se šenkýř rozzlobil a řekl: „Co může takové hloupé zvíře vědět o vínu.“ Lev mu ale ušetřil takový záhlavec, že se skulil ne zrovna měkce na zem. A když se zase vzpamatoval, zavedl lva bez jediného slůvka do zvláštního malého sklepa, kde bylo víno pro krále, z něhož jinak nikomu nenalévali. Lev si nejprve načepoval půl poháru a víno okusil. Pak řekl: „To vypadá jako pravé.“ Poručil šenkýřovi, aby jím naplnil šest lahví. Vyšli ze sklepa, ale jak přišel lev na čerstvý vzduch, motal se sem a tam, protože byl trochu v náladě, a šenkýř mu musel odnést víno až ke dveřím hostince. Tam teprve vzal lev košík za ucho a nesl ho v tlamě svému pánovi. Lovec řekl: „Tak vidí, pane hostinský, už mám chleba, maso, zeleninu, cukroví a víno, jaké mívá král u tabule. Teď se i se svými zvířaty pěkně najím.“ Usadil se, jedl a pil, zajíčkovi, lišce, vlkovi, medvědovi a lvovi dal také najíst a napít a byl spokojen, protože viděl, že ho princezna stále má ráda. A když dojedl, řekl: „Tak, pane hostinský, teď jsem pojedl a popil, jak jídá král u tabule. A teď půjdu na královský dvůr a vezmu si královskou dceru za ženu.“ — „A jakpak je to možné, když ona má už jednoho ženicha a dneska s ním bude slavit svatbu?“ ptal se hostinský. Tu vytáhl lovec šátek, který mu princezna dala

na Dračí hoře a do něhož zabalil tehdy sedm jazyků ze sedmi netvorových hlav, a řekl: „K tomu mi pomůže to, co mám tuhle v ruce.“ Hostinský pohlédl na šátek a řekl: „Všemu bych už věřil, ale tomuhle věřit nemohu a vsázím na to svůj dům i dvůr.“ Tu vzal lovec měšec s tisíci zlatáky, položil jej na stůl a řekl: „A já vsázím zase tohle!“

Zatím se král ptal u tabule své dcery: „Co chtěla všechna ta divoká zvířata, která k tobě přišla a vešla do mého zámku a zase odešla pryč?“ Princezna odpověděla: „Já to nesmím říci, ale pošlete pro pána těch zvířat a dejte ho sem přivést, uděláte dobře.“ Král poslal do hostince sluhu, aby cizího muže pozval do zámku. Sluha tam vešel právě ve chvíli, kdy lovec s hostinským uzavřeli sázku. Lovec řekl: „Pane hostinský, král posílá sluhu, aby mne pozval do zámku. Ale takhle já ještě nepůjdu.“ A sluhovi řekl: „Vyříd' panu králi, že prosím, aby mi dal poslat královské šaty, vůz se šesti koňmi a sluhy, kteří by mě střežili.“ Když uslyšel král tu odpověď, zeptal se dcery: „Co mám dělat?“ A ona řekla: „Dejte ho přivést, jak sám žádá. Uděláte dobře.“ Král tedy poslal královské šaty, vůz se šesti koňmi a sluhy, kteří měli cizince střežit. Když je lovec uviděl, řekl: „Tak vidí, pane hostinský, teď mě tam odvezou, jak jsem si přál.“ Oblékl si královské šaty, vzal šátek s dračími jazyky a jel ke králi. Když ho král uviděl přijíždět, řekl dceři: „Jak ho mám přijmout?“ Princezna odpověděla: „Vyjděte mu vstříc, uděláte dobře.“ Král mu tedy vyšel vstříc a zavedl ho nahoru do sálu. Všechna zvířata šla za ním. Král vykázal cizinci místo vedle sebe a své dcery. Maršál seděl po druhém boku princezny jako její ženich a lovce už nepoznal. Právě přinesli sedm dračích hlav, aby se na ně každý mohl podívat, a král řekl: „Těch sedm hlav usekl drakovi maršál, a proto mu dnes dávám svoji dceru za ženu.“ Tu lovec povstal, otevřel všem sedmi hlavám tlamy a zeptal se: „Kde je sedm dračích jazyků?“ Maršál se ulekl, zbledl jako stěna a nevěděl, co odpovědět. Konečně ze strachu vykřikl: „Drakové nemají žádné jazyky.“ — „Lháři by žádné neměli mít,“ řekl lovec. „Dračí jazyky teď dosvědčí, kdo opravdu zvítězil nad netvorem!“ Rozbalil šátek a tam leželo všech sedm jazyků. Pak vsunul každý jazyk do jícnu hlavy, k níž patřil, a všechny tam padly jako na míru. Vzal šátek, na němž bylo vyšito princeznino jméno, ukázal jí ho a zeptal se jí, komu ho darovala. Princezna odpověděla: „Tomu, kdo zabil draka.“ A pak zavolal zvířata, vzal každému z nich jeho korálový náhrdelník a lvovi zlatou sponu, ukázal je princezně a zeptal se jí, komu patří. Princezna odpověděla: „Náhrdelník a zlatá spona patřily mně. Podělila jsem jimi zvířata, která pomohla draka porazit.“ A lovec dopověděl: „Když jsem odpočíval a spal, unaven zápasem, přišel maršál a usekl mi hlavu. Pak odnesl princeznu a předstíral, že to byl on, kdo draka zabil. Jazyky, šátkem a náhrdelníkem teď dokazují, že lhal.“ A pak vyprávěl, jak ho zvířata uzdravila pomocí zázračného kořene a jak celý rok s

nimi bloudil světem, až se konečně vrátil a od hostinského se dozvěděl o maršálově podvodu. Tu se zeptal král své dcery: „Je to pravda, že tento lovec zabil draka?“ Princezna odpověděla: „Ano, je to pravda. Teď mohu prozradit maršálův hanebný čin, vyšel už stejně najevo bez mého přičinění. Vynutil si na mě předtím slib, že všechno zamlčím. Proto jsem si také vymínila, aby se svatba slavila teprve do roka a do dne.“ Král dal ihned zavolat dvanáct radních pánů, aby maršála odsoudili, a ti se usnesli, že má být roztrhán čtyřmi voly. Tak byl popraven. Král dal dceru za ženu lovcu a jmenoval ho svým zástupcem pro celou říši. S velikou slávou se pak oslavila svatba, k níž dal mladý král pozvat svého otce i pěstouna a zahrnul oba drahocennými poklady. Ani na hostinského nezapomněl, dal si ho zavolat a řekl mu: „Tak vidí, pane hostinský, dostal jsem princeznu za ženu a tak patří tedy i jeho dům s dvorem mně.“ — „Ano, tak tomu po právu je,“ řekl hostinský. Ale mladý král mu řekl: „Já mu však sázku promíjím. Nechal si dům i dvůr a těch tisíc zlatáků mu také daruju.“

Mladý král a královna byli spokojeni a žili spolu v samé radosti. Král často vyjížděl na lov, protože ho to nesmírně těšilo, a zvířata brával s sebou. Nedaleko zámku však byl les, o kterém se proslýchalo, že se tam dějí podivné čáry, a když se tam někdo dostal, že tak snadno z něho nevyjde. Mladý král zatoužil jet do toho lesa na lov a nedopřál starému králi ani chvíli klidu, dokud mu to nepovolil. Vyjel tedy s velkým průvodem, a když dojeli k lesu, zahlédl tam král laň, bílou jako sníh. Řekl svým lidem: „Vyčkejte tady, dokud se nevrátím, chci to krásné zvíře ulovit.“ Rozjel se za bílou laní do nitra lesa, provázen jenom svými zvířaty. Jeho družina se utábořila a čekala až do večera, ale král se nevrátil. Tu se rozjeli zpět do zámku a vyprávěli mladé královně: „Mladý král pronásledoval v začarovaném lese bílou laň a nevrátil se zpět.“ Královna měla o manžela velkou starost. On zatím bez oddechu sledoval krásnou laň, ale nemohl ji dostihnout. A když se mu zdálo, že už ji má na dostřel, spatřil ji v téže chvíli zas prchat ve velké dálce, až mu docela zmizela. Tu si povšiml, že se dostal hluboko do nitra lesa. Vzal lovecký roh a dal signál, ale odpověď se neozvala. Jeho lidé nemohli zvuk zaslechnout. A protože se už snášela noc, viděl, že se toho dne domů nevrátí. Sesedl tedy s koně, rozdělal si u stromu oheň, u kterého chtěl strávit noc. Jak tak sedí u ohně se zvířaty kolem sebe, zdá se mu náhle, že nablízku se ozval lidský hlas. Rozhlíží se, ale nikde nikoho nevidí. Brzy nato znovu zaslechne vzdychání, které se ozývá jakoby shůry. Pohlédne nahoru a spatří na stromě stařenu, která bez ustání naříká: „Ach ach ach ach, jaká je tu zima!“ — „Slez dolů a ohřej se, když je ti zima!“ vyzve ji. Ale stařena se zdráhá: „Ba ne, tvoje zvířata by mne pokousala.“ — „Nic ti neudělají, matičko,“ ujišťuje ji král, „jen pojd' dolů.“ Stařena je však čarodějnice a řekne znovu: „Hodím ti se stromu proutek, když je tím proutkem šlehneš po hřbetě, neublíží mi.“ Shodí mu

proutek, král jím šlehne a v tu chvíli zvířata ztichnou a promění se v kámen. Jakmile si je čarodějnice jista před zvířaty, skočí dolů, dotkne se proutkem i mladého krále, který zkamení. Čarodějnice ho s chechtotem odvede do příkopu, kde už leží mnoho takových kamenů.

Čím déle se mladý král nevracel, tím více vzrůstal strach a starost mladé královny. A tu se stalo, že náhodou právě v té době přišel do království i druhý bratr, který se po jejich rozchodu vydal směrem na východ. Po celou dobu hledal službu, a žádnou nenašel, a proto chodil světem sem a tam a nechával svá zvířata tančit před lidmi. Tu ho napadlo, že se zajde podívat na nůž, který při rozloučení vbodli do kmene stromu, aby se dověděl, jak se daří bratrovi. Když k noži došel, byla bratrova strana čepele napůl zrezavělá a napůl ještě lesklá. Ulekl se a pomyslel si: „Bratrovi se jistě přihodilo něco velmi zlého. Ale snad ho mohu ještě zachránit, když je polovina čepele ještě lesklá.“ Dal se tedy se svými zvířaty na západ. Jakmile vešel do městské brány, vyšel mu strážný naproti a tázal se, má-li ho ohlásit jeho manželce. Mladá královna prý se už několik dnů obává o jeho život a strachuje se, že se mu v začarovaném lese něco přihodilo. Strážný se totiž domníval, že je to sám mladý král, tak mu byl bratr podoben. Domněnku utvrzovala i zvířata, která běžela za ním. Lovec pochopil, že strážný mluví o jeho bratrovi, a pomyslel si: „Udělám nejlépe, když se za něho budu vydávat, tak ho možná nejsnáze zachráním.“ Dal se stráží doprovodit do zámku, kde ho přivítali s velikou radostí. Mladá královna věřila, že je to její manžel, a vyptávala se ho, proč se tak dlouho nevracel. „Zabloudil jsem v lese,“ odpověděl jí. Večer ho zavedli do královského lože, on však položil mezi sebe a mladou královnu ostrý dvojsečný meč. Královna nevěděla, co to má znamenat, ale neodvážila se zeptat.

Tak zůstal na zámku několik dní a za tu dobu se dozvěděl, jak to všechno se začarovaným lesem bylo. Konečně řekl: „Musím se tam vydat na lov ještě jednou.“ Král a mladá královna se mu to snažili vymluvit, ale on trval na svém a vyjel s početným průvodem. Když přišel do lesa, vedlo se mu stejně jako jeho bratrovi. Zahlédl bílou laň a řekl svým lidem: „Zůstaňte tady a vyčkejte, dokud se nevrátím, chci to krásné zvíře pronásledovat.“ Zajel do lesa a zvířata běžela za ním. Nemohl však laň dostihnout a dostal se tak hluboko do nitra lesa, že mu nezbylo než tam přenocovat. A jakmile rozdělal oheň, zaslechl i on nad sebou vzdychání: „Ach ach ach ach, jaká je tu zima!“ Vzhlédl a nahoře na stromě seděla táž čarodějnice. „Když je ti zima, matičko,“ řekl jí, „slez dolů a ohřej se.“ — „Ba ne, tvoje zvířata by mne pokousala,“ odpověděla čarodějnice. Ale on jí řekl: „Nic ti neudělají!“ Tu zvolala čarodějnice: „Hodím ti dolů proutek, když jím šlehneš, neublíží mi.“ Jak to lovec uslyšel, přestal stařeně důvěřovat a řekl: „Nikdy svá zvířata nebiji. Slez dolů, nebo si pro tebe dojdou.“ Čarodějnice

zvolala: „Co mi chceš?“ — „Nepůjdeš-li sama, sestřelím tě!“ — „Jen střel,“ vysmála se mu, „tvých kulek se nebojím.“ Lovec zacílil a vystřelil, ale čarodějnici olovené kulky ani neškrábly. Smála se jen, jak to hvízdá, a volala: „Nikdy mě nemůžeš zasáhnout!“ Lovec si však věděl rady. Utrhl tři stříbrné knoflíky ze svého kabátu a nabil je do pušky, protože proti stříbru neměla čarodějnice žádné kouzlo. Jakmile stiskl spoušť, spadla s křikem na zem. Stoupl na ni jednou nohou a řekl: „Neřekneš-li mi hned, stará čarodějnice, kde je můj bratr, chytím tě oběma rukama a hodím tě do ohně!“ Čarodějnice dostala takový strach, že prosila o milost a přiznala mu: „Tvůj bratr i se zvířaty leží v příkopě proměněn v kámen.“ Donutil ji, aby šla k příkopu s ním a pohrozil jí znovu: „A teď, ty stará ohyzdo, vrátíš život mému bratrovi a všem lidem, kteří tu leží, nebo tě hodím do ohně!“ Čarodějnice vzala kouzelný proutek, dotkla se jím kamenů, a tu ožil lovcův bratr i se svými zvířaty, ožili i všichni ostatní, kupci, řemeslníci i pastýři. Všichni vstali, děkovali mu za vysvobození a vraceli se domů. Bratři dvojčata se políbili a z celého srdce se radovali ze shledání. Pak chytili čarodějnici, svázali ji a hodili ji do ohně. Jakmile uhořela, les se sám zase rozevřel, rozjasnilo se v něm a bylo odtamtud vidět až k zámku, vzdálenému tři hodiny cesty.

Pak se vydali oba bratři spolu domů a cestou si navzájem vyprávěli své osudy. Když první řekl, že je královým nástupcem v celé zemi, řekl druhý: „Vím, toho jsem si všiml, když jsem přišel do města a považovali mě za tebe. Prokazovali mi veškeru královskou poctu: i mladá královna věřila, že jsem její manžel, a musel jsem jít po jejím boku u tabule a spát v jejím loži.“ Jakmile to první bratr uslyšel, zmocnila se ho taková zlost a žárlivost, že bez rozmýšlení tasil meč a usekl svému bratrovi hlavu. Ale když padl mrtev a on uviděl jeho prolitou krev, trpce svého činu zalitoval. „Bratr mě vysvobodil, a já jsem ho za to zabil,“ naříkal hlasitě. Tu přiskočil zajíček a nabídl se, že mu přinese zázračný kořen života. Odběhl a vrátil se ještě včas, takže mrtvého zase vzkřísili k životu a on se o své ráně ani nic nedověděl.

Pak šli dál a mladší řekl: „Vypadáš navlas jako já a máš královské šaty jako já a jdou s tebou zvířata jako se mnou. Vejděme do města dvěma protilehlými branami a dojdeme ke králi v tutéž chvíli ze dvou protilehlých stran!“ Rozdělili se tedy. Ke starému králi přišli v stejné chvíli strážníci od jedné i od druhé brány a oba zároveň mu hlásili, že mladý král se vrací i se zvířaty z lovu. „To není možné,“ podivil se král. „Brány jsou přece od sebe na hodinu cesty vzdáleny!“ Ale vtom už vcházeli z obou stran oba bratři do zámeckého dvora a oba vystupovali po schodech do zámku. Tu vyzval udivený král svou dceru: „Řekni sama, který je tvým manželem? Jeden vypadá navlas tak jako druhý, já je nerozeznám.“ Mladá královna se ulekla a nevěděla, jak odpovědět. Vtom si však

vzpomněla na korálový náhrdelník, který rozdělila zvířatům. Pátrala po něm, až u jednoho ze lvů našla zlatou sponu a radostně zvolala: „Ten, za kterým jde tento lev, je mým pravým manželem.“ Mladý král se rozesmál a řekl: „Ano, já jsem ten pravý!“ Pak usedli společně k tabuli, jedli, pili a veselili se. Večer, když uléhal mladý král na lože, zeptala se ho královna: „Proč jsi po všechny minulé noci pokládal do našeho lože ostrý dvojsečný meč? Bála jsem se, že mě snad chceš zabít.“ A tu teprve poznal, jak věrný mu byl jeho bratr.

61. CHALUPNÍČEK

Byla jedna ves a v té se usadili sami bohatí sedláci a jenom jeden chudý a tomu říkali chalupníček. Neměl dokonce ani krávu, natož peníze, aby si mohl nějakou koupit. A přitom by on i jeho žena byli tak rádi nějakou měli. Jednou řekl ženě: „Poslouchej, mám dobrý nápad. Náš kmotříček je truhlář, mohl by nám udělat telátko ze dřeva a nabarvit ho na hnědo, aby vypadalo jako živé. Časem by nám vyrostlo a byla by z něho kráva.“ Jeho ženě se to také zamlouvalo, a tak jim kmotříček truhlář vyřezal a vyhobloval pěkné telátko, natřel je barvou, jak se patřilo, a udělal je tak, že mělo skloněnou hlavu, jako když se pase.

Když na druhý den ráno hnal obecní pastýř krávy na pastvu, zavolal si ho chalupníček a řekl mu: „Podívejte, mám tady telátko, jenže je ještě moc malé a musí se nosit.“ — „Dobrá,“ řekl pastýř, vzal telátko pod paži, odnesl je na pastvu a postavil je do trávy. Telátko tam stálo, ani hlavu nezvedlo, jako by se stále páslo, a pastýř si řekl: „To bude brzy běhat samo, to by jeden neřek, kolik toho už sežere!“ Večer, když chtěl hnát stádo zase domů, řekl telátku: „Když tu můžeš takhle stát a krmit se, tak můžeš na těch svých čtyřech taky jít domů, nebudu se s tebou zase tahat na ruce.“ Chalupníček ale už stál před chalupou a čekal na své telátko. A když pastýř hnal krávy vesnicí a telátko nikde, ptal se po něm. Pastýř mu odpověděl: „To pořád stojí tam venku a žere. Nechtělo toho nechat a jít s ostatními domů.“ Ale chalupníček řekl: „Kdepak, já musím svoje telátko dostat zase zpátky.“ Šli tedy spolu zpátky na louku, ale tele bylo pryč, někdo je zatím ukradl. Pastýř řekl: „Asi se někam zatoulalo.“ Ale chalupníček řekl: „Takhle mě neošidíš.“ Zavedl pastýře před obecního radního, ten rozhodl, že za svou nedbalost musí chalupníčkovi za ztracené tele dát krávu.

Tak teď měl chalupníček a jeho žena konečně svou vytouženou krávu; z celého srdce se z ní těšili, jenomže neměli žádné krmení a neměli jí dát co žrát, a tak ji museli dát brzy porazit. Maso nasolili, chalupníček vzal kůži, šel s ní do města a chtěl ji tam prodat a za stržené peníze si koupit nové telátko. Cestou přišel k jednomu mlýnu, tam seděl havran se zlámanými křídly. Ze soucitu ho zvedl a zabalil ho do kůže. Ale protože bylo tak špatné počasí, vítr fučel a přšelo jen se lilo, nemohl jít dál. Zašel tedy do mlýna a poprosil o přístřeší. Mlynářka byla sama doma a řekla chalupníčkovi: „Lehni si tady na slámu,“ a dala mu chleba se sýrem. Chalupníček se najedl a lehl si, kůži si položil vedle sebe. Žena si pomyslně: „Ten je pořádně unavený a jistě už spí.“ Mezitím přišel kněz, mlynářka ho vlídně přijala a řekla: „Můj muž není doma, můžeme se dobře

pomět.“ Chalupníček ale nespal a poslouchal. Jak uslyšel o dobrém jídle, rozzlobilo ho, že on se musel spokojit s chlebem a sýrem. A vtom už žena nosila na stůl a předkládala knězi všelicos, pečeně, salát, koláče a víno.

Zrovna když se chtěli usadit a dát se do jídla, ozvalo se zvenčí zaklepaní. „Propáníčka, to bude můj muž!“ lekla se mlynářka. Honem schovala pečení do trouby, koláč pod postel a kněze do skříně na chodbě. Pak otevřela muži a spustila: „Díky bohu, že jsi zase tady, mužíčku! Je to ale čina venku, zrovna jako by měl být konec světa!“ Mlynář uviděl chalupníčka nataženého na slámě a ptal se: „Co tu chce tenhle chlapík?“ — „Ach ten chudák,“ řekla žena, ten přišel v té bouři a v tom lijavci a prosil o přístřeší. Tak jsem mu dala chleba se sýrem a uložila jsem ho tu na slámu.“ — „Nemám nic proti tomu,“ řekl mlynář, „ale připrav mi rychle něco k jídlu.“ — „Nemám tu nic než chleba se sýrem,“ řekla žena. „Spokojím se se vším,“ odpověděl muž, „pro mne za mne i s chlebem a sýrem.“ Pohlédl na chalupníčka a zavolal na něho: „Pojď a vezmi si ještě se mnou.“ Chalupníčka nemusel nikdo dvakrát pobízet, vstal a pojedl s ním. Mlynář spatřil na zemi kůži a ptal se: „Copak tam máš?“ Chalupníček odpověděl: „Tam? Ale, tam mám takového věštce.“ — „A mně by také dovedl věštit?“ ptal se mlynář. „Pročpak ne?“ odpověděl chalupníček. „Řekne ale pokaždé jen čtyři věci a pátou si nechá pro sebe.“ Mlynář byl zvědavý a žádal ho: „Řekni mu, ať něco zavěští.“ Chalupníček stiskl havranovi hlavu, až zakrákal: „Krr, krr!“ — „Co to řekl?“ zeptal se mlynář. Chalupníček odpověděl: „Za prvé řekl, že pod polštářem máte víno.“ — „I to by ho tam musel sám čerchmant schovat!“ řekl mlynář. Šel k posteli a opravdu našel víno. „Tak jen dál,“ řekl potom. Chalupníček zase zmáčkl havrana, aby zakrákal, a řekl: „Za druhé řekl, že máte v troubě pečení.“ — „I to by ji tam musel sám čerchmant schovat!“ zvolal zase mlynář. Šel ke kamnům a opravdu našel pečení. Chalupníček znovu stiskl havrana, aby zavěštil, a řekl: „Do třetice řekl, máte prý na posteli salát.“ — „I to by ho tam musel sám čerchmant schovat!“ zvolal mlynář, šel zase k posteli a opravdu našel salát. Konečně stiskl chalupníček havrana počtvrté a řekl: „Do čtvrtice řekl, máte prý pod postelí koláč.“ — „I to by ho tam musel sám čerchmant schovat!“ zvolal zase mlynář, šel tam a opravdu koláč našel.

Pak spolu oba zasedli za stůl, ale mlynářce bylo k smrti úzko. Honem si lehla do postele a všechny klíče vzala k sobě. Mlynář by se byl rád dověděl i tu pátou věštbu, ale chalupníček řekl: „Nejdříve v klidu sníme tyhle čtyři věci, protože ta pátá, to není nic dobrého.“ Tak pojedli a pak se dohadovali, kolik by měl mlynář za tu pátou věštbu dát, až se shodli na třech stech tolařech. Tu stiskl chalupníček havranovi hlavu ještě jednou, až havran hlasitě zakrákal. „Co řekl teď?“ ptal se mlynář. Chalupníček odpověděl: „Řekl, že venku ve skříně na chodbě je zavřený

d'ábel.“ — „Dábel musí ven!“ řekl mlynář a otevřel domovní dveře. Mlynářka musela vydat klíče a chalupníček běžel otevřít skříň. Kněz vyrazil ze skříně a upaloval, co mu nohy stačily. Mlynář řekl: „Na vlastní oči jsem toho černého viděl, věštba byla správná.“ A na druhý den se milý chalupníček vytratil s třemi sty toлары pro jistotu už za kuropění.

Doma se chalupníček přepyšnický zařídil, vystavěl si pěkný dům, a sedláci začali říkat: „Chalupníček jistě byl tam, co padá zlatý sníh a odkud se nosí zlato domů na lopatách.“ Tu chalupníčka obecní radní vyzval, aby řekl, odkud má své bohatství. „Prodal jsem kůži ze své krávy ve městě za tři sta toлары.“ Jakmile to sedláci uslyšeli, zachtělo se jim také takového zisku. Běželi honem domů, porazili všechny své krávy, stáhli s nich kůže, aby je ve městě stejně výhodně prodali. Obecní radní řekl: „Moje děvečka musí jít první.“ A když jeho děvečka přišla ke kupci do města, nedal jí víc než tři toлары za jednu kůži. A když přišli ostatní, nedal jim ani tolik a řekl jim: „Co bych si s těmi všemi kůžemi počal?“

Sedláci se rozzlobili, že je chalupníček tak vyvedl aprílem, a aby se mu pomstili, obžalovali ho u obecního radního z podvodu. Nevinný chalupníček byl jednohlasně odsouzen k smrti a měl být vhozen do vody v dřevém sudu. Odvedli ho k řece a přivedli duchovního, aby mu dal poslední pomazání. Všichni ostatní se v té chvíli museli vzdálit. Jakmile chalupníček pohlédl na duchovního, poznal v něm kněze, který byl tehdy u mlynářky. Řekl mu tedy: „Já jsem vás vysvobodil ze skříně, vysvobod'te vy mne teď ze sudu.“

V té chvíli hnal právě kolem ovčák stádo ovcí. Chalupníček věděl, že ten ovčák už dlouho touží stát se obecním radním, a tu vykřikl z plna hrdla: „Ne, já to neudělám! I kdyby to chtěl celý svět, ne, já to neudělám!“ Ovčák, který to slyšel, k němu přistoupil a ptal se ho: „Copak tu máš? Co že neuděláš?“ Chalupníček mu řekl: „Ale chtějí mě udělat obecním radním, když si vlezu do tady toho sudu. Ale já to neudělám.“ Ovčák řekl: „Když jde jen o to, stát se obecním radním, já bych si do toho sudu vlezl hned.“ Chalupníček řekl: „Když si tam sedneš, budeš obecním radním ty.“ Ovčákovi to přišlo vhod, sedl si do sudu a chalupníček na něj přitloukl víko. Pak vzal ovčákovo stádo a hnal je pryč. Kněz šel k obecním radním a řekl jim, že pomazání je uděleno. Tu přišli a rozkutáleli sud k vodě. Když se sud začal kutálet, volal ovčák: „Moc rád bych se stal obecním radním!“ Myslili nejinak, než že to chalupníček tak křičí, a řekli: „To věříme, ale nejdřív se musíš porozhlédnout tam dole!“ A skutáleli sud do vody.

Pak šli sedláci domů, a když došli do vsi, došel tam i chalupníček. Hnal před sebou klidně stádo ovcí a tvářil se docela spokojeně. Sedláci užasli a ptali se ho: „Kde se tu bereš, chalupníčku? Přišel jsi z vody?“ — „To se ví,“ odpověděl. „Potápěl jsem se hlubokánsky hluboko, až jsem se nakonec dostal na dno.“

Vyrazil jsem dýnko sudu a vylezl jsem z něho. Byly tam krásné louky, na těch loukách se pásla spousta jehňat a tak jsem si jich stádo vzal s sebou.“ Sedláci se ptali: „A je jich tam ještě víc?“ — „No baže je,“ řekl chalupníček, „jejich tam víc, než vůbec můžete spotřebovat.“ Tu se sedláci dohodli, že si tam také zajdou pro ovce, každý že si vezme jedno stádo. Ale obecní radní zase řekl: „Já jsem na řadě první!“ A tak šli společně k vodě. Tenkrát zrovna bylo nebe plné drobných bílých obláčků, kterým se říká beránci. Ty obláčky se zrcadlily ve vodě, a jak je sedláci uviděli, zvolali: „Už vidíme ty beránky dole na dně!“ Radní se dral kupředu a řekl: „Půjdu dolů první a poohlédnu se tam. Když to tam bude dobré, zavolám vás.“ A skočil do řeky. „Žbluňk!“ ozvalo se to z vody. Mysleli, že to on na ně volá: „Už pojď!“ A tak se v celém houfu rozběhli a horlivě se vrhli do vody za ním. A tak se stalo, že vymřela celá ves a z chalupníčka, který to všechno zdědil, byl naráz bohatý muž.

62. VČELÍ KRÁLOVNA

Dva královští synové se jednou vydali za dobrodružstvím a začali žít tak prázdně a hýřivě, že se vůbec nevrátili domů. Nejmladší bratr, kterému říkali Hlupáček, vypravil se na cestu a šel bratry hledat. Ale když je našel, vysmáli se mu, copak že on ve světě dokáže, jakpak že by se chtěl se svou prostoduchostí protlouci světem, když neprorazili ani oni dva, a jsou o tolik chytřejší. Všichni tři šli pak spolu dál, až došli k velkému mraveništi. Dva starší chtěli mraveniště hned rozhrabat, aby viděli, jak drobní mravenci pobíhají a odnášejí vajíčka. Ale Hlupáček řekl: „Nechte ta zvířata na pokoji, nestrpím, abyste jim ublížili.“ Tak šli zase dál a došli k jezeru, na němž plavalo mnoho a mnoho kachen. Oba bratři si chtěli hned dvě chytit a upéci, ale Hlupáček to nedopustil a řekl jim: „Nechte ta zvířata na pokoji, nestrpím, abyste je zabili.“ Konečně došli až k včelímu hnízdu ve stromě a tam bylo tolik medu, že až stékal po kmenu k zemi. Oba bratři hned chtěli zapálit pod stromem oheň a včely udusit, aby mohli med vybrat. Hlupáček je však znovu zadržel a řekl: „Nechte ta zvířata na pokoji, nestrpím, abyste je vypálili.“ Konečně došli bratři do jednoho zámku, kde stáli ve stájích koně z kamene a kde nebylo jinak ani živé duše. Procházeli všemi sály, až došli ke dveřím ukrytým docela vzadu. Visely na nich tři zámky. Uprostřed dveří však byla skulina, kterou bylo vidět do místnosti. Spatřili tam šedivého mužička, který seděl u stolu. Zavolali na něho po prvé, po druhé, ale mužíček neslyšel. Konečně zavolali po třetí, mužíček vstal, odemkl zámky a vyšel ven. Nepromluvil však ani slovo, jenom je zavedl k bohatě prostřenému stolu. Když dojedli a popili, odvedl každého do jeho ložnice. Na druhý den ráno přišel šedivý mužíček k nejstaršímu, pokynul mu a zavedl ho ke kamenné desce. Na té byly napsány tři úkoly, a kdo by je splnil, ten by vysvobodil zámek ze zakletí. První úkol zněl: Pod mechem v lese jsou rozsypány perly královské dcery, kterých je dohromady rovných tisíc. Ty musí být sesbírány za jediný den. Kdyby před západem slunce jedna jediná chyběla, proměnil by se ten, kdo by je hledal, v kámen. Nejstarší bratr šel do lesa a hledal a hledal po celý den. Když den končil, měl však teprve sto perel. Stalo se, jak bylo na desce napsáno: proměnil se v kámen. Na druhý den se o to pokusil druhý z bratrů. Nevedlo se mu však o mnoho lépe než nejstaršímu. Nenašel víc než dvě stě perel, a proto se také proměnil v kámen. Konečně přišla řada i na Hlupáčka. Hledal a hledal, ale bylo tak těžké najít perly v mechu a šlo to tak zdlouhavě pomalu, že Hlupáček nakonec usedl na kámen a rozplakal se. A jak tam tak seděl, přišel mravenčí král, kterému tehdy v lese zachránil život, a přivedl pět set mravenců. Dali se do

hledání a netrvalo dlouho, posbírala ta malá zvířátka všechny perly a snesla je na jednu hromádku. Druhý úkol zněl: Vylovit z jezera klíč k ložnici královské dcery. Když přišel Hlupáček k jezeru, připlavaly k němu kachny, které tehdy zachránil. Potopily se pod vodu a vylovily klíč z hlubiny. Třetí úkol byl nejtěžší: Ze tří spících královských dcer poznat tu nejmladší a nejhodnější. Podobaly se jedna druhé jako vejce vejci a bylo je možno rozeznat podle jediné věci: než usnuly, snědla každá z nich nějakou sladkost. Nejstarší kousek cukru, mladší lžičku sirupu a nejmladší lžičku medu. Tu přiletěla královna těch včel, které Hlupáček zachránil před ohněm. Podívala se všem královským dcerám na ústa, usadila se na rtech té, která jedla med. A tak poznal královský syn tu pravou. V tu chvíli kouzlo pominulo, všechno v zámku procitlo ze spánku, a kdo před tím zkameněl, nabyl zase své lidské podoby. Hlupáček si vzal tu nejmladší a nejhodnější princeznu za ženu a po smrti jejího otce se stal králem. Jeho dva bratři dostali za ženy obě zbylé princezny.

63. TŘI PÍRKA

Byl jednou jeden král a ten měl tři syny. Dva z nich byli chytrí a bystří, ale třetí toho moc nenamluvil, byl prostoduchý a neřekli mu jinak než Hlupáček. Když král zestárl a zeslábl a pomýšlel už na svůj konec, nemohl se rozhodnout, který z jeho synů by měl po něm zdědit říši. Řekl jim tedy: „Vydejte se do světa, a kdo z vás mi přinese nejvzácnější koberec, ten bude po mé smrti kralovat.“ A aby mezi nimi nevznikla žádná váda, zavedl je před zámek, rozfoukl do vzduchu tři pířka a řekl: „Kam tahle pera letí, tam se vydejte i vy.“ Jedno pířko letělo směrem na východ, druhé na západ, třetí však letělo přímo kupředu. Ale to nedolétlo daleko a brzy spadlo k zemi. A tak se dal jeden bratr vpravo, druhý se dal vlevo a vysmáli se svorně Hlupáčkovi, který musel zůstat tam, kde se třetí pířko k zemi sneslo.

Hlupáček usedl na trávu a bylo mu smutno. Tu si náhle všiml, že tam, kde pířko dopadlo, jsou padací dveře. Vyzvedl poklop, pod ním našel schodiště, kterým sestoupil dolů. Tak přišel k dalším dveřím, zaklepal na ně a slyšel, jak zevnitř něco volá:

*„Panenko ty zelená,
nožko kouzelná,
teď nadešla chvíle tvá:
čáry sem a čáry tam,
honem se podívej, kdo to jde k nám!“*

Dveře se otevřely a za nimi spatřil velikou tlustou ropuchu, kolem ní sedělo spousta malých ropuch. Tlustá ropucha se ptala, čeho si žádá. Odpověděl jí: „Rád bych dostal ten nejkrásnější a nejjemnější koberec.“ Tu zavolala ropucha jednu z těch mladých k sobě a řekla jí:

*„Panenko ty zelená,
nožko kouzelná,
teď nadešla chvíle tvá:
čáry sem a čáry tam,
tu velikou krabici rychle přines nám!“*

Mladá ropucha přinesla krabici, tlustá ropucha ji otevřela, vyňala z ní koberec tak krásný a tak jemný, že by takový na zemi nikdo neutkal, a dala ho Hlupáčkovi. Ten jí poděkoval a vyšel po schodišti zase ven.

Oba druzí však považovali svého nejmladšího bratra za tak hloupého, že byli přesvědčeni, že nenajde a nepřinese vůbec nic. „Načpak bychom se někde trmáceli a hledali,“ řekli si. A první ovčákově ženě, kterou potkali, vzali hrubě tkané houně, které měla na sobě, a donesli je otci domů. Ve stejnou chvíli se vrátil i Hlupáček a přinesl svůj krásný koberec. Když ho král uviděl, podivil se a řekl: „Podle práva patří tedy říše mému nejmladšímu.“ Oba druzí však nedali otci pokoje a bez ustání ho přemlouvali, že není možné, aby Hlupáček, kterému ve všem všudy chybí kus rozumu, se stal králem, a prosili ho, aby stanovil ještě jednu podmínku. Tu řekl král: „Říši zdědí ten, který mi přinese nejkrásnější prsten.“ Zavedl syny zase ven, zase rozfoukl do vzduchu tři pířka, za nimiž se měli dát. Dva starší bratři se zase rozešli na východ a západ a Hlupáčkovu pířku letělo zase přímo kupředu a spadlo k zemi u podzemních dveří. Sestoupil tedy znovu dolů k tlusté ropuše a řekl jí, že potřebuje nejkrásnější prsten. Hned prikázala, aby přinesli její velikou krabici, a dala mu z ní prsten, který se třpytil samými drahokamy a byl tak krásný, že by žádný zlatník na zemi takový neudělal. Dva starší bratři se vysmívali Hlupáčkovi, který šel hledat zlatý prsten, a sami se ani trochu nenamáhal. Vytloukli hřebíky ze staré obruče a donesli ji otci. Ale když Hlupáček ukázal svůj zlatý prsten, řekl znovu jejich otec: „Jemu patří říše.“ Dva starší bratři však bez ustání krále trápili, až nakonec povolil, stanovil třetí podmínku a řekl, že říši dostane ten, který si přivede domů nejkrásnější ženu. Znovu rozfoukl starý král tři pířka do vzduchu a ta se rozléta právě tak jako po obakráte předtím.

Hlupáček zamířil bez váhání znovu do podzemí k tlusté ropuše a řekl: „Mám přivést domů nejkrásnější ženu.“ Ropucha mu odpověděla: „Ta nejkrásnější žena není právě v této chvíli zde, ale dostaneš ji přece.“ Dala mu dutou, vydlanou mrkev, do které bylo zapřaženo šest myšek. Hlupáček se jí smutně zeptal: „A copak si s tímhle počnu?“ Ropucha odpověděla: „Posad dovnitř jednu z mých malých ropušek.“ Hlupáček nevybíral a první, kterou v kruhu nahmátl, posadil do žlutého vozu. Sotva dosedla, proměnila se ropucha v překrásnou dívku, mrkev v kočár a šest myšek v koně. Hlupáček ji políbil, švihl koně a odjel s ní k otci. Jeho bratři přišli brzy za ním. Ti se ani tentokrát nijak nenamáhal s hledáním krásných žen, přivedli s sebou první dvě selky, které potkali. Když je král spatřil, řekl: „Nejmladšímu patří říše po mé smrti.“ Ale oba starší bratři znovu krále ohlušili svým křikem: „Nemůžeme dopustit, aby Hlupáček byl králem.“ A žádali, aby dostal říši ten, jehož žena dokáže proskočit kruhem, který visel uprostřed sálu.

„Selské ženy to dokáží,“ mysleli si, „jsou na to dost statné. Ale ta křehká krasavice z toho bude mít smrt.“ Starý král i tohle ještě povolil. Tu skákaly dvě selské ženy, kruhem proskočily, ale protože byly příliš neohrabané, spadly na

zem a zpřelámaly si ruce a nohy. Po nich skočila krasavice, kterou si přivedl Hlupáček. A proskočila kruhem tak lehýnce jako srnka. Tu už nikdo nemohl nic říci, tu byl všem námitkám konec. Hlupáček zdědil královskou korunu a dlouho pak ve své říši moudře a rozvážlivě kraloval.

64. ZLATÁ HUSA

Byl jeden muž a ten měl tři syny. Nejmladšímu z nich říkali Hlupáček a kdekdo ho opomíjel a vysmíval se mu a při každé příležitosti ho odstrkovali. Nejstarší z bratrů se jednou rozhodl, že půjde do lesa nasekat dříví. Než odešel, dala mu matka s sebou ještě krásný, dobrý vaječný svítek a láhev vína, aby netrpěl hladem a žízní. A sotva vešel do lesa, potkal starého šedivého mužíčka, který ho pěkně pozdravil a řekl mu: „Dej mi kousek svítka, co máš v brašně, a dej mi napít svého vína, mám veliký hlad a žízeň.“ Chytrý syn ale odpověděl: „Kdybych ti dal svůj svítek a své víno, nebylo by dost pro mne. Jen si jdi, odkuds přišel.“ Nechal mužíčka mužíčkem a šel dál. Jakmile se pustil do práce a začal osekávat stromy, netrvalo dlouho a sekl špatně, větev mu roztrhla paži a on se musel vrátit domů a dát si ruku ovázat. To všechno však nebyla náhoda, způsobil to ten starý šedivý mužíček.

Zanedlouho se vypravil druhý syn do lesa a matka mu dala, právě tak jako nejstaršímu, vaječný svítek a láhev vína. I on potkal starého šedivého mužíčka, který ho prosil o kousek svítka a o lok vína. Ale druhý syn také prozíravě řekl: „Co dám tobě, to bude chybět mně. Jen si jdi, odkuds přišel.“ Nechal mužíčka mužíčkem a šel po svých. Ani on neušel trestu. Sotva několikrát t'al sekerou do stromu, sekl se do nohy a museli ho odnést domů.

Tu řekl Hlupáček: „Otče, nech jít do lesa mne, já dříví přinesu.“ Otec mu odpověděl: „Tví bratři si přitom ublížili, neplet' se do toho, ty se v tom přece vůbec nevyznáš.“ Ale Hlupáček prosil tak dlouho, až otec nakonec svolil: „Tak jen si jdi, zkušeností snad zmoudříš.“ Matka mu dala na cestu jen chudičkový svítek, zadělávaný vodou a pečený v řěřavém uhlí, a k tomu láhev kyselého piva. Když přišel do lesa, potkal i on starého šedivého mužíčka. Mužíček ho pozdravil a řekl: „Dej mi kousek svítka a trochu napít z tvé láhve, mám velký hlad a žízeň.“ Hlupáček odpověděl: „Mám ale jenom chudičkový svítek z vodového těsta a kyselé pivo k tomu. Jestli se s tím spokojíš, sedněme si a najezme se.“ Posadili se, a když Hlupáček vytáhl z brašny svůj chudičkový svítek, najednou vidí, že je z něho dobrý vaječný svítek a z kyselého piva zase dobré víno. Najedli se a napili, a potom mu mužíček řekl: „Protože máš dobré srdce a rád se dělíš o to, co máš, pomohu ti ke štěstí. Vidiš ten starý strom? Poraz ho a v jeho kořenech něco najdeš.“ S těmi slovy se s ním mužíček rozloučil.

Hlupáček šel a strom porazil. Jakmile strom padl, uviděl, že v jeho kořenech sedí husa, jejíž peří je z ryzího zlata. Vyzvedl ji, vzal ji s sebou a šel do hostince, kde chtěl přenocovat. Hostinský měl ale tři dcery, ty husu zahlédly a byly

zvědavé, co je to za podivuhodného ptáka. Tak rády by byly měly alespoň jedno z jeho zlatých peříček. Nejstarší si myslela: „Však se už najde nějaká příležitost, kdy se mi podaří jedno pírko vytrhnout.“ A v nestřežené chvíli, kdy Hlupáček poodešel ven, chytila husu za křídlo. Ale prsty a celá ruka jí zůstaly u křídla jako přikované. Brzy nato přišla druhá a ani ta neměla jiné pomyšlení než získat jedno zlaté pírko. Ale jakmile se jen dotkla své sestry, zůstala i ona jako přikovaná. Nakonec přišla i třetí dcera se stejným úmyslem. První dvě křičely: „Nechod' sem, pro kristapána, nechod' sem!“ Ale nejmladší nepochopila, proč by tam neměla chodit. „Když tam jsou obě, proč já bych tam nemohla být?“ myslela si. Přiskočila, a jakmile se dotkla druhé sestry, zůstala i ona jako přikována. Tak musely všechny tři strávit celou noc u husy.

Druhý den ráno vzal Hlupáček husu pod paží a šel, a o ty tři dívky, které byly k huse jako přikovány, se ani za mák nestaral. Ty musely běžet stále za ní, hned nalevo, hned zase napravo, jak se jemu zrovna zachtělo. Uprostřed pole je potkal farář, a když ten divný průvod uviděl, pokáral je: „Nestydíte se, nehodná děvčata, takhle běhat po polích za mladým chlapcem? Copak se to sluší?“ Přitom chytil nejmladší za ruku a chtěl ji odtáhnout. Ale jakmile se jí dotkl, zůstal sám také jako přikován a nezbylo mu než běžet za nimi. Zanedlouho tamtudy šel kostelník a uviděl pana faráře, jak běží za třemi děvčaty. Podivil se tomu a řekl: „Jejej, pane faráři, kampak tak rychle? Jenom nezapomeňte, že máme dneska ještě jedny křtiny!“ Přiběhl k němu a chytil ho za rukáv, ale vtom zůstal i on jako přikován. A jak těch pět klusalo jeden za druhým, šli dva sedláci s motykami z pole. Farář na ně zavolal a prosil je, aby jeho a kostelníka osvobodili. Ale jak se jen kostelníka dotkli, zůstali i oni jako přikovaní, a tak jich bylo už sedm a všichni běželi za Hlupáčkem a za jeho husou.

Hlupáček došel až do města a tam panoval král, který měl jedinou dceru. Ta byla tak vážná, že se nikomu nepodařilo ji rozesmát. Proto král vydal zákon, že kdo princeznu dokáže rozesmát, ten ji dostane za ženu. Když to Hlupáček uslyšel, vydal se s husou a s jejím přívěskem ke královské dceři. A když princezna uviděla těch sedm, jak běhají stále za sebou jako husy v řadě, dala se do hlasitého smíchu a ne a ne přestat. Hlupáček tedy žádal, aby mu ji dali za nevěstu. Ale královi zeť nebyl vhod, všelijak se proto vytáčel a nakonec řekl, že mu nejdřív musí přivést muže, který dokáže vypít sklep vína. Hlupáček si v nouzi vzpomněl na šedivého mužíčka, ten že by mu snad mohl nějak pomoci. Vydal se tedy znovu do lesa a na místě, kde porazil onen strom, uviděl sedět muže, který se tvářil velmi zkormouceně. Hlupáček se ho ptal, co ho tak trápí. Muž odpověděl: „Mám hrozitánskou žízeň a nemám čím ji uhasit. Studenou vodu nemohu pít, sud vína jsem už sice vypil, ale co je to kapka na rozpálené kamení?“ — „Tak to ti mohu pomoci,“ řekl mu Hlupáček. „Jen pojď se mnou,

napiješ se, co hrdlo ráčí.“ Zavedl ho do králova sklepa a muž se naklonil nad ohromné sudy a pil a pil, až mu v bocích lupalo. A než uplynul den, nezbyla v celém sklepě ani kapka. Hlupáček se znovu dožadoval své nevěsty, král se však rozzlobil, že by si takový nepoveda nepodařený, kterému kdekdo říká Hlupáček, měl odvést jeho dceru. A stanovil nové podmínky: nejdříve měl Hlupáček najít muže, který by dokázal sníst horu chleba. Hlupáček se dlouho nerozmýšlel a vydal se rovnou cestou do lesa. Tam seděl zase na stejném místě muž, který si šněroval tělo řemeny a tvářil se zkormouceně. Ten mu řekl: „Snědl jsem už celou pec dalamánků, ale co je to platné, když má někdo takový hlad jako já. Žaludek mám prázdný a musím se sešněrovat, jestli nemám umřít hlady.“ Hlupáček se nad tím zaradoval a řekl mu: „Vstaň a pojď se mnou. Najíš se dosyta.“ Zavedl ho na královský dvůr, král dal zatím svézt všechnu mouku z celé říše a z ní napéci velikánskou horu chleba. Muž z lesa si před tu hromadu chleba stoupl, pustil se do ní a než uplynul den, celá ta hora zmizela. Hlupáček žádal potřetí, aby mu dali jeho nevěstu, ale král se ještě jednou pokusil vyhnout se splnění slibu a žádal loď, která by mohla jet po vodě i po zemi. „Jakmile s takovou lodí přijedeš,“ řekl, „dostaneš mou dceru za manželku.“ Hlupáček zamířil potřetí rovnou cestou do lesa. Tam seděl zase ten starý šedivý mužiček, kterému dal svůj svátek, a řekl mu: „Kvůli tobě jsem pil a jedl, dám ti i tu loď. To všechno dělám proto, že jsi měl se mnou soucit.“ A dal mu loď, která mohla jet po zemi i po vodě. A když to král uviděl, nemohl mu už svou dceru déle odpírat. Oslavili tedy svatbu, po králově smrti zdědil Hlupáček říši a žil pak dlouho spokojeně se svou ženou.

65. KOŽEŠINKA

Byl jednou jeden král, ten měl ženu se zlatými vlasy a ta byla tak krásná, že na celé zemi nebylo druhé tak krásné jako ona. Ta královna jednou onemocněla, a když cítila, že brzy zemře, zavolala k sobě krále a řekla mu: „Oženíš-li se po mé smrti znovu, neber si žádnou ženu, která by nebyla právě tak krásná jako já a která by neměla právě tak zlaté vlasy jako já. To mi musíš slíbit.“ Když jí to král slíbil, zavřela naposledy oči a zemřela.

Dlouhou dobu se král nemohl ve svém žalu utišit a ani nepomyslel na to, aby se podruhé oženil. Konečně však řekli jeho poradci: „Není vyhnutí, král se musí znovu oženit, abychom měli zase královnu.“ Pak vyslali široko daleko do kraje posly, aby vyhledali nevěstu, která by se krásou vyrovnala zemřelé královně. V celém světě však žádná taková nebyla k nalezení, a když už nějakou našli, neměla ani jedna tak zlaté vlasy. A tak se poslové zase vrátili domů s nepořízenou.

Ten král měl dceru a ta byla právě tak krásná jako její zesnulá matka a měla právě tak zlaté vlasy. Když dospěla, pohlédl na ni jednou, viděl, že se ve všem podobá jeho zemřelé manželce, a pocítil k ní náhle velkou lásku. Řekl tedy svým poradcům: „Ožením se se svou dcerou, protože je věrným obrazem mé zesulé ženy a jinde nemohu nikde najít nevěstu, která je jí rovna.“ Když to poradci uslyšeli, ulekli se a řekli: „Bůh zakázal, aby se otec oženil s vlastní dcerou, z takového hříchu nemůže vzejít nic dobrého a říše bude spolu s vámi zavlčena do záhuby.“ Dcera se ulekla ještě více, když se o rozhodnutí svého otce dověděla. Doufala však, že ho ještě od tohoto předsevzetí odvrátí. Řekla mu: „Než splním vaše přání, musím mít troje šaty, jedny zlaté jako slunce, druhé stříbrné jako měsíc a třetí třpytivé jako hvězdy. Dále žádám plášť, ušitý z tisícera kožešin a kožek, do něhož musí každé zvíře ve vaší říši dát část své kůže.“ Myslíla si přitom: „To všechno není vůbec možné udělat. A tak jistě otce odvrátím od jeho zlé myšlenky.“ Ale král od ní neupustil, nejdovednější panny v jeho říši musely tkát ty troje šaty, jedny zlaté jako slunce, druhé stříbrné jako měsíc a třetí třpytivé jako hvězdy. A jeho lovci dostali příkaz pochytat všechna zvířata v celé říši a stáhnout z každého kousek kůže. Z těch kousků pak udělali plášť z tisícera kožešin. Když bylo konečně všechno hotovo, dal král přinést plášť, rozprostřel ho před dcerou a řekl: „Zítra bude svatba.“

Když královská dcera viděla, že není naděje a že srdce jejího otce se nedá obměkčit, rozhodla se, že uprchne. V noci, kdy všechno spalo, vstala a vzala si tři ze svých drahocenností: zlatý prsten, zlatý kolovrátek a zlaté vřetenko. Ty

troje šaty, sluneční, měsíční a hvězdné, uložila do ořechové skořápky, oblékla si plášť z tisícera kožešin a začernila si tvář a ruce sazemi. Pak se odevzdala do vůle boží a odešla. Šla celou noc, až přišla do hlubokého lesa. A protože byla unavena, usedla do dutého stromu a usnula.

Slunce už vyšlo, a ona stále ještě spala a spala ještě, i když už byl jasný bílý den. Stalo se, že král, kterému ten les patřil, si tam právě vyjel na lov. Když jeho psi přiběhli k tomu stromu, věřili, pobíhali kolem něho a štěkali. Král řekl lovcům: „Podívejte se, jaká zvěř se v tom stromě ukryla.“ Lovci uposlechli příkazu, a když se ke králi vrátili, řekli mu: „V tom dutém stromě leží podivuhodné zvíře, jaké jsme ještě nikdy neviděli. Jeho srst se skládá z tisícera kožešin. Ale to zvíře leží a spí.“ Král řekl: „Pokuste se je chytit živé, dokážete-li to, přivažte je k vozu a vezměte s sebou.“ Když se lovci dívky dotkli, leknutím procitla a zvolala: „Jsem chudé děvče, otec i matka mě opustili, slitujte se nade mnou a vezměte mě s sebou.“ Tu řekli: „Podívejme Kožešinku, ty se nám hodíš pro kuchyni, jen pojď s námi, můžeš tam zametat popel.“ A tak ji posadili na vůz a jeli domů do královského zámku. Tam jí vykázali komůrku pod schodištěm, kam nikdy nepřišlo denní světlo, a řekli jí: „Tady budeš bydlet a spát, Kožešinko.“ Pak ji poslali do kuchyně, kde nosila dříví a vodu, opatrovala oheň, oškubávala drůbež, čistila zeleninu, vybírala popel a dělala všechnu hrubou práci.

Tak tam žila dlouhou dobu docela osaměle a nuzně. Ach, ty krásná královská dcero, co se s tebou ještě stane! Jednou také byla v zámku slavnost a tu dívka řekla kuchaři: „Smím jít na chvíli nahoru a podívat se? Zůstanu stát venku přede dveřmi.“ Kuchař odpověděl: „Jen si jdi, ale za půl hodiny ať tu jsi zase zpátky, musíš vybrat popel.“ Vzala tedy svou olejovou lampičku, šla do své komůrky, svlékla si kožešinový plášť, smyla si saze s tváří a s rukou, takže zase vynikla celá její krása. Pak otevřela oříšek a vyňala z něho šaty, které zářily jako slunce. A když to udělala, šla nahoru k slavnosti. Kdekdo jí ustupoval z cesty, protože ji nikdo neznal a všichni mysleli, že je to jistě nějaká princezna. Král jí však vyšel vstříc, podal jí ruku, tančil s ní a v duchu si myslel: „Takovou krasavici ještě mé oči nikdy nespatriily.“ Když byl tanec u konce, uklonila se, a jakmile se král ohlédl, zmizela a nikdo nevěděl kam. Zavolali strážce, které stály před zámkem, a vyptávali se jich, ale nikdo ji nezahlédl.

Ona však zatím běžela do své komůrky, rychle si svlékla šaty, začernila si zase tvář i ruce a oblékla kožešinový plášť a zas byla tou Kožešinkou, jak ji znali. Když se vrátila do kuchyně a chtěla se dát do práce a vymést popel, řekl jí kuchař: „To můžeš udělat až zítra, uvař tu zatím polévku pro krále, podívám se také na chvíli nahoru. Ale ať ti do polévky nepadne jediný vlas, nebo nedostaneš nic jíst.“ Nato kuchař odešel a Kožešinka vařila polévku pro krále. Uvařila tu

nejlepší chlebovou polévku, jakou uměla, a když byla hotova, šla si do komůrky pro svůj zlatý prsten a vhodila ho do misky, ve které už byla polévka připravena. Když byl tanec u konce, dal si král přinést polévku a jedl. Tolik mu zachutnala, až se mu zdálo, že nikdy lepší polévku nejedl. Když dojedl až na dno misky, uviděl tam zlatý prsten a nedovedl si vysvětlit, jak se tam mohl dostat. Poručil, aby mu zavolali kuchaře. Kuchař se ulekl, když to uslyšel, a řekl Kožešince: „To jistě tobě spadl do polévky vlas. Jestli je to pravda, nabiju ti.“ Když přišel ke králi, král se ptal, kdo že tu polévku vařil. Kuchař odpověděl: „Já jsem ji vařil.“ Král ale řekl: „To není pravda, protože byla připravena jinak a mnohem lépe než jindy.“ Kuchař na to řekl: „Musím se přiznat, že jsem ji nevařil já, nýbrž ta naše Kožešinka.“ Král řekl: „Jdi a pošli mi ji sem.“

Když Kožešinka přišla, ptal se jí král: „Kdo jsi?“ — „Jsem chudé děvče, nemám už otce ani matku.“ Král se ptal dále: „K čemu jsi v mém zámku?“ Odpověděla: „Nejsem tu dobrá k ničemu jinému, než aby mi kdekdo házel boty na hlavu.“ Král se ptal dále: „Odkud máš ten prsten, který byl v polévce?“ — „O žádném prstenu nevím,“ odpověděla mu. A tak se král nedověděl nic a musel ji poslat zase do kuchyně.

Za nějaký čas byla zase na zámku slavnost a Kožešinka prosila kuchaře jako předtím, aby jí dovolil jít nahoru a dívat se. Kuchař odpověděl: „Dobrá, ale za půl hodiny se zas vrať a uvař králi tu chlebovou polévku, kterou má tak rád.“ Běžela do komůrky, rychle se umyla, vyňala z oříšku šaty, které byly stříbrné jako měsíc, a oblékla si je. Potom šla nahoru a byla tak krásná, že by ji nikdo od královské dcery nerozeznal. Král jí vyšel vstříc a radoval se, že ji zase vidí. A protože právě začal tanec, tančili spolu. Jakmile byl však tanec u konce, zmizela zase tak rychle, že král nemohl postřehnout, kam šla. Běžela do své komůrky, převlékla se zase rychle na Kožešinku a šla do kuchyně vařit chlebovou polévku. Když byl kuchař nahoře, přinesla zlatý kolovrátek a dala ho do mísy tak, že ho polévka zakrývala. Polévku pak odnesli králi, ten ji jedl a chutnala mu právě tak dobře jako poprvé. Zavolal si zase kuchaře a ten musel i tentokrát přiznat, že polévku vařila Kožešinka. Tak zase přivedli dívku před krále, ale ta mu zase řekla, že je na jeho zámku jenom k tomu, aby jí kdekdo házel boty na hlavu, a že o zlatém kolovrátku docela nic neví.

Když pořádal král slavnost potřetí, bylo všechno právě tak jako předtím.

Kuchař sice řekl: „Ty jsi nějaká čarodějka, Kožešinko, ty vždycky dáš do polévky něco, co jí dodá té dobré chuti a co způsobí, že králi chutná líp než to, co vařím já.“ Ale když dívka tolik prosila, pustil ji i tentokrát na stejnou dobu nahoru. Oblékla si šaty, které se třpytily jako hvězdy, a v těch vešla do sálu. Král zase tančil s krásnou dívkou a zdálo se mu, že ještě nikdy nebyla tak krásná. Při tanci jí proto nepozorovaně navlékl na prst zlatý prsten a rozkázal, aby tentokrát

trval tanec mnohem déle než obvykle. Když ale přece jen skončil, chtěl ji král zadržet za ruce. Ale ona se mu vytrhla a vběhla tak dovedně mezi ostatní, že mu zmizela z očí. Běžela, co nejrychleji mohla, do své komůrky pod schodištěm, ale protože tentokrát zůstala nahoře příliš dlouho, neměla už čas svléci si krásné šaty. A tak si jen přes ně přehodila kožešinový plášť. Ve spěchu se ani docela nezačernila a jeden prst jí zůstal bílý. Pak běžela Kožešinka do kuchyně, uvařila králi chlebovou polévku, a když byl kuchař pryč, ukryla do ní zlaté vřeténko. Když našel král vřeténko na dně mísy, dal zase zavolat Kožešinku k sobě. A tu si všiml, že má jeden prst bílý, a uviděl i prsten, který jí při tanci navlékl. Uchopil ji za ruku a pevně ji držel. Jak se snažila vymknout a utéci, rozevřel se jí trochu kožešinový plášť a pod ním se zatřpytily hvězdné šaty. Král uchopil plášť a jedním pohybem ho s ní strhl. Tu se jí uvolnily zlaté vlasy a ona tam stála v celé své kráse. A tu už jí nepomohlo žádné zapírání. A když si smyla s tváře saze a popel, byla krásnější než všechny dívky, které kdy na světě král viděl. Řekl jí proto: „Jsi moje milovaná nevěsta a nikdy se už v životě nerozloučíme.“ Potom oslavili svatbu a žili spolu spokojeně až do smrti.

66. ZAJÍČKOVA NEVĚSTA

Byla jedna žena a ta měla dceru, a ty měly krásnou zahradu, plnou pěkných hlávek zelí. A na to zelí chodil zajíček a do zimy by byl to zelí všechno snědl. A tu povídá ta žena dceři: „Běž honem do zahrady a vyžeň toho zajíčka!“ A ta dívka povídá zajíčkovi: „Huš, zajíčku, huš, běž si už, nebo nám sníš všechno zelí!“ Tu povídá zajíček: „Pojď, ty dívkeno, sedni si mi na zaječí ocásek, pojď se mnou do zaječí chaloupky!“ Ale ta dívka, té se nechce. A na druhý den příběhne ten zajíček zase a zas se pustí do zelí, a zase povídá ta žena dceři: „Běž honem do zahrady a vyžeň toho zajíčka!“ A ta dívka povídá zajíčkovi: „Huš, zajíčku, huš, běž si už, nebo nám sníš všechno zelí!“ Tu povídá zajíček: „Pojď, ty dívkeno, sedni si mi na zaječí ocásek, pojed' se mnou do zaječí chaloupky!“ Ale ta dívka zase nechce. A tak třetí den příběhne zajíček zase a zas se pustí do zelí. Tu zase povídá ta žena dceři: „Běž honem do zahrady a vyžeň toho zajíčka!“ A ta dívka povídá zajíčkovi: „Huš, zajíčku, huš, běž si už, nebo nám sníš všechno zelí!“ Tu povídá zajíček: „Pojď, ty dívkeno, sedni si mi na zaječí ocásek, pojed' se mnou do zaječí chaloupky!“ A tak si ta dívka sedne tomu zajíčkovi na zaječí ocásek a ten zajíček ji odnese daleko do pole, až do své chaloupky, a povídá: „A teď navař hodně prosa, hodně zelí, a já zatím půjdu pro svatební hosty.“ A tak se tam sešli svatební hosti. (Kdo že ti svatební hosté byli? Inu, to vám mohu říct, to jsem se dověděl zase od jiného: byli to všichni zajíčci, a havran dělal pana faráře, aby ty svatebčany oddal, a lišák mu dělal kostelníka, a ten oltář, ten byl pod duhou.)

Ale ta dívka, ta byla smutná, že je tam tak opuštěná. Přejde k ní zajíček a povídá: „Honem prostírej, honem prostírej, svatebním hostům už je hej!“ Nevěsta na to nic a jenom tiše pláče. Za chvíli přijde zajíček zase a povídá: „Honem prostírej, honem prostírej, svatebním hostům najíst dej!“ Nevěsta na to zase nic a jenom tiše pláče. Zajíček jde pryč, pak se znovu vrátí a povídá: „Honem prostírej, honem prostírej, svatební hosty čekat nenechej!“ Nevěsta zase nic a tak zajíček odejde pryč. Tu nevěsta vyskočí, honem udělá ze slámy panenku, obleče ji do svých šatů, dá jí do ruky měchačku a posadí ji ke kotlíku s prosem a pak honem běží zpátky k mamince. Zajíček se vrátí ještě jednou a povídá: „Honem prostírej, jídlo na stůl dej!“ A jak vejde a chytí panenku za hlavu, panenka spadne se stoličky na zem.

Tu zajíček vidí, že to není jeho nevěsta, a tak zase odejde a je z toho celý smutný.

67. DVANÁCT LOVCŮ

Byl jednou jeden královský syn a ten měl nevěstu a měl ji z celého srdce rád. Když tak jednou u ní seděl a radoval se s ní, dostal zprávu, že jeho otec je na smrt nemocen a že by ho rád před smrtí ještě spatřil. Tu řekl královský syn své znejmilejší: „Musím teď odjet a nechat tě tu samotnou, ale dám ti na památku prsten. Až se stanu králem, vrátím se k tobě a odvedu si tě domů.“ Pak odjel. A když dojel ke svému otci, byl starý král s životem téměř u konce a blížila se jeho poslední chvíle. Řekl synovi: „Můj milý synu, chtěl jsem tě ještě jednou spatřit, než vydechnu naposledy. Slib mi, že se oženíš podle mé vůle.“ A jmenoval mu jistou královskou dceru, která se měla stát jeho manželkou. Syn byl tak zarmoucený, že na nic jiného nepomyslel a řekl: „Ano, milý tatínku, stane se, co si přejete.“ Jakmile to dořekl, starý král zavřel oči a skonal.

A když pak mladého prince zvolili králem a když uplynula doba smutku, musel dodržet slib, který svému otci dal. Poslal posly, aby požádali jeho jménem o ruku té královské dcery, a ta mu byla slíbena. To se doslechla jeho první nevěsta a tolik se trápila nad jeho nevěrou, že vůčihledě chřadla. Tu jí řekl její otec: „Proč jsi tak smutná, milé dítě? Dám ti všechno, co si jen budeš přát.“ Ona se na chvíli zamyslela a pak řekla: „Milý otče, přála bych si jedenáct dívek, které by se mi tvářily, postavou i velikostí docela podobaly.“ Král řekl: „Pokud je to vůbec možné, tvé přání bude splněno.“ A přikázal, aby tak dlouho hledali po celé jeho říši, dokud nenajdou jedenáct mladých dívek, které by se jeho dceři tvářily, postavou i velikostí docela podobaly.

Když dívky přišly ke královské dceři, dala ušít dvanáct loveckých šatů, jedny navlas stejné jako druhé, a těch jedenáct dívek se muselo obléci do těch loveckých šatů a ona sama si oblékla ty dvanácté. Pak se rozloučila se svým otcem a odjela i s těmi dívkami. Jela na dvůr svého někdejšího ženicha, kterého tolik milovala. Tam se ho zeptala, nepotřebuje-li lovců a nevezal-li by je všechny k sobě do služby. Král na ni pohlédl a nepoznal ji. Ale protože všech dvanáct lovců se mu na první pohled zalíbilo, vzal je ochotně do služby. A tak se z nich stalo dvanáct královských lovců.

Ten král měl ale lva, a to bylo podivuhodné zvíře, protože vědělo vždycky o všem skrytém a tajném. Jednoho večera řekl ten lev svému pánovi: „Ty myslíš, že máš dvanáct lovců?“ — „Ano,“ odpověděl král, „je to dvanáct lovců.“ Lev řekl dál: „Mýlíš se, je to dvanáct dívek.“ Král odpověděl: „To nemůže být pravda, jak mi to chceš dokázat?“ — „Jen dej do svého předpokoje nasypat hrách,“ odpověděl lev, „pak hned uvidíš sám. Muži mají pevný krok, když ti

jdou po hrachu, nepohne se ani zrníčko. Ale dívky cupitají, nahupují se a nakrucují a hrách se rozkutálí.“ Králi se ta rada zalíbila a tak dal hrách nasypat.

Jenomže jeden z králových sluhů měl lovce ve veliké oblibě, a když uslyšel, že mají podstoupit takovouhle zkoušku, šel k nim a všechno jim to pověděl. „Lev chce králi dokázat,“ řekl, „že jste dívky.“ Královská dcera mu poděkovala a potom řekla svým dívkám: „Přemozte se a jděte po tom hrachu pevným krokem.“ A když si pak král druhého rána dal k sobě zavolat těch dvanáct lovců a oni vešli do jeho předpokoje, kde byl rozsypán ten hrách, našlapovali na něj tak pevně a měli tak jistý, rázný krok, že se ani jediné zrnko nepohnulo a neodkutálelo. Pak zase odešli a král řekl lvu: „Obelhal jsi mě, mají chuži jako muži.“ Lev odpověděl: „Věděly o tom, že mají podstoupit zkoušku, a proto se přemáhaly. Jen dej do předpokoje přinést dvanáct kolovrátků, uvidíš, že k nim hned půjdou a budou je obdivovat, a to by žádný muž neudělal.“ Králi se ta rada líbila, a tak dal do předpokoje postavit kolovrátky.

Jenomže ten sluha, který to s lovci tak dobře myslel, šel zase k nim a všechno jim prozradil. A když pak osaměly, řekla královská dcera svým jedenácti dívkám: „Přemozte se a na kolovrátky se ani nepodívejte.“ A když pak dal král nazítří ráno zavolat svých dvanáct lovců, tak všichni prošli předpokojem a na kolovrátky se ani nepodívali. Tu řekl král znovu svému lvu: „Obelhal jsi mě, jsou to muži, na kolovrátky se ani nepodívali.“ Lev odpověděl: „Věděly o tom, že mají podstoupit zkoušku, a proto se přemáhaly.“ Ale král už lvu nevěřil.

Těch dvanáct lovců doprovázelo krále pokaždé na lov, a čím déle u něho byli, tím je měl raději. A jednou se přihodilo, že právě když byli na lovu, došla králi zpráva, že jeho nevěsta se blíží. Jakmile to ta pravá nevěsta uslyšela, tolik ji to zabořilo, že jí to div srdce neutrhlo, a ona v té chvíli padla bez vědomí k zemi. Král myslil, že se jeho oblíbenému lovcovi něco stalo, běžel k němu a chtěl mu pomoci. Přitom mu svlékl jednu rukavici. A tu spatřil prsten, který daroval své první nevěstě, a když jí pak pohlédl do tváře, poznal ji. Srdce se mu tak rozbušilo, že ji políbil, a když otevřela oči, řekl jí: „Ty jsi moje a já jsem tvůj, a nikdo na celíčském světě to nemůže změnit.“ — K druhé nevěstě pak vyslal posly a požádal ji, aby se vrátila do své říše, protože on už má svou manželku, a kdo znovu našel starý klíč, nepotřebuje nový. Potom oslavili svatbu a toho lva vzal mladý král zase na milost, protože přece jenom tehdy mluvil pravdu.

68. O ČARODĚJI A JEHO MISTRU

Byl jeden táta Janek a ten si usmyslel, že dá syna vyučit nějakému řemeslu, a tak šel tedy Janek do kostela a prosil pánaboha o radu, co že by se pro jeho syna tak nejlíp hodilo. Ale kostelník ho uviděl, vlezl si za oltář a povídá: „Čarodějnické řemeslo, čarodějnické řemeslo!“ A tak se Janek zase vrátil ke svému synovi a že prý se musí vyučit čarodějnickému řemeslu, tak že mu to náš pánbíček poradil. No a vypravil se s tím synem hledat někoho, kdo by se v tom čarodějnickém řemesle vyznal. Putovali tak strašně dlouhou dobu, až přišli do černého lesa a tam stál takový malý domek a v něm seděla scvrklá starucha. Povídá ten Janek: „Nevíte, teta, o nějakém chlapíkovi, který se vyzná v čarodějnickém řemesle?“ — „A to už nemusíte hledat, to jste t'ukli na hřebíček,“ povídá ta starucha. „Můj syn, ten je v tom mistr.“ A tak si promluvil Janek se synem, jestli prý se v tom čarodějnickém řemesle opravdu vyzná? Ten mistr černých kouzel mu povídá: „Já vašeho syna vezmu do učení a vy se vraťte zase za rok sem. A když pak toho svého syna ještě poznáte, tak od vás nevezmu za to učení ničehož nic. Ale když ho nepoznáte, tak mi musíte dát rovných dvě sta tolarů.“

A tak se otec vrátil zase domů a syn se učil čarovat a kouzlit. A když minul rok, jde tam ten otec zpátky a láme si hlavu, jak to jen provést, aby toho svého syna zase poznal. A jak tak jde a láme si hlavu, vyjde proti němu takový malilinký mužíček a povídá: „Člověče, copak se tak trápíte? Copak že jste tak zamračený?“ — „Ale,“ povídá ten Janek, „je tomu zrovna rok, co jsem dal syna na vyučenou k jednomu kouzelníkovi a ten mi řekl, že mám k němu za rok zase přijít, a že když pak toho syna nepoznám, tak mu musím dát rovných dvě sta tolarů, ale když ho poznám, tak že mu nemusím dávat nic. A teď je mi ouzko, že ho třeba nepoznám, a nemám ani potuchy, kde pak ty peníze vzít.“ Na to povídá mužíček, aby si vzal kůrku chleba a stoupl si pod komín. „Tam pod trámem je košíček a v něm pípá ptáček. A ten ptáček je váš syn.“

A tak tam Janek šel a hodil chlebovou kůrku před ten košík a ten ptáček přiskákal a díval se na ni. „Hola, můj synu, jsi tady?“ povídá otec. Syn se zaradoval, že vidí svého otce, ale jeho mistr se rozzlobil a povídá mu: „To vám sám ďábel prozradil, jakpak byste mohl jinak vašeho syna poznat?“ — „Pojď, táto, půjdeme,“ povídá syn.

A tak se vydá otec se svým synem na cestu domů. Cestou uvidí příjíždět bryčku a syn povídá otci: „Proměním se ve velikého loveckého psa, tak za mě můžete dostat hromadu peněz.“ A tu už volá pán z té bryčky: „Dobrý muži,

prodáte toho psa?“ — „I prodám,“ povídá otec. „Kolikpak peněz za něho chcete?“ — „Třicet tolarů.“ — „To je až moc, člověče, ale že je to takový krásný pes, tak si ho přece jen vezmu.“ A pán ho vzal k sobě do bryčky, a když pak kousek cesty poodjel, pes vyskočil zase z vozu, odběhl, a to už to nebyl žádný lovecký pes, ale byl to zase ten syn a vrátil se k otci.

A pak šli spolu domů. Na druhý den byl v sousední vsi trh, a tak povídá ten mládenec tomu otci: „Já se teď zase proměním v pěkného koně a vy mě prodáte. Ale když mě prodáte, musíte mi vyndat udidlo, jinak už bych se nemohl nikdy zase stát člověkem.“ A tak se ten otec s tím koněm vypraví na trh a tam přijde ten mistr čaroděj, koupí toho koně za sto tolarů a ten otec zapomene a udidlo mu nevytáhne. A ten muž pak odejde s koněm domů a zavede ho do stáje. A když jde tou stájí děvečka, ten kůň povídá: „Vytáhni mi to udidlo, vytáhni mi to udidlo!“ Děvečka se zastaví a poslouchá: „Jezuskote, ty umíš mluvit?“ A jde k němu a uzdu mu vytáhne. A vtom se ten kůň promění ve vrabčáka a vyletí vraty ven, a mistr čaroděj se taky promění ve vrabce a letí za ním. A když ho dohoní, tak se spolu poperou, ale mistr kouzelník to prohraje, skočí do vody a promění se v rybu. A tak se ten mládenec taky promění v rybu a zase se spolu poperou a mistr zase prohraje. A tu se promění v slepici a z toho mládence se stane liška a ukousne tomu mistrovi hlavu. A to pak ten mistr zemřel a leží tak mrtvý až do dnešního dne.

69. JARUNKA A JAROMÍR

Byl jednou jeden starý zámek uprostřed velikého temného lesa a v tom zámku bydlela docela sama jedna stařena, a to byla zlá čarodějnice. Ve dne se proměňovala v kočku nebo v sovu, večer pak dostávala zase svou lidskou podobu. Uměla k sobě lákat zvěř a ptáky, a pak je zabíjela, vařila a pekla. Jakmile se někdo přiblížil k jejímu zámku na sto kroků, musel zůstat stát a nemohl se hnout z místa, dokud mu to ona nedovolila. A když do toho kruhu vešla mladá dívka, čarodějnice ji pokaždé proměnila v ptáka, zavřela ji do košíku a ten košík odnesla do jedné ze zámeckých komnat. Měla v zámku už sedm tisíc košíků s takovými vzácnými ptáky.

A byla také jedna mladá dívka, která se jmenovala Jarunka a byla krásnější než všechny ostatní dívky. Jarunka a jeden mládenec jménem Jaromír, který byl také hezký jako obrázek, se zaslíbili jeden druhému. Neměli už daleko do svatby a z celého srdce se těšili jeden z druhého. A aby si také jednou mohli spolu o samotě povídat, vyšli si na procházku do lesa. „Dej pozor,“ řekl Jaromír, „aby ses příliš nepřiblížila k zámku.“ Byl krásný večer, slunce zlatě probleskovalo mezi kmeny stromů do temné zeleně lesa a hrdlička naříkavě cukrovala na starém buku.

Jarunka si chvilkami poplakala, pak usedla na sluncem ozářené místo a začala naříkat. Jaromír naříkal také. Bylo jim tak úzko, jako by měli zemřít. Zmateně se rozhlíželi a nevěděli, kudy se mají vrátit domů. Slunce bylo už z poloviny za horou a jen polovina ho ještě byla vidět. Jaromír rozhrnul křoví a najednou spatřil starou zeď toho zámku docela blízko sebe. Vylekal se a sevřela ho smrtelná úzkost. Jarunka zpívala:

*„Můj ptáček s krčkem červeným
si zpívá, smutně zpívá:
smrt pro holoubka hlasem svým
on zpívá, zpí — štilíp, štilíp, štilíp!“*

Jaromír se ohlédl po Jarunce. Ale Jarunka už se proměnila ve slavíčka a ten zpíval: „Štilíp, štilíp!“ Kolem něho třikrát obletěla sova s ohnivýma očima a třikrát zahoukala: „Uhú, uhú, uhú!“ Jaromír se nemohl ani pohnout, stál tam jako zkamenělý, nemohl plakat ani mluvit, nemohl pohnout rukou ani nohou. V té chvíli slunce zapadlo. Sova zalétla do jednoho keře, a hned nato z keře vyšla shrbená stařena, žlutá a kostnatá. Měla veliké zarudlé oči a zahnutý nos, který jí

sahal špičkou až k bradě. Zamumlala něco, chytila slavička a odnášela ho na ruce pryč. Jaromír nemohl promluvit ani slovo a nemohl se hnout z místa. Slaviček byl ten tam. Konečně se stařena zase vrátila a zahučela: „Zachieli, buď mi zdráv! Když srpek měsíčku svítí do košíčku, Zachieli, v tuto chvíli propusť ho!“ A Jaromír byl volný. Padl před stařenou na kolena a prosil ji, aby mu vrátila jeho Jarunku, ale stařena řekla, že ji nikdy nedostane zpět, a odešla. Jaromír volal, plakal a naříkal, ale všechno nadarmo. „Co jenom teď se mnou bude!“ A tak nakonec odešel také. Přišel do neznámé vesnice a tam po dlouhou dobu pásł ovce. Častokrát obcházel celý zámek, ale nikdy se k němu příliš nepřibližoval. Konečně se mu jedné noci zdálo, že našel květinu rudou jako krev a uprostřed jejího květu že byla veliká krásná perla. Utrhl tu květinu a šel s ní k zámku: a všechno, čeho se tím květem dotkl, bylo vysvobozeno od zlého kouzla. A zdálo se mu, že pomocí té květiny dostal zpět i svou Jarunku. Druhý den ráno, když se probudil, začal procházet hory a doly a všude se díval, nenajde-li snad takový květ. Tak hledal a hledal celých devět dní, a devátého dne zrána ten krvavě rudý květ našel. Uprostřed něho byla veliká krůpěj rosy, třpytivá jako nejkrásnější perla. Celý den a celou noc nesl tu květinu k tomu zámku. A když přišel na sto kroků od zámku, nestrnul na místě, ale došel až k bráně. Jaromír se zaradoval, dotkl se brány květinou a brána se otevřela. Vešel do zámku, prošel nádvořím a poslouchal, kde uslyší hlasy mnoha ptáčků. Konečně je zaslechl. A tak našel i tu komnatu a v ní zrovna byla ta čarodějnice a krmila ptáčky v těch sedmi tisících košíků. Jakmile Jaromíra uviděla, rozzlobila se a zuřivě mu spílala, plivala na něho jed a síru, ale nesměla k němu blíže než na dva kroky. Jaromír si jí nevšiml, šel a prohlížel si košíky s těmi ptáčky. Jenomže tam bylo několik set slaviček a on nevěděl, jak mezi nimi najít svoji Jarunku. A jak si ty košíky prohlížel, vidí najednou, že stařena tajně jeden vzala a že se s ním plíží ke dveřím. Rychle přiskočil, dotkl se košíku květinou a dotkl se i stařeny. Od té chvíle už čarodějnice nemohla dál čarovat. A před ním stála Jarunka a padla mu kolem krku a byla právě tak krásná jako předtím. Jaromír vysvobodil potom i všechny ostatní dívky z ptačí podoby, vrátil se s Jarunkou zase domů a dlouho tam pak spolu šťastně žili.

70. TŘI ŠŤASTLIVCI

Byl jednou jeden otec a ten si k sobě zavolal své tři syny. Prvnímu daroval kohouta, druhému kosu a třetímu kočku. „Jsem už starý,“ řekl jim, „a brzy zemřu. Chtěl jsem se o vás před smrtí ještě postarat. Peníze nemám a to, co vám dávám, se vám snad nezdá nijak vzácné. Záleží ale na vás, jak si s tím poradíte. Vyhledejte zemi, kde něco takového ještě neznají, a uděláte štěstí.“

Když otec zemřel, vydal se první se svým kohoutem na cestu. Ale ať přišel kamkoliv, všude kohouta už znali. Ve městech ho už z dálky viděl sedět na věžích a otáčet se s větrem, na vesnicích jich slyšel kokrhát víc než dost. Nikdo se jeho kohoutu nechtěl divit, a tak se mu zdálo, že s ním žádné štěstí neudělá. Konečně se jednou dostal až na ostrov, kde nikdo žádného kohouta nikdy neviděl a kde dokonce neuměli rozdělovat správně čas. Věděli sice, kdy je ráno nebo večer, ale v noci, když ji neprospali, se nikdo nevyznal, kolik může být hodin. „Jen se podívejte,“ řekl jim, „jaké je to pyšné zvíře! Má rubínově červenou korunku na hlavě a ostruhy jako rytíř. V noci vás třikrát zavolá, pokaždé v určité stejné době. A když zavolá naposled, znamená to, že brzy vyjde slunce. A když zavolá za bílého dne, dobře si toho všímejte. Znamená to, že se změní počasí.“ To se lidem moc zalíbilo, celou další noc nespali a radovali se, když kohout opravdu třikrát hlasitě a jasně oznámil čas, po prvé ve dvě, potom ve čtyři a naposledy v šest hodin. Ptali se, není-li to zvíře na prodej a kolik by za ně chtěl. „Asi tolik zlata, kolik osel na hřbetě unese,“ odpověděl nejstarší bratr. „Směšná cena za tak drahocenné zvíře,“ volali všichni a rádi mu dali, co žádal.

Když s tím bohatstvím přišel domů, podivili se jeho bratři a druhý řekl: „Tak to já se také vypravím a uvidím, jestli svou kosu také tak dobře prodám.“ Ale nezdálo se, že se mu to podaří. Všude potkával sedláky, kteří měli přes rameno právě takovou kosu jako on. Ale nakonec se mu to přece jen podařilo také na ostrově, kde lidé o kose vůbec nic nevěděli. Když tam dozrávalo obilí, přijeli před pole s děly a klasy sestřelovali. Nebyl to ovšem dvakrát spolehlivý způsob, některý střelec zamířil příliš vysoko, jiný zas trefil místo stébel klasy a ustřelil je, mnoho obilí se tím promrhalo a navíc u toho byl nesnesitelný rámus. Muž se jen postavil do pole a kosil obilí tak tiše a rychle, že na něho lidé údivem zírali s otevřenými ústy a s vykulenýma očima. Ochotně mu za kosu nabízeli, co jen bude chtít. A tak dostal koně, na kterého naložili zlata, co jen unesl.

A teď se rozhodl i třetí bratr, že svou kočku udá na pravém místě. Vedlo se mu stejně jako oběma předtím. Dokud zůstával na pevnině, nikde nepochodil. Všude byly kočky a bylo jich tolik, že narozená koťata většinou topili ve vodě.

Konečně se dal přeplavit na ostrov. A naštěstí zrovna tam, kde ještě nikdy žádnou kočku neviděli, kde se přitom myši už tak rozmnožily, že panáčkovaly na stolech a na lavicích, ať byl pán domu uvnitř nebo ne. Lidé nad tou metlou bědovali a naříkali, ani sám král si s nimi v zámku nevěděl rady. Ve všech koutech pištěly myši a rozhlodaly všechno, co jim přišlo pod zoubky. Tu se kočka pustila do lovení a zanedlouho vyčistila několik zámeckých sálů. A lidé prosili krále, aby to zázračné zvíře pro říši koupil. Král dal rád, co bylo žádáno: byl to mezek naložený pytlí zlata. A tak se třetí bratr vrátil domů s nejbohatším pokladem.

Kočka si v královském zámku s myšmi s chutí pohrála a zakousla jich tolik, že je už nikdo ani nespočítal. Konečně jí z té práce začalo být horko a dostala žízeň. Zastavila se, zdvihla hlavu a postěžovala si: „Mňau, mňau!“ Když král a jeho lidé uslyšeli ten podivný křik, lekli se a ze strachu všichni vyběhli ven ze zámku. Venku svolal král svou radu a mudrovali, co by tak nejlepšího měli udělat. Dohodli se nakonec, že vyšlou ke kočce ozbrojeného posla a vyzvou ji, aby opustila zámek a upozorní ji, že jinak proti ní použijí násilí, členové královské rady prohlásili: „Raději se dáme trápit od myší, na tohle zlo jsme si už zvykli, než abychom dávali svůj život v plen takové nestvůře.“ Vyslali nahoru za kočkou jednoho panoše a ten se musel kočky zeptat, chce-li opustit zámek dobrovolně. Jenže kočka, která měla čím dál tím větší žízeň, odpověděla zase jen: „Mňau, mňauuu.“ Panoš tomu rozuměl, jako by říkala: „Nepůjdu a nepůjdu!“ a tak také vyřídil její odpověď králi. „Dobrá,“ řekli si členové rady. „Když nepůjde sama, vyženeme ji tedy násilím.“ Přitáhli děla a spustili na zámek ostrou palbu. Když začaly lítat koule do sálu, kde kočka seděla, vyskočila šťastně oknem ven. Obléhatelé však pálili a pálili, dokud nerozstříleli celý zámek až do základů.

71. ŠEST, KTERÝM PATŘÍ CELÝ ŠIRÝ SVĚT

Byl jednou jeden muž a ten se vyznal ve všeličems: sloužil ve válce a počínal si statečně a nebojácně, ale když válka skončila, dostal žold a tři haléře odstupného na cestu. „Počkat,“ řekl muž. „Tohle si nedám líbit. Najdu-li správné lidi, tak mi král ještě musí vydat poklady celé země.“ Rozzlobeně odešel do lesa a tam našel chlapíka, který vyškubl ze země šest stromů, jako by to byla pouhá stébla slámy. Řekl mu: „Chceš být v mých službách a jít se mnou?“ — „Ano,“ odpověděl muž. „Ale nejdříve odnesu matce tuhle otýpku dříví.“ Popadl jeden ze stromů, obtočil ho kolem ostatních pěti, zvedl otýpku na rameno a odnášel ji. Pak se vrátil a šel se svým pánem, který mu řekl: „Nám dvěma bude patřit celý svět.“

A když tak nějakou chvíli šli, našli lovce, který klečel na kolenou, měl zalíceno a mířil. Pán mu řekl: „Lovče, na co chceš střelit?“ Lovec odpověděl: „Dvě míle odtud sedí moucha na větvi jednoho dubu, té chci vystřelit levé oko.“ „Pojď se mnou,“ vyzval ho muž, „když budeme my tři pohromadě, bude nám patřit celý svět.“ Lovec souhlasil a šel. Tak přišli k sedmi větrným mlýnům, jejichž kola se prudce otáčela, přestože zleva ani zprava nezafoukal ani větřík a jediný lísteček se nezachvěl. Tu řekl muž: „To bych rád věděl, co ty větrné mlýny pohání. Vždyť se ani větřík nepohne.“ A pak šel se svými dvěma společníky dál. Když ušli celé dvě míle, uviděli na stromě jakéhosi chlapíka, který si přidržoval jednu nosní díрку a druhou foukal. „Člověče, co tam děláš?“ ptal se ho muž. Chlapík odpověděl: „Dvě míle odtud stojí sedm větrných mlýnů. A já tu foukám, aby se točily a klapaly.“ — „Pojď se mnou,“ řekl muž. „Když my čtyři půjdeme spolu, bude nám patřit celý svět.“ Chlapík slezl se stromu a šel s nimi. Netrvalo dlouho a uviděli jednoho, který stál na jedné noze. Druhou nohu si odepjal a položil vedle sebe. Tomu pán řekl: „Ty ses tu zařídil hezky pohodlně k odpočinku.“ — „Jsem běžec,“ odpověděl chlapík. „Abych neskákal příliš rychle, odepjal jsem si jednu nohu. Když běžím s oběma nohama, jsem rychlejší než letící pták.“ — „Pojď se mnou! Když nás pět bude pohromadě, protlučeme se celým světem.“ Chlapík souhlasil a tak šli dál. Netrvalo dlouho a potkali jednoho a ten měl na hlavě klobouček. Měl ho však posazený docela šikmo na jednom uchu. Pán mu řekl: „To jsou mi ale zvláštní způsoby! Pročpak nosíš klobouk jen na jednom uchu? Vypadáš jako tatrman!“ — „Nemohu jinak,“ odpověděl muž. „Kdybych si nasadil klobouk rovně, nastal by tak veliký mráz, že ptáci pod oblohou by zmrzli a padli mrtvi k zemi.“ — „Pojď se mnou,“ vyzval ho pán. „Když bude nás šest pohromadě, bude nám patřit celý svět.“

A tak šlo těch šest společně dál. Přišli do města, ve kterém dal král vyhlásit, že kdo poběží s jeho dcerou o závod a zvítězí nad ní, dostane ji za manželku. Kdo však prohraje, přijde o hlavu. Tu se muž přihlásil a řekl: „Za mne ale poběží můj sluha.“ Král odpověděl: „Pak musíš dát v sázku i jeho život, takže za vítězství ručí tvoje i jeho hlava.“ Když to bylo domluveno a dohodnuto, připjal muž běžci druhou nohu a řekl mu: „Dej se do díla a pomoz, ať zvítězíme.“ Bylo stanoveno, že kdo první přinese vodu ze vzdálené studny, zvítězí. Běžec dostal tedy džbán, královská dcera také a ve stejném okamžiku vyrazili. V krátké chvíli, kdy královská dcera uběhla sotva malý kousek cesty, už běžce žádný z přihlížejících ani nerozeznal. Bylo to, jako by jen vítr kolem zafičel. Za chvíličku doběhl ke studni, nabral džbán, lehl si a usnul. Pro jistotu si však dal pod hlavu koňskou lebku, kterou našel na zemi, aby spočíval na tvrdém a brzy se probudil. Královská dcera, která uměla běžet tak rychle, jak jen člověk může umět, zatím doběhla ke studni a už spěchala se džbánem plným vody nazpátek. A když spatřila běžce, jak tam leží a spí, zaradovala se a řekla si: „Nepřítel je v mých rukou!“ Vylila jeho džbán a běžela dál. V té chvíli by bylo všechno ztraceno, kdyby byl na štěstí nahoře v zámku nestál bystrooký lovec a všechno neviděl. Ten si pomyslně: „Královská dcera na nás přece jenom nevyzraje.“ Nabítl pušku a vystřelil tak obratně, že běžci prostřelil koňskou hlavu pod hlavou, a ani trochu mu neublížil. Tu se běžec probudil, vyskočil a viděl, že má džbán prázdný a že královská dcera už má velký náskok. Neztratil však odvahu, chytil džbán, běžel s ním znovu ke studni, nabral vodu a vrátil se do zámku o deset minut dřív než královská dcera. „Tak vida,“ radoval se, „konečně jsem jednou pořádně natáhl nohy, to předtím, to nebyl žádný běh.“

Krále však mrzelo a jeho dceru ještě víc, že si ji má odvést takový prachobyčejný vysloužilý voják. Radili se, jak by se vojáka a jeho tovaryšů zbavili. Tu král řekl dceři: „Našel jsem prostředek, jen se neboj, ti se domů nevrátí.“ A jim řekl: „Veselte se, hodujte a popíjejte, co hrdlo ráčí.“ A zavedl je ke světnici, která měla podlahu ze železa, dveře byly také ze železa a v oknech byly železné mříže. Ve světnici byl stůl prostřený výtečnými jídly. Král jim řekl: „Jen vejděte a nechte si chutnat.“ A jak vešli dovnitř, poručil dveře zavřít a opatřit závorou. Pak si dal zavolat kuchaře a přikázal mu, aby pod světnicí rozdělal oheň a udržoval ho tak dlouho, dokud se železo nerozžhaví. Kuchař to udělal. A těm šesti ve světnici začalo být čím dál tím tepleji, jak tak seděli a hodovali. Mysleli si, že je jim tak horko z jídla. Ale když se vedro stále zvyšovalo a oni chtěli vyjít ven a našli dveře a okna zavřená, uvědomili si, že král s nimi nesmýšlí nic dobrého a že je chce udusit. „To se mu ale nepodaří,“ řekl chlapík s kloboučkem. „Zařídím to, přijde takový mráz, že se před ním oheň zastydí a zaleze.“ Nasadil si klobouček rovně a za okamžik nastal takový mráz,

že horko ihned zmizelo a jídla na mísách začala zmrzávat. Když uplynulo několik hodin a král myslel, že už se v tom horku upekli, přikázal otevřít dveře a šel se na ně sám podívat. Jak se dveře rozlétly, stálo tam všech šest, svěžích a zdravých. Řekli mu, že by si rádi vyšli ven, aby se trochu ohřáli, protože tím velkým mrazem ve světnici jim všechna jídla přimrzla k mísám. Král se hrozně rozzlobil, šel dolů za kuchařem a vyhuboval mu, proč neudělal, co mu bylo přikázáno. Ale kuchař odpověděl: „Je tu žáru až až, jen se podívejte sám!“ A král viděl, že pod železnou světnicí opravdu plane veliký oheň. Tak si uvědomil, že takhle nemůže těm šesti nijak ublížit.

A znovu přemýšlel, jak by se nevítaných hostů zbavil. Dal si zavolat jejich mistra a řekl mu: „Když si vezmeš zlato a vzdáš se práva na mou dceru, dám ti ho, co budeš chtít.“ — „Ó ano, pane králi,“ odpověděl muž. „Dejte mi tolik, kolik unese můj služebník, a já se vzdám vaší dcery.“ S tím byl král spokojen. Muž dodal: „Přijdu tedy za čtrnáct dní a odnesu si to.“ Nato svolal všechny krejčí z celé říše a ti celých čtrnáct dní seděli a šili velikánský pytel. Když byli hotovi, přikázal muž tomu silnému, co uměl vytrhávat stromy z půdy, aby vzal pytel na záda a šel s ním ke králi. „Co je to za siláka, který nese na ramenou balík plátna vysoký jako dům?“ polekal se král a pomyslel si: „Ten mi ale odnese zlata!“ Poručil přinést tunu zlata, kterou muselo nést šestnáct nejsilnějších mužů. Silák ji však uchopil jednou rukou, vstrčil ji do pytle a řekl: „Proč nepřinesete rovnou víc? Tohle pokryje sotva dno pytle.“ Král poručil nosit dál a dál, až přinesli celý jeho poklad. Silák jej vstrčil do pytle a pytel tím nebyl ani zpola naplněn. „Přineste víc,“ volal. „Těch pár drobků nestojí za řeč.“ Po celé říši sehnali tedy ještě sedm tisíc vozů plných zlata. Silák je vstrčil i se zapřeženými voly do jednoho pytle. „Už se na to nemohu dívat,“ řekl. „Vezmu si, co se mi namane, aby se konečně už pytel naplnil.“ A když tam nastrkal všecinko, co našel, a přece by se tam ještě mnoho vešlo, řekl si: „Skončím to už, zavážeme pytel, i když není ještě plný.“ Pak si jej hodil na záda a odcházel se svými druhy ze zámku.

Když král viděl, jak samojediný chlapík odnáší bohatství celé země, dostal zlost. Poručil jezdcům, aby nasedli na koně, dohonili těch šest a silákovi vzali pytel. Dva pluky těch šest brzy dohonily a volaly na ně: „Jste zajati! Položte pytel se zlatem na zem, nebo vás rozsekáme!“ — „Co říkáte?“ ptal se ten, co uměl foukat mocněji než vichr. „My že jsme zajati? To dřív vy si zatančíte v povětrí!“ Přidržel si jednu nosní díрку, druhou mocně zadul do pluků a ty se rozletěly vzhůru do modrého povětrí, za hory a lesy, jeden sem, druhý tam. Jeden šikovatel prosil o milost. Že byl devětkrát zraněn a že je statečný voják, že si nezaslouží té pohany. Chlapík přestal na chvíli foukat, takže se šikovatel snesl zase na zem, a pak mu řekl: „Tak jdi domů ke králi a vyříd' mu, ať pošle

ještě nějaké jezdce. Rád bych je všechny rozfoukal do povětří.“ Když se král o tom vzkazu dověděl, řekl: „Nechte ty chlapy, ať jdou po svých. Ti za něco stojí!“ A tak těch šest přineslo bohatství domů, podělili se o ně a žili spokojeně až do smrti.

72. VLK A ČLOVĚK

Liška vyprávěla jednou vlkovi, jak je člověk silný, že ho žádné zvíře nepřemůže a že zvířata musí používat lsti, aby před ním obstála. Tu odpověděl vlk: „Jen kdybych se jednou setkal s nějakým člověkem, odvážil bych se na něho.“ — „K tomu ti mohu pomoci,“ řekla liška. „Přijď zítra ráno ke mně, ukážu ti jednoho.“ Vlk se dostavil hned za svítání a liška ho dovedla na cestu, kudy den co den chodíval lovec. Nejdříve přišel starý, vysloužilý voják. „Je tohle člověk?“ ptal se vlk. „Ne,“ odpověděla liška, „tenhle jenom člověkem býval.“ Potom se objevil malý klučina, který šel do školy. „Je tohle člověk?“ — „Ne, ten se chce teprve člověkem stát.“ Konečně přišel lovec s dvouhlavňovou puškou přes rameno a s loveckým tesákem po boku. Liška řekla vlkovi: „Vidíš? Tady jde člověk, na toho se musíš odvážit. Ale já poběžím honem do svého pelechu.“ Vlk se vrhl na člověka. Když ho lovec spatřil, řekl si: „Škoda, že jsem pušku nenabil kulkou.“ Zalíčil a vystřelil vlkovi do tlamy broky. Vlk se zašklebil, nedal se však zastrašit a útočil dál. Tu na něho lovec vystřelil druhou dávku. Vlk potlačil bolest a skočil přímo k lovcovi. Ten vytáhl blýskavý tesák, několikrát ho bodl, až vlk, krvácející z ran, s vytím odběhl za liškou. „Tak co, bratře vlku,“ uvítala ho liška. „Jak ses s člověkem vypořádal?“ — „Ach, takhle jsem si člověkovu sílu nepředstavoval,“ bědoval vlk. „On vzal nejdříve s ramene hůlku a foukl do ní, a tu mi něco vlétlo do tváře, co mě nepříjemně lechtalo. Pak foukl ještě jednou do hůlky, a tu mi to letělo kolem nosu jako blesky a krupobití. A když jsem se k němu docela přiblížil, tu si vytáhl z těla bílé žebro a tak mě tím žebrem zbil, že jsem tam div duši nevypustil.“ — „Vidíš, jaký ty jsi vychloubavec,“ řekla liška. „Házíš sekeru tak daleko, že ji pak sám ani nedokážeš přinést.“

73. VLK A LIŠKA

Vlk žil pohromadě s liškou, a co si vlk zamlul, musela liška udělat, protože byla slabší. Byla by se ráda svého pána zbavila. Jednou šli oba spolu lesem a vlk řekl: „Liško zrzko, sežeň mi něco k snědku, nebo spolknou tě.“ Tu liška odpověděla: „Vím o jednom selském dvoře, kde mají dvě jehňátka. Máš-li chuť, vezmeme si jedno.“ Vlkovi to bylo vhod. Šli tedy do dvora, liška ukradla jehňátko, donesla ho vlkovi a utekla. Vlk jehňátko sežral, nebyl však ještě spokojen. Zatoužil mít i to druhé a sám se pro ně vypravil. Udělal to ale tak neobratně, že si toho matka jehněte všimla a spustila hrozný křik, až přiběhl sedlák se selkou. Objevili vlka a tak mu naprášili kožich, že přiběhl k lišce a kulhal a bědoval: „Tys mě pěkně ošidila. Chtěl jsem si vzít druhé jehně, sedlák se selkou mě chytili a takhle mě zbili.“ Liška odpověděla: „Dobře ti tak, když jsi takový nenasyta.“

Na druhý den šli zase do polí a lačný vlk zase řekl: „Liško zrzko, sežeň mi něco k snědku, nebo spolknou tě.“ Liška odpověděla: „Vím o jednom selském stavení, kde dneska selka peče svítek. Můžeme si tam kus vzít.“ Šli tam, liška se plížila kolem domu, nakukovala tam a tak dlouho čenichala, až objevila, kde stojí mísa. Vytáhla z ní šest kousků svítka a donesla je vlkovi. „Tady máš jídlo,“ řekla mu a šla po svých. Vlk spolkl svítek, než bys řekl pět, a povídá si: „Těch by neškodilo víc!“ Šel tam a strhl dolů celou mísu, takže se rozbila na kusy. Byl to takový rámus, že vyběhla selka. Jak uviděla vlka, zavolala na lidi, lidé honem přispěchali a natloukli vlkovi, co jim hole stačily. Vlk přiběhl za liškou do lesa s chromýma nohama a bědoval: „Tys mě ale nepěkně ošidila! Selka mě přistihla, zavolala lidi a natloukli mi.“ Liška mu ale řekla: „Dobře ti tak, když jsi takový nenasyta.“

Třetí den, když byli spolu venku, vlk jen s námahou pokulhával, ale zase znovu začal: „Liško zrzko, sežeň mi něco k snědku, nebo spolknou tě.“ Liška odpověděla: „Vím o jednom muži, který zabil vepře. Nasolené maso leží v sudu ve sklepě, dojdeme si pro ně.“ Vlk na to: „Ale já půjdu tentokrát rovnou s tebou, abys mi pomohla, kdybych nemohl zpátky.“ „Pro mne za mne,“ svolila liška a ukázala mu skryté cestičky a skulinu, kterou se konečně protáhli do sklepa. Tam bylo masa víc než dost. Vlk se do něho hned pustil. „Času habaděj, odejdu, až se pořádně nasytím,“ pomyslel si. Liška si také pochutnávala, rozhlížela se kolem dokola, ale co chvíli zaběhla k otvoru, kterým se do sklepa protáhli, a zkoušela, je-li ještě dost štíhlá, aby se tudy dostala ven. Vlk se jí ptal: „Pověz mi, lištičko, proč tak běháš sem a tam a skáčeš ven a zase dovnitř?“ — „Musím přece hlídat,

jestli nikdo nejde,“ odpověděla chytračka. „Jenom moc nejez.“ Vlk odporoval: „Neodejdu, odtud dokud nebude sud prázdný.“ Vtom vešel do sklepa sedlák, který slyšel dupot, když tak liška proskakovala otvorem. Jak ho liška zahlédla, hup a už byla ze sklepa venku. Vlk chtěl skočit za ní. Jenomže měl břicho tak široké, že už se nemohl otvorem protáhnout a uvázl v něm. Sedlák k němu přiskočil s klackem a zbil ho, až vydechl naposled. Liška pelášila do lesa a radovala se, že se toho starého nenasyty tak chytře zbavila.

74. LIŠÁK A PANÍMÁMA VLČICE

Vlčice přivedla na svět mládě a pozvala lišáka za kmotra. „Je s námi blízce spřízněn,“ řekla si, „má bystrou hlavu a je obratný, může mého synka lecčemu vyučit a pomáhat mu ve světě.“ Lišák se ukázal také jako velký poctivec a řekl: „Ctihodná panímámo, děkuji vám za poctu, kterou jste mi prokázala. Budu se chovat tak, abych vám udělal radost.“ Při hostině si dopřával s chutí a veselil se, potom řekl: „Milá panímámo, je naší povinností starat se o děťátko. Musíte mít dobrou stravu, aby i ono bylo silné. Vím o jednom ovčinci, odkud bych snadno mohl donést pěknou ovci.“ Vlčici se ta písnička zalíbila a vydala se s lišákem k selskému dvoru. Lišák jí ukázal ovčinec z dálky a řekl: „Tam se můžete docela nepozorovaně vplížit. Já se zatím poohlédnu z druhé strany, jestli tam není nějaké kuřátko.“

Jenomže lišák nikam nešel. Lehl si na kraji lesa, natáhl tlapy a odpočíval. Vlčice se vplížila do ovčince. Tam ležel ale pes a ten spustil takový povyk, že přiběhl sedlák a selka a milou vlčici přistihli. Hodili jí na kožich celý kbelík žeravého popele. Konečně přece jen utekla a vyplížila se ven. Tam ležel lišák, naoko bědoval a naříkal: „Ach milá panímaminko, zle se mi vedlo! Sedlák se selkou mě dopadli a zpřeráželi mi všechny tlapy. Jestli nechcete, abych tu na místě zůstal ležet a bídně zahynul, musíte mě odtud odnést.“ Vlčice se sama sotva vlekla, ale měla starost o lišáka, proto ho vzala za hřbet. A odnesla zdravého a čilého kmotra lišáka až ke svému příbytku. „Žijte blaze, milá panímámo, dobře si na té pečince pochutnejte!“ Ještě se jí vysmál a utekl pryč.

75. LIŠÁK A KOČKA

Jednou v lese potkala kočka pana lišáka. Jak je chytrý a zkušený, po celém světě na něho dají, pomyslí si a přátelsky ho oslovila: „Dobrý den, pane lišáku, jak se vede, jak se daří? Jakpak se v té dnešní drahotě vynacházíte?“

Lišák, nadmíru povznesený, měřil si kočku od hlavy až k tlapkám a dlouho váhal, má-li se vůbec snížit k odpovědi. Konečně řekl: „Ty ubohoučká vousinko, ty strakatá maškaro, ty vyhládlinko, ty myšilovko jedna, co tě to napadlo? Ty se opovažuješ ptát, jak se mi daří? Co ses kdy naučila? Kterépak umění ovládáš?“

„Jen jedno jedinké,“ odpověděla skromně kočka. „A copak je to za umění?“ zeptal se lišák. „Když mě dohánějí psi, umím vyskočit na strom a zachránit se.“ — „A to je všechno?“ ušklíbl se lišák. „To já jsem mistr stovky umění, a nadto mám ještě plný pytel lstí. Zželelo se mi tě, pojd' se mnou, naučím tě, jak utéci psům.“

Vtom přicházel lovec se čtyřmi psy. Kočka mrštně vyskočila na strom a vyšplhala se do samého vršku, kde ji docela skryly větve a listy. „Pane lišáku, honem rozvažte ten svůj pytel lstí!“ volala na lišáka. Ale to už psi lišáka chytili a pevně ho drželi. „Ale, ale, pane lišáku,“ volala kočka se stromu. „Jakpak to, že jste se svou stovkou umění v pasti? Kdybyste se uměl vyšplhat nahoru jako já, zůstal byste pěkně naživu!“

76. KARAFIÁT

Byla jedna královna a té pánbůh nedopřál, aby měla děti. Den co den chodívала zrána do zahrady a modlila se k pánbíčkovi na nebi, aby jí daroval syna nebo dceru. Tu přiletěl z nebe anděl a řekl jí: „Upokoj se, narodí se ti syn, jehož každá myšlenka se vyplní. Cokoliv si na světě bude přát, to se splní.“ Královna šla ke králi a sdělila mu tu radostnou zvěst. A když nadešel čas, přivedla na svět syna. Král z něho měl velikou radost.

Pak chodívала královna denně zrána s dítětem do obory se zvířaty a myla se tam v čiré studánce. Jednou, když už děťátko trochu povyrostlo, leželo královně na klíně a ona usnula. Tu přišel starý kuchař, který věděl, že dítě má splnitelné myšlenky, a chlapce uloupil. Pak vzal kuře, podřízl je a potřísnil jeho krví královniny šaty. Dítě odnesl na skryté místo, kde je svěřil chůvě, běžel ke králi a obvinil královnu, že usnula a dopustila, aby dítě uloupila divoká zvěř. Když král viděl krev na královnině oděvu, uvěřil mu a tak se rozhněval, že dal ihned vystavět vysokou věž, do které nezasvitlo ani slunce, ani měsíc. Poručil, aby tam jeho manželku vsadili a zazdili ji. Měla tam žít sedm let bez jídla a pití, aby zahynula. Pánbůh ale poslal z nebe dva anděly v podobě dvou bílých holoubků a ti denně dvakrát přilétali ke královně a přinášeli jí jídlo a pití. Tak mělo uběhnout celých sedm let.

Kuchař si však pomyslel: „Dítě má myšlenky, které se vyplňují. Pokud jsem tady, mohlo by mě to přivést do neštěstí.“ Tu opustil zámek a vydal se za chlapcem, který už byl tak velký, že uměl mluvit. Řekl mu: „Přej si krásný zámek se zahradou a se vším, co k tomu patří.“ A sotva chlapec ta slova vyřkl, už tu bylo všechno, co si přál. Za nějaký čas mu kuchař řekl: „Není dobře, že jsi tak sám. Přej si krásnou pannu, která by ti dělala společnici.“ Královský syn přání vyslovil, a již před ním stála dívka krásnější, než jakou kdy malíř vymaloval. Oba si spolu hrávali a měli se upřímně rádi. Starý kuchař jezdil na lov jako nějaký vznešený pán. Časem ho však napadlo, že by královský syn mohl zatoužit, aby byl u svého otce, a tím ho přivést do velkých nesnází. Vyšel proto ven, zavolal si dívku stranou a řekl jí: „Až dnes v noci chlapec usne, jdi k jeho lůžku a vbodni mu do srdce nůž. Jeho srdce a jazyk mi přines. Neuděláš-li to, sama přijdeš o život.“ Pak odešel. Dívka neudělala, co žádal, a když se druhý den vrátil, řekla mu: „Proč mám brát život nevinnému tvorů, který ještě nikomu neublížil.“ Kuchař opakoval: „Neuděláš-li to, zaplatíš mi vlastním životem.“ Když znovu odešel, dívka poručila, aby jí přinesli mladou laňku a zabili ji. Vyňala jí srdce a jazyk, položila je na talíř, a když viděla, že kuchař přichází,

řekla chlapci: „Lehni si do postele a zakryj se celý pokrývkou.“

Zlý kuchař vstoupil do místnosti, ptal se, kde je chlapcovo srdce a jazyk. Dívka mu podala talíř. A vtom už odhodil královský syn pokrývku a řekl: „Ničemný hříšníku, chtěl jsi mě dát zabít. Teď odsoudím já tebe. Proměníš se v černého pudla, kolem krku budeš nosit zlatý řetěz a budeš žrát žhavé uhlíky, aby ti plameny ze chřtánu šlehaly.“ A jakmile ta slova vyřkl, proměnil se starý ničema v pudla se zlatým řetězem kolem krku. Kuchaři museli přinést žhavé uhlíky a ty pes polykal, až mu plameny šlehaly ze chřtánu. Královský syn tam ještě nějaký čas zůstal. Vzpomínal stále na matku, je-li ještě naživu. Konečně řekl dívce: „Půjdu domů do vlasti. Chceš-li jít se mnou, budu se o tebe starat.“ — „Cesta je tak dlouhá,“ řekla dívka. „A co bych dělala v cizí zemi, kde nikoho neznám a nikdo nezná mne.“ Nechtěl ji odvést proti její vůli, a protože ji přece jen nechtěl na tak dlouho opustit, přál si, aby se proměnila v krásný karafiát. Stalo se. A v té podobě si ji odnesl s sebou.

Vypravil se na cestu. Pudl musel běžet s ním po celou cestu do jeho rodné země. Tak došel až k věži, kde byla uvězněna jeho matka. A protože věž byla vysoká, přál si mít žebřík, který by dosáhl až na její vrcholek. Vystoupil po něm nahoru, nahlédl dovnitř a zavolal: „Milovaná maminko, paní královno, jste ještě naživu, nebo jste již mrtva?“ Královna mu odpověděla: „Právě jsem pojedla a jsem nasycena.“ Myslela totiž, že to k ní přilétli andělé. Princ mluvil dál: „To jsem já, váš syn, kterého vám divá zvěř prý uloupila s klína. Jsem živ a brzy vás vysvobodím.“ Po těch slovech sestoupil na zem, šel k svému otci, dal se ohlásit jako cizí lovec a tázal se, přijme-li ho král do svých služeb. Pokud je vyučen a dokáže mu obstarat zvěřinu, pak ano, řekl král. Na celém území říše, ani na hranicích, se ale nikdy divoká zvěř nevyskytovala. Lovec tedy slíbil, že opatří králi tolik zvěřiny, kolik jí jen u královské tabule potřebuje. Pak dal svolat královny lovcí a vyzval je, aby s ním všichni vyjeli do lesa. Provázeli ho tedy. Rozestavil je venku do velikého kruhu, který zůstal na jednom konci otevřen. Postavil se doprostřed a potichu vyslovil své přání. Zakrátko se přihnalo do kruhu dvě stě kusů krásné divoké zvěře a lovci se pustili do střílení. Pak naložili všechno na šedesát selských vozů a odvezli to králi do zámku. Konečně jednou mohl ozdobit svou tabuli zvěřinou, kterou už po dlouhá léta neměl. Král se nad tím nesmírně zaradoval, přikázal, aby na druhý den sezvali k tabuli celý dvůr, a dal vystrojit přepychovou hostinu. Když se tam všichni sešli, řekl lovcí: „Protože jsi tak zdatný, budeš sedět po mém boku.“ Mládenec odpověděl: „Milostivý pane králi, jsem jen prostý lovec.“ Král však trval na svém: „Musíš se posadit vedle mne.“ A vybízel ho tak dlouho, dokud si mládenec nesesl. Jak tam tak seděl, vzpomněl si na svou matku a zatoužil, aby alespoň jedinký z králových předních hodnostářů začal o ní mluvit a zeptal se, jak se paní královně ve věži

daří, zda je dosud naživu, či zda již zahynula. Sotva si to přání pomyslel, tu se již ozval maršál. „Královská milosti,“ řekl, „je nám tu všem dobře a veselo. Smím se otázat, jak se daří paní královně ve věži, je-li dosud živa, či snad už zahynula?“ Král na to odpověděl: „Dopustila, aby divá zvěř roztrhala mého milovaného syna. Nechci o ní nic slyšet.“ Tu povstal lovec a řekl: „Nejmilostivější pane otče, matka ještě žije a já jsem váš syn. Neuloupila mě divá zvěř, udělal to ničemný starý kuchař. Když matka usnula, vzal mne s jejího klína a potřísnil její šaty slepičí krví.“ Tu ukázal na psa se zlatým řetězem a řekl: „Tohle je ten ničema!“ Prikázal, aby přinesli žhavé uhlíky, které musel pes přede všemi polykat, až mu plameny ze chřtánu šlehal. Pak se otázal krále, chce-li ho spatřit v jeho pravé podobě, a proměnil ho přáním zase v kuchaře.

V tom okamžiku tam stál kuchař s bílou zástěrou a s nožem po boku. Jakmile ho král spatřil, vzplanul hněvem a poručil, aby ho shodili do nejhlubšího podzemního žaláře. Lovec pokračoval: „Pane otče, chcete vidět také dívku, která mě laskavě vychovala a jež měla prikázáno, aby mě připravila o život, a neudělala to, ačkoliv tím dala v sázku vlastní život?“ — „Ano, rád ji poznám,“ řekl král. „Nejmilostivější pane otče, ukáži vám ji v podobě krásného květu.“ Sáhł do kapsy, vyňal karafiát a položil jej na královský stůl. Květ byl tak krásný, že nádhernější král ještě nikdy nespatrił. Potom řekl královský syn: „A teď vám ji ukáži v její pravé podobě.“ A přál si, aby se květ proměnil opět v dívku. V té chvíli tam dívka stála, a byla tak krásná, že krásnější by nikdy žádný malíř nevymaloval.

Král poslal dvě komorné a dva sluhy do věže, aby přivedli královnu a doprovodili ji až ke královské tabuli. Když ji přivedli a usadili, nechtěla s nimi nic pojíst a řekla jim jen: „Milostivý a milosrdný bůh, který mě zachoval ve věži při životě, mě již brzy k sobě povolá.“ A od toho dne žila ještě tři dny. Třetího dne šťastna zemřela. A když ji pochovávali, doprovázeli ji dva bílí holoubci. Byli to ti dva převtělení andělé, kteří jí do věže přinášeli potravu. Usedli teď na její hrob. Starý král poručil, aby ničemného kuchaře rozčtvrtili. Srdce mu však skličoval tak velký žal, že sám také zanedlouho zemřel. Jeho syn si vzal za ženu krásnou dívku, kterou přinesl s sebou v podobě karafiátu. A jenom pánbůh ví, žijí-li ještě.

77. MAZANÁ GRÉTA

Byla jedna kuchařka, která se jmenovala Gréta, a ta nosila botky s docela červenými podpatky. Kdykoliv si v nich vyšla ven, nakrucovala se a natřásala samou radostí a říkala si v duchu: „Jsi přece jenom pěkná holka, Gréto!“ A pokaždé když se vrátila z procházky domů, vesele si lokla vína. A protože po víně bývá i chuť k jídlu, ochutnala pak vždycky to nejlepší, co zrovna vařila. A ochutnávala to tak dlouho, dokud nebyla syta. A pak si říkávala: „Co by to bylo za kuchařku, kdyby nevěděla, jak její jídlo chutná!“

Jednou jí pán řekl: „Gréto, budu mít dnes večer hosta. Běž a upeč mi dvě pěkná kuřata.“ — „Udělám, jak si přejete, pane,“ odpověděla mu Gréta. A hned šla, zařízla dvě kuřata, spařila je, oškubala, pak je napíchla na rožeň, a když se schylovalo k večeru, dala je na oheň, aby se pěkně opékala. Kuřata už pěkně hnědla a voněla, ale host stále ještě nepřicházel. Tu zavolala Gréta na pána: „Jestli ten váš host nepřijde, budu muset dát kuřata s ohně pryč. Ale byla by to věčná škoda, kdybyste je nesnědli brzy, dokud jsou pěkně šťavnatá a křehká.“ Pán se tedy rozhodl: „Půjdu a sám hosta přivedu!“ Sotva vytáhl paty z domu, dala Gréta rožeň s kuřaty stranou a pomyslila si: „Když člověk tak dlouho vystává u ohně, to se notně zapotí. Jakpak by neměl mít žízeň? Kdopak ví, kdy přijdou! Skočím si zatím do sklepa a loknu si tam vína.“ Seběhla dolů, narazila sud vína a povídá: „Ať slouží, Gréto!“ A přihnula si. „Vino patří k vínu,“ povídá potom, „není dobře ho po kapičkách oddělovat.“ A přihnula si notně podruhé. Pak šla, dala kuřata zase na oheň, pomazala je máslem a vesele otáčela rožněm. Ale že ta pečínka tak lákavě voněla, povídá si Gréta: „Co kdyby jim něco scházelo, musím je přece ochutnat!“ Uždíbla kousíček, olízla se a povídá: „Panečku, to je dobrota! Je to ale hřích hříchoucí, že je nikdo takhle začerstva nesní!“ Běžela k oknu, jestli snad pán s hostem už nejdu, ale neviděla nikoho. Stoupla si znovu ke kuřatům a pomyslila si: „Tohle křídýlko by se určitě spálilo, bude líp, když ho sním.“ A tak křídýlko odřízla a s velkou chutí je snědla. Když dojedla, řekla si: „To druhé křídýlko musí taky pryč, sice by pán poznal, že tam něco schází.“ A když dojedla i druhé křídýlko, šla zase k oknu a vyhlížela, jestli pán s hostem už nejde, a zase nikoho neviděla. „Kdopak ví,“ napadlo ji, „jestli vůbec přijdou. Možná že zašli někam jinam.“ A tu si řekla: „Ech co, Gréto, nač se tu máš rmoutit? Jedno kuře je stejně už načaté, když si ještě krapínek lokneš, snadno ho dojíš. Až bude v tobě celé, budeš mít pokoj. Proč by měl ten boží dárek přijít nazmar?“ Tak tedy seběhla ještě jednou do sklepa, ještě jednou si notně přihnula a potom jako nic dojedla první kuře. A když je měla v sobě a pán

stále ještě nepřicházel, začala milá Gréta šilhat i po druhém kuřeti a povídá si: „Kde je jedno, tam má být i druhé, ta dvě přece patří k sobě do páru. Co je jednomu vhod, druhému taky nebude vadit. Neuškodí, když si ještě kapku loknu.“ A tak si ještě jednou zhluboka přihnula a pak poslala druhé kuře za prvním.

Když byla v nejlepším, vrátil se pán domů a už ode dveří volal: „Pospěš si, Gréto, host přijde hned za mnou!“ — „Ano, pane, hned to zařídím!“ odpověděla mu Gréta. Pán se šel přesvědčit, je-li stůl dobře prostřen, pak vzal dlouhý nůž, kterým chtěl kuřata rozkrájet na porce, a začal ho na chodbě brousit. V té chvíli se objevil host. Zaklepal slušně a zdvořile na domovní dveře. Gréta mu honem běžela otevřít. A jak uviděla, kdo to klepe, přitiskla si ukazováček na rty a šeptala mu: „Tiše, pane, tiše! Honem se obraťte a běžte zase domů, jakmile vás můj pán chytí, neštěstí vás nemine. Pozval vás sice k večeři, ale má v hlavě jedno jedinké pomýšlení: chce vám uříznout obě uši! Jen si poslechněte, jak už brousí v chodbě nůž!“ Host opravdu zaslechl známé zvuky, na nic už nečekal, obrátil se a seběhl honem po schodech dolů. Gréta taky nelenila, s křikem utíkala k pánovi a žalovala: „Pěkného hosta jste si pozval, jen co je pravda!“ — „A pročpak, Gréto? Copak tím chceš říct?“ — „Bodejt' ne,“ vysvětlovala Gréta. „Zrovna když jsem chtěla kuřata nést na stůl, vzal mi je obě z mísy a utekl s nimi pryč.“ — „Je to ale darebník,“ řekl pán a bylo mu líto těch dvou pěkných kuřátek. „Alespoň jedno kdyby mi byl nechal, abych měl co k večeři.“ Volal za utíkajícím hostem, aby se vrátil, ale ten se ani neotočil, jako když neslyší. Tu vyběhl pán za ním, stále ještě s nožem v ruce, a křičel: „Jenom jedno, jenom jedno!“ Chtěl tím říci, aby mu host alespoň jedno kuře nechal a nebral mu obě. Jenomže host si myslel: „To mi asi slibuje, že mi uřízne jen jedno ucho!“ A tak upaloval, jako by mu v patách hořelo, aby si donesl domů obě uši zdravé.

78. STARÝ DĚDOUŠEK A VNUK

Byl jednou jeden velmi starý muž, oči se mu už zakalily, uši ohluchly a kolena se mu třásla. A když sedával u stolu, sotva udržel lžici, rozléval polévku na ubrus a někdy mu jí trochu vyteklo i z úst. Jeho syn a snacha si to ošklivili a tak musel starý dědoušek nakonec sedávat v koutě za kamny. Jídlo mu dávali do hliněné misky a i toho bylo jen málo. Stařeček se smutně díval na stůl a oči mu pokaždé zvlhly. Jednou se mu tak třásl ruce, že neudržel hliněnou misku, ta mu upadla a rozbila se. Mladá žena ho hubovala, stařeček neřekl nic a jen si povzdechl. Snacha mu pak koupila dřevěnou misku za pár halířů a z té musel jíst. Jak tak seděli, začal si malý čtyřletý vnouček snášet na podlahu prkýnka. „Copak to děláš?“ zeptal se ho otec. „Dělám korýtko,“ odpověděl chlapec. „Z toho budou tatínek a maminka jíst, až budu velký.“ Muž a žena na sebe dlouho mlčky hleděli, až se konečně dali do pláče. Pak ihned vstali, šli pro stařečka, usadili ho ke stolu. Od té chvíle jedl už stále s nimi, a i když někdy trochu rozlil, neřekli nikdy ani slovo.

79. VODNÍ ŽÍNKÁ

Jeden bratříček a jedna sestřička si hráli u studně, a jak si tak hráli, žbluňkli oba do vody. V té studni byla vodní žínka a ta jim řekla: „Tak, teď vás mám a musíte pro mne hezky pracovat.“ A odvedla je s sebou. Děvčátku poručila upříst pocuchaný, špatný len a nanosit vodu do prázdného sudu, chlapec zas musel porazit strom tupou sekerou. A k jídlu nedostali nic než knedlíky, tvrdé jako kámen. Dětem se to všechno tak zajídalo, že jen čekaly, až v neděli odejde zlá žínka do kostela, a utekly jí. Když se vodní žínka vrátila z kostela, uviděla, že ptáčci ulétli. Mocnými skoky se rozběhla za nimi. Děti ji však už z dálky spatřily. Dívka hodila za sebe kartáč a ten se v tu chvíli proměnil ve vysokou kartáčovou horu s tisíci a tisíci pichláky, přes kterou se vodní žínka jen s námahou šplhala. Konečně se jí to však přece podařilo. Jak to děti uviděly, hodil chlapec za sebe hřeben a ten se v tu chvíli proměnil ve vysokou hřebenovou horu s tisíckrát tisíci zuby. Ale vodní žínka se chytala jednoho po druhém a podařilo se jí horu přelézt. Tu hodila dívka za sebe zrcadlo a to se v tu chvíli proměnilo ve vysokou zrcadlovou horu, která byla tak hladká, tak kluzká, že se vodní žínka přes ni nemohla a nemohla dostat. Tu ji napadlo: „Doběhnu rychle domů, přinesu si sekeru a rozseknu zrcadlovou horu na dvě půle!“ Ale než tam doběhla a než se vrátila, aby sklo rozsekla, kdepak byl už dětem konec! A tak zlé vodní žínce nezbylo než běžet zase pěkně zpátky do studně.

80. O MRTVÉ SLEPIČCE A KOHOUTKOVÍ

Slepička s kohoutkem si jednou vyšli na ořechovou horu a ujednali si spolu, že kdo najde ořechové jádro, rozdělí se o ně s druhým. Hledali, hledali, a tu našla slepička velikánský ořech. Jenomže kohoutkovi ani muk a chtěla ho sklovnout celý sama. Ale jádro bylo tak veliké, že ho ne a nemohla spolknout a uvízlo jí v krku, až dostala strach, že se zadusí. Volala na kohoutka: „Prosím tě, kohoutku, utíkej co nejrychleji dovedeš a přines mi trochu vody, nebo se zadusím.“ Kohoutek utíkal co nejrychleji dovedl ke studánce a řekl jí: „Studánko, honem mi dej vody, slepička leží na ořechové hoře, spolkla velikánské ořechové jádro a já se bojím, že se zadusí.“ Studánka odpověděla: „Utíkej nejdříve k nevěstě, ať ti dá pro mne červené hedvábí.“ Kohoutek utíkal k nevěstě: „Nevěsto, dej mi červené hedvábí. Dám hedvábí studánce, studánka mi dá vody a tu vodu donesu své slepičce, leží na ořechové hoře, spolkla velikánské ořechové jádro a já se bojím, že se zadusí.“ Nevěsta odpověděla: „Nejdřív utíkej a přines můj věneček, který mi zůstal viset na vrbě.“ Kohoutek utíkal k vrbě, stáhl věneček s větve a přinesl ho nevěstě, nevěsta mu dala za něj červené hedvábí, hedvábí přinesl studánce, studánka mu dala za něj vody. Utíkal honem s vodou ke slepičce, ale než k ní doběhl, slepička se už zadusila, ležela tam mrtva a ani se nepohnula. Kohoutek byl z toho tak smutný, že se dal do hlasitého nářku. Tu se sběhla i všechna ostatní zvířátka a bědovala nad slepičkou s ním. Šest myšek vystavělo malý vozíček, aby v něm odvezli slepičku do hrobečku. A když byl vozík hotov, zapřáhly se myšky do něho a kohoutek si sedl na kozlík a kočíroval. Cestou je potkala liška: „Kampak jedeš, kohoutku?“ — „Jedu pochovat svou slepičku.“ — „Smím jet také s tebou?“

*„Smíš, jenom se hezky usad' vzadu u slepičky,
vpředu bys mi plašila mé koníčky myšky.“*

A tak si liška sedla dozadu, po ní ještě vlk, medvěd, jelen, lev a všechna lesní zvířata. A tak jeli a jeli, až přijeli k potoku. „Jak se jen přes něj dostaneme?“ ptal se kohoutek. Na potoce leželo stéblo slámy a to mu odpovědělo: „Položím se napříč přes potok a můžete po mně přejet.“ Ale jakmile vběhlo těch šest myšek na můstek, stéblo se smeklo a sklouzlo do vody, všech šest myšek spadlo do potoka a utopilo se. A zase nevěděli, co počít. Tu se přikutálel kousek žhavého uhlí a řekl: „Jsem dost veliký, položím se přes potok a vy můžete po mně přejet.“ Kousek uhlí se položil přes vodu, ale voda se ho nešťastnou náhodou

trochu dotkla, uhlík zasyčel, uhasl a byl mrtev. Když to uviděl kámen, slitoval se, chtěl kohoutkovi pomoci a položil se přes vodu. Kohoutek táhl teď vozík sám. Už už skorem přešel na druhý břeh, mrtvá slepička už byla na pevné zemi a zbývalo jen popojet, aby se tam dostali i všichni ostatní, co seděli vzadu na vozíku. Jenomže jich bylo příliš mnoho, vozík sklouzl nazpátek a všichni spadli i s ním do vody a utopili se. Kohoutek tam zbyl sám s mrtvou slepičkou. Vykopal jí hrobeček, uložil ji do něho, potom nad ní udělal hezký náhrobeček a na ten si sedl a tak dlouho tam seděl a trápil se, až zemřel také. A tak byli mrtvi všichni.

81. BRATR HEJSA

Byla jednou jedna veliká válka, a když ta válka skončila, dostali všichni vojáci svou výslužku. A tak dostal i bratr Hejsa svou výslužku a nebylo to nic víc než malý pecen komisárku a čtyři krejcar. A s tím odešel. Ale svatý Petr si v podobě chudého žebráka sedl na cestu, a když bratr Hejsa přicházel, prosil ho o almužnu. Bratr Hejsa mu odpověděl: „Milý žebráku, co ti mám dát? Byl jsem vojákem a dostal jsem svou výslužku, a nemám nic než malý komisárek a čtyři krejcar. Až to spotřebuji, budu muset jít žebrotou jako ty. Ale přece jen bych ti rád něco dal.“ Pak rozdělil chléb na čtyři díly a jeden z nich dal svatému Petrovi a také jeden krejcar. Svatý Petr mu poděkoval, šel dál a sedl si v jiné podobě zase vojákovi do cesty. A když k němu bratr Hejsa přišel, prosil ho jako předtím o milodar. Bratr Hejsa řekl totéž co předtím a dal mu zase čtvrtinu komisárku a jeden krejcar. Svatý Petr poděkoval a šel dál, ale sedl si potřetí v jiné podobě jako žebrák vojákovi do cesty a znovu ho oslovil. Bratr Hejsa mu dal i třetí čtvrtinu komisárku a třetí krejcar. Svatý Petr mu poděkoval a bratr Hejsa šel dál a neměl už nic než čtvrtinu komisárku a jediný krejcar. S tím došel do hostince, snědl chleba a za ten krejcar si k němu poručil nalít pivo. Když dojedl, šel dál. A tu mu svatý Petr znovu vstoupil do cesty, tentokrát v podobě vysloužilého vojáka, a oslovil ho: „Dobrý den, kamaráde, nemohl bys mi dát kus chleba a jeden krejcar na zapití?“ — „Kdepak bych to vzal,“ odpověděl bratr Hejsa. „Dostal jsem za výslužku jen pecen komisárku a čtyři krejcar. Cestou na silnici mě potkali tři žebráci a každému z nich jsem z toho dal čtvrtinu komisárku a jeden krejcar. Poslední čtvrtinku chleba jsem snědl v hostinci a za poslední krejcar jsem ji zapil. Teď už nemám docela nic, a jestli jsi ty na tom stejně, tak můžeme jít na žebrotu spolu.“ — „Ne,“ odpověděl svatý Petr, „to nebude tak nutné. Vyznám se trochu v doktořině, a tím si určitě vydělám, kolik potřebuji.“ — „A tak,“ odpověděl bratr Hejsa, „jenže já se v tom nevyznám ani trochu a tak musím jít žebrotou sám.“ — „Tak pojď přece se mnou,“ řekl svatý Petr, „když něco vydělám, dám ti z toho polovinu.“ — „Dobrá, to se mi líbí,“ řekl bratr Hejsa. A tak šli společně.

Tak přišli k selskému stavení, odkud zazníval hrozný nářek a křik. Vešli dovnitř a tam ležel na smrt nemocný muž, který už měl duši na jazyku, a jeho žena hlasitě kvílela a naříkala. „Přestaňte bédovat a naříkat,“ řekl jí svatý Petr. „Já vám muže zas uzdravím.“ Vyňal z kapsy mast a ve chvílce uzdravil nemocného tak, že mohl vstát a byl docela zdravý. Muž i žena měli velkou radost a ptali se ho: „Jak jen se vám můžeme odměnit? Co vám máme dát?“ Ale

svatý Petr nechtěl nic vzít, a čím více ho oba manželé prosili, tím víc se zdráhal. Bratr Hejsa ho však dloubl a řekl mu: „Tak si něco vezmi, potřebujeme to přece!“ Konečně přinesla selka jehně a řekla svatému Petrovi, že je musí přijmout, ale svatý Petr nechtěl. Tu ho bratr Hejsa zavlekl stranou a řekl mu: „Tak si to vezmi, hlupáku, potřebujeme to přece!“ Tu konečně svatý Petr svolil: „Ano, to jehně si vezmeme. Ale sám je neponesu. Chceš-li, musíš je nést ty.“ — „To je samozřejmé,“ řekl bratr Hejsa. „Jehně ponesu já,“ a vzal je na rameno. A tak se rozloučili. Pak přišli do lesa, a tu už se zdálo jehňátko bratru Hejsovi těžké a navíc dostal také hlad, a tak řekl svatému Petrovi: „Podívej, tady je zrovna příhodné místo, tady bychom mohli jehňátko uvařit a sníst.“ — „Dobrá, nemám nic proti tomu,“ řekl svatý Petr. „Jenomže se ve vaření mnoho nevyznám. Chceš-li vařit ty, tady máš kotlík. Já se zatím budu procházet, než bude jídlo hotové. Ale ty se nesmíš pustit do jídla, dokud se nevrátím. Přijdu v pravý okamžik.“ — „Jen běž,“ řekl bratr Hejsa. „Já se ve vaření vyznám. Však já už to zařídím.“ A tak svatý Petr odešel a bratr Hejsa jehňátko zabil, vyvrhl, rozdělal oheň, dal maso do kotlíku a nechal je vařit. Jenomže maso bylo už uvařené, a svatý Petr se nevracel. A tak je bratr Hejsa vyňal z kotlíku, rozkrájel je a našel srdce. „Tohle je prý to nejlepší,“ řekl a ochutnal je, ale nakonec je snědl celé. Konečně se svatý Petr vrátil a řekl: „Sněz si celé jehně, chci z něho jenom srdce, to mi dej.“ Tu vzal bratr Hejsa vidličku a předstíral, že horlivě hledá srdce v uvařeném jehněčím těle a že je nemůže najít. Konečně řekl stroze: „Žádné srdce tu není.“ — „A kde by bylo?“ namítl svatý Petr. „To nevím,“ odpověděl bratr Hejsa. „Ale víš, snad jsme oba pěkní pošetilci, když hledáme jehněčí srdce, nikoho z nás nenapadlo, že jehně žádné srdce nemá!“ — „Podívejme se,“ řekl svatý Petr. „To je mi pěkná novinka! Každé zvíře má přece srdce, proč by je nemělo mít jehně?“ — „Ne, ne, bratříčku, jehně jistojistě žádné srdce nemá, jen se nad tím pořádně zamysli, však už na to také přijdeš, že opravdu žádné srdce nemá.“ — „No dobrá,“ řekl svatý Petr, „když tam žádné srdce není, tak nechci z jehněte nic. Můžeš si je sníst sám.“ — „Co nesním, tak zkrátka vezmu s sebou do rance,“ řekl bratr Hejsa. Snědl polovinu jehněte a zbytek strčil do své torby.

Šli dál a svatý Petr zařídil, aby jim přes cestu tekla velká voda, kterou museli přejít. Řekl Hejsovi: „Jdi napřed ty!“ — „Ne,“ odpověděl bratr Hejsa. „Jdi ty napřed,“ a myslel si přitom: „Bude-li voda příliš hluboká, zůstanu tady.“ Svatý Petr do ní tedy vstoupil a voda mu sahala jenom ke kolenům. A tak se tam bratr Hejsa pustil také, ale voda zatím stoupla a sahala mu až po hrdlo. „Bratře, pomoz mi,“ volal úzkostlivě. A tu svatý Petr řekl: „A přiznáš se, že jsi snědl srdce z jehněte?“ — „Ne,“ odpověděl bratr Hejsa, „nesnědl jsem je.“ Tu voda stoupla ještě výše a sahala mu až k ústům. „Pomoz mi, bratře!“ volal voják.

Svatý Petr opakoval znovu: „A přiznáš se, že jsi snědl srdce z jehněte?“ — „Ne,“ odpověděl zase bratr Hejsa, „nesnědl jsem je.“ Svátý Petr ho přece jen nechtěl nechat utopit a tak nechal vodu opadnout a pomohl mu na břeh.

Tak šli oba dál, až přišli do říše, kde se doslechli, že královská dcera na smrt onemocněla. „Hola, bratříčku,“ řekl voják svatému Petrovi, „to je něco pro nás. Když tuhle princeznu uzdravíme, tak je nám nadosmrti hej!“ Byl tak netrpělivý, že svatého Petra ustavičně popoháněl: „Tak rychle, rychle, hni sebou, brachu! Ať přijdeme ještě včas!“ Ale svatý Petr šel tím pomaleji, čím více ho bratr Hejsa pobízel, a vlekl se, až se konečně doslechli, že královská dcera zemřela. „Tu to máme,“ řekl bratr Hejsa. „To je z té tvé šnečí chůze!“ — „I jen mlč,“ odpověděl svatý Petr. „Však já umím ještě víc než jen uzdravovat nemocné. Umím také přivádět k životu mrtvé.“ — „Inu když je to tak,“ řekl bratr Hejsa, „tak to si dám líbit. Ale musíš tím pro nás získat aspoň polovinu království.“ Pak šli na královský zámek, kde bylo všechno v hlubokém smutku. A svatý Petr řekl králi, že mrtvou dceru zase oživí. Zavedli ho k ní a on přikázal: „Přineste mi kotlík s vodou.“ A když mu kotlík přinesli, vykázal všechny ven z místnosti, jen bratr Hejsa směl u něho zůstat. Pak odřízl všechny údy mrtvé princezny, vhodil je do vody, rozdělal pod kotlem oheň a nechal je vařit. A když všechno maso opadalo, vyňal z vody krásné bílé kosti, položil je na stůl a urovnal a seřadil je tak, jak k sobě v těle patřily. Když to udělal, přistoupil ke stolu a řekl třikrát: „Ve jménu nejsvětější Trojjedinosti, mrtvá, vstaň!“ Když to řekl potřetí, královská dcera oživila a zvedla se, zdravá a krásná jako dřív. Král se nad tím nesmírně zaradoval a řekl svatému Petrovi: „Žádej za odměnu cokoli, i kdyby to byla polovina mé říše, dám ti ji.“ Ale svatý Petr odpověděl: „Nežádám za to nic.“ — „Ach ty hlupáku,“ pomyslíl si bratr Hejsa a řekl mu: „Nebud' přece tak hloupý, když ty nic nechceš, jsem tu ještě já, a já něco potřebuji!“ Ale svatý Petr nežádal nic. Král však viděl, že jeho druh by přece jen něco chtěl, a tak přikázal správci pokladu, aby mu naplnil torbu zlatem.

Pak šli dál, a když došli do lesa, řekl svatý Petr bratru Hejsovi. „Teď se o to zlato rozdělíme.“ — „Ano,“ řekl bratr Hejsa. Svátý Petr rozdělil všechno zlato na tři díly. Bratr Hejsa si pomyslíl: „Co to má za brouky v hlavě? Dělí zlato na tři díly a my jsme přece jenom dva!“ Ale svatý Petr řekl: „Teď jsem to rozdělil přesně. Jeden díl pro mne, jeden díl pro tebe a jeden díl pro toho, kdo snědl srdce z jehňátka!“ — „Ó, to jsem snědl já!“ — „Jak by to mohla být pravda,“ namítl Petr, „jehně přece žádné srdce nemělo!“ „Ale kdepak, co tě to napadá, bratříčku, jehně má srdce zrovna tak jako každé jiné zvíře, proč by je zrovna tohle nemělo mít!“ — „No dobrá,“ řekl svatý Petr. „Nech si tedy všechno zlato, ale já už s tebou déle nezůstanu a půjdu sám svou cestou.“ — „Jak chceš, bratříčku, měj se dobře a žij blaze.“

Svatý Petr odešel jinou cestou a bratr Hejsa si pomyslel: „Je dobře, že jde po svých. Je to přece jen prapodivný mudrlant.“ Ted' měl sice peněz dost, ale neuměl s nimi zacházet, utrácel, rozdával, a než minul nedlouhý čas, neměl zase nic. Tu přišel zase do země, kde se doslechl, že zemřela královská dcera. „A heleme se,“ řekl si, „to se zrovna hodí. Vrátím jí život a dám si zaplatit, aby to za něco stálo.“ Šel ke králi a nabídl mu, že mrtvou znovu vzkřísí k životu. Král se už doslechl, že zemí chodí vysloužilý voják, který umí přivádět k životu mrtvé, a domyslel se, že bratr Hejsa je tím mužem. Ale protože k němu neměl důvěru, ptal se svých rádců. Ti mu však poradili, aby se toho odvážil, že jeho dcera stejně už je mrtva. A tak si bratr Hejsa dal přinést vodu v kotlíku, vykázal všechny z místnosti, uřezal princezniny údy, vhodil je do vody a rozdělal pod kotlem oheň právě tak, jak to viděl u svatého Petra. Voda se začala vařit a maso z kostí opadalo. Bratr Hejsa vyňal kosti z vody a rozložil je na veliký stůl. Jenomže nevěděl, jak mají být správně složeny, a poskládal je všechny špatně. Pak přistoupil ke stolu a řekl: „Ve jménu nejsvětější Trojjedinosti, mrtvá, vstaň!“ Řekl to třikrát, ale kosti se nepohnuly. A tu to vyslovil ještě jednou, ale zase nadarmo. „Ty holka jedna, vstaň,“ zvolal potom. „Honem vstaň, nebo s tebou zatočím!“ Jakmile to dořekl, vešel náhle oknem do místnosti svatý Petr ve své bývalé podobě vysloužilého vojáka a řekl mu: „Ty bezbožný člověče, co to tu provádíš? Jak může mrtvá vstát, když jsi jí takhle rozházel kosti?“ — „Udělal jsem to, jak nejlíp jsem dovedl, bratříčku,“ odpověděl voják. „Tentokrát ti pomohu z nouze, ale říkám ti, jakmile se o něco takového pokusíš ještě jednou, bude to tvoje neštěstí. A nesmíš od krále žádat ani přijmout sebemenší odměnu.“ Nato sestavil svatý Petr kosti tak, jak mají správně být, třikrát řekl: „Ve jménu nejsvětější Trojjedinosti, mrtvá, vstaň!“ A královská dcera vstala zdravá a krásná jako dřív. Svatý Petr zase odešel oknem ven. Bratr Hejsa byl rád, že všechno tak dobře dopadlo, ale přece jen ho zlobilo, že nesmí přijmout žádnou odměnu. „Rád bych věděl,“ mudroval, „co to má ten brach za brouky v hlavě. Co mi jednou rukou dává, to mi zas druhou rukou bere. V tom není přece ani za mák rozumu.“ Král potom nabídl bratru Hejsovi všechno, oč požádá, ale on nesměl nic přijmout. Vychytralou lstí však přece jen dokázal, že mu král dal naplnit torbu zlatem, a s tím pak odešel. Když vycházel z města, stál u brány svatý Petr a řekl mu: „Jen se podívej, co ty jsi za člověka. Nepřikázal jsem ti, že si nesmíš nic vzít? A ty máš zase torbu plnou zlata!“ — „Copak za to mohu?“ odpověděl bratr Hejsa, „když mi to do torby nasypali?“ — „Podruhé se už o takové věci nepokoušej, radím ti dobře, sice to s tebou dopadne zle!“ — „Ech bratříčku, jen se nestarej. Načpak bych se ještě zaobíral nějakými kostmi, když mám teď plno zlata?“ — „Já vím,“ řekl svatý Petr. „Ty peníze ti určitě vydrží dlouho! Ale abys potom zase nezbloudil na nepravé cesty, propůjčím tvé torbě kouzelnou moc.“

Objeví se v ní vždycky všechno, cokoliv si budeš přát. Žij blaze, od nynějška už mě nespátríš.“ — „Pánubohu poručeno,“ řekl bratr Hejsa a pomyslí si: „Jsem rád, že tě mám z krku, ty prapodivný sýčku. Já za tebou nepoběžím.“ A na kouzelnou moc, která byla teď propůjčena jeho torbě, už dál nemyslel.

Bratr Hejsa se pak toulal se svými zlatáky světem a utratil je a prohýřil jako poprvé. Když pak už neměl nic než čtyři krejcary, šel zrovna kolem jednoho hostince. Tu si řekl: „Peníze musí pryč!“ a dal si nalít za tři krejcary vína a za krejcar si poručil chleba. Jak tam tak seděl a pil, zavanula mu pod nos vůně husí pečinky. Bratr Hejsa se rozhlížel a pátral, až uviděl, že hostinský má v kamnech dvě pěkné pečené husy. A tu si vzpomněl, co mu jeho druh slíbil: že všechno, co si bude přát, objeví se v jeho torbě. „To musíš zkusit s těmi husami!“ řekl si. Vyšel tedy ven a přede dveřmi hostince řekl: „Teď si přeji, aby ty dvě pečené husy z kamen byly v mé torbě!“ Jakmile to dořekl, otevřel torbu a nahlédl do ní — obě husí pečinky tam byly. „To je dobré,“ řekl si. „Teď je tedy ze mne bohatý chlapík!“ A šel na louku, vytáhl pečinku a pustil se do ní. Když byl zrovna v nejlepším, přišli k němu dva tovaryši a hladovými očima sledovali pečenou husu, které se ještě nedotkl. „Jedna ti stačí,“ pomyslel si bratr Hejsa, zavolal oba tovaryše a řekl jim: „Vezměte si tu husu a snězte ji na moje zdraví!“ Tovaryši poděkovali, šli s husí pečinkou do hostince a poručili si k ní holbu vína a pustili se do ní. Hostinská se na ně dívala a řekla muži: „Ti dva tam jedí pečenou husu, podívej se, jestli to není jedna z těch našich.“ Hostinský tam běžel a viděl, že na kamnech není nic. „Co, vy zloději zlodějští, to byste si zadarmo pochutnávali! Okamžitě mi husu zaplatíte, nebo vás pošenu lískovkou!“ Ti dva se bránili: „Nejsme žádní zloději, tu husu nám dal venku na louce nějaký vysloužilý voják.“ — „Mně bulíky na nos všet nebudete,“ zlobil se hostinský. „Ten voják tady sice byl, ale odešel odtud jako poctivý chlap, dobře jsem na něho dával pozor. Vy jste zloději a musíte mi zaplatit.“ A protože tovaryši zaplatit nemohli, vzal hůl a vymrskal je ze dveří.

Bratr Hejsa zatím šel dál a přišel k místu, kde stál nádherný zámek a nedaleko něho ubohá hospůdka. Zašel do hospody a žádal o nocleh, ale hospodský odmítl a řekl mu: „Tady už není místo, dům je plný vznešených hostů.“ — „To se divím,“ řekl na to bratr Hejsa, „že jdou k vám a ne do toho nádherného zámku.“ — „Inu,“ řekl hostinský, „to není jen tak, strávit tam jednu noc. Kdo se o to kdy pokusil, ten odtamtud živ nevyšel.“ — „Když to zkusili jiní,“ řekl bratr Hejsa, „zkusím to taky.“ — „Radši to nedělejte,“ varoval ho hospodský, „půjde vám o krk.“ — „Však to hned tak zlé nebude,“ řekl bratr Hejsa. „Jen mi dejte klíč a s sebou něco pořádného k snědku a na zapití.“ Hospodský mu tedy dal klíče, jídlo a pití a bratr Hejsa s tím odešel do zámku. Tam si jaksepatří pochutnal, a když na něho přišla dřímota, natáhl se na zem,

protože tam nebyla žádná postel. Brzy také usnul. V noci ho však probudil veliký hluk, a když vyskočil, uviděl v místnosti devět šeredných čertů, kteří kolem něho nakreslili kruh a tančili tam. „Jen tancujte, jak dlouho se vám bude líbit,“ řekl bratr Hejsa. „Ale nikdo z vás ať se ke mně nepřibližuje.“ Ale čerti se k němu stále víc a víc přibližovali, až mu svýma hrubýma nohama skorem šlapali do obličejů. „Tak dost, vy pekelná strašidla!“ okřikl je. Čerti však vyváděli stále hůř. Tu se bratr Hejsa rozzlobil a vykřikl: „Hola, však já si zjednám klid!“ Popadl nohu od židle a začal jí čerty bít. Ale devět čertů na jednoho vojáka, to bylo přece jen mnoho. Když se do jednoho zpředu pustil, popadli ho ostatní zezadu za vlasy a nemilosrdně ho tahali, „čertovská pakáži!“ vykřikl. „Teď už toho mám opravdu dost! Ale počkejte, všech devět ať je v mé torbě!“ šup, a už tam čerti byli. Bratr Hejsa si zase lehl a klidně spal až do bílého rána. Tu přišel hospodský a šlechtic, kterému zámek patřil, aby se přesvědčili, jak se mu v noci vedlo. Když ho spatřili zdravého a veselého, podivili se. „Cožpak vám strašidla neublížila?“ ptali se ho. „A pročpak by mi čerti ubližovali,“ řekl bratr Hejsa. „Mám jich všech devět ve své torbě. Můžete se zase klidně nastěhovat do zámku a bydlet v něm, už tady nikdo strašit nebude!“ Šlechtic mu poděkoval, bohatě ho odměnil a žádal ho, aby zůstal v jeho službách, že ho až nadosmrti zaopatrí. „Ne,“ odpověděl bratr Hejsa. „Jsem zvyklý toulat se po světě, půjdu zase dál.“ Pak zašel bratr Hejsa do kovářny, položil torbu, kde bylo všech devět čertů, a požádal kováře a jeho učedníky, aby vši silou svými nejtěžšími kladivy do ní bušili. Kovář s učedníky tloukli ze všech sil svými nejtěžšími kladivy, až se čerti dali do strašlivého řevu. Když pak bratr Hejsa otevřel torbu, bylo osm čertů mrtvých. Ale ten jeden, který se přihrčil do záhybu byl ještě živý. Vyklouzl ven a honem upaloval do pekla.

Bratr Hejsa se pak ještě dlouho toulal světem, a kdo by o tom všem věděl, mohl by jistě mnoho vyprávět. Konečně však zestárl, začal myslet na svůj konec. A tu šel k jednomu přistěhovalci, který byl znám jako zbožný muž, a řekl mu: „Jsem už vandrováním unaven a rád bych se po smrti dostal do nebe.“ Muž odpověděl: „Jsou dvě cesty, jedna je široká a příjemná a vede do pekla. Ta druhá je úzká a strmá a vede do nebe.“ — „To bych musel být pěkný blázen,“ pomyslnil si bratr Hejsa, „kdybych se dal úzkou a strmou cestou.“ Vstal a odešel po té široké a příjemné cestě a konečně došel k veliké černé bráně a to byla brána do pekla. Bratr Hejsa na ni zabušil a strážný vyhlédl, kdo že to je. Ale jakmile uviděl bratra Hejsu, polekal se, protože to byl zrovna ten devátý čert, který tehdy byl s ostatními v torbě a vyvázl z toho s modrým okem. Proto zase rychle zastrčil závoru, utíkal k náčelníkovi čertů a řekl mu: „Venku je chlapík s torbou a chce dovnitř, ale jenom ho sem nepouštějte, sice začaruje do té torby celé peklo!“ A tak poslali bratra Hejsu zase pryč, jen ať prý si jde, že ho do pekla

nepustí. „Když mě tady nechtějí,“ řekl si, „podívám se, jestli najdu útočiště v nebi. Někde přece zůstat musím.“ Tak se obrátil a šel zas dál, až došel k nebeské bráně a zaklepal tam. Svatý Petr zrovna seděl v bráně na stráž. Bratr Hejsa ho hned poznal a pomyslí si: „Tady máš starého přítele, tady se ti povede jistě líp.“ Ale svatý Petr řekl: „Tak copak, snad bys nechtěl do nebe?“ — „Pust' mě dovnitř, bratříčku, někde přece zůstat musím. Kdyby mě byli nechali v pekle, tak bych sem byl nešel.“ — „Ne,“ řekl svatý Petr, „tebe sem nepustím.“ — „Když mě nechceš pustit dovnitř, tak si vezmi zpátky i svou torbu, nechci mít od tebe nic,“ řekl bratr Hejsa. „Tak ji sem dej,“ svolil svatý Petr. Bratr Hejsa mu podal mříž torbu do nebe, svatý Petr ji vzal a pověsil ji vedle svého křesla. A tu bratr Hejsa řekl: „Teď si přeji, abych byl sám ve své torbě!“ Jen to vyslovil, šup a už tam byl. A tak seděl přece jenom v nebi a svatý Petr ho tam už musel nechat.

82. O MASTIRÁDOVI

Byl vám tak jednou jeden chlapík a ten nedělal nic jiného, než že mastil karty, a proto mu taky lidi neřekli jinak než Mastirád. A protože ten Mastirád nedal karty z ruky, tak taky probendil i svůj dům a vůbec všecko. A zrovna v tu chvíli, v ten poslední den, než mu věřitelé sebrali ten dům, přišel k němu pánbůh se svatým Petrem a optali se ho, jestli by je u sebe nenechal přes tu noc. A ten Mastirád jim povídá: „Pro mne za mne si tu zůstaňte přes noc, jenomže já vám nemůžu dát ani postel a ani ždibec něčeho na zub.“ A tu mu pánbůh řekl, jen aby je tam nechal a aby došel koupit něco k jídlu, a to bylo tomu Mastirádovi zrovna vhod. Tak mu svatý Petr dal tři groše a poslal ho k pekaři, aby donesl chleba. A tak Mastirád šel, ale jakmile přišel k té hospodě, kde seděla parta těch kartymastilů, co ho o všechno obrali, oni hned na něho volali a lákali ho: „Mastirádku, pojd' mezi nás!“ — „To tak,“ povídá on. „Chcete mě obrat ještě o ty tři groše, ne?“ Ale oni ho už nepustili. A tak šel do té hospody a tam prohrál i ty tři groše. Svatý Petr a milý pánbůh čekali a čekali, a když se tak dlouho nevracel, tak mu šli naproti. Ale když se Mastirád vrátil, tak dělal, jako kdyby mu ty peníze byly někam zapadly, a všude je hledal a všechno prohlížel. Jenomže pánbůh už dobře věděl, že je prohrál. A tak mu dal svatý Petr ještě jednou tři groše. Ale teď se Mastirád už nenechal zlákat a opravdu chleba přinesl. Pak se ho pánbůh ptal, jestli nemá nějaké víno, ale Mastirád povídá: „Ach je, pane, všechny sudy jsou prázdné.“ Ale pánbůh mu povídá, jen ať prý skočí dolů do sklepa, že prý je tam ještě to nejlepší víno. Mastirád že ne, a nechtěl tomu zaboha uvěřit, ale nakonec povídá: „Tak já tam teda skočím, ale já vím, že tam není ani lok.“ Ale jak otočil pípou, ze sudu začalo proudit to nejlepší víno. A tak jim to víno donesl a ti dva u něho zůstali přes noc. Na druhý den ráno povídá pánbůh Mastirádovi, aby si řekl tři přání, že se mu vyplní. Myslel, že si bude přát, aby se dostal do nebe, ale kdepak Mastirád! Ten poprosil o karty, se kterými by vždycky vyhrál, o kostky, se kterými by vždycky vyhrál, a o strom, na kterém by rostlo všechno ovoce a na kterém by každý, kdo tam vyleze, musel zůstat tak dlouho, jak by mu on sám nakázal. A tak mu pánbůh dal všechno, oč požádal, a pak se svatým Petrem zase odešel.

A teď se milý Mastirád teprve pustil do hraní, a netrvalo dlouho a vyhrál půlku světa. A tu povídá svatý Petr pánubohu: „Pane, z toho nebude nic dobrého, on by nakonec vyhrál ještě celý svět. Musíme k němu poslat Smrt.“ A tak k němu poslali Smrt. A když za ním Smrt přišla, byl milý Mastirád zrovna v nejlepším hraní. Smrt mu povídá: „Mastiráde, pojd' na chvíli ven.“ Ale Mastirád

jí povídá: „Počkej chvíli, až dohraju, a zatím vylez tadyhle na strom a natrhej nám trochu něčeho, ať se máme cestou do čeho zakousnout.“ No a tak Smrt vylezla nahoru, ale když zas chtěla dolů, tak to nešlo. A Mastirád ji tam nechal sedět celých sedm dlouhých let, a za celou tu dobu nikdo neumřel.

A tu povídá svatý Petr zase pánu bohu: „Pane, z toho nebude nic dobrého, takhle by už na světě neumřel ani človíček. Musíme tam zkrátka a dobře zajít sami.“ No a tak tam zašli sami a pánbůh Mastirádovi poručil, že musí Smrt pustit dolů. Ale sotva Mastirád šel a řekl Smrti: „Pojď dolů!“, tak ho Smrt hned popadla a zaškrtila. A pak spolu odešli, a když přišli na onen svět, hrnul se náš milý Mastirád honem k nebeské bráně a zaklepal: „Kdopak to je?“ — „Mastirád!“ — „Ach, toho tu nepotřebujeme, jen běž zase dál.“ A tak Mastirád šel k očištníku a zase zaklepal. „Kdopak to je?“ — „Mastirád.“ — „Ach, u nás už je beztoho nářků a bídy dost, my karty mastit nebudeme. Jen jdi zase dál.“ A tak šel Mastirád k bráně do pekel a tam ho pustili dovnitř, jenomže zrovna nebyl doma nikdo jiný než starý Lucifer a jeho hrbatí čerti (ti urostlí měli zrovna co dělat na světě). A tak se Mastirád hned zase usadil a rovnou se zas pustil do hry. Jenže Lucifer neměl nic než hrbaté čerty, a ty na něm Mastirád taky vyhrál, protože se svými kartami musel vždycky vyhrát. A pak s těmi hrbatými čerty zase odešel a rovnou do Hohenfurtu a tam vytrhli přístavní stožár a s tím zas rovnou nahoru do nebe a začali na ně útočit, až to nebe začalo praskat. A tu svatý Petr zase povídá: „Pane, z toho nebude nic dobrého, musíme ho pustit dovnitř, nebo nám shodí nebe na zem.“ No a tak tam Mastiráda pustili. Ale milý Mastirád se zas rovnou pustil do hraní a hned se strhl takový povyk a rámus, že tam nebylo slyšet vlastního slova. A tu povídá svatý Petr zase: „Pane, z toho nebude nic dobrého, musíme ho shodit dolů, nebo nám tu vzbouří celé nebe.“ A tak ho chytili a shodili ho dolů, a jak padal, tak se jeho duše rozdělila a vjela do všech těch kartymastílků, co žijí na světě dodnes.

83. HONZOVO ŠTĚSTÍ

Honza sloužil sedm let u pána. A když těch sedm let skončilo, šel k pánovi a řekl mu: „Můj čas uplynul, pane, šel bych teď rád zase domů k mamince, dejte mi, co si zasloužím.“ Pán mu odpověděl: „Sloužil jsi mi věrně a poctivě. Jaká byla služba, taková bude i tvá odměna.“ A dal mu hroudu zlata, velkou jako Honzova hlava. Honza vytáhl z kapsy šátek, zabalil do něho ten balvan, vysadil si ho na ramena a vypravil se na cestu k domovu. Jak tak jde a klade pořád jednu nohu před druhou, uvidí náhle jezdce, jak si vesele a s úsměvem jede kolem na bujném koni. „Ach,“ ozve se Honza nahlas, „jak je to hezké jezdit si na koni! Člověk si jen sedí jako v křesle, o žádný kámen se neuhodí, boty ušetří a dostane se bůhvíkam, ani neví jak.“ Jezdec, který to slyšel, zastavil a zvolal: „Ale, Honzo, a proč ty vlastně chodíš pěšky?“ — „Já musím,“ řekl Honza. „Musím odnést domů tenhle balvan. Je to sice zlato, ale špatně se mi s ním jde. Nemohu držet hlavu rovně a tlačí mě do ramene.“ — „Víš co,“ řekl jezdec, „vyměňme si to: dám ti svého koně a ty mi dej svou hroudu zlata.“ — „To bych moc rád,“ řekl Honza, „ale povídám vám, budete se s ním muset vláčet.“ Jezdec sestoupil s koně, vzal hroudu zlata, pomohl Honzovi do sedla a vtiskl mu do ruky uzdu. „Chceš-li jet hezky rychle,“ řekl mu pak, „musíš pěkně zamlaskat jazykem a zavolat hop, hop!“

Honza byl přešťasten, že si tak hezky sedí na koni a směle, odvázně si jede. Za chvíli ho napadlo, že by mohl jet rychleji, a tak začal ze všech sil mlaskat a volat: hop a hop a hop! Kůň se dal do klusu a uháněl tak, že než se Honza nadál, už mu přelétl přes hlavu a ležel v příkopu, který odděloval pole od silnice. I kůň by mu byl utekl, kdyby ho byl nezadržel sedlák, který právě přicházel po silnici a vedl krávu. Honza si ohmatával celé tělo, pak se pomalu zas postavil na nohy. Ale byl celý rozmrzelý a řekl sedlákovi: „To jezdění, to není žádná zábava, a což teprve když člověk dostane takovouhle kobylu. Vyhazuje a shodí vás do příkopu, že si div nezlomíte vaz. Už si na ni v životě nesednu. Ta vaše kráva, to je jiná. Člověk za ní může pohodlně jít, a k tomu má ještě denně mléko, máslo i sýr jisté. Co bych za to dal, kdybych takovou krávu měl!“ — „Inu,“ řekl mu sedlák, „když vám to udělá radost, já vám tu krávu za vašeho koně vyměním.“ Honza se zaradoval a hned si pláclí. Sedlák se vyhoupl na koně a rychle odjel.

Honza klidně hnal krávu před sebou a těšil se z toho, jak dobře vyměnil. „Jen když budu mít kus chleba,“ říkal si, „a toho určitě vždycky kus mít budu, pak si mohu, kdykoliv se mi jen zachce, vzít krajíc s máslem a sýrem. A když dostanu žízeň, podojím si krávu a napiju se mléka. Srdce moje, co bys chtělo víc?“

liboval si. Když došel k hostinci, zastavil se tam, dojedl s velkou radostí všechno, co měl s sebou, i chleba, který měl k obědu a k večeři. A za posledních pár halířů si dal nalít půl sklenice piva. Pak se zas vydal na cestu a hnal krávu před sebou, stále směrem ke vsi, kde bydlela jeho matka. Čím více se blížilo k polednímu, tím víc pálilo slunce. Honza šel právě velikou loukou a měl ještě dobrou hodinu cesty. Bylo mu takové horko, že se mu jazyk žízní lepil na patro. „Snadná pomoc,“ řekl si, „podojím krávu a pochutnám si na mléku.“ Uvázal krávu k suchému stromu, a protože neměl žádný kbelík, nastavil svou koženou čepici a začal dojit. Ale ať se namáhal jak chtěl, neobjevila se ani kapka mléka. A protože dojit neuměl a byl neobratný, netrpělivé zvíře ho po chvíli koplo zadní nohou do hlavy tak, že se svalil na zem a hezkou chvíli se nemohl upamatovat, co se s ním vlastně děje. Na štěstí šel tam tudy právě řezník, který vezl na trakaři mladého vepře. „Copak to tu děláte!“ zvolal a pomohl dobrákovi Honzovi na nohy. Honza mu vyprávěl, co se mu stalo. Řezník mu podal svou čturu a vybídl ho: „Jen se napijte, hned se vám uleví. Tahle kráva vám žádné mléko nedá, je to staré zvíře a hodí se tak nejvýš na tahání nebo na porážku.“ — „A heleme se,“ řekl Honza a podrbal se na hlavě. „Kdopak by si to byl pomyslel! Není to ovšem zlé, když si člověk může takové zvíře doma porazit. Je z něho pěkný kus masa! Jenže já o hovězí zrovna dvakrát nestojím, má tak málo šťávy. Takhle mladé selátko, to by bylo něco, to chutná docela jinak. A přitom jsou z něho i klobásy!“ — „Poslouchejte, Honzo,“ řekl mu řezník. „Že jste to vy, vyměním s vámi. Dám vám toho vepříka za tu krávu, chcete?“ — „Bůh vám tu laskavost oplat,“ zaradoval se Honza. Dal mu krávu, řezník odvázal vepříka z trakaře a provaz, na kterém byl uvázán, dal Honzovi do ruky.

Honza šel dál a mudroval, jak dobře se mu přece jen všechno daří. A i když ho potká tu a tam nějaká mrzutost, že se všechno hned zas v dobré obrátí. Jak tak přemýšlí, přidá se k němu cestou jakýsi chlapík a nese pod paží pěknou bílou husu. Tak jdou a povídají a Honza mu začne vykládat, jak výhodně cestou měnil. Chlapík mu zas vypráví, že nese husu na krtiny. „Jen ji potězkejte,“ vybízí Honzu a chytí husu za křídla. „Ta je těžká, co? Však jsem ji také osm týdnů cpal šiškami. Kdo se do téhle pečinky zakousne, ten si bude muset otírat sádlo až za ušima.“ — „Tak tak,“ řekne Honza a potězká husu, „ta už něco váží. Ale můj vepřík taky není žádné chudátko.“ Chlapík se zatím rozhlíží na všechny strany a pokyvuje zamyšleně hlavou. „Poslyšte,“ řekne pak Honzovi, „s vaším vepříkem to asi nebude tak docela v pořádku. Ve vsi, kterou jsem procházel, zrovna jednomu ukradli vepříka z chléva. Nic bych za to nedal, že ho zrovinka máte v ruce. Poslali lidi, aby to vypátrali. A jestli vás s tím vepříkem chytí, bude to špatná výměna. Při nejlepším vás vstrčí do nějaké temné šatlavy.“ Dobráka Honzu obešla hrůza. „Ach božítku,“ prosil chlapíka, „pomozte mi z té

šlamastiky, vy se tu kolem líp vyznáte. Vezměte si mého vepříka a nechte mi tu svou husu.“ — „No, něco přitom musím dát v sázku,“ odpověděl chlapík. „Ale za nic na světě bych nechtěl, aby vás potkalo nějaké neštěstí.“ A tak chytil provaz a rychle hnal vepříka na postranní cestu. A dobrák Honza, zbaven starostí, si vykračoval s husou pod paží k domovu. „Když si to všechno pořádně rozvážím,“ říkal si sám pro sebe, „tak jsem na téhle výměně ještě vydělal. Zaprvé mám tu dobrou pečínku, pak tu spoustu sádla, co z ní bude, to znamená chleba s husím sádlem nejmíň na čtvrt roku. A konečně hebké bílé peří, to si dám pěkně nacpat do polštáře a bude se mi na něm spát jako nějakému králi. To bude mít máma radost!“

Když procházel poslední vesnicí, uviděl tam brusiče s károu. Stál tam u brusu, kolečko mu bzučelo a brusič si k tomu zpíval:

*„Nůžky, nože lidem brousím,
toč, kolečko, toč se mi,
pláštík po větru si pouštím,
dobře je mi na zemi!“*

Honza se zastavil a přihlížel. Konečně brusiče oslovil: „Vám je hej, když si při broušení takhle vesele prozpěvujete.“ — „To je pravda,“ odpověděl brusič nožů, „tohle řemeslo má zlaté dno. Správný brusič, to je chlap, který najde v kapse peníz, kdykoliv jen do ní sáhne. Ale kde vy jste koupil tu pěknou husu?“ — „Tu jsem nekoupil, tu jsem vyměnil za vepříka.“ — „A vepříka?“ — „Toho jsem dostal za krávu.“ — „A krávu?“ — „Tu jsem dostal za koně.“ — „A koně?“ — „Za toho jsem dal hroudu zlata, velkou jako moje hlava.“ — „A zlato?“ — „Zlato? To jsem dostal od pána odměnou za sedmiletou službu.“ — „Tak vidím, že jste si pokaždé věděl rady i pomoci,“ řekl brusič. „Když to dotáhnete tak daleko, že jakmile vstanete, pokaždé uslyšíte, jak vám peníze cinkají v kapse, pak jste opravdu udělal štěstí.“ — „A jak bych toho mohl docílit?“ zeptal se Honza. „Musíte se stát brusičem, jako jsem já. K tomu vlastně nepotřebujete nic víc než brus, ostatní se už najde samo. Tady zrovna jeden mám, je sice už trochu poškozený, ale nechci za něj od vás taky nic než vaši husu. Plácneme si?“ — „Jak se můžete ještě ptát,“ odpověděl Honza. „Bude ze mne nejšťastnější člověk pod sluncem. Když budu mít peníze, jak jen sáhnu do kapsy, co bych se dál staral?“ Podal mu husu a vzal si od něho brus. „Tak,“ řekl brusič a zvedl obyčejný těžký kámen, který ležel vedle něho. „A tady máte ještě jeden pořádný kámen nádavkem, na ten se dá dobře tlouci a můžete si na něm rovnat staré hřebíky. Vezměte si ho a pěkně ho odneste.“

Honza si kámen naložil na rameno a celý šťastný šel dál. Oči mu zářily

radostí. „Musel jsem se narodit ve šťastné chvíli,“ zvolal. „Cokoliv si jen přeju, všechno se mi podaří jako nějakému nedělnítku!“ Ale protože byl od samého svítání na nohou, začínal už pociťovat únavu. A už ho také pořádně trápil hlad, protože všechny své zásoby snědl najednou z radosti nad vyměněnou krávou. Už sotva šel a chvíli co chvíli se musel zastavit. Kameny ho nemilosrdně tlačily. Nemohl se ubránit myšlence, jak by bylo dobré, kdyby je zrovna teď nemusel nést. Jako hlemýžď se doploužil k polní studánce. Chtěl si tam odpočinout a osvěžit se čerstvým douškem. Aby kameny nepoškodil, až si sedne, položil je oba vedle sebe na roubení studně. Pak teprve usedl a chtěl se nahnout, aby se napil. Tu se však trochu prudčeji otočil, strčil do kamenů a žbluňk! už byly oba ve vodě. Honza se díval, jak klesají do hlubiny, pak radostí vyskočil, klekl na kolena a se slzami v očích děkoval bohu, že mu prokázal nakonec i tuhle milost a takhle ho osvobodil od těžkých kamenů, které jediné mu ještě byly na obtíž. „Teď si nebudu muset vyčítat, že jsem se jich zbavil sám! Takový šťastlivec, jako jsem já,“ zvolal, „není snad nikdo druhý pod sluncem!“ Radostně, vesele a osvobozen od všech břemen odběhl od studánky a nezastavil se, dokud nebyl doma u mámy.

84. HONZA SE ŽENÍ

Byl jednou jeden mladý sedlák, ten se jmenoval Honza, a tomu chtěl jeho strýc najít nějakou bohatou ženu. Posadil tedy Honzu za pec a dal hodně zatopit. Pak přinesl hrnek mléka a hodný kus bílého chleba, dal mu do ruky čerstvě ražený lesklý peníz a řekl: „Ten peníz pevně drž, Honzo, chleba si drob do mléka a zůstaň tady sedět a nehni se mi z místa, dokud se nevrátím.“ — „Dobrá,“ řekl Honza, „všechno udělám, jak říkáte.“ Strýc si pak natáhl ošoupané, záplatované kalhoty a šel do sousední vesnice k bohaté selské dcerce a zeptal se jí: „Nechcete si vzít mého synovce Honzu? Dostala byste zdatného a chytrého muže, který by se vám líbil.“ Lakotný otec dívky se zeptal: „A jak to vypadá s jeho majetkem? Má co si drobit do mléka?“ — „Ale příteli,“ odpověděl chlapík, „můj mladý synovec si sedí v teple, drží si dobrý lesklý peníz a na drobení má až až. A pokud jde o čtverce lánů, těch nemá o nic méně než já!“ A přitom si plácl na záplatované kalhoty. „Chcete-li se namáhat a jít rovnou se mnou, zrovinka v tuhle chvíli se přesvědčíte, že je všechno zrovna tak, jak to říkám.“ Lakomec si nechtěl dát ujít dobrou příležitost a řekl: „Když je tomu tak, to tedy nemám proti svatbě už nic.“

A tak byla v určený den svatba. A když si pak mladá nevěsta chtěla vyjít do polí a podívat se na ženichův majetek, Honza si nejdříve svlékl sváteční šaty a oblékl si záplatovanou kazajku a řekl: „Mohl bych si ty pěkné šaty poškodit.“ Pak šli společně do polí. A všude, kde se jim cestou namanula zapíchnutá hůl nebo kde byla označena oddělená pole nebo louky, ukázal na ně Honza nejdřív prstem a pak se plácl přes velkou nebo menší záplatu na své kazajce a řekl: „Tenhle čtvereček je můj a tamten taky, miláčku, jen se dobře podívejte.“ Chtěl tím říci, aby žena neokukovala pole a podívala se na jeho šaty, ty že mu patří.

„A tys byl taky na svatbě?“ — „Toť se ví, že jsem byl na svatbě, a vyšňořený, radost pohledět. Klobouk jsem měl ze sněhu, a tu přišlo slunce a on se mi roztál; šaty jsem měl z pavučin, a tu jsem šel trním a to mi je roztrhalo, mé boty byly ze skla, a když jsem šlápl na kámen, udělaly cink! a rozlétly se na kusy.“

85. O ZLATÝCH MLÁDENCÍCH

Byl jeden chudý muž a chudá žena, ti neměli nic než malou chaloupku, živili se rybami, které muž nalovil, a šlo to u nich z ruky do úst. Jednou však se stalo, že jak ten muž tak seděl u vody a hodil síť, vylovil rybu, která byla celá zlatá. A jak si tak tu rybu užasle prohlížel, ryba promluvila a řekla mu: „Slyš mě, rybáři! Hodíš-li mě zase zpátky do vody, proměním tvou malou chaloupku v nádherný zámek.“ Rybář jí odpověděl: „Co mi pomůže zámek, když nemám co do úst?“ Zlatá ryba pokračovala: „Také o to bude postaráno. V zámku bude skříň a v té najdeš kdykoliv mísy s nejvybranějšími jídly, kolik si jich jen budeš přát. Postačí tu skříň otevřít.“ — „Když je to takhle,“ řekl rybář, „pak udělám, co žádáš.“ — „Ano,“ řekla ryba, „ale má to jednu podmínku: že žádnému člověku na světě, ať by to byl kdokoliv, neprozradíš, kde jsi k svému štěstí přišel. Jakmile prozradíš jediné slůvko, všechno zase zmizí.“

Muž hodil zázračnou rybu zase do vody a šel domů. Ale tam, kde předtím stála jeho chaloupka, stál teď veliký zámek. Vykulil oči, vešel dovnitř a uviděl ženu, nastrojenou do krásných šatů, jak sedí v přepychové komnatě. Byla docela spokojená a řekla: „Jak se to tak najednou stalo, muži? Mně se to docela líbí.“ — „Ano,“ řekl muž, „mně se to také líbí, ale mám hrozný hlad. Nejdřív mi dej něco jíst.“ Žena řekla: „Nic nemám a v tom novém domě nemohu nic najít.“ — „Snad nebude tak zle,“ řekl muž. „Tamhle vidím velikou skříň, jen ji hezky otevři.“ Když žena skříň otevřela, byl tam svítek, maso a ovoce i víno a všechno se na člověka zrovna smálo. Tu zvolala žena: „Co ti teď chybí, srdce moje?“ A posadili se a jedli a pili. Když se nasýtli, zeptala se žena: „Ale muži, odkud se vzalo najednou všechno to bohatství?“ — „Ach, neptej se mne na to,“ odpověděl muž, „nesmím to říct. Jakmile to někomu řeknu, tak naše štěstí ihned pomine.“ — „Dobrá,“ řekla žena, „když to nemám vědět, tak to ani vědět nechci.“ Ale v skrytu duše se s tím nespokojila. Dnem i nocí jí to nedopřálo klidu, a ona trápila a popichovala muže tak dlouho, až jí v netrpělivosti prozradil, že to všechno je od zázračné zlaté ryby, kterou chytil, a protože ho obdarovala, zase hned pustil na svobodu. A jakmile to řekl, ihned zmizel ten krásný zámek a skříň a oba seděli znovu ve staré rybářské chýši.

Muž zase musel začít se svým řemeslem a dát se do rybaření. Štěstí mu však přálo a on chytil zlatou rybu ještě jednou do sítě. „Poslyš, rybáři,“ řekla mu ryba, „když mne znovu hodíš do vody, dám ti ještě jednou zámek a kouzelnou skříň, plnou chutných pečení a jídel. Jenom buď tentokrát pevný a nikomu znovu neprozrad, od koho to máš. Jinak zase o všechno přijdeš.“ — „Však už si dám

pozor,“ odpověděl rybář a hodil rybu znovu do vody. Doma našel zase všechnu tu nádheru a žena se z toho štěstí nesmírně radovala. Ale zvědavost jí přece jen nedala a za pár dní se znovu začala vyptávat, jak se to všechno stalo a jak to muž znovu dokázal. Rybář na to dlouho mlčel, časem ho to však přece jenom tolik rozhněvalo, že vybuchl a tajemství prozradil. V tom okamžiku zámek zase zmizel a oni seděli znovu ve staré chýši. „Teď máš, cos chtěla,“ řekl muž. „Teď zas můžeš pískat kudlu.“ — „Ach muži,“ odpověděla žena, „radši nechci žádné bohatství, když pořádně nevím, od koho je. Nedá mi to chvilku klidu.“

Muž se zase dal do rybaření a za nějaký čas, na mou duši, potřetí vylovil zlatou rybu. „Poslyš,“ řekla mu ryba. „Vidím, že se nemohu vyhnout tvé síti a že mě vždycky vylovíš. Vezmi mě tedy s sebou domů a rozřezej mě na šest kusů, dva z nich dej sníst své ženě, dva svému koni a dva ulož do země. Když to uděláš, vzejde ti z toho požehnání.“ Muž vzal tedy rybu s sebou domů a udělal, co mu řekla. A když ty dva kusy zakopal do země, vyrostly z nich dvě zlaté lilie, kůň pak dostal dvě zlatá hříbátka a rybářova žena porodila dvě děti, které byly celé zlaté.

Děti vyrostly, byly velké a krásné a lilie a hříbátka rostla s nimi zároveň. Tu řekly děti: „Otče, sedneme si na zlaté koně a vydáme se do světa.“ Rybář zesmutněl a odpověděl jim: „Jak to tu vydržím, když odjedete a nebudu ani vědět, jak se vám vede?“ Tu mu děti řekly: „Ty dvě zlaté lilie tu zůstanou a na nich poznáte, jak se nám vede. Budou-li svěží, budeme zdraví. Povadnou-li, jsme nemocni. A když uhynou, jsme mrtvi.“ Potom oba chlapci odjeli. Přijeli k hostinci, kde bylo mnoho lidí. Jakmile spatřili dvě zlaté děti, dali se do smíchu a začali se jim vysmívat. Jeden z chlapců se zastyděl, když uslyšel ten výsměch, ztratil chuť jet do světa. Obrátil koně a vrátil se zase domů k otci. Druhý však jel dál a dojel k hlubokému lesu. Když chtěl vjet do lesa, řekli mu lidé: „Tam nemůžete projet, les je plný loupežníků, kteří by s vámi zle nakládali. A zvláště když uvidí, že jste ze zlata, že i váš kůň je zlatý, pak vás určitě zabijí.“ Ale mládenec se nedal zastrašit a řekl: „Musím projet a projedu.“ Vzal medvědí kůži, přehodil ji přes sebe i svého koně tak, že ani kousek zlata už nebylo vidět, a klidně vjel do lesa. Když ujel nevelký kus cesty, zaslechl v křoví praskot a rozeznal hlasy, které si odpovídaly. Z jedné strany to volalo: „Tady někdo jede.“ Z druhé uslyšel: „Nechte ho být, to je nuzák s medvědí kůží, chudý jako kostelní myš, co bychom si s ním počali!“ Tak projel zlatý mládenec šťastně lesem a nic se mu nestalo.

Jednoho dne přišel do jedné vesnice, kde uviděl dívku, která byla tak krásná, že nevěřil, že by na celém světě mohla být nad ni krásnější. A protože k ní vzplanul velikou láskou, šel za ní a řekl jí: „Zamiloval jsem si tě z celého srdce, chceš se stát mou ženou?“ Dívce se také tolik zalíbil, že souhlasila a řekla mu:

„Ano, chci se stát tvou ženou a po celý život ti chci být věrná.“ Pak slavili spolu svatbu, a právě když byli uprostřed radovánek, vrátil se domů nevěstin otec. Když uviděl, že jeho dcera slaví svatbu, podivil se tomu a řekl: „Kde je ženich?“ Ukázali mu zlatého mládence, ten však měl ještě na sobě medvědí kůži. Otec se rozzlobil a řekl: „Nuzák v medvědí kůži nikdy nedostane mou dceru,“ a chtěl mládence zavraždit. Nevěsta ho ze všech sil prosila a říkala mu: „Je už mým mužem a mám ho z celého srdce ráda, tatínku!“ Žadonila tak dlouho, až se otec dal obměkčit. Přesto však na to bez ustání myslel a druhý den ráno vstal proto velmi časně, aby si prohlédl dceřina muže a přesvědčil se, je-li opravdu takový obyčejný a otrhaný žebrák. Když nahlédl do místnosti, uviděl na lůžku krásného zlatého mládence. Odhozená medvědí kůže ležela na podlaze. Otec se vrátil do své místnosti a říkal si: „Jak je dobře, že jsem svůj hněv ovládl, byl bych se dopustil velkého zločinu!“

Zlatému mláďenci se zatím zdálo, že si vyjel na lov a stíhal nádherného jelena. Když ráno procitl, řekl své nevěště: „Vyjedu si na lov.“ Nevěsta dostala strach a prosila ho, aby zůstal u ní. „Jak snadno tě může potkat na lovu neštěstí,“ řekla mu. Ale on odpověděl: „Chci a musím jet.“ Vstal a vyjel do lesa. Netrvalo dlouho a objevil se před ním pyšný jelen, právě tak jako v jeho snu. Zalícil a chtěl na něj vystřelit, ale jelen uskočil. Mládenec jel za ním údolími a křovinami a celý den ho tak sledoval, aniž pocítil únavu. Večer mu však jelen docela zmizel z dohledu. A když se zlatý mládenec rozhlédl, viděl, že stojí před malým domečkem, ve kterém sedí čarodějnice. Zaklepal, stařenka přišla otevřít a řekla mu: „Co chcete tak pozdě v hlubokém lese?“ — „Neviděla jste tu jelena?“ zeptal se jí. „Ano,“ odpověděla, „toho jelena dobře znám.“ Psík, který s ní vyběhl z domečku, zatím hlasitě štěkal. „Budeš mlčet, ty ošklivá ropucho!“ okřikl ho, „nebo tě zastřelím.“ Čarodějnice rozzlobeně vykřikla: „Co, ty chceš zabít mého psíka?“ A v tu chvíli ho proměnila v kámen, že tam zůstal nehybně ležet. Jeho nevěsta ho doma marně očekávala a pomyslela si: „Určitě se stalo to, co mě tak postrašilo a co mě tolik tížilo v duši.“

V mláďencově rodném domku však právě stál druhý bratr u zlaté lilie, když náhle jedna z nich klesla k zemi. „Ach bože,“ řekl si, „mému bratrovi se stalo velké neštěstí. Musím za ním, možná že ho ještě zachráním.“ Tu mu řekl otec: „Zůstaň zde, co si počnu, ztratím-li ještě i tebe.“ Ale druhý mládenec odpověděl: „Chci a musím jet.“ Nasedl na svého zlatého koně a vyjel. Přijel až do hlubokého lesa, ve kterém ležel jeho bratr proměněný v kámen. Stará čarodějnice vyšla z domku, zavolala na něho a chtěla ho také začarovat. Ale on se nepřiblížil a řekl jí: „Zastřelím tě, nevrátíš-li mému bratru zase život.“ Čarodějnice se vzpouzela, ale přece jen se neochotně dotkla prstem kamene. V té chvíli se z kamene stal zase živoucí tvor. Oba zlatí mláďenci se radovali ze svého

shledání, políbili se a objali a pak spolu vyjeli z lesa, jeden ke své nevěstě a druhý domů k otci. Tu řekl otec: „Viděl jsem dobře, že jsi svého bratra zachránil, protože zlatá lilie se náhle znovu vztyčila a kvetla dál.“ Pak žili spokojeně a oběma se až do smrti dobře dařilo.

86. LIŠKA A HUSY

Liška přišla jednou na louku, kde sedělo hejno pěkných, vypasených hus. Usmála se a řekla: „Jdu jako na zavalanou, sedíte tu tak hezky pohromadě, mohu vás jednu po druhé sežrat.“ Husy vykřikly leknutím, vyskočily, začaly bědovat a plačky prosit o život. Liška ale nechtěla nic slyšet a řekla: „O milosti nemůže být řeč, musíte zemřít.“ Konečně si jedna z hus dodala odvahy a řekla: „Když už my ubohé husy přece musíme opustit svůj mladý a jarý život, pak nám dopřej jedné jedině milosti a dovol nám poslední modlitbu, abychom nezemřely ve hříchu. Potom se ti postavíme do řady, aby sis mohla vybírat ty nejtučnější z nás.“ — „Ano,“ souhlasila liška. „To nic nestojí a je to zbožné přání. Modlete se, počkám, dokud nebudete hotovy.“ A tak spustila první pěkně dlouhou modlitbu, samé „ga ga ga“, a protože to nebralo konce, druhá nečekala, až přijde na řadu, a spustila také své „ga ga ga“. Třetí a čtvrtá spustily také a za chvíličky kejhaly a křičely jedna přes druhou. (A až se domodlí, budu vám tu pohádku vyprávět dál, jenomže ony se husy stále ještě takhle modlí jedna přes druhou.)

87. CHUDÁK A BOHÁČ

Před dávnými a dávnými časy, kdy milý pánbíček ještě sám chodíval mezi lidmi po světě, se také stalo, že jednou večer byl už unaven a noc ho zastihla, dřív než došel do hostince, kde by mohl přespat. Před ním na cestě stály dva domy proti sobě, jeden byl na pohled velký a krásný, druhý byl malý a zchátralý. Ten velký patřil bohatému, ten malý chudému muži. Pánbůh si pomyslel: „Bohatému nebudu na obtíž, přespím tedy u něho.“ Když boháč uslyšel, že mu někdo klepe na dveře, otevřel okno a ptal se cizince, co hledá. Pánbůh odpověděl: „Nechte mě u vás přespat.“ Boháč si pocestného změřil od hlavy k patě. A protože milý pánbíček měl prosté šaty a nevypadal jako někdo, komu je hej, boháč zavrtěl hlavou a řekl mu: „Nemohu vás vzít na noc, mám komory plné sena a zrní, a kdybych tu měl nechat každého, kdo mi zaklepe na dveře, mohl bych jít sám o žebrácké holi. Hledejte si útulek jinde.“ S těmi slovy přibouchl okno a milého pánuboha nechal stát venku. Ten se tedy obrátil k jeho domu zády a šel naproti k malému domku. Sotva zaklepal, chudák už otevřel dveře a zval pocestného dovnitř. „Zůstaňte u mne přes noc,“ řekl mu. „Je tma, a dneska už přece stejně nemůžete jít dál.“ Milému pánbíčkovi se to líbilo a vešel k chudákovi do domku. Chudákova žena mu podala ruku, přivítala ho a vyzvala ho, aby si udělal pohodlí jako doma. Že mnoho nemají, ale co mají, dají ze srdce rádi, ať prý jen tím vezme zavděk. Pak přistavila na oheň brambory, a zatím co se vařily, podojila kozu, aby je mohli zapít mlékem. Když byl stůl prostřen, pánbíček usedl a pojedl s nimi. Prosté, chudé jídlo mu zachutnalo, protože u stolu se usmívaly samé spokojené tváře. Když se najedli a nadešel čas ke spaní, zavolala žena tajně svého muže a řekla mu: „Poslyš, milý muži, vyspíme se dnes na slámě, aby si ten pocestný mohl lehnout do naší postele a pořádně si odpočinout. Je celý boží den na nohou a jistě bude unavený.“ — „To víš, že ano,“ odpověděl muž. „Sám mu to nabídnu.“ Šel k milému pánubohu a prosil ho, aby si jen lehl do jejich postele, jestli je mu to vhod, že si tak lépe odpočine. Milý pánbůh nechtěl připravit oba staříky o jejich lůžko, ale když jinak nedali, přece jen povolil a ulehl do jejich postele. Oba staří manželé si ustlali slámu na zem. Na druhý den vstali už před úsvitem a uvařili hostu snídani tak bohatou, jak jen mohli. Když pak sluníčko nakukovalo do okýnka a milý pánbůh vstal, zase s nimi pojedl a chtěl jít dál svou cestou. Když stanul ve dveřích, obrátil se a řekl: „Protože jste tak soucitní a zbožní, smíte si přát tři věci a já vám přání splním.“ Chudák řekl: „Co jiného bych si měl přát než věčnou blaženost, a abychom my dva, dokud žijeme, zůstali stále zdraví a měli dostatek denního chleba. Nevím,

co třetího bych si ještě mohl přát.“ Milý pánbůh mu řekl: „Nechtěl bys mít místo staré chýšky nový pěkný dům?“ — „To ano,“ řekl muž. „Mohu-li dostat i tohle, měl bych z toho velkou radost.“ Tu pánbůh vyplnil jejich přání, proměnil jejich sešlou chýšku v nový dům, ještě jednou jim požehnal a putoval dál.

Když už byl jasný den, boháč vstal a vyložil se z okna. Tu proti sobě uviděl nový, čistě upravený dům s červenou střechou na místě, kde dříve stávala stará chýška. Vykulil oči, přivolal ženu a řekl: „Pověz mi, co se to stalo? Včera večer tam ještě stála stará, sešlá chýška, a dneska tu stojí krásný nový dům. Běž naproti k nim a vyptej se, jak že se to stalo.“ Žena šla a zeptala se chudáka, jak to všechno bylo. Vyprávěl jí: „Včera večer přišel pocestný, který hledal nocleh. Dneska ráno, když odcházel, nám vyplnil tři přání: věčnou blaženost, zdraví veездеjším životě a k tomu vždycky dostatek chleba a do třetice ještě krásný nový dům místo naší staré chýše.“ Boháčova žena honem běžela zpátky domů a vyprávěla muži, jak se všechno zběhlo. Muž litoval: „Nejradši bych se zakousl! Kdybych to tak byl věděl! Ten cizinec byl nejdřív tady a chtěl přenocovat u nás, ale já jsem ho sám poslal pryč.“ — „Tak rychle,“ řekla žena, „sedni na koně, snad ho ještě dohoníš. A řekni tomu muži, ať ti taky vyplní tři přání.“

Boháč rady uposlechl, vzal koně a vyjel a opravdu pánaboha ještě dohonil. Omlouval se a lichotil, prosil, aby prý mu nezazlíval, že ho hned nepustil dovnitř, že hledal klíč k domovním vratům, a než ho našel, že on už byl pryč. Až prý se bude vracet, že u něho musí pobýt. „Dobrá,“ řekl pánbůh, „až se jednou budu vracet, zastavím se u tebe.“ Boháč se ptal, smí-li také vyslovit tři přání jako jeho soused. Ano, smí, řekl mu pánbůh, ale bylo by lépe, kdyby si nic nepřál, nebude to prý pro něho nic dobrého.

Ale boháč že ne, že by se přece jen našlo něco, co by mu prospělo, jen kdyby věděl, že se to opravdu splní. Tu řekl pánbůh: „Jeď domů, a tři věci, které si budeš přát, se ti vyplní.“

Tak boháč dosáhl, čeho si přál. Jel domů a cestou přemýšlel, co by si měl přát. Jak se tak zamyslel a pustil uzdu, kůň začal bujně vyhazovat a to ho stále vyrušovalo v přemýšlení. Ne a nedokázal si všechno v hlavě srovnat. Poplácál kobytku po krku a řekl: „Bud' tiše, Lízinko!“ Ale kůň se vzepjal znovu. Boháče to rozzlobilo a zlostně zvolal: „Kéž by sis zlomila vaz, ty neposlucho!“ Jakmile to dořekl, už sebou žuchl na zem. Kůň tam ležel mrtev a ani se nepohnul. Tím se splnilo jeho první přání. Protože byl boháč lakomý, nechtěl tam nechat ani sedlo. Odepjal je koni, dal si je na záda a šel dál pěšky. „Ještě ti zbývají dvě přání,“ uvažoval a utěšoval se. Jak se tak pomalu ploužil pískem a slunce k polednímu připalovalo, bylo mu horko a nic ho netěšilo. Sedlo ho tlačilo do zad, a ještě stále nevěděl, co by si tak měl přát. „I kdybych si přál všemožná bohatství a poklady světa,“ řekl si pro sebe, „vždycky mě potom ještě napadne leccos, to a ono, co

předem nevím. Chtěl bych to zařídit tak, aby už pak opravdu nezbylo nic, co bych si mohl přát.“ Pak si povzdechl a řekl: „Kdybych byl tak sedlákem z Bavorska a mohl mít tři přání, věděl bych si rady. To bych si přál spoustu piva, a potom ještě tolik piva, kolik bych dokázal vypít, a do třetice ještě sud navrch.“ Chvilími se mu zdálo, že už na to přišel, ale vzápětí se mu to zase zdálo být málo. A tu ho tak napadlo, jak to má v té chvíli dobré jeho žena. Sedí si doma v chladné světnici a pochutnává si na obědě. To ho jaksepatří dohřálo a nevědomky řekl nahlas: „Kéž by teď radši ona seděla doma na sedle a nemohla z něho, než abych já ho tu takhle vláčel na hřbetě!“ A jakmile mu vyšlo ze rtů poslední slovo, už sedlo zmizelo z jeho zad a on si všiml, že i druhé přání se mu vyplnilo. To ho teprve rozehřálo, dal se do běhu, aby byl co nejdříve doma, mohl si o samotě zalézt do komory a vymyslet si jako poslední přání něco opravdu velikého. Jak vešel domů a otevřel dveře do světnice, uviděl ženu. Seděla vprostřed místnosti na sedle a nemohla dolů a křičela a bědovala. Tu řekl: „Upokoj se, budu si přát, abys tu měla všechno bohatství světa, jen tam pěkně sed’ a čekej.“ Ale žena na něj spustila bandurskou, vypsílala mu do hloupých ovcí a řekla: „Co mi pomůže všechno bohatství světa, když tu sedím na tom sedle jako přišitá? Ty sis mě tam přál mít, tak mi teď zase musíš pomoci dolů.“ Ať chtěl nebo nechtěl, musel tedy vyslovit třetí přání: aby byla odpoutána od sedla a mohla z něho slézt. Přání se ihned vyplnilo. A tak boháč ze tří přání neměl nic než zlost, útrapy, nadávky a ztraceného koně. Ale zato oba chudí manželé odnaproti žili spokojeně a mírumilovně až do posledního dne svého života.

88. O SKŘIVÁNKU ZPĚVÁČKOVÍ

Byl jednou jeden muž a ten měl před sebou dalekou cestu. Při loučení se ptal svých tří dcer, co jim má z té cesty přivést. Nejstarší žádala perly, prostřední dýmanty, ale třetí řekla: „Milý tatínku, přála bych si jen jedině: živého skřivánka zpěváčka.“ — „Když se mi podaří ho najít,“ řekl otec, „dostaneš ho.“ Pak všechny tři políbil a odjel. Když nadešel čas návratu a on se vydal na zpáteční cestu, měl už perly i dýmanty pro obě starší dcery nakoupeny. Jen skřivánka zpěváčka pro nejmladší nadarmo všude hledal a to ho velmi mrzelo, protože nejmladší byla jeho nejmilejším dítětem. Tu ho zavedla cesta do lesa, v němž stál nádherný zámek, a nedaleko toho zámku byl strom. A na samém vrcholku toho stromu uviděl skřivánka, jak tam zpívá a poskakuje. „Ty ses mi objevil právě vhod,“ řekl spokojeně. Zavolal sluhu, aby vylezl na strom a ptáčka chytil. Ale jak přistoupil ke stromu, vyskočil před ním lev, otrásl se a zařval, až se listí na stromě zatřásl. „Kdo by mi chtěl ukrást mého skřivánka zpěváčka, toho roztrhám a sežeru!“ řval lev. „Nevěděl jsem, že pták patří tobě,“ řekl muž. „Chci svůj čin zase napravit a vykoupím se mnoha penězi, jen mě nech naživu.“ Lev řekl: „Nezachráníš tě nic jiného, než když mi zaslíbíš to, co tě doma první potká. Uděláš-li to, daruji ti život a ptáčka pro tvou dceru také.“ Muž se však bránil a řekl: „To by mohla být moje nejmladší dcera, má mě nejraději a vždycky mi chodí naproti, když se vracím domů.“ Ale sluha měl strach a řekl mu: „Cožpak musíte potkat zrovna svou dceru? Může to právě tak být kočka nebo pes.“ Tu se muž dal přemluvit, vzal skřivánka zpěváčka a slíbil lvovi to, co doma první potká.

Když došel domů a vešel do svého domu, první, co potkal, nebyl nikdo jiný než jeho nejmladší, nejmilejší dcera. Přiběhla, zlíbala ho a těšila se s ním, a jak uviděla, že jí přinesl opravdového skřivánka zpěváčka, nevěděla samou radostí co dělat. Ale otec se nemohl těšit ze shledání. Dal se do pláče a řekl jí: „Toho ptáčka jsem, milé dítě, draze vykoupil. Musel jsem za něho zaslíbit divokému lvu tebe samu. Jakmile tě dostane, roztrhá tě a sežere.“ A pak jí vyprávěl, jak se všechno událo, a prosil ji, aby tam nechodila, ať se stane cokoliv. Dcera ho však utěšovala a řekla mu: „Milý tatínku, co jste slíbil, musí být také splněno. Půjdu tam a lva nějak usmírím, uvidíte, že se zdráva zase vrátím.“ Na druhý den ráno si dala ukázat cestu, rozloučila se a beze strachu vešla do lesa. Ten lev byl však zakletý královský syn, ve dne se proměňoval ve lva a s ním se stávali i všichni jeho lidé lvy, v noci se jim však navracela jejich původní lidská podoba. Když k němu dívka přišla, přijal ji přátelsky a zavedl ji do zámku. Jakmile nastala noc,

proměnil se v krásného muže a oslavili spolu slavnou svatbu. A tak spolu spokojeně žili, v noci bděli a ve dne spali. Za nějaký čas královský syn přišel a řekl jí: „Zítra je v domě tvého otce slavnost, tvá nejstarší sestra se vdává. Chceš-li tam jít, moji lvi tě doprovodí.“ Přisvědčila a řekla, že by ráda zase uviděla otce. A tak tedy jela v doprovodu lvů. Když tam přijela, všichni se nesmírně zaradovali, protože mysleli, že ji lev už dávno roztrhal, a nevěřili, že žije. Vyprávěla jim, jak krásného má muže a jak dobře se jí vede, a zůstala v rodném domě po celou dobu svatby. Potom zase odjela zpět do lesa. Když se vdávala prostřední sestra a ona byla zase pozvána na svatbu, řekla lvovi: „Tentokrát tam nechci být sama, musíš jít se mnou.“ Lev jí však řekl, jak je to pro něho nebezpečné, že kdyby se ho tam dotkl jediný paprsek z plamene, proměnil by se v holuba a musel by celých sedm let létat s holuby světem. „Jen pojď se mnou,“ řekla mu. „Uchráním tě a dám pozor, aby se tě světlo nedotklo. Dala v domě zazdít jeden sál tak silně a pevně, že tam nemohl vniknout sebemenší paprsek. Tam měl lev sedět, až budou hořet svatební světla. Jenomže dveře do toho sálu byly z čerstvého dřeva, které ještě pracovalo. To se seschlo a tak vznikla štěrbina, kterou lidské oko nemohlo postřehnout. Svatba byla v plné slávě, a když se svatební průvod vracel z kostela se záplavou pochodní a světel kolem sálu, dotkl se královského syna jedinký, jako vlásek tenký paprsek. V tom okamžiku se proměnil, a když jeho žena vešla a hledala ho, našla už jen bílého holuba, který místo něho seděl v místnosti. Holub jí smutně řekl: „Musím teď po sedm let létat po světě. Ale každých sedm kroků nechám skanout rudou krůpěj krve a spadnout jedno bílé peříčko, ty ti budou ukazovat cestu. Půjdeš-li po té stopě, můžeš mě ještě vysvobodit.“

Po těch slovech vylétl holub dveřmi a ona šla za ním. Každých sedm kroků skanula na zem rudá krůpěj krve a spadlo bílé peříčko a ukazovaly jí cestu. Tak šla a šla širým světem, ani se neohlédla a neodpočinula si, až se těch sedm dlouhých let chýlilo ke konci. Těšila se z toho a věřila, že už brzy budou vysvobozeni. A zatím bylo jejich vysvobození ještě daleko a daleko.

Jednou, jak tak jde a jde, vidí, že náhle nespadlo na zem už žádné peříčko a že neskanula ani rudá krůpěj krve. A když vzhledla, holub byl ten tam. „V tomhle neštěstí mi lidé pomoci nemohou,“ pomyslila si. A tak se vydala až vzhůru za Sluncem a řekla mu: „Ty vidíš za všechny doliny i výšiny, nevidělo jsi někde letět bílého holuba?“ — „Ne,“ řeklo Slunce, „bílého holuba jsem nevidělo. Ale vezmi si ode mne tuhle skříňku, a budeš-li někdy ve veliké tísní, otevři ji.“ Poděkovala Slunci a šla dál. A když nastal večer a vysvitl Měsíc, zeptala se ho: „Ty svítíš celou noc a svítíš na pole a lesy, neviděl jsi někde letět bílého holuba?“ — „Ne,“ řekl Měsíc, „bílého holuba jsem neviděl. Ale vezmi si ode mne tohle vajíčko, a budeš-li někdy ve veliké tísní, rozbij je.“ Poděkovala

Měsíci a šla dál. Když začal vát Půlnoční vítr a zafoukal i na ni, zeptala se ho: „Ty foukáš nade všemi stromy i pod nejmenší lístečky, neviděl jsi tu někde letět bílého holuba?“ — „Ne,“ řekl Půlnoční vítr, „bílého holuba jsem neviděl, ale zeptám se tří ostatních bratrů, možná že oni ho viděli.“ Východní a Západní vítr přišly a žádný holuba neviděl. Jižní vítr však řekl: „Viděl jsem bílého holuba, doletěl k Rudému moři a tam se proměnil zase ve lva, protože sedm let právě uplynulo. Lev tam teď zápasí s lítou saní, ale ta saň, to je zakletá královská dcera.“ Tu jí Půlnoční vítr řekl: „Dám ti radu. Vydej se k Rudému moři, na jeho pravém břehu najdeš vysoké pruty. Odpočítej je, jedenáctý z nich si uřízni a saň jím švihni. Pak ji lev přemůže a oběma se jim zase vrátí jejich lidská podoba. Potom se ohlédni a uvidíš ptáka Noha, který sedí u Rudého moře. Vsedni mu se svým milým na hřbet. Pták vás zanese přes moře domů. Vezmi si ode mne tenhle oříšek, až budete vprostřed cesty nad mořem, pusť jej dolů. Oříšek ihned vzklíčí a z vody vyroste vysoký ořech, na němž si pták Noh odpočine. Kdyby si nemohl odpočinout, neměl by dost síly, aby vás oba donesl domů. Jakmile bys zapoměla oříšek pustit, shodil by vás do moře.“

Dívka šla a našla opravdu všechno tak, jak jí Půlnoční vítr řekl. Odpočítala pruty u moře a jedenáctý uřízla, švihla jím saň a lev ji přemohl. V tu chvíli se oběma zvířatům vrátila jejich lidská podoba. Ale jakmile byla královská dcera, zakletá předtím do saně, zbavena zlého kouzla, vzala mládence do náruče, vsedla na ptáka Noha a unesla jej s sebou. Ubohá dívka, která tak dlouho putovala za svým milým, tu stála znovu sama a opuštěna na mořském břehu. Usedla na zem a dala se do pláče. Konečně se však vzmužila a řekla si: „Půjdu ještě tak daleko, kam jen vítr věje, a půjdu tak dlouho, dokud kohout nepřestane kokrhát. Musím ho zase najít.“ A dala se znovu na cestu. Šla dlouho a dlouho, až došla k zámku, kde princezna s jejím milým žili. Doslechla se, že tam brzy bude slavnost, při které spolu oba oslaví svatbu. Řekla si však: „Ještě není nic ztraceno, bůh mi pomůže.“ A otevřela skříňku, kterou jí dalo Slunce. Byly v ní šaty, zářivé jako slunce samo. Vyňala je, oblékla se do nich a šla na královský zámek. Kdekdo tam na ni pohlížel s obdivem, i sama nevěsta. A nevěstě se šaty tolik líbily, že by je byla ráda měla při svatbě na sobě. Zeptala se dívky, jsou-li na prodej. „Za peníze je nedám,“ odpověděla dívka, „jen za maso a krev je dám.“ Nevěsta se ptala, co tím míní. Tu dívka řekla: „Nechte mě jednu noc přespat v komnatě, kde spí ženich.“ Nevěsta se zdráhala, přece jen však toužila po krásných šatech tolik, že nakonec svolila. Komorník však musel dát královskému synovi uspávací nápoj. Když nadešla noc a jinoch usnul, zavedli dívku do komnaty. Usedla na lože a řekla: „Sedm let jsem tě provázela, u Slunce, u Měsíce a u čtyř Větrů jsem byla a na tebe se vyptávala, pomohla jsem ti zvítězit nad lítou saní, což bys na mne mohl docela zapomenout?“ Ale královský syn spal tak tvrdě, že se mu jen

zdálo, jako by venku v jedlích vítr zašuměl. Když začalo svítat, vyvedli dívku zase z komnaty a musela odevzdat své zlaté šaty princezně. Když ji ani to nepomohlo, zesmutněla, šla ven na louku, usedla tam a plakala. Jak tam tak seděla, vzpomněla si, že má ještě vajíčko, které jí dal Měsíc. Rozbila je a z vajíčka vyskočila zlatá kvočna s dvanácti zlatými kuřátky. Kuřátka pobíhala a pípala a schovávala se zas kvočně pod křídla a byla tak roztomilá, že nic krásnějšího nad ně na světě nebylo. Dívka vstala a nechala kuřátka běhat po louce před sebou tak dlouho, dokud nespátřila u okna nevěstu. Nevěště se ta zlatá kuřátka tak zalíbila, že ihned sešla dolů a ptala se, jsou-li na prodej. „Za peníze je nedám,“ odpověděla zase dívka, „ale za maso a krev je dám. Nechte mě přespát ještě jednu noc v komnatě, kde spí ženich.“ Nevěsta svolila a chtěla ji zase oklamat jako předešlý večer. Ale toho večera, když královský syn uléhal na lože, zeptal se svého komorníka, jaký to byl šumot a šepot, který minulé noci zaslechl. Komorník mu všechno vyprávěl, že mu musel dát uspávací nápoj, protože v jeho komnatě tajně přespala ubohá dívka, a tento večer že mu jej má dát znovu. Královský syn řekl: „Vylíj nápoj na zem za lůžko.“ V noci pak znovu přivedli dívku do komnaty. A když začala vyprávět, jak smutně se jí vedlo, tu princ ihned poznal po hlase svou milovanou choť, vyskočil a zvolal: „Teď jsem teprve vysvobozen. Bylo mi jako ve zlém snu, cizí princezna mne očarovala a musel jsem na tebe zapomenout. Ale bůh mě toho kouzla zázrakem zbavil ještě včas.“ Oba pak v noci tajně odešli ze zámku, protože se obávali princeznina otce, který byl čaroděj. Vsedli na ptáka Noha, ten je přenesl přes Rudé moře, a když byli v polovině cesty, pustila dívka do moře oříšek. Z toho vyrostl v okamžiku vysoký ořech, na němž si pták Noh odpočinul, a pak už je donesl až domů. Tam se shledali se svým dítětem, které zatím vyrostlo v sličného jinocha. A od té chvíle už žili spokojeně až do konce svých dnů.

89. HUSOPASKA

Žila jednou jedna stará královna, které už před mnoha lety zemřel manžel, a ta měla krásnou dceru. Když dívka dospěla, zaslíbili ji královskému synovi daleko za sedmerými poli. Když nastal čas, kdy měli být oddáni a dívka měla odejít do cizí říše, dala jí s sebou stará královna mnoho drahocenných věcí a šperků, zlato a stříbro, poháry a klenoty, no zkrátka všechno, co vůbec patří ke královské výbavě, protože své dítě z celého srdce milovala. Dala jí s sebou i komornou, která ji měla cestou doprovázet a odevzdat nevěstu do ženichových rukou. Komorná i princezna dostaly na cestu každá svého koně, ale kůň královské dcery se jmenoval Siváček a uměl mluvit. Když nastala chvíle loučení, odešla stará matka do své ložnice, vyňala nožík, řízla se do prstů, až jí začaly krváčet. Podržela si pod rukou bílou roušku a nechala do ní skanout tři krůpěje krve. Pak dala roušku dceři a řekla jí: „Opatruj ty tři krůpěje dobře, mé dítě, pomohou ti na dlouhé cestě.“

A pak se spolu smutně rozloučily. Královská dcera si zastrčila roušku za živůtek, vsedla na koně a vyjela za svým ženichem. Když byly už hodinu na cestě, dostala velkou žízeň a řekla své komorné: „Sestup a naber mi do poháru, který jsi pro mne vzala, vodu z potoka. Ráda bych se trochu napila.“ — „Když máte žízeň,“ řekla komorná, „sestupte sama, lehněte si k vodě a pijte. Já vám služku dělat nebudu.“ Královská dcera byla tak žíznivá, že sestoupila s koně, sklonila se nad vodu v potoce a pila. Zlatý pohár zůstal u komorné a nesměla se z něho napít. „Ach bože můj!“ povzdechla si. Tři krůpěje krve jí odpověděly: „Kdyby to tvá matka věděla, srdce by jí v prsou puklo žalem.“ Ale královská dcera byla pokorná, nic neřekla a nasedla zase na koně. A tak zase ujely mnoho mil. Ale den byl parný, slunce přímo píchalo a ona dostala brzy znovu žízeň. Protože přijely právě k řece, zavolala znovu na svou komornou: „Sestup a dej mi pít z mého zlatého poháru!“ Už dávno zapomněla na její zlá slova. Komorná odpověděla však ještě zpupněji: „Když chcete pít, napijte se sama. Já vám služku dělat nebudu.“ Královská dcera byla tak žíznivá, že sestoupila s koně, položila se k proudící řece, rozplakala se a vzdychla: „Ach bože můj!“ A tři krůpěje krve zase odpověděly: „Kdyby to tvá matka věděla, srdce by jí v prsou puklo žalem.“ A jak tak pila a nakláněla se nad vodu, vypadla jí rouška, v níž byly ty tři krůpěje krve, z živůtku a uplavala po vodě. Ve své úzkosti si toho ani nepovšimla. Komorná se však dívala a zaradovala se, že teď bude princezna v její moci. Tím, že ztratila ty tři krůpěje krve, princezna totiž zeslábla a ztratila všechnu sílu. Když chtěla znovu nasednout na svého koně, který se jmenoval Siváček, řekla

komorná: „Na Siváčka patřím já a na mého hřebce patříš ty!“ A princezna si to musela dát líbit. Pak jí komorná tvrdými slovy poručila, aby si svlékla královské šaty a oblékla se do jejích prostých, a nakonec se musela princezna pod širým nebem zapřísáhnout, že na královském dvoře nikomu o tom neřekne ani slova. A když tuto přísahu nesplní, že bude na místě zbavena života. Ale Siváček tomu všemu přihlížel a dobře si to zapamatoval.

Potom nasedla komorná na Siváčka a pravá nevěsta na obyčejného koně a tak jely dál, až konečně dojely do královského zámku. Tam se všichni z jejich příchodu radovali, královský syn jim vyběhl vstříc, zvedl komornou ze sedla a uvěřil, že je to jeho manželka. Uvedli ji po schodišti do zámku, a pravá královská dcera musela zůstat dole na dvoře. Starý král pohlédl z okna, uviděl ji na dvoře a všiml si, jak je jemná, křehká a krásná. Zašel ihned do královské komnaty a ptal se nevěsty, kdo je ta dívka, kterou má s sebou a která stojí dole na dvoře? „Tu jsem si cestou vzala s sebou, aby mi dělala společnost. Dejte té služce něco na práci, aby tak zbůhdarma nemarnila čas.“ Ale starý král pro ni neměl žádnou práci a nevzpomněl si na nic jiného než na tohle: „Mám tady takového malého chlapce, ten pase husy. Mohla by mu pomáhat.“ Ten chlapec se jmenoval Ferdinand a pravá nevěsta mu musela pomáhat pást husy.

Brzy však řekla nepravá nevěsta mladému králi: „Můj milý choti, učiňte mi, prosím, něco po vůli.“ Král odpověděl: „Rád to udělám.“ — „Dejte tedy zavolat pohodného a naříd'te, aby s'tal hlavu tomu koni, na kterém jsem přijela, protože mne cestou velmi zlobil.“ Ve skutečnosti se však bála, že by kuň mohl prozradit, jak s královskou dcerou zacházela. Když už bylo všechno připraveno, její přání se mělo splnit a Siváček měl zemřít, doslechla se o tom i pravá královská dcera. Slíbila pohodnému tajně zlat'ák, prokáže-li jí malou službu. Ve městě byla vysoká, tmavá brána, kterou denně večer i ráno s husami musela projít. Požádala pohodného, aby zavěsil koňovu hlavu pod klenbu temné brány, aby ho ještě alespoň víc než jedenkrát směla vidět. Pacholek pohodného jí slíbil, že to udělá. U'tal koňovi hlavu a přibil ji na klenbu temné brány.

Časně ráno, když s Ferdinandem hnala husy a když procházeli branou, řekla:

„Ach ty věrný Siváčku, jak tu visíš!“

A koňská hlava odpověděla:

*„Ach ty dcero královská, jak tu chodíš!
Kdyby to tvá matka věděla,
srdce by jí v prsou puklo žalem.“*

Pak šla tiše dál z města a společně s chlapcem vyhnali husy na pastvu. A když došli na louku, princezna usedla, rozpustila si vlasy, které zářily ryzím zlatem. Ferdinand na ně hleděl, měl radost, jak se lesknou, a chtěl jí jich několik vytrhnout. Ale princezna řekla:

*„Foukej, foukej, větříčku,
hned mu odnes čepičku,
ať se za ní v poli honí,
než si vlasy rozpletu,
než já si je pročesám
a než je zas zapletu.“*

A tu zafičel tak silný vítr, že odnesl Ferdinandovi jeho čapku až bůhvíkam a chlapec za ní musel běžet. Než se vrátil, byla princezna s česáním i splétáním vlasů hotova a už jí nemohl vzít ani vlas. Chlapec se rozzlobil a nemluvil s ní. A tak hlídali husy, až nastal večer a šli zase domů.

Na druhý den ráno, když procházeli temnou branou, řekla dívka zase:

„Ach ty věrný Siváčku, jak tu visíš!“

Siváček odpověděl:

*„Ach ty dcero královská, jak tu chodíš!
Kdyby to tvá matka věděla,
srdce by jí v prsou puklo žalem.“*

A v polích si zase sedla na louku a začala si pročesávat vlasy. Ferdinand přiběhl a chtěl ji za ně chytit, a tu rychle řekla:

*„Foukej, foukej, větříčku,
hned mu odnes čepičku,
ať se za ní v poli honí,
než si vlasy rozpletu,
než já si je pročesám
a než je zas zapletu.“*

Tu zase zafučel vítr a odfoukl mu čapku s hlavy tak daleko, že za ní chlapec musel dlouho běžet. Když se vrátil, měla princezna už dávno vlasy upravené a on jí nemohl vzít ani jeden. A tak hlídali husy, až zase nastal večer.

Ale toho večera, když se vrátili domů, šel Ferdinand ke starému králi a řekl

mu: „Já už s tou dívkou nechci pást husy.“ — „A proč nechceš?“ zeptal se ho starý král. „Ale celý den mě jen zlobí.“ Starý král mu poručil, aby mu vyprávěl, jak to s tou dívkou všechno je. Tu řekl chlapec: „Ráno, když procházíme s husami pod tmavou branou, je tam na zdi koňská hlava, které vždycky říká:

„Siváčku, kde to visíš?“

A hlava odpovídá:

*„Ach ty dcero královská, kde to chodíš!
Kdyby to tvá matka věděla,
srdce by jí v prsou puklo žalem.“*

A tak vyprávěl chlapec dál, jak to je pokaždé na louce a jak musí vždycky běžet ve větru za svou čapkou.

Starý král mu poručil, aby hnal s dívkou druhý den zase na pastvu. A když nastalo jitro, sám se usadil za temnou bránu a slyšel, jak princezna mluví se Siváčkovou hlavou. Pak šel za ní i do pole a ukryl se za keřem na louce. Tak zanedlouho spatřil na vlastní oči, jak husopaska a pasáček přihnali hejno hus, jak si dívka za chvíli sedla a rozpustila si vlasy, které zářily zlatem.

V té chvíli řekla jako vždycky:

*„Foukej, foukej, větríčku,
hned mu odnes čepičku,
ať se za ní v poli honí,
než si vlasy rozpletu,
než já si je pročesám
a než je zas zapletu.“*

Tu zafičel vítr a odnesl Ferdinandovi čapku, takže chlapec musel daleko utíkat a dívka si v klidu pročesávala a zaplétala vlasy. To všechno starý král dobře viděl. Potom se nepozorovaně vytratil zpět do zámku, a když se husopaska večer vrátila, zavolal si ji stranou a ptal se jí, proč to všechno tak dělá! „To vám nemohu říci, žádnému člověku na světě se nesmím svěřit se svým trápením. Tak jsem se zapřísáhla pod širým nebem, a nedodržím-li přísahu, přijdu o život.“ Naléhal na ni a nedopřál jí klidu, ale nedokázal, aby mu něco prozradila. „Nechceš-li to říci mně, vypověz své trápení tady těm kamnům,“ řekl jí král a odešel z místnosti. Dívka si vlezla do kamen a začala naříkat a plakat, otevřela jim srdce dokořán a všechno jim vypověděla: „Teď tu sedím, opuštěna celým

světem, a přece jsem královská dcera. Proradná komorná mě násilím přinutila, abych si svlékla královské šaty, zmocnila se mého místa u ženicha a já tu musím teď sloužit jako děvečka a pást husy. Kdyby to má matka věděla, srdce by jí v prsou puklo žalem.“ Starý král si však stoupl na chodbě k rouře a tam vyslechl všechno, co dívka říkala. Pak vešel zase dovnitř a vyzval ji, aby vyšla z kamen. Oblékli ji do královských šatů a všichni užasli nad její nevídanou krásou. Starý král zavolal svého syna a řekl mu, že má nepravou nevěstu. Jeho paní že je pouhá komorná, a pravá nevěsta že stojí před ním, že je to ta, která byla husopaskou. Mladý král se zaradoval, když spatřil, jak je krásná a ctnostná. Uspořádali velikou hostinu a přizvali na ni celý dvůr a všechny dobré přátele. V čele tabule seděl ženich, po jeho jednom boku královská dcera a po druhém komorná. Ale komorná byla tak zaslepena, že princeznu v krásných šatech už nepoznala. Když pojedli a popili a všichni byli v dobré náladě, dal starý král komorné hádanku: co si zaslouží ta, která svého muže tak a tak podvedla. A vyprávěl jí všechno, co se událo. Pak se jí zeptal: „Jaký rozsudek jí právem patří?“ Tu řekla nepravá nevěsta: „Nezaslouží si nic jiného, než aby ji vysvlékli do naha a vstrčili do sudu pobitého zevnitř hřebíky. Pak aby zapřáhli dva bílé koně, kteří by ji uvláčeli v sudu ulicemi až k smrti.“ — „Ta osoba jsi ty sama,“ řekl starý král. „Sama ses odsoudila, a cos řekla, to se ti také stane.“ A když byl rozsudek proveden, vzal si mladý král za ženu svou pravou manželku a oba pak vládli své říši v míru a spokojenosti.

90. MLADÝ OBR

Jeden chalupník měl synka, ten nebyl o nic větší než palec a nevyrostl ani o ždibíček víc, ba ani v nejbohatších letech ho ani o vlásek už nepřibylo. Ten chalupník se jednou chystal vyjet na pole a orat a tu mu synek řekl: „Tatínku, chtěl bych jít s tebou.“ — „Ty bys chtěl jít se mnou?“ podivil se otec. „Jen zůstaň hezky doma, na poli mi nemůžeš v ničem pomáhat. A ještě by ses mi mohl ztratit.“ Paleček se dal do pláče a tak ho otec, aby měl klid, vstrčil do kapsy a vzal ho s sebou. Venku na poli ho zase vyndal a posadil ho do čerstvé brázdy. Jak tam Paleček tak seděl, blížil se k nim přes hory veliký obr. „Vidíš tam toho velikého bubáka?“ řekl mu otec a chtěl ho tak postrašit, aby hezky klidně seděl. „Ten přijde a vezme si tě.“ Ale obr měl tak dlouhé nohy, že udělal sotva pár kroků a už byl u brázdy. Vyzdvihl malinkého Palečka opatrně dvěma prsty do výše, prohlédl si ho, neřekl ani slovo a odcházel s ním pryč. Otec stál u toho, leknutím však ze sebe nemohl vypravit ani slůvko a pomyslel si jen, že je s jeho synkem konec a že ho už v životě na vlastní oči nespátří.

Ale obr odnesl Palečka domů, živil ho vlastním mlékem a Paleček rostl, až byl velký a silný, jako obří bývají. Když uplynuly dva roky, šel s ním starý obr do lesa, aby ho vyzkoušel, a řekl mu: „Utrhni si proutek!“ Chlapec už byl tak silný, že vytrhl ze země mladý stromek i s kořeny. Ale obr si řekl: „Musí to být ještě lepší!“ Vzal chlapce znovu s sebou a živil ho ještě dva roky svým mlékem. Když ho potom vyzkoušel, přibylo Palečkovi už tolik síly, že dokázal vytrhnout starý strom. Ale ani to ještě obrovi nestačilo, živil ho ještě dvakrát dva roky, a když s ním potom zašel do lesa a řekl mu: „A teď si vytrhni už pořádný prut!“, vytrhl mládenec ze země ten nejsilnější dub, až to zadunělo, a nebylo to pro něho nic než hračka. „To stačí,“ řekl pak obr, „už ses vyučil.“ A zavedl ho zpátky na pole, odkud ho odnesl. Jeho otec tam stál za pluhem, mladý obr k němu šel a řekl: „Podívejte se, tatínku, jaký se z vašeho syna stal chlapík!“ Chalupník se lekl a řekl: „Ne, ty nejsi můj syn, nechci tě, jdi ode mne pryč!“ — „Ale ano, jsem váš syn, jen mě pusťte k práci. Umím orat právě tak dobře jako vy, a ještě líp.“ — „Ne, ne, ty nejsi můj syn, ty neumíš orat, jdi ode mne pryč!“ Ale protože se toho velkého člověka bál, pustil pluh, ustoupil a sedl si stranou na zem. Mládenec vzal pluh a přitlačil jen jednou rukou, ale s takovou silou, že pluh se zaryl hluboko do země. Chalupník se na to nemohl dívat a křikl na něho: „Když chceš orat, nesmíš tolik tlačit, to není dobrá orba.“ Ale mládenec vypřáhl koně, táhl pluh sám a řekl otci: „Jen jděte domů, tatínku, a řekněte mamince, ať uvaří velikou mísu jídla. Já zatím pole zorám.“ Chalupník šel tedy domů a řekl ženě,

aby navařila mísu jídla. A mládenec zatím zoral docela sám pole, veliké dvě jitra, a pak se také sám zapřáhl před brány a vlácel dvěma najednou. Když byl hotov, šel do lesa, vytrhl dva duby, přehodil si je přes rameno, vpředu a vzadu na ně pověsil brány a z každé strany ještě jednoho koně a to všechno nesl, jako by to byla pouhá otep slámy, domů k rodičům. Když vešel do dvora, jeho matka ho nepoznala a ptala se: „Kdo je ten strašný veliký člověk?“ Chalupník řekl: „To je náš syn.“ — „Ne,“ řekla matka, „to nemůže být náš syn, tak velikého syna jsme nikdy neměli, ten náš byl přece takový maličejček. Jen jdi pryč, nechceme tě,“ volala na něho. Mládenec mlčel, zavedl koně do stáje, dal jim ovsu a sena, všechno jak se patřilo. Když byl hotov, šel do jizby, sedl si na lavici a řekl: „Teď bych se rád najedl, maminko, máte už jídlo hotové?“ — „Ano,“ řekla matka a přinesla dvě veliké vrchovaté mísy, které by jí i jejímu muži stačily na týden k nasycení. Mládenec je však snědl sám a ptal se, jestli by mu mohla ještě přidat. „Ne,“ řekla matka, tohle je všechno, co máme.“ — „To bylo jen tak pro chuť“, řekl mladý obr, „musím dostat víc.“ Matka si mu netroufala odporovat, šla tedy, přistavila na oheň veliký džber, a když bylo jídlo hotové, nesla je dovnitř. „Konečně dostanu ještě pár drobtů,“ řekl syn a zase všechno zhltl. Ale ani to ještě nestačilo utišit jeho hlad. Řekl tedy otcí: „Vidím už, že se u vás dosyta nenajím. Opatřete mi železnou hůl, tak silnou, abych ji nepřelomil přes koleno, a vydám se do světa.“ Chalupník se zaradoval, zapřáhl do vozu dva koníky a přivezl od kováře železnou hůl tak velkou a silnou, jakou jen oba koně dokázali uvézt. Mládenec ji vzal, ohnul ji přes koleno a rup!, přelomil ji vejpůl jako stéblo slámy a odhodil. Tu otec zapřáhl čtyři koně a přivezl hůl tak velkou a silnou, jakou jen ti čtyři koně dokázali uvézt. Syn však přelomil i tuhle přes koleno, odhodil ji a řekl: „Takováhle hůl mi nepomůže, otče, musíte zapřáhnout líp a přivést silnější.“ Tu zapřáhl otec osm koní a přivezl hůl tak velkou a silnou, jakou jen těch osm koní dokázalo uvézt. Jak ji syn vzal do ruky, hned jí kus ulomil a pak řekl: „Vidím, tatínku, že mi nemůžete opatřit hůl, jakou potřebuji. Proto u vás už déle nezůstanu.“

A tak se vydal na cestu a říkal o sobě, že je kovářský tovaryš. Přišel do vsi, kde bydlel kovář, který byl velký lakomec, nikomu nic nepřál a všechno by byl měl nejraději sám. Vešel k němu do kovárny a zeptal se, nepotřebuje-li tovaryše. „To potřebuji,“ řekl kovář, pohlédl na něho a pomyslně si: „To je kus chlapíka, ten bude mít síly dost a svůj chleba si zaslouží.“ A zeptal se ho: „Kolik chceš za odměnu?“ — „Nechci žádný plat,“ řekl mládenec. „Ale každých čtrnáct dní, kdy ostatní tovaryši dostávají výplatu, ti dám dva kopance, a ty musíš vydržet.“ Lakomému kováři to bylo víc než vhod a těšil se, co tím ušetří peněz. Na druhý den se měl mládenec pustit do práce. Ale jak mistr přiložil rozžhavenou tyč a mládenec do ní uhodil, železo se rozlétlo a kovadlina se zaryla do země tak

hluboko, že ji vůbec nemohli vytáhnout. Lakomec se rozzlobil a řekl mu: „Ech, tebe nemohu potřebovat, tlučeš moc hrubě. Co chceš za tu jednu ránu?“ Mládenec řekl: „Dám ti jen docela maličký žduchanec, nic víc.“ Nadzvedl nohu a nakopl ho tak, že kovář přeletěl přes čtyři fůry sena až do pole. Pak si vyhledal tu nejsilnější železnou tyč, která v kovárně byla, vzal si ji místo hole do ruky a šel dál.

Když tak chvíli šel, přišel k jednomu dvorci a ptal se správce, nepotřebuje-li pacholka na hrubé práce. „To potřebuji,“ řekl správce. „Vypadáš jako zdatný chlapík, který už něco dokáže. Kolik chceš ročně platu?“ Mládenec zase odpověděl, že nechce žádný plat, ale že mu dá každý rok tři kopance a správce že je musí vydržet. Správci to bylo vhod, protože byl také lakomý, a tak se dohodli. Na druhý den ráno měla jít čeleď na dříví. Všichni ostatní už byli vzhůru, jenom on ještě ležel v posteli. Tu ho jeden z čeledínů zavolal: „Vstávej, už je čas, jedeme na dříví a ty máš jít s námi.“ — „Eh,“ zabručel vzdorovitě mládenec, „jen si jděte, však já se stejně vrátím dřív než vy všichni dohromady.“ Tu šli ostatní ke správci a řekli mu, že nový čeledín leží ještě v posteli a nechce s nimi jet na dříví. Správce přikázal, aby ho ještě jednou probudili a řekli mu, aby zapřáhl koně. Ale mládenec odpověděl jako předtím: „Jen si jděte, já se stejně vrátím dřív než vy všichni dohromady.“ Zůstal ještě dvě hodiny ležet, pak teprve vylezl z peřin, přinesl si nejdřív z půdy dvě měřice hrachu, uvařil si z něho kaši a v klidu ji snědl. Teprve když byl s tím hotov, zapřáhl koně a jel do lesa. Nedaleko lesa byl úvoz, kterým musel projet. Nejdříve zajel s vozem dál, pak nechal koně stát, vrátil se, vzal náruč stromů a křovin a zahradil jimi cestu tak, že tamtudy nemohl projet žádný kuň. Když pak přijel k lesu, ostatní z něho právě s naloženými vozy vyjížděli a vraceli se domů. „Jen jeďte,“ řekl jim, „však já se vrátím domů ještě dřív než vy.“ Zajel jen na okraj lesa, vytrhl ze země dva nejsilnější stromy, hodil je na vůz a obrátil. Když dojel k záseku, ostatní tam ještě stáli a nemohli projet. „Tak vidíte,“ řekl jim, „kdybyste byli zůstali se mnou, byli byste dojeli domů stejně rychle a mohli jste ještě hodinu spát.“ Pak chtěl jet dál, ale jeho koně nemohli projet zásekem. Vypřáhl je tedy, položil je na vůz, chytil sám oj do ruky a na jeden zátah vůz provezl. Všechno šlo tak lehce, jako by měl na voze fůru peří. Když byl na druhé straně, řekl ostatním: „Vidíte? Jsem tu rychleji než vy!“ Jel dál a ostatní museli zůstat stát. Když dojel do dvorce, vzal do ruky jeden strom, ukázal ho správci a řekl: „Není to pěkné sáhové dřevo?“ Tu řekl správce své ženě: „Ten nový čeledín je dobrý. I když dlouho spí, je zpátky dřív než všichni ostatní.“

Tak sloužil u správce celý rok. A když se rok skončil a ostatní čeledíni dostávali svou mzdu, řekl správci, že už je čas, aby i on si svou odměnu vybral. Správce však dostal strach z kopanců, které měl od něho dostat, a neustále ho

prosil, aby mu je odpustil, a že raději on sám bude dělat čeledína, aby se stal místo něho správcem. „Ne,“ trval mládenec na svém, „já se nechci stát správcem. Jsem čeledín a čeledínem chci zůstat, ale chci ti dát, co jsme si domluvili.“ Správce mu sliboval, oč si jenom řekne, ale nic nepomohlo, čeledín všechno vytrvale odmítal. Tu si už správce nevěděl rady a poprosil ho o čtrnáct dní na rozmyšlenou, čeledín mu tu lhůtu povolil. Správce svolal všechny svoje písaře, aby všechno rozvážili a poradili mu. Písaři se dlouho rozmýšleli a konečně řekli, že před čeledínem si nikdo není jist životem, ten že by zabil člověka jako komára. Aby mu tedy poručil, ať sestoupí do studny a vyčistí ji. A až bude dole, že přivalí jeden z mlýnských kamenů, které tam ležely, a shodí mu ho na hlavu. Tak že jistě už živ na světlo boží nevyjde. Správci se ta rada líbila a čeledín ochotně slezl do studně. Když byl dole na dně, shodili na něho ten největší mlýnský kámen a mysleli, že má jistě hlavu roztržštěnou. Ale on zvolal: „Vyžeňte od studny ty slepice, hrabou tam v písku a házejí mi zrnka do očí a já pak nevidím.“ Správce se hned rozkřikl: „Huš, huš!“, jako by odháněl slepice. Když byl čeledín s prací hotov, vylezl nahoru a řekl: „Jen se podívejte, jaký mám hezký krejzlík!“ A to byl ten mlýnský kámen, který měl kolem krku. Pak si chtěl hned vybrat svou odměnu, ale správce ho zase prosil o čtrnáct dní na rozmyšlenou. Písaři se znovu sešli a poradili mu, aby poslal čeledína do začarovaného mlýna a poručil mu, aby tam v noci mlel obilí. Odtamtud že se ráno ještě nikdo živ nevrátil. Správci se ten nápad líbil a tak si ještě téhož večera zavolal čeledína, poručil mu, aby dovezl do mlýna osm měřic obilí a ještě v noci je semlel, že je nutně potřebuje. Čeledín šel na půdu, nasypal si dvě měřice do pravé kapsy, dvě do levé, čtyři vzal do pytle a přehodil si ho napůl přes záda, napůl přes prsa. A takhle obtížen šel do začarovaného mlýna. Mlynář mu řekl, že ve dne se tam dá docela dobře mlít, ale v noci ne. To že je mlýn začarovaný, a kdokoliv do něho vešel, toho že našli ráno ve mlýně mrtvého. Ale mládenec řekl: „Však já už nějak vyvážnu. Vy jděte pryč a klidně se uložte ke spaní.“ Pak vešel do mlýna a vysypal obilí. Kolem jedenácté vešel do mlýnice a sedl si na lavici. Když tam tak chvilku seděl, náhle se otevřely dveře a dovnitř se vsunul velikánský prostřený stůl a na něj se rovnala vína a pečeně a spousta dobrých jídel, to všechno samo od sebe, protože tam nebyl nikdo, kdo by to nosil na stůl. Potom se přisunuly židle, ale žádní lidé nepřišli. Až pak najednou spatřil prsty, které braly nože a vidličky a nabíraly si jídla na talíře, ale jinak nebylo vidět nic. Protože měl hlad a viděl všechna ta jídla, sedl si také k té tabuli, jedl s nimi a výborně mu chutnalo. Když se nasytil a ostatní také už vyprázdnili své mísy, tu náhle zhasla všechna světla. A v té černočerné tmě mu přilétlo něco jako políček na tvář. Tu řekl: „Stane-li se něco takového ještě jednou, tak začnu taky rozdávat.“ A když dostal políček podruhé, tak zároveň uhodil také. A tak to šlo

celou noc, nic nepřijal zadarmo, naopak štědře vracel a oháněl se kolem sebe, seč byl. Když se mlynář probudil, šel se na něho podívat a podivil se, že je ještě naživu, čeledín mu řekl: „Dosyta jsem se najedl, dostal jsem plno pohlavků, ale sám jsem jich také plno rozdal.“ Mlynář se zaradoval a řekl, že tím je mlýn vysvobozen, a nabízel mu za odměnu spoustu peněz. Ale mládenec řekl: „Peníze nechci, mám, co potřebuji.“ Pak vzal mouku na záda, šel domů a řekl správci, že splnil úkol a chce si teď vzít svou smluvenou odměnu. Jak to správce uslyšel, dostal teprve pořádný strach. Už se neovládl, přecházel po jizbě sem a tam a po čele mu stékaly potůčky potu. Pak otevřel okno, aby se nadýchal vzduchu. Ale než se vzpamatoval, dal mu čeledín takový kopanec, že vyletěl oknem do vzduchu a letěl a letěl, až zmizel všem z očí. Tu řekl čeledín správcově ženě: „Jestli se nevrátí, tak musíte druhý kopanec přijmout vy.“ — „Ne, ne,“ zvolala žena, „to bych nevydržela.“ A otevřela druhé okno, protože i jí stékaly po čele stružky potu. Tu jí dal čeledín kopanec, že také proletěla oknem ven, a protože byla lehčí, letěla ještě výš než její muž. Správce na ni volal: „Polet' sem ke mně!“ Ale ona mu odpovídala: „Polet' ty ke mně, já k tobě nemohu!“ A tak letěli vzduchem a nemohli jeden k druhému. Jestli tak ještě letí, to sám nevím. Ale mladý obr vzal svou železnou hůl a šel zas dál.

91. O MUŽÍČKOVĚ

Byl vám jednou jeden moc bohatý král a ten král měl tři dcery a ty chodily den co den na procházku do zámecké zahrady. A ten král, ten měl moc rád všechny možné ušlechtilé stromy. A jeden z těch stromů měl tak rád, že každého, kdo by z něho utrhl jedinké jablko, zaklel sto sáhů pod zem. A když tak přišel podzim, tu jablka na tom stromě zčervenala jako krev. A ty tři dcery chodily pod ten strom den co den a dívaly se, jestli náhodou z něho vítr nějaké jablko neshodil. Ale nikdy tam nenašly ani jedinké. A přitom byl ten strom tak obsypaný, že se div nezlomil, a větve mu visely až na zem. Nejmladší královské dcerce to dělalo takové laskominy, že povídá svým sestrám: „Náš tatínek nás má moc rád, než aby nás zaklel. Já myslím, že ta kletba platí jenom na cizí lidi.“ A vtom už to děvčátko utrhl veliké jablko, přiběhlo s ním k sestrám a řeklo: „Jen taky ochutnejte, sestřičky. Co jsem živa, ještě jsem si na ničem tak krásném nepochutnala.“ A tu si ty dvě královské dcerky také ukously z toho jablka a vtom se všechny tři propadly do země, jako by se nad nimi půda slehla. Ani kohout po nich nezakokrhal.

A když pak bylo poledne, chtěl je ten král zavolat ke stolu, ale ony nebyly nikde k nalezení. Hledal je a hledal, v zámku i na zahradě, ale nikde je nemohl najít. A byl z toho tak nešťastný, že dal po celé zemi rozhlásit, že kdo mu přivede nazpátek jeho dcery, ten dostane jednu z nich za ženu. A tu se vydalo mnoho statných mládenců do světa a hledali a hledali. Kdekdo měl totiž ty tři dívenky rád, protože byly ke každému vlídné a milé a byly všechny hezké jako obrázek. A tak se vydali do světa i tři mladí lovci.

A když tak šli asi osm dní, tak přišli k jednomu velikému zámku a v tom zámku byly uvnitř samé krásné komnaty a v jednom sále byl uprostřed stůl a na něm samá ta nejchutnější jídla. A ta byla ještě teplá, že se z nich kouřilo. Jenomže v celém zámku nebylo vidět ani slyšet živou dušičku. A tak čekali ještě dobrého půl dne, a ta jídla zůstala stále tak horká a stále se z nich kouřilo. Tři mládenci byli nakonec tak hladoví, že se k tomu stolu usadili a pustili se do těch jídel. A pak se domluvili, že v tom zámku zůstanou bydlet a že budou losovat, který z nich zůstane v domě, a ti druzí dva že půjdou ty tři dcery hledat. Tak to taky udělali a los padl na nejstaršího. Na druhý den šli ti dva mladší hledat a ten nejstarší, ten musel zůstat doma. V poledne kde se vzal tu se vzal takový malinkatý mužiček a prosil o kousíček pečinky. Mládenec vzal z toho, co tam našli, a ukrojil mu pěkný kus přes celou pečení. A když mu ho chtěl dát, nechal ho mužiček upadnout na zem a řekl, aby byl tak hodný a zase mu ho podal.

Mládenec to chtěl udělat a sehnul se, ale vtom vzal mužiček hůl, popadl milého mládence za vlasy a pořádně mu natloukl. Na druhý den zůstal doma ten druhý, a tomu se nevedlo o nic líp. Když pak ti dva druzí přišli večer domů, ptal se ten nejstarší toho druhého: „Tak co, jakpak se ti vedlo?“ — „Ach jejej, mně se vedlo zle.“ A tu si navzájem postěžovali, ale nejmladšímu neřekli o ničem ani slůvko, protože ho neměli rádi a vždycky mu říkali jenom hloupý Janek, protože se neuměl pořádně ve světě ohánět. Třetí den zůstal doma ten nejmladší. A tu přišel malinký mužiček znovu a zase ho prosil o kousíček pečeně, a když mu ho podal, hodil ho zase na zem a řekl, ať je tak hodný a zvedne mu ho zas. Tu povídá nejmladší tomu mužičkovi: „Cože! To si ten kousek nemůžeš zvednout sám! Když se neumíš postarat ani o své každodenní jídlo, pak si taky nezasloužíš, abys ho jedl!“ A tu se mužiček rozzlobil a řekl mu, že to udělat musí. Ale mládenec nebyl líný, popadl milého mužička a pořádně mu naprášil. Mužiček se dal do křiku a prosil: „Přestaň, přestaň, nech už mě být, když mě pustíš, tak ti povím, kde jsou královské dcery!“ Když to mládenec uslyšel, nechal mužička být a mužiček mu vyprávěl, že je jeden z těch nejstarších pidimužičků, kterých je asi na tisíc, a že když půjde s ním, tak že mu ukáže, kde ty královské dcery jsou. A tu ho zavedl ke hlubokánské studni, ale v té studni nebyla žádná voda. Mužiček mu řekl, že dobře ví, že to s ním jeho druhové nemyslí dobře, a že jestli chce vysvobodit královské dcerky, že to musí udělat sám. Oba starší braši že by sice taky rádi královské dcerky našli, jenomže nechtějí proto podstoupit žádnou námahu ani nebezpečí. Že musí vzít veliký košík a musí si do něho sednout s loveckým nožem a zvonečkem a nechat se spustit dolů. Tam že najde tři komnaty, v každé z nich že sedí jedna ze tří královských dcer a musí vískat draka s několika hlavami. Tomu drakovi že musí ty hlavy utít. Jakmile mu tohle všechno mužiček řekl, zmizel. A když pak přišel večer, vrátili se oba druzi a ptali se ho, jak že se mu vedlo, tak jim řekl: „Ale docela dobře.“ A že neviděl po celý den ani živáčka, jenom v poledne že k němu přišel takový maličký mužiček a ten že ho prosil o kousíček pečeně, a když mu ho podal, tak že ho ten mužiček nechal spadnout na zem a řekl mu, aby mu ho zase zvedl. A on že to nechtěl udělat a mužiček že se začal zlobit a hrozit, ale tomu že on nechtěl rozumět, a tak že mužičkovi natloukl. A tu že mu ten vousatý mužiček prozradil, kde jsou královské dcery. Tohle oba starší tak rozzlobilo, že zlostí zežloutli a zezelenali. Na druhý den ráno pak šli všichni společně k té studni a zase losovali, kdo si má do košíku sednout první, a tu padl los zase na nejstaršího. Tak si musel sednout do toho košíku a vzít si s sebou zvonek. „Když zazvoním,“ řekl, „tak mě musíte honem rychle vytáhnout zas nahoru.“ Když byl už kousek dole, tu zazvonil, a tak ho zase vytáhli nahoru. Pak si sedl do koše druhý a ten to udělal zrovna tak. Pak přišla řada na toho nejmladšího, a ten se nechal spustit až docela na dno. Když

vystoupil z koše, tu vzal svůj lovecký nůž a šel k těm prvním dveřím, stoupl si tam a poslouchal. A tu slyšel draka hlasitě chrápat. Pomalu otevřel dveře a tam seděla jedna královská dcera a na klíně jí leželo devět dračích hlav a ona je vískala. Mládenec vzal svůj dlouhý lovecký nůž, pořádně se rozmáchl a všech devět hlav padlo k zemi. Královská dcera vyskočila, objala ho kolem krku a zlíbala ho, a pak vzala svůj šperk, který byl z ryzího zlata, a zavěsila mu ho kolem šíje. A on pak šel k té druhé královské dceři, která musela vískat draka se sedmi hlavami, a tu taky takhle vysvobodil. A tu nejmladší, která musela vískat draka se čtyřmi hlavami, tu také. A pak se všechny tři společně radovaly a objímaly ho a líbaly. A pak hlasitě zazvonil, aby ho nahoře uslyšeli. Posadil královské dcery jednu po druhé do toho koše a nechal je všechny vytáhnout nahoru. A když pak přišla řada na něho, tu si znovu vzpomněl na mužíčková slova, že to s ním jeho druhové nemyslí dobře. A tak vzal veliký kámen, který tam ležel, a položil ho do koše a zazvonil. A když byl koš asi tak v polovině, přerázli oba falešníci nahoře provaz, a koš i s kamenem spadl zpátky na dno. A tu mysleli, že ten nejmladší je už mrtev, a tak utekli i s těmi třemi královskými dcerami. Ty jim musely odpřisáhnout, že řeknou svému otci, že je vysvobodili oni dva. A tak došli až ke králi. Ten nejmladší mládenec tam zatím smutně chodil těmi třemi komnatami a myslel si, že teď mu už nezbývá než umřít. Tu uviděl na stěně pověšenou píšťalu a řekl si: „Pročpak ty tu asi visíš, píšťaličko, tady přece nikomu nemůže být veselo?“ Prohlíží si i ty dračí hlavy a říká: „Vy už mi taky teď v ničem nemůžete pomoci.“ A tak bezpočtukrát přejde sem a tam, až je podlaha úplně uhlazená. Pomalu přichází na jiné myšlenky a tu sejme tu píšťalu se stěny a zapíská na ni. A tu se najednou z ničehož nic začnou do místnosti hrnout samí malincí mužíčkové a při každém tónu, který zapíská, přicházejí další. A tak píská tak dlouho, až je jich místnost k prasknutí plná. Všichni se ho ptají, co že si přeje, a tak jim řekne, že by rád zase zpátky na zem, na denní světlo. A tu ho všichni ti mužíčkové vezmou, každý za jeden vlas, co jich na hlavě má, a vyletí s ním nahoru až na zem. A když už je nahoře, tak se vydá rychle do královského zámku, kde se zrovna chystá svatba jedné z královských dcer. Mládenec zamíří rovnou cestou do komnaty, kde je král se svými třemi dcerami. Jakmile ho nejmladší králova dcera uvidí, rázem zůstane bez ducha. Král se na něho tak rozzlobí, že ho dá bez meškání vsadit do žaláře, protože myslí, že chtěl jeho dcerám nějak ublížit. Ale když se královská dcera zase vzpamatuje, tak za něho prosí a žadoní, aby ho král zase propustil. Král chce vědět proč, ale ona mu řekne, že to nesmí nikomu prozradit. A tak jí král poradí, aby to vyprávěla kamnům. A sám pak vyjde ven a za dveřmi všechno vyslechne. A tu dá oba falešníky pověsit na šibenici a tomu poctivému dá svou nejmladší dcerku za ženu: A já jsem měl botky skleněné, a když jsem pak kop do

kamene, udělalo to „cink“ a moje skleněné botičky byly pryč!

92. KRÁL ZE ZLATÉHO VRCHU

Byl jeden kupec a ten měl dvě děti, chlapce a děvčátko, a ti byli oba ještě tak malí, že neuměli sami chodit. Ten kupec vyslal na moře dvě vrchovatě naložené lodi, ve kterých byl všecken jeho majetek, a myslel si, že tím získá mnoho a mnoho peněz. A tu přišla zpráva, že se obě lodi potopily. A tak byl z boháče najednou úplně chudák a neměl už nic než jedno políčko za městem. Aby na své neštěstí trochu pozapomněl, vyšel si ven na to pole. A jak tam tak přecházel od meze k mezi, kde se vzal tu se vzal, stál před ním najednou malý černý mužiček a ptal se ho, proč je tak zasmušilý a co mu leží na srdci. Kupec řekl: „Kdybys mi mohl pomoci, rád bych ti to pověděl.“ — „Kdopak ví,“ odpověděl černý mužiček, „možná že ti pomohu.“ Tu mu kupec vyprávěl, že přišel na moři o celé své bohatství a že mu nezbylo nic než to jedno pole. „Tím se netrap,“ řekl mužiček, „když mi slíbíš, že to, co ti první narazí doma na nohu, mi za dvanáct let přivedeš sem na tohle místo, budeš mít peněz, kolik se ti zlíbí.“ Kupec si pomyslel: „Co jiného by to mohlo být než pes?“ Na svého malého synka nepomyslel, a proto svolil. Stvrdil mužíčkově úmluvu podpisem a pečetí a šel domů.

Když vešel do domu, měl z toho jeho synek takovou radost, že se přidržoval lavice, docupital k němu a pevně se ho chytil za nohy. Otec se ulekl, protože si v té chvíli vzpomněl na svůj slib, a viděl, co podepsal. Ale protože ještě nenašel ve svých truhlách a skříních žádné peníze, pomyslel si, že to byl od mužička pouhý žert. Za měsíc nato šel na půdu, aby tam posbíral staré cínové věci a prodal je, a našel tam velikou hromadu peněz. A tak měl zase po starostech, nakoupil zboží a zanedlouho byl zámožnější než předtím a s bohem i lidmi v dobrém vycházel. Jeho synek zatím vyrostl a byl chytrý a čilý. Čím víc se však blížily jeho dvanácté narozeniny, tím byl kupec ustaranější, takže se mu úzkost už zračila i na tváři. Synek se ho proto jednou zeptal, co mu je. Otec mu nechtěl říci, ale synek tak dlouho naléhal, až mu konečně řekl, že ho zaslíbil, netuše co slibuje, černému mužíčkově, aby dostal mnoho peněz. Že svůj slib stvrdil úpisem a pečetí a teď, jakmile uplyne dvanáct let, že ho musí mužíčkově vydat. Tu řekl synek: „Jen nemějte strach, otče, všechno bude zase dobré. Ten černý mužiček nade mnou nemá žádnou moc.“

Syn požádal duchovního, aby mu požehnal, a když nadešel čas, šel s otcem na pole. Tam udělal kruh a stoupl si s otcem do jeho středu. Černý mužiček přišel a řekl otci: „Přivedl jsi s sebou, cos mi slíbil?“ Kupec mlčel, ale syn se zeptal: „Co tady chceš?“ Tu řekl černý mužiček: „Mám co mluvit s tvým otcem,

a ne s tebou.“ Syn odpověděl: „Ty jsi mého otce zlákal a podvedl, vydej mi ten úpis!“ — „Ne,“ odmítl černý mužiček, „svého práva se nevzdám.“ Tak se ještě dlouho dohadovali a konečně se domluvili. Syn, který už nepatřil ani nepříteli, ani svému otci, měl si sednout do lodičky, která by stála na proudící vodě, otec ho měl vlastní nohou odstrčit a pak měl být syn ponechán proudu na pospas. Syn se s otcem rozloučil, sedl si do lodičky a otec ho musel vlastní nohou odstrčit. Loďka se převrátila, takže byla spodkem vzhůru a vnitřek byl ve vodě. A otec uvěřil, že jeho syn je ztracen, vrátil se domů a smutně na něho vzpomínal.

Ale loďka se nepotopila, plavala klidně dál a chlapec v ní bez nebezpečí seděl. A tak plynul po řece, až ho voda konečně zanesla k neznámému břehu. Vystoupil na pevnou zemi, uviděl před sebou krásný zámek a zamířil přímo k němu. Jakmile však vstoupil dovnitř, uviděl, že zámek je začarovaný. Procházel komnatami, ale všechny byly prázdné, až došel k poslední, kde ležel had stočený do klubíčka. Ale ten had, to byla začarovaná princezna. Měla velikou radost, že ho vidí, a řekla mu: „Konečně přicházíš, můj vysvoboditeli! Už dvanáct let jsem na tebe čekala. Celá říše je zakleta a ty ji musíš vysvobodit.“ — „Jak to mohu dokázat?“ zeptal se mládenec. „Dnes v noci přijde dvanáct černých mužů, ověčených řetězy, a ti se tě budou ptát, co tu děláš. Ty však mlč a neříkej jim ani slovo a nech je, ať s tebou dělají, co chtějí. Budou tě trýznit, bít a bodat, ale ty si to nech líbit a nepromluv ani slůvko. O půlnoci musejí zase odejít. Druhé noci přijde zase dalších dvanáct, třetí noci pak čtyřadvacet, kteří ti utnou hlavu. Ale o půlnoci jejich moc pomine, a když všechno vydržíš a nepromluvíš ani slovo, budu vysvobozena. Přijdu k tobě, mám láhev živé vody, kterou tě potru a ty obživneš a budeš zdrav jako předtím.“ — „Rád tě vysvobodím,“ řekl jinoch. A pak se stalo všechno tak, jak dívka řekla: černí muži z něho nevytáhli ani slůvko a třetí noci se had proměnil v krásnou princeznu, ta přišla s živou vodou a navrátila ho životu. Potom ho objala a políbila a celý zámek se rozjásal radostí. Oslavili svatbu a mládenec se stal králem ze Zlatého vrchu.

Tam potom spokojeně žili a mladá královna přivedla na svět krásného chlapce. Uplynulo už osm let, a tu si král vzpomněl na svého otce. Srdce se mu sevřelo, jak toužil podívat se k němu domů. Královna ho však nechtěla pustit a řekla: „Vím, že to bude mé neštěstí.“ Ale král tak dlouho naléhal, až svolila. Při loučení mu ještě dala kouzelný prsten a řekla mu: „Vezmi si ten prsten a navlékni si jej na prst, tak se ve chvílce octneš tam, kde si přeješ být. Jen mi musíš slíbit, že ho nepoužiješ k tomu, abys mne odtud přivolal k svému otci.“ Král jí to slíbil, navlékl si prsten na prst a přál si být doma za městem, kde bydlí jeho otec. V okamžiku se tam opravdu octl a chystal se vejít do města. Když však přišel před bránu, nechtěly ho strážce vpustit dovnitř, protože měl na sobě tak podivné a přitom bohaté a nádherné šaty. Tu přistoupil na vrch, na kterém

pásl ovčák své stádo, vyměnil si s ním šaty, oblékl si starý ovčácký kožich, a tak vešel nerušeně do města. Když přišel k svému otci, dal se mu poznat, ale ten ani trochu nevěřil, že je to jeho syn. „Měl jsem sice syna,“ řekl mu, „ale ten je už dávno mrtev.“ Ale když viděl, že je to chudý, potřebný ovčák, chtěl mu dát alespoň plný talíř jídla. Tu řekl ovčák svým rodičům: „Jsem opravdu váš syn. Copak nevíte o žádném znaménku na mém těle, podle kterého byste mě poznali?“ — „Ano,“ řekla matka, „naš syn měl pod pravou paží mateřské znaménko.“ Odhrnul si kožich a tu uviděli mateřské znaménko pod jeho pravou paží a už nepochybovali, že je to jejich syn. Potom jim vyprávěl, že je králem na Zlatém vrchu, princezna že je jeho ženou a že mají krásného sedmiletého chlapce. Tu řekl otec: „To jistě není pravda. Jakýpak jsi to král, když se tu touláš v rozedraném ovčáckém kožichu!“ Tu se syn rozzlobil, a než se rozpomněl na svůj slib, otočil prstenem a přál si aby oba, jeho žena i syn, byli u něho. V témž okamžiku se tam opravdu octli, ale královna naříkala a plakala a vyčítala mu, že porušil své slovo a že ji učinil nešťastnou. „Udělal jsem to nechťic a ne ze zlé vůle,“ řekl a domlouval jí. Tvářila se, jako by mu odpouštěla, ale měla v duši zlý úmysl.

Král ji zavedl ven za město na pole a ukázal jí říčku, na které odstrčil jeho otec loďku, když mu bylo dvanáct let. Pak jí řekl: „Jsem unaven, sedni si ke mně, rád bych si chvíli zdříml na tvém klíně.“ Položil jí hlavu na klín a ona ho chvíli hladila po vlasech, dokud neusnul. Když spal, stáhla nejprve prsten s jeho prstu, pak opatrně vytáhla zpod jeho hlavy nohu a nechala tam jen svůj střevíc. Pak vzala do náručí chlapce a přála si být zase ve svém království. Když se její muž probudil, ležel tam docela opuštěný, jeho žena i syn byli pryč a prsten také zmizel s prstu, jen střevíc tam ležel jako důkaz všeho. „Domů k rodičům se vrátit nesmíš,“ pomyslí si. „Řekli by, že jsi je předtím nějak očaroval. Seber se a jdi, dokud nedojdeš do své říše.“ A tak se vydal na cestu a šel, až došel k jedné hoře, před kterou stáli tři obři a hádali se, protože nevěděli, jak se podělit o dědictví po svém otci. Když ho spatřili, zavolali na něho a požádali ho, aby dědictví mezi ně rozdělil, protože on prý, jako všichni malí lidé, jistě má bystrý rozum. To dědictví, to byla šavle, která, když ji někdo vzal do ruky a řekl: „Všechny hlavy dolů, jenom moje ne!“, usekla v mžiku všem okolo hlavu. Za druhé to byl plášť, který dělal každého, kdo si ho oblékl, neviditelným. A za třetí pár bot, které odnesly každého, kdo si je obul, v mžiku tam, kde si přál být. Řekl obrům: „Dejte mi ty tři věci, ať mohu vyzkoušet, zda ještě neztratily svou moc.“ Tu mu dali plášť, a jakmile si jej oblékl, byl neviditelný a proměnil se v mouchu. Pak zase nabyl své podoby a řekl: „Plášť je dobrý, teď mi dejte meč.“ — „Ne, ten nedáme,“ řekli obři. „Kdybys řekl: ‚Všechny hlavy dolů, jenom moje ne!‘, tak bychom byli všichni o hlavu kratší, a jen ty bys tu svou ještě měl na krku.“ Ale

pak mu ho přece dali pod podmínkou, že ho vyzkouší na stromě. Udělal to, a meč v okamžiku rozštípl kmen stromu jako stéblo. Pak žádal ještě boty, ale obři řekli: „Ne, ty nedáme, kdyby sis je oblékl a přál si být tamhle na vrcholku té hory, tak bychom tu stáli a neměli bychom nic.“ — „Ne,“ řekl jim, „to neudělám.“ A tak mu dali i boty. A když už měl všechny tři věci, nemyslel na nic jiného než na svou ženu a dítě a řekl si jen tak pro sebe: „Kéž bych tak byl na Zlatém vrchu!“ V té chvíli zmizel obrům před očima, a tak bylo tedy jejich dědictví rozděleno. Když byl nedaleko zámku, uslyšel jásot, zvuky houslí a fléten a lidé mu řekli, že to jeho manželka slaví svatbu s jiným. Rozhněval se a řekl: „Falešnice, oklamala mne a opustila, když jsem usnul.“ Přehodil si přes rameno plášť a vešel neviditelný do zámku. V sále byla bohatě prostřená tabule a hosté jedli a pili, smáli se a žertovali. Jeho žena seděla uprostřed, v nádherných šatech na svém královském křesle a na hlavě měla korunu. Stoupl si za ni a nikdo ho neviděl. Když jí položili na talíř kousek masa, vzal ho a snědl. A když jí nalili sklenici vína, vzal ji a vypil. A tak jí stále předkládali jídlo a pití, ale ona ještě stále nic nesnědla, protože z talíře i z poháru všechno ihned zmizelo. Rozhněvalo ji to a zastyděla se, pak vstala, šla do své komnaty a dala se do pláče. Ale on ji následoval i tam. Tu řekla: „Má mne v moci ďábel, anebo můj vysvoboditel nikdy nepřišel?“ Tu ji uhodil do tváře a řekl: „Tvůj vysvoboditel že nikdy nepřišel? Je tu a má tě v moci, ty podvodnice. Zasloužil jsem si to od tebe?“ Pak se učinil viditelným, šel do sálu a zvolal: „Je po svatbě, pravý král se vrátil!“ Králové, knížata a rádci, kteří tam byli shromážděni, se pošklebovali a vysmáli se mu. Ale on dlouho nemluvil. Řekl jen: „Tak půjdete ven nebo ne?“ Chtěli ho chytit a sáпали se na něho, ale on vytasil svůj meč a řekl: „Všechny hlavy dolů, jenom moje ne!“ Tu se skutálely všechny hlavy na zem a on tam zůstal samojediný jako vítěz. A tak byl přece znovu králem ze Zlatého vrchu.

93. VRÁNA

Byla jednou jedna královna a ta měla dcerušku, která byla ještě malá a neuměla sama chodit. Královna ji musela nosit na ruce, jednou bylo děvčátko velmi neposlušné, a ať říkala matka cokoliv, ani na chvíli se neuklidnilo. Tu ztratila královna trpělivost, otevřela okno, a protože kolem zámku poletovaly právě vrány, řekla: „Kéž by ses tak proměnila ve vránu a odletěla, konečně bych měla klid.“ Sotva to vyřkla, proměnilo se děvčátko ve vránu a odlétlo jí z náruče oknem ven. Letělo do temného lesa a dlouhý čas tam zůstalo a rodiče o něm nic nevěděli. Za nějakou dobu šel tím lesem jeden muž, slyšel krákat vrány a šel za hlasem. A když přišel blíž, řekla jedna z vran: „Narodila jsem se jako královská dcera a byla jsem zakleta. Ale ty mě můžeš vysvobodit.“ — „Co mám udělat?“ zeptal se muž. Vrána odpověděla: „Jdi hlouběji do lesa, tam najdeš domek a v něm bude sedět stařena. Bude ti nabízet jídlo a pití, ale ty si od ní nesmíš nic vzít. Kdybys něco snědl nebo vypil, upadl bys do hlubokého spánku a nemohl bys mě vysvobodit. V zahradě za domkem je velká hromada kůry, tam musíš stát a čekat na mě. Po tři dny za sebou k tobě každé poledne ve dvě hodiny přijedu vozem. První den do něho budou zapřažení čtyři bílí hřebci, druhý den čtyři ohniví a třetí den čtyři černí. Ty však nesmíš usnout, jakmile nebudeš v té chvíli bdít, nebudu osvobozena.“ Muž jí slíbil, že udělá všechno, co žádá. Ale vrána řekla: „Ach ne, já vím předem, že mě nevysvobodíš, že si od stařeny něco vezmeš.“ Tu jí muž slíbil ještě jednou, že se opravdu ničeho ani nedotkne, ani jídla ani pití. Ale jakmile vešel do domku, stařena k němu přistoupila a řekla: „Ubohý muži, jak jste zesláblý. Pojd'te a osvěžte se, jezte a pijte.“ — „Ne,“ řekl muž, „nechci jíst ani pít.“ Ale stařena mu nedala pokoj a neustále ho pobízela: „Když už nechcete jíst, tak se alespoň napijte z poháru, pro jednu se nic nestane.“ Tu se muž dal přemluvit a napil se. Odpoledne před druhou hodinou vyšel ven do zahrady, stoupl si na hromadu kůry a chtěl čekat na vránu. Jak tam stál, přepadla ho náhle taková únava, že se nedokázal přemoci a na chvíli ulehl. Snažil se, aby neusnul. Ale jakmile si lehl, už se mu víčka sama zavřela a on usnul. A spal tak tvrdě, že by ho bylo nic na světě neprobudilo. Ve dvě hodiny přijela vrána ve voze se čtyřmi bělouši, ale byla již smutná a řekla si: „Vím, že jistě spí.“ A když vešla do zahrady, muž tam ležel na hromadě kůry a spal. Vystoupila z vozu, šla k němu, zatřásla jím a volala na něho, ale muž se neprobudil. Na druhý den v poledne přišla stařena zase a přinesla mu jídlo a pití, on to však nechtěl přijmout. Stařena mu nedala pokoje a tak dlouho mu domlouvala, až se přece jen z poháru napil. Před druhou hodinou vyšel zase do

zahrady ke hromadě kůry a chtěl tam čekat na vránu. Náhle však pocítil únavu, že už se neudržel na nohou. Nemohl si pomoci, musel si lehnout a ihned tvrdě usnul. Když vrána přijížděla na voze se čtyřmi ryzáky, byla již smutná a říkala si: „Vím, že jistě spí.“ Šla k němu, ale on tam ležel a spal a nebyl k probuzení. Třetího dne se ho stařena ptala, co že to má znamenat, proč nechce jíst ani pít, jestli snad chce zemřít hlady? Odpověděl jí: „Nechci a nesmím nic jíst ani pít.“ Ale ona před něho postavila mísu s jídlem a pohár vína. A když muž ucítil vůni vína, neodolal a napil se. Když pak nadešel čas, vyšel do zahrady ke hromadě kůry a čekal na královskou dceru. Přepadla ho však ještě větší únava než oba předešlé dny, a tak si lehl a usnul tak tvrdě, jako by se byl v kámen proměnil. Ve dvě hodiny přijela vrána se čtyřmi vraníky ve voze, který byl celý černý. Byla již velmi smutná a říkala si: „Vím, že jistě spí a že mě nemůže vysvobodit.“ Když přišla až k němu, muž tam ležel a tvrdě spal. Zatřásla jím, volala ho, ale probudit ho nedokázala. Tu vedle něho položila skývu chleba, kus masa a do třetice láhev vína a z toho všeho si mohl brát, kolik chtěl, a nikdy toho nebylo. Pak si sňala s prstu zlatý prsten a navlékla ho muži na prst. Do toho prstenu bylo vyryto její jméno. Nakonec položila vedle něho ještě dopis, ve kterém stálo, co všechno mu dala a že toho nikdy neubude, a stálo tam také: „Vidím, že mne takhle vysvobodit nedovedeš. Chceš-li mne však přesto vysvobodit, vydej se do zlatého zámku Strombergu, který ti patří, to jistě vím.“ A když mu to všechno dala, vsedla do svého černého vozu a jela do zlatého zámku Strombergu.

Když se muž probudil a viděl, že všechno zaspal, upřímně zesmutněl a řekl si: „Teď už jistě tudy projela, a já jsem ji nevysvobodil.“ A tu mu padly do očí všechny ty věci, co vedle něho ležely, a přečetl si i dopis, ve kterém stálo, jak se to všechno zběhlo. A tak se vypravil na cestu do zlatého zámku Strombergu, jenomže nevěděl, kde ten zámek je. Už dlouho tak bloudil světem, když jednou zašel do hlubokého lesa a čtrnáct dní jím šel a nemohl dojít na jeho kraj. Byl zase večer a muž byl tak unaven, že si lehl do jednoho keře a usnul. Na druhý den šel dál a večer, když zase chtěl ulehnout do keře, uslyšel takový nářek a bédování, že nemohl usnout. A když nadešla doba, kdy lidé rozsvěcují světla, zahlédl v dálce nějaký záblesk. Vstal a vydal se za ním. Tak přišel k domku, který vypadal docela maličký, protože před ním stál ohromný obr. Muž si pomyslně: „Zajdeš-li dovnitř a obr tě zahlédne, tak je v tu chvíli s tebou konec.“ Konečně si však dodal odvahy a přistoupil blíž. Když ho obr zahlédl, řekl: „To je dobře, že jdeš. Už dlouho jsem nic nejedl, sním tě rovnou k večeři.“ — „Raději toho nech,“ odpověděl muž. „Nemám rád, když mě někdo jí. Jestli se chceš najíst, mám tu dost, abych tě nasýtil.“ — „Jestli je to pravda,“ řekl obr, „tak můžeš zůstat klidný. Chtěl jsem tě sníst jenom proto, že nemám nic jiného.“ A tak šli, sedli si ke stolu a muž vytáhl chleba, víno a maso, ze kterých nikdy

neubývalo. „Tohle si dám líbit,“ řekl obr a jedl, až mu za ušima lupalo. Když se nasytil, řekl mu muž: „Nemohl bys mi říct, kde je zlatý zámek Stromberg?“ — „Podívám se na svou mapu,“ řekl obr. „Tam najdeš všechna města, vesnice i domy.“ Přinesl mapu, kterou měl v jizbě, a hledal zámek, ale zámek tam nebyl. „Nic nevádí,“ řekl. „Mám nahoře ve skříni ještě větší mapy, podíváme se na ně.“ Ale i to bylo marné. Muž se chtěl už rozloučit, ale obr ho prosil, aby ještě několik dnů počkal, až se vrátí jeho bratr, který šel pro zásoby jídla. Když se obrův bratr vrátil, ptali se ho na zlatý zámek Stromberg, a on odpověděl: „Až se dosyta najím, podívám se na mapu.“ Potom s nimi vyšel nahoru do své komory a hledali na jeho mapě, ale zámek najít nemohli. Obr přinesl ještě jiné staré mapy a hledali tak dlouho, až konečně zlatý zámek Stromberg našli. Jenomže byl mnoho tisíc mil daleko odtud. „Jak se tam dostanu?“ povzdychl si muž. Obr mu řekl: „Mám dvě hodiny času, zanesu tě až do blízkosti zámku, ale pak se zas musím vrátit domů, nakrmit naše dítě.“ A tak zanesl obr muže asi na sto hodin cesty k zámku a řekl: „Zbytek cesty už můžeš ujít sám.“ Pak se obrátil a odešel. Muž putoval dnem i nocí dál, až konečně došel k zlatému zámku Strombergu. Zámek stál však na skleněném vrchu. Vtom uviděl, jak skleněný vrch objíždí zakletá princezna ve svém voze. Objela ho a vešla dovnitř. Muž se zaradoval, když ji spatřil, a chtěl vyjít nahoru k ní. Ale ať se snažil jak chtěl, pokaždé zase sklouzl po skle dolů. Když viděl, že se k ní nedostane, zesmutněl docela a řekl si: Zůstanu tady dole a budu na ni čekat.“ Vystavěl si tam chaloupku a seděl v ní celý rok a den co den viděl princeznu, jak objíždí zámek, ale nemohl za ní nahoru.

Jednou tak ze své chýše uviděl, jak se perou tři loupežníci, a křikl na ně: „Pánbůh s vámi!“ Loupežníci se zarazili, ale když nikoho neviděli, dali se znovu do rvačky a bili se hlava nehlava. Tu zvolal muž podruhé: „Pánbůh s vámi!“ Loupežníci zase přestali, rozhlíželi se, ale protože nikoho neviděli, rvali se znovu dál. Tu zavolal muž potřetí: „Pánbůh s vámi!“ a pomyslně si: „Musíš se podívat, co tam ti tři mají.“ Šel k nim a zeptal se jich, proč se navzájem tak bijí. Tu řekl jeden, že našel hůl, kterou stačí zabouchat na dveře, a dveře se rozlétnou. Druhý řekl, že našel plášť, jehož pomocí se každý stane neviditelným. A třetí řekl, že chytil koně, na kterém se může jet všude, i po skleněném vrchu. A teď nikdo z nich neví, mají-li si ty věci nechat společně, nebo mají-li se rozejít. Muž řekl: „Já vám ty tři věci vyměním. Peníze sice nemám, ale zato mám jiné věci, které jsou cennější. Jenom si musím všechno nejdřív vyzkoušet, abych se přesvědčil, jestli jste mi řekli pravdu.“ Tu mu dovolili, aby vsedl na koně, přehodili mu přes ramena ten plášť a do ruky mu dali tu hůl. A když to všechno měl, už ho neviděli, protože se i s koněm stal neviditelným. Tu jim pořádně natloukl a křikl na ně: „Tak, vy hlupáci neohrabaní, teď máte, co vám patří. Jste

spokojeni?“ Pak vyjel na skleněný vrch, a když přijel až na vrcholek zámku, zámek byl zavřený. Uhodil holí na bránu a ta se ihned rozlétla. Vešel dovnitř a vyšel po schodech až docela nahoru do sálu. Tam seděla princezna a v ruce držela zlatý pohár s vínem. Nemohla ho však zahlédnout, protože měl stále na sobě plášť. Když došel až k ní, svlékl s prstu prsten, který mu darovala, a vhodil jí ho do poháru, až to zazvonilo. Tu princezna zvolala: „To je můj prsten! Pak tady musí být i muž, který mě vysvobodí!“ Hledali v celém zámku, a nenašli ho. On zatím vyšel ze zámku, sedl na koně a odhodil plášť. A když vyšli všichni před bránu, spatřili ho a jásali radostí. Seskočil s koně a sevřel královskou dceru do náruče. Ta ho políbila a řekla mu: „Tentokrát jsi mě vysvobodil. Zítří oslavíme svatbu.“

94. CHYTRÁ CHALUPNICKÁ DCERKA

Byl jednou jeden chudý chalupník a ten neměl žádné pole, jenom malou chaloupku a jednu jedinou dceru. Tu mu dcera řekla: „Měli bychom pana krále poprosit o kus půdy.“ Protože král jejich chudobu znal, daroval jim kousek louky. Dcerka s otcem ji začali rýt a obdělávat, aby do ní mohli zasít trochu obilí a všeličehos jiného. Když měli políčko už skorem zryto, našli pojednou v zemi moždíř z ryzího zlata. „Poslyš, dcero,“ řekl otec dívce. „Když byl pán tak milostivý a daroval nám to pole, musíme mu za to ten moždíř odevzdat.“ — Ale dcera nesouhlasila a řekla: „Když máme, tatínku, moždíř, a nemáme k němu paličku, musíme tu paličku také najít. Proto o tom radši nikomu neříkejte.“ Ale otec ji nechtěl poslechnout, vzal moždíř, zanesl ho panu králi a řekl, že ho našel na louce a aby si ho pan král vzal jako důkaz úcty. Král vzal moždíř a zeptal se chalupníka, nenašel-li nic jiného. „Ne,“ odpověděl chalupník. A tu mu král nařídil, aby opatřil také paličku. Chalupník řekl, že paličku nenašli, ale to mu nepomohlo o nic víc, než kdyby to byl vykřikl do větru. Vsadili ho do vězení a měl tam sedět tak dlouho, dokud paličku neopatří. Sloužící mu denně museli přinášet vodu a chleba, co jiného taky kdo ve vězení dostává, a tu slyšeli, jak muž neustále běduje: „Ach, proč jen jsem neposlechl svou dcerku! Achich ach, proč jen jsem neposlechl svou dcerku!“ Tu šli sloužící ke králi a vyprávěli mu, že vězeň neustále nařiká: „Ach, proč jen jsem neposlechl svou dcerku!“ a že nechce jíst a pít. Král poručil sloužícím, aby vězně přivedli k němu. A tu se ho král zeptal, proč bez ustání nařiká: „Ach, proč jen jsem neposlechl svou dcerku!“ — „Co řekla tehdy vaše dcera?“ dodal král. „Řekla, že vám moždíř nemám nosit, jinak že budu muset opatřit také paličku.“ — „Když máte tak chytrou dceru, přiveďte ji někdy na zámek!“ A tak musela chalupníková dcera přijít ke králi a ten se jí zeptal, je-li opravdu tak chytrá, a řekl jí, že jí tedy dá hádanku. Když ji uhodne, že si ji vezme za ženu. Tu řekla hned, že ano, že by to ráda uhodla. Král jí řekl: „Přijď ke mně ne oblečená a ne nahá, ne pěšky a ne na voze, ne po cestě a ne vedle cesty. A když to dokážeš, ožením se s tebou.“ Chalupníková dcera šla domů, svlékla se úplně do naha, takže nebyla oblečená. Pak vzala velkou rybářskou síť, sedla si do ní a celou ji kolem sebe omotala, takže nebyla nahá. Za peníze si půjčila osla a přivázala mu rybářskou síť na ocas, takže ji za sebou musel táhnout a ona ani nejela na voze, ani nešla pěšky. Osel ji musel táhnout ve vyjeté brázdě tak, že se jen palcem dotýkala země a že to nebylo ani po cestě, ani mimo cestu. A když se tak dostala ke králi, řekl jí, že hádanku uhodla a že je tedy podmínka splněna. Propustil jejího otce ze žaláře,

vzal si ji k sobě na zámek jako svou ženu a dal jí všechnen královský majetek.

Tak uplynulo mnoho let. Král se jednou vypravil na přehlídku stráží a tu se stalo, že před zámek zastavili své vozy sedláci, kteří prodávali dřevo. Někteří měli zapřažené voly, někteří koně. Byl tam také jeden sedlák, který měl tři koně. Jedna klisna měla malé hříbátko. A to odběhlo a lehlo si mezi dva voly, kteří stáli u vozu. Když se pak sedláci shromáždili, začali se hádat, prát a křičet. Sedlák, který měl ty dva voly, si chtěl hříbě nechat a tvrdil, že to hříbě vrhli jeho voli. A druhý zase tvrdil, že ne, že to je hříbě jeho koní a že patří jemu. Spor se donesl až ke králi a ten rozhodl, že hříbě má zůstat tam, kde leželo. A tak je dostal sedlák s volským spřežením, kterému nepatřilo. Druhý sedlák odešel, bědoval a plakal nad svým hříbátkem. Doslechl se však, jak je královna milostivá a že také pochází z chudé chalupnické rodiny. Šel tedy k ní a prosil ji, ať mu nějak poradí, jak by dostal své hříbě zpátky. Královna řekla: „Ano, když mi slíbíte, že mě neprozradíte, řeknu vám to. Zítra ráno, až bude král přehlížet svou stráž, postavte se doprostřed cesty, kterou musí jít. Vezměte si velkou rybářskou síť a dělejte, jako byste lovil ryby. A lovte tak stále a vytřepávejte síť, jako byste ji měl plnou.“

Poradila mu také, co má říkat, až se ho král bude vyptávat. A tak na druhý den stál ten sedlák uprostřed cesty a rybařil na suchu. Když šel král kolem a uviděl ho, poslal k němu svého běžce, aby se ho zeptal, co tam ten bláznivý chlapík dělá. „Lovím ryby,“ odpověděl muž. Běžec se ho ptal, jak může lovit ryby, když tam není žádná voda. Sedlák odpověděl: „Když mohou dva volové dostat hříbátko, tak mohu i já zrovna tak dobře lovit ryby na suchu.“ Běžec šel a vyřídil králi odpověď. Král si dal sedláka zavolat a řekl mu, že tenhle nápad jistě nemá z vlastní hlavy, a chtěl na místě vědět, kdo mu to poradil. Ale sedlák to nechtěl prozradit a stále se jen dušoval, že na to přišel opravdu sám. Položili ho na snop slámy a tak dlouho ho bili a vychlovali, až konečně přiznal, že to má od paní královny. Když se král vrátil domů, řekl ženě: „Proč jsi ke mně tak falešná? Nechci tě už za ženu. Tvoje doba vypršela, vrať se zas tam, odkud jsi přišla, do své rodné chalupy.“ Ale jedno jí dovolil, aby si s sebou na rozloučenou vzala to, co má v zámku nejmilejšího a nejlepšího. „Ano, milý muži,“ odpověděla mu. „Udělám, co mi přikazuješ.“ Padla mu do náruče, líbala ho a říkala mu, že se s ním chce rozloučit. Pak nařídila, aby přinesli silný uspávací nápoj, že se s ním chce na rozloučenou napít. Král se napil zhluboka, ona však polkla jen docela malý doušek. Brzy potom král tvrdě usnul. Když to viděla, zavolala královna sluhu, vzala pěkné bílé prostěradlo, krále do něho zabalila a sluhové ho museli odnést do vozu, který stál před branou. Královna s ním pak odjela do rodného domku. Tam ho uložila do své postele a král spal celý den a celou noc. A když se probudil, rozhlížel se a řekl: „Ach božínku, kde to vlastně jsem? Volal na své

sluhy, ale žádný z nich tam nebyl. Konečně přišla k posteli jeho žena a řekla: „Milý pane králi, sám jste mi dovolil, abych, si vzala ze zámku to, co mám nejmilejšího a nejkrásnějšího. A protože nemám nic lepšího a milejšího nad tebe, králi, tak jsem si vzala s sebou tebe.“ Králi vstoupily slzy do očí a řekl: „Milá ženo, ty budeš patřit navždy mně a já tobě.“ A vzal ji s sebou zase do královského zámku a dal se s ní znovu oddat. A možná že tam spolu žijí ještě dodnes.

Byli jednou jeden sedlák a jedna selka, a tu selku, tu moc rád vídal farář ze vsi a stále si jen přál, aby se s tou selkou alespoň jednou mohl těšit celý den. No a té selce to nebylo proti mysli. No a jednou tak řekl té selce: „Ty moje milá selčičko, já jsem na něco přišel, už vím, jak bychom se spolu oba alespoň jednou celý den potěšili. Víš ty co? Ve středu si lehneš do postele a řekneš svému muži, že tě souží nemoc, a budeš přitom jaksepatří naříkat a bědovat. A to budeš dělat až do neděle, kdy já mám kázání. A já pak budu kázat, že kdo má doma nemocné dítě, nemocného muže, nemocnou ženu, nemocného otce, nemocnou matku, nemocnou sestru, bratra nebo koho ještě, ten že se musí vydat na pouť až k svatému kopečku, kde se za krejcar dostane vavřínové listí, a po tom že se nemocné dítě, nemocný muž, nemocná žena, nemocný otec, nemocná matka, nemocná sestra, bratr a kdo všechno ještě v té samé chvílce uzdraví.“

„Tak to určitě udělám,“ povídá na to selka. No a hned ve středu si tedy lehla do postele a naříkala a bědovala až až, a její muž jí snesl všechno, co jen znal, ale to všechno zkrátka nic nepomohlo. A když přišla neděle, řekla selka: „Je mi sice tak zle, jako bych měla v tu chvíli vypustit duši, ale jedno bych si ještě před smrtí přála. Hrozně bych si přála slyšet kázání pana faráře, co dneska bude mít.“ — „Jejej, holčičko,“ vylekal se sedlák, „to mi nedělej, mohlo by se ti udělat ještě hůř, kdybys vstala. Podívej, já půjdu na to kázání sám a budu dávat dobrý pozor, a až se vrátím, řeknu ti do puntíku všecko, co panáček říkal.“ — „No tak tedy jdi,“ řekla na to selka, „a dávej dobrý pozor, a až se vrátíš, povíš mi všecičko, co tam uslyšíš.“ No a tak se ten sedlák vypravil na kázání, a když začal pan farář kázat, tak tedy povídal, že když má někdo doma nemocné dítě, nemocného muže, nemocnou ženu, nemocného otce, nemocnou matku, nemocnou sestru, bratra, nebo koho ještě doma má, že kdyby šel na pouť ke svatému kopečku, kde stojí vavřínové listí jenom krejcar, tak se mu to nemocné dítě, ten nemocný muž, ta nemocná žena, ten nemocný otec, ta nemocná matka, ta nemocná sestra nebo bratr, nebo koho to ještě doma má, v té samé chvílce uzdraví. A kdo by se na tu pouť chtěl vydat, ten aby po mši přišel za ním, že mu dá pytel na listí a ten krejcar. Nikdo se tak nezaradoval jako ten sedlák a po mši utíkal hned za farářem, no a ten mu teda dal ten pytel a ten krejcar. Pak šel sedlák domů a už ve dveřích volal: „Hejsasa, milá ženuško, to už jako bys zrovna byla uzdravená!

Panáček dneska kázal, že kdo má nemocné dítě, nemocného muže, nemocnou ženu, nemocného otce, nemocnou matku, nemocnou sestru nebo bratra, nebo koho ještě v domě má, a vydá se na pouť na svatý kopeček, kde je vavřínové listí za krejcar, tomu že se to nemocné dítě, ten nemocný muž, ta nemocná žena, ten nemocný otec, ta nemocná matka, ta nemocná sestra a bratr, a koho ještě v domě má, v té samé chvílce uzdraví. A já jsem si tadyhle už vzal od panáčka pytel na to vavřínové listí a ten krejcar a hned se na tu pouť vypravím, abys byla o to dřív zase zdravá.“ Tak to řekl ten sedlák a odešel. Ale sotva vytáhl paty z domu, už byla ta selka jako rybička a za chvíli už tam byl ten farář. Ale teď nechme ty dva být a pojďme s naším sedlákem. Ten pospíchal, seč mu nohy stačily, aby už co nejdřív došel k tomu svatému kopečku, a jak tak jde a jde, potká svého kmotříčka. Ten jeho kmotr, ten prodával vejce, a zrovna se vracel z trhu, kde ta svá vejce prodal. „Pozdrav tě pánbůh,“ řekl mu kmotr, „kam tak honem, milý kmotřenče?“ — „Až na věky ámen,“ odpověděl mu sedlák. „Postonává mi žena a dneska jsem zrovna šel na kázání našeho panáčka a ten povídal, kdo má doma nemocné dítě, nemocného muže, nemocnou ženu, nemocného otce, nemocnou matku, nemocnou sestru, bratra, nebo koho ještě doma má, a kdo se vypraví na pouť na svatý kopeček, kde je vavřínové listí za krejcar, tomu že se to nemocné dítě, ten nemocný muž, ta nemocná žena, ten nemocný otec, ta nemocná matka, ta nemocná sestra a bratr, nebo koho ještě doma má, v té samé chvílce uzdraví. A tak jsem si od panáčka vzal pytel na to vavřínové listí a ten krejcar, no a teď teda jdu na tu pouť.“ — „Ale jdi, kmotřenče,“ řekl kmotr sedlákovi. „To jsi tak zabeďněný, že něčemu takovému můžeš uvěřit? Víš ty, co se děje? Ten panáček by se jistojistě rád potěšil celý den o samotě s tvou ženou, no a tak to zkrátka na sedláka nastražili, abys jim v domě nepřekážel.“ — „Jemináčku,“ hekl sedlák. „To bych namoutě rád věděl, jestli tohle je pravda.“ — „Víš ty co,“ řekl na to kmotr. „Vlez si do mé nůše na vejce, donesu tě domů a tak to nejlíp na vlastní oči uvidíš.“ No, a tak to taky udělali. Sedlák si vlezl svému kmotru do nůše a kmotr ho tak nesl domů. A když přišli domů, a jejej, tam už bylo veselo! To už selka zařízla skoro všechno, co běhalo po dvoře, a upekla i koláč, no a pan farář už byl tam a přinesl si s sebou housličky. A vtom zaklepal kmotříček a selka zevnitř volala, kdo že to venku je. „I to jsem já, kmotřenko,“ odpověděl kmotříček. „Že mě tu necháš dneska na noc, neprodal jsem na trhu vejce, no a tak je musím zase donést domů, a jsou tak těžká, že už dál nemůžu, a pak je už taky tma.“ — „No to je tak, kmotříčku,“ povídá na to selka. „Přišel jste mi zrovna nevhod. No, ale když už to jinak nejde, tak teda pojďte dovnitř a posaďte se tamhle ke kamnům.“ A tak se kmotříček usadil i s tím svým košem na lavici u kamen. A ten farář i ta selka, ti se dobře bavili. Když byli v nejlepším, farář spustil: „Selčičko kočičko, ty přece umíš tak pěkně zpívat, zanotuj pro mne

nějakou.“ — „Ale kdežpak,“ povídá selka, „teď já už zpívat neumím. To když jsem bývala mladá, to jsem jich uměla, ale to už je všechno dávno pryč.“ — „Jenom ty mi zazpívej,“ zase na to farář, „aspoň jednu písničku!“ No a tak si ta selka přece jenom dala říct a spustila:

*„Mužička já jsem se moc chytře zbavila,
na svatý kopeček já jsem ho poslala.“*

A na to spustil farář:

*„Kéž by tam sedláček celý rok zůstat chtěl!
Pytel i krejcar bych tuze rád oželel.
Aleluja!“*

A vtom spustil i kmotříček tam vzadu na té lavici a zanotoval taky (ale to vám ještě honem musím prozradit, že tomu sedláku říkali Barnabáš) — no tak ten kmotr zanotoval:

*„Copak ty, rozmilý Barnabáši,
cože ty děláš tam vzadu v koši?
Aleluja!“*

A tu se do toho vložil i ten sedlák a spustil z koše:

*„Už mám těch písniček namoutě dost!
Nač mě má ještě dál skrývat ten koš!“*

Vyskočil z koše ven a vyprášil milému panáčkovi tak důkladně fráček, že nestačil upalovat.

96. O TŘECH PTÁČCÍCH

Je tomu už možná tisíc let a snad ještě víc, kdy v téhle zemi byli sami malí králové. A žil tu taky u Keuterbergu jeden, který hrozně rád jezdil na lov. A když tak jednou vyrazil se svými lovci ze zámku, pásala v údolí tři děvčata krávy. A když uviděla krále s tou jeho velkou družinou, tak zavolala ta nejstarší na druhé a ukázala na krále: „Halí, halí! Jestli tohohle nedostanu, tak nechci nikoho!“ Druhá jí odpověděla z druhé strany vršku a ukázala na toho, co šel po králově pravici: „Halí, halí! Jestli tohohle nedostanu, tak nechci nikoho!“ A tu zvolala i ta nejmladší a ukázala na toho, co šel po králově levici: „Halí, halí! Jestli tohohle nedostanu, tak nechci nikoho!“ Ti dva druzí, to byli ale královi ministři. Král to všecinko slyšel, a když se vrátil z honitby domů, zavolal si ta tři děvčata k sobě a ptal se jich, co to tam včera u hory říkaly. Dívky mu to ale nechtěly říct. A tak se král zeptal té nejstarší, jestli by ho snad nechtěla dostat za muže? A ona řekla ano a obě její sestry se provdaly za ty oba ministry, protože byly všechny tři krásné a svěží a nejhezčí z nich byla ta královna, protože ta měla vlasy žluté jako vosk.

Obě sestry však neměly žádné děti, a tak když jednou král musel odjet na dalekou cestu, zavolal je ke královně, aby se o ni postaraly, protože čekala zrovna v té době děťátko. Královně se pak narodil synáček a ten měl uprostřed čela ohnivě rudou hvězdu. Když to obě sestry uviděly, chtěly hezkého chlapečka hodit do vody. A zrovna když ho tam hodily, letěl ve výši malý ptáček a ten zpíval:

*„Na smrt jsi se připravil,
s živobytím rozloučil,
chlapečku ty nevinný?
Proč máš zemřít zrovna ty?“*

Obě sestry to uslyšely a roztřásl je strach a hleděly se honem honem odtamtud dostat. Když se král vrátil domů, řekly mu, že královna přivedla na svět štěně. A tu řekl král: „Co bůh činí, dobře činí.“

Ale tam u té vody bydlel rybář a ten milého chlapečka zase vylovil, dokud byl ještě živý. A protože jeho žena neměla žádné děti, chlapečka si nechali. Za rok nato král zase odjel a královna zase přivedla na svět chlapečka. Obě falešné sestry ho zase vzaly a také ho hodily do vody.

V té chvíli zrovna vyletěl do výše ptáček a zpíval:

*„Na smrt jsi se připravil,
s živobytím rozloučil,
chlapečku ty nevinný?
Proč máš umřít zrovna ty?“*

A když král se potom vrátil domů, řekly mu, že královna zase přivedla na svět štěně, a on zase řekl: „Co bůh činí, dobře činí.“ Ale rybář vylovil i toho druhého chlapečka z vody a vychoval ho.

Potom jednou král zase odcestoval a královně se narodila dceruška, a tu ty falešné sestry také hodily do vody. Tu zase vyletěl ptáček do výšky a zpíval:

*„Na smrt jsi se připravila,
s živobytím rozloučila,
holčičko ty něžná, milá?
Proč máš umřít také ty?“*

A když se pak král vrátil zase domů, řekly mu, že královna přivedla na svět kotě. A tu se král rozzlobil a dal svou ženu zavřít do vězení, kde zůstala uvězněna po dlouhá a dlouhá léta.

Děti zatím vyrostly a nejstarší chlapec šel jednou s ostatními mládenci na ryby. A ti ostatní ho najednou nechtěli mít mezi sebou a řekli mu: „Jdi si po svých, ty pancharte!“ Chlapec z toho zesmutněl a ptal se starého rybáře, jestli je to pravda. Rybář mu vyprávěl, jak byl jednou na rybách a jak ho vylovil z vody. A mládenec řekl, že se vydá do světa a najde svého otce. Rybář ho prosil, aby ještě počkal, ale on se nedal zdržet a tak dlouho prosil, až rybář konečně svolil. A tak se vypravil na cestu a šel moc a moc dní, až konečně přišel k velké vodě, kde na břehu stála stařena a lovila ryby. „Dobrý den, matičko,“ řekl mládenec. „Děkuju ti, synáčku.“ — „Budeš tady asi dlouho rybařit, než chytíš nějakou rybu.“ — „A ty budeš asi dlouho hledat, než najdeš svého otce. Jakpak chceš vlastně ke svému otci dojít?“ řekla stařena. „Ach, to sám pánbůh ví.“ A tu ho stařena vzala za rameno a roztočila ho a on pak hledal a hledal, a nemohl otce najít. Když minul rok, tu se vydal i druhý chlapec do světa a chtěl najít svého staršího bratra. Tu zůstala doma už jen dívenka a té se po obou bratrech tak stýskalo, že bez ustání prosila a prosila, aby ji rybář pustil, že půjde hledat své bratry. A tu přišla také k té velké vodě a uviděla tam tu stařenu: „Dobrý den, matičko.“ — „Pěkně děkuju.“ — „Pánbůh vám pomáhej při rybaření!“ Když tohle stařena uslyšela, vlídně se na ni usmála a přenesla ji přes vodu, dala jí proutek a řekla: „Teď se dej stále touhle cestou, dceruško, a až potkáš velkého černého psa, tak ho musíš minout hezky tiše, nesmíš se usmát a nesmíš se na

něho podívat. Pak přijdeš k velikému otevřenému zámku a na prahu musíš nechat ležet tenhle proutek a musíš druhou stranou zase vyjít. Tam je stará studně, u ní vyrostl veliký strom a na něm sedí pták, toho si vezmi. Pak si ještě vezmi sklenici vody z té studně a jdi s těmi věcmi zase stejnou cestou zpátky. Na prahu si zase vezmi svůj proutek, a když pak přijdeš k tomu psovi, tak ho uhoď do tlamy, ale tak, abys ho nezranila, a pak se vrať zase ke mně zpátky.“ Dívenka poslechla a našla všechno tak, jak jí stařena řekla. A na zpáteční cestě našla oba bratry, kteří už prohledali polovinu světa. Šli spolu až k místu, kde ležel na cestě černý pes, a ona ho uhočila do tlamy. V té chvíli se proměnil v krásného prince a šel s nimi až k té vodě. Tam ještě byla ta stařena a měla velkou radost, že přišli všichni čtyři, a přenesla je přes vodu. Pak také zmizela, protože teď už byla vysvobozena. A ti ostatní šli pak ke starému rybáři a všichni se radovali, že je zase mají doma. A toho ptáčka si pověsili na zeď.

Druhý syn však neměl doma stání a tak si vzal pušku a šel na lov. Když byl unavený, vzal si píšťalku a hrál na ni. Král byl v té době zrovna taky na lovu a uslyšel ho. Šel k němu, a jak mládence uviděl, tak řekl: „Kdo ti dovolil, abys tady lovil?“ — „Nikdo.“ — „A čípak jsi, co?“ — „Jsem syn zdejšího rybáře.“ — „Ten přece nemá žádné děti.“ — „Když mi to nechceš věřit, tak pojď se mnou.“ A tak král šel a zeptal se rybáře a ten mu všechno vyprávěl. A ptáček na zdi se dal do zpěvu:

*„Jejich matka utrápená
v žaláři se souží sama.
Ó králi, králi vznešený,
tady máš dcerku a syny.
Falešné sestry jim ublížily,
falešné sestry je do vody hodily
a z té vody přehluboké
tenhle rybář zachránil je.“*

Tu se všichni ulekli a král vzal toho ptáčka, rybáře a všechny tři děti s sebou na zámek a dal otevřít žalář a vyvedl odtamtud zase svou ženu, která zatím už byla docela zchřadlá a nemocná. A tu jí dcerka dala napít vody z té studánky a ona se rázem vzpamatovala a uzdravila. Obě falešné sestry byly zato upáleny a královská dcerka si vzala za muže toho prince.

97. ŽIVÁ VODA

Byl jednou jeden král, ten byl nemocný, a nikdo nevěřil, že vyvázne životem. Ten král měl však tři syny, kteří se pro jeho nemoc hrozně trápili. Zašli do zámecké zahrady, aby se tam vyplakali. Tam je potkal neznámý stařec a ptal se jich, co je trápí. Řekli mu, že jejich otec je tak nemocen, že asi zemře, protože mu žádný lék nepomáhá. Tu řekl stařec: „Vím ještě o jednom prostředku, a to je živá voda. Kdyby se jí napil, uzdravil by se. Jenomže není snadné ji najít.“ Nejstarší bratr řekl: „Však já už ji najdu!“ Šel k nemocnému králi a poprosil ho, aby mu dovolil odejít a hledat živou vodu, protože jenom ta ho může uzdravit. „Nedovolím ti,“ bránil mu král. „Je to příliš nebezpečné. To raději zemřu.“ Ale on prosil tak dlouho, až král konečně svolil. Princ si v duchu říkal: „Když přinesu živou vodu, bude mne otec mít ze všech nejraději a odkáže mi svou říši.“

A tak se vydal na cestu. Když už jel pěknou chvíli, objevil se před ním na cestě trpaslík a zavolal na něho: „Kampak tak rychle?“ — „Hloupý skrčku,“ odsekl mu princ pyšně, „nic ti do toho není.“ A jel dál. Pidimužíčka to ale rozhněvalo, a tak princu učaroval. Brzy nato vjel princ do horské úžlabiny, a čím hlouběji tam zajížděl, tím více se hory k sobě blížily, až byla stezka tak úzká, že nemohl ani o krok dál. Obrátit koně ani sesednout ze sedla nemohl, a tak tam uvízl jako zajatý. Nemocný král čekal dlouho a dlouho, ale princ se nevracel. Tu řekl druhý syn: „Otče, dovolte mi vyjet, najdu živou vodu.“ A v duchu si myslel: „Jestli je můj bratr mrtev, připadne říše mně.“ Král mu nejdříve také nechtěl dovolit, aby se vypravil, ale nakonec přece svolil. Princ tedy jel a dal se toutéž cestou, kterou jel předtím jeho bratr. I on potkal trpaslíka, který ho oslovil a ptal se ho, kam tak pospíchá. „Ty skrčku jeden,“ řekl princ, „nic ti do toho není.“ A jel dál, ani se neohlédl. Ale pidimužík ho také očaroval a princ zajel do jiné horské úžlabiny a nemohl ani dopředu, ani zpátky. Tak se dařívá domýšlivým.

Když se ani druhý princ nevrátil, vyprosil si nejmladší na králi, aby směl odjet a hledat živou vodu. Prosil tak dlouho, až ho král pustil. Když potkal trpaslíka, který se ho tázal, kam že tak pospíchá, princ zastavil, pozdravil ho a odpověděl mu: „Hledám živou vodu, protože můj otec je na smrt nemocen.“ — „A víš, kde ji můžeš najít?“ — „Ne,“ řekl princ. „Protože ses choval, jak se na slušného člověka patří, a nebyls povýšený jako tví falešní bratři, tak ti pomohu. Prozradím ti, jak můžeš dostat živou vodu. Tryská ze studánky ve dvoře jednoho začarovaného zámku, ale tam se nedostaneš, když ti nedám železný prut a dva bochánky chleba. Prutem třikrát šlehni do železné brány zámku a ta se rozletí. Uvnitř leží dva lvi, kteří na tebe budou otvírat tlamy. Když hodiš každému

bochánek chleba, utiší se. Pak rychle pospěš a naber si živé vody, než odbije dvanáctá hodina. Jinak se brána zase zavře a ty budeš uvězněn.“ Princ mu poděkoval, vzal prut a dva chleby a jel dál. A když dojel k zámku, bylo všechno tak, jak trpaslík předpověděl. Při třetím šlehnutí se brána rozlétla, a když uklidnil lvy bochánky chleba, vešel do zámku a přišel až do velikého, prázdného sálu. Tam seděli začarovaní princové, kterým stáhl s prstů prsteny, a ležel tam i bochník chleba a meč, který si vzal. Potom vešel do místnosti, kde stála krásná panna. Zaradovala se, když ho spatřila, políbila ho a řekla mu, že ji vysvobodil a že dostane celou její říši. Vráti-li se do roka k ní, že budou slavit spolu svatbu. Pak mu také řekla, kde je studánka s živou vodou a že si musí pospíšit a nabrat vody, než udeří dvanáctá. Princ šel dál, až došel do místnosti, kde stálo krásné, čistě povlečené lože. Protože byl unaven, chtěl si nejdříve chvilku odpočinout. Lehl si tedy a usnul. Když se probudil, odbíjelo právě tři čtvrtě na dvanáct. Polekal se a vyskočil, běžel ke studánce a nabral z ní vody do poháru, který tam stál, a pospíchal pryč. Právě když procházel železnou branou, odbíjela dvanáctá. Brána se zavřela tak rychle, že mu urazila kousíček paty.

On se však radoval, že našel živou vodu, a rychle spěchal domů. Cestou zase potkal trpaslíka. Když mužiček uviděl meč a chléb, řekl mu: „Těch dvou věcí si važ, nejsou penězi k zaplacení. Mečem pobiješ celá vojska a chleba ti nikdy neubude.“ Princ se však nechtěl vrátit domů k otci bez svých dvou bratrů a ptal se: „Trpaslíku milý, nemůžeš mi říct, kde jsou mí dva bratři? Vydali se hledat živou vodu dřív než já, a nevrátili se.“ — „Jsou uvězněni mezi dvěma horami,“ řekl mu trpaslík. „Sám jsem je tam začaroval, protože byli tak hrdopyšní.“ Princ prosil tak dlouho, až je trpaslík zase propustil. Varoval však nejmladšího a řekl mu: „Střež se před nimi, mají zlé srdce.“

Když oba bratři přišli, radoval se nejmladší a vyprávěl jim, jak se mu vedlo, že našel živou vodu a vzal jí s sebou plný pohár, že vysvobodil krásnou princeznu, která na něho bude rok čekat, a pak že oslaví svatbu a dostane velkou říši. Pak všichni tři společně odjeli. Přijeli do země, kde panoval hlad a válka. A tamější král už myslel, že musí všichni zahynout, jakou měli nouzi. Nejmladší princ k němu přišel a dal mu chléb, kterým král nasýtil celou říši. Potom mu dal i meč, kterým král pobil vojsko svých nepřátel. A tak mohl zase žít v klidu a míru. Princ si vzal chléb a meč zase zpět a tři bratři zase jeli dál. Projeli tak ještě dvěma zeměmi, kde panovaly hlad a válka, a v každé dal princ králi svůj chléb a meč a tak zachránil tři říše. Potom se nalodili na loď a plavili se přes moře. Jak tak pluli, řekli si oba starší bratři: „Nejmladší našel živou vodu, a my ne. Otec mu za to jistě dá svou říši, která patří nám, a on nás tak připraví o naše štěstí.“ Zachtělo se jim pomsty a smluvili se, že se nejmladšího zbaví, čekali, až jednou tvrdě usnul, a tu vylili živou vodu z poháru a nechali ji u sebe a jemu nabrali do

poháru hořkou mořskou vodu. Když pak přišli domů, přinesl nejmladší nemocnému otci svůj pohár, aby se z něho napil a uzdravil se. Sotva však král upil trošku z té hořké mořské vody, nemoc se mu ještě více zhoršila. A když si nad tím naříkal, tu přišli oba starší synové a obvinili nejmladšího, že chtěl otce otrávit a že oni mu přinášejí tu pravou živou vodu — a podali mu ji. Sotva se jí napil, cítil, že nemoc mizí a že je zase tak silný a zdravý, jako když byl mlád. Oba bratři pak šli k nejmladšímu a vysmívali se mu: „Tys sice našel živou vodu, jenomže tobě z toho zbyla jen námaha, a my jsme sklidili odměnu. Měl jsi být chytřejší a měl jsi mít oči otevřené. Vzali jsme ti ji, když jsi na moři usnul. A do roka si jeden z nás dojede pro krásnou princeznu. Měj se však na pozoru, abys nic ani slůvkem neprozradil. Otec ti nevěří, a jakmile řekneš slůvko, ztratíš navíc i život. Ale když budeš mlčet, život ti darujeme.“

Starý král se na nejmladšího syna rozhněval a uvěřil, že mu usiloval o život. Svolal celý dvůr a vynesl rozsudek: princ měl být tajně zastřelen. Když si jednou vyjel na lov, nic zlého netuše, musel s ním jet královský myslivec. Venku, když se octli docela sami v lese, všiml si princ, že je myslivec smutný, a zeptal se ho: „Copak ti je, milý myslivče?“ Myslivec odpověděl: „Nesmím to říct, a přece bych tak rád.“ Princ ho vyzval: „Jen mi pověz, co to je, odpustím ti.“ — „Ach, král mi přikázal, abych vás zastřelil,“ řekl myslivec. Princ se polekal a řekl: „Nech mě žít, milý myslivče, dám ti své královské šaty, dej mi za ně své chudé.“ — „Rád to udělám,“ souhlasil myslivec. „Stejně bych po vás nemohl střílet.“ Vyměnili si šaty, myslivec se vrátil do zámku a princ šel dál a dál do lesa.

Za nějaký čas přijely do zámku starého krále tři vozy plné zlata a drahých kamenů, určené jeho nejmladšímu synovi. Poslali je ti tři králové, kteří princovým mečem pobili své nepřátele a jeho chlebem nasýtili lid svých zemí, a chtěli se mu teď odvděčit. Tu si starý král pomyslel: „Což byl-li můj syn nevinen?“ Řekl tedy svým lidem: „Kéž by byl ještě naživu, tolik mě mrzí, že jsem ho dal zabít.“ — „Vždyť on žije,“ řekl myslivec. „Nemohl jsem to přenést přes srdce a nevyplnil jsem váš příkaz,“ a vyprávěl králi, jak všechno po pravdě bylo. Králi spadl kámen ze srdce a dal rozhlásit po všech říších, aby se jeho syn vrátil, že bude milostivě přijat.

Princezna ze zámku dala zatím postavit před branou silnici, která se jen leskla samým zlatem, a oznámila svým lidem, že kdo po té silnici přijede přímo k ní, bude ten pravý, a toho aby vpustili dovnitř. Kdo však ze silnice uhne a půjde oklikou, ten že nebude ten pravý a toho aby také nepouštěli dovnitř. Když nastal čas, umínil si nejstarší syn, že si teď pospíší, zajede k princezně, bude se vydávat za jejího osvoboditele, a tak že ji dostane za manželku a celou říši s ní vyžení. A tak jel, a když přijel k zámku a uviděl tu krásnou zlatou silnici, zaváhal. „Byla by to věčná škoda, po takové nádheře jet,“ pomyslel si. Odbočil a

jel stranou po pravé straně silnice. Když ale dojel před bránu, princeznini lidé ho nepustili, že není ten pravý, a poslali ho pryč. Brzy nato se vypravil i druhý princ. A když dojel ke zlaté silnici a jeho kůň na ni vkročil jednou nohou, řekl si: „Byla by to věčná škoda, zlato by se mohlo nějak poškodit.“ Odbočil a jel po levé straně silnice. Když ale dojel před bránu, řekli mu lidé, že není ten pravý, a poslali ho pryč. Když už se chýlil rok ke konci, rozhodl se nejmladší, že se vypraví z lesa ke své milované, aby u ní zapomněl na všechno své hoře. Vydal se tedy na cestu, a jak jel, myslel jenom na ni a tolik toužil být už u ní, že si zlaté silnice vůbec nepovšiml. Jeho kůň klusal uprostřed té zlaté silnice, a když dojel před bránu, otevřeli mu. Královská dcera ho s radostí přivítala a řekla, že to on je jejím vysvoboditelem a pánem království. Vystrojili slavnou svatbu a všichni byli šťastni. A když bylo po hodování, řekla mu, že jeho otec ho k sobě zve a že mu odpustil. Princ se ihned vydal za otcem a řekl mu všechno, jak ho oba bratři podvedli a jak on všechno zamlčel. Starý král je chtěl potrestat, ale oni prchli na moře a odpluli a do své smrti se domů nikdy nevrátili.

98. DOKTOR VŠEVĚD

Byl jednou jeden chalupník jménem Rak a ten vezl s dvěma voly fúru dříví do města a prodal ji za dva tolary jednomu doktorovi. Když mu vyplácel peníze, seděl doktor právě u stolu a jedl. Chalupník viděl, jak hezky doktor jí a pije, srdce mu poskočilo radostí a zatoužil také stát se doktorem. Zůstal chvilku stát a potom se konečně zeptal, jestli by se snad sám také nemohl stát doktorem. „Ale ano,“ řekl doktor, „to není nic těžkého.“ — „Co musím udělat?“ ptal se chalupník. „Především si kup veliký slabikář, takový, co je v něm na první straně kohout kokrháč, za druhé prodej vůz a dva voly a kup si za stržené peníze šaty a všechno, co doktor musí mít. Za třetí si dej namalovat štít se slovy „Jsem doktor Vševěd“ a ten dej přibít nad svá domovní vrata.“ Chalupník udělal všechno, co mu poradil. A když už tak nějaký čas doktoroval, ale jen docela maloučko, ukradli jednomu bohatému pánovi peníze. Donesli mu, že v té a v té vesnici bydlí jakýsi doktor Vševěd a ten že musí vědět, kam se jeho peníze poděly. Pán poručil zapřáhnout do vozu, jel do té vesnice a ptal se v domku, je-li doktor opravdu onen Vševěd. Ano, to prý je. Tak aby prý jel s ním a našel mu ony ztracené peníze. Ale ano, jenomže Gréta, jeho žena, prý musí jet také. Pánovi to bylo vhod, a tak je oba usadil do vozu a všichni odjeli. Když přijeli na vznešený dvůr, byla už prostřená tabule a doktor se měl nejdříve najíst. Ano, ale jeho žena, Gréta, musí prý také, řekl a usadil se s ní ke stolu. Jakmile vešel první sluha s mísou dobrého jídla, dloubl chalupník do své ženy a řekl: „Gréto, tohle byl první.“ Myslel tím, že to je ten, co přináší první chod. Sluha ale myslel, že tím chce říci, že on je ten první zloděj. A protože jím opravdu byl, dostal strach a řekl venku svému kamarádovi: „Ten doktor ví všechno, bude s námi zle. Řekl, že jsem ten první.“ Druhý sluha ani nechtěl vejít, ale nakonec mu nic jiného nezbylo. A jakmile vešel se svou mísou, dloubl chalupník zase svou ženu: „Gréto, tohle je druhý.“ Sluha také dostal strach a hleděl, aby už byl venku. Třetímu se nevedlo o nic líp, chalupník zase řekl: „Gréto, tohle je třetí.“ čtvrtý musel přinést zakrytou mísu a pán vyzval doktora, aby prokázal své umění a hádal, co pod poklicí je. Byli to raci. Chalupník pohleděl na mísu, a protože nevěděl, jak se z toho dostat, povzdychl si: „Ach ty ubohý Raku!“ Jakmile to pán uslyšel, zvolal: „Opravdu, ví to! Pak tedy také ví, kdo má moje peníze.“

Sluha dostal ale takový strach, že mrkal na doktora, aby na chvilku vyšel ven. A jak vyšel, přiznali se mu všichni čtyři, že peníze ukradli, že prý je rádi vrátí a jemu že ještě pěknou částku přidají, jenom když je neprozradí, protože jim jde o krk. A zavedli ho tam, kde měli peníze ukryty. Doktor s tím byl

spokojen, vrátil se do pokoje, sedl si zase ke stolu a řekl: „Teď se poradím se svou knihou, pane, kde vaše peníze vězí.“ Pátý sluha si zatím vlezl do krbu a chtěl slyšet, ví-li doktor ještě víc. Doktor však seděl, rozevřel svůj velký slabikář, listoval v něm a hledal kohouta kokrháče. Protože ho hned nemohl najít, bručel si pro sebe: „Ty tam někde vězíš a musíš se mi taky ukázat.“ Sluha, schovaný v krbu, myslel, že to mluví o něm. Lekl se, vyskočil ven a zvolal: „Ten člověk ví všechno!“ Potom ukázal doktor Vševěd pánovi, kde peníze jsou, ale neprozradil, kdo mu je ukradl. Od pána i od sluhů dostal mnoho peněz za odměnu a stal se z něho proslavený muž.

99. DUCH V LÁHVI

Byl jednou jeden chudý dřevorubec, ten pracoval od rozbřesku až do pozdní noci. Když si konečně našetřil něco peněz, řekl svému synkovi: „Jsi moje jediné dítě, peníze, které jsem v potu tváře získal, chci dát na tvé vzdělání. Když se naučíš něčemu řádnému, můžeš mě pak ve stáří živit, až mi klouby ztuhnou a budu muset vysedávat doma.“ Chlapec šel tedy na vysokou školu a učil se tak pilně, že ho všichni učitelé chválili. Zůstal tam celou dlouhou dobu. Když tak prošel několika školami a stále ještě nebyl docela ve všem zběhlý, bylo těch pár peněz, které jeho otec vydřel, u konce a on se musel vrátit zase domů. „Víc už ti, bohužel, nemohu dát,“ řekl zarmoucený otec. „A při dnešní drahotě také nedokážu vydělat o halíř více, než co potřebujeme denně na chleba.“ — „Jen se tím netrapte, milý tatínku,“ odpověděl syn. „Je-li to boží vůle, dopadne všechno pro mne co nejlépe. Však já už se o to přičiním.“ Když se chtěl otec vypravit do lesa, aby si něco přivydělal přisekáváním a rovnáním dříví, řekl mu syn: „Půjdu s vámi a pomohu vám, tatínku.“ Ale otec mu odpověděl: „Víš, synu, bude to pro tebe těžké, nejsi zvyklý těžké práci, nevydržíš to. A pak, mám jen jednu sekeru a nemám peněz nazbyt, abych mohl koupit druhou.“ — „Jen jděte k sousedovi,“ odpověděl mu syn, „půjčí vám sekyru na tak dlouho, dokud si sám nevysloužím vlastní.“

Tu si otec vypůjčil sekyru od souseda a druhý den ráno, jakmile vysvitl den, vydali se spolu se synem do lesa. Syn pomáhal otci a byl při práci veselý a svěží. Když jim stálo slunce nad hlavou, řekl otec: „Odpočineme si a najíme se, potom nám půjde práce dvojnásob od ruky.“ Syn si vzal krajíc do ruky a řekl: „Jen si odpočiňte, tatínku, já nejsem unavený, projdu se trochu po lese a podívám se po ptačích hnízdech.“ — „Ach ty blázínku,“ řekl mu otec, „nač bys běhal po lese, budeš pak unaven a nedokážeš se už pořádně rozmáchnout. Jen tu zůstaň a sedni si ke mně.“

Ale syn nepovolil, zašel do lesa, jedl cestou chléb a vesele se rozhlížel po zelených větvích, nespátří-li tam náhodou nějaké hnízdo. Tak chodil sem a tam, až přišel k obrovitému dubu, který byl už jistě stár několik set let a který by pět mužů sotva dokázalo obejmout. Zastavil se, prohlížel si ho a pomyslně si: „V tomhle dubu si už jistě hodně všelijakých ptáků udělalo hnízdo.“ Tu se mu náhle zdálo, jako by zaslechl nějaký hlas. Zbystřil sluch a uslyšel, jak někdo volá tlumeným, jakoby zdušeným hlasem: „Pusť mě ven, pusť mě ven!“ Rozhlédl se kolem, ale nic neviděl, a přece se mu zdálo, že ten hlas vychází zdola ze země. Tu zvolal: „Kde jsi?“ Hlas odpověděl: „Jsem tady dole, u kořenů dubu. Pusť mě

ven, pusť mě ven!“ Student začal hrabat v listí pod stromem a hledal u jeho kořenů, až konečně našel v jedné malé prohlubenině skleněnou láhev. Zvedl ji, podržel ji proti světlu, a tu uviděl, že uvnitř je něco podobného žábě, co poskakuje v láhvi sem a tam. „Pusť mě ven, pusť mě ven!“ volalo to zase a student, který netušil nic zlého, vyňal z láhve zátku. Duch ihned vystoupil z láhve a začal růst, a rostl tak rychle, že v několika vteřinách stál před studentem v podobě hrozivého chlapíka, velikého jako polovina stromu. „A víš ty,“ volal na něho strašným hlasem, „co dostaneš odměnou za to, žes mě pustil z láhve?“ — „Nevím,“ odpověděl student beze strachu. „Jak bych to mohl vědět?“ — „Tak já ti to řeknu,“ zvolal duch. „Musím ti za to zlámat vaz.“ — „Tos mi měl říct dřív,“ odpověděl student, „byl bych tě nechal v té láhvi sedět. Ale moje hlava ti nepadne tak snadno do klína, to se musíš nejdřív zeptat několika lidí.“ — „Několik lidí sem, několik lidí tam,“ zvolal duch, „svou zaslouženou odměnu dostaneš. Myslíš snad, že jsem byl tak dlouho zavřený z milosti? Kdepak, za trest jsem tam byl. Jsem všemocný Merkurius, a kdo mě pustí na svobodu, tomu musím zlámat vaz.“ — „Jen klid,“ odpověděl student, „tak rychle to zas nejde. Nejdřív musím vědět, že jsi opravdu v té malé láhvi byl a že jsi ten opravdu pravý duch. Dokážeš-li tam znovu vejít, uvěřím ti. A pak si se mnou můžeš dělat, co se ti líbí.“ Duch odpověděl sebevědomě: „To pro mne vůbec nic není!“ Zmenšoval se, až byl zase tak útlý a drobný jako zpočátku, takže se zase protáhl tímž otvorem a hrdlem láhve dovnitř. Jakmile však byl uvnitř, student zase rychle láhev zavřel a hodil ji pod kořeny dubu, kde ji našel. A tak ducha lapil znovu do pasti.

Pak se chtěl vrátit zase k otci, ale duch spustil hrozný nářek a volal na něho: „Ach, pusť mě ven, pusť mě přece ven!“ — „Nepustím,“ odpověděl student. „Podruhé tě už nepustím. Kdo mi jednou usiloval o život, toho už nepustím, když jsem ho zase chytil.“ — „Když mě pustíš na svobodu,“ zvolal duch, „dám ti tolik, že budeš mít po celý život všeho dost.“ — „Ne,“ odpověděl student. „Oklamal bys mě, jako jsi to udělal poprvé.“ — „Zahazuješ své vlastní štěstí,“ řekl duch. „Nechci ti nic udělat, chci tě bohatě odměnit.“

Student si pomyslel: „Odvážím se toho, možná že dodrží slovo, udělat mi přece nic nemůže.“ Vyňal tedy zátku a duch vystoupil z láhve jako předtím, rozrostl se, až byl veliký jako obr. „Teď dostaneš svou odměnu,“ řekl. Podal studentovi malý hadřík, docela podobný náplasti, a řekl mu: „Když jedním koncem potřeš ránu, zacelí se. A když druhým koncem potřeš ocel nebo železo, promění se v stříbro.“ — „To musím nejdřív vyzkoušet,“ řekl student. Přistoupil k jednomu stromu, našlápl sekerou kůru a pak potřel ránu jedním koncem hadříku. „Vidím, že je všechno v pořádku,“ řekl potom duchovi. „Můžeme se tedy rozloučit.“ Duch mu poděkoval za vysvobození, student poděkoval duchovi

za jeho dar a vrátil se zpátky k otci.

„Kde jsi chodil,“ ptal se ho otec. „A proč jsi zapomněl na práci? Hned jsem říkal, že nic pořádného nedokážeš.“ — „Jen se upokojte, tatínku, však já všechno dohoním.“ — „Dohoním, dohoním,“ rozzlobil se otec, „kdybys nepovídal!“ — „Dávejte pozor, tatínku, tenhle strom podseknu jednou ranou!“ Vzal hadřík, potřel jím sekeru a vší silou se rozmáchl. Ale protože se železo proměnilo ve stříbro, ostří se zbortilo a ohnulo. „Jen se podívejte, tatínku, jakou jste mi to dal špatnou sekeru, docela se zohýbala.“ Otec se ulekl a řekl: „Cos to udělal! Teď musím sekeru zaplatit a nevím, kde na ni vzít peníze! Tohle je výsledek tvé práce.“ — „Jen se nehněvejte,“ odpověděl syn. „Já tu sekeru zaplatím.“ — „Ach ty zelenáči hloupá,“ zvolal otec, „čímpak bys ji chtěl zaplatit? Nemáš nic víc, než co já ti dám. Hlavu máš plnou studentských hloupostí, ale dřevorubectví za mák nerozumíš.“

Za chvíli řekl student: „Tatínku, já už nemohu pracovat, pojd'te, necháme toho pro dnešek.“ — „Nic takového,“ odpověděl otec. „Myslíš, že složím ruce do klína jako ty? Já mám ještě práci, ale ty si běž domů, když chceš.“ — „Jsem v lese poprvé, tatínku, nenašel bych sám cestu, pojd'te se mnou.“ Otcův hněv se utišil a on se přece jen nakonec dal přemluvit a šel se synem domů. Tam mu řekl: „Teď jdi a prodej tu zohýbanou sekyru a hled' za ni dostat co nejvíc. Zbytek budu muset vydělat, abych ji sousedovi zaplatil.“ Syn vzal sekyru, odnesl ji do města k zlatníkovi, ten ji prohlédl, dal ji na váhu a řekl: „Má cenu čtyři sta tolarů, ale tolik u sebe nemám.“ Student mu řekl: „Dejte mi, kolik máte, zbytek si u vás nechám.“ Zlatník mu dal tři sta tolarů a sto mu zůstal dlužen. Pak šel student domů a řekl: „Mám peníze, tatínku. Jděte a zeptejte se, kolik soused za tu sekyru chce.“ — „To už vím,“ odpověděl otec. „Chce tolar a šest grošů.“ — „Tak mu dejte dva toлары dvanáct grošů, to je dvakrát tolik, a myslím, že je to dost. Podívejte, mám peněz jako želez!“ Dal otci sto tolarů a řekl mu: „Nikdy už nebudete mít nedostatek, žijte, jak se vám líbí.“ — „Panebože,“ podivil se otec, „jakpak jsi k tomu bohatství přišel?“ Tu mu syn vyprávěl, jak se všechno přihodilo a jak šťastně pochodil, protože věřil ve své štěstí. Se zbytkem peněz se pak zase vrátil na školy a studoval dál. A protože svým hadříkem dovedl vyléčit všechny rány, stal se z něho nejslavnější doktor na celém světě.

100. ČERTŮV UMOUNĚNÝ BRATR

Jeden vysloužilý voják neměl z čeho žít a už vůbec nevěděl, co si počít. Tu se vydal do lesa, a jak tam nějakou tu chvíli chodí, potká malého mužíčka, a to byl čert. Ten mužíček se ho zeptal: „Copak ti je, že vypadáš tak zkormouceně?“ Voják mu řekl: „Mám hlad, ale nemám peníze.“ Čert řekl: „Když se dáš do mých služeb a staneš se mým sluhou, budeš mít po celý život všeho dost. Sedm let mi musíš sloužit, potom budeš zase volný. Ale jedno ti říkám předem: nesmíš se vůbec mýt, česat, čistit si nos, stříhat si nehty a vlasy ani si protírat oči.“ Voják řekl: „Plácněme si, když to už být musí.“ A šel s mužíčkem, který ho zavedl rovnou cestou do pekla. Tam mu řekl, co bude mít za úkol. Měl rozhrabávat oheň pod kotli, ve kterých se smažily pekelné pečínky, uklízet pekelný dům, vynášet smetí za dveře a dohlížet, aby byl všude pořádek. Ale do kotle se nesměl ani jedinkrát podívat, to by se mu pak vedlo zle. Voják řekl: „Dobrá, to všechno obstarám.“ A starý čert se vydal znova do světa. Voják nastoupil svou službu, přikládal na oheň, zametal, vynášel smetí za dveře, všechno, jak mu čert nakázal. Když se starý čert vrátil, podíval se, zda všechno řádně vykonává, pochválil ho a odešel zase pryč. Voják se tentokrát pořádně kolem sebe rozhlédl, kolem dokola pekla stály kotle a pod nimi hořel veliký oheň a uvnitř se to vařilo a smažilo. Hrozně rád by se byl do nich podíval, kdyby mu to byl čert tak přísně nezakázal. Konečně už se nezdržel, nadzvedl trochu poklici prvního kotle a nakoukl do něho. Uviděl tam sedět bývalého poddůstojníka. „A vida ptáčka,“ řekl si. „Tak tady jsme se sešli? Tys měl mne, teď zas mám já tebe.“ Rychle přibouchl víko, rozhrabal oheň a ještě navrch přiložil. Pak šel k druhému kotli, tam také trošinku nadzvedl poklici a podíval se. V tom seděl jeho praporčík. „A vida ptáčka, tak tady jsme se sešli? Tys měl mne, teď zas mám já tebe.“ Přiklopil zase poklici a přinesl ještě veliký pařez, aby praporčíkovi pořádně přitopil. Pak se šel podívat, kdo je ve třetím kotli. A tam byl jeho generál. „A vida ptáčka, tak tady jsme se sešli? Tys měl mne, teď zas mám já tebe.“ Přinesl měch a pořádně oheň pod ním rozdmýchal. A tak sloužil sedm let v pekle, nemyl se, nečesal, nečistil si nos, nestříhal si nehty ani vlasy, ani oči si neprotíral. A těch sedm let mu tak uběhlo, až si myslel, že to bylo pouhého půl roku. Když jeho lhůta vypršela, přišel čert a řekl: „Tak co, Janku, co jsi dělal?“ — „Rozhrabával jsem oheň pod kotli, zametal jsem a smetí vynášel za dveře.“ — „Ale díval jsi se také do kotlů. Máš štěstí, že jsi ještě přiložil dříví, jinak bys byl o hlavu kratší. Tvá lhůta už vypršela, chceš se vrátit zpátky domů?“ — „Ano,“ řekl voják, „rád bych se zase podíval, co dělá doma můj táta.“ Čert mu řekl: „Abys tedy dostal slíbenou

odměnu, jdi a nacpi si ranec plný smetí a vezmi si ho s sebou domů. Musíš jít nemytý a nečesaný, s dlouhými vlasy a vousy, s neostříhanými nehty a zalepenýma očima. A když se tě někdo zeptá, odkud jdeš, musíš říct: ‚Z pekla.‘ A když se tě někdo zeptá, kdo jsi, musíš říct: ‚Čertův umouněný bratr, a můj král, ten taky.‘“ Voják na to neřekl nic, udělal, k čemu ho čert vybídl, ale se svou odměnou nebyl ani trochu spokojen.

Jakmile došel zase na zem, zamířil do lesa, sundal si ranec se zad a chtěl ho vysypat. Ale když ho rozvázal, uviděl, že všechno smetí se proměnilo v ryzí zlato. „Toho bych se byl na mou duši nenadál,“ řekl si a spokojeně odešel do města. Před hostincem stál hostinský, a když ho viděl přicházet, lekl se ho, protože Janek vypadal tak hrozně, že byl horší než hastroš. Zavolal na něho a zeptal se: „Odkud jdeš?“ — „Z pekla.“ — „A kdo jsi?“ — „Čertův umouněný bratr, a můj král, ten taky.“ Hostinský ho nechtěl pustit dovnitř, ale když mu Janek ukázal zlato, přiskočil a sám mu ukázal dveře. Janek poručil, aby mu připravil ten nejlepší pokoj, a naporoučel si to nejlepší zaopatření, dosyta se najedl a napil, ale neumyl se ani nečesal, jak mu čert nařídil, a tak se uložil k spánku. Hostinskému však nešel z hlavy ten ranec zlata a nedalo mu to, aby se v noci nepříplížil do Jankova pokoje a neukradl ho.

A když Janek na druhý den ráno vstal, chtěl hostinskému zaplatit a jít dál, byl ranec pryč. Ale Janek se dlouho nerozmýšlel a řekl si: „Bez vlastní viny jsi přišel do neštěstí,“ obrátil se a rovnou cestou zpátky do pekla. Tam si starému čertovi postěžoval a prosil ho o pomoc. Čert mu řekl: „Sedni si, umyju tě, učesám, vyčistím ti nos, ostříhám ti vlasy a nehty a protřu ti oči.“ A když byl se vším hotov, dal mu zase plný ranec smetí a řekl: „Jdi do té hospody a řekni hostinskému, aby ti tvé zlato zase vrátil, jinak že přijdu, odnesu ho a bude muset místo tebe rozhrabávat oheň.“ Janek šel a řekl hostinskému: „Tys mi ukradl zlato. Když mi ho nevrátíš, přijdeš do pekla na moje místo a budeš vypadat taky tak hrozně jako já.“ Tu mu hostinský honem zlato vrátil, ještě mu přidal a jen ho prosil, aby o tom nikomu neříkal. A tak se z Janka stal bohatý člověk.

Vydal se na cestu domů, za otcem, koupil si obyčejnou plátěnou halenu, do té se oblékl, chodil a vyhrával k tanci, jak se tomu u čerta v pekle naučil. V té zemi byl však starý král a ten ho pozval, aby mu zahrál. A toho krále to hraní tak rozradostnilo, že Jankovi slíbil svou nejstarší dceru za ženu. Ale jak princezna uslyšela, že si má vzít takového obyčejného človíčka v plátěné haleně, řekla: „Než bych tohle udělala, to radši skočím do nejhlubší tůně.“ A tu dal král Jankovi nejmladší dceru, která se za něho z lásky k otci ráda provdala. Tak dostal čertův umouněný bratr královskou dceru, a když starý král zemřel, dostal nádvkem i celou říši.

101. MEDVĚDÍ KOŽICH

Byl jednou jeden mládenec a ten se dal naverbovat do vojska. Vedl si statečně a byl vždycky první všude, kde přelo kulek jako krup. Pokud trvala válka, šlo všechno dobře, ale jakmile byl uzavřen mír, mládenec dostal výslužku a hejtman mu řekl, ať si jde, kam se mu zlíbí. Jeho rodiče už byli pod drnem, žádný domov už neměl, a tak se náš mládenec vydal za svými bratry a prosil je, aby mu poskytl přístřeší tak dlouho, dokud zase nebude nějaká válka. Ale jeho bratři měli tvrdé srdce a řekli mu: „Co bychom si s tebou počali? Nemůžeme tě potřebovat, hled' se nějak protlouci sám.“ Voják neměl nic než svou pušku, přehodil si ji tedy přes rameno a šel do světa. Přišel na velikou pastvinu, na které nebylo vidět nic než kruh stromů. Smutně pod ně usedl a přemýšlel o svém osudu. „Nemám peníze,“ říkal si, „nenaučil jsem se ničemu kromě toho, co patří k vojančení. A teď, když uzavřeli mír, mě už k ničemu nepotřebují. Už vidím, že budu muset zahynout hlady.“ Tu najednou zaslechl hlasité zasvištění, a než se ohlédl, stanul před ním neznámý muž v zelené kamizole. Ten neznámý byl statný muž, jenomže místo jedné nohy měl koňské kopyto. „Vím, co tě trápí,“ řekl mu. „Dostaneš ode mne peněz i majetku tolik, kolik jen stačíš utratit, ale nejdřív musím vědět, jestli se nebojíš, abych své peníze nevyhodil nadarmo.“ — „Voják a strach, copak to se hodí do páru?“ odpověděl mládenec. „Vyzkoušej si mě.“ — „Dobrá,“ řekl muž v zeleném. „Ohlédni se za sebe.“ Voják se obrátil a uviděl velikého medvěda, jak se k němu žene a hlasitě bručí. „Oho,“ zvolal voják, „tebe polechtám na nose, že tě přejde chuť bručet!“ Zamířil a střílel medvěda do tlamy, že klesl k zemi a už se nepohnul. „Vidím, že odvaha ti nechybí,“ řekl cizí muž. „Ale mám ještě jednu podmínku, kterou musíš splnit.“ — „Když to neublíží mé duši,“ řekl voják, který dobře poznal, kdo to před ním stojí, „pak před ničím nezaváhám.“ — „To uvidíš sám,“ odpověděl zelenokabátník. „V příštích sedmi letech se nesmíš ani mýt, ani si česat vlasy a kartáčovat vousy, ani stříhat nehty, ani se modlit otčenáš. Pak ti dám kazajku a plášť, které budeš celých těch sedm let nosit, a budeš patřit mně. Vydržíš-li to a zůstaneš-li naživu, budeš po sedmi letech volný a na celý život budeš mít majetku dost a dost.“ Voják pomyslel na hroznou bídu, kterou nyní měl, a protože tak často stál tváří v tvář smrti, chtěl se toho odvážit i nyní. A tak přijal nabídku, čert si svlékl zelenou kamizolu, podal ji vojákovi a řekl: „Kdykoliv budeš mít tuhle kamizolu na sobě, stačí jen sáhnout do kapsy a budeš mít vždycky plnou hrst peněz.“ Pak stáhl z medvěda kůži a řekl: „Tohle bude tvůj plášť a také tvoje lůžko, na té kůži musíš spát a nesmíš si lehnout do žádné jiné

postele. A proto ti také lidé budou říkat Medvědí kožich.“ Po těch slovech čert zmizel.

Voják si oblékl zelenou kamizolu, sáhl si hned do kapsy a přesvědčil se, že je všechno, jak má být. Pak si přehodil přes sebe medvědí kožich a vydal se do světa. Nic mu nechybělo, byl spokojen a neopomenul nic, co se mu líbilo a penězům pomáhalo z kapsy ven. Prvním rokem všechno jakž takž šlo, ale druhým rokem už vypadal jako strašidlo. Vlasy mu zakrývaly skorem celý obličej, vousy měl jako kus huňaté plsti, na prstech měl drápy a na obličejí takovou vrstvu špíny, že by mu tam byly řeřichy vzešly, kdybys je tam nasázel. Kdo ho uviděl, ten vzal do zaječích, ale protože všude rozdával chudým peníze a prosil je, ať se za něho modlí, aby během těch sedmi let nezemřel, a protože za všechno dobře platil, stále ještě všude dostal nocleh, čtvrtým rokem přišel do jednoho hostince a jeho majitel ho nechtěl přijmout pod střechu, ba nechtěl mu dát ani místečko ve stáji, protože se bál, že se mu splaší koně. Ale když Medvědí kožich sáhl do kapsy a vytáhl hrst dukátů, hostinský se dal obměkčit a vykázal mu komoru vzadu v přístěnku. Musel však slíbit, že se nikomu neukáže, aby dům nezískal špatnou pověst.

Medvědí kožich tam tak večer seděl a z hloubi duše si přál, aby těch sedm let už bylo pryč. A tu zaslechl z vedlejší světnice hlasitý nářek. Protože měl soucitné srdce, otevřel dveře. Spatřil tam starce, který usedavě plakal a spínal ruce nad hlavou. Medvědí kožich k němu přistoupil, ale stařec vyskočil a chtěl utéci. Když zaslechl lidský hlas, nakonec se upokojil. A Medvědí kožich mu tak dlouho přátelsky domlouval, až mu stařec svěřil příčinu svého smutku. Vyprávěl mu, že se mu celý jeho majetek rok od roku rozztrácel před očima a že jeho dcery musí strádat nedostatkem. Že zchudl tak, že už nemůže zaplatit ani hostinskému, a že má být vsazen proto do vězení. „Netrápí-li vás nic jiného,“ řekl mu Medvědí kožich, „peněz mám dost.“

Dal zavolat hostinského, zaplatil mu za starce a nešťastníkovi podstrčil ještě měšec dukátů do kapsy. Když stařec viděl, že ho osvobodil od všech starostí, byl by se mu rád nějak odvděčil, ale nevěděl jak a čím. „Pojď se mnou,“ vyzval ho. „Mám krásné dcery, můžeš si jednu z nich vybrat za ženu. Když se dozví, cos pro mne udělal, jistě se nebude žádná zdráhat. Vypadáš ovšem trochu podivně, ale však ona z tebe už udělá řádného člověka.“ Medvědímu kožichu se to líbilo a šel s ním. Když ho nejstarší dcera uviděla, vyděsila se tolik jeho obličejem, že vykřikla a utekla. Prostřední sice zůstala stát a prohlížela si ho od hlavy až k patě, ale pak řekla: „Jak bych si mohla vzít za muže někoho, kdo už ani nemá lidskou podobu? To se mi přece jen více líbil ten oholený medvěd, který se tu jednou ukázal a vydával se za člověka, ten měl na sobě alespoň husarský kožich a bílé rukavičky. Kdyby byl jenom šeredný, na to bych si přece jen mohla

zvyknout.“ Ale nejmladší dcera řekla: „Milý tatínku, je to jistě dobrý člověk, když vám pomohl v nouzi. A když jste mu za to slíbil nevěstu, musí se váš slib dodržet.“ Škoda, že obličej Medvědího kožichu byl pokryt špínou a celý zarostlý, jinak by bylo jistě vidět, jak se mu srdce v těle usmívá, když ta slova slyšel. Stáhl si s prstu prsten, rozlomil ho na dvě poloviny, jednu dal té nejmladší a tu druhou si ponechal sám. Na tu její polovinu vyryl svoje jméno a na svou zase její a prosil ji, aby si ten úlomek kroužku dobře schovala. Pak se s nimi rozloučil a řekl: „Ještě tři roky musím putovat světem. Vrátím-li se potom, oslavíme svatbu. Kdybych se nevrátil, jsi volná, znamenalo by to, že jsem mrtev. Ale pros boha, aby mě zachoval při životě.“

Ubohá nevěsta se oblékla do černého, a kdykoliv jen pomyslí na svého ženicha, vstoupily jí slzy do očí. Od obou sester se nedočkala ničeho jiného než výsměchu a pošklebků. „Dej si pozor,“ říkala jí nejstarší, „až mu podaš ruku, rozdrť ti ji svou prackou.“ — „Střež se,“ říkala druhá, „medvědi mají rádi sladkosti, jestli se mu zalíbíš, sežere tě.“ — „Musíš vždycky udělat všechno, co si zamane,“ začala zase nejstarší, „nebo by začal bručet!“ A druhá pokračovala: „Ale svatba bude jistě veselá, medvědi umějí dobře tancovat!“ Nevěsta na to nic neříkala a nedala se těmi slovy zmást. Medvědí kožich se toulal zatím světem, od jedné vsi k druhé, prokazoval dobro, kde jen mohl, a bohatě obdarovával chudé, aby se za něho modlili. Když konečně nadešel poslední den těch sedmi let, odešel zase na tu pastvinu a sedl si do kruhu těch stromů. Zanedlouho zasvištěl zase vichr, známý čert stanul před ním a zkormouceně na něho pohlédl. Pak mu hodil jeho starý kabát a žádal zpět svou zelenou kamizolu. „Tak daleko ještě nejsme,“ řekl mu Medvědí kožich. „Nejdřív mě musíš očistit.“ A tak musel čert chtěj nechtěj přinést vodu, Medvědí kožich umýt, učesat mu vlasy a ostříhat nehty. Když to všechno bylo hotovo, vypadal Medvědí kožich jako statečný válečník a byl hezčí, než kdy předtím býval.

Když čert spokojeně odešel, spadl bývalému vojákovi kámen ze srdce, šel do města, oblékl se do krásného sametového kabátu, vsedl do vozu, do něhož byli zapřaženi čtyři bělouši, a jel k domku své nevěsty. Nikdo ho nepoznal. Starý otec ho považoval za vznešeného polního maršálka a zavedl ho do světnice, kde seděly jeho dcery. Posadil ho mezi obě starší. Nalily mu víno, předložily mu nejvybranější jídla a zdálo se jim, že krásnějšího muže na světě ještě neviděly. Jen jeho nevěsta seděla proti němu v černých šatech se sklopenýma očima a nepromluvila jediné slovo. Když se konečně zeptal starého otce, dá-li mu jednu ze svých dcer za ženu, vyskočily obě starší dcery, běžely do svých komůrek, aby si oblékly sváteční šaty. Každá z obou si totiž myslela, že ona je tou vyvolenou. Jakmile cizí host osaměl se svou nevěstou, vytáhl z kapsy polovinu prstenu a vhodil ji do poháru vína, který jí podal přes stůl. Nejmladší pohár přijala, a když

se napila a spatřila na dně půlku prstenu, rozbušilo se jí srdce. Sňala druhou polovinu, kterou nosila na stužce kolem krku, připojila ji k první a ukázalo se, že oba díly se k sobě přesně hodí. Tu řekl cizinec: „Jsem tvůj zaslíbený ženich, kterého jsi viděla v medvědí kůži. Z boží milosti se mi zase vrátila moje lidská podoba a jsem znovu očištěn.“ Přistoupil k ní, objal ji a políbil. Vtom vešly obě její sestry, a když uviděly, že ten krásný muž patří jejich nejmladší sestře a uslyšely, že on je tím Medvědíím kožichem, plny zlosti a hněvu vyběhly z domku. Jedna se utopila v studni, druhá se oběsila na stromě. Večer zaklepal kdosi na dveře, a když ženich otevřel, spatřil čerta v zelené kamizole. A čert mu řekl: „Vidíš, teď jsem dostal dvě duše místo tvé jedné.“

102. STŘÍZLÍČEK A MEDVĚD

Jednou v létě si vyšli medvěd a vlk na procházku do lesa, a tu medvěd zaslechl překrásně zpívat nějakého ptáčka. Ptal se vlka: „Bratře vlku, kterýpak je to pták, co tak krásně zpívá?“ — „To je král ptáků,“ řekl vlk. „Před tím se musíme poklonit.“ Ale byl to střízlíček. „Když je to takhle,“ řekl medvěd, „tak to bych rád viděl i jeho královský palác. Pojď a zaveď mě tam!“ — „To nejde jenom tak, jak si myslíš,“ řekl na to vlk. „To musíš počkat, až přijde paní králová.“ Brzy nato se vrátila paní střízlíčková a nesla v zobáčku potravu a pan střízlíček taky a chystali se nakrmit své mladé. Medvěd by se byl rád hned pustil za nimi, ale vlk ho chytil za rukáv a řekl: „Kdepak, to musíš počkat, až bude pan král s paní královou zase pryč.“ A tak si dobře zapamatovali místo, kde bylo hnízdo, a odběhli zase pryč. Jenomže medvědovi to nešlo z hlavy, neměl nikde stání a pořád jen chtěl vidět královský palác. A tak se tam za chvíli zase vrátil. Střízlíček se střízlíčkovou už opravdu odletěli. Medvěd nahlédl dovnitř, a uviděl tam ležet pět nebo šest mladých. „Tohle že je královský palác!“ zvolal. „Ten je ale ubohý! A vy také nejste žádné královské děti, vždyť jste jen takoví mrňaví oškubanci?“ Když to mladí střízlíčkové uslyšeli, hrozně se na medvěda rozzlobili a začali křičet: „My nejsme žádní oškubanci, naši rodiče jsou poctiví a vážení lidé. Jen počkej, ty medvěde, však my si to s tebou vyřídíme!“ Medvěd s vlkem dostali strach, obrátili se a zalezli do svých pelechů. Ale mladí střízlíčkové křičeli a hubovali bez přestání dál, a když jim rodiče zase přinesli potravu, řekli jim: „Nedotkneme se ani jediné mušky, i kdybychom měli hlady umřít, dokud všem nedokážete, že nejsme žádní oškubanci, ale pořádné děti. Byl tady medvěd a takhle ošklivě na nás pokřikoval.“ Tu řekl otec střízlíček: „Jen se uklidněte, dokážeme to.“ A letěl se svou paní hned k medvědovu pelíšku a zavolal dovnitř: „Ty starý bručoun, pročpak jsi pokřikoval na mé děti? To ti přijde draho, vyhlásíme ti krvavou válku!“ A tak vyhlásili medvědovi válku a do té byla svolána všechna čtyřnohá zvířata, vůl, osel, kráva, jelen, srnka a všechno, co vůbec země nosí. Ale střízlíček zase svolal všechno, co ve vzduchu lítá: nejen ptáci, velcí i malí, ale i komáři, sršňové, včely a mouchy museli přiletět.

A když nadešel čas, kdy měli začít bojovat, chtěl se střízlíček dovědět, kdo je velícím generálem nepřítele. Poslal komára, který byl ze všech nejlstivější. Ten se rozletěl do lesa, kde se shromažďovalo nepřátelské vojsko, a sedl si pod lístek stromu, kde vydávali bojová hesla. Tu vstal medvěd, zavolal si lišku a řekl: „Liško, ty jsi nejchytřejší ze všech zvířat, ty budeš naším generálem a povedeš nás.“ — „Dobrá,“ řekla liška, „ale jaké si smluvíme znamení?“ Nikdo nevěděl. A

tak liška řekla: „Já mám krásný, dlouhý, huňatý ohon, který vypadá skorem jako rudý chochol. Když ho budu držet vzhůru, bude to znamení, že jde všechno dobře, a vy vyrazíte za mnou. Ale jakmile ohon stáhnu k zemi, tak upalujte, co vás nohy ponesou.“ Když to komár uslyšel, vrátil se zas ke svým a všechno do puntíku střízlíčkoví řekl.

Když nadešel den, kdy se měla rozpoutat bitva, přihnula se tam čtyřnohá zvířata s takovým dupotem, že se až země chvěla. Střízlíček se svým vojskem zase přiletěl vzduchem a jeho armáda hučela, křičela a krákala, až z toho bylo úzko. A tak vytáhli proti sobě ze dvou opačných stran. Střízlíček však poslal sršně, aby si sedl lišce pod ocas a bodal ji ze všech sil. Jakmile dostala liška první žihadlo, šklubla sebou, až jí obě zadní tlapy vylétly do výšky, ale vydržela to a nesla ohon stále vzhůru. Při druhém bodnutí ho musela na chvíli stáhnout, a při třetím už se neudržela, vyjekla a stáhla ohon mezi tlapy. Jakmile to zvířata uviděla, myslila si, že je všechno ztraceno, a dala se na útěk, každé do svého pelechu. A tak ptáci bitvu vyhráli.

Tu letěli střízlíček s paní střízlíčkovou zpátky ke svým dětem a volali na ně: „Veselte se, děti naše, a jezte a pijte, co hrdlo ráčí, vyhráli jsme válku!“ Ale mladí střízlíčci řekli: „Nebudeme jíst dřív, dokud nepřijde medvěd k našemu hnízdu, neodprosí nás a neřekne, že nejsme žádní oškubanci, že jsme pořádné děti!“ Tu letěl střízlíček k medvědovu pelechu a zvolal: „Bručoune, máš přijít před naše hnízdo k mým dětem, máš je odprosit a říct, že nejsou žádní oškubanci, že jsou pořádné děti. A jestli to neuděláš, rozdrtíme ti všechna žebra v těle!“ Medvěd dostal hrozný strach, dolezl k hnízdu a odprosil. A teď teprve byli mladí střízlíčci spokojeni, zasedli pěkně ke stolu a jedli a pili a veselili se až pozdě do noci.

103. SLADKÁ KAŠE

Byla jednou jedna chudá, hodná dívka, ta žila sama se svou matkou, a neměly už vůbec nic k jídlu. Dítě se vypravilo do lesa a v lese potkalo stařenku, která už o jejich trápení věděla. Darovala dívence hrneček, kterému stačilo říct: „Hrnečku, vař!“, a už vařil dobrou, sladkou jahelnou kaši. A když se pak řeklo: „Hrnečku, dost!“, hrneček přestal vařit. Dívka donesla hrneček domů k mamince, a tak byly zbaveny své chudoby a hladu a najedly se sladké jahelné kaše, kdykoliv měly chuť. Jednou také, když si dívka zrovna vyšla ven, dostala její matka chuť na kaši a řekla: „Hrnečku, vař!“ A hrneček vařil a ona se dosyta najedla. Pak chtěla, aby hrneček přestal vařit, ale zapoměla, co mu má říci. A hrneček vařil dál, kaše přetékala přes okraj, a hrneček vařil a vařil, kuchyň i celý domek už byly plné kaše, potom druhý dům a pak silnice, jako by chtěl ten hrneček nasytit celý svět. Bylo vám z toho hrozné dopuštění a nikdo si nevěděl s hrnečkem rady. Už zbýval jen jeden jediný dům, a tu konečně přišla dívka domů, a sotva řekla: „Hrnečku, dost!“, hrneček poslechl a přestal vařit. A kdo by chtěl vejít do toho města, ten by se musel celou tou spoustou kaše prokousat!

104. CHYTRÍ LIDÉ

Jednoho dne vytáhl jeden sedlák z kouta dubovou sukovicí a řekl své ženě: „Jdu na cesty, Terko, a vrátím se až za tři dny. Jestli se zatím u nás ukáže handlíř s dobyt看kem a bude chtít koupit naše tři krávy, můžeš mu je nechat, ale jedině za dvě stě tolarů, slyšíš? Rozhodně ne za méně.“ — „Jen jdi spánembohem,“ odpověděla žena, „však já už to vyřídím.“ — „No bodejť, ty!“ řekl jí muž. „Jako malá holka jsi jednou spadla na hlavu a do dneška ti to zůstalo. Ale povídám ti, jak provedeš nějakou hloupost, zmaluju ti záda do modra a bez barvy, jen tou sukovicí, co mám tadyhle v ruce. A ten nátěr ti vydrží celý dlouhý rok, na to se můžeš spolehnout.“ S těmi slovy odešel muž po svých.

Na druhý den ráno přišel handlíř a žena s ním ani nemusela dlouho vyjednávat. Jakmile si prohlédl krávy a uslyšel cenu, řekl: „To rád dám, takovou cenu pro bratra jistě mají. Hned si zvířata odvedu.“ Odvázal je s řetězu a vyhnal je z chléva. Právě když chtěl vyjít vraty ze dvora, chytila ho žena za rukáv a řekla mu: „Nejdřív mi ale musíte dát těch dvě stě tolarů, jinak vás nemohu nechat odejít.“ — „Správně,“ odpověděl handlíř, „jenomže já jsem si zapomněl vzít s sebou váček na peníze. Ale nedělejte si žádné starosti, než zaplatím, nechám vám tu záruku. Dvě krávy si odvedu a třetí vám tu nechám, abyste měla dobrou zástavu.“ Žena se s tím spokojila, nechala handlíře odejít s dvěma kravami a myslila si: „To bude mít Janek radost, až uvidí, jak chytře jsem to udělala.“ Sedlák se třetího dne vrátil domů, jak řekl. A hned se ptal, jestli krávy prodala. „To víš, že jsem prodala, milý Janku,“ odpověděla žena. „A za dvě stě tolarů, jak jsi řekl. Za tolik asi sotva stojí, ale ten handlíř nic neříkal a vzal si je.“ — „A kde jsou peníze?“ ptal se sedlák. „Peníze? Ty ještě nemám,“ odpověděla mu žena. „On si ten handlíř zrovna zapomněl vak s penězi, ale brzy je přinese. Nechal mi tu dobrou zástavu.“ — „Jakou zástavu?“ ptal se muž. „Jednu z těch tří krav mi tu nechal, a tu nedostane dřív, dokud všechno nezaplatí. Udělala jsem to chytře, nechala jsem si tady tu nejmenší, ta nejmíň sežere.“ Muž se rozzlobil, popadl hůl, rozpřáhl se a chtěl jí dát ten slíbený výprask. Náhle však mu ruka klesla a on řekl: „Ty jsi ta nejhoupější husa, jaká se jen kolébá na té boží zemi, ale je mi tě líto. Půjdu na silnici a zůstanu tam tři dny, abych se přesvědčil, jestli se najde někdo ještě hloupější než ty. Najdu-li někoho takového, odpustím ti, ale jestli ho nenajdu, pak bez milosti dostaneš, co sis zasloužila.“

Šel na širokou silnici, sedl si tam na kámen a čekal, co se stane dál. Tu viděl, jak k němu přijíždí žebříňák a uprostřed na něm stála žena, místo aby si sedla na otýpku slámy, která tam ležela, nebo aby šla vedle vola a vedla ho. Muž si řekl:

„To je zrovna taková, jakou hledáš.“ Vyskočil a pobíhal před vozem sem a tam, jako kdyby to neměl v hlavě docela v pořádku. „Copak chcete, kmotříčku,“ zeptala se ho ta žena. „Neznám vás, odkudpak vy jste?“ — „Spadl jsem z nebe,“ odpověděl muž, „a nevím, jak bych se tam zase dostal. Nemohla byste mě tam zavést?“ — „To nemůžu,“ řekla žena, „já tam neznám cestu. Ale když jste byl v nebi, tak to mi jistě můžete říct, jak se vede mému nebožtíku muži, který tam je už tři roky. Toho jste tam jistě viděl, ne?“ — „Tot' se ví, že jsem ho viděl, ale všem lidem se tam taky nemůže dařit dobře. Pase ovce a ta rozpustilá dobytčata mu dají hodně práce. Skáčou po horách a zatoulávají se v té divočině, musí za nimi běhat a shánět je zase dohromady. Je pořádně otrhaný a brzy se mu šaty už asi rozpadnou na těle. Žádné krejčí tam nemají, svatý Petr tam žádného nepustí, jak jistě taky víte z pohádek.“ — „Kohopak by tohle napadlo!“ zvolala žena. „Víte vy co? Přinesu jeho sváteční kabát, co visí ještě doma ve skříni, ten tam může ještě docela dobře nosit. Budete tak hodný a vezmete mu ho tam.“ — „To asi nepůjde,“ řekl sedlák. „Šaty se do nebe nosit nesmějí, ty každému odeberou před bránou.“ — „Poslouchejte,“ řekla žena. „Prodala jsem včera svou krásnou pšenici a dostala jsem za ni slušně peněz, pošlu mu je. Když si strčíte měšec do kapsy, nikdo to nepozná.“ — „Když nedáte jinak,“ řekl sedlák, „tak já vám to udělám k vůli.“ — „Zůstaňte tady hezky sedět,“ řekla žena, „dojedu domů a přivezu měšec. Budu tady za chvíli zpátky. Nesednu si na tu otep slámy, radši stojím na voze, aby to měla dobytčata lehčí.“ Popohnala voly a muž si pomyslí: „To je pořádný kus blázna. Jestli ty peníze opravdu přinese, pak může má stará mluvit o štěstí, protože nebude bita.“ Netrvalo dlouho, žena přiběhla, přinesla peníze a strčila mu je sama do kapsy. Než odešla, ještě mu tisíckrát vroucně děkovala za jeho laskavost.

Když ta žena zase došla zpátky domů, našla tam syna, který se vrátil z vojny. Vyprávěla mu, jak neočekávané věci se dozvěděla, a pak dodala: „Jsem opravdu moc ráda, že jsem našla příležitost poslat něco svému ubohému mužičkovi. Kdopak by si byl pomyslel, že mu tam v nebi může něco scházet?“ Syn se nemohl vynadivit. „Maminko,“ řekl jí, „takový chlapík z nebe se neukáže každý den. Půjdu a podívám se, jestli ho ještě dohoním. Musí mi vyprávět, jak to tam vypadá a jak je to tam s prací.“ Osedlal si koně a rychle vyjel. Našel sedláka, který seděl pod vrbou a zrovna chtěl začít počítat peníze, které byly v měšci. „Neviděl jste tady toho muže,“ volal na něho mládenec, „který přišel z nebe?“ — „I viděl,“ odpověděl sedlák. „Dal se už na zpáteční cestu a vešel do tamhleté hory, odtamtud to má přece jenom trochu blíž. Ještě ho dohoníte, když pojedete rychle.“ Mládenec řekl: „Ach, já jsem se štvál po celý den a cesta sem k vám mě docela unavila. Vy toho muže znáte, buďte tak hodný a sedněte si na mého koně a přemluvte ho, aby přišel sem ke mně.“ — „Aha,“ řekl si sedlák, „to je taky

jeden, co nemá na lampě cylindr.“ — „Proč bych vám to neudělal k vůli?“ řekl mu. Vyskočil na koně a tryskem uháněl pryč. Mládenec si sedl a seděl tam, dokud nenastala noc, ale sedlák se nevrátil. „Ten muž z nebe měl asi hodně naspěch,“ řekl si, „a nechtěl se sem vracet. A ten sedlák mu určitě dal koně s sebou, aby ho přivedl mému otci.“ Šel domů a vyprávěl matce, co se přihodilo a že poslal koně otci, aby nemusel stále běhat pěšky. „Dobře jsi udělal,“ odpověděla jeho matka, „ty máš ještě mladé nohy a můžeš chodit po svých.“

Když se sedlák vrátil domů, zavedl koně do stáje ke zbylé krávě, pak šel k ženě a řekl jí: „Bylo to tvé jediné štěstí, Terko, našel jsem dva, kteří jsou ještě pošetilejší blázní než ty. Protentokrát z toho vyjdeš bez výprasku, ušetřím si rány pro jinou příležitost.“ Pak si zapálil dýmku, usadil se do staré lenošky a řekl: „To byl ale dobrý obchod, za dvě hubené krávy dostat pěkného koně a ještě měšec zlata k tomu! Kdyby hloupost vždycky tolik vynesla, pak jsem ochoten ji mít dokonce v úctě.“ To si myslel ten sedlák. Ale vám jsou jistě ti důvěřiví prost'áčci milejší než on, vidíte?

105. POHÁDKY O KUŇCE

I

Bylo jednou jedno dítě a tomu dávala jeho maminka každý den odpoledne mističku mléka, do které byla nadrobena houska. Dítě sedávalo s miskou na dvoře. Pokaždé když se pustilo do jídla, vylezla ze škvíry ve zdi domácí žabka, přihopkala k němu, sklonila hlavičku do mléka a jedla s ním. Dítě z toho mělo radost. A když se někdy usadilo s mističkou na dvoře a žabka se hned neobjevovala, volávalo na ni:

*„Kuňko, kuňko, hop a skoč,
přiskoč ke mně, však víš proč.
Mám tu plnou mističku,
pochutnáš si na mlíčku!“*

A to kuňka vždycky přihopsala a pochutnávala si. Však také prokazovala dítěti svou vděčnost a přinášela mu ze svého skrytého pokladu všemožné drahocenné věci, třpytivé kamínky, perly a zlaté hračky. Žába vždycky pila jenom mléko a drobečků se nikdy ani nedotkla. Jednou vzalo dítě lžící, kleplo ji lehounce přes hlavičku a hubovalo: „Jez taky pěkně drobečky, kuňko!“ Matka, která stála v kuchyni, zaslechla, že si dítě s někým povídá. A když uviděla, že uhodilo lžící žábu, přiběhla s polenem a to dobré zvířátko zabila.

Od té chvíle bylo dítě jako vyměněné. Dokud s ním žába jídávala, bývalo zdatné a silné, ale teď mu červeň z tváříček mizela a ono hublo a hublo. Netrvalo dlouho a po nocích se začalo ozývat naříkání sýčka, i červenka začala schraňovat větvičky a lístky na věnec. A brzy nato leželo dítě na márách.

II

Jedno osiřelé děvčátko si jednou sedlo k městským hradbám. Jak tak sedí a přemýšlí, vidí náhle, že ze štěrbiny ve zdi vylézá žába. Rychle prostřelo vedle sebe modrý hedvábný šátek, který mají žáby moc rády a na který vždycky samy přihopsají. Jak to žába uviděla, zalezla zpět do štěrbiny, ale hned se vrátila a přinesla maličkou zlatou korunku. Položila ji na modrý šátek a zase odhopsala. Děvčátko zvedlo korunku a prohlíželo si ji. Třpytila se a byla jemná jako ze samých zlatých nitek. Za chvíli se žabka vrátila podruhé. Ale když tam

korunku nenašla, zesmutněla. Dovlekla se až ke zdi a ze samého žalu do ní tloukla hlavou, co jí jen síly stačily, až konečně padla mrtva k zemi. Kdyby bylo děvčátko nechalo korunku ležet, byla by mu žába přinesla jistě ještě ne jeden ze svých pokladů ukrytých v jeskyňce.

III

Žába volá: „Kuňky, kuňky!“ Dítě jí zve: „Vyskoč z tůňky!“ Kuňka přihopsá, dítě se jí ptá po své sestřičce: „Nevidělas tu malou holčičku? Měla červené, pěkné punčošky!“ Žába odpoví: „Já ne. A co ty? Kuňky, kuňky, kuňk!“ A hned zas do tůňky žbluňk.

106. CHUDÝ CHASNÍK A KOČIČKA

V jednom mlýně bydlel starý mlynář a ten neměl ani ženu, ani děti, jen tři chasníky, kteří u něho sloužili. Když u něho byli už dlouhá léta, zavolal si je jednoho dne a řekl jim: „Jsem starý a rád už bych si odpočinul za pecí. Vydejte se do světa, a kdo z vás mi přivede nejlepšího koně, tomu dám mlýn a ten mě za to bude opatrovat až do mé smrti. Třetí z chasníků byl však nejprostomyslnější, a proto ho ostatní považovali za hlupáčka a mlýn mu nepřáli. A on ho ke všemu ani nechtěl. Ale přesto se vydali všichni tři společně do světa, a když přišli za vesnici, řekli ti dva hloupému Honzovi: „Můžeš zůstat tady, do smrti smrťoucí bys stejně žádného koně nechtyl.“ Ale Honza šel přece jenom s nimi, a když nastala noc, přišli k jeskyni, do té si lehli a spali. Ti dva prohnaní čekali, až Honza usne, pak se zvedli a odešli. Honzu tam nechali ležet a mysleli si, bůhvíjak chytře to neprovedli. Však ono se vám přece jen dobře nepovede! Když vysvitlo sluníčko, Honza se probudil a viděl, že leží v hluboké jeskyni. Rozhlídl se kolem dokola a zvolal: „Ach božíčku, kdepak to jsem?“ Pak se zvedl a škrábal se z jeskyně, zašel do lesa a pomyslně si: „Jsem tu docela samotinký a opuštěný, kdepak bych tu našel nějakého koně?“ Jak tak zadumaně jde, potká ho malá čtyřbarevná kočička a docela přátelsky mu řekne: „Kampak jdeš, Honzo?“ — „Ach kočičko, ty mi nemůžeš nijak pomoci.“ — „Dobře vím, po čem toužíš,“ odpověděla kočička. „Chtěl bys mít pěkného koně. Pojď se mnou a po sedm let mi služ, dám ti potom koně, že jsi krásnějšího v životě neviděl.“ — „Tohle je ale podivuhodná kočička,“ pomyslně si Honza. „Ale přesvědčím se, jestli je pravda, co mi říká.“ Kočička ho odvedla do svého začarovaného zámečku, kde byly samé kočičky, které jí sloužily. Běhaly čile po schodech nahoru a dolů a byly v dobré náladě. Večer, když všichni zasedli ke stolu, musely tři z nich muzicírovat. Jedna hrála na basu, druhá na housle, třetí vzala trumpetu a foukala do ní, co jí síly stačily. Když se najedli, odnesli stůl a kočička řekla chasníkovi: „Teď pojď, Honzo, a zatanči si se mnou.“ — „Ne,“ řekl Honza, „s takovouhle mickou já netančím, to jsem ještě nikdy neudělal.“ — „Tak ho dovedte na lůžko,“ řekla kočičkám. Jedna z nich ho dovedla do jeho ložnice, jedna mu svlékla boty, jedna punčochy a nakonec pak jedna sfoukla světlo. Na druhý den ráno přišly zase a pomohly mu vstát: jedna mu oblékla punčochy, jedna mu zavázala podvazky, jedna přinesla boty, jedna ho umyla a jedna mu osušila obličej svým ocáskem. „To příjemně lechtá,“ řekl Honza. Ale on sám také musel kočce sloužit a denně štípat dříví na zátop. K tomu dostal stříbrnou sekyrku a ostří bylo z mědi. Nu, a tak štípal dříví, zůstal u kočičky v domě, měl tam dobré jídlo a pití, ale neuviděl

za celou dobu nikoho jiného než čtyřbarevnou kočičku a její mňoukavou čeled'. Jednou mu kočička řekla: „Jdi, posekej mou louku a usuš seno.“ Dala mu kosu ze stříbra a brousek ze zlata a nařídila mu, aby pak zase všechno v pořádku odevzdal. Honza šel a udělal, co mu nařídila. Když práci dokončil, odnesl kosu, brousek a seno zase domů a zeptal se jí, nedá-li mu již slíbenou odměnu. „Ne,“ řekla kočička. „Ještě pro mne musíš něco udělat. Tady máš stříbrné dřevo na stavbu, sekyrku, úhel a všechno, co potřebuješ, je to ze stříbra. Vystav mi nejdříve malý domeček.“ A tak Honza vystavěl domeček a pak řekl, že už udělal všechno, co chtěla, a koně že mu přece nedala. A těch sedm let mu přitom uběhlo, jako by to byl jen půlrok.

Kočička se ho zeptala, chce-li si prohlédnout její koně. „Ano, chci,“ řekl Honza. Tu mu otevřela domeček. A jak ho tak otevřela, stálo tam dvanáct koní tak nádherných, vyhřebelcovaných a vykartáčovaných, že se jen leskli, až se mu srdce nad nimi radostí rozbušilo. Kočička mu dala najíst a napít a pak mu řekla: „Jdi domů, koně ti s sebou nedám. Ale za tři dny přijdu a přivedu ho za tebou.“ A tak se Honza vydal na cestu a ona ho doprovodila až ke mlýnu. Nedala mu ani nové šaty, musel si nechat svou starou ošumělou kazajku, ve které k ní přišel a která mu za těch sedm let byla malá a krátká. Když došel do mlýna, byli tam už i druzí dva chasníci. Každý sice přivedl koně, ale kůň toho jednoho byl slepý a kůň druhého zase chromý. Ptali se ho: „Kdepak máš ty svého koně, Honzo?“ — „Za tři dny za mnou přijde,“ odpověděl. Smáli se mu a řekli: „Ach ty Honzo hloupá, kdepak ty bys vzal koně? To asi bude pěkná herka!“ Honza vešel do světnice, ale mlynář mu řekl, aby si nesedal s nimi ke stolu, že je tak otrhaný a špinavý, že by se za něho musel stydět, kdyby k nim někdo vešel. Dali mu jídlo na práh, a když šli večer spát, nechtěli mu ti dva dát postel. Musel si nakonec vlézt k husám do chlívků a lehnout si na pichlavou slámu. Ráno, když procitl, byly už ty tři dny pryč a tu přijel kočár s šesti koňmi, kteří se leskli jako hedvábí. S nimi přijel i sluha, který přiváděl sedmého koně, a ten byl pro chudého mlynářského chasníka. Z kočáru vystoupila překrásná královská dcera a vešla do mlýna. A tak královská dcera, to byla ta malá čtyřbarevná kočička, které chudý Honza po sedm let sloužil. Ptala se mlynáře, kde že je ten prášek, ten chudý chasník? Mlynář odpověděl: „Toho nemůžeme vzít do mlýna, je moc otrhaný, a leží proto v husím chlívků.“ Královská dcera řekla, aby ho ihned přivedli. A tak ho přivedli z chlívků a musel si přitáhnout kazajku, aby před ní trochu schoval svou nahotu. Ale tu už sluha vytáhl nádherné šaty, musel ho umýt a obléci, a když byl hotov, vypadal lépe než kterýkoliv král. Pak princezna požádala, aby jí ukázali koně, které přivedli druzí dva chasníci a z nichž jeden byl slepý a druhý chromý. Nařídila sluhovi, aby přivedl sedmého koně. Jak ho mlynář uviděl, řekl, že takový kůň v životě na jeho dvůr nevskočil. „A ten je pro třetího chasníka,“

řekla mu. „Pak musí dostat mlýn on,“ řekl mlynář. Ale královská dcera řekla, že si může koně i mlýn ponechat. Vzala věrného Honzu, posadila ho k sobě do kočáru a odjela s ním pryč. Jeli nejdříve k malému domečku, který postavil tím stříbrným nářadím, a z toho se zatím stal veliký zámek a všechno uvnitř bylo ze stříbra a ze zlata. Královská dcera si Honzu vzala za muže a on byl bohatý, tak bohatý, že měl po celý život všeho dost a dost. A proto ať nikdo neříká, že se z prostáčka nikdy nemůže stát řádný a vážený člověk.

107. DVA VANDROVNÍCI

Hory a doly se nesetkávají, ale setkávají se lidé, někteří dobří, někteří zlí. A tak se jednou setkali na cestách i švec a krejčí. Krejčí byl drobný, hezký chlapík a byl stále veselý a v dobré náladě. Viděl ševce přicházet z druhé strany, a protože podle tlumoku poznal, jaké má řemeslo, zanotoval na něho písničku:

*„Ševče, umíš boty šít,
anebo máš slabou nit?
Dratev pěkně smůlou natři,
cvočky přitluč, jak se patří.“*

Ale švec nerozuměl žertu, ušklíbl se, jako by se napil octa, a zatvářil se, jako by chtěl krejčíka popadnout za límec. Ale drobný krejčík se dal do smíchu, podal mu svou čutoru a řekl: „Nemyslel jsem to zle, napij se a spolkní tu zlost.“ Švec si zhluboka přihnul a chmura v jeho tváři se začala rozplývat. Vrátil krejčímu láhev a řekl: „Pořádně jsem si zavdal, ono se toho namluví o nemírném pití, ale o veliké žízni se mlčí. Půjdeme spolu?“ — „Pro mne za mne,“ řekl krejčí. „Proč ne, jen když půjdeš do velkého města, kde je dost práce.“ — „Zrovna tam jsem taky chtěl,“ odpověděl švec. „V malém hnízdě člověk nic nevydělá, a na vsi chodí lidé radši bosí.“ A tak šli dál spolu a šlapali si to ráz dva, ráz dva jako lasičky ve sněhu.

Času měli oba dost, jenomže toho měli málo k snědku. Když přišli do nějakého města, obcházeli a všude se zdravili s bratry od cechu, a protože byl krejčí tak příjemný a veselý a protože měl tak hezké červené tváře, každému rád něco dal, a když mu štěstí přálo, přidala mu mistrova dcerka ještě u domovních vrátek polibek na cestu. Když se pak sešel zase s ševcem, pokaždé měl on v ranečku více. Mrzoutský švec protáhl tvář a řekl: „Čím větší šelma, tím větší štěstí má.“ Ale krejčí se dal do smíchu a do zpěvu a o všechno, co dostal, se s kamarádem rozdělil. Jakmile mu v kapse zacinkalo pár grošíků, už poručil nosit na stůl, radostí bouchl do stolu, až se sklenice roztančily, a říkával: „Snadno nabyl, snadno pozbyl!“

Když tak putovali už dlouhý čas, přišli do velkého lesa, kterým vedla cesta do královského města. Tím lesem vedly dvě stezky, jedna byla dlouhá sedm dní a druhá jen dva dny, ale žádný z těch dvou nevěděl, která je kratší. Oba vandrovníci si sedli pod velký dub a radili se, jak to udělat a na kolik dní si vzít s sebou chleba. Švec radil: „Člověk musí myslet dál, než se chystá jít. Já si vezmu

chleba na sedm dní.“ — „Cože,“ řekl krejčí. „Vláčet na zádech chleba na sedm dní jako tažné zvíře, aby se člověk nemohl ani ohlédnout? Já se spolehnu na pánbíčka a o nic jiného nedbám. Peníze, které mám v kapse, jsou v létě zrovna tak dobré jako v zimě, ale chleba v tom horku okorá a zplesniví. Kabát mi taky nesahá dál než ke kotníkům. Proč bychom neměli najít tu správnou cestu? Chleba na dva dny a je to.“ Každý si tedy nakoupil chleba pro sebe a pak se nazdařbůh pustili do lesa.

V tom lese bylo ticho jako v kostele. Ani větřík se nepohnul, ani potůček nezabublal, ani pták nezaspíval a hustým listím stromů nepronikl ani jediný paprsek slunce. Švec nepromluvil ani slovo, těžký chléb ho tížil na hřbetě, že mu po ztrápeném a zachmuřeném obličejí stékaly stružky potu. Ale krejčí byl veselý, poskakoval, hvízdal si nebo zase zpíval nějakou písničku a říkal si: „Pánbíček v nebi musí mít radost, že jsem tak veselý.“ Tak to šlo dva dny, ale když třetího dne les nebral konce a krejčí dojedl svůj chleba, kleslo mu srdce přece jenom o dobrý loket níž. Ale neztratil kuráž, spolehl se na pánaboha a na své štěstí. Třetího dne ulehl hladový pod strom a ráno hladový zase vstával. Tak to šlo i čtvrtý den, a když si švec sedl na vyvrácený strom a jedl svůj oběd, nezbylo krejčímu nic než dívat se na něho. Když poprosil o kousek chleba, druhý se mu posměšně ušklíbl a řekl: „Ty jsi byl vždycky tak veselý, můžeš taky jednou zkusit, jaké to je, když člověku není do smíchu. Ptáčky, kteří ráno příliš časně vyzpěvují, chytí večer jestřáb.“ Prostě a krátce, švec neměl kouska slitování. Ale pátého rána už nemohl ubohý krejčík ani vstát a únavou ze sebe sotva dostal slovo. Tváře mu zbledly a oči zarudly. Tu mu švec řekl: „Dám ti dnes kus chleba, ale zato ti vypíchnu pravé oko.“ Nešťastný krejčík, který by se byl přece jen rád udržel při životě, nemohl si jinak pomoci. Ještě naposledy zaplakal oběma očima a pak nastavil tvář. A švec, který měl srdce z kamene, mu ostrým nožem vypíchl pravé oko. Krejčí si v té chvíli vzpomněl na to, co mu vždy říkávala matka, když mlsal ve spížárně: „Člověk může jíst, kolik chce, ale pak také musí vytrpět, čemu není vyhnutí.“ Když snědl draze zaplacený chléb, vstal, zapomněl na své neštěstí a utěšoval se, že jedním okem ještě stále vidí dost. Ale šestý den se hlad ozval znovu a div mu srdce v těle nerozhlodal. Večer klesl u jednoho stromu a sedmého rána se pak slabostí ani nemohl zvednout. Smrt už si na něj brousila kosu. Tu řekl švec: „Budu milosrdný a dám ti ještě jednou chleba. Zadarmo ho nedostaneš, vypíchnu ti za něj i druhé oko.“ Krejčí pochopil, jak byl předtím lehkomyšlný, poprosil milého pánaboha za odpuštění a řekl: „Udělej, co musíš udělat, já vytrpím, co musím vytrpět. Ale nezapomeň na to, že pánbůh nesoudí každým okamžikem a že nadejde hodina, kdy ti odplatí zlo, které mi děláš a které jsem si od tebe nezasloužil. Ve šťastných dnech jsem se s tebou dělil o to, co jsem měl. Při mé práci musí být pěkně steh vedle stehu.

Když přijdu o obě oči a nebudu už moci šít, budu muset jít na žebrotu. Až budu slepý, jenom mě tu nenechávej ležet samotného, zahynul bych.“ Ale švec, který neměl v srdci ani kouska slitování, vzal nůž a vypíchl mu i levé oko. Pak mu dal kus chleba, podal mu hůl a vedl ho za sebou.

Když zašlo slunce, vyšli z lesa, A před tím lesem stála na poli šibenice. Švec k ní slepého krejčího zavedl, nechal ho tam ležet a šel po svých. Nešťastný krejčík tam únavou, bolestí a hladem usnul a spal celou noc. Když svítalo, probudil se, ale nevěděl, kde to leží. Na té šibenici viseli dva ubozí provinilci a na hlavě každého z nich seděl havran. A tu se dal jeden z nich do řeči: „Kamaráde, nespíš?“ — „Ne, nespím,“ odpověděl druhý. „Něco ti řeknu,“ pokračoval první. „Ta rosa, co dneska v noci skanula ze šibenice na zem, vrátí každému, kdo se s ní umyje, zase zrak. Kdyby to tak slepí věděli, kolik by jich zase mohlo nabýt zrak ze všech těch, kdo nevěří, že je to možné.“ Jak tohle krejčík uslyšel, vzal kapesník, přitisk ho na trávu, a když byl vlhký rosou, omyl si jím oční důlky. V té chvíli se splnilo, co oběšenec řekl, a v očních důlcích se mu objevily nové zdravé a svěží oči. Netrvalo dlouho, a krejčík uviděl, jak za horami vychází slunce. Před ním v rovině leželo velké královské město s pyšnými branami a stovkou věží a zlaté bány a kříže, které byly na vrcholcích, se rozzářily. Rozeznával každý lístek na stromech, viděl ptáky, kteří letěli kolem, a komáry, kteří tančili ve vzduchu. Vytáhl z kapsy jehlu, a když viděl, že se mu podařilo navléci nit do ouška právě tak dobře jako předtím, srdce se mu rozbušilo radostí. Klesl na kolena, děkoval pánubohu za tu prokázanou milost a pomodlil se. Nezapomněl však poprosit i za ubohé hříšníky, kteří viseli na šibenici jako dvě srdce zvonu a kterými vítr houpal, až na sebe naráželi. Pak si přehodil uzlíček přes rameno, za chvíli zapomněl na přestálé utrpení a se zpěvem a s písní vykročil.

První, s čím se setkal, bylo hnědé hříbě, které volně pobíhalo po lese. Chytil je za hřívu, chtěl se na ně vyšvihnout a jet do města. Ale hříbátko ho prosilo, aby je nechal na svobodě. „Jsem ještě moc mladé,“ řeklo mu, „i tak štíhlý a lehký krejčík jako ty by mi zlámal hřbet. Nech mě běhat, dokud nezesílím. Možná že nadejde čas, kdy se ti za to budu moci odměnit.“ — „Jen si běž,“ řekl krejčí, „vidím, že jsi také takový větroplach jako já.“ A švihl ho proutkem přes hřbet, až radostně vyhodilo zadníma nohama, přeskočilo keře a příkop a rozběhlo se do pole.

Ale krejčík od včerejška nic nejdl. „Slunce mám sice plné oči,“ řekl si, „ale pusu nemám plnou chleba. První, co potkám a co bude jen trochu k jídlu, to si vezmu.“ V té chvíli si to vykračoval přes louku vážnými kroky čáp. „Stůj, stůj!“ zvolal krejčík a chytil ho za nohu. „Nevím, jestli jsi k snědku, ale mám takový hlad, že se nemohu rozmýšlet. Musím ti uříznout hlavu a upéct si tě.“ —

„Nedělej to,“ odpověděl čáp, „jsem posvátný pták, kterému nikdo neublíží a který člověku přináší velký užitek. Necháš-li mě naživu, jinak se ti za to odměním.“ — „Tak si běž, kmotře Dlouhonožko,“ řekl krejčík. Čáp se zvedl, nechal dlouhé nohy svěšený, zamával křídly a odletěl.

„Copak asi bude dál?“ řekl si krejčík. „Hlad mám stále větší a žaludek čím dál prázdnější. Co mi teď přijde do cesty, s tím je ámen.“ Vtom zahlédl na rybníce pár mladých kachen. „Vy jdete jako na zavalanou,“ řekl. Chytil jednu z nich a chtěl jí zakroutit krkem. Tu se dala stará kachna, která seděla v rákosí, do hlasitého křiku a úpěnlivě ho prosila, aby se nad jejími milými dětmi smiloval. „Jen si pomysli,“ řekla mu, „jak by naříkala tvoje maminka, kdyby tebe chtěl někdo odnést a připravit tě o život.“ — „Upokoj se,“ řekl dobrák krejčí, „já ti tvé děti nevezmu,“ a dal chycenou kachničku zase do vody.

Když se obrátil, viděl, že stojí před starým stromem, který je napůl dutý. A všiml si, že do dutiny i z ní vylétají divoké včely. „A podívejme, tady už mám odměnu za svůj dobrý skutek,“ řekl si. „Nasytím se medem.“ Ale jejich královna vylétla ven, pohrozila mu a řekla: „Jakmile se dotkneš mých poddaných a zničíš mé hnízdo, zabodnou se ti naše žihadla do těla jako desetitisíce žhavých jehel. Necháš-li nás však v klidu a půjdeš-li svou cestou, prokážeme ti za to jednou dobrou službu.“

Krejčík viděl, že ani tady nic nepořídí. „Tři misky prázdné a na čtvrté nic, to je mi ale ubohý oběd,“ řekl si. A tak se s prázdným žaludkem dovlekl do města. A zrovna když vyzvánělo poledne, už pro něho v hostinci uvařili a on mohl rovnou zasednout ke stolu. Když se nasytil, řekl si: „A teď se dám také do práce.“ Procházel se po městě a hledal nějakého mistra a brzy také našel dobrou střechu nad hlavou. A protože se svému řemeslu dokonale vyučil, netrvalo dlouho a proslavil se široko daleko tak, že kdekdo chtěl mít nový plášť jen od toho nového krejčíka. Den ze dne stoupal ve vážnosti. „Dále už to ve svém umění nedotáhnu,“ řekl si, „a přece se mi vede každým dnem lépe.“ Nakonec si ho dal zavolat sám král a udělal ho svým dvorním krejčím.

Ale jak už to tak ve světě chodívá, téhož dne byl jeho bývalý druh, švec, jmenován dvorním ševcem. Jakmile uviděl krejčíka a spatřil, že má dvě zdravé oči, začalo ho hryzat svědomí. „Musím na něho nastražit léčku,“ řekl si, „dříve než on se mi pomstí.“ Ale kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá. Večer, když skončil práci a už se setmělo, vkradl se švec ke králi a řekl mu: „Pane králi, ten krejčí, to je veliký domýšlivec. Opopáží se tvrdit, že zase získá zlatou korunu, která zmizela před dávnými časy.“ — „To bych byl opravdu rád,“ řekl král. Na druhý den si dal zavolat krejčího a poručil mu, aby získal nazpět zlatou korunu, anebo aby navždycky opustil město. „Oho,“ řekl si krejčí, „jenom dareba dává víc, než má. Když ode mne ten nabručený král žádá, co není v silách žádného

člověka, nebudu čekat až do rána, ale odejdu z města radši ještě dnes.“ Svázal si tedy raneček, ale když prošel městskou branou, přece jen zalitoval, že se má vzdát svého štěstí a městu, kde se mu tak dobře vedlo, ukázat záda. Došel k rybníku, kde se tehdy seznámil s kachničkami. Stará kachna, které nechal její mladé, seděla právě na břehu a čistila si peří zobákem. Hned ho poznala a ptala se ho, proč tak smutně věsí hlavu. „Nebudeš se tomu divit, až uslyšíš, co mě potkalo,“ řekl jí krejčík a vyprávěl jí, co se mu přihodilo. „Když to není nic jiného,“ řekla na to kachna, „s tímhle si poradíme. Ta zlatá koruna spadla do vody a leží dole na dně. Za chvíli ti ji vyneseme nahoru. Jen zatím prostří kapesník na břeh.“ Ponořila se i se svými dvanácti dětmi pod vodu a za pět minut byla zase zpátky, seděla uprostřed koruny a podpírala ji křídly a jejich dvanáct dětí plavalo kolem ní se zobáky pod vodou a pomáhaly jí korunu nést. Vyplavaly na břeh a položily korunu na šátek. Ani byste nevěřili, jak byla nádherná, když na ni zasvitlo slunce. Třpytila a blyštěla se jako statisíce démantů. Krejčík svázal čtyři cípy šátku a odnesl korunu králi, který se tak zaradoval, že mu zavěsil kolem krku zlatý řetěz.

Když švec uviděl, že se mu jeho úskok nepodařil, hned začal vymýšlet jinou lest. Přišel ke králi a řekl mu: „Pane králi, ten krejčí se zase tak domýšlivě chvástal a vychluoval se, že udělá z vosku celý královský zámek se vším, co v něm je uvnitř i zvenčí.“ Král si krejčího zavolal a poručil mu, aby udělal z vosku celý královský zámek se vším, co v něm je uvnitř i zvenčí. A nedokáže-li to nebo bude-li chybět třeba jen skoba ve zdi, že ho dá nadosmrti uvrhnout do podzemního žaláře. Krejčík si řekl: „Je to čím dál tím horší, tohle by žádný člověk nevydržel.“ Přehodil si raneček na záda a šel pryč. Ale když přišel k tomu dutému stromu, usedl a smutně svěsil hlavu. Přiletěly včely a jejich královna se ho ptala, od čeho mu zchroml krk, že tak věsí hlavu. „Ach ne, královno,“ odpověděl jí krejčík. „Mě trápí něco docela jiného.“ A vyprávěl jí, co mu král poručil. Včely si začaly něco bzučet a šuškat a jejich královna řekla: „Jen se klidně vrať domů, ale zítra touhle dobou zase přijď a přines s sebou veliký šátek, všechno bude zase dobré.“ A tu se tedy obrátil a šel zpátky. A včely hned letěly do královského zámku a rovnou otevřenými okny dovnitř, prolezly všemi kouty a rohy a všechno si co nejdůkladněji prohlédly. Pak letěly zpátky a udělaly celý zámek z vosku tak rychle, až bys skoro věřil, že ti sám vyrostl před očima. Už večer bylo všechno hotovo. A na druhý den ráno, když krejčí přišel, stála tam celá ta nádherná budova a nechyběla ani skobička na zdi, ani taška na střeše. Přitom bylo všechno drobné a sněhobílé a vonělo to sladce jako med. Krejčík ten voskový zámek opatrně zabalil do šátku a odnesl ho králi, který se té kráse nemohl vynadivit. Postavil zámek do největšího sálu a daroval za něj krejčímu veliký kamenný dům.

Ale švec si nedal pokoj, šel potřetí ke králi a řekl mu: „Pane králi, krejčí se doslechl, že na zámeckém dvoře nepramení žádná voda. A vychloubal se, že dokáže, aby uprostřed nádvoří tryskala voda do výše dospělého muže, a že ta voda bude čirá jako křišťál.“ Tu si dal král krejčíka zavolat a řekl mu: „Nebude-li zítra ráno tryskat na mém dvoře pramen vody, jak jsi slíbil, tak tě na témž dvoře mistr popravčí zkrátí o hlavu.“ Ubohý krejčík se dlouho nerozmýšlel, vyběhl branou, a protože mu tentokrát šlo o život, kutálely se mu slzy jako hrachy. Jak tak jde a pláče, přiběhne k němu hříbě, kterému kdysi daroval svobodu a z něhož se zatím stal urostlý ryzák. „Teď nadešel čas,“ řekl mu kuň, „kdy ti mohu odplatit tvůj dobrý skutek. Víím už, co ti schází. Ale upokoj se, brzy ti pomohu. Sedni si na mne, můj hřbet unese dva, jako jsi ty.“ Krejčí zase nabyl odvahy, jediným skokem se vyšvihl na ryzáka. A ten se rozběhl tryskem do města přímo na královský dvůr. Třikrát jej oběhl kolem dokola, rychle jako blesk, a potřetí padl náhle k zemi. A v tom okamžiku to hrozně zaburácelo, uprostřed dvora vylétl vzhůru kus země jako dělová koule a přeletěl celý zámek a hned za ním vytryskl proud vody do výšky koně a muže. A ta voda byla čirá jako křišťál a na jejích pramencích se roztančily sluneční paprsky. Když to král uviděl, úžasem povstal, sešel dolů a objal krejčího přede všemi lidmi.

Ale štěstí dlouho netrvalo. Král měl mnoho dcer, jednu krásnější než druhou, ale neměl syna. A tak zlomyslník švec k němu přišel počtvrté a řekl mu: „Pane králi, ten krejčí se zase vychloubal, že kdyby chtěl, mohl by panu králi dát přinést vzduchem syna.“ Král si dal krejčího zavolat a řekl: „Dáš-li mi do devíti dnů přinést syna, dostaneš mou nejstarší dceru za ženu.“ — „Odměna je ovšem veliká,“ pomyslel si krejčík, „ale tohle ovoce je pro mne trochu moc vysoko. Kdybych pro ně lezl, větev by se pode mnou zlomila a já bych spadl dolů.“ Šel domů, sedl si se zkříženýma nohama na svůj pracovní stůl a přemýšlel, co by si tak měl počít. „To nejde,“ zvolal konečně, „půjdu odtud, tady nemohu žít v klidu.“ Svázal si raneček a pospíchal branou ven z města. Když došel na luka, uviděl svého starého známého čápa, který tam přecházel jako mudrc sem a tam, chvilkami postál, pozoroval zkoumavě nějakou žábu a pak ji spolkl. Čáp k němu přistoupil a pozdravil ho. „Vidím,“ řekl mu, „že máš na zádech raneček. Pročpak chceš opustit město?“ Krejčí mu vyprávěl, co od něho král žádal a co on nemůže splnit. A hlasitě naříkal nad svou smůlou. „Nad tím se nijak netrap,“ řekl mu čáp. „Já ti pomohu z nouze. Už dlouho nosím nemluvnátka do města, a tak mohu jednou také vytáhnout ze studně malého prince. Jdi domů a buď klidný. Ode dneška za devět dní se vydej do zámku, přijdu tam také.“ Krejčík šel domů a v určený den přišel na zámek. Netrvalo dlouho a přiletěl čáp a zaklepal zobákem na okno. Krejčík mu otevřel a kmotr Dlouhonožka opatrně vstoupil dovnitř a váhavým krokem přecházel po mramorové podlaze. V zobáku nesl děťátko,

krásné jako andělíček, které vztahovalo ručky po královně. Položil jí je do klína a královna dítě líbala a laskala, celá bez sebe radostí. Než odletěl, sundal si čáp ze zad ještě brašnu a dal ji královně. Byly tam sáčky s barevným cukrovým hráškem a ty byly pro malé princezny. Jen nejstarší žádný nedostala, ale dostala zato veselého krejčíka za muže. „Je mi, jako bych byl vyhrál ten nejšťastnější los,“ řekl krejčí. „Tak měla moje maminka přece jen pravdu, když říkala, že kdo se spoléhá na pánaboha a má štěstí, nemůže se mu nic zlého stát.“

Švec musel udělat botky, ve kterých krejčík tančil na svatební hostině, a pak mu poručili, aby navždycky odešel z města. Cesta k lesu ho zavedla k šibenici. Unaven zlostí, závistí a horkem, ulehl na zem. Když zavřel oči a chystal se spát, oba havrani s hlasitým křikem sletěli s hlav oběšenců a vyklovali mu oči. Pomaten bolestí utíkal do lesa a jistě tam někde zahynul, protože od té doby ho už nikdy nikdo nespatriil a nic se o něm ani nedoslechl.

108. JANEK JEŽEK

Byl jednou jeden sedlák a ten měl peněz i majetku dost, ale i když byl tak bohatý, něco mu přece jen ke štěstí chybělo: neměl se svou ženou žádné děti. Často, když chodíval do města s ostatními sedláky, druzí se mu posmívali a ptali se, proč že nemá žádné děti. Až ho to konečně rozzlobilo, a když se jednou vrátil domů, řekl: „Chci mít dítě, i kdyby to byl třeba ježek.“ Tu se jeho ženě opravdu narodilo děťátko a byl to napůl ježek a napůl chlapec. Jakmile to dítě uviděla, lekla se a řekla muži: „Vidíš, to je tvoje vina. Začaroval jsi nás.“ — „Co je nám to všechno platné,“ řekl muž. „Chlapce musíme dát pokřtít, ale kmotra si k takovému křtu vzít nemůžeme.“ Žena řekla: „Nemůžeme ho také pokřtít jinak než jménem Janek Ježek.“ Když ho pokřtili, řekl farář: „Má takové ostny, že ho nemůžete dát do pořádné postýlky.“ A tak mu narovnali za pecí trochu slámy a Janka Ježka na ni uložili. Nemohl se ani živit matčíným mlékem, protože by ji byl svými ostny popíchal. A tak ležel za pecí osm let a otce už zatím omrzel. Sedlák si přál, aby raději zemřel. Ale Janek Ježek nezemřel, zůstal tam ležet dál. Jednou byl ve městě trh a sedlák tam chtěl jít. Ptal se své ženy, co jí má přinést. „Trochu masa, nějaké pečivo a co patří do domácnosti,“ řekla mu žena.

Pak se zeptal ještě děvečky a ta chtěla pár pantoflíčků a sváteční punčochy s barevným klínkem. Konečně řekl: „Janku Ježku, co ty by sis přál?“ — „Tatíčku,“ řekl Janek Ježek, „přineste mi z trhu dudy.“ Když se sedlák zase vrátil domů, dal ženě maso a pečivo, co jí koupil, pak dal děvečce pantoflíčky a sváteční punčochy s klínkem a konečně šel za pec a dal Jankovi Ježkovi dudy. A jakmile Janek Ježek ty dudy dostal, řekl: „Tatíčku, jděte do kovárny a dejte mi okovat mého kohouta kokrháče, pak odjedu a už se k vám nikdy nevrátím.“ Otec se zaradoval, že se ho zbaví, a dal mu okovat kohouta. A když to bylo hotovo, Janek Ježek si na kohouta sedl a vzal s sebou i prasátka a osly, které chtěl v lese pást. Ale v lese s ním musel kohout vyletět na vysoký strom a tam zůstal Janek Ježek sedět a pásl tam osly a prasátka. Seděl tam dlouhá léta, až se jeho stádo rozmnožilo a bylo veliké a jeho otec o něm nic nevěděl. A jak tam seděl na stromě, hrál na dudy a naučil se vyhrávat opravdu pěkně. Jednou tamtudy projížděl jeden král, který zabloudil, a uslyšel hudbu. Podivil se a poslal svého sluhu, aby se tam rozhlédl a zjistil, odkud ta hudba přichází. Sluha se rozhlížel, ale neviděl nic. Jen na vrcholku stromu sedělo malé zvíře a vypadalo jako kohout a na něm seděl ježek a vyhrával. Král nařídil sluhovi, aby se zeptal, proč tam to zvíře tak sedí a jestli neví, kudy vede cesta do jeho říše. Janek Ježek slezl se stromu a řekl králi, že mu cestu ukáže, jen když mu za to král přislíbí a upíše

to, co ho první potká na královském dvoře, až se vrátí domů. Král si pomyslel: „To mohu snadno udělat, Janek Ježek tomu přece nerozumí, mohu napsat co chci.“ A tak vzal pero a inkoust a něco napsal. A když dopsal, ukázal mu Janek Ježek cestu a král se šťastně vrátil domů. Jeho dcerka, která ho už zdaleka viděla, se tak zaradovala, že mu běžela naproti a líbala ho. Tu si král vzpomněl na Janka Ježka a vyprávěl jí, jak se mu v lese vedlo a že musel podivnému zvířeti upsat a slíbit to, co ho první doma potká, a že to divné zvíře sedělo na kohoutu jako na koni a pěkně hrálo na dudy. Ale on že napsal na úpis, že to zvíře nedostane, co krále v zámku potká, protože Janek Ježek to stejně neuměl přečíst. Princezna se nad tím zaradovala a řekla, že je to dobře, protože by tam stejně nikdy nešla.

Ale Janek Ježek zatím pásal osly a prasátka a byl stále veselý, seděl na stromě a vyhrával na dudy. A tak se stalo, že tamtudy jel jiný král se sloužícími a běžci a ten také zabloudil v lese a nemohl najít cestu domů, protože les byl příliš rozlehlý a hluboký. I tenhle král uslyšel zdaleka pěknou hudbu a řekl svému běžci, aby se podíval, co by to mohlo být. Běžec šel a došel ke stromu a uviděl tam sedět kohouta kokrháče a na něm Janka Ježka. Ptal se ho, co tam nahoře dělá. „Hlídám tu své osly a prasátka,“ řekl Janek Ježek. „Ale co vy byste si přál?“ Běžec mu vyprávěl, že zabloudili a nemohou najít zpáteční cestu do říše svého krále. A zeptal se ho, zda by jim cestu neukázal. Janek Ježek slezl s kohoutem se stromu a řekl starému králi, že mu ukáže cestu, když mu za to dá, co ho první potká doma v zámku. Král řekl ano a dal Jankovi Ježkovi úpis, ve kterém stálo, že to dostane. Když to udělal, rozjel se Janek Ježek na kohoutovi před nimi a ukazoval mu cestu. A tak se král dostal zase šťastně do své říše. Ale jakmile vstoupil na dvůr, bylo po radosti. Měl jednu jedinou dceru, která byla překrásná. A ta mu vyběhla naproti, padla mu kolem krku a líbala ho ze samé radosti, že se její otec vrátil. Ptala se ho, kde se tak dlouho toulal světem. A tak jí vyprávěl, že zabloudil a že by se byl málem vůbec nevrátil, nebýt polovičního ježka a polovičního člověka. Ten že seděl v lese na kohoutu jako na koni a tak krásně hrál a pak mu pomohl vyjít z lesa a ukázal mu cestu. On že mu však za to musel slíbit, co ho první na královském dvoře potká, a to že je ona, a proto že je teď tak smutný. A princezna slíbila, že s podivným ježkem ráda půjde, když si pro ni přijde, že to udělá starému otci k vůli.

Ale Janek Ježek pásal dál svá prasátka a ta měla zase nová mladá selátka a už jich bylo tolik, že jich byl plný celý les. A tu už Janek Ježek nechtěl dál zůstat v lese a dal vzkázat svému otci, aby vyklidili všechny chlévy ve vsi, že se vrátí s tak velikým stádem, že každý, kdo bude chtít uspořádat zabíjačku, bude mít masa dost. Když to jeho otec uslyšel, zamračil se, protože myslel, že Janek Ježek už dávno zahynul. Ale Janek Ježek si sedl na svého kohouta kokrháče, hnal před

sebou všechna prasátka do vesnice a nechal je pozabíjet. Bylo vám to krveprolití a jatka, že se to rozléhalo na dvě hodiny cesty kolem. Pak řekl Janek Ježek: „Tatíčku, dejte mi kohoutka kokrháče ještě jednou v kovárně okovat, pak odjedu a do smrti už se nevrátím.“ Otec mu dal kohouta ještě jednou okovat a byl rád, že se Janek Ježek už nechce nikdy vrátit.

Janek Ježek jel potom do té první říše. Král té říše nařídil, přijde-li tam někdo na kohoutu a s dudami přes rameno, aby na něho všichni stříleli a bodali a bili ho, jen aby se nedostal do zámku. A když teď Janek Ježek přijel, vyřítili se na něho s bodáky. Ale on zasadil kohoutovi ostruhy, vzlétl do výšky a přeletěl bránu a rovnou ke královu oknu. Tam si sedl a zavolal na krále, ať mu dá, co mu slíbil, jinak že jeho i jeho dceru připraví o život. Tu král své dceři domlouval, aby vyšla k Jankovi Ježkovi a zachránila tím život sobě i jemu. A tak se princezna oblékla do bílého, otec jí dal vůz se šesti koňmi a mnoho sloužících, zlata i majetku. Princezna nasedla do vozu, Janek Ježek i s kohoutem a s dudami vedle ní, pak se rozloučili a odjeli. Král si pomyslel, že se s ní v životě už asi neshledá. Ale stalo se něco docela jiného, než čekal. Když dojeli kus cesty za město, Janek Ježek svlékl princezně bílé šaty a do krve ji popíchal svými ježčími bodlinami. Pak jí řekl: „Tohle je odměna za vaši proradnost. Vrať se domů, nechci tě.“ Odehnal ji domů a tam se jí až do smrti kdekdo posmíval.

A Janek Ježek jel potom na kohoutu se svými dudami do druhé královské říše, kam ukázal z lesa cestu druhému králi. Ten však dal rozhlásit, jakmile přijde někdo, kdo bude jako Janek Ježek, aby mu vzdali zbraní čest, vpustili ho do města, svolali mu slávu a zavedli ho na zámek. Jakmile ho králova dcera uviděla, lekla se ho, protože vypadal opravdu prapodivně. Ale pomyslela si, že se nedá nic dělat, protože už to otcí slíbila. A tak Janka Ježka vlídně přivítala. Pak oslavili slavnou svatbu a Janek Ježek musel zasednout s ní k tabuli a sedět po jejím boku a tak jedli a pili. Když nadešla noc a chtěli jít na lůžko, bála se princezna jeho ostnů. Ale Janek Ježek jí řekl, ať se jen ničeho nebojí, že jí neublíží. A pak řekl králi, aby tam poslal čtyři muže, kteří by bděli a hlídali přede dveřmi komnaty a rozdělali veliký oheň. Až on vejde do komnaty a než ulehne na lůžko, že si svlékne ježčí kůži a nechá ji ležet u lůžka. Potom ať ti čtyři muži vskočí dovnitř a hodí kůži do ohně a počkají, dokud úplně neshoří. A když zvon odbíjel jedenáctou, vešel do komnaty, svlékl si ježčí kůži a nechal ji ležet u lůžka. Tu přišli ti čtyři muži, rychle ji uchopili a hodili ji do ohně. A když kůže shořela na prach, byl Janek Ježek vysvobozen. V té chvíli ležel v lůžku a měl docela lidskou podobu, jenomže byl černý jako uhlí, jako spálený. Král poslal pro lékaře, ten ho natřel zázračnými mastmi a nabalzamoval, takže Janek docela zbělal a stal se z něho hezký mládenec. Když to královská dcera uviděla, zaradovala se a na druhý den vesele vstali, jedli a popíjeli a podruhé oslavili tu

pravou svatbu a Janek Ježek dostal od starého krále jeho říši.

Když uplynulo hezkých pár let, zajel se svou manželkou k svému otci a řekl mu, že je jeho syn. Ale otec řekl, že žádného syna nemá. Že kdysi měl jednoho, který se narodil jako ježek s bodlinami, a ten že mu odešel do světa. Janek se mu dal poznat a starý otec se upřímně zaradoval z jeho štěstí a odešel s ním do jeho království.

A to je konec mé pohádky.

A vy s ní běžte ven do zahrádky.

109. RUBÁŠEK

Jedna maminka měla sedmiletého chlapečka a ten byl tak krásný a milý, že kdokoliv na něho pohlédl, musel ho mít rád. A maminka ho také milovala víc než cokoliv na světě. Stalo se však, že chlapeček onemocněl, a milý pánbůh si ho zavolal k sobě. Maminka se nemohla ničím utěšit a celé noci a dny jen plakala a naříkala. Brzy nato, kdy chlapečka pochovali, začal se však v noci objevovat na místech, kde za života sedával a kde si hrával.

Když jeho maminka plakala, plakal také, a jakmile nadešlo ráno, zmizel. Ale když jeho maminka stále a stále nepřestávala plakat, objevil se jedné noci v bílém rubášku, ve kterém ho položili do rakve, a s věnečkem na hlavě, posadil se do nohou její postele a řekl: „Maminko milá, přestaň už plakat. Nemohu ve své rakvičce usnout, všechny tvé slzy mi padají na košilku a ta mi nechce a nechce uschnout.“ Jak to maminka uslyšela, ulekla se a přestala plakat. Další noc přišel chlapec zase, v ruce držel světýlko a řekl: „Vidíš, teď už mi košilka brzy uschne a budu mít v hrobečku klid.“ Matka poručila svou bolest pánubohu a snášela ji tiše a trpělivě. Chlapec se od toho dne už nikdy nevrátil a spal klidně ve své postýlce pod zemí.

110. O ŽIDOVÍ V TRNÍ

Byl jednou jeden bohatý muž a ten měl čeledína, který mu pilně a poctivě sloužil. Byl každého rána první na nohou a večer poslední na lůžku, a kde byla nějaká ošklivá práce, do které se nikomu nechtělo, té se vždycky chopil první. Přitom si nestěžoval, naopak, byl se vším spokojen a stále veselý. Když minul rok jeho služby, nedal mu pán žádnou mzdu a myslel si: „To je nejchytřejší, takhle něco ušetřím a on mi alespoň neodejde, ale zůstane pěkně ve službě dál.“ Čeledín také mlčel, vykonával druhý rok práci stejně jako prvý, a když pak na konci zase nedostal žádnou mzdu, dal si i tohle líbit a zůstal dál. Když byl i třetí rok u konce, pán se rozpomněl, sáhl do kapsy, ale nevytáhl nic. Tu se čeledín konečně ozval a řekl: „Tři roky jsem vám poctivě sloužil, buďte tak hodný a dejte mi, co mi po právu náleží. Rád bych odešel a podíval se někam dál do světa.“ Tu odpověděl lakomec: „Ano, ano, milý čeledíne, zdatně jsi mi sloužil a budeš za to také hojně odměněn.“ Sáhl znovu do kapsy a odpočítal čeledínovi tři halíře a po jednom mu je vysázel. „Tady máš za každý rok jeden halíř, to je velká a bohatá odměna, jakou bys hned tak u nějakého pána nedostal.“ Dobrák čeledín, který ani za groš penězům nerozuměl, strčil své jměníčko do kapsy a řekl si: „Teď máš v kapse hej, co by ses staral a trápil se dál s nějakou dřinou.“

A tak odešel, šel přes hory a doly, zpíval a skákal, jak se mu zrovna líbilo. Stalo se, že šel kolem jednoho keře a z toho keře vystoupil malý mužíček a volal na něho: „Kampak, bratře? Vidím, že starostí moc na hřbetě neneseš.“ — „A načpak bych byl smutný,“ odpověděl čeledín. „Mám v kapse hej, cinká mi tam výplata za tři roky.“ — „A kolikpak obnáší ten tvůj poklad?“ zeptal se ho mužíček. „Kolik? Tři celé halíře, správně počítáno.“ — „Poslyš,“ řekl trpaslík, „já jsem chudý, potřebný člověk, dej mi ty své tři halíře. Já už nemohu pracovat, ale ty jsi mladý a snadno si na živobytí vyděláš.“ A protože měl čeledín dobré srdce a měl s mužíčkem soucit, dal mu své tři halíře a řekl: „Spánembohem, vezmi si je, však já budu mít svého dost.“ Tu řekl mužíček: „Vidím, že máš dobré srdce, povolím ti proto tři přání, za každý halíř jedno, a všechna se ti splní.“ — „Aha,“ řekl čeledín, „tak ty jsi jeden z těch, co umějí čarovat. No dobrá, když to tedy má být, pak si přeju za první pistoli, která trefí všechno, na co zamířím. Za druhé housličky, na které když zahraju, tak bude muset tancovat každý, kdo je uslyší. A do třetice, když někoho o něco poprosím, aby nemohl mou prosbu odmítnout.“ — „To všechno se ti splní,“ řekl mužíček, sáhl do křoví, a pomyslete, tam už byly po ruce housličky a pistole, zrovna jako by je někdo předem objednal. Dal je čeledínovi a řekl: „Kdykoliv si budeš chtít něco

vyprosit, nikdo na světě ti prosbu neodmítne.“

„Srdce, co bys chtělo víc?“ řekl čeledín sám pro sebe a vesele putoval dál. Brzy nato potkal žida s dlouhou kozí bradkou, žid se zastavil a naslouchal zpěvu ptáka, který seděl vysoko nahoře ve vrcholku stromu. „Božský div!“ zvolal. „Takové malé zvířátko a má takový mocný hlas! Kéž by tak byl můj! Ale kdopak by mu mohl trochu posolit ocásek?“ — „Když jde jenom o tohle,“ řekl čeledín, „já toho ptáka brzy dostanu dolů.“ Zalíčil, zasáhl ho na vlásek přesně a pták spadl dolů do trnitého křoví. „Jdi, ty kluku uličnická,“ řekl židovi, „vylov si toho ptáčka.“ — „Jenom nechte toho uličníka pěkně stranou, panáčku, nebo vás trest nemine,“ řekl žid. „Však já si toho ptáka vylovím, když už jste ho tak strefil.“ Lehl si na zem a začal se proplétat křovím. Když byl zrovna uprostřed keře, popadla dobrého čeledína zvuče, vytáhl housličky a dal se do hraní. Žid se hned napřímil a začal vyskakovat do výšky. A čím rychleji čeledín fídlal, tím lépe se dařil tanec. Ale trny roztrhaly židovi nádherný kabát, rozčísly mu kozí bradku a bodaly a píchaly ho po celém těle. „Jemináčku,“ volal žid, „kampak teď s tím fidlováním! Panáčku, přestaňte hrát, já nechci tancovat.“ Ale čeledín na něho nedal a myslil si: „Tys ošidil dost lidí, trnitý keř ti to všechno oplatí.“ A začal fídlat tak horlivě, že žid skákal čím dál výš, až mu cáry kabátu zůstávaly viset na trnech. „Auvej, auvej!“ křičel žid. „Panáčku, dám vám, co budete chtít, jen když necháte toho hraní, celý měšec zlata vám dám.“ — „Když jsi tak rozdavačný,“ řekl čeledín, „tak to já přestanu muzicírovat, ale jedno ti musím říct: tancuješ docela pěkně, radost pohledět!“ Vzal si od něho měšec a šel svou cestou.

Žid zůstal stát a díval se tiše za ním, dokud čeledín nezašel kus cesty a nezmizel mu docela z očí. Pak ale vykřikl, co mu síly stačily: „Ty muzikante darebácká, ty hospodský fídlale, jen počkej, až tě někde dopadnu samotného! Proženu tě, že ti podrážky upadnou! Lumpe jeden, strč si groš do tlamy, ať stojíš aspoň za šest halířů!“ A huboval a vykřikoval, co mu slina na jazyk přinesla. A když se tím hubováním trochu uklidnil a ulevil si, běžel do města k soudu. „Auvej, auvej, slavný soude! Jenom se podívejte, jak mě na veřejné silnici jeden ničemný bezbožník okradl a zřídil! Kámen na zemi by se spíš slitoval. Šaty mi roztrhal, tělo popíchal a rozdrápal. O mých pár peněz mě obral, ani měšec mi nenechal! Samé dukáty to byly, auvej, jeden pěknější než druhý. Propánaboha, dejte toho člověka vsadit do vězení.“ Soudce se zeptal: „To tě tak zřídil šavlí nějaký voják?“ — „Pánbůh chraň!“ řekl žid. „Tasenou šavli neměl, ale měl nějakou rourku pověšenou na zádech a na krku mu visely housle. Toho ničemníka snadno poznáte.“ Soudce za ním vyslal svoje lidi, a ti našli dobráka čeledína, který zatím pomalu putoval dál, a našli u něho také židův měšec plný zlata. Když ho přivedli před soud, řekl: „Já jsem se žida ani nedotkl a zlato jsem

mu nevzal, sám mi ho dobrovolně nabídl, abych přestal hrát na housle, protože nemohl snést mou hru.“ — „Božechraň!“ vykřikl žid. „Ten chytá lži jako mouchy na zdi.“ Ale soudce tomu také neuvěřil a řekl: „To je špatná výmluva, to by žádný žid neudělal.“ A odsoudil nevinného čeledína na oprátku za to, že se dopustil loupeže na veřejné silnici. A když ho odváděli, křičel za ním ještě žid: „Ty medvědáři, ty packale muzikantská, teď dostaneš, co ti patří.“ Čeledín vystoupil docela klidně s katem pod šibenici, na posledním příčli žebříku se však obrátil a řekl soudci: „Než zemřu, dovolte mi ještě poslední prosbu.“ — „Ano,“ odpověděl soudce, „pokud nepoprosíš o život.“ — „O život neprosím,“ řekl čeledín. „Ale dovolte mi, abych si ještě naposledy zahrál na své housle.“ Žid zoufale vykřikl: „Propánaboha, jen tohle ne, nedovolte mu to!“ Soudce však řekl: „Proč bych mu nedopřál tu chvíli radosti? Je mu to přáno a má na to také právo.“ Nemohl mu to ani odříci zásluhou kouzla, které bylo čeledínovi propůjčeno. Ale tu žid zvolal: „Auvej, auvej! Připoutejte mě, svažte mě co nejpevněji!“ Nevinný čeledín sňal housle s krku, přiložil si je pod bradu, a jakmile poprvé přešel smyčcem po strunách, všechno se začalo natřásat a kolébat, soudci, písařové i soudní sluhové. A tomu, co chtěl právě žida svázat, vypadl provaz z ruky. Jakmile čeledín přešel smyčcem podruhé, zvedli všichni nohy, kat pustil čeledína a přichystal se k tanci. Jakmile přešel smyčcem potřetí, všichni vyskočili a dali se do tance. Soudce s židem stáli vpředu a vyskakovali nejvýše. Za chvíli tančil kdekdo z těch, co přišli na náměstí ze zvědavosti, poskakovali staří i mladí, tlustí i tencí. Dokonce i psi, kteří s nimi přiběhli, začali panáčkovat a hopsali po zadních s nimi. A čím déle čeledín hrál, tím výš tanečníci vyskakovali, takže do sebe nakonec začali narážet hlavami a dali se do náramného bédování. Soudce, už skoro bez dechu, konečně vykřikl: „Daruji ti život, jenom už přestaň hrát!“ Dobrák čeledín se nad nimi ustrnul, odložil housle, pověsil si je zase kolem krku a slezl se žebříku. Pak přistoupil k židovi, který ležel jak široký tak dlouhý na zemi a lapal po dechu, řekl mu: „Teď se přiznej, ty ničemo, odkud máš ty peníze, nebo vezmu housle a zahraju ti ještě jednou.“ — „Ukradl jsem je, ukradl jsem je, ukradl jsem je,“ vykřikl žid, „ale ty sis je poctivě vydělal.“ A tu poručil soudce, aby odvedli pod šibenici žida a jako zloděje pověsili jeho.

111. VYUČENÝ LOVEC

Byl jednou jeden mládenec a ten se vyučil zámečnickému řemeslu a řekl pak svému otci, že by si rád vyšel do světa a získal nějaké zkušenosti. „Jdi,“ řekl mu otec, „jsem tomu rád.“ A dal mu trochu peněz na cestu. A tak se mládenec toulal po kraji a hledal práci. Za nějaký čas se mu už zámečnictví znelíbilo a přestalo mu také vyhovovat, ale zato se mu líbilo lovectví. A tu ho potkal na toulkách lovec v zelené kamizole a ptal se ho, odkud přichází a kam jde. Mládenec řekl, že je zámečnickým tovaryšem, ale že se mu to řemeslo už nelíbí a že má chuť se stát lovcem, vezme-li ho k sobě jako učedníka. „Ale ano, vezmu, půjdeš-li se mnou.“ Mládenec šel tedy s ním, zůstal u něho dlouhá léta a vyučil se loveckému umění. Pak zatoužil vydat se znovu do světa, a lovec mu nedal za odměnu nic víc než vzduchovku. Nebyla to však obyčejná puška, měla tu kouzelnou vlastnost, že kdo z ní vystřelil, nikdy nechybil. A tak šel, až přišel do hlubokého lesa, jehož konce za jediný den nemohl dojít. Když nastal večer, usadil se na vysoký strom, aby na něho nemohla dravá zvěř. Kolem půlnoci se mu náhle zdálo, jako by zdaleka zahlédl malé světélko. Vyhlédl větvemi stromu, aby si dobře pamatoval místo, odkud svítí. Nejdříve však ještě vzal klobouk a hodil ho dolů směrem, odkud světlo svítilo, aby podle něho snáze našel cestu, až sleze dolů. Pak sešplhal se stromu, našel klobouk, nasadil si ho zase na hlavu a šel rovnou cestou tím směrem dál. Čím déle šel, tím bylo světlo větší, a když došel až k němu, viděl, že je to veliký oheň, u kterého sedí tři obři a mají na rožni celého vola, kterého si opékají. Jeden z obrů řekl: „Musím ochutnat, bude-li maso už hotové.“ Utrhl kus masa a chtěl si ho dát do úst, ale lovec mu ho vystřelil z ruky. „A podívejme,“ řekl obr, „vítr mi ho vzal z ruky.“ A vzal si další kus. Zrovna když se do něho chtěl zakousnout, vystřelil mu ho lovec zase od úst. Obr dal pohlavek svému sousedovi a zlostně křikl: „Proč mi bereš to maso?“ — „Já jsem ti ho nevzal,“ řekl druhý obr.

„Nějaký čarostřelec ti ho asi vystřelil.“ Obr si vzal třetí kus masa, ale ani ten v ruce neudržel, lovec mu ho zase vystřelil. Tu si obrové řekli: „To musí být jistě dobrý střelec, když umí vystřelit sousto od úst. Takového bychom mohli potřebovat.“ A hlasitě zvolali: „Pojď sem, čarostřelče, sedni si s námi k ohni a najez se dosyta, nic ti neuděláme. Ale když nepřijdeš a budeme tě muset přivést násilím, bude s tebou zle.“ Mládenec k nim přistoupil a řekl, že je vyučeným lovcem a že zasáhne přesně a najisto všechno, nač svou puškou zamíří. Obrové mu slíbili, že se mu povede dobře, půjde-li s nimi. A vyprávěli mu, že u lesa je velká voda a za ní stojí věž a v té věži že je krásná princezna, kterou by rádi

uloupili. „Tu vám brzy přivedu,“ řekl lovec. Obři řekli ještě: „Ale není to tak snadné. Leží tam malý psík, a ten se dá vždycky do štěkotu, jakmile se někdo přiblíží. A když ten štěká, probudí se všechno v zámku, proto jsme se tam my nedostali. Troufáš si toho psíka zastřelit?“ — „Ano,“ odpověděl lovec, „to je pro mne hračka.“ Pak vsedl do lodi a plavil se přes tu velkou vodu. Když se blížil k pevné zemi, přiběhl psík a chtěl začít štěkat. Lovec vzal svou vzduchovku a zastřelil ho. Když to obři viděli, zaradovali se a mysli, že už mají královskou dceru jistou. Lovec se však chtěl podívat, jak to vlastně s tou princeznou všechno je. Řekl jim, aby zůstali venku a čekali, dokud je nezavolá. Pak vešel do zámku. Tam všechno spalo a bylo tam úplné ticho. Když otevřel první komnatu, našel tam na zdi šavli, která byla z ryzího stříbra. Na ní byla zlatá hvězda s královským jménem. Vedle šavle na stole ležel zapečetěný list. Lovec ho otevřel, a v tom listě stálo, že kdo má tuto šavli, může zabít všechno, co mu přijde do rány. Tu sňal šavli se stěny, pověsil si ji přes rameno a šel dál. Konečně vešel do komnaty, kde ležela princezna a spala. Byla tak krásná, že stanul a bez dechu ji pozoroval. Myslí si v duchu: „Jak bych mohl vydat tu nevinnou pannu do rukou divokých obrů, kteří jistě nezamýšlejí nic dobrého!“ Rozhlížel se po komnatě, pod ložem princezny stály pantoflíčky. Na pravém byla zase hvězda se jménem jejího otce a na levém hvězda s jejím jménem. Na sobě měla princezna veliký hedvábný šátek, vyšívaný zlatem. A na jeho pravém cípu zase bylo jméno jejího otce a na levém její vlastní jméno, vyšité zlatými písmeny. Lovec vzal nůžky, ustříhl pravý cíp a dal si ho do své brašny, pak vzal ještě pravý pantoflíček s královským jménem a dal si ho také do brašny. Krásná panna stále ještě ležela a spala a byla zašitá do své košile. Lovec ustříhl ještě cípek košile, i ten si dal do brašny. Princezny se přitom ani nedotkl. Pak odešel a nechal ji spát dál. A když zase vyšel do brány, obři stáli ještě venku, čekali na něho a mysli, že přivede královskou dceru s sebou. Zavolal však na ně, aby vešli dovnitř, že princezna už je jeho. Dveře že jim nemůže otevřít, ale že je tam otvor, kterým mohou prolézt. Když přistoupil první obr, lovec si obtočil jeho vlasy kolem ruky, vtáhl mu tam hlavu a jediným rozmachem mu ji šavlí uťal a obrovo tělo pak vtáhl dovnitř. Pak zavolal druhého obra a tomu také uťal hlavu a nakonec i třetímu. Byl rád, že tak osvobodil princeznu od jejích nepřátel, vyřízl obrům jazyky a schoval si je také do brašny. Pak si řekl: „Půjdu domů k otci a ukážu mu, co jsem už dokázal. Pak se zas vydám do světa. Šťestí, které je mi souzeno, mě jistě nemine.“

Ale král toho zámku se probudil a uviděl ty tři obry, kteří tam leželi mrtvi. Tu šel do ložnice své dcery, probudil ji a ptal se jí, kdo ty tři obry usmrtil. „Nevím, milý tatínku,“ odpověděla mu dcera, „já jsem spala.“ A když vstala a chtěla si obléci pantoflíčky, tu jí chyběl pravý. A když pohlédla na šátek, viděla, že je nastřížený a že mu také chybí pravý cíp. I na košili poznala, že jí kus chybí.

Král svolal celý dvůr, vojáky a všechny, kdo tam obývali, a vyptával se jich, kdo vysvobodil jeho dceru a připravil obry o život. Měl tam také hejtmana, a to byl jednooký ohyzda a ten řekl, že to udělal on. Tu řekl starý král, že když tohle všechno dokázal, dostane jeho dceru za ženu. Ale princezna řekla: „Než bych si jeho vzala, milý tatínku, to raději půjdu do světa, kam jen mne nohy ponесou.“ Král se rozhněval a řekl jí, nechce-li si hejtmana vzít, že musí svléci královské šaty, obléci se do selských a opustit zámek. Měla jít k hrnčiči a prodávat hliněné nádobí. Královská dcera si tedy svlékla bohaté šaty, šla k hrnčiči a vypůjčila si u něho hliněné zboží. Slíbila mu, že mu všechno zaplatí, když do večera zboží prodá. Král jí nařídil, aby se s nádobím usadila na roh a prodávala je. Pak zjednal mnoho selských vozů, které měly vjet na trh a projet tak, aby se všechno vyložené zboží roztráštlo na tisíc kusů. A jakmile si královská dcera vyložila zboží na rohu tržiště, přijely vozy a rozbily jí všechno na střepey. Dala se do pláče a naříkala: „Ach božínku, jak já teď jenom zaplatím hrnčiči!“ Král ji tím chtěl donutit, aby se provdala za jednookého hejtmana. Ona však šla znovu k hrnčiči a ptala se ho, dá-li jí ještě jednou zboží na úvěr. Hrnčič však odmítl, dokud mu předešlé zboží nezaplatí. A tu šla princezna za otcem, bědovala a plakala a řekla, že se chce vydat raději do světa. Král řekl: „Dám ti postavit venku v lese domek, a v tom zůstaneš po celý život a budeš vařit pro každého, kdo přijde. Od nikoho však nesmíš vzít peníze.“ Když byl domek hotov, zavěsili nade dveře tabulku s nápisem: „Dnes zadarmo, zítra za peníze.“ Dlouho tam princezna vysedávala, až se po světě rozkřiklo, že v domku v lese bývá mladá dívka, která vaří zadarmo, a že to stojí napsáno na štítu nade dveřmi. Lovec se to také doslechl a řekl si: „To by tak bylo něco pro tebe, jsi přece chudý a nemáš peníze.“ Vzal tedy svou pušku a brašnu, ve které měl ještě všechno, co si tehdy v zámku vzal na důkaz svého činu, šel do toho lesa a našel domek s nápisem: „Dnes zadarmo, zítra za peníze.“ Měl ještě i šavli, kterou tehdy usekl hlavy třem obrům. A s tou šavlí přes rameno vešel do toho domečku a požádal o jídlo. Zaradoval se, když uviděl tak krásnou dívenku, a ona opravdu byla překrásná. Ptala se ho, odkud přichází a kam jde, a on jí řekl: „Putuji jen tak po světě.“ A tu se ho ptala, odkud má tu šavli, že je na ní vyryto jméno jejího otce. A tu se jí lovec zeptal, je-li dcerou královskou. „Ano,“ odpověděla mu. „Touhle šavlí,“ řekl lovec, „jsem uťal hlavy třem obrům.“ A na důkaz pravdy vyňal z brašny tři jazyky. Potom jí ukázal i pantoflíček, cíp šátku a ústřížek její košile. Královská dcera se zaradovala, když viděla, že to on ji vysvobodil. Pak šli spolu k starému králi, zavolali ho. Princezna ho odvedla do své komnaty a tam mu řekla, že lovec je tím pravým, který ji vysvobodil z moci obrů. Když král uviděl všechny ty důkazy, nemohl už déle pochybovat. Řekl lovcovi, že by se rád dozvěděl, jak se to všechno stalo, a že nyní dostane princeznu za ženu. Krásná panna se nad tím z celého srdce

zaradovala. Potom oblékli lovce do bohatých šatů, jako by byl neznámý šlechtic, a král dal vystrojit bohatou hostinu. Když usedali k tabuli, seděl hejtman po levé a lovec po pravé ruce královské dcery. A hejtman věřil, že je to vznešený cizinec, který přijel ke králi na návštěvu. Když poseděli a popili, řekl král hejtmanovi, že mu dá otázku, na kterou musí správně odpovědět: Když někdo řekne, že zabil tři obry, a když se ho pak zeptá, kde jsou jazyky těch tří obrů, jak to vysvětlí? Musí prý přece uznat, že ani jedna hlava opravdu jazyk nemá. Hejtman řekl: „Obři asi žádné jazyky neměli.“ — „Tak tomu není,“ řekl král. „Každý tvor má jazyk.“ A pak se zeptal, co si zaslouží ten, kdo by mu zalhal? Hejtman odpověděl: „Ten zaslouží, aby byl roztrhán na kusy.“ Král na to řekl, že vyslovil sám nad sebou rozsudek. A dal prolhaného hejtmana vsadit do vězení a pak rozrhat na kusy. Královská dcera si pak vzala za muže lovce. Lovec přivedl svého otce a matku a ti pak žili v samých radostech na zámku u syna, který po královské smrti zdědil celou říši.

112. CEP Z NEBE

Jeden sedlák jednou vyjel s párem volů orat. Když dojel na pole, tu začaly oběma volům narůstat rohy a rostly a rostly stále víc. Když chtěl jet sedlák domů, byly už tak dlouhé, že nemohl projet branou. Naštěstí šel tamtudy právě řezník. Sedlák mu voly přenechal a uzavřeli spolu takovouhle smlouvu: sedlák že přinese řezníkovi měřici řepného semene a řezník že mu dá za každé semínko brabantský tolar. Tomu říkám dobrý obchod. Sedlák šel domů, odměřil měřici řepného semene a nesl ji na zádech řezníkovi. Cestou však ztratil z pytle jedno zrnko. Řezník mu přesně vyplatil, na čem se dohodli. Kdyby byl sedlák to jedno zrnko neztratil, byl by měl o jeden brabantský tolar víc. A zatím než se vracel stejnou cestou domů, vyrostl z toho ztraceného zrnka strom, který dosahoval až do nebe. Když to sedlák uviděl, pomyslel si: „Teď se ti naskýtá příležitost, jdi a podívej se, co tam nahoře dělají andělé, a trochu jim nakoukni do té nebeské kuchyně.“

A tak vylezl na strom a viděl, že andělé nahoře mlátí oves. Zůstal tam a díval se na ně. Ale jak se tak dívá, všiml si najednou, že strom, na kterém stojí, se začíná kývat. Pohlédne dolů a vidí, že se ho tam zrovna někdo chystá porazit. „Kdyby ses tak zřítíl dolů, to by byla saframentská věc!“ napadne ho. A v té nouzi si neví lepší rady ani pomoci než chytit ovesné plevy, kterých tam jsou celé hromady, a uplést si z nich provaz. Pak popadne také sekeru a cep, které se tam v nebi povalují, a spustí se po tom provaze dolů. Ale nešťastnou náhodou sjel tam dolů zrovna do hlubokánské jámy a bylo to opravdu štěstí, že tu sekeru s sebou měl. Tou si totiž vysekal schůdky, vylezl po nich z té jámy nahoru a přinesl jako důkaz ten cep z nebe. A proto taky už nikdo nemohl pochybovat o tom, že jeho vyprávění je skrz naskrz pravdivé.

113. O DVOU KRÁLOVSKÝCH DĚTECH

Tak vám byl jednou jeden král a tomu králi se narodil malý synáček, a ve hvězdách v té chvíli zrovna bylo psáno, že toho synáčka připraví o život jelen, až mu bude šestnáct let. A když pak ten synek vyrostl, vydali se s ním jednou lovci na lov. Za lovem se královský syn od nich jednou chvíli oddělil, a tu vám najednou uvidí velikého jelena. Chtěl ho zastřelit, ale ne a ne ho trefit. Ten jelen tak dlouho běžel před ním, až se dostali docela hluboko do lesa, a tu najednou tam stál místo jelena veliký, hubený chlapík a povídá mu: „Dobře, že tě už mám. Už jsem se tě tolik nasháněl, šest párů skleněných bruslí už jsem polámal a nemohl jsem tě stále chytit.“ A pak ho vzal s sebou a táhl ho za sebou velikou vodou až k velikému královskému zámku a tam si musel královský syn sednout s ním ke stolu a jíst s ním. Když se spolu najedli, řekl ten divný král: „Mám tři dcery a u té nejstarší musíš v noci bdít od devíti hodin večer do šesti do rána, a já sám přijdu za tebou pokaždé, když bude odbíjet celá hodina. Zavolám tě, a když mi jednou nedáš odpověď, budeš pak ráno o hlavu kratší, ale když pokaždé odpovíš, dostaneš mou dceru za ženu.“ A když pak večer oba ti mladí lidé přišli do ložnice, stál tam kamenný Kristus a královská dcera mu řekla: „V devět hodin přijde můj otec a pak každou hodinu, dokud neodbijí tři, a když se bude ptát, dej mu ty odpověď místo královského syna.“ A tu kamenný Kristus začal kývat hlavou, nejdřív rychle a pak čím dál tím pomaleji, až nakonec zase docela znehybněl. Ráno pak řekl král mládenci: „Dobře jsi splnil svůj úkol, ale svou dceru ti dát nemohu, musíš bdít ještě jednu noc u té mladší, pak teprve si rozmyslím, můžeš-li dostat tu nejstarší za ženu. Ale každou hodinu zase sám přijdu, a když tě zavolám a ty mi neodpovíš, pak prolíji tvou krev.“ A zase šli oba do ložnice a tam stál ještě větší kamenný Kristus a tomu ta královská dcera povídá: „Až se můj otec bude ptát, odpověz mu ty.“ A tu ten kamenný Kristus také začal kývat hlavou, nejdřív rychle a pak čím dál pomaleji, až nakonec docela znehybněl. A královský syn si lehl na práh dveří, dal si paži pod hlavu a usnul. Na druhý den ráno mu pak král řekl: „Dobře jsi sice splnil svůj úkol, ale svou dceru ti dát nemohu, musíš bdít ještě jednu noc u té nejmladší, pak teprve si rozmyslím, můžeš-li dostat mou prostřední dceru za ženu. Ale každou hodinu zase sám přijdu, a když tě zavolám, musíš mi odpovědět, a když zavolám a ty mi neodpovíš, pak prolíji tvou krev.“ A tak šli zase společně do ložnice a tam byl ještě větší a ještě vyšší Kristus než u prvních dvou. A tomu královská dcera řekla: „Až můj otec zavolá, odpovíš mu ty,“ a tu ten dlouhý a veliký kamenný Kristus kýval dobrou půlhodinu hlavou, až zase nakonec zůstala nehybná. A tak

se královský syn zase položil na práh dveří a usnul. Na druhý den ráno mu král řekl: „Ty jsi sice dobře bděl, ale svou dceru ti teď dát nemohu. Mám jeden takový veliký les, a když ten dneska od šesti ráno do šesti večer pokácíš, tak si to teprve rozmyslím.“ A pak mu dal skleněnou sekeru a skleněný klín. Jak přišel královský syn do lesa a poprvé zasekl do stromu, už byla sekera vejřpůl. Tak vzal ten klín a uhodil na něj, ale ten se v tu chvíli drolil jako písek. Tu královský syn zesmutněl a myslel si, že už už bude muset zemřít. A tak si tam sedl a plakal. Když nadešlo poledne, řekl ten divný král: „Jedna z vás dívek mu musí donést něco k jídlu.“ Obě starší řekly: „Ne, my mu tam nic neponeseme, u které probděl poslední noc, ta ať mu tam něco donese.“ A tu se musela vydat ta nejmladší a nést mu tam to jídlo. Když přišla do lesa, ptala se ho, jak se mu tam vede. „Ale,“ řekl princ, „vede se mi moc špatně.“ A tak mu řekla, ať si k ní sedne a něco sní. Ale královský syn řekl, že ne, že nemůže a že prý stejně musí zemřít, tak že už nechce jíst. A ona mu tak vlídně domlouvala, aby to přece jenom zkusil, až konečně k ní přišel a trochu se najedl. A když dojedl, řekla mu: „Polož si hlavu, budu tě chvíli hladit, a přijdeš na jiné myšlenky.“ A jak ho vískala ve vlasech, padla na něho únava a usnul. A tu vzala svůj šátek a uvázala na něm uzel, uhodila s ním třikrát o zem a řekla: „Dělníci, ke mně!“ A vtom se hned vyrojila spousta drobných mužíčků a ti se ptali, co že královská dcera poroučí. Tu řekla: „Za tři hodiny musí být ten veliký les pokácen a všechno dříví složeno na hromadu.“ A tak ti mužíčci šli a svolali všechno svoje přibuzenstvo, aby jim pomohlo v práci. Hned se pustili do díla, a když uplynuly ty tři hodiny, bylo všechno hotovo. A tu přišli zase k té královské dceři a oznámili jí to. A ona pak zase vzala svůj bílý šátek a řekla: „Dělníci, domů.“ A vtom byli všichni ti tam. Když se královský syn probudil, zaradoval se a ona mu řekla: „Až odbije šestá hodina, vrať se domů.“ To také udělal a král se ho ptal: „Tak pokácel jsi ten les?“ — „Ano,“ odpověděl královský syn. A když pak seděli u stolu, řekl mu ten král: „Nemohu ti teď ještě dát svou dceru za ženu.“ A že prý ještě musí něco pro ni udělat. Tu se královský syn zeptal, co to má být. „Mám jeden takový veliký rybník,“ řekl král, „a k tomu musíš zítra ráno jít a musíš ho tak vyčistit, až bude jako zrcadlo, a v něm musí být všechny možné ryby.“ Na druhý den mu pak dal ten král skleněnou lopatu a řekl: „V šest hodin musí ten rybník být hotov.“ A tak královský syn šel, a když přišel k tomu rybníku, zaryl tou lopatou do bahna, a vtom se mu už také přelomila. Pak zaryl do toho bahna rýčem, a ten se mu zlomil také. Tu zase zesmutněl. V poledne mu zase ta nejmladší přinesla jídlo a zas se ho ptala, jak se mu vede. A královský syn jí řekl, že se mu vede špatně, že teď už jistě přijde o hlavu. „Nářadí se mi zase polámalo.“ Řekla mu, jen ať jde a trochu se nají, že pak bude mít lepší myšlenky. Ale ne, řekl královský syn, že nechce nic jíst, protože je příliš smutný. A ona mu zase dlouho vlídně

domlouvala, až přece šel a najedl se. A pak ho zase hladila a vískala ve vlasech a on usnul. A pak zase vzala šátek, uvázala na něm uzel, uhodila tím uzlem třikrát o zem a řekla: „Dělníci, ke mně!“ A vtom se zase vyrojila spousta drobných mužíčků a všichni se ptali, co že si přeje. Za tři hodiny aby ten rybník vyčistili a že musí být tak čistý, aby se v něm každý viděl, a v něm že musí být všechny možné ryby. A tak ti mužíčci šli a svolali všechno svoje příbuzenstvo, aby jim pomohlo v práci, a za dvě hodiny pak bylo všechno hotovo. Pak zase přišli a řekli: „Udělalí jsme, co jsi nám přikázala.“ Pak vzala královská dcera zase ten šátek a zase s ním třikrát uhodila o zem a řekla: „Dělníci, domů!“ A nato všichni zase zmizeli. Když se pak královský syn probudil, byl už rybník čistý. Královská dcera také zase odešla a řekla mu, aby se vrátil domů, až zas bude šest hodin. A když se pak vrátil domů, zeptal se ho ten král: „Vyčistil jsi ten rybník?“ — „Ano,“ řekl královský syn. To bylo dobré. Ale když si pak zasedli ke stolu, řekl zase král: „Ten rybník jsi sice vyčistil, ale ještě nemůžeš mou dceru dostat, musíš ještě něco udělat.“ — „A co to má být?“ zeptal se královský syn. A král že prý má jednu takovou velikou horu a na té hoře že jsou samé trnité keře a ty že musí všechny vysekat a na té hoře že musí postavit veliký zámek a ten zámek že musí být tak nádherný, jak si jen člověk dovede představit, a v tom zámku že musí být všechno zařízení, jak se sluší a patří. A když pak druhý den ráno vstal, dal mu ten král skleněnou sekyru a skleněný vrták: „To všechno musí být hotovo, než odbije šest hodin.“ Ale sotva sekl tou sekerou do prvního keře, tak se mu v ruku zkrátila a zmenšila a rozlétla se mu na kousky a ten vrták taky nebyl k ničemu. Tu ten královský syn zase zesmutněl a čekal pak na svou znejmilejší, jestli zase přijde a nějak mu pomůže. A když pak nadešlo poledne, tak opravdu také přišla a přinesla mu zase jídlo. Vyšel jí naproti a všechno jí vyprávěl, najedl se a pak se od ní nechal hladit a vískat, až zase usnul. Tu ona zase vzala ten uzel a zase jím třikrát uhodila o zem a řekla: „Dělníci, ke mně.“ A zas se vyrojila taková spousta drobných mužíčků a ti se ptali, co že si přeje? A ona řekla: „Za tři hodiny musíte vysekat všechno tohle křoví, a na té hoře musí stát zámek a ten zámek musí být tak nádherný, jak jenom si člověk dovede představit, a v tom zámku musí být všechno zařízení.“ A tak ti mužíčci šli a zase svolali všechno svoje příbuzenstvo, aby jim pomohlo v práci, a když minula určená doba, bylo všechno hotovo. A pak zase přišli ke královské dceři a oznámili jí to, a královská dcera zase vzala svůj šátek a třikrát jím uhodila o zem a řekla: „Dělníci, domů!“ A v tu chvíli zase všichni zmizeli. Královský syn si to potom prohlížel a viděl, že je všechno, jak má být. A zaradoval se nad tím a bylo mu jako ptáčkovi ve vzduchu. A když pak odbila šestá, tak pospíchal domů. A tam mu řekl král: „A ten zámek je také hotov?“ — „Ano,“ řekl královský syn. A když zasedli ke stolu, řekl ten král: „Svou nejmladší dceru ti nemohu dát, dokud se neprovdejí obě

starší.“ A tu ta nejmladší i ten královský syn zesmutněli a ten královský syn nevěděl, co počít. A tak přišel v noci k té královské dceři a unesl ji. A když už byli kousek od zámku, ona se ohlédla a uviděla svého otce za nimi. „Ach, co teď můžeme dělat?“ řekla. „Můj otec je za námi a chce nás odnést zpátky. Proměním tě v šípkový keřík a já budu růžička a ty mě budeš stále chránit uprostřed svých větví.“ A když je otec dostihl, našel na tom místě jen trnitý keřík a uprostřed něho růžičku. Chtěl tu růžičku utrhout, ale tu přispěchaly na pomoc trny a tak ho popíchaly do prstů, že se musel vrátit domů. A tam se ho jeho žena zeptala, proč je nepřivedl s sebou. A tak jí řekl, že už je málem dostihl, ale že ztratili svou lidskou podobu a že tam našel potom jen trnitý keř a růžičku na něm. Královna mu řekla: „Kdybys byl tu růžičku utrl, ten keř by byl musel za ní přijít.“ A tak se král zase vypravil, aby tu růžičku utrl. Ale ti dva už zatím byli daleko za polem a král za nimi musel znovu spěchat. Tu se královská dcera ohlédla a vidí, že její otec se blíží. A tak řekla: „Ach, jak jenom bychom to teď udělali? Proměním tě hned v kostelík a já v něm budu knězem. Posadím se na kazatelnu a budu kázat.“ A když ten král došel na to místo, stál tam kostelík a na kazatelně byl farář a kázal. A tak vyslechl to jeho kázání a vrátil se domů. Královna se ho zase ptala, proč je nepřivedl s sebou, a on řekl: „Nešlo to, běžel jsem za nimi tak daleko, až jsem myslel, že už jsem je dostihl, ale vtom stál na tom místě kostelík a na kazatelně byl kněz, který kázal.“ — „Měl jsi toho kněze přivést sem,“ řekla jeho žena, „ten kostelík by byl za ním musel přijít. Není to nic platné, když posílám za nimi tebe, to nepomůže, musím zkrátka jít sama.“ A jak tak pěkný kus cesty ušla a viděla už ty dva před sebou, tak se ta královská dcera ohlédla, viděla přicházet svou matku a tak povídá: „Teď je to pro nás nejhorší, teď jde sama moje matka. Proměním tě teď v rybník a sebe v rybu.“ A když došla její matka na to místo, byl tam najednou veliký rybník a uprostřed něho poskakovala ryba, vystrkovala hlavu nad vodu a byla docela veselá. Byla by ráda tu rybu chytila, ale nepodařilo se jí to.

Tak se rozzlobila a vypila celý ten rybník, ale pak se jí udělalo tak zle, že celý ten rybník zase musela vyplivnout. A pak řekla: „Vidím, že tohle všechno už nám nemůže pomoci.“ A dovolila, aby k ní její dcera zase přišla. A dcera k ní tedy přišla a královna jí dala tři vlašské ořechy a řekla: „Ty ti pomohou, až budeš mít nejvyšší nouzi.“ A pak oba mladí lidé zase odešli. A když už tak šli dobrých deset hodin, tu přišli k zámku, odkud byl ten královský syn, a u toho zámku byla vesnice. Když tam došli, řekl ten královský syn: „Zůstaň tady, moje znejmilejší, já půjdu do zámku nejdřív sám a pak se pro tebe vrátím s kočárem a sloužícími.“ A když přišel do zámku, tak se všichni zaradovali, že se jim královský syn vrátil. A tak jim pověděl, že má s sebou nevěstu a ta že je teď ve vsi, a že tam musí dojet vozem a přivést ji. A tak taky hned zapřáhl a mnoho sloužících si sedlo na

ten vůz. Když chtěl královský syn nastoupit, jeho matka ho políbila, a v tom okamžiku zapomněl na všechno, co se stalo a co chtěl udělat. A pak jeho matka poručila, aby zase vypřáhli koně a všichni se zas vrátili domů. A ta královská dcera zatím seděla ve vsi a čekala a čekala a myslila, že si pro ni přijede, ale nikdo nešel. A tak nakonec našla práci ve mlýně, který byl nedaleko zámku, a tam musela každé odpoledne vysedávat u vody a mýt nádobí. Jednou si taky královna vyšla ze zámku a procházela se u vody a vidí tu krásnou dívku, jak tam sedí, a tak povídá: „Jaká je tohle krásná dívka! Ta se mi velmi líbí!“ Tu se na ni všichni podívali, ale nikdo ji neznal. A tak uplynul dlouhý a dlouhý čas, a po celou tu dobu dívka u mlynáře poctivě a pilně sloužila. Královna zatím našla pro svého syna nevěstu, která bydlela daleko od nich ve světě. A když ta nevěsta přijela, tak se měli hned vzít. Seběhlo se tam moc a moc lidí, a všichni chtěli u té slávy být. A tu požádala i ta dívka mlynáře, aby jí dal volno. „Jen si tam běž,“ řekl mlynář. Než odešla, otevřela jeden z těch tří vlašských ořechů a v něm byly nádherné šaty, které si oblékla, a v těch pak šla rovnou do kostela a postavila se přímo k oltáři. A tu najednou přišla nevěsta se ženichem a poklekli u oltáře, a když už jim ten kněz zrovna chtěl požehnat, nevěsta se rozhlédla a uviděla ji tam. V té chvíli zase vstala a řekla, že se neprovdá, dokud nebude mít zrovna tak krásné šaty jako ta dáma tam. A tak zase odešli domů a zavolali tu dívku a zeptali se jí, chce-li ty své šaty prodat. Ne, neprodá je, řekla jim, ale možná že by je darovala. A tak se jí zeptali, zač je chce dát, co mají udělat. A ona řekla, že když jí dovolí spát jednu noc u dveří ložnice královského syna, tak že ty šaty té nevěstě dá. Nevěsta k tomu svolila. Královskému synovi potom dali vypít uspávací nápoj, a když pak ulehl na lůžko, tvrdě usnul a prospal celou noc. A ona zatím naříkala, že pro něho nechala vysekat vysoký les, pro něho že nechala vyčistit ten rybník a pro něho že nechala vystavět ten zámek a vysekat to trnité křoví, a on že na ni tak brzy zapomněl. Královský syn nic z toho neslyšel, ale zato sluhové byli vzhůru a poslouchali a nevěděli, co to všechno má znamenat. A na druhý den ráno, když ustlali, oblékla se nevěsta do těch vzácných šatů a chtěla jít se ženichem do kostela. Mezitím ta krásná dívka otevřela druhý ořech, a v tom byly ještě krásnější šaty. A tak si je zase oblékla a šla do kostela a stoupla si přímo k oltáři a všechno bylo zase jako předtím. A pak ta dívka zase ležela v noci na prahu komnaty, kde ten královský syn spal, a zase mu sloužící měli dát uspávací nápoj. Ale oni mu ho nedali, dali mu naopak nápoj, po kterém zůstal vzhůru. A děvečka ze mlýna zase naříkala, jako naříkala předtím, a říkala, co všechno pro něho udělala. A ten královský syn to všechno slyšel a byl z toho moc a moc smutný. A vzpomněl si, co všechno se stalo. A chtěl jít za tou dívkou, ale jeho matka pevně zamkla dveře. Na druhý den ráno se ale šťastně dostal ke své milované a pak jí vyprávěl všechno, co se s ním dělo, a ona se pak už ani

nemohla zlobit, že na ni na tak dlouho zapomněl. A pak otevřela ta královská dcera ten třetí ořech a v něm byly šaty ještě nádhernější než ty předešlé. Ty si oblékla a jela pak se svým ženichem do kostela a seběhlo se kolem nich spousta dětí a házely jim květiny a pestré stužky na kočár, a byla to veselá svatba. Ale ta falešná matka a nevěsta musely pryč. A kdo tohle vyprávěl, tomu pusa ještě nevychladla.

114. O CHYTRÉM KREJČÍKOVÍ

Byla jednou jedna hrozně pyšná princezna. Jakmile se o ni ucházel nápadník, dala mu pokaždé nějakou hádanku, a když nemohl uhodnout, vysmála se mu a poslala ho pryč. Dala vyhlásit, že kdo její hádanku uhodne, dostane ji za ženu, ať je to kdokoliv. Jednou se tak v té říši sešli tři mistři krejčích a dva starší z nich si řekli, že už ledacos v životě podnikli, a vždycky se jim to vydařilo, a že proč by tedy měli mít zrovna v tomhle smůlu, že se jim dojistá i tohle musí zdařit. Třetí z nich byl jen takový nanicovatý zagroškudla, který ani svému řemeslu kloudně nerozuměl, ale myslel si, že se mu přitom také musí poštěstit, protože kde jinde by ho už mohlo štěstí potkat. Dva druhí mu řekli: „Jenom hezky zůstaň doma, ty se s tou tvou špetkou rozumu stejně daleko nedostaneš.“ Ale krejčík se nedal odradit a řekl, když už jednou na to vsadil krk, že si nějak pomůže, a vykračoval si do zámku s nimi, jako by mu patřil celý svět.

Tak se ohlásili všichni tři u princezny a požádali ji, aby jim dala své hádanky, oni že jsou ti praví, že mají tak jemný rozum, že bys ho mohl do jehly místo hedvábí navlékat. Princezna tedy řekla: „Mám na hlavě dvojí vlasy, hádejte jaké jsou barvy?“ — „Když to není nic těžšího, tak dobrá,“ řekl první, „jsou to vlasy černé a bílé jako ta černobílá látka, co se jí říká pepř a sůl“ — „Špatně hádáš, ať odpoví druhý,“ řekla princezna. Druhý řekl: „Když nejsou černé a bílé, tak jsou hnědé a červené jako skořicový fráček mého otce.“ — „Špatně hádáš,“ řekla princezna, „ať odpoví třetí, vidím mu na očích, že to určitě ví.“ Krejčík směle předstoupil a řekl: „Princezna má na hlavě stříbrné a zlaté vlasy, stříbro a zlato jsou ty dvě barvy.“ Jak to princezna uslyšela, zbledla a málem ji leknutím obešly mrákoty, protože krejčík uhodl, a ona myslela, že to nikdo na celém světě nedokáže. Když se zas trochu vzpamatovala, řekla mu: „Tím sis ale mou ruku nezískal, musíš splnit ještě jeden úkol. Dole ve stáji je medvěd a u toho musíš strávit celou noc. Budeš-li ještě naživu, až ráno vstanu, dostaneš mě za ženu.“ Myslela si v duchu, že se tím krejčíka zbaví, protože medvěd nenechal naživu ani jediného člověka, který se mu kdy dostal pod tlapy. Krejčík se nedal odstrašit, byl s podmínkou spokojen a řekl: „Kdo se rychle odváží, ten má napůl vyhráno.“

Když nadešel večer, odvedli krejčíka dolů k medvědovi. Medvěd se také hned chystal, že se do toho zagroškudličky pustí a že mu dá prackama pěkně na přivítanou. „Jenom ne tak zhurta,“ řekl mu krejčík, „však já tě už uklidním.“ A docela klidně, jako by neměl vůbec žádné starosti, vytáhl z kapsy vlašské ořechy, rozlouskával skořápky mezi zuby a pochutnával si na jádrech. Jakmile to

medvěd viděl, dostal také chuť a začal na něm ořechy loudit. Krejčík sáhl do kapsy a podal mu celou hrst. Jenomže to, co mu dal, nebyly žádné ořechy, ale kamínky. Medvěd si je strčil do tlamy, ale ať kousal jak kousal, nemohl je rozlousknout. „Jsi to ale pařez hloupá,“ huboval se v duchu, „ani takové ořechy nedokážeš rozlousknout.“ Řekl tedy krejčíkovi: „Poslyš, rozlouskej mi ty ořechy sám.“ — „Tak vidíš, jaký ty jsi hrdina,“ povídá mu krejčík. „Takovou velkou papulu máš, a nedokážeš ani pár oříšků rozlousknout.“ Vzal kameny, rychle je zas vyměnil, strčil si do úst ořech a lup, už byl ořech vejpůl. „Musím to ještě jednou zkusit,“ řekl medvěd, „když se tak na tebe dívám, myslím si, že bych to určitě taky dokázal.“ Krejčík mu zase podstrčil kameny a medvěd kousal a kousal ze všech sil. To se ví, že ani jeden kámen nerozlouskl. Když se krejčík najedl, vytáhl zpod kabátu housle a začal na ně hrát. Jakmile medvěd uslyšel hudbu, začalo to s ním šít a dal se do tance. A když tak už hezkou chvíli tancoval, tolik se mu to zalíbilo, že řekl krejčíkovi: „Poslyš, je to těžké takhle hrát?“ — „Nic to není, jen se podívej! Levou rukou tisknu struny a pravou po nich jezdím smyčcem, a už to hraje, hopsasa a fidli tralila!“ — „Taky bych chtěl umět takhle hrát,“ řekl medvěd. „To bych si pak mohl zatancovat, kdykoliv se mi zachce. Co tomu říkáš, naučil bys mě to?“ — „To víš, že ano, a jak rád,“ řekl krejčík. „Jen když máš k tomu špetku nadání. Ale ukaž mi nejdřív pracky, máš je moc zanedbané. Musím ti trochu zastříhnout drápy.“ Tu přinesl svěrák a medvěd do něho strčil tlapy. Milý krejčík mu je hned pevně utáhl a pak řekl: „Tak a teď hezky počkej, dokud si nepřinesu nůžky.“ A nechal medvěda medvědem, ať si bručel, jak si bručel, natáhl se do kouta na slámu a usnul.

Když princezna večer slyšela, jak mocně medvěd řve, myslela nejinak, než že to bručí radostí a že je s krejčíkem už docela amen. Proto ráno bezstarostně a spokojeně vstala a šla ke stáji. Ale jak se tam podívá, vidí, že krejčík stojí zdrav a živ před vraty, čilý jako ryba ve vodě. Teď už se neměla na co vymlouvat, protože veřejně slíbila, že si krejčíka vezme. Král dal tedy zapřáhnout do vozu, musela se vypravit s krejčíkem do kostela, aby se tam stala jeho řádnou ženou. Ale oba krejčíkovi druhové měli falešné srdce a nepřáli mu jeho štěstí. Jakmile chytrý krejčík s princeznou nasedl do vozu, běželi do stáje a uvolnili medvědovi tlapy ze svěráku. Rozzuřený medvěd se rozběhl za vozem. Princezna ho zaslechla, jak za nimi funí a bručí, a dostala strach. „Medvěd běží za námi,“ vykřikla, „a chce tě roztrhat!“ Krejčík ale neztratil kuráž. Postavil se honem na hlavu, vystrčil nohy z okénka a křikl na medvěda: „Vidíš ten svěrák? Jestli se hned nevrátíš, strčím tě tam znovu!“ Jak to medvěd uviděl, obrátil se a horempádem pelášil pryč. Krejčík jel pak klidně dál do kostela, tam ho oddali s princeznou a on si s ní od té chvíle žil spokojeně a bezstarostně jako skřivánek na mezi. Kdo mi tohle nevěří, ať zaplatí dukát!

115. O JASNÉM SLUNCI, KTERÉ PRAVDU NESMLČELO

Byl jeden krejčovský tovaryš a ten šel po světě vandrem a stalo se, že jednou nemohl o práci ani zavadit. Už na tom byl tak zle, že neměl v kapse ani halěř na pořádné jídlo. Zrovna v té době potkal cestou žida. Protože si myslel, že žid jistě bude mít u sebe hodně peněz, zapřel v srdci pánaboha, zaútočil na něho a pohrozil mu: „Dej mi všechny peníze, nebo tě zabiju!“ Tu řekl žid: „Darujte mi život! Peníze žádné nemám, jen ubohých osm halířů.“ Ale krejčovský řekl: „Ty máš jistě peníze, tak hybaj s nimi ven.“ Vrhel se na něho a bil ho tak dlouho, až žid skorem vydechl duši. A těsně před smrtí zašeptal žid poslední větu: „Jasně slunce přivede už pravdu na světlo boží!“ A s těmi slovy vydechl naposled. Krejčovský tovaryš mu sáhl do kapsy a hledal peníze, ale nenašel opravdu nic než těch osm halířů, jak mu žid řekl. A tak ho vzal, vtáhl ho pod keř a pak vandroval zase dál za prací. Když prošel už kus světa, konečně přišel do města, kde našel práci u jednoho mistra. Ten mistr měl krásnou dceru, tovaryš se do ní zamiloval, oženil se s ní a žil s ní klidně a spokojeně jako dobrý manžel.

Po dlouhé době, když už měli dvě děti, tchán i tchyně zemřeli a jim zůstala celá domácnost. Jednou ráno, když seděl krejčí na lavici u okna, přinesla mu žena kávu. A když si ji nalil do šálku a chtěl se napít, zasvitlo na ni slunce, odraz kávy se promítl nahoru na zeď a chvěl se tam a tančil v samých světlých kroužcích. Krejčí vzhlédl a řekl: „No vida, teď by to rádo přivedlo na světlo boží, a nemůže!“ Žena se ho ptala: „O čem to mluvíš, milý muži? Co to má znamenat?“ — „To nemohu říct,“ odpověděl jí. Ale ona naléhala: „Jestli mě máš rád, musíš mi to říct.“ A svatosvatě mu slibovala, že se to nikdo nedoví, a nedopřála mu chvilku klidu. Tu jí vyprávěl, jak před dávnými lety, když vandroval světem otrhaný a bez jediného halěře, zabil jednoho žida a jak ten žid v okamžiku smrtelné úzkosti tehdy řekl: „Jasně slunce přivede už pravdu na světlo boží!“ A teď že by to slunce asi rádo tu pravdu přivedlo na světlo, proto že tak tančí po stěně a kreslí kroužky, ale že to přece jenom nedokáže. Když dovyprávěl, ještě jednou ji důtklivě žádal, aby to nikomu neříkala, jinak že by ho to stálo život. A žena mu to slíbila. Ale když si sedl k práci, šla ke své kmotře a se vším se jí svěřila. Musela se jí však zadušovat, že nikomu ani slůvko nepoví. Jenomže netrvalo ani tři dny a vědělo o tom už celé město. Krejčího zavolali před soud a odsoudili ho. A tak se přece jen židova slova vyplnila: jasné slunce přivedlo tu pravdu na světlo boží.

116. MODRÉ SVĚTLO

Byl jednou jeden voják a ten dlouhá léta věrně sloužil svému králi. Ale když válka skončila a voják, který v ní utržil mnoho ran, už nemohl dál sloužit, řekl mu král: „Můžeš jít domů, nepotřebuji tě už. Peníze už ode mne dostávat nebudeš, žold dostává jen ten, kdo mi za něj prokazuje služby.“ Voják nevěděl, čím by se měl dál živit. Smutně a ustaraně od krále odešel a šel celý den, až k večeru došel do lesa. Když se setmělo, zahlédl světlo.

Šel za ním a přišel k domku, kde bydlela čarodějnice. „Nech mě u sebe na noc a dej mi něco jíst a pít, nebo umřu hladu,“ řekl jí. „Oho,“ odpověděla čarodějnice. „Kdopak by dal něco zběhlému vojákovi? Ale slituju se nad tebou a přijmu tě, když uděláš, oč tě požádám.“ — „A co ode mne žádáš?“ zeptal se voják. „Abys mi ráno překopal zahrádku.“ Voják svolil a druhý den se pustil zdatně do práce. Ale před večerem nemohl být hotov. „Vidím, že dneska práci nemůžeš dokončit,“ řekla mu čarodějnice. „Nechám tě tu ještě jednu noc, za to mi zítra rozřežeš ještě fůru dříví a naštípeš na třísky.“ Voják na to spotřeboval celý další den a večer mu čarodějnice navrhla, aby u ní zůstal ještě jednu noc. „Ráno mi prokážeš jen jednu nepatrnou službičku. Za mým domkem je stará, vyschlá studně, do té mi spadlo mé světlo. Svítí modře a nikdy nezhasíná. To světlo mi ze studny vynesíš.“ Na druhý den ho stařena zavedla ke studni a spustila ho v koši dolů. Našel modré světlo a dal jí znamení, aby ho zase vytáhla. Stařena ho vytahovala, ale když byl skorem u okraje studny, natáhla ruku a chtěla mu modré světlo vzít. „Ne,“ řekl voják, protože viděl, co má za lubem. „Nedám ti světlo dřív, dokud nebudu stát oběma nohama na zemi.“ Tu se čarodějnice rozzlobila, pustila provaz do studně a šla pryč.

Ubohý voják spadl na vlhkou zem, ale nic se mu nestalo. Modré světlo hořelo dál, ale v čem mu mohlo pomoci? Viděl, že smrti neujde. Chvilí tam smutně seděl, pak si mimoděk sáhl do kapsy a našel tam svou dýmku, která byla ještě z poloviny nacpaná. „To bude tvé poslední potěšení,“ řekl si, vyndal dýmku z kapsy, zapálil si ji o modré světlo a začal pukat. Když se kouř v hlubině rozptýlil, stál před ním najednou malý černý mužíček a ptal se: „Co poroučíš, můj pane?“ — „Co já ti mám co poroučet?“ odpověděl voják udiveně. „Musím udělat všechno, oč mě požádáš,“ řekl mužíček. „Tak dobrá,“ řekl voják. „Nejdřív mi tedy pomoz ze studny.“ Mužíček ho vzal za ruku a vedl ho podzemní chodbou, ale nezapomněl přitom vzít s sebou modré světlo. Cestou mu ukazoval poklady, které čarodějnice nashromáždila a ukryla do podzemí. A voják si nabral zlata, co jen mohl unést. Když byl z podzemí venku, řekl mužíčkovi: „Teď jdi,

spoutej starou čarodějnici a přiveď ji před soud.“ Netrvalo dlouho a čarodějnice se kolem něho mihla jako vítr s hrozným křikem na divokém kocouru. A za malinkou chvíli už tam byl i mužíček. „Všechno je vyřízeno,“ hlásil vojákovi, „čarodějnice už visí na šibenici. Co poručíš dál, můj pane!“ ptal se pak. „Pro tuhle chvíli nic,“ odpověděl voják. „Můžeš jít domů. Ale buď stále připraven, kdybych tě volal.“ — „Není třeba nic víc,“ řekl mužíček, „než aby sis zapálil dýmku o modré světlo. V té chvíli se před tebou objevím.“ A pak mu zmizel před očima.

Voják se vrátil do města, ze kterého přišel. Zašel do nejlepšího hostince, dal si ušít pěkné šaty a pak poručil hostinskému, aby mu zařídil pokoj tak přepychově, jak jen je možné. Když to bylo hotovo a voják se tam nastěhoval, zavolal černého mužíčka a řekl mu: „Sloužil jsem věrně svému králi, ale on mě vyhnal a nechal mě hladovět. Chci se mu teď za to pomstít.“ — „Co mám udělat?“ zeptal se mužíček. „Pozdě večer, až bude královská dcera ležet na lůžku, přines ji ve spánku sem. Bude mi tu uklízet jako služebná.“ — „Pro mne je to hračka,“ řekl mužíček, „ale pro tebe je to velmi nebezpečné. Vyjde-li to najevo, zle se ti povede.“ Když odbila půlnoc, rozlétly se dveře a mužíček vnesl dovnitř královskou dceru. „Á, už jsi tady?“ zvolal voják. „Tak rychle hezky do práce! Jdi, přines koště a zameť světnici.“ Když byla hotova, poručil jí, aby přistoupila k jeho židli, natáhl nohy a řekl: „Zuj mi boty!“ Pak jí je hodil na hlavu a ona je musela zvednout, vyčistit a pěkně vyleštit. Ale princezna udělala všechno, co jí poručil, bez odmlouvání, mlčky a se zpola přivřenýma očima. Když kohout poprvé zakokrhal, odnesl ji mužíček na královský zámek do jejího lůžka.

Druhý den ráno, když vstala, šla královská dcera k otci a vyprávěla mu, že měla zvláštní sen. „Někdo mě bleskurychle odnášel ulicemi a donesl mě do pokoje nějakého vojáka, tomu jsem musela sloužit jako služka, posluhovat mu a udělat všechnu hrubou práci, zamést světnici a vyčistit boty. Byl to jenom sen, ale přesto jsem tak unavena, jako bych to byla opravdu všechno dělala.“ — „Ten sen by mohl být pravdivý,“ řekl král. „Poradím ti. Naplň si kapsu hrachem a udělej do ní malou díрку. Kdyby tě zase někdo unesl, propadá hrách kapsou a zůstane na ulicích ležet.“ Když to král říkal, mužíček, který se udělal neviditelným, všechno vyslechl. V noci, když nesl spící královskou dceru zase ulicemi, vypadly jí z kapsy sice ojedinelé hrášky, ale ty nemohly nic vyzradit, protože lstivý mužíček předtím rozsypal hrách po všech ulicích. A královská dcera musela zase vojákovi sloužit až do kuropění.

Druhý den ráno poslal král své lidi, aby ve městě našli stopu. Ale šli nadarmo, ve všech ulicích už seděly chudé děti, sbíraly hrách a říkaly: „Dneska v noci napršel hrách.“ — „Musíme si vymyslet něco jiného,“ řekl král. „Až si

lehneš na lůžko, nech si na nohou střevíček. A než se z toho pokoje vrátíš, jeden střevíc tam schovej. Já ho potom najdu.“ Černý mužíček slyšel i to, a když voják žádal, aby mu zase přinesl královskou dceru, začal mu to vymlouvát, že proti této lsti není žádný prostředek a že když u něho střevíček najdou, může to s ním špatně dopadnout. „Udělej, co ti říkám,“ trval na svém voják. A královská dcera musela i třetí noc pracovat jako služka. Než ji však mužíček odnesl, schovala pod postel jeden střevíček.

Na druhý den ráno dal král hledat střevíček své dcery po celém městě. Našli jej u vojáka. A vojáka, který na mužíčkovu naléhání odešel branou z města, brzy dohonili a vsadili do žaláře. Při útěku zapomněl to, co měl nejlepšího: modré světlo a zlato. V kapse měl už jen jediný dukát. Jak tak stál, spoután řetězy, u okna svého vězení, uviděl na ulici kamaráda, který právě šel kolem okna. Zaklepal na okenní tabulku, a když kamarád k oknu přistoupil, řekl mu: „Buď tak hodný a přines mi malý raneček, který jsem zapomněl v hostinci, dám ti za to dukát.“ Kamarád běžel do hostince a přinesl mu, co žádal. Jakmile voják zase osaměl, zapálil si dýmku a přivolal černého mužíčka. „Ničeho se nestrachuj,“ řekl mužíček svému pánu, „jdi, kam tě odvedou, a nech je, ať dělají cokoliv. Jen modré světlo si nezapomeň vzít s sebou.“ Příštího dne vojáka soudili, a ačkoliv se nedopustil ničeho zlého, přesto ho soudce odsoudil k smrti. Když ho potom vyvedli ven, prosil krále, aby mu udělil poslední milost. „Jakou?“ zeptal se král. „Abych si směl cestou ještě vykouřit dýmku.“ — „Smíš si vykouřit tři,“ odpověděl král. „Ale netěš se, že ti daruji život.“ Tu voják vyňal dýmku a zapálil si ji od modrého světla. A jakmile několikrát zabafal a vypustil do vzduchu pár kroužků, již před ním stál černý mužíček. V ruce držel malý obušek a řekl: „Co poroučí můj pán?“ — „Vypráskej tady ty nespravedlivé soudce a jejich pochopy, až padnou k zemi, a nešetři ani krále, který se mnou tak špatně jednal.“ Tu vyskočil mužíček jako blesk, a hup a hop, hned sem hned tam, a koho se obuškem jenom dotkl, ten padl ihned k zemi a neodvážil se ani pohnout. Král dostal strach a začal s prosíkem, jen aby si uchránil holý život. Dal vojákovi celou říši a nádavkem i svou dceru za ženu.

117. UMÍNĚNÉ DÍTĚ

Bylo jednou jedno dítě a to bylo hrozně umíněné a nikdy neudělalo to, co chtěla jeho matka. Proto se na něj milý pánbůh rozhněval a poslal na něj nemoc. Žádný lékař je nemohl uzdravit a zanedlouho dítě docela zemřelo. Když je uložili do hrobu a zasypali zemí, tu se najednou znovu vynořila jeho paže a ukazovala vzhůru k obloze. A když ručku uložili zpátky a znovu zasypali zemí, ani tentokrát to nepomohlo. Znovu se objevila a znovu ukazovala vzhůru. Tu musela přijít maminka toho dítěte k hrobečku a našlehat neposlušné ručičce prutem. Jakmile to udělala, ručka se schovala. A teprve potom našlo neposlušné dítě pod zemí klid.

118. TŘI RANHOJIČI

Tři ranhojiči cestovali po světě a mysleli si, že se dost dobře vyučili svému řemeslu. Přišli až do hostince, kde chtěli zůstat přes noc. Hostinský se jich ptal, odkud přicházejí a kam mají namířeno. „Jdeme do světa a živíme se svou dovedností.“ — „Ukažte mi přece, co umíte,“ řekl hostinský. Tu řekl první, že si uřízne ruku a nazítří že ránu zase zahojí. Druhý řekl, že si vyrve srdce a nazítří ráno že se zase uzdraví. Třetí řekl, že si vypíchne oči a nazítří ráno že se zase vyléčí. „Dokážete-li tohle,“ řekl hostinský, „pak jste se opravdu dobře vyučili.“ Jenomže ti tři ranhojiči měli zázračnou mast, která zahojila všechno, co jí potřeli, a lahvičku, ve které byla, nosili stále u sebe. A tak si ten jeden odřízl ruku, druhý si vyňal srdce a třetí oči z těla, jak řekli, položili všechno na jeden talíř a dali to hostinskému. Hostinský dal talíř děvečce, aby ho uklidila do skříně a dala na něj dobrý pozor. Jenomže ta děvečka měla tajného milého a to byl voják. A když už hostinský, ti tři ranhojiči a všichni v domě spali, voják k ní přišel a chtěl něco jíst. Děvečka otevřela skříň a dala mu najíst, ale ze samé lásky zapomněla zavřít dvířka skříně, sedla si s milým ke stolu a povídala si s ním. Jak tak seděla a na nic zlého nepomyslela, vplížila se dovnitř kočka, našla otevřenou skříň, popadla ruku, srdce a oči těch tří ranhojičů a utekla s nimi ven. Když voják poseděl a najedl se, chtěla děvečka uklidit se stolu a zavřít skříň, a tu uviděla, že talíř, který jí dal hostinský do opatrování, je prázdný. Ulekla se a řekla to svému milému. „Ach, co já si teď ubohá jen počnu! Ruka je pryč, srdce a oči jsou také pryč, pán mi ráno zle vyčiní!“ — „Neměj strach,“ řekl voják, „já ti pomohu. Venku na šibenici visí zloděj, uříznu mu ruku. Která to byla?“ — „Pravá.“ Tu mu děvečka dala ostrý nůž a voják šel, uřízl ubohému hříšníkovu pravou ruku a přinesl ji děvečce. Pak chytil kočku a vydloubl jí oči. Tu už chybělo jenom srdce. „Nezabíjeli jste a neleží dole ve sklepě vepřík?“ — „Ano,“ řekla dívka. „Tak je všechno v pořádku,“ řekl voják. Šel do sklepa a přinesl odtamtud prasečí srdce. Děvečka dala všechno zase na talíř a postavila ho do skříně, a když se s ní pak její milý rozloučil, klidně se uložila na lůžko.

Ráno, když ranhojiči vstali, řekli děvečce, aby jim přinesla talíř, na kterém leží ruka, srdce a oči. Přinesla jim ho ze skříně, ten první si nasadil zlodějovu ruku, potřel ji svou mastí a ruka mu ihned přirostla. Ten druhý vzal kočičí oči, nasadil si je a ony mu zarostly do tváře. Ten třetí si vložil do hrudi srdce z vepříka. Hostinský u nich stál, obdivoval jejich umění a řekl, že něco takového ještě neviděl, že je každému vychválí a doporučí. Pak zaplatili, co mu byli dlužni, a vydali se zas na cestu.

A jak tak šli, ten, co měl srdce z vepříka, nešel jako jindy s nimi, ale u každého rohu odbíhal a čenichal, jak už to prasátka dělávají. Ti druzí ho chtěli přidržet za šosy, ale to nic nepomohlo, pokaždé se jim vytrhl a běžel vždycky tam, kde bylo nejvíc špíny a odpadků. Ten druhý se také choval prapodivně, mnul si oči a říkal svému druhovi: „Co to se mnou jenom je, kamaráde? To nejsou moje oči, já vůbec nevidím, veďte mě někdo, ať neupadnu.“ Tak šli s námahou až do večera, kdy došli k jiné hospodě. Vešli společně do šenkovny, tam seděl v rohu u stolu jeden bohatý pán a počítal peníze. Ten se zlodějovou rukou prošel kolem něho, několikrát mu to rukou zaškubalo, a když se konečně pán otočil, hrábl do hromady a vzal z ní hrst peněz. Jeho druh to zahlédl a řekl: „Co to děláš, kamaráde? Krást nesmíš, styď se!“ — „Ech, já za to nemohu,“ řekl první, „škube mi to rukou a musím tam hrábnout, ať chci nebo ne.“ Potom se uložili ke spánku a jak leželi, byla tam taková tma, že nebylo vidět ruku před nosem. Ten s kočičíma očima se však najednou probudil, vzbudil i druhé dva a řekl: „Podívejte se, bratři, vidíte ty bílé myšky, co tu běhají?“ Ti dva se zvedli, ale neviděli nic. Tu řekl ten první: „Něco s námi není k pořádku, nedostali jsme zpátky naše části těla. Musíme se vrátit v tomu hostinskému, podvedl nás.“ A tak se tam druhý den ráno vypravili a řekli hostinskému, že nedostali zpátky, co jim patřilo. Ten jeden že má zlodějovou ruku, druhý kočičí oči a třetí prasečí srdce. Hostinský řekl, že to musela zavinit děvečka, a chtěl ji zavolat. Ale ta utekla zadní brankou, když viděla ty tři přicházet, a už se nevrátila. Tu řekli ti tři, že jim musí dát spoustu peněz, jinak že mu posadí na střechu červeného kohouta. Hostinský jim dal všechno, co jen měl a mohl sehnat, a ti tři odešli. Bylo toho dost a dost pro všechny na celý život. Ale byli by přece jen měli raději to, co jim původně patřilo.

119. SEDM ŠVÁBŮ

Jednou se tak sešlo sedm Švábů, ten první byl pan Schulz, ten druhý pan Jackli, ten třetí pan Marii, ten čtvrtý pan Jergli, ten pátý Michal, ten šestý Hansi, ten sedmý Veitli. A těch sedm si předsevzalo, že křížem krážem zbrázdí svět, že půjdou hledat dobrodružství a vykonají slavné činy. A aby byli jaksepatří vybaveni a vytáhli se zbraní po boku, považovali za prospěšné dát si udělat sice jedno, ale zato pořádně silné a dlouhé kopí. Toho kopí se všichni pěkně chytli, vpředu šel nejsmělejší a nejudatnější, a to musel být pan Schulz, a za ním pak ostatní hezkou za sebou, a poslední byl Veitli.

A stalo se jednou v červenci, v době žní a senoseče, že za celý boží den ušli pěkný kus cesty a ještě jim zbýval kus do vsi, kde měli přenocovat, když tu blízko nich za soumraku na louce přeletěl za keřem ovád nebo snad sršeň a nepřátelsky zabzučel. Pan Schulz se lekl, div nepustil kopí, a na celém těle mu vystoupil hrůzou pot. „Slyšte, slyšte!“ zvolal na své druhy. „Bože, to duní buben!“ Jackli, který se držel kopí hned za ním a kterému zavadila o nos bůhsámvíjaká vůně, řekl: „Není pochyby, něco se děje. Cítím střelný prach a doutnák.“ Jen to řekl, do pana Schulze jako když střelí, dal se na útěk a v mžiku přeskočil přes plot. Ale protože skočil zrovna na spodek hrábí, které tam zůstaly od senoseče, vyletěla mu násada přímo do obličeje a dala mu nekřesťanskou ránu. „Ouvej, ouvej!“ vykřikl pan Schulz. „Zajmi mě, vzdávám se, úplně se vzdávám!“ Ostatních šest za ním po řadě přeskočilo také plot a křičeli: „Když ty se vzdáš, vzdám se taky! Když ty se vzdáš, vzdám se taky!“ A když se hezkou chvíli neobjevoval nikdo, kdo by je chtěl spoutat a odvést, všimli si konečně, že byli oklamáni. A aby se ta historka nerozkřikla, aby se jim lidé nevysmívali a neměli je za blázny, přísahali si navzájem, že o tom pomlčí tak dlouho, dokud některému z nich bezděčně pusa neujede.

A pak šli zase dál. Ale to druhé nebezpečí, co zažili, se s tímhle vůbec nedá srovnávat. Po mnoha dlouhých dnech je zavedla cesta na strniště. Tam seděl zajíc, vyhříval se na slunci a spal. Uši měl nastražené a jeho velké otevřené oči měly skelný výraz. Jak to strašlivé a divoké zvíře spatřili, roztrásl se do jednoho úděsem a radili se, co dělat, aby to bylo co nejméně nebezpečné. Protože kdyby je napadlo utéct, rozumělo se samo sebou, že se ten netvor pustí za nimi a spolyká je všechny i s kopím a s chlupama. A tak si řekli: „Musíme podstoupit veliký a nebezpečný zápas. Kdo se rychle odváží, ten má napůl vyhráno.“ Všech sedm uchopilo kopí, pan Schulz vpředu a Veitli vzadu. Pan Schulz ještě stále chtěl kopí zadržet, ale Veitli se vzadu náramně vzmužil, chtěl už už vyrazit na

nestvůru a řekl:

*„U všech Švábů, honem do ní,
nebo ať vám údy zchromí.“*

Ale Hansi ho uměl popíchnout a řekl:

*„Jenom si nech to řečnění,
na stvůru půjdeš poslední.“*

Michal zvolal:

*„Už je to tak, jak povídám,
před námi stojí čerchmant sám.“*

Pak přišla řada na Jergliho a ten řekl:

*„A když ne on, tak jeho prabába,
anebo švagr toho neřáda.“*

Marliho napadla spásná myšlenka a řekl Veitlimu:

*„Tak honem, Veitli, napřed jdi,
a já ti budu za zády.“*

Ale Veitli toho nedbal. A Jackli řekl:

*„První jde Schulz, ten musí vést,
vždyť jemu patří všechna čest!“*

Tu si pan Schulz dodal kuráž a slavnostně provolal:

*„Bez bázně vpřed jdeme se bít,
po činech poznáš chrabrý lid!“*

A pak se jako jeden muž chystali vyrazit na tu dračí nestvůru. Pan Schulz se pokřičoval a poprosil boha o pomoc. Ale když to všechno nepomáhalo, bůh nic a on se zatím stále blížil k nepříteli, zvolal v hrůze nejvyšší: „Hou! Holahou! hou! hou! hou!“ Zajíc se tím řevem probudil, vylekal se a honem honem pelášil pryč. Když pan Schulz viděl, jak je zbabělý, radostně zvolal:

*„Koukni se, Veitli, kde už je!
Ta stvůra, to byl zajíc jen.“*

Ale spolek Švábů táhl za dobrodružstvím dál, a tak došli až k řece Mosele. A to je pomalá, tichá a hluboká voda, přes kterou nevede mnoho mostů a kde se na četných místech člověk musí dát převézt loďkou. Protože těch sedm Švábů o tom nemělo ani potuchy, volali na jednoho muže, který pracoval na druhém břehu, jak že by se mohli dostat přes řeku. Muž na tu dálku a při jejich špatné výslovnosti nerozuměl, co chtějí, a ptal se jich: „Kdo jste, copak chcete?“ Tu se pan Schulz domníval, že neříká nic jiného než: „Brod'te. No tak jděte!“ A protože byl první, hned rázně vykročil a vešel do řeky. Po několika krocích zapadl do bahna a zmizel v dorážejících vlnách. Ale jeho klobouk zanesl vítr na druhý břeh a žába, která si tam k němu sedla, spustila: „Kvokvák, kvokvák!“ Těch šest zbylých to na druhém břehu uslyšelo a řekli si: „Náš druh, pan Schulz, nás pobízí. Když mohl přejít on, proč bychom nemohli my taky?“ A tak honem skočili do vody, všichni najednou, a utopili se. Tak ta žába připravila všech šest o život a ze spolku Švábů se nevrátil domů ani jediný člen.

120. O TŘECH TOVARYŠÍCH

Byli jednou tři tovaryši a ti se domluvili, že půjdou světem spolu a budou vždycky pracovat v jednom městě. Jednou dobou však u svých mistrů už dlouho nic nevydělávali a byli už docela otrhaní a neměli z čeho žít.

Tu řekl jeden: „Co si počneme? Tady dále zůstat nemůžeme, vydáme se zase do jiného města. A když ani tam nenajdeme práci, rozejdeme se do světa. Domluvíme se s hostinským, že mu napíšeme, kde který z nás je, abychom měli jeden o druhém zprávy.“ Ostatním se také zdálo, že to tak bude nejlepší. A tak šli, a tu jde proti nim bohatě oblečený muž a ptá se jich, kdo jsou. „Jsme řemeslníci a hledáme práci. Až dosud jsme byli stále spolu, ale když teď nenajdeme žádnou práci, chceme se rozejít.“ — „To nespěchá,“ řekl muž. „Chcete-li udělat, co vám řeknu, nebudou vám chybět ani peníze, ani práce. Stanou se z vás dokonce velcí páni a budete si jezdit v kočárech.“ Ten jeden řekl: „Když to nebude na škodu naší duši a naší spokojenosti, uděláme to.“ — „Nebude,“ odpověděl muž, „na vás já žádné právo nemám.“ Ale vtom mu druhý tovaryš pohlédl na nohy, a když uviděl jedno koňské kopyto a jednu lidskou nohu, nechtěl s ním nic mít. Ale čert řekl: „Upokojte se, s vámi nezamýšlím nic zlého, potřebuji získat duši někoho jiného, kdo mi z poloviny už patří a jehož míra se má už dovršit.“ Když je tak upokojil, souhlasili všichni tři a čert jim řekl, co od nich žádá. Ten první měl na každou otázku odpovídat: „My všichni tři,“ ten druhý: „Za peníze“ a ten třetí: „A to je správné.“ Tohle měli vždycky říkat jeden po druhém, a kromě těch tří vět nesměli vyslovit ani slovo. Kdyby ten zákaz porušili, všechny peníze by ihned zmizely. Ale dokud ho budou dodržovat, měly být jejich kapsy stále plné. Pro začátek jim dal také hned tolik, kolik jen unesli, a řekl jim, aby šli do města, do toho a toho hostince. Vešli tam, hostinský jim vyšel vstříc a ptal se: „Chcete něco jíst?“ — „My všichni tři,“ odpověděl první. „Ano,“ řekl hostinský, „to si taky myslím.“ Nato řekl druhý: „Za peníze.“ — „To se rozumí, že za peníze,“ řekl hostinský. Třetí řekl: „A to je správné.“ — „Ovšemže je to správné,“ řekl hostinský. Pak jim přinesli dobré jídlo a pití a dobře je obsloužili. Po jídle museli zaplatit, a tu předložil hostinský prvnímu účet, a ten řekl: „My všichni tři.“ Druhý na to: „Za peníze.“ A třetí dodal: „A to je správné.“ — „To se ví, že je to správné,“ řekl hostinský, „zaplatíte všichni tři a bez peněz vám nemohu nic dát.“ Ale oni mu zaplatili ještě víc, než žádal. Ostatní hosté se na to dívali a říkali: „Ti tři chlápíci to určitě nemají v hlavě v pořádku.“ — „To určitě ne,“ řekl hostinský, „budou mít asi o kolečko víc.“ Tři tovaryši zůstali po nějakou dobu v tom hostinci a nevyslovili nic jiného než „My všichni

tří, za peníze a to je správné“. Přitom viděli všechno a neuniklo jim nic z toho, co se v hostinci dělo. Stalo se, že tam přijel bohatý kupec se spoustou peněz a řekl: „Pane hostinský, schovejte mi mé peníze, jsou tu ti tři potrhlí řemeslníci a mohli by mě okrást.“ Hostinský mu vyhověl. Jak nesl pytel s penězi do své světnice, poznal podle tíhy, že je plný zlata. Pak přestěhoval tři tovaryše do světnice v přízemí a bohatého kupce ubytoval nahoře ve zvláštním pokoji. Když nadešla půlnoc a hostinský myslel, že už všichni spí, šel i s ženou, vzali dřevařskou sekyru a bohatého kupce zabili. Když ho zavraždili, ulehli zase na lůžko a spali. Jakmile se rozednilo, strhl se veliký křik, kupec ležel mrtev na lůžku a topil se ve vlastní krvi. Všichni hosté se sběhli a hostinský řekl: „To jistě udělali ti tři blázniví řemeslníci.“ Hosté to potvrdili a řekli: „Nikdo jiný to nemohl být.“ Hostinský je však dal zavolat a zeptal se jich: „Zabili jste kupce?“ — „My všichni tři,“ řekl první. „Za peníze,“ řekl druhý, „a to je správné,“ dodal třetí. „Tady to slyšíte,“ řekl hostinský, „sami se k tomu přiznávají.“ A tak je vsadili do žaláře a měli přijít před soud. Když viděli, že je to s nimi takhle vážné, dostali přece jen strach. Ale v noci se objevil čert a řekl jim: „Vydržte to ještě jeden den a nezaškodíte své štěstí, nikdo vám nezkříví ani vlasek.“ Na druhý den ráno je přivedli před soud. Soudce se jich ptal: „To vy jste vraždili?“ — „My všichni tři.“ — „Proč jste kupce zabili?“ — „Za peníze.“ „Vy lumpové,“ řekl soudce, „to jste se nebáli hříchu?“ — „A to je správné.“ „Přiznávají se, a ještě ke všemu jsou drzí a zatvrzelí,“ řekl soudce. Odveďte je ihned na smrt.“ A tak je vyvedli a hostinský musel vystoupit s nimi do kruhu pod lešení. Když se jich chopili katovi pomocníci a vedli je nahoru na lešení, kde už stál mistr popravčí s obnaženým mečem, přijel náhle kočár, do něhož byli zapřaženi čtyři ohnivě rudí ryzáci, a letěl tak rychle, že pod kopyty koní vyskakovaly z kamenů jiskry. Ale z okénka mával kdosi bílým šátkem. Tu řekl mistr popravčí: „Přichází omilostnění.“ A z vozu také někdo volal: „Milost, milost!“ Kočár zastavil, z něho vystoupil čert, převlečený za vznešeného pána v nádherných šatech, a řekl: „Vy tři jste nevinní. Teď už smíte mluvit, povězte všechno, co jste viděli a slyšeli.“ Tu řekl nejstarší: „My jsme kupce nezabili, vrah stojí tady v kruhu,“ a ukázal na hostinského. „Chcete-li se o tom přesvědčit, jděte do jeho sklepa tam visí ještě mnoho jiných, které připravil o život.“ Soudce tam poslal katovy pomocníky a ti našli všechno tak, jak řemeslník řekl. Jakmile to soudci ohlásili, poručil, aby vyvedli na lešení hostinského a sťali mu hlavu. Tu řekl čert třem tovaryšům: „Teď už mám duši, kterou jsem chtěl dostat. Vy tři jste volní a po celý život budete mít peněz dost.“

121. O PRINCI, KTERÝ SE NIČEHO NEBÁL

Byl jednou jeden princ a tomu se přestalo líbit doma v zámku jeho otce. A protože se ničeho nebál, pomyslně si: „Půjdu do širého světa, tam mi nebude dlouhá chvíle a uvidím jistě hodně podivuhodných věcí.“ A tak se rozloučil s rodiči a odešel. A šel a šel, od rána do večera, a bylo mu docela lhostejné, kudy ho cesta vede. A tak se stalo, že přišel až k obydlí jednoho obra, a protože byl unaven, usedl před vchodem a odpočíval. A jak tak bloudil očima po okolí, uviděl na obrově dvoře hračku. Byly to dvě obrovské koule a kuželky, velké jako člověk. Minula chvíle, a on dostal chuť si zahrát. Postavil si kuželky a koulel do nich koulemi a křičel a jásal, když kuželky padaly, a tak se dobře bavil. Obr uslyšel hluk, vystrčil hlavu z okna a spatřil člověka, který nebyl větší než jiní lidé, a přece si hrál s jeho kuželkami. „Ty červíčku!“ zvolal. „Jak to, že si tu hraješ s mými kuželkami? Kdo ti k tomu dal sílu?“ Královský syn vzhledl, uviděl obra a řekl: „Ach ty pařezi pařezovitá, myslíš si, že jenom ty máš sílu v pažích? Já dokážu všechno, co se mi zlíbí.“ Obr sešel dolů, udiveně přihlížel, jak kuželky padají, a pak řekl: „Když jsi tak udatný, človíčku, tak jdi a přines mi jablko ze stromu života.“ — „A co s ním budeš dělat?“ zeptal se princ. „Nechci to jablko pro sebe,“ odpověděl obr. „Ale mám nevěstu, která po něm touží. Já už jsem prochodil málem celý svět, ale strom života jsem nenašel.“ — „Však já ho už najdu,“ řekl princ. „A nevím, co by mi mohlo zabránit, abych z něho to jablko neutrhl.“ Obr mu řekl: „Myslíš, že je to tak snadné? Zahrada, ve které strom stojí, je obehnána železnými mřížemi a před těmi mřížemi leží divoká zvířata, jedno vedle druhého. Hlídnají tam a nikoho nevpustí dovnitř.“ — „Mne tam určitě pustí,“ řekl princ. „I když se dostaneš až do zahrady a uvidíš jablko na stromě, neznamená to ještě, že je tvé. Pod ním visí kruh a tím musí prostrčit ruku každý, kdo chce na jablko dosáhnout a utrhnout je. A to se ještě nikomu nepodařilo.“ — „Mně se to musí podařit,“ řekl zase princ.

Pak se s obrem rozloučil a šel přes hory a lesy, přes pole a louky, až konečně našel tu kouzelnou zahradu. Kolem dokola ležela divoká zvířata, ale hlavy měla skloněné a spala. Neprobudila se, ani když přišel až k nim. A tak je překročil, přešel mříž a dostal se šťastně až do zahrady. Uprostřed té zahrady stál strom života a na jeho větvích svítila červená jablka. Vyšplhal se po kmeni do výše, a jak chtěl sáhnout po jednom tom jablku, uviděl kruh, který před ním visel. Bez námahy jím provlékl ruku a jablko utrhl. Kruh se mu pevně sevřel na zápěstí a on cítil, jak se mu náhle vlévá do žil mocná síla. Když slezl s jablkem se stromu, nechtělo se mu už přelézat mříže, a tak uchopil mocnou bránu, a sotva jí jednou

zatřásl, s hlomozem se rozlétla. Prošel branou ven a lev, který před tou branou ležel, se probudil a přiskočil k němu, ne však zlostně a rozdivočele, ale pokorně a odevzdaně, jako by sledoval svého pána.

Princ přinesl slíbené jablko obrovi a řekl mu: „Vidíš, dostal jsem je docela bez námahy.“ Obr se zaradoval, že se mu přání tak brzy splnilo, spěchal ke své nevěstě a dal jí jablko, po kterém toužila. Byla to krásná a chytrá dívka, a protože neviděla na jeho paži žádný kruh, řekla mu: „Dokud neuvidím na tvé paži kruh, neuvěřím ti, žes to jablko opravdu přinesl.“ Obr jí řekl: „Stačí, abych došel domů a kruh přinesl.“ Myslíl, že bude pro něho snadné, vzít tomu slabému človíčkovi kruh násilím, nebude-li mu ho chtít dát dobrovolně. Šel tedy a požádal prince o kruh, ale ten se vzpíral a nechtěl mu ho dát. „Kde je jablko, tam má být i kruh,“ řekl obr. „A nedáš-li mi ho dobrovolně, musíš o něj se mnou zápasit.“

Dlouho tak spolu zápasili, ale obr nemohl prince, kterého posilovala zázračná síla kruhu, přemoci. Tu si vymyslel lest a řekl: „Je mi z toho zápasu horko a tobě také. Pojd', vykoupeme se v řece a ochladíme se, než budeme zápasit dál.“ Princ, který neznal lest a klam, šel s ním k vodě, s šaty si svlékl s paže i kruh a skočil do řeky. V té chvíli uchopil obr kruh a utíkal s ním pryč. Jenomže lev, který si té krádeže povšiml, běžel za obrem, vytrhl mu kruh z ruky a přinesl ho svému pánovi zpět. Tu si obr stoupl za dub, a když si princ oblékal šaty, přepadl ho a vypíchl mu obě oči.

Princ tam zůstal stát slepý a bezbranný. Obr k němu přistoupil, uchopil ho za ruku, jako by mu chtěl pomoci, a zavedl ho na vrcholek vysoké skály. Tam ho nechal stát a myslel si: „Ještě několik kroků, zřítí se dolů a zabije se. Pak mu kruh snadno stáhnu s paže. Věrný lev však svého pána neopustil, chytil ho pevně za šaty a pomalu ho táhl zpátky od propasti. Když obr přišel, aby mrtvého oloupil, viděl, že i tato lest byla marná. „Copak je takový slabý človíček nezničitelný!“ vykřikl zlostně. Uchopil královského syna a zavedl ho jinou cestou znovu k propasti. Ale lev, který vytušil jeho zlý úmysl, pomohl svému pánovi i tentokrát z nebezpečí. Když přišli k okraji propasti, pustil obr ruku slepého prince a chtěl ho nechat jít samotného dál, ale tu přiskočil lev, strčil do obra tak, že se zřítí dolů a roztříštil se na dně propasti.

Věrné zvíře odvedlo svého pána zase od srázu a dovedlo ho ke stromu, podél něhož tekla průzračná potůček. Princ tam usedl, lev se však natáhl a stříkal mu tlapou vodu do tváře. Sotva se několik krůpějí dotklo jeho prázdných očních důlků, princ maloučko prohlédl a uviděl ptáčka, který letěl těsně mimo něho a narazil na kmen stromu. Klesl dolů do vody, vykoupal se v ní a pak vzlétl a prolétl bez úrazu mezi kmeny stromů, jako by se mu byl vrátil zrak.

Princ v tom poznal znamení boží, sklonil se nad vodu a ponořil si do ní tvář.

A když povstal, měl oči právě tak jasné, ba ještě jasnější než kdy předtím.

Poděkoval pánubohu za tu milost a vydal se s věrným lvem dál do světa. Došli tak až k zámku, který byl zakletý. V bráně toho zámku stála dívka, která měla sličnou postavu a krásnou tvář, ale byla celá černá. Oslovila prince a řekla mu: „Ach, kéž bys mě tak mohl zbavit zlého kouzla, kterým jsem byla zakleta.“ — „Co mám udělat?“ ptal se princ. Dívka odpověděla: „Tři noci musíš probdít ve velikém sále zakletého zámku, ale do tvého srdce se nesmí vloudit ani záchvěv strachu. Budou-li tě sebehůř trýznit a vydržíš-li to bez jediného hlasitého zasténání, jsem vysvobozena. O život tě připravit nesmějí.“ — „Nebojím se,“ řekl princ. „S pomocí boží se o to pokusím.“ A tak vešel vesele do zámku, a když se setmělo, sedl si do velkého sálu a čekal. Až do půlnoci bylo všude ticho. Ale pak se náhle ozval veliký lomoz, ze všech rohů a koutů se vyhrnuli malí čertíci. Dělali, že ho nevidí, usadili se doprostřed komnaty, rozdělali oheň a dali se do hry v karty. Kdykoliv některý prohrál, řekl: „Něco tu není v pořádku, je tady někdo, kdo nepatří mezi nás. Ten je vinen tím, že prohrávám.“ — „Jen počkej, však já přijdu, ty tam za tím krbem!“ zvolal jiný. Křičeli čím dál tím víc, že by se každému, kdo by je byl slyšel, hrůzou zježily vlasy. Princ však zůstal docela klidně sedět a nepocítil ani záchvěv strachu. Ale tu čertíci vyskočili ze země a sesypali se na něho a bylo jich tolik, že se jim nemohl ubránit. Vláčeli ho po podlaze, štípali ho, bodali, bili a mučili ho, ale on ze sebe nevydal ani hlásku. K ránu náhle zmizeli a on byl tak unaven, že sotva dokázal hnout údy. Když se rozednívalo, vešla k němu černá dívka. Nesla v ruce malou lahvičku s živou vodou. Omyla ho a on pocítil, jak rychle mizí všechna bolest a jak se mu do žil vrací nová síla. Dívka mu řekla: „Jednu noc jsi šťastně přetrval, ale ještě dvě tě čekají.“ Potom zase odešla, a jak odcházela, všiml si, že jí zbělely nohy. Druhé noci přišli čertíci znovu a zase začali hrát. Pak se vrhli na prince a bili ho mnohem tvrději než předešlé noci, až měl celé tělo poseto ranami. Ale protože všechno bez hlesnutí snesl, museli ho na úsvitu opustit. A když se objevily první červánky, zase přišla dívka a uzdravila ho živou vodou. A jak odcházela, všiml si s radostí, že už zbělela až po konečky prstů. Teď už mu zbývalo vydržet jen jedinou a poslední noc, ale ta byla nejhorší. Čertovská cháska přišla zase. „Ty jsi tu ještě?“ volali na něho. „Potrápíme tě tak, že se ti dech zarazí v prsou!“ Bodali a bili ho, házeli s ním sem a tam, tahali ho za ruce a za nohy, jako by ho chtěli roztrhat. Ale on to všechno vydržel a ani jedinkrát nezasténal. Konečně čerti zmizeli. On tam však ležel v bezvědomí a ani se nepohnul. Ani oči nemohl otevřít, aby pohlédl na dívku, která přišla a omývala ho a polévala živou vodou. Náhle však zmizely všechny bolesti a on se cítil svěží a zdrav, jako by procitl ze spánku. A když otevřel oči, uviděl dívku, která stála vedle něho. Byla bílá jako padlý sníh a krásná jako jasný den. „Vstaň,“

řekla mu, „a třikrát se rozmáchni mečem nad schodištěm. Pak bude vysvobozen celý zámek.“ A když udělal, jak mu řekla, byl celý zámek zbaven zlého kouzla a z dívky se stala bohatá královská dcera. Přišli sloužící a oznámili jim, že ve velkém sále je už přichystána tabule a připravena spousta jídel. A tak se usadili, jedli a popíjeli a večer potom oslavili vesele a radostně svou svatbu.

122. O ČARODĚJNÉM SALÁTU

Byl jednou jeden mladý lovec a ten šel do lesa na čekanou. Bylo mu lehkou u srdce, cestou si píska na utržená stébla trávy. A tu se před ním náhle objevila scvrklá, ošklivá stařenka a řekla mu: „Dobrý den, milý lovče! Vidím, že jsi veselý a spokojený, ale mě trápí hlad a žízeň. Dej mi nějakou almužnu.“ Lovci se ubohé stařenky zželelo, sáhl do své brašny a dal jí, co jen mohl. Pak chtěl jít dál, ale stařenka ho zdržela a řekla mu: „Poslouchej dobře, lovče, co ti povím. Za to, že máš tak dobré srdce, dám ti také dárek. Jdi jen dál svou cestou, za chvíli dojdeš ke stromu, na kterém sedí devět ptáků. Ti mají v drápech plášť a perou se o něj. Zamiř a vystřel mezi ně. Nechají plášť spadnout na zem, ale také jeden z ptáků bude zasažen a padne mrtev k zemi. Vezmi ten plášť s sebou, je to kouzelný plášť, a když si jej přehodíš přes ramena, octneš se pokaždé v okamžiku tam, kde zatoužíš právě být. Z mrtvého ptáka vyjmi srdce a spolkní je. Když to uděláš, najdeš pak každého rána pod poduškou kus zlata.“

Lovec poděkoval moudré stařence a pomyslel si: „Je to moc pěkné, to všechno, co mi naslibovala. Jenom aby se to také opravdu všechno vyplnilo.“ Sotva však ušel sto kroků, uslyšel nad sebou ve větvích takový štěbot a cvrlikání, že vzhlédl. Tu uviděl houf ptáků, kteří se zobáky a drápy tahali o nějaký kus látky a křičeli, tahali a rvali se o něj, jako by ho každý chtěl mít jen pro sebe. „Podívejme se,“ řekl si lovec, „je to ale kupodivu! Všechno doslova tak, jak to ta matička řekla.“ Sňal pušku s ramene, zamířil a vystřelil doprostřed nich, až se peří rozlétl. V ten okamžik se ptáci s křikem rozprchli, ale jeden z nich padl mrtev k zemi a zároveň spadl i plášť. Lovec učinil, co mu stařenka řekla, vykuchal ptáka, našel srdce, spolkl je a plášť si vzal s sebou domů.

Na druhý den ráno, když se probudil, vzpomněl si na stařenčin slib a chtěl se přesvědčit, zda i ten se vyplnil. A jakmile nadzvedl podušku, už mu zazářila vstříc hrudka zlata. Druhý den ráno našel zase jednu a tak denně, kdykoliv ráno vstal. Naschránil si tak hromadu zlata, ale pak si řekl: „K čemu mi to všechno zlato je, když jsem stále doma? Vydám se na cesty a porozhlédnu se trochu po světě.“

Rozloučil se tedy s rodiči, přehodil si loveckou brašnu a pušku přes rameno a vydal se do světa. Jednoho dne tak šel hustým, hlubokým lesem, a když došel na kraj toho lesa, objevil se před ním v rovině pěkný zámek.

V jednom z jeho oken stála stařena s překrásnou dívkou a dívaly se dolů. Ta stařena však byla čarodějnice a řekla té dívce: „Tady z lesa přichází člověk, který má v těle podivuhodný poklad, musíme ho o něj připravit, dceruško moje

milovaná. Pro nás se ten poklad hodí víc než pro něho. Má v sobě ptačí srdce, a proto leží denně ráno pod jeho poduškou hrudka zlata.“ Řekla jí, jak to má všechno udělat a co a jak zařídit, a nakonec na ni zlostně pohlédla a pohrozila jí: „Když mě neposlechněš, stihne tě neštěstí.“ Když přišel lovec blíž, spatřil dívku a řekl si: „Už jsem dost dlouho putoval po světě, teď si trochu odpočinu a ubytuji se v tom krásném zámku. Peněz mám až dost.“ Pravým důvodem však bylo, že se mu to krásné stvoření na první pohled zalíbilo.

Vešel do zámku, kde ho vlídně přijali a bohatě pohostili. Netrvalo dlouho a byl do čarodějčiny dcery už tak zamilován, že na nic jiného nemyslel a jen se jí díval do očí a ochotně dělal všechno, cokoli si jen přála. Tu řekla stařena: „Teď musíme získat to ptačí srdce. On ani nepocítí, že mu schází.“ Připravily kouzelný nápoj, a když se dobře uvařil, nalila ho stará čarodějka do poháru, dala ho dívce a ta jej musela podat lovcovi. „Teď mi připij, můj znejmilejší!“ vyzvala ho. Lovec vzal pohár, a jakmile nápoj dopil, vyskočilo mu ptačí srdce z těla. Dívka je tajně odnesla a pak je sama spolkla, protože stařena si to tak přála. Od toho dne už lovec nenašel pod poduškou ani jedinou hrudku zlata. Ta ležela teď denně pod poduškou dívky, odkud ji stařena každého rána vybírala. Ale lovec byl tak bláznivě zamilován, že nemyslel na nic jiného, než jak být po celý čas nablízku své milované dívky.

Tu řekla stará čarodějnice: „Ptačí srdce už máme, ale ten kouzelný plášť mu také musíme vzít.“ — „Nechme mu ho,“ odpověděla dívka, „vždyť už přišel o své bohatství.“ Stařena se rozhněvala a řekla: „Takový plášť je vzácná věc, která se málokdy na světě najde. Chci a musím ho mít.“ Poradila dívce, co má udělat, a pohrozila jí, že když ji neposlechně, zle se jí povede. Dívka tedy udělala, co jí stařena nařídila. Stoupla si jednoho dne k oknu a zahleděla se do dáli, jako by jí bylo velmi smutno. „Proč tu tak smutně stojíš?“ zeptal se jí lovec. „Ach můj drahý,“ odpověděla mu. „Tamhle naproti leží granátová hora, kde rostou nádherné drahokamy.

Tolik po nich toužím, že jsem smutná, kdykoliv na ně jen pomyslím. Ale kdopak je může přinést. Tam mohou jen ptáci, kteří umějí létat, člověk se tam nikdy nedostane.“ — „Už nenaříkej,“ řekl jí lovec. „Téhle starosti tě brzy zbavím.“ S těmi slovy ji zahalil do svého pláště a přál si, aby v té chvíli byli na granátové hoře. V okamžiku se tam také oba octli. Drahé kameny zářily, kam jen oko dohlédlo, že byla radost pohledět, a oni z nich vybírali ty nejkrásnější. Ale stařena svými kouzly způsobila, že lovcovi se počaly klížit oči. „Sedněme si tu chvíli a odpočijme si,“ řekl dívce. „Jsem tak unaven, že už sotva stojím na nohou.“ Sedli si tedy, lovec položil hlavu dívce do klína a usnul. Jakmile usnul, dívka mu odvázala plášť s ramenou, přehodila si ho přes sebe, posbírala granáty a drahokamy a přála si, aby v té chvíli byla doma v zámku.

Když se lovec prospal a otevřel oči, uviděl, že ho jeho milá oklamala a nechala ho samotného na vrcholku hory. „Ach, jak veliká nevěra je na světě!“ povzdychl si. Pln starosti a bolesti tam seděl a nevěděl, co počít. Ta hora však patřila divokým a obludným obrům, kteří tam bydleli a prováděli tam své obří rejdy. A tak lovec neseseděl dlouho sám. Za chvíli uviděl tři z nich, jak k němu přicházejí. Lehl si, jako by tvrdě spal. Obrové došli až k němu, první do něho šťouchl nohou a řekl: „Co to tu leží za zemského červa s očima dovnitř obrácenýma?“ Druhý řekl: „Zašlápni ho!“ Ale třetí řekl s pohrdáním: „To by tak stálo za námahu! Jen ho nechte naživu, tady nemůže zůstat, a když vyleze výš, až na vrcholek hory, chytí ho oblaka a odnesou ho pryč.“ A s těmi slovy od něho odešli. Ale lovec si dobře pamatoval, co řekli, a sotva odešli, vstal a vyšplhal se až na vrcholek hory. Když tam chvíli seděl, přiletěl k němu oblak, uchopil ho a odnášel ho pryč. Hezkou chvíli se tak vznášel po nebi, ale pak začal klesat a snesl se nad velikou, zdmi obehnanou zelinářskou zahradu, takže lovec měkce dopadl na zem mezi zelí a všelijakou zeleninu.

Rozhlédl se a řekl si: „Jen kdybych tak měl něco k jídlu, mám hrozný hlad a těžko se mi půjde dál. Ale tady nevidím jediné jablko, jedinou hrušku a ani kousek ovoce, kolem dokola jen samá zelenina.“ Konečně si pomyslel: „V nejhorším mohu sníst trochu salátu, není sice nijak zvlášť dobrý, ale trochu mě alespoň osvěží.“ A tak si našel hezkou velkou hlávku a pustil se do ní. Ale sotva spolkl několik soust, bylo mu prapodivně a cítil, že se nějak proměňuje. Narostly mu čtyři nohy, mohutná hlava a dvě dlouhé uši a on s úlekem spatřil, že je z něho osel. Ale protože měl stále ještě velký hlad a v té podobě mu salát výborně chutnal, pustil se do něho a jedl a jedl. Konečně se prokousal k jinému druhu salátu, a sotva si z něho několikrát uškubl, znovu cítil nějakou divnou změnu a všiml si, že se mu vrací jeho lidská podoba.

Tu si lehl, aby se z té vší únavy prospal. Když se druhý den ráno probudil, utrl si jednu hlávku z toho nedobrého a jednu z toho dobrého salátu a řekl si: „Ty už mi pomohou, abych zase získal nazpět, co mi patří, a potrestal proradnost.“ Obě hlávky si dobře schoval, přešel přes zeď a vydal se hledat zámek své milované dívky. Několik dnů tak bloudil po kraji a pak zámek šťastně našel. Rychle si načernil obličej, že by ho byla vlastní matka nepoznala, vešel do zámku a prosil o nocleh. „Jsem tak unavený,“ řekl, „že nemohu jít dál.“ Čarodějnice se ho ptala: „Kdopak jste, chasníku, a čímopak se zabýváte?“ — „Jsem královský posel,“ odpověděl jí. „Byl jsem vyslán, abych přinesl ten nejvzácnější salát, jaký pod sluncem roste. Taky se mi opravdu poštěstilo ten salát najít a mám ho tu s sebou. Jenomže slunce tolik pálí, že mám strach, aby mi to vzácné býlí neuvadlo, a nevím, jak ho donesu dál.“

Jakmile stará čarodějka uslyšela o vzácném salátu, probudila se v ní chtivost.

„Milý chasníčku,“ řekla, „dejte mi ochutnat toho podivuhodného salátu!“ — „Pročpak ne?“ odpověděl lovec. „Vzal jsem dvě hlávky, tu jednu vám rád dám.“ Otevřel brašnu a dal jí tu první, nedobrou kouzelnou hlávku. Čarodějnice netušila nic zlého. Tolik se jí sbíhaly sliny na tu neznámou pochoutku, že šla sama do kuchyně a připravila ho. Když byl hotov, nedočkala ani, až ho postaví na stůl, utrhla několik listů a dala je do úst. Ale sotva je spolkla, ztratila i ona svou lidskou podobu, proměnila se v oslici a běžela dolů na dvůr. Tu vešla do kuchyně děvečka, uviděla tam připravený salát a řekla si, že ho donese na stůl. Cestou ji však ze starého zvyku přepadla chuť ochutnat z mísy, a tak uštípla také několik listů. V tu chvíli kouzlo zapůsobilo, děvečka se proměnila také v oslici a běžela ven za starou čarodějkou. Mísa se salátem upadla na zem. Lovec zatím seděl s krásnou dívkou. A když dlouho se salátem nikdo nešel, dívka začala být samou dychtivostí netrpělivá a řekla mu: „Nevím, kde jen ten salát tak dlouho může být.“ Lovec si pomyslel: „To už jistě jeho kouzlo zapůsobilo!“ A proto řekl: „Zajdu do kuchyně a podívám se sám.“ Jak šel chodbou, viděl, že na dvoře pobíhají dvě oslice a mísa se salátem že leží na zemi. „Dobře tak,“ řekl si, „ty dvě už dostaly svůj díl.“ Zvedl zbylé listy, položil je na mísu a přinesl je dívce. „Přináším vám ten vzácný pokrm sám,“ řekl jí, „abyste už nemusela déle čekat.“ Dívka ochutnala a v té chvíli i ona ztratila svou lidskou podobu, proměnila se v oslici a vyběhla na dvůr.

Lovec si umyl tvář, aby ho proměněné ženy poznaly, sešel na dvůr a řekl jim: „Teď vás odměním za vaši proradnost.“ Přivázal je všechny tři na jeden provaz a hnal je ven, až došli k jednomu mlýnu. Zaklepal na okno, mlynář vyhlédl a zeptal se ho, co si přeje. „Mám tu tři neposlušná zvířata,“ odpověděl lovec, „která si už nechci déle ponechat. Vezmete-li si je k sobě, dáte-li jim potravu a místo ve stáji a budete-li s nimi zacházet, jak vám řeknu, zaplatím vám, kolik budete chtít.“ Mlynář mu řekl: „Pročpak ne? A jak s nimi mám zacházet?“ Tu mu lovec řekl, aby staré oslici — a to byla ta čarodějnice — dával denně třikrát výprask a jednou nažrat. Té mladší — a to byla ta děvečka — aby dával jednou výprask a třikrát nažrat. A té nejmladší — a to byla jeho milovaná dívka — ani jednou výprask a třikrát nažrat, protože přece jenom nemohl přenést přes srdce, aby mu dívku někdo bil. Potom se vrátil zpátky do zámku a tam našel všechno, co potřeboval.

Za několik dní přišel mlynář a řekl, že mu musí oznámit, že ta stará oslice, která dostávala samý výprask a jen jednou denně nažrat, už pošla. „Ty dvě další,“ dodal mlynář, „sice nepošly a dostávají denně třikrát nažrat, ale jsou tak smutné, že už to s nimi takhle dál nevydržím.“ Tu se lovec nad nimi slitoval, nechal hněv hněvem a řekl mlynáři, aby je přivedl zpátky do zámku. A když přišly, dal oběma najíst toho dobrého kouzelného salátu, aby se znovu proměnily

v lidské tvory. Krásná dívka před ním padla na kolena a řekla mu: „Odpusťte mi, můj znejmilejší, všechno, co jsem zlého učinila. To matka mě k tomu donutila. Stalo se to proti mé vůli, protože já vás mám z celého srdce ráda. Váš kouzelný plášť visí ve skříni a ptačí srdce vám také vrátím pomocí kouzelného nápoje.“ Ale lovec je už nežádal zpět a řekl jí: „Jen si je ponech, nezáleží přece na tom, kdo z nás je má. Vezmu si tě za ženu a budeš mi teď věrnou manželkou.“ A tak oslavili slavnou svatbu a spokojeně spolu žili až do smrti.

123. STAŘENA V LESE

Jedna chudá služebná jela jednou se svými pány hlubokým lesem. Když byli uprostřed lesa, vyskočili z houštin loupežníci a povraždili každého, koho našli. Všichni, až na dívku, byli mrtvi. Ta totiž ve strachu vyskočila z vozu a ukryla se za stromem. Když loupežníci s kořistí zmizeli v lese, přistoupila k vozu a viděla, jaké neštěstí se stalo. Dala se do hořkého pláče a naříkala: „Co si já ubohá teď jenom počnu, nenajdu cestu z lesa ven, ani živá duše tu nebydlí a já tu určitě zahynu hladem.“ Bloudila po lese, hledala cestu, ale žádnou nenašla. Když nadešel večer, schoulila se u jednoho stromu, poručila duši bohu a umínila si, že tam zůstane sedět a neodejde, děj se co děj. Když tam tak chvíli seděla, přiletěl k ní bílý holoubek a v zobáčku nesl malý, zlatý klíček. Vložil jí klíček do dlaně a řekl jí: „Vidíš tamhleten veliký strom? Na něm je malý zámek, ten odemkni tímhle klíčkem a najdeš tam dost jídla, abys už netrpěla hladem.“ Dívka šla ke stromu, odemkla ho a našla v něm malou mističku mléka a chleba k nalámání. A pak se dosyta najedla. Když dojedla, řekla si: „Teď je čas, kdy se slepice vracejí domů. Jsem unavená, také bych si už ráda lehla do postele.“ Tu přiletěl holoubek podruhé, přinesl jí v zobáčku druhý zlatý klíček a řekl jí: „Odemkni tamhleten strom, najdeš tam pro sebe postel.“ Dívka strom otevřela a našla pěknou, bílou postýlku. Pomodlila se k milému pánubohu, aby ji v noci ochraňoval, ulehla a usnula. Ráno přiletěl holoubek potřetí, přinesl třetí zlatý klíček a řekl jí: „Odemkni tamhleten strom, najdeš šaty.“ A když strom otevřela, našla v něm šaty zdobené zlatem a drahokamy, tak skvostné, že takové ani královské dcery nenosívají. A tak dívka po nějaký čas žila v lese, holoubek k ní přilétával den co den a staral se o všechno, co potřebovala. Bylo to klidné a dobré živobytí.

Tu však jednou holoubek přiletěl a řekl jí: „Chceš mi udělat něco k vůli?“ — „Z celého srdce ráda,“ odpověděla dívka. A holoubek jí řekl: „Zavedu tě k malému domku. Vejdeš dovnitř, na krbu uprostřed světnice tam bude sedět stařena a řekne ti ‚dobrý den‘. Neodpovídej jí, ať mluví a dělá cokoliv. Vejdi dál, po její pravé ruce najdeš dveře, ty otevři. Tak se dostaneš do světnice, v níž leží na stole mnoho přerůzných prstenů, mezi nimi i nádherné s blyštivými kameny. Ty nech ležet a vyhledej prostý prstýnek, který bude jistě někde vespod pod nimi. Ten mi přines tak rychle, jak jen budeš moci.“ Dívka šla do domku a vešla do dveří. Tam seděla stařena a ta údivem vykulila oči, když ji uviděla. „Dobrý den, milé dítě,“ řekla jí. Dívka však neodpověděla a šla k druhým dveřím. „Kampak?“ zvolala stařena, chytila ji za sukni a chtěla ji zadržet. „Tohle je můj dům a nikdo tam nesmí vejít, když já to nedovolím!“ Ale dívka zase neřekla ani

slovo, vyškubla se jí a vešla rovnou do místnosti, o které jí holoubek řekl. Tam ležela na stole velikánská hromada prstenů, že z jejich lesku a třpytu až oči přecházely. Odhazovala je a hledala ten prostý prstýnek, ale nemohla ho nikde najít. Jak tak hledá, všimla si, že stařena se plíží ke dveřím, v ruce drží ptačí klec a chce s ní utéci. Přiskočila k ní a vzala jí klec z ruky. Jak ji zvedla a nahlédla dovnitř, viděla, že tam sedí pták a má ten prostý prstýnek v zobáku. Vzala mu tedy prstýnek a vesele vyběhla z domku. Došla zpátky ke stromům a čekala, že si bílý holoubek pro prstýnek přiletí. Ale holoubek se neobjevoval. Dívka se opřela o strom a chtěla na holoubka čekat. A jak tam tak stojí, náhle jako by se strom začal proměňovat. Byl najednou vláčný a pružný a skláněl k ní větve. A tu se již větve kolem ní ovinuly a staly se z nich dvě lidské paže. Když se ohlédla, nestál za ní už strom, nýbrž statný mládenec, který ji objal a vroucně políbil. „Tys mě vysvobodila z moci té stařeny,“ řekl jí. „Je to zlá čarodějnice. Proměnila mě ve strom a každý den jsem jen na několik hodin směl být bílým holubem. Dokud ona měla prsten, nemohla se mi vrátit má lidská podoba.“ V té chvíli byli zároveň i jeho sloužící a koně zbaveni zlého kouzla, které je proměnilo v stromy, a stáli živí po jeho boku. A protože ten mládenec byl královský syn, odjeli spolu do jeho říše, oslavili tam slavnou svatbu a potom spolu šťastně žili až do smrti.

124. TŘI BRATŘI

Byl jeden muž, ten měl tři syny a jinak žádný majetek kromě domu, ve kterém bydlel. Každý ze synů by byl chtěl po jeho smrti dostat dům, ale otec měl rád jednoho stejně jako druhého a nevěděl, jak to udělat, aby žádnému neukřivdil. Prodat dům, aby mohl peníze synům rozdělit, také nechtěl, protože byl po jeho prarodičích. Tu konečně dostal spásný nápad a řekl svým synům: „Vydejte se do světa na zkušenou, vyučte se každý nějakému řemeslu, a kdo z vás udělá pak, až se vrátíte, nejlepší mistrovský kousek, ten dům dostane.“

Synové byli spokojeni, nejstarší se chtěl stát kovářem, druhý holičem, ale třetí šermířem. Pak se dohodli, kdy se zas všichni sejdou doma, a vydali se do světa. A stalo se, že každý našel dobrého mistra, u něhož se mohl řádně vyučit. Kovář dostal za úkol okovat královy koně a tak si pomyslíl: „Teď už ti nic nechybí, určitě zdědiš dům.“ Holič holil samé vznešené pány a také si mysli, že dům určitě bude jeho. Šermíř utřil lecjakou ránu, ale zaťal zuby a nedal se odradit, protože si v duchu říkal: „Kdyby ses měl bát každého škrábnutí, to bys nikdy dům nedostal.“ A když uplynul určitý čas, sešli se všichni zase u otce. Jenomže nevěděli, jak najít nejlepší příležitost, aby mohli svou dovednost ukázat. A tak si sedli a radili se. Jak tak sedí, přiběhl najednou přes pole zajíc. „A vida,“ zvolal holič, „ten přišel jako na zavalanou.“ Vzal misku a mýdlo a míchal tak dlouho, dokud se zajíc nepřiblížil, pak vyrazil za ním, v běhu ho namydli a v plném trysku mu také nakrátko oholil bradu, a přitom ho ani trochu neškrábl a za jediný chloupek nezatahal. „To si dám líbit,“ řekl otec, „jestli se ostatní nějak výjimečně nevyznamenaí, patří dům tobě.“ Netrvalo dlouho a přijížděl k nim tryskem jakýsi pán s vozem. „Teď vám ukážu, tatínku, co umím já!“ řekl kovář, skočil za vozem, strhl koni, který se ani na chvíli nezastavil, všechny čtyři podkovy a v běhu mu přibil čtyři nové. „Ty jsi celý muž,“ řekl otec. „Děláš svou práci stejně dobře jako tvůj bratr. Nevím, komu mám dům dát.“ Tu řekl třetí: „Dovolte, abych to zkusil i já, otče.“ A protože zrovna začalo pršet, tasil kord a švihal jím křížem krážem nad hlavou tak, že na něho nepadla ani kapka. A když déšť zesílil a konečně lilo tak prudce, jako by v nebi někdo vyléval necky, švihal kordem čím dál rychleji a zůstal docela suchý, jako by byl celou tu dobu seděl v klidu pod střechou. Když tohle otec uviděl, užasl a řekl: „Tys dokázal nejlepší mistrovský kousek, dům patří tobě.“

Oba druzí bratři s tím souhlasili už předem, a protože se měli tak rádi, zůstali všichni tři spolu v domě a provozovali každý své řemeslo. A protože se tak dobře vyučili a byli tak dovední, vydělávali mnoho peněz. Tak žili spokojeně až

do svého stáří spolu, a když jeden onemocněl a zemřel, oba zbylí se nad tím tolik trápili, že také onemocněli a brzy potom zemřeli i oni. A protože byli všichni tak dovední a tolik se navzájem milovali, pochovali je pak lidé všechny tři společně do jednoho hrobu.

125. ĎÁBEL A JEHO BÁBA

Byla jednou veliká válka a král měl mnoho a mnoho vojáků, ale dával jim malý žold, takže jim to nestačilo na živobytí. Tu se tři vojáci domluvili a řekli si, že se vydají do světa. Jeden řekl druhému: „Jestli nás chytí, pověsí nás na šibenici, jak to uděláme?“ Druhý řekl: „Vidíte tam ten veliký žitný lán? Když se schováme tam, nikdo nás nenajde. Tam vojsko nesmí, a zítra už musí odtáhnout dál.“ Vlezli si do žita, vojsko vsak neodtáhlo, ale zůstalo a utábořilo se všude kolem v kraji. Ti tři proseděli dva dny a dvě noci v žitě a žaludek se jim svíral, že div hlady nezemřeli. Ale kdyby byli vylezli ven, měli smrt jistou. Tu si řekli: „Co nám pomohlo, že jsme utekli, takhle tu bídne zahyneme.“ Vtom přiletěl vzduchem ohnivý drak, snesl se k nim a ptal se jich, proč se tam schovávají. Odpověděli mu: „Jsme tři vojáci a utekli jsme, protože nám král dával malý žold. A teď nám nezbývá než zemřít hlady, když tu zůstaneme ležet, anebo se houpat na šibenici, když vylezeme ven.“ — „Chcete-li mi sloužit sedm let,“ řekl drak, „provedu vás vojskem tak, že vás nikdo nechytí.“ — „Nemáme na vybranou a musíme to přijmout.“ odpověděli. Tu je drak chytil do spárů a proletěl s nimi vzduchem nad vojskem. Daleko od vojáků je zase pustil na zem. Ale ten drak, to nebyl nikdo jiný než ďábel. Dal jim malý bičík a řekl: „Švihejte a práskejte jím a kolem vás bude vyskakovat tolik peněz, kolik budete chtít. Můžete žít jako velcí páni, mít koně a vozit se v kočáře. Ale až uplyne sedm let, přijdu si pro vás a budete patřit mně.“ Pak před nimi rozevřel knihu a do té se museli všichni tři podepsat. „Dám vám ještě hádanku,“ řekl ďábel na odchodu. „Když ji uhodnete, budete volní a uniknete mé moci.“ Potom od nich v podobě draka zase odlétl a oni cestovali dál se svým bičíkem a měli peněz jako želez. Dali si ušít vznešené šaty a toulali se po světě. Kdekoliv byli, tam si žili v samých radovánkách a přepychu, jezdili ve voze s koňmi, jedli a pili, ale nedělali nic zlého. Čas jim rychle uběhl, a když se těch sedm let chýlilo ke konci, dostali dva z nich veliký strach. Ale třetí si s tím nijak hlavu nelámal a řekl: „Jen se nebojte, bratři, nejsem žádný nedovtipa, já tu hádanku uhádnou.“ Vyšli ven do polí, sedli si tam a ti dva ustrašení dělali kyselé obličej. Tu šla kolem nějaká stařena a ptala se, proč jsou tak zkormoučení. „Ach babičko, ani se neptejte, vy nám nemůžete pomoci.“ — „Kdož ví,“ odpověděla stařena, „jen se mi svěřte se svým trápením.“ Tu jí vyprávěli, že byli skorem sedm let ďáblůvými služebníky a že jim dal peněz jako želez. Že se mu však upsali a že propadnou jeho moci, když po těch sedmi letech neuhodnou jednu hádanku. Stařena řekla: „Jestli chcete zvítězit, musí se jeden z vás vydat do lesa. Tam přijde k sesuté skalní

stěně, která vypadá jako domek. Do té musí vejít a tam najde pomoc.“ Ti dva smutní si myslili: „Tohle nás přece stejně nemůže zachránit,“ a zůstali sedět. Ale ten třetí, ten veselý, se zvedl a šel tak hluboko do lesa, až našel skalní chýšku. V té chýšce seděla staříčká žena a to byla ďáblova babička. Ta se ho ptala, odkud přichází a co tam chce. Vyprávěl jí všechno, co se stalo, a protože se jí zalíbil, smilovala se a řekla, že mu pomůže. Nadzvedla veliký kámen, který ležel nad sklepem, a řekla: „Tady se schovej, uslyšíš tam všechno, co se tu promluví, jen buď pěkně zticha a nehýbej se. Až se drak vrátí, zeptám se ho na tu hádanku. Mně řekne všechno. A ty dávej dobrý pozor, co odpoví.“ O půlnoci přiletěl drak a žádal jídlo. Babička prostřela na stůl a nanosila tolik nápojů a jídel, že byl spokojen. A pak seděli, jedli a pili. Při jídle se ho vyptávala, jak se -mu po celý den vedlo a kolik duší dostal. „Dneska se mi to nějak nedařilo,“ odpověděl jí, „ale nachytl jsem tři vojáky a ty mám jisté.“ — „Takoví tři vojáci, ti už něco vydají, ale mohli by ti ještě uklouznout.“ Tu řekl ďábel posměšně: „Ech, ti už jsou mí, těm dám jenom ještě hádanku, kterou nemohou nikdy uhodnout.“ — „A jakápak je to hádanka?“ zeptala se ho babička. „Řeknu ti to: ve velikém severním moři leží mrtvý kočkodan, to má být jejich pečínka. A žebro z velryby, to má být jejich stříbrná lžička. A ještě staré duté kopyto, to má být jejich pohár.“ Když šel ďábel spát, nadzvedla jeho babička zase kámen a pustila vojáka ven. „Dával jsi na všechno dobrý pozor?“ — „Ano,“ odpověděl voják. „Vím dost a nějak už si pomohu.“ Pak musel tajně vylézt jinudy, oknem, a rychle spěchal ke svým druhům. Vyprávěl jim, jak ďábla přelstila jeho stará babička a jak sám od něho slyšel rozluštění hádanky. Tu se všichni zaradovali a upokojili, vzali bičík a našvihali si tolik peněz, že kolem nich skákaly po zemi. Když těch sedm let na den vypršelo, přišel ďábel s knihou, ukázal jim podpisy a řekl: „Vezmu vás s sebou do pekla, tam vám dám najíst. Uhodnete-li, jakou pečínku tam dostanete, pak jste navždycky volní a můžete si ponechat i bičík.“ Tu začal první voják: „Ve velikém severním moři leží mrtvý kočkodan, to bude jistě naše pečínka.“ Ďábel se rozzlobil, zabručel: „Hm, hm, hm!“ a zeptal se druhého: „Ale co bude vaše lžíce?“ — „Z velryby žebro, to bude naše stříbrná lžíce.“ Ďábel se zašklebil, zase třikrát zavrčel: „Hm, hm, hm!“ a zeptal se třetího: „A víte také, co bude vaším pohárem?“ — „Staré koňské kopyto, to má být naším pohárem!“

V té chvíli ďábel s hrozným křikem odletěl a ztratil nad nimi moc. A ti tři si nechali bičík, našvihali si vždycky peněz, kolik se jim zachtělo, a tak si spokojeně žili až do konce života.

126. FERDINAND VĚRNÝ A FERDINAND NEVĚRNÝ

Tak vám byl jednou jeden muž a jedna žena, a dokud byli bohatí, tak neměli žádné děti, a teprve když byli chudí, tak se jim narodil chlapeček. Ale právě proto taky nemohli najít žádného kmotra, a tak si ten muž řekl, že zajde do sousední vesnice a podívá se, jestli by tam nějakého nenašel. A jak tak jde, potká ho jeden chudák a ptá se ho, kam že to jde, a ten muž mu povídá, že se jde poohlídnout po nějakém kmotrovi, protože je chudý a nikdo mu za kmotra ve vsi nechce jít. „Ale co,“ povídá ten muž, „vy jste chudý, já jsem chudý, já vám za kmotra půjdu. Jsem ale tak chudý, že nemohu vašemu dítěti vůbec nic dát. Jděte ale a řekněte bábě, ať přijde s dítětem do kostela.“ A když pak přišli spolu do kostela, ten chud'as už tam byl. A ten chlapec dostal po něm jméno Ferdinand Věrný.

A když vycházeli z toho kostela, řekl ten chud'as: „Tak teď pojd'me domů, já vám nic dát nemohu a vy mně taky nic nedávejte.“ Ale té bábě dal klíček a řekl jí, až přijdou domů, aby ho dala otci dítěte a ten aby ho opatroval, dokud nebude chlapci čtrnáct let. Pak že se má ten chlapec vydat na louku, tam že najde zámek a k tomu zámku že se ten klíč bude hodit. A co v tom zámku najde, to že mu bude patřit. A když pak už bylo chlapci sedm let a byl čilý a statný, hrál si jednou s ostatními chlapci a ti se jeden přes druhého chlubili, co dostali od svých kmotrů, jenom on nemohl nic říci. A tak šel plačky domů a řekl otci: „Copak já jsem od kmotra vůbec nic nedostal?“ — „Ale ano,“ řekl mu otec, „dostal jsi klíček, a až bude tamhle na té louce stát zámek, tak tam půjdeš a ten zámek otevřeš.“ Chlapec tam šel, ale po žádném zámku tam nebylo ani vidu, ani slechu. Když uplynulo dalších sedm let a když mu bylo už čtrnáct, šel tam znovu, a to už tam zámek byl. A když ho chlapec otevřel, nebylo uvnitř nic jiného než kůň, bělouš. Chlapec měl velikou radost, že má koně, sedl si hned na něho a jel k svému otci. „Tak teď už mám koně, a tak pojedu na cesty,“ řekl.

A odjel. Jak tak jel, uviděl na cestě pero a chtěl je nejdřív zvednout, ale pak si řekl: „Ale jen ho nech být, všude, kam přijdeš, přece najdeš pero, když budeš nějaké potřebovat.“ A když se zas rozjel, tu za ním něco volalo: „Ferdinande Věrný, vezmi si je s sebou!“ Ohlédl se, ale nikoho neviděl, a tak se vrátil a to pero zvedl. A když pak jel zase nějakou chvíli, přijel k takové vodě a tam na břehu ležela ryba, třepala sebou a lapala po vzduchu. A tu řekl: „Počkej, ty má milá rybičko, já ti pomohu, dostaneš se zase do vody.“ A chytil rybu za ocas a hodil ji do vody. Ryba vystrčila hlavu z vody a řekla: „Za to, žes mi pomohl z

bahna, dám ti tuhle píšťalu, kdyby ses někdy octl v nouzi, zapíšej na ni a já ti přijdu na pomoc, a kdyby snad ti někdy něco spadlo do vody, tak jen zapíšej a já ti to vylovím.“ Mládenec jel dál, a tu k němu přistoupí nějaký muž a ptá se ho, kamže má namířeno. „Ale do nejbližší vsi.“ A jak že se jmenuje? „Ferdinand Věrný.“ — „Ale to se podívejme, tak to máme skorem úplně stejné jméno,“ povídá muž. „Já se jmenuju Ferdinand Nevěrný.“ A pak spolu oba jeli do nejbližší vsi do hostince.

Jen jedno bylo zlé, že ten Ferdinand Nevěrný věděl všechno, co si ten druhý myslel a co chce udělat, a to vždycky uhádl pomocí všelijakých nekalých kouzel. A v tom hostinci byla jedna hezká dívka, která měla přívětivou tvář a byla ke všem milá. A ta dívka se zamilovala do Ferdinanda Věrného, protože on byl také pěkný mládenec, a ptala se ho, kam že má cestu. Ale jen tak, řekl, že chce cestovat světem. A tu mu řekla, ať tam zůstane, že v té zemi je král, který by ho jistě rád přijal jako sluhu nebo jako podkoního, k tomu ať jde do služeb. Odpověděl jí, že nemůže jen tak k tomu králi jít a nabízet mu službu. A tu řekla dívka: „To už udělám já sama.“ A hned taky k tomu králi šla a řekla mu, že ví o jednom švarném sluhovi.

Králi to bylo vhod a zavolal si ho k sobě a chtěl, aby u něho zůstal jako sluha. Ale on chtěl být raději podkoním, protože chtěl stále zůstat blízko svého koníčka. A tak ho král udělal svým podkoním. Když se to Ferdinand Nevěrný dověděl, řekl té dívce: „Poslyš, a mně bys taky pomohla?“ — „Ale ano,“ řekla dívka, „vám taky pomohu.“ Myslela si při tom: „Na toho si musíš dát pozor, tomu není co věřit.“ A tak šla zase ke králi a nabídla mu ho jako sluhu, a ten král s tím souhlasil.

A když ráno Ferdinand Nevěrný toho krále oblékal, tak ten král stále bědoval: „Ach, kéž bych tu tak měl svou znejmilejší!“ Ferdinand Nevěrný měl na Ferdinanda Věrného vždycky spadeno, a tak když ten král zase jednou naříkal, povídá mu: „Máte tu přece svého podkoního, tak ho pošlete, ať vám ji přivede, a když to neudělá, tak mu dejte srazit hlavu.“ A ten král si dal Ferdinanda Věrného zavolat a řekl mu, že má jednu znejmilejší a tu že mu musí přivést, a když to neudělá, že musí zemřít.

Ferdinand Věrný šel do stáje ke svému koníčkovu bělouškovi a plakal a naříkal: „Ach, co já jsem to jen za nešťastníka!“ A tu někdo za ním zavolá: „Ferdinande Věrný, pročpak naříkáš?“ Ferdinand se ohlédne, ale nikoho nevidí, a tak naříká dál: „Ach ty můj milý běloušku, teď tě musím opustit, teď musím umřít!“ A tu to zavolá zase: „Ferdinande Věrný, pročpak naříkáš?“ Vtom si Ferdinand teprve všimne, že je to ten koníček, kdo se ho ptá. „To jsi ty, můj běloušku? Ty dovedeš mluvit?“ A pak mu řekne: „Víš, mám jít daleko a daleko a mám králi přivést nevěstu, nevíš, jak bych to měl udělat?“ A běloušek mu

povídá: „Tak jdi pěkně ke králi a řekni mu, když ti dá, co musíš mít, tak že mu ji přivedeš. Když ti dá loď plnou masa a loď plnou chleba, tak se to podaří. Tam na vodě jsou velikánští obři, a když jim nepřivezeš žádné maso, tak tě roztrhají. A jsou tam taky velikánští ptáci a vyklovali by ti oči z hlavy, kdybys pro ně neměl žádný chleba.“ A tak ten král nařídil všem řezníkům v zemi, aby zabíjeli dobytek, a všem pekařům, aby pekli, až byly ty lodě plné. A když byly plné, řekl ten běloušek Ferdinandovi Věrnému: „Tak teď si na mne sedni a vjed' se mnou na loď, a až přijdou ti obři, tak řekni:

*Tiše, tiše, milí obři,
dávno už jsem na vás myslel,
něco jsem vám přivezl.*

A když pak přijdou ti ptáci, tak zase řekni:

*Tiše, tiše, milí ptáčci,
dávno už jsem na vás myslel,
něco jsem vám přivezl.*

Pak ti nic neudělají, a až potom přijdeš k tomu zámku, tak ti obři pomohou, jdi do toho zámku a vezmi si jich několik s sebou. Tam najdeš princeznu, která leží a spí, ale chraň se ji vzbudit, obři ji musí vzít i s postelí a odnést ji na loď.“ (A pak se všechno stalo tak, jak běloušek řekl, a těm obrům i těm ptákům dal Ferdinand Věrný to, co jim přivezl, obři mu za to pomohli a odnesli princeznu i s postelí ke králi.) A když přišla ta princezna ke králi, řekla mu, že tam nemůže zůstat a že musí mít ještě svoje listiny, které zůstaly na tom jejím zámku. A Ferdinand Nevěrný se zase přičinil o to, aby si král zavolał Ferdinanda Věrného a nařídil mu, že musí ty listiny z toho zámku přinést, jinak že musí zemřít. Ferdinand Věrný šel zase do stáje k bělouškovi a plakal a řekl mu: „Ach ty můj milý běloušku, musím ještě jednou odejet, jak to mám udělat teď?“ A koníček mu řekl, aby zase poručil naložit plnou loď. (A všechno bylo zase tak jako předtím, a ti obři i ti ptáci se dosyta najedli masa a pak už mu neublížili.) Když přišli až k tomu zámku, řekl mu běloušek, aby jen šel dovnitř, do princezniny ložnice, tam na stole že leží ty listiny. A tak Ferdinand Věrný šel a dostal je. Když pak byli zrovna na vodě, upustil do té vody to svoje pero, a běloušek mu povídá: „Ale tentokrát ti pomoci nemohu.“ A tu si vzpomněl na tu písťalku, zapískal na ni, a hned se objevila ta ryba s tím perem v tlamě a podala mu je. A pak přinesl ty spisy na zámek, kde oslavili svatbu.

Ale ta královna toho krále nemilovala, protože ten král neměl žádný nos, a

zato se jí líbil Ferdinand Věrný. A když tak jednou byli všichni páni u dvora pohromadě, řekla ta královna, že umí také čarovat, že dokáže komukoliv useknout hlavu a zase mu ji nasadit, ať prý to někdo zkusí. Jenomže to nikdo nechtěl zkusit první a Ferdinand Nevěrný se zase přičinil, aby to musel zkusit Ferdinand Věrný. Královna mu usekla hlavu a zase mu ji nasadila, a ona mu tam hned zase přirostla, že to vypadalo, jako by měl kolem krku červenou nitku. A tu jí řekl ten král: „Kde ses tohle naučila, má milá?“ — „V tomhle umění se vyznám,“ řekla královna. „Mám to zkusit také na tobě?“ — „Ano,“ souhlasil král. Ale ona mu hlavu usekla, a už mu ji nenasadila a tvářila se, jako by mu ji tam neuměla zase dát, jako by tam ta hlava už nechtěla držet. A tak toho krále pochovali a ta královna si vzala za muže Ferdinanda Věrného.

Ale Ferdinand Věrný stále jezdil na svém bělouškovi, a když tak jednou na něm seděl, povídá mu ten běloušek, aby se s ním rozjel na tu louku, kterou mu ukázal, a třikrát ji rychle projel. A jakmile to Ferdinand Věrný udělal, tu se ten běloušek vztyčil, zůstal stát na zadních nohou a proměnil se v královského syna.

127. ŽELEZNÝ KOTEL

Za časů, kdy ještě pomáhaly čáry a kouzla, byl jeden královský syn zaklet jednou čarodějnící a musel sedět v lese ve velikém železném kotli. Tam prožil mnoho let a nikdo ho nemohl vysvobodit. Jednou přišla do toho lesa jedna královská dcera, která zabloudila a nemohla najít říši svého otce. Devět dní tak bloudila po lese, až nakonec stanula před tím železným kotlem. Vycházel z něho hlas a ten hlas se jí ptal: „Odkud přicházíš a kam chceš jít?“ Odpověděla: „Nemohu najít říši svého otce a nevím, kudy se vrátit domů.“ Tu se ozval hlas z železného kotle: „Pomohu ti najít cestu domů a nebude to trvat dlouho, když mi potvrdíš podpisem, že uděláš, oč tě požádám. Jsem královský syn z větší říše, než je říše tvého otce, a vezmu si tě za ženu.“ Tu se ulekla a pomyslíla si: „Panebože, copak bych si počala se železným kotlem!“ Ale protože by se byla ráda dostala domů k otci, přece jen podepsala, že udělá, oč jí ten kotel požádá. A tu hlas řekl: „Vrať se sem, přines nůž a vyškrábej jím do železa otvor.“ Pak jí dal na cestu průvodce, který šel vedle ní, ale nepromluvil. Za dvě hodiny ji dovedl domů. Když se královská dcera vrátila, všichni v zámku se radovali, starý král jí padl kolem krku a zlíbal ji. Ale ona byla smutná a řekla mu: „Kdybyste věděl, otče, jak se mi vedlo! Byla bych se z toho hlubokého, temného lesa vůbec nevrátila, kdybych byla nepřišla k jednomu železnému kotli. A tomu jsem se za to musela upsat, že se k němu vrátím, vysvobodím ho a vezmu si ho za muže.“ Tu se starý král tak ulekl, že div neomdlel, protože měl jen jednu jedinou dceru. A tak se radili a usnesli se nakonec, že místo ní pošlou mlynářovu dcerku, která byla velmi hezká. Vyvedli ji ven, dali jí nůž a řekli jí, že má škrábat v železném kotli. Škrábala celých čtyřadvacet hodin, ale nedokázala vyškrabat ani jamku. Když nastal znovu den, zavolal hlas v železném kotli: „Zdá se mi, že venku je den.“ Tu odpověděla: „To se mi zdá také, slyším už klapat mlýn svého otce.“ — „Pak jsi tedy mlynářova dcera, vrať se hned zpátky a pošli sem dceru královskou.“ Tu se mlynářova dcerka vrátila a řekla králi, že ten hlas venku jí nechce, že chce jeho dceru. Starý král se ulekl a jeho dcera se rozplakala. Měli u nich však ještě dcerku pasáka vepřů, ta byla ještě krásnější než mlynářova, a tak se dohodli, že jí dají kus zlata, aby šla k železnému kotli místo královské dcery. A tak ji odvedli do lesa a musela také škrábat celých čtyřadvacet hodin. Ale nic nevyškrábala. A když zase nastal den, volalo to z kotle: „Zdá se mi, že venku je den!“ Tu odpověděla: „To se mi zdá také, slyším už pastýřský roh svého otce.“ — „Pak jsi tedy dcera pasáka vepřů, jdi ihned zpátky a pošli sem dceru královskou. A řekni jí, že se jí stane to, co jsem jí slíbil, a když nepřejde, že se v

celé říši všechno rozpadne a zřítí a nezůstane ani kámen na kameni. “ Když to královská dcera uslyšela, dala se do pláče. Ale nebylo jiné pomoci, musela splnit, co slíbila. A tak se rozloučila s otcem, vzala si nůž a vydala se do lesa k železnému kotli. Když přišla, dala se do škrábání a železo povolilo, a když tak škrábala dvě hodiny, měla už malou díрку. Tu nahlédla dovnitř a uviděla tam překrásného jinocha v šatech ze samého třpytivého zlata, ozdobených drahokamy, a ten se jí z hloubi duše zalíbil. A tak škrábala horlivě dál a dál, až vyškrábala tak velký otvor, že mohl vylézt ven. Tu řekl jinoch: „Jsi moje a já jsem tvůj, budeš moje nevěsta, protože jsi mě vysvobodila.“ Chtěl ji odvést s sebou do své říše, ale ona ho žádala, aby jí dovolil ještě jednou zajít k otcí. Královský syn jí to dovolil, ale nařídil jí, aby se svým otcem nepromluvila víc než tři slova a pak aby se hned zase vrátila. Princezna šla tedy domů, ale promluvila víc než tři slova. A v té chvíli už železný kotel z lesa zmizel a přestěhoval se daleko za skleněné vrchy a ostré meče. Jenomže královský syn byl vysvobozen a tak v tom kotli už nezůstal. Pak se královská dcera se svým otcem rozloučila, vzala si s sebou trošku peněz, ale jen málo, a šla zase zpátky do velikého lesa. Hledala železný kotel, ale nemohla ho nikde najít. Devět dnů hledala a už měla takový hlad, že si nevěděla rady, protože už neměla s sebou vůbec nic. Když nadešel večer, sedla si na nízký strom a chtěla tam přenocovat, protože se bála dravé zvěře. O půlnoci zahlédla v dálce jakési světýlko a pomyslela si: „Ach, tam bych jistě našla útulek!“ Slezla se stromu, vydala se za světýlkem a celou cestu se modlila. Tak došla k malému, starému domečku. Kolem něho rostlo plno divokého býlí a trávy a před ním byla hromádka dříví. „Kde ses to jen octla!“ pomyslela si. Nahlédla okénkem dovnitř a neviděla tam nic než jednu bachratou a pak samé malé ropuchy. Ale byl tam také prostřený stůl, na něm víno a pečeně a talíře a poháry ze stříbra. Tu si dodala odvahy a zaklepala. Velká ropucha hned zvolala:

*„Panenko ty zelená,
nožko kouzelná,
teď nadešla chvíle tvá:
čáry sem a čáry tam,
honem se podívej, kdo to jde k nám!“*

Tu přiskočila malá ropuška a otevřela jí. Jak vstoupila, všechny ji přivítaly a vyzvaly ji, aby se posadila. Ptaly se jí: „Odkud jdete a kam chcete?“ Tu jim vyprávěla všechno, co se jí přihodilo a jak překročila příkaz nepromluvit víc než tři slova a jak potom železný kotel zmizel i s královským synem. Teď že bude tak dlouho hledat a že půjde přes hory a lesy, dokud ho nenajde. Tu řekla stará

ropucha:

*„Panenko ty zelená,
nožko kouzelná,
teď nadešla chvíle tvá:
čáry sem a čáry tam,
tu velikou krabici rychle přines nám!“*

Malá ropuška šla a přinesla jí velkou krabici. Potom daly dívce najíst a napít a dovedly ji ke krásnému, vznešenému lůžku z hedvábí a sametu. Královská dcera se tam uložila, a odevzdána do vůle boží, usnula. Když nadešel den, vstala a stará ropucha jí dala tři jehly z té veliké krabice a řekla jí, aby si je vzala s sebou, že jí prokáží dobré služby. Bude prý muset přejít přes vysoký skleněný vrch, přes tři ostré meče a přes velikou vodu. Když dojde až tam, dostane zase svého milého. A pak jí dala ropucha k těm třem jehlám ještě dvě věci a přikázala jí, ať všechno dobře opatruje: kolečko od pluhu a tři ořechy. S tím se královská dcera vydala na cestu, a když přišla před skleněný vrch, který byl hladký jako zrcadlo, zabodávala ty tři jehly střídavě stále výš a výš, až se dostala na vrcholek. A když vrch přešla, zabodla ty jehly na místo, které si dobře zapamatovala. Potom došla k těm sekajícím mečům, a tu si stoupla na kolečko a přešla přes ně. Konečně došla k té veliké vodě, a když se přeplavila, přišla do krásného velikého zámku. Vešla dovnitř a žádala službu, jako by byla chudá služebná a hledala práci. Věděla však, že tam žije královský syn, kterého vysvobodila ze železného kotle v hlubokém lese. A tak ji přijali do služby v kuchyni za nepatrnou mzdu. Královský syn už měl u sebe jinou dívku, s kterou se právě chtěl oženit, protože myslel, že ona dávno zemřela. Večer, když umyla nádobí a byla s prací hotova, sáhla do kapsy a našla tam tři ořechy, které jí dala stará ropucha. Rozkousla jeden a chtěla sníst jádro, ale div se světe, v ořechu byly skvostné královské šaty. Jakmile to uslyšela nevěsta, přišla, zajímala se o šaty a chtěla je od ní koupit. Říkala, že to prý nejsou žádné šaty pro služebnou. Ale dívka odmítla, že šaty neprodá, ale že jí je dá, když jí dovolí spát jednu noc v komnatě svého ženicha. Nevěsta jí to dovolila, protože šaty byly překrásné, a ona ještě žádné takové neměla. Když nadešel večer, řekla ženichovi: „To bláhové děvče chce spát v tvé komnatě.“ — „Když ty proti tomu nic nemáš, já také ne,“ odpověděl ženich. Ale ona mu dala sklenku vína, do kterého přimíchala uspávací prostředek. A tak šli oba, královský syn i jeho pravá nevěsta, do komnaty a on usnul tak tvrdě, že ho nedokázala probudit. Proplakala celou noc a volala: „To já jsem tě vysvobodila z hlubokého lesa a z železného kotle, hledala jsem tě, přes skleněný vrch jsem přešla, přes tři ostré meče a přes

velikou vodu, než jsem tě konečně našla, a ty mě teď ani nevyslechneš.“ Sluhové, kteří seděli před dveřmi komnaty, slyšeli, jak po celou noc pláče, a řekli to ráno svému pánovi. A když ten večer umyla nádobí, rozkousla druhý ořech a v tom byly ještě krásnější šaty. Jakmile je nevěsta uviděla, chtěla je zase koupit. Ale dívka ani tentokrát nechtěla peníze a vyprosila si, že smí spát ještě jednu noc v ženichově komnatě. Jenomže nevěsta zase dala ženichovi uspávací nápoj a on usnul tak tvrdě, že nic neslyšel. Dívka z kuchyně zase proplakala celou noc a volala: „To já jsem tě vysvobodila z hlubokého lesa a z železného kotle, hledala jsem tě, přes skleněný vrch jsem přešla, přes tři sekající meče a přes velikou vodu, než jsem tě konečně našla, a ty mě teď ani nevyslechneš!“ Sluhové, kteří seděli před dveřmi komnaty, zase slyšeli, jak po celou noc pláče, a řekli to ráno svému pánovi. A když třetího večera umyla nádobí, rozkousla dívka třetí ořech a v tom byly ještě krásnější šaty, zdobené samým ryzím zlatem. Jakmile je nevěsta uviděla, hned je chtěla mít, ale dívka jí je slíbila jen za povolení, že smí i třetí noc spát v komnatě ženichově. Královský syn se však tentokrát měl na pozoru a uspávací nápoj vylil. A když pak začala plakat a volat: „Můj nejmilejší, to já jsem tě vysvobodila z hrozného hlubokého lesa a z železného kotle,“ královský syn vyskočil a řekl jí: „Ty jsi ta pravá, jsi moje a já jsem tvůj.“ Ještě té noci pak s ní nasedl do vozu, nepravé nevěstě vzali nádherné šaty, dokud ještě spala. Když pak přijeli k veliké vodě, přeplavili se přes ni a před třemi sekajícími meči si sedli na kolečko a skleněný vrch zase přešli s pomocí těch tří jehel. Tak se konečně dostali až k starému malému domečku, ale jakmile do něho vešli, proměnil se ten domeček ve veliký zámek. Všechny ropuchy byly vysvobozeny ze zakletí, změnily se v samé královské děti a radovaly se ze svého vysvobození. Tam pak oslavili svatbu a v tom zámku, který byl mnohem větší než zámek nevěstina otce, už také zůstali. Ale protože starý král bědoval, že má zůstat tak opuštěný, dojeli si pro něho a přivezli ho k sobě na zámek. A tak měli potom dvě královské říše a žili spolu šťastně jako dobří manželé.

*Pak zacinkal zvonec,
pohádky byl konec.*

128. LÍNÁ PŘADLENA

V jedné vsi žil jeden muž a jedna žena, a ta žena byla tak líná, že se jí nikdy nechtělo do žádné práce. Co jí dal muž k předení, to neupředla nikdy do konce, a co upředla, to nenavila a nechala smotané do klubka. A když ji muž huboval, odmlouvala a vždycky měla pusou ještě navrch. „Jakpak mám navíjet,“ říkala mu, „když nemám žádný naviják? Jdi nejdřív do lesa a opatři mi nějaký.“ — „Když záleží jenom na tomhle,“ řekl muž, „tak to já půjdu do lesa a přinesu na něj dřevo.“ Žena dostala strach, že až přinese dřevo, udělá jí z něho naviják a že bude muset navinout, co napředla, a pak znovu příst. Zamyslíla se chvíli, pak dostala dobrý nápad a rozběhla se tajně za mužem do lesa. Když pak vylezl na jeden strom, aby tam vybral kus dřeva a usekl ho, vplížila se pod ten strom do křoví, kde ji nemohl vidět, a volala nahoru:

*„Kdo to dřevo utne, zemře hned,
kdo navíjet bude, zhyne za pár let.“*

Muž naslouchal, odložil na chvíli sekeru a přemýšlel, co by to mohlo znamenat. „Ale co,“ řekl si nakonec. „Copak by to mohlo být? Asi ti znělo v uších, jen si nedělej zbytečné starosti.“ A tak se znovu chopil sekery a chtěl zaseknout, ale v té chvíli se to ozvalo znovu:

*„Kdo to dřevo utne, zemře hned,
kdo navíjet bude, zhyne za pár let.“*

Zarazil se, dostal notný strach a přemýšlel a dumal. Ale když přešla hezká chvíle, dodal si zase odvahy, uchopil potřetí sekeru a rozmáchl se. Ale tu to zvolalo docela zřetelně potřetí:

*„Kdo to dřevo utne, zemře hned,
kdo navíjet bude, zhyne za pár let.“*

To už mu dodalo a přešla ho chuť dřevo useknout. Rychle slezl se stromu a chystal se zpátky domů. Žena utíkala postranními pěšinkami, co jí nohy stačily, aby doběhla domů dřív než on. A když pak vešel do jizby, tvářila se jako neviňátko, jako by se docela nic nestalo, a ptala se ho: „Tak co, neseš mi nějaké pěkné dřevo?“ — „Nenesu,“ odpověděl jí muž. „Vidím, že to s tím navíjením asi nepůjde.“ A vyprávěl jí, co se mu v lese přihodilo, a od té chvíle už po ní

nechtěl, aby navíjela.

Brzy nato se muž přece jen znovu rozzlobil nad nepořádkem v domě. „Ženo,“ řekl jí, „je to přece jenom ostuda, že se tu upředené vlákno povaluje jen tak v klubku.“ — „Víš co,“ řekla žena. „Když nemáme žádný navíják, tak vylez na půdu a já si stoupnu dolů, já ti klubko hodím vždycky nahoru a pak zas ty mně dolů, a tak přece jen uděláme přadeno.“ — „To by šlo,“ přisvědčil muž. A tak to také udělali. Když byli hotovi, řekl muž: „Vlákno je teď navinuté v přadenu, teď ho musíš také vyvařit.“ Žena dostala zase strach. Řekla sice: „Ano, hned zítra ráno ho vyvaříme,“ ale přitom už myslela na novou chytračinu. Časně ráno vstala, rozdělala oheň a přistavila kotel, jenomže místo vlákna dala do něho hromadu koudele a nechala to vařit. Pak šla za mužem, který ještě ležel v posteli, a řekla mu: „Musím teď jít ven, vstaň zatím a pohlídej mi to vlákno, co je v kotli na ohni. Ale musíš s ním zamíchat včas, dej pozor, protože jestli se na něj nepodíváš dřív, než kohout zakokrhá, promění se vlákno v koudel.“ Muž byl pohotový a nechtěl nic zmeškat, vstal, jak rychle jen mohl, a šel do kuchyně. Ale jak přišel ke kotli a nahlédl do něho, s úlekem tam uviděl jen hromadu koudele. Chudák muž! Neřekl ani slůvko, věřil, že to zavinil on, protože se opozdil. A od té chvíle už nikdy nemluvil o koudeli a o předení. No, řekněte sami, byla to ale nehodná, ošklivá žena, co?

129. O ČTYŘECH OBRATNÝCH BRATŘÍCH

Byl jeden chudý muž a ten měl čtyři syny. Když dorostli, řekl jim: „Milí chlapci, nezbyvá, než abyste se teď vydali do světa, nemám nic, co bych vám mohl dát. Vypravte se na cestu, jděte do cizích zemí, vyučte se řemeslu a hleďte, abyste se nějak světem protloukli.“ Čtyři bratři si vzali poutnické hole, rozloučili se s otcem a společně vyšli městskou branou. Když tak putovali nějakou dobu, přišli na rozcestí, odkud vedly cesty do čtyř různých končin. Tu řekl nejstarší: „Tady se musíme rozejít, ale ode dneška za čtyři roky se znovu sejdem na tomhle místě. Za tu dobu se pokusíme najít každý své štěstí.“

Tak šel každý dál svou cestou sám. Nejstaršího potkal muž, který se ho vyptával, kam má namířeno a co chce dělat. „Chci se vyučit nějakému řemeslu,“ odpověděl. Tu mu řekl muž: „Pojď se mnou a staň se zlodějem.“ — „Ne,“ odpověděl nejstarší, „to už dávno není žádné poctivé řemeslo. A konec té písničky obyčejně bývá, že se člověk houpá jako srdce polního zvonu někde na oprátce.“ — „Och, z šibenice mít strach nemusíš,“ řekl muž. „Chci tě jen naučit, jak dostat to, co žádný člověk jinak nedostane, a jak se před každým tak dobře skrýt, aby ti nikdo nepřišel na stopu.“ Tu se dal nejstarší přemluvit, šel s ním a stal se vyučeným zlodějem. A byl tak obratný, že před ním nebylo jisté nic, co si zamanul vzít. Druhý bratr také potkal muže, který se ho vyptával, čemu se chce ve světě vyučit. „Ještě nevím,“ odpověděl mu. „Tak pojď se mnou a staň se hvězdářem. Není nic lepšího nad to, člověku nezůstane nic utajeno.“ Druhému se to zalíbilo a stal se tak obratným hvězdářem, že když se vyučil a chtěl jít dál do světa, dal mu jeho mistr dalekohled a řekl mu: „Tímhle dalekohledem uvidíš všechno, co se na zemi i na nebi děje, a nic ti nemůže zůstat skryto.“ Třetího bratra vzal do učení lovec a naučil ho všemu, co k lovectví patří, tak dokonale, že se stal vyučeným lovcem. Na rozloučenou mu pak mistr daroval pušku a řekl: „Tahle puška nikdy nechybí, co si vezmeš na mušku, to docela určitě zasáhneš.“ Ten nejmladší bratr potkal muže, který ho oslovil a ptal se ho, co chce dělat. „Neměl bys chuť stát se krejčím?“ — „Kdepak, ani nápad!“ odpověděl mládenec. „Od rána do večera se hrbít, ohánět se věčně jehlou a žehličkou, to mě nikdy ani nenapadlo.“ — „Ech ty,“ odpověděl muž, „mluvíš, jak tomu sám rozumíš. U mne se vyučíš docela jiné krejčovíně, to je zvláštní umění, pracné a důstojné, a často velmi vážené.“ Tu se nejmladší dal přemluvit, šel s ním a vyučil se mužovu umění od základů. Při loučení mu dal muž jehlu a řekl: „Touhle jehlou sešiješ všechno, co se ti namane, ať by to bylo měkké jako vejce nebo tvrdé jako ocel. A spojí se to v jednolité kus tak, že nebude znát ani jediný

steh.“

Když minuly určené čtyři roky, sešli se všichni čtyři bratři ve stejnou dobu na křižovatce, objali se, políbili a vydali se na cestu domů za otcem. „Nu tak,“ uvítal je otec spokojeně, „zase vás vítr zavál zpátky ke mně?“ Vyprávěli mu, jak se jim ve světě vedlo a že se každý naučil něčemu jinému. Potom si sedli před dům pod veliký strom a tu otec řekl: „Teď vás tedy vyzkouším, abych viděl, co umíte.“ Vzhlédl a řekl druhému synovi: „Nahoře ve vrcholku tohoto stromu je mezi dvěma větvemi pěnkavčí hnízdo. Řekni mi, kolik je v něm vajíček.“ Hvězdář vzal svůj dalekohled, pohlédl nahoru a řekl: „Jejich tam pět.“ Otec řekl nejstaršímu: „Přines ta vejce dolů. Ale přitom nesmíš vyrušit ptáka, který tam na nich sedí.“ Obratný zloděj vylezl nahoru a vzal pěnkavce všech pět vajíček zpod tělíčka a snesl je otci dolů. Ta vůbec nic nezpозorovala a klidně zůstala sedět v hnízdě. Otec vzal vajíčka, položil na každý roh stolu jedno a páté doprostřed, a řekl lovcovi: „Ty mi rozstřelíš jednou ranou všech pět vajíček na poloviny tak, aby zůstala vprostřed stolu.“ Lovec vzal pušku, zalíčil a rozstřelil vejce, jak si to otec přál, všech pět jednou ranou. Ten lovec měl jistě nějaký kouzelný náboj, který strílí za roh. „Teď je řada na tobě,“ řekl otec čtvrtému synovi. „Sešiješ vejce a ty mladé ptáčky, kteří v nich jsou, zase dohromady tak, aby na nich rána nebyla ani trochu znát.“ Krejčí si přinesl jehlu a sešil je, jak si otec přál. Když byl hotov, musel zloděj zase vylézt na strom, dát vejce do hnízda a vložit je pod ptáka tak, aby nic nezpозoroval. Ptáček je pak vyseděl a za několik dní mláďata vyskočila z hnízda. Jen tam, kde je krejčí předtím sešil, měla kolem krku červený proužek.

„Už je to tak,“ řekl otec svým synům, „musím vás opravdu pochválit, dobře jste využili svého času a řádně jste se vyučili užitečným věcem. Nemohu posoudit, kdo z vás je na tom nejlépe. Podaří-li se vám své umění uplatnit, ukáže se to samo.“ Zanedlouho potom byl v celé zemi veliký poplach, že královskou dceru uloupil drak. Král se tím trápil dnem i nocí a dal rozhlásit, že kdo ji přivede zpět, dostane ji za ženu. Čtyři bratři si řekli: „Tohle je příležitost, jak ukázat své umění!“ A rozhodli se, že se vydají společně na cestu a princeznu osvobodí. Hvězdář řekl: „Kde je, to se brzy dozvím.“ Podíval se dalekohledem a řekl: „Už ji vidím, sedí daleko odtud na skále v moři a vedle ní drak, který ji hlídá.“ Tu šel ke králi a poprosil, aby jemu a jeho bratrům dal loď. Na té jeli přes moře, až dojeli k té skále, Královská dcera tam seděla, ale v klíně jí ležel drak a spal. Lovec řekl: „Nemohu vystřelit, protože bych zároveň zabil i krásnou princeznu.“ — „Pak se o to pokusím já,“ řekl zloděj. Připlížil se a ukradl princeznu zpod drakovy hlavy tak tiše a obratně, že netvor vůbec nic nepoznal a chrápal dál. Vesele s ní pospíchali zpátky na loď a vypluli na širé moře. Ale drak, který se zatím probudil a nenašel princeznu, vydal se za nimi a zuřivě, rychle letěl vzduchem. Právě když se vznášel přímo nad lodí a chtěl se vrhnout

dolů, chytil lovec pušku, zalícil a vystřelil, rovnou drakovi do srdce. Netvor spadl mrtev na hladinu, ale byl tak veliký a těžký, že rozbil celou loď. Trosečníci vylovili šťastně několik prken a pluli na nich v širém moři. Ale na těch se nemohli dostat až ke králi. Pohotový krejčí si věděl rady. Vzal svou kouzelnou jehlu, několika velkými stehy sešil prkna narychlo k sobě, sedl si na ně a posbíral všechny části lodi. Pak sešil i tyhle kusy tak obratně dohromady, že za malou chvíli byla loď schopna plavby a všichni se šťastně doplavili domů.

Když se starý král zase shledal se svou dcerou, bylo všude plno jáсотu a radosti. Řekl čtyřem bratrům: „Jeden z vás dostane mou dceru za ženu, ale kdo to bude, o tom se dohodněte sami.“ A tu mezi nimi povstal veliký spor, každý uplatňoval své nároky. Hvězdář řekl: „Kdybych byl královskou dceru neviděl, bylo by bývalo všechno vaše umění marné. A proto patří mně.“ Zloděj řekl: „Co by bylo pomohlo, žes ji viděl, kdybych ji byl drakovi nevzal zpod hlavy? A proto patří mně.“ Lovec řekl: „Byli byste i s princeznou všichni roztrháni tím netvorem, kdyby ho byla neusmrtila moje kulka. A proto patří mně.“ Krejčí řekl: „A kdybych vám byl svou jehlou zase nespravil loď, byli byste všichni bídně utonuli. A proto patří mně.“ Tu řekl král: „Každý z vás má stejné právo, ale protože všichni nemůžete princeznu mít, nedostane ji žádný z vás. Ale dám vám každému za odměnu polovinu královské říše.“ Bratrům se toto rozhodnutí zalíbilo a řekli: „Je to lepší, než abychom byli nesvorní.“ A tu dostal každý polovinu královské říše a žili pak s otcem šťastně a tak dlouho, jak se pánubohu líbilo.

130. JEDNOOČKA, DVOJOČKA A TROJOČKA

Byla jedna žena a ta měla tři dcery, nejstarší z nich se jmenovala Jednoočka, protože měla jen jedno jediné oko uprostřed čela, ta prostřední se jmenovala Dvojočka, protože měla dvě oči jako ostatní lidé, a nejmladší se jmenovala Trojočka, protože měla tři oči a to třetí měla také uprostřed čela. Protože Dvojočka vypadala docela stejně jako ostatní lidské děti, nemohly ji sestry a matka ani vystát. „Ty s těma svýma dvěma očima nejsi o nic lepší než obyčejní lidé,“ říkávaly jí. „Ty k nám nepatříš.“ Odstrkovaly ji, dávaly jí špatné šaty a nedávaly jí k jídlu nic jiného než to, co samy nechaly, a ubližovaly jí, kde jen mohly.

Stalo se také jednou, že Dvojočka musela jít do pole a pást kozu, ale byla úplně hladová, protože jí sestry nedaly skorem nic k jídlu. Tu si sedla na mez, dala se do pláče a plakala tolik, že jí z očí vytékaly dva potůčky slz. A jak tak sedí a pláče, najednou vzhledne a vidí před sebou nějakou ženu. Žena se jí ptala: „Pročpak pláčeš, Dvojočko?“ Dvojočka odpověděla: „Jak nemám plakat? Protože mám dvě oči jako druzí lidé, nemohou mě sestry a matka ani vystát, strkají mě z kouta do kouta, dávají mi staré odhozené šaty a k jídlu mi nedávají nic než to, co samy už nechťejí. Dnes mi daly tak málo, že mám hrozný hlad.“ Moudrá žena jí řekla: „Utři si slzy s tváře, Dvojočko, řeknu ti něco, co ti pomůže, abys už nikdy nehladověla. Stačí, když řekneš své koze:

*Kozičko, zamekej,
stoleček prostírej,*

a v té chvíli bude před tebou stát pěkně prostřený stoleček s dobrým vybraným jídlem, kterého se můžeš najíst, kolik jen budeš chtít. A až se nasytíš a nebudeš už stoleček potřebovat, řekni jen:

*Kozičko, zamekej,
stoleček uklízej,*

a zase všechno v okamžiku zmizí.“ S těmi slovy dobrá moudrá žena odešla. Ale Dvojočka si pomyslela: „Musím hned vyzkoušet, jestli je pravda, co mi řekla, protože mám už moc veliký hlad.“ A řekla:

*„Kozičko, zamekej,
stoleček prostírej!“*

Sotva ta slova vyřkla, už před ní stál stoleček s bílým ubrouskem, na něm talíř s nožem, vidličkou a stříbrnou lžičkou a kolem dokola nejvybranější jídla, z kterých se ještě kouřilo a byla teplá, jako by je někdo v té chvíli přinesl z kuchyně. Dvojočka rychle odříkala tu nejkratší modlitbičku, kterou znala: „Panebože, buď naším hostem na věčné časy, amen!“ A už se chopila příboru a pustila se s chutí do jídla. A když se nasýtila, řekla, jak jí to moudrá žena naučila:

*„Kozičko, zamekej,
stoleček uklízej!“*

V okamžiku stoleček se všim, co na něm bylo, zase zmizel. „To je ale pěkné hospodaření,“ pomyslna si Dvojočka a byla spokojená a měla dobrou náladu.

Večer, když přišla se svou kozou domů, našla tam hliněnou mističku s jídlem, které jí sestry nechaly, ale ani se ho nedotkla. Na druhý den šla se svou kozou zase na pastvu a těch pár drobtů, které jí doma daly, nechala ležet. Poprvé a podruhé si toho sestry ani nevšimly, ale když se to opakovalo pokaždé, zbystřily pozornost a řekly si: „S Dvojočkou není něco v pořádku, pokaždé nechává jídlo netknuté, a dříve přece vždycky snědla všechno, co dostala. Našla si jistě něco jiného.“ A aby se dopátraly pravdy, měla Jednoočka jít s ní, když Dvojočka hnala kozu na pastvu, a dávat pozor, co tam venku má a zda jí snad někdo nepřináší jídlo a pití.

Když se Dvojočka zase chystala ven, přistoupila k ní Jednoočka a řekla: „Půjdu s tebou na pastvu a podívám se, jestli kozu dobře hlídáš a jestli ji vodíš na dobrou trávu.“ Ale Dvojočka poznala, co má Jednoočka za lubem, vyhnala kozu ven do vysoké trávy a řekla: „Pojď, Jednoočko, sedneme si tady a já ti něco zazpívám.“ Jednoočka si sedla, a jak byla unavena nezvyklou cestou a slunečním teplem a jak jí Dvojočka pořád zpívala:

*„Jednoočko, ještě bdíš?
Jednoočko, ty už spíš?“*,

zavřela své jediné oko a usnula. Jakmile Dvojočka uviděla, že Jednoočka tvrdě spí a nemůže nic prozradit, řekla:

*„Kozičko, zamekej,
stoleček prostírej,“*

a sedla si ke stolečku a jedla a pila, dokud se nenasytila. A pak řekla zase:

*„Kozičko, zamekej,
stoleček uklízej,“*

a všechno v tom okamžiku zmizelo. Pak Dvojočka Jednoočku probudila a řekla: „Jednoočko, chceš pást kozu a usneš si tady, a koza by zatím mohla utéct bůhvíkam. Pojď, půjdeme domů.“ Tu šly domů a Dvojočka zase nechala svou mističku netknout a Jednoočka nemohla matce prozradit, proč nechce jíst. „Já jsem venku usnula,“ řekla na svou omluvu.

Druhý den řekla matka Trojočce: „Tentokrát s ní půjdeš ty a budeš dávat pozor, jestli Dvojočka venku jí a jestli jí někdo nepřináší jídlo a pití, protože určitě jí a pije tajně.“ Tu přistoupila Trojočka ke Dvojočce a řekla: „Půjdu s tebou a podívám se, jestli kozu dobře hlídáš a jestli ji vodiš na dobrou trávu.“ Ale Dvojočka poznala, co má Trojočka za lubem, zahrnala kozu do vysoké trávy a řekla: „Sedněme si tady, Trojočko, já ti něco zazpívám.“ Trojočka si sedla, protože byla tou cestou a slunečním teplem unavena. A Dvojočka spustila zase tu svou písničku a zpívala:

„Trojočko, ještě bdíš?“

Ale místo aby zpívala dál:

„Trojočko, ty už spíš?“,

zpívala bezmyšlenkovitě:

„Dvojočko, ty už spíš?“

A zpívala stále a stále:

„Trojočko, ještě bdíš?

Dvojočko, ty už spíš?“

A tu se Trojočce zavřely dvě oči a usnuly, ale to třetí neusnulo, protože je Dvojočka zapomněla zaříkadlem oslovit. Trojočka je sice zavřela, ale jenom ze lstivosti, aby předstírala, že spí i tím třetím okem. A pak mžourala a docela dobře všechno viděla. A když Dvojočka myslela, že Trojočka už tvrdě spí, řekla své zaříkadlo:

*„Kozičko, zamekej,
stoleček prostírej,“*

a najedla a napila se podle chuti a pak zase stoleček poslala pryč:

*„Kozičko, zamekej,
stoleček uklízej!“*

A Trojočka tohle všechno viděla. Tu k ní Dvojočka přistoupila, probudila ji a řekla: „Ale Trojočko, ty jsi usnula? To pěkně hlídáš! Pojd, půjdeme domů.“ A když přišly domů, Dvojočka zase nejedla, a Trojočka řekla matce: „Už vím, proč ta nafoukaná holka nejí. Když řekne venku koze:

*Kozičko, zamekej,
stoleček prostírej,*

objeví se před ní stoleček prostřený těmi nejlepšími jídly, mnohem lepšími, než jaká máme my. A když se dosyta nají, řekne:

*Kozičko, zamekej,
stoleček uklízej!*

a hned zase stoleček i s jídly zmizí. Všechno jsem to dobře viděla. Dvě oči mi uspala nějakým zaříkadlem, ale to jedno na čele mi naštěstí zůstalo bdělé.“ Tu zvolala závistivá matka: „Chceš to mít lepší než my? Však ti zajde chuť!“ Vzala dlouhý řeznický nůž a vrazila ho koze do srdce, že klesla mrtva k zemi.

Když to Dvojočka uviděla, smutně vyšla ven, sedla si na luční mez a hořce se rozplakala. Tu náhle stanula zase u ní moudrá žena a řekla jí: „Pročpak pláčeš, Dvojočko?“ — „Jakpak nemám plakat!“ odpověděla Dvojočka. „Moje matka zabila kozičku, která mi každý den tak dobře prostírala stoleček, když jsem vyslovila vaše zaříkadlo. Teď zase budu muset tolik hladovět a strádat.“ Moudrá žena řekla: „Dám ti dobrou radu, Dvojočko. Popros své sestry, ať ti dají vnitřnosti zabité kozy, a zakopej je přede dveřmi do země. Vzejde ti z toho štěstí.“ Pak žena zmizela. Dvojočka šla domů a řekla sestrám: „Milé sestry, dejte mi alespoň něco z mé kozičky. Nechci nic dobrého, dejte mi jenom vnitřnosti.“ Sestry se daly do smíchu a řekly: „Ty můžeš mít, když nic jiného nechceš.“ Dvojočka vzala vnitřnosti a večer je podle rady moudré ženy tajně zakopala přede dveřmi domku.

Na druhý den ráno, když se všechny probudily a vyšly před dveře, stál tam podivuhodný, nádherný strom. Listy měl ze stříbra a mezi nimi visely plody ze zlata, takže široko daleko nebylo nic krásnějšího a drahocennějšího k vidění. Nevěděly, jak se tam ten strom přes noc náhle objevil, jen Dvojočka si všimla, že

vyrostl z vnitřností kozy, protože stál právě na tom místě, kde je zakopala večer do země. Tu řekla matka Jednooče: „Vylez nahoru, mé dítě, a natrhej nám plody se stromu.“ Jednoočka vylezla na strom, ale jakmile sáhla po jednom ze zlatých jablek, vymkla se jí větev z ruky. A to se stalo pokaždé, takže nemohla utrhnout ani jediné jablko, ať se po nich natahovala jak chtěla. Tu řekla matka: „Trojočko, vylez nahoru ty, můžeš se svýma třema očima lépe rozhlédnout než Jednoočka.“ Jednoočka slezla se stromu a Trojočka vylezla nahoru. Ale Trojočka nebyla o nic obratnější, a ať se rozhlížela sebepozorněji, zlatá jablka jí stále unikala. Konečně matka ztratila trpělivost, vylezla sama nahoru, ale nepodařilo se jí uchopit plody o nic lépe než Jednooče a Trojoče a sahala neustále do prázdna. Tu řekla Dvojočka: „Vylezu nahoru sama, snad se mi to spíš podaří.“ Sestry zvolaly: „Ty se svýma dvěma očima, ty toho dokážeš!“ Ale Dvojočka vylezla nahoru a zlatá jablka se od ní neodkláněla, ale naopak sama jí padala do rukou, takže trhala jedno po druhém a přinesla jich dolů plnou zástěrku. Matka jí je vzala a Jednoočka s Trojočkou, místo aby se za to k Dvojoče chovaly lépe, začaly být ještě závistivější, protože jen ona mohla plody utrhnout, a od té chvíle s ní zacházely ještě tvrději.

Jednou, když stály všechny pohromadě u stromu, projížděl tamtudy mladý rytíř. „Honem, Dvojočko, rychle někam zalez, abychom se za tebe nemusely stydět,“ řekly a ve spěchu přiklopily na ubohou Dvojočku prázdný sud, který zrovna stál u stromu. A zlatá jablka, která natrhala, pod něj schovaly také. Když přijel rytíř blíž, ukázalo se, že je to krásný mladý muž. Zastavil se, obdivoval nádherný strom ze zlata a stříbra a řekl oběma sestrám: „Komu patří tenhle krásný strom? Kdo mi z něho dá větévku, smí ode mne za ni žádat, co bude chtít.“ Jednoočka a Trojočka odpověděly, že strom patří jim, a chtěly mu z něho ulomit větvičku. Obě se snažily ze všech sil, ale nedokázaly to, protože větve i plody se pokaždé od nich odtáhly. Tu řekl rytíř: „To je podivné, strom patří vám, a vy přitom nemáte moc něco z něho ulomit.“ Obě tvrdily dál, že strom patří jim. A zatímco tak mluvily, vyhodila Dvojočka zpod sudu dvě zlatá jablka, takže se kutálela rovnou rytířovi k nohám. Udělala to, protože se rozzlobila, že Jednoočka a Trojočka nemluví pravdu. Jakmile rytíř ta jablka uviděl, podivil se a ptal se, odkud jsou. Jednoočka a Trojočka odpověděly, že mají ještě sestru, ale tu že mu nemohou ukázat, protože má jen dvě oči jako jiní obyčejní lidé. Rytíř ji však chtěl vidět a zvolal: „Dvojočko, pojď ven!“ Tu vylezla spokojená Dvojočka zpod sudu. Rytíř byl překvapen její krásou a řekl: „Ty, Dvojočko, mi jistě budeš moci ulomit se stromu větvičku.“ — „Ano,“ odpověděla Dvojočka, „to jistě mohu, protože ten strom patří mně.“ Vylezla nahoru a bez námahy ulomila větévku s jemnými stříbrnými listy a se zlatými plody a podala ji rytíři. Tu řekl rytíř: „Co ti mám za ni dát, Dvojočko?“ — „Ach,“ odpověděla Dvojočka, „mám

den co den od rána do večera hlad a žízeň, trápení a bídu. Kdybyste mě vzal s sebou a vysvobodil z toho trápení, byla bych šťastna.“ Rytíř vyzvedl Dvojočku k sobě na koně a odvezl si ji domů na zámek svého otce. Tam jí dal krásné šaty, jídla a pití, kolik chtěla, a protože si ji tak zamiloval, dal se s ní oddat a oslavili v radosti a jáсотu svatbu.

Když si teď Dvojočku odvezl krásný rytíř, záviděly jí obě sestry její štěstí dvojnásob. „Ale nám tu zůstal alespoň ten podivuhodný strom,“ myslily si. „I když s něho nemůžeme trhat žádné plody, přece jen se každý u něho zastaví, zajde k nám a bude strom vychvalovat. Kdopak ví, kde nám ještě vykvete pšenice!“ Ale druhý den ráno byl strom tentam a s ním zmizely i jejich naděje. A když Dvojočka vyhlédla to ráno ze své komůrky, k její radosti stál strom před jejím oknem, protože sám za ní přišel.

Dlouhý čas žila tak Dvojočka šťastně a spokojeně. Jednou přišly k ní na zámek dvě chudé ženy a prosily o almužnu. Dvojočka jim pohlédla do tváře a poznala své sestry Jednoočku a Trojočku, které tak zchudly, že jim nezbylo než chodit krajem a prosit u dveří stavení o chléb. Dvojočka je uvítala, dobře s nimi jednala a postarala se o ně, takže obě pak z celého srdce litovaly všeho zlého, co své sestře v mládí udělaly.

131. O KRÁSNÉ KATEŘINCE A JANKU NENECHDŽBÁNKU

„Dobrý den, táto Zimobláto.“ — „Děkuju, Janku Nenechdžbánku.“ — „Dáte mi vaši dceru za ženu?“ — „Proč ne, když bude máma Mlíkoslava, bratr Namejšlivec, sestra Sýryráda a naše krásná Kateřinka chtít, můžeme se domluvit.“

„A kdepak najdu mámu Mlíkoslavu?“
„Je ve chlévě a dojí zrovna krávu.“

„Dobrý den, mámo Mlíkoslavo.“ — „Děkuju, Janku Nenechdžbánku.“ — „Dáte mi vaši dceru za ženu?“ — „Proč ne, když bude táta Zimobláta, bratr Namejšlivec, sestra Sýryráda a naše krásná Kateřinka chtít, můžeme se domluvit.“

„A kdepak najdu bratra Namejšlivce?“
„Je v přístěnku a zrovna dříví štípe.“

„Dobrý den, bratře Namejšlivče.“ — „Děkuju, Janku Nenechdžbánku.“ — „Dáte mi vaši sestru za ženu?“ — „Proč ne, když bude táta Zimobláta, máma Mlíkoslava, sestra Sýryráda a naše krásná Kateřinka chtít, můžeme se domluvit.“

„A kdepak najdu sestru Sýryrádu?“
„Je na zahradě, zrovna seče trávu.“

„Dobrý den, sestro Sýryrádo.“ — „Děkuju, Janku Nenechdžbánku.“ — „Dáte mi vaši sestru za ženu?“ — „Proč ne, když bude táta Zimobláta, máma Mlíkoslava, bratr Namejšlivec a naše krásná Kateřinka chtít, můžeme se domluvit.“

„A kdepak najdu krásnou Kateřinku?“
„V komoře počítá, kolik má feniků do vínku.“

„Dobrý den, krásná Kateřinko.“ — „Děkuju, Janku Nenechdžbánku.“ — „Řekni mi, poklade, chceš si mě za muže vzít?“ — „Proč ne, když bude táta Zimobláta, máma Mlíkoslava, bratr Namejšlivec, sestra Sýryráda chtít, můžeme se domluvit.“

„Krásná Kateřinko, pověz, kolikpak máš věna?“ — „Čtrnáct feniků v penězích, tři a půl groše na dluzích, na půl libry křížal, hrst sušených žížal, pak ještě hrst kořínků,

a pak leccos, o čem nevíš.

Není to dost do manželství?“

„Janku Nenechdžbánku, pověz, co máš za řemeslo? Jsi snad krejčí?“ — „Něco lepšího.“ — „Tak jsi švec?“ — „Něco lepšího.“ — „Tak jsi oráč?“ — „Něco lepšího.“ — „Tak jsi truhlář?“ — „Něco lepšího.“ — „Tak jsi kovář?“ — „Něco lepšího.“ — „Tak jsi mlynář?“ — „Něco lepšího.“ — „Tak snad vážeš košťata?“ — „Zrovna tohle dělám. A není to snad užitečné řemeslo?“

132. LIŠKA A KŮŇ

Jeden sedlák měl věrného koně, který zestárl a už nemohl sloužit. Sedlák mu nechtěl dávat žrát a řekl: „Už tě nemohu k žádné práci potřebovat, ale myslím to s tebou dobře. Když mi dokážeš, že jsi ještě dost silný, abys mi dovedl přivést lva, nechám tě u sebe. Ale teď už jdi, ať jsi z mé stáje pryč.“ A vyhnal koně do polí. Kůň byl smutný a tak šel do lesa, aby se alespoň trochu ukryl před deštěm a sluncem. Tu ho potkala liška a ptala se ho: „Pročpak tak věšíš hlavu a bloudíš tu tak smutný a sám?“ — „Ach, kdybys věděla,“ odpověděl kůň. „Lakota a věrnost nebydlí pod jednou střechou. Můj pán zapomněl na všechny služby, které jsem mu po dlouhá léta prokazoval, a teď, když už nemohu pořádně orat, nechce mě už živit a vyhnal mě ze stáje.“ — „To tě vyhnal tak bez milosti, bez jediné podmínky?“ zeptala se liška. „Ne, dal mi jednu podmínku,“ odpověděl kůň. „Řekl mi, když mu dokážu, že jsem ještě dost silný, abych mu přivedl lva, nechá mne u sebe. Ale přitom dobře ví, že to nemohu dokázat.“ Liška mu řekla: „Pomohu ti. Lehni si tady a nehýbej se, jako bys byl mrtvý.“ Kůň udělal, co liška řekla. Liška šla pak ke lvovi, který tam nedaleko měl doupě, a řekla mu: „Tam venku leží mrtvý kůň, pojď se mnou, budeš mít tučnou snídani.“ Lev šel s ní, a když došli ke koni, řekla liška: „Tady to přece jen nemáš tak pohodlné. Víš co? Uvážu ti koně za ohon a můžeš si ho dovléci do svého doupěte a tam si na něm v klidu pochutnáš.“ Lvovi se ta rada zalíbila. Postavil se ke koni a trpělivě držel, aby mu ho liška mohla pevně přivázat. Ale chytrá liška zatím svázala koňovým ohonem lvovi tlapy tak pevně, že byly docela omotány a zapleteny, a kdyby byl škubal sebevíc, nemohl by je vyprostit. Když byla hotova, poklepala koni na plece a řekla: „Táhni, koníčku, táhni!“ Kůň se jedním skokem napřímil a táhl lva za sebou. Lev se dal do strašného řevu, až se všichni ptáci v lese hrůzou rozlétli. Ale kůň ho nechal řvát a táhl a vlekl ho přes pole ke dveřím svého pána. Jak ho pán uviděl, uvědomil si, že mu ukřivdil, a řekl mu: „Zůstaneš u mne, koníčku, a dobře se ti povede.“ A od té doby mu až do konce jeho dnů dával tolik jídla, kolik jen kůň spotřeboval.

133. PROTANČENÉ STŘEVÍČKY

Byl jednou jeden král, ten měl dvanáct dcer, jednu krásnější než druhou. Všechny dvanáct spávalo pohromadě v jedné komnatě, lůžka měly pěkně v řadě a večer co večer, když ulehly, král osobně zavíral dveře na zámek a ještě na závoru. Každé ráno, když odemykal dveře, si všiml, že střevíce jeho dcer jsou prošlapány a podrážky děravé jako od dlouhého tance. A nikdo nikdy nemohl vypátrat, jak se to stalo. Král dal rozhlásit po celé zemi, že ten, kdo vypátrá, kde jeho dcery v noci tančí, může si jednu z nich vyvolit za manželku a po jeho smrti se pak stane králem. Ale kdo se přihlásí a do tří dnů a tří nocí nic nevypátrá, ten že přijde o život. Netrvalo dlouho a přihlásil se jeden královský syn, který si umínil, že se toho odváží. Přijali ho vlídně a večer ho zavedli do komnaty, která sousedila s ložnicí královských dcer. Tam mu uchystali lože a měl hlídat, kam dcery odcházejí k tanci. Aby nemohly odejít tajně anebo vyjít jinými dveřmi, byly spojovací dveře do jejich komnaty otevřeny. Ale když se setmělo, královskému synovi jako by víčka olovem ztěžkla a on usnul. Když ráno procitl, bylo zase všech dvanáct dcer u tance, protože jejich střevíčky měly zase podrážky protančené. Druhý a třetí večer tomu nebylo jinak. A tak princovi bez milosti utkali hlavu. Po něm přišlo ještě mnoho jiných a všichni se odvážně přihlásili, ale všichni do jednoho přišli o život. Jednou také zamířil do toho města, kde král s dcerami bydlel, chudý voják, který měl zraněnou nohu, a proto nemohl déle sloužit. Cestou potkal stařenku, která se ho ptala, kam jde. „Sám dobře nevím, matičko,“ řekl voják a žertem dodal: „Měl bych skorem chuť vypátrat, kde královské dcery protančí noc co noc své střevíčky, abych se pak stal králem.“ — „To není nic těžkého,“ řekla stařenka. „Jenom se nesmíš napít vína, které ti večer přinesou, a musíš se tvářit, jako bys tvrdě spal.“ Potom dala vojákovu pláštík a řekla mu: „Když si tenhle pláštík přehodíš přes sebe, staneš se neviditelný a můžeš za nimi kamkoliv jít.“ Když voják uslyšel tuhle dobrou radu, umínil si, že to tedy opravdu zkusí. Dodal si odvahy, šel ke králi a řekl mu, že se hlásí jako budoucí ženich. Na zámku ho přijali stejně vlídně jako všechny ostatní před ním a oblékli ho do královských šatů. Večer před spaním ho zavedli do předpokoje komnaty princezen. A když se chystal ulehnout, vešla k němu nejstarší z dcer a přinesla mu pohár vína. Ale on si předtím přivázal pod bradu houbu, a tak jen předstíral, že pije. Víno zatím vylil, takže se vsáklo do houby a on nepolkl ani kapku. Potom ulehl a za chvíli začal chrápat jako v nejhlubším spánku. Když to dvanáct královských dcer uslyšelo, daly se do smíchu a nejstarší řekla: „Ten si také mohl raději ušetřit život.“ Potom vstaly, zotvíraly všechny

skříně, truhlice a skříňky a vyňaly z nich skvostné šaty, vyšňořily se před zrcadly a poskakovaly samou radostí z nastávajícího tance. Jen nejmladší řekla: „Nevím, co to je, vy se všechny radujete, ale mně je tak divně, jako by nás mělo potkat nějaké neštěstí.“ — „Ach ty naše myško ustrašená,“ řekla nejstarší, „stále se jen něčeho bojíš. Copak jsi zapomněla, kolik královských synů už zbytečně přišlo o život? Tomu vojákovu jsem ani nemusela dávat uspávací nápoj, takový vandrák by se byl tak jako tak neprobudil.“ Když byly všechny hotovy, ohlédly se ještě po vojákovu, ale ten měl oči pevně zavřené a ani se nepohnul. A tak uvěřily, že jsou v bezpečí. Tu přistoupila nejstarší ke svému lůžku a zaklepala na ně. Lůžko kleslo do podlahy a ony sestoupily otvorem, jedna po druhé, nejmladší naposled. Voják, který to všechno viděl, neváhal ani chvíli. Vyskočil, přehodil si přes ramena pláštík a sestoupil hned za nejmladší. V polovině schodiště jí maličko přišlápl lem šatů, princezna se lekla a zvolala: „Co je to? Kdo mne to drží za šaty?“ — „Nebud' bláhová,“ řekla nejstarší, „jistě ses zachytla o nějakou skobu.“ Pak konečně sešli až dolů a stanuli v nádherné aleji, jejíž stromy měly listy ze samého stříbra, které se lesklo a třpytilo jako v pohádce. Voják si pomyslel: „Vezmu si kousek na důkaz!“ A ulomil jednu větvičku. Ve stromě to tak silně zapraskalo, že nejmladší zase zvolala: „Něco divného se děje, neslyšely jste ten praskot?“ Ale nejstarší řekla: „To vystřelili na uvítanou, protože už brzy vysvobodíme své prince.“ Pak přišli do jiné aleje, kde měly všechny stromy listy ze zlata, a konečně do třetí, kde byly listy stromů ze samých dýmání. V obou si voják ulomil po větévce a pokaždé to tak silně zapraskalo, že se nejmladší zachvěla leknutím. Ale nejstarší stále věřila, že jsou to pozdravné výstřely. Šli dál a přišli k veliké vodě, kde je očekávalo dvanáct loďek. V každé loďce seděl krásný princ a všichni čekali na ty princezny. Každý vzal jednu k sobě a voják si sedl do loďky s tou nejmladší. Když vypluli, řekl její princ: „Nevím, čím to je, jako by loďka dnes byla těžší. Musím veslovat ze všech sil, abych ji uvezl.“ — „Čím jiným by to mohlo být, než tím horkem,“ řekla nejmladší. „Vždyť i já jsem tím tak unavena.“ Na druhém břehu té vody stál krásný, jasně osvětlený zámek, z něhož zaznívala veselá hudba s duněním bubnů a trubením trubek. Doveslovali tam, vešli do zámku a každý princ se dal do tance se svou znejmilejší. Neviditelný voják tančil s nimi, a když některá vzala do ruky pohár vína, pokaždé jí ho vypil až do dna, takže než ho donesla ke rtům, pohár byl prázdný. Nejmladší z toho dostala strach, ale nejstarší ji stále uklidňovala, aby mlčela. Tak všechny tančily až do tří hodin do rána, kdy už měly střevičky docela protančené a musely proto tanec skončit. Princové je zavezli na loďkách zase zpět a tentokrát si voják sedl dopředu k té nejstarší. Na druhém břehu se s princem všechny rozloučily a slíbily, že příští noc přijdou zase. Když došli na schodiště, voják běžel rychle napřed a lehl si na lůžko, jako by nic. A když

dvanáct královských dcer, unavených tancem, pomalu došlo nahoru, chrápal už zas tak hlasitě, že ho všechny dobře slyšely a řekly si: „Před tímhle jsme si docela jisty.“ Svlékly si krásné šaty, ukryly je do skříní, protančené střevíčky postavily pod svá lůžka a uložily se k spánku. Druhý den ráno nechtěl voják ještě nic prozradit, aby ten podivuhodný ples zažil ještě jednou. A tak šel druhou noc zase s nimi. Všechno se odehrálo právě tak jako první noci a princezny zase tančily tak dlouho, dokud střevíčky neprotančily. Třetí noc si však voják vzal s sebou i jeden z pohárů. Když nadešla chvíle, kdy měl vyprávět, co objevil, vzal s sebou všechny tři větvičky i pohár a šel ke králi. Dvanáct královských dcer však číhalo za dveřmi, aby slyšely, co bude říkat. Když se ho král zeptal: „Kde protančilo mých dvanáct dcer v noci své střevíčky?“, voják odpověděl: „S dvanácti princí v zámku pod zemí.“ A vyprávěl mu, jak se všechno odehrálo, a ukázal mu i větvičky a pohár, které si odtamtud na důkaz přinesl. Tu dal král přivést své dcery a zeptal se jich, mluví-li voják pravdu. Když princezny viděly, že jsou prozrazeny a že jim žádné zapírání nic nepomůže, chtěj nechtěj všechno přiznaly. Pak se král zeptal vojáka, kterou z nich chce za ženu. Voják odpověděl: „Nejsem už mladý, pane králi, dejte mi tedy tu nejstarší.“ Ještě téhož dne oslavili svatbu a po králově smrti mu slíbili celou říši. A těch dvanáct princů? Ti pak byli zakleti ještě na tolik dnů, kolik nocí s dvanácti královskými dcerami protančili.

134. ŠEST SLUHŮ

Před dávnými časy žila jedna stará královna a ta královna byla čarodějka. Měla dceru a ta její dcera byla ta nejkrásnější dívka pod sluncem. Stará královna však nemyslela na nic jiného, než jak lákat lidi do záhuby. Kdykoliv přišel za její dcerou ženich, pokaždé mu řekla, že kdo chce její dceru získat, musí nejprve splnit úkol, který ona mu uloží, a když ho nesplní, že zemře. Mnoho jich bylo oslněno dívčinou krásou a odvážili se toho. Jenomže nikdy nedokázali splnit, co jim královna uložila, a tu už nebylo smilování: museli pokleknout a byla jim uťata hlava. Jeden královský syn se také doslechl o kráse té dívky, a řekl svému otci: „Dovolte mi, abych tam jel a ucházel se o ni.“ — „Nikdy,“ řekl král. „Půjdeš-li tam, půjdeš si pro smrt.“ Tu syn ulehl a začal na smrt churavět, a tak ležel po sedm let a žádný lékař mu nedovedl pomoci. Když jeho otec viděl, že už nezbývá žádná naděje, řekl mu se srdcem sevřeným bolestí: „Jeď tam tedy a zkus své štěstí, jiné pomoci pro tebe neznám.“ Jak to syn uslyšel, povstal z lože, uzdravil se a vesele se vypravil na cestu.

A jak tak jel po jedné pastvině, už z dálky si všiml, že tam na zemi leží něco jako veliká kupa sena. A když se přiblížil, rozeznal už, že je to břicho nějakého člověka, který se tam natáhl. To břicho ale vypadalo jako malá hora. Když tlust'och uviděl jezdce, vztyčil se a řekl: „Potřebujete-li někoho, přijměte mne do svých služeb.“ Královský syn odpověděl: „Co bych si počal s takovým neohrabaným nemotorou?“ — „Ó, to bych neřekl,“ namítl tlust'och. „Já když se jaksepatří rozšířím, jsem ještě třítisíckrát tak široký.“ — „Když je tomu takhle,“ řekl na to královský syn, „pak tě mohu potřebovat, pojd' se mnou!“ Tak šel ten Široký za královským synem a zanedlouho našli druhého, ten tam ležel na zemi, ucho přitisknuté do trávy. Královský syn se ho ptal: „Co ty tady děláš?“ — „Naslouchám,“ odpověděl muž. „A čemu tak pozorně nasloucháš?“ — „Poslouchám, co všechno se právě teď ve světě děje. Mým uším nic neujde, slyším dokonce trávu růst.“ Královský syn se ptal: „Pověz mi, co slyšíš na dvoře staré královny, která má překrásnou dceru?“ Muž odpověděl: „Slyším svištět meč, který usekne jednomu ženichovi hlavu.“ Královský syn řekl: „Mohu tě potřebovat, Bystrouchý, pojd' se mnou.“ A tak šli dál, až uviděli před sebou pár chodidel a kus nohou, ale konce těla nemohli dohlédnout. Když ušli pořádný kus cesty, došli k tělu a konečně i k hlavě. „Ach, jaký ty jsi ale dlouhán!“ řekl královský syn. „Ó, to ještě nic není,“ odpověděl ten Dlouhý. „Já když si pořádně natáhnu údy, to jsem ještě třítisíckrát tak dlouhý a jsem vyšší než nejvyšší hora na světě. Rád se dám do vašich služeb, když mě přijmete.“ — „Pojd' se mnou,

Dlouhý,“ řekl královský syn, „mohu tě potřebovat.“ Tak šli dál a našli zase jednoho, ten seděl na cestě a oči měl zavázané. Královský syn se ho ptal: „Máš snad špatné oči, že nesmíš hledět do světla?“ — „Ó ne,“ odpověděl muž, „nesmím tu pásku sundat, protože na co se pouhýma očima podívám, všechno se hned rozskočí. Tak mocný je můj pohled. Může-li vám to být k užitku, rád se dám do vašich služeb.“ — „Pojď se mnou, Bystrooký,“ odpověděl královský syn, „mohu tě potřebovat.“ Tak šli dál a našli muže, ten ležel na parném slunci a třásl se a mrzl na celém těle, takže nebylo jediného kouska těla, který by se mu zimou nechvěl. „Jak můžeš mrznout?“ ptal se ho královský syn. „Slunce tak krásně hřeje.“ — „Ach, já jsem docela jiný než ostatní,“ odpověděl muž. „Čím větší horko, tím víc mrznu a mráz mi proniká až do morku kostí. A čím chladněji, tím víc je mi horko: v samém ledu nemohu vystát vedrem a v samém ohni zase chladem.“ — „Ty jsi ale prazvláštní chlapík,“ řekl královský syn. „Ale chceš-li mi sloužit, Žáremzmrzlý, pojď se mnou.“ Tak šli dál a uviděli muže, ten stál a natahoval krk, ohlížel se a díval se za všechny hory a skály. Královský syn se ho zeptal: „Po čem se tak horlivě rozhlížíš?“ Muž odpověděl: „Mám tak bystré oči, že vidím za všechny lesy a pole, údolí a hory a po celém světě dohlédnu.“ Královský syn řekl: „Chceš-li, pojď se mnou, Dalekozraký, chlapík jako ty mi ještě chyběl.“

A pak už se dal královský syn se svými šesti služebníky rovnou do města, kde žila stará královna. Neprozradil, kdo je, ale řekl: „Dáte-li mi svou krásnou dceru, splním všechno, co mi uložíte.“ Čarodějka se zaradovala, že jí padl do tenat tak sličný mládenec, a řekla: „Dám ti tři úkoly, splníš-li je všechny bez jediné chyby, staneš se manželem mé dcery.“ — „A jak zní prvý?“ ptal se královský syn. „Abys mi přinesl prsten, který jsem upustila do Rudého moře.“ Královský syn šel zpátky ke svým služebníkům a řekl jim: „Prvý úkol není snadný. Je třeba vylovit prsten z Rudého moře. Teď mi poradte.“ Tu řekl ten s bystrými očima: „Podívám se, kde leží.“ Podíval se do mořské hlubiny a řekl: „Uvázl tamhle na špičatém kameni.“ Dlouhý je tam donesl a řekl: „Podal bych ho, jen kdybych ho na dně mohl vidět.“ — „Když jde jen o tohle!“ zvolal Široký, lehl si na břeh a přiložil ústa k vodě. Vlny se do něho ztrácely jako do propasti a on polykal, až vypil celičké moře, že bylo suché jako louka. Dlouhán se maličko sehnul a už vytáhl prsten holou rukou. Královský syn měl velikou radost, když měl prsten v ruce, a donesl ho staré čarodějnici. Ta se podivila a řekla: „Ano, je to opravdu ten pravý prsten. První úkol jsi zdárně splnil, ale teď ti dám druhý: vidíš tamhle tu louku před mým zámekem? Tam se pase tři sta tučných volů a ty musíš sníst s kůží i s chlupy, s kostmi i s rohy. A dole ve sklepě je tři sta sudů vína, ty k tomu musíš vypít. Zbude-li z volů jediný chloupek a z vína jediná kapka, propadls mi životem.“ Královský syn se zeptal: „A směl bych si k tomu

přizvat hosty? Když nemám společnost, nechutná mi.“ Stará čarodějka se zlomyslně zachechtala a odpověděla: „Jednoho si smíš pozvat, abys měl společníka, ale nikoho dalšího už ne.“

Tu šel královský syn ke svým služebníkům a řekl Širokému: „Dneska budeš mým hostem, alespoň se jednou dosyta najíš.“ Široký se rozšířil a spořádal těch tři sta volů, že z nich ani chloupek nezůstal, a pak se zeptal, není-li tam už nic víc k téhle snídani. A víno, to pil rovnou ze sudů, žádnou sklenici nepotřeboval a vypil je do poslední kapky, která uvízla pod hřebem na dně sudu. Když bylo to hodování u konce, šel královský syn ke staré čarodějce a ohlásil jí, že i tento úkol je splněn. Podivila se a řekla: „Tak daleko to ještě žádný nepřivedl, ale zbývá ještě jeden úkol.“ A v duchu si pomyslila: „Však ty mi neujdeš, ani tobě hlava na krku nezůstane. — Dnes večer,“ řekla potom, „přivedu svou dceru k tobě do komůrky a ty ji musíš obejmout. A až tak spolu budete sedět, chraň se jediného: abys neusnul. Úderem dvanácté hodiny tam přijdu, a nebude-li má dcera v tvém náručí, prohrál jsi.“ Královský syn si pomyslil: „Úkol je snadný, stačí mít hezky oči otevřené!“ Ale přece jen zavolal své sluhy a vyprávěl jim, co mu stará čarodějka řekla: „Kdož ví,“ řekl, „jaká lest se za tím skrývá. Opatrnosti nikdy není nazbyt. Buďte na stráži a postarejte se, aby dívka neunikla z mé světnice.“ Když nadešla noc, přivedla stará dcera a odevzdala ji královskému synovi do náruče. Pak se Dlouhý stočil kolem nich obou do kolečka a Široký se postavil ke dveřím, takže by ani myš nemohla vklouznout do místnosti. Tak tam oba seděli a dívka nepromluvila ani slůvko, ale měsíc jí svítil oknem do tváře a královský syn viděl, jak je překrásná. Bez ustání na ni hleděl a cítil takovou radost a takovou lásku, že se mu oči ani trochu únavou neklížily. Tak to šlo až do jedenácti hodin, kdy stará čarodějnice rozestřela nade všemi svoje kouzlo, takže usnuli. A v tom okamžiku také dívka zmizela.

Spali tvrdě až do tři čtvrti na dvanáct, kdy kouzlo ztratilo svou moc a všichni zase procitli. „O běda mně nešťastnému!“ zvolal královský syn. „Teď jsem ztracen!“ Věrní sluhové začali bědovat s ním, ale Bystrouchý řekl: „Buďte zticha, chci naslouchat.“ Chvilíčku naslouchal a pak řekl: „Ta dívka sedí ve skále tři sta hodin odtud vzdálené a naříká nad svým osudem. Jen ty, Dlouhý, můžeš pomoci. Když se natáhneš, stačí několik kroků a jsi tam.“ — „Ano,“ odpověděl Dlouhý, „ale Bystrooký musí jít se mnou, abychom tu skálu odstranili.“ Dlouhý si vysadil kamaráda se zavázanýma očima na záda, a než bys ruku obrátil, už byli u té zpropadené skály. Dlouhý sundal hned Bystrookému pásku s očí, ten na skálu jen pohlédl, a už se rozletěla na tisíc kusů. Dlouhý vzal dívku na ruku, v okamžiku ji donesl zpátky, stejně rychle přinesl i svého druha a než uhodila dvanáctá, seděli tam zase všichni jakoby nic a byli veselí a spokojení. Jakmile udeřilo dvanáct, přišourala se tam stará čarodějka a posměvačně se šklebila, jako

by chtěla říci: „Teď je můj!“ Věřila, že její dcera sedí na tři sta hodin cesty odtud ukryta ve skále. Jakmile však spatřila svou dceru v náručí královského syna, hrozně se ulekla a řekla: „Tohle je člověk, který umí víc než já.“ Ale nemohla už nic dělat a musela mu dívku přislíbit. Jí však zašeptala do ucha: „Je to pro tebe hanba, že máš poslouchat obyčejné lidské tvory a nesmíš si vyvolit manžela podle své chuti.“

Hrdé srdce dívčino se naplnilo hněvem a ona pomýšlela na pomstu. Druhý den ráno dala navozit tři sta metrů dřeva a řekla královskému synovi, že tři úkoly jsou sice splněny, ale ona že se nestane jeho manželkou dřív, dokud jí nepřivede někoho, kdo by se odhodlal sednout si doprostřed té hranice dřeva a vydržel v tom ohni. Myslí si, že se nikdo ze sluhů za něho nedá upálit a on že si tam z lásky k ní sedne sám, a tak že bude zase volná. Sluhové však řekli: „Všichni jsme něco pro pána udělali, jenom Žárem — zmrzlý ještě ne. Teď je řada na něm.“ Posadili ho doprostřed na tu hranici dříví a zapálili. Oheň vzplanul a hořel plné tři dny, než shořelo všechno to dřevo. A když plameny ulehly, stál Žáremzmrzlý uprostřed popela, třásl se jako osikový list a řekl: „Takovýhle mráz jsem v životě ještě nepřestál, a kdyby byl trval ještě déle, byl bych snad ztuhl na rampouch.“

Teď už nebylo vyhnutí, krásná dívka si musela neznámého mládence vzít za manžela. Ale když jeli do kostela, řekla stará čarodějka: „Já tu hanbu nemohu snést!“ Poslala své válečníky, aby srovnali se zemí všechno, co jim přijde do cesty, a přivedli jí dceru zase nazpět. Bystrouchý však nastražil uši a uslyšel tajnou úradu čarodějnice. „Co si počneme?“ řekl Širokému. Ale ten si hned věděl rady. Vyplivl dvakrát nebo třikrát za vůz část té mořské vody, kterou vypil, a tu vzniklo veliké jezero, ve kterém válečníci uvízli a utopili se. Když to čarodějka zjistila, poslala své obrněné jezdce. Ale Bystrouchý hned uslyšel řinčení jejich zbroje, rozvázal Bystrookému oči, ten se na nepřátele jenom trochu ostřeji podíval a už se všichni rozlétli jako puklé sklenice. Pak jeli nerušeně dál, a když ženichovi a nevěstě v kostele požehnali, rozloučilo se těch šest sluhů a řekli svému pánovi: „Vaše přání jsou splněna, už nás nepotřebujete. Půjďme zase dále do světa a budeme hledat štěstí.“

Půl hodiny cesty před zámek byla vesnice a před tou vesnicí pásal pasák vepřů své stádo. Když tam dojeli, řekl královský syn své ženě: „Víš ty vlastně, kdo jsem? Nejsem žádný královský syn, jsem pasák vepřů. A ten s tím stádem tam, to je můj otec. Musíme se také přičinit a pomáhat mu oba hlídat.“ Pak s ní vystoupil, zašli do hostince a on navedl tajně hostinského a jeho lidi, aby princezně v noci vzali královské šaty a schovali je. Když se pak ráno probudila, neměla si co obléci, a hostinská jí půjčila starou sukni a pár děravých vlněných punčoch. Přitom dělala, jako by to byl veliký dar a řekla jí: „Kdyby nebylo

vašeho muže, nikdy bych vám to nedala.“ Tu dívka už uvěřila, že její muž je opravdu pasák vepřů. Pásla s ním stádo a v duchu si říkala: „Zasloužila jsem si to za všechnu svou hrdost a pýchu.“ Tak to šlo po celých osm dní. Už to skorem nemohla déle vydržet, protože měla nohy do krve rozdrásané. Tu k ní přišlo několik lidí a ptali se jí, zdali ví, kdo je její muž. „Ano, vím,“ odpověděla. „Můj muž je pasákem vepřů. A právě zašel do města, aby si něco vydělal prodejem tkaniček a tkalounů.“ Ale oni jí řekli: „Jen pojdte s námi, dovedeme vás k němu,“ a dovedli ji na zámek. A když vešla do sálu, stál tam její muž v královských šatech. Jenomže ona ho nepoznala, až když jí padl kolem krku, políbil ji a řekl: „Tolik jsem pro tebe vytrpěl, muselas tedy i ty pro mne něco vytrpět.“ A pak teprve oslavili tu pravou svatbu. A ten, kdo mi to vyprávěl, trpce litoval, že na té svatbě také nemohl být.

135. BÍLÁ A ČERNÁ NEVĚSTA

Jedna žena šla jednou přes pole se svou vlastní a nevlastní dcerou, aby nažala krmení. Tu k nim přistoupil milý pánbůh v podobě chudého nuzáka a ptal se: „Kudy vede cesta do vsi?“ — „Když ji chcete znát,“ řekla matka, „najděte si ji sám.“ A její vlastní dcera dodala: „Jestli máte strach, že byste ji nenašel, tak si vezměte s sebou ukazatele cesty.“ Ale nevlastní dcera řekla: „Zavedu tě tam, ubohý člověče, pojd' se mnou.“ Milý pánbůh se na matku a dceru rozhněval, obrátil se k nim zády a odsoudil je za trest k tomu, aby zčernaly obě jako noc a zošklivěly jako hřích. K chudé nevlastní dceři byl však milostivý, vydal se s ní na cestu, a když byli u vesnice, požehnal jí a řekl: „Smíš vyslovit tři přání, všechna ti je splním.“ Tu řekla dívka: „Přála bych si být tak krásná a čistá jako slunce.“ A v té chvíli byla bělostná a krásná jako den. „Pak bych si přála měsíc, který by nikdy nezůstal prázdný.“ I ten jí milý pánbůh dal a řekl jí: „Nezapomeň na to nejlepší.“ Dívka řekla: „Do třetice si přeji, abych po smrti přišla do věčné nebeské říše.“ I to jí pánbůh slíbil a potom se s ní rozloučil.

Když se macecha se svou dcerou vrátila domů a uviděla, že jsou obě černé jako uhel a ošklivé, a její nevlastní dcera že zbělela a zkrásněla, zloba v jejím srdci ještě vzrostla. Nemyslela na nic jiného, než jak by jí ublížila. Nevlastní dcera měla však bratra jménem Dobromil, kterého velmi milovala. Tomu vyprávěla všechno, co se stalo. A jednou jí Dobromil řekl: „Milá sestro, rád bych si tě vymaloval, abych tě měl stále před očima. Miluji tě tolik, že bych se chtěl na tebe neustále dívat.“ Tu dívka odpověděla: „Jenom o jedno tě prosím, nikomu ten obrázek nikdy neukazuj.“ Bratr si sestru vymaloval a pověsil si obrázek ve své komůrce. Bydlel v královském zámku, protože byl u krále kočím. Den co den stával před obrazem a děkoval pánubohu za štěstí své milé sestry. V té době právě zemřela kráľi, u kterého sloužil, manželka, a ta byla tak krásná, že nemohli najít žádnou, která by se jí podobala. Král byl proto nesmírně smuten. Sluhové na zámku si ale všimli, že kočí denně postává před tím krásným obrazem, záviděli mu to a oznámili to kráľi. Král poručil, aby mu ten obraz přinesli. A když uviděl, že tvář dívky se ve všem podobá jeho zemřelé ženě, jenomže je ještě krásnější, zamiloval se do ní na život a na smrt. Dal si zavolat kočího a ptal se ho, kdo je ta dívka na obraze. Kočí řekl, že je to jeho sestra. A král se rozhodl, že si nevezme za manželku žádnou jinou než právě ji. Dal Dobromilovi vůz a koně a nádherné zlacené šaty a poslal ho, aby mu přivezl vyvolenou nevěstu. Když Dobromil přijel s tím poselstvím domů, jeho sestra se zaradovala. Ale druhá dívka, ta černá, jí to štěstí záviděla, začala se zlobit a vztekat a řekla

matce: „K čemu jsou všechny vaše čáry máry, když mi neumíte dát také takovéhle štěstí.“ — „I jen mlč, dceruško,“ řekla jí stará, „však já to nějak zařídím.“ A svým čarodějnickým uměním zakalila kočímu oči, že napůl oslepl, a bílé dívce obloudila sluch tak, že byla napůl hluchá. Potom nasedly do vozu, nejdříve nevěsta v nádherných královských šatech, za ní macecha se svou dcerou a na kozlíku Dobromil, který kočíroval. Když byli už hezkou chvílí na cestě, zvolal kočí:

*„Jen se přikryj, sestřičko má,
ať tě deštík nepromáčí,
ať tě větrík nezapráší,
ať král tvoji krásu pozná!“*

Nevěsta se ptala: „Co říká můj milý bratr?“ Macecha jí odpověděla: „Říká, že si máš svléci zlacené šaty a dát je své sestře.“ Tu si šaty svlékla a oblékla je té černé, a ta jí za ně dala ošklivou šedivou kytlici. Tak jeli dál. Za chvíli volal bratr znovu:

*„Jen se přikryj, sestřičko má,
ať tě deštík nepromáčí,
ať tě větrík nezapráší,
ať král tvoji krásu pozná!“*

Nevěsta se zase ptala: „Co říká můj milý bratr?“ Macecha jí odpověděla: „Říká, že si máš svléknout zlacenou čelenku a dát ji své sestře.“ Tu si čelenku svlékla a nasadila ji té černé a seděla dál s rozpuštěnými vlasy. Tak jeli dál. A za chvíli volal bratr zase:

*„Jen se přikryj, sestřičko má,
ať tě deštík nepromáčí,
ať tě větrík nezapráší,
ať král tvoji krásu pozná!“*

Nevěsta se zase ptala: „Co říká můj milý bratr?“ Macecha jí odpověděla: „Říká, že se máš vyklonit z vozu a rozhlédnout se.“ Jeli právě přes most nad hlubokou vodou. A jak nevěsta vstala a vyklonila se z vozu, vystrčily ji obě ven, takže se zřítila do říčního proudu. V okamžiku, kdy se potopila, vynořila se z vodní hladiny sněhobílá kachnička a plavala vzhůru po řece. Bratr si ničeho nevšiml a řídil vůz dál, až dojeli na nádvoří. Přivedl králi tu černou dívku místo

své sestry a věřil, že to opravdu je ona, protože měl před očima temnou mlhu a viděl jen třpyt zlacených šatů. Jakmile král spatřil tu bezednou ohybnost své domnělé nevěsty, zle se rozhněval a poručil, aby kočího hodili do jámy plné zmijí a jiného hadího plemene. Stará čarodějnice ale dokázala přece jen krále obloudit a zaslepit mu svými kouzly tak oči, že si ji i její dceru ponechal, že se mu dokonce zdála docela snesitelná a že se s ní opravdu oženil.

Jednou večer, když černá nevěsta seděla králi na klíně, připlavala do kuchyně odpadovou strouhou bílá kachnička a řekla kuchtíkovi:

*„Kuchaříčku, zatop rychle v peci,
ať si mohu ohřát mokré peří!“*

Kuchtík ji poslechl a rozdělal v peci oheň. Tu kachnička přišla, sedla si k teplu a natrásala a čechrala si peří zobákem. Jak tam tak seděla a libovala si, ptala se:

„Což můj bratr kočí, jakpak žije?“

Kuchtík odpověděl:

*„Venku v jámě spoutaný je,
hlídají ho hadi a zlé zmije.“*

Kachnička se ptala dál:

*„A co dělá v domě černá čarodějka?“
„Ta si libuje, král ji miluje.“*

Kachnička vzdychla:

„Kéž se bůh nad námi smiluje!“

a odplula zase stokou ven.

Na druhý večer přišla znovu a kladla tytéž otázky a třetí večer zase. Tu už to kuchtík nemohl přenést přes srdce, šel ke králi a všechno mu vypověděl. Ale král se o tom chtěl přesvědčit na vlastní oči a šel proto další večer sám do kuchyně. A jakmile kachnička prostrčila hlavu otvorem stoky, vzal meč a proťal jí hrdlo. V té chvíli se proměnila v tu nejkrásnější dívku a podobala se navlas obrazu, jak ji bratr vymaloval. Král se nesmírně zaradoval, a protože tam stála docela nahá, dal ihned přinést drahocenné šaty a obléci ji do nich. Dívka mu pak vyprávěla,

jakou lstí a podvodem ji macecha se sestrou oklamaly a nakonec hodily do řeky. A první, oč poprosila, bylo, aby vyvedli jejího bratra z příkopu plného zmijí. A když jí král tuto prosbu vyplnil, šel do komory, kde seděla stará čarodějnice, a zeptal se jí: „Co si zaslouží ta, která spáchala takovéhle věci?“ A vyprávěl jí všechno, co se skutečně stalo. Stará čarodějnice byla tak zaslepená, že si ani nepovšimla, co vlastně vypráví, a řekla: „Ta zaslouží, aby ji svlékli do naha a vstrčili do sudu pobitého zevnitř hřebíky. Aby do toho sudu zapřáhli koně a ten aby ji širým světem v sudu uvláčel.“ Tak to s ní samou i s její černou dcerou udělali. Král si vzal za ženu tu bělostnou a krásnou nevěstu a z jejího bratra učinil za odměnu bohatého a váženého muže.

136. ŽELEZNÝ JAN

Byl jednou jeden král, který měl u svého zámku veliký les, a v tom lese pobíhala spousta všemožných druhů zvěře. Jednou vyslal do toho lesa lovce, aby mu zastřelil srnu, ale lovec už se nevrátil. „Snad se mu přihodila nějaká nehoda,“ řekl král a vyslal tam druhého dne dva jiné lovce, aby ho našli. Ale ti se také nevrátili. Tu si dal třetího dne zavolat všechny své lovce a řekl jim: „Prohledejte celý les a hledejte tak dlouho, dokud je všechny tři nenajdete.“ Ale i z těchto lovců se ani jediný nevrátil a ze smečky psů, které vzali s sebou, se neobjevil také ani jediný. Od těch dob se už nikdo do lesa neodvážil a ten les tam zůstal tichý a opuštěný, jen tu a tam bylo vidět orla nebo jestřába, jak nad ním zakroužil. Tak to zůstalo po mnoho a mnoho let. A tu se jednou ohlásil u krále neznámý lovec, který hledal místo, a nabídl se, že půjde do toho nebezpečného lesa. Král mu to však nechtěl dovolit a řekl: „V tom lese není všechno, jak má být, a bojím se, že ani tobě se nepovede líp než ostatním a že odtamtud už nikdy nevyjdeš.“ Lovec odpověděl: „Chci se toho odvážit na vlastní nebezpečí, pane. Nevím, co je strach.“

A tak se ten lovec vydal do lesa se svým psem. Netrvalo dlouho a pes přišel na stopu nějaké zvěře a chtěl ji pronásledovat. Ale sotva odběhl několik kroků, stanul před hlubokým močálem, nemohl dál a z vody se vynořila nahá paže, uchopila ho a stáhla dolů. Když to lovec uviděl, vrátil se a přivedl tři muže, kteří si přinesli džbery a vybírali z toho močálu vodu. Když se dobrali tak hluboko, že bylo vidět na dno, našli tam divého muže, ten měl tělo rudé jako zrezivělé železo a vlasy mu visely přes obličej až na kolena. Svázali ho provazy a odvedli ho s sebou do zámku. Tam se kdekdo divému muži velmi podívoval, ale král ho dal zavřít do železné klece na dvůr a pod trestem smrti zakázal otvírat dvířka té klece. Královna sama musela opatrovat od ní klíč. Od té doby zase mohl kdokoliv vejít do lesa.

Ten král měl osmiletého synka, který si jednou hrál na dvoře a při hře mu spadl zlatý míč do té klece. Chlapec běžel ke kleci a řekl obrovi: „Podej mi můj míč.“ — „Nepodám ti ho dřív,“ odpověděl obr, „dokud mi neotevřeš klec.“ — „Ne, to neudělám, to král zakázal,“ řekl chlapec a odběhl. Na druhý den přišel znovu a žádal svůj míč. Divý muž řekl: „Otevři mi klec.“ Ale chlapec odmítl. Třetího dne si král vyjel na lov, a tu přišel chlapec znovu a řekl: „I kdybych chtěl, nemohu ti klec otevřít, nemám klíč.“ Divý muž odpověděl: „Leží pod polštářem tvé matky, můžeš ho přinést.“ Chlapec, který chtěl nazpět svůj míč, zapomněl na všechny rozumné zákazy a bezmyšlenkovitě klíč přinesl. Dveře šly

těžce otevřít a chlapec si tam přiskřípl prst, konečně však přece povolily. Divý muž vyšel ven, podal mu zlatý míč a pospíchal pryč. Chlapec dostal strach, dal se do křiku a volal za ním: „Divý muži, nechod' pryč, dostal bych bití.“ Divý muž se obrátil, zvedl ho, posadil si ho na ramena a rychle s ním zašel do lesa. Když se král vrátil domů, všiml si prázdné klece a ptal se královny, jak se to stalo. Královna o ničem nevěděla, hledala klíč, ale ten zmizel. Volala chlapce, ale nikdo jí neodpovídal. Král vyslal lidi do polí, aby ho hledali, ale ti ho nenašli. Tu snadno uhodl, co se stalo, a na celém jeho dvoře zavládl hluboký smutek.

Když došel divý muž zase do temného lesa, sundal si chlapce s ramenou a řekl mu: „S otcem a matkou se už nikdy neshledáš, ale nechám si tě u sebe, vysvobodil jsi mě a já s tebou mám soucit. Uděláš-li všechno, co ti řeknu, budeš se mít dobře. Pokladů a zlata mám dost, víc než kdokoliv na světě.“ Udělal chlapci lůžko z mechu, na kterém dítě usnulo. Druhý den ráno ho obr zavedl ke studni a řekl mu: „Vidíš, tahle zlatá studně je jasná a čirá jako křišťál. Budeš u ní sedět a hlídat, aby do ní nic nespadlo, jinak by byla zneuctěna. Každý večer přijdu a podívám se, jestli jsi splnil můj příkaz.“ Chlapec usedl na roubení studny a pozoroval, jak se v ní tu a tam mihla zlatá rybka nebo zlatý had, a dobře hlídal, aby do ní nic nespadlo. Jak tak sedí, začal ho náhle tolik bolet zraněný prst, že ho bezděčně vstrčil do vody. Rychle ho zase vytáhl, ale tu si všiml, že je celý zlatý. A ať se snažil sebevíc, aby zlato z něho setřel, nic nepomohlo. Večer se vrátil Železný Jan, pohlédl na chlapce a řekl: „Co se stalo se studní?“ — „Nic, docela nic,“ odpověděl chlapec a schovával prst za zády, aby si ho obr nevšiml. Ale ten mu řekl: „Ponořil jsi prst do vody. Tentokrát ti to projde, ale dej dobrý pozor, ať tam nenecháš nic jiného spadnout.“ Časně zrána seděl chlapec už zase u studně a hlídal ji. Prst zase bolel a on si jím sáhl na hlavu. V té chvíli na neštěstí spadl jeden vlas přímo do studně. Chlapec ho ihned vytáhl, ale vlas už byl celý pozlacený. Železný Jan se vrátil a věděl už, co se stalo. „Nechal jsi spadnout do studně vlas,“ řekl. „Ještě jednou ti to prominu, ale stane-li se to po třetí, bude studna zneuctěna a ty už u mne nebudeš moci zůstat.“ Třetího dne seděl chlapec u studny a prstem ani nepohnul, ať ho bolel sebevíc. Ale byla mu dlouhá chvíle a on si prohlížel odraz své tváře, který se zrcadlil v hladině. A jak se tak nakláněl čím dál hlouběji, aby si viděl zblízka do očí, spadly mu dlouhé vlasy s ramenou do vody. Rychle se vzpřimil, ale celé vlasy už mu zezlátly a zářily jako slunce. Můžete si představit, jak se ubohý chlapec polekal. Vzal kapesník a ovázal si ho kolem hlavy, aby to obr nepoznal. Ale ten se vrátil a všechno už věděl. „Rozvaž si ten šátek,“ řekl mu. Zlaté vlasy se ukázaly v celé své zářivosti, a ať se chlapec omlouval jak chtěl, nic mu to nepomohlo. „Neobstál jsi ve zkoušce a nemůžeš u mne dál zůstat. Jdi do světa, tam poznáš, co je to bída. Ale protože nemáš zlé srdce a myslím to s tebou dobře, něco ti

dovolím. Dostaneš-li se někdy do úzkých, zajdi do lesa a zavolej: ‚Železný Jene!‘ Přijdu a pomohu ti. Moje moc je veliká, větší, než si dovedeš představit, a zlata i stříbra mám víc, než kdy spotřebuji.“

A tak opustil královský syn les a šel cestou necestou dál a dál, až konečně přišel do velkého města. Hledal tam práci, ale nemohl žádnou najít a neuměl také nic, čím by se mohl nějak uživit. Nakonec šel do zámku a zeptal se, zda by si ho tam nechtěli nechat. Dvořané nevěděli, k čemu by ho mohli potřebovat, ale zalíbil se jim a tak mu řekli, ať tam zůstane. Nakonec si ho vzal do služby kuchař a řekl, že by mu mohl nosit dříví a vodu a vymetat popel. Jednou, když zrovna nebyl nikdo jiný po ruce, kuchař nařídil, aby odnesl jídla ke královské tabuli. Chlapec však nechtěl, aby bylo vidět jeho zlaté vlasy, a tak si nechal na hlavě klobouček, který nosil. Králi se dosud nikdy nic takového nestalo a řekl mu: „Když jdeš ke královské tabuli, musíš si sundat klobouk.“ — „Ach pane,“ odpověděl chlapec, „já nemohu, mám na hlavě ošklivou prašivinu.“ Tu si dal král zavolat kuchaře, vyčinil mu a zeptal se ho, jak si mohl vzít takového chlapce do kuchyně. Nařídil mu, aby ho ihned vyhnal. Ale kuchař se nad chlapcem slitoval a vyměnil ho se zahradnickým pomocníkem.

A tak musel chlapec sázet květiny a zalévat je, kopat a rýt a pracovat ve větru i ve špatném počasí. Jednou v létě, když pracoval sám v zahradě, byl tak parný den, že si sundal klobouček, aby ho vzduch trochu ochladil. Jak mu slunce svítilo na vlasy, zářily a blyštěly se tak silně, že paprsky té záře dolétly až do ložnice královské dcery. Ta vyskočila a běžela k oknu, aby viděla, co to je. Tu spatřila chlapce a zavolala na něho: „Mládenče, přines mi kytici!“ Hoch si ve spěchu nasadil klobouček, natrhal luční kvítí a svázal je do kytice. Když s ní šel po schodech nahoru, potkal ho zahradník a řekl mu: „Jak můžeš nést královské dceři kytici takových obyčejných kvítků? Rychle přines jinou a vyhledej ty nejkrásnější a nejvzácnější květy.“ — „Ach ne,“ odpověděl hoch, „tahle kvítka voní silněji a budou se jí jistě lépe líbit.“ Když vešel do její komnaty, řekla mu královská dcera: „Sundej si klobouk, nesluší se, abys ho měl na hlavě, když mluvíš se mnou.“ Odpověděl zase: „Nemohu, mám na hlavě prašivinu.“ Ale ona vztáhla ruku a sundala mu klobouček. Zlaté vlasy se uvolnily a spadly mu na ramena, že bylo radost na něho pohlédnout. Chlapec chtěl utéci, ale královská dcera ho chytila za ruku a dala mu hrst dukátů. Vzal je a odešel, ale protože o zlato nestál, dal je zahradníkovi a řekl mu: „Dej je svým dětem, ať si s nimi hrají.“ Na druhý den ho královská dcera zavolala znovu, aby jí přinesl kytici polních květů. A jakmile s nimi vešel, hned sáhla po jeho kloboučku a chtěla mu ho vzít, ale on ho držel oběma rukama. Dala mu zase hrst dukátů, on si je však nechtěl nechat a dal je zase zahradníkovi pro děti na hraní. Třetího dne se stalo totéž, nedokázala mu vzít klobouček a on její zlato nechtěl.

Zanedlouho potom dolehla na celou zem válka. Král shromáždil všechny lid, ale nevěděl, ubrání-li se nepříteli, který byl velmi mocný a měl početná vojska. Tu řekl zahradnický pomocník: „Jsem už velký a chci jít také do války, jen mi dejte koně.“ Ostatní se mu smáli a řekli: „Až odjedeme, potom si koně najdi. Necháme ti jednoho ve stáji.“ Když vyrazili, šel do stáje a koně vyvedl. Měl jednu nohu chromou a pokulhával jako ubožáček. Mládenec si však na něho vyskočil a odjel do temného lesa. Když dojel na kraj, zavolal třikrát na Železného Jana tak hlasitě, že se to korunami stromů rozléhalo. Divý muž se ihned objevil a ptal se: „Co si přeješ?“ — „Přeju si statného oře, protože chci vyjet do války.“ — „Toho dostaneš a dám ti ještě víc, než si přeješ.“ Tu zašel divý muž zpět do lesa a netrvalo dlouho, z lesa vyšel podkoní a přiváděl oře, který supěl z nozder a byl tak bujný, že ho skorem nemohl udržet. A za ním následoval mocný houf válečníků, až po zuby ozbrojených v samém železe a s meči, které se blyštěly v slunci. Mládenec odevzdal podkonímu kulhavého koníka, vyšvihl se na bujného oře a vyrazil v čele vojska. Když se blížil k bitevnímu poli, padla už velká část královských lidí a nechybělo mnoho a ostatní by se byli museli vzdát. Mládenec se přihnal se svým houfem železných ozbrojenců, jako bouře se vrhl na nepřitele a pobil všechno, co se mu stavělo na odpor. Nepřátelé chtěli utéci, ale mládenec se jim přilepil na paty a nepovolil, dokud všechny do jednoho nepobil. Ale místo, aby se vrátil ke králi, zavedl pak své válečníky oklikou zase k lesu a zavolal Železného Jana. „Co si přeješ?“ ptal se ho divý muž. „Vezmi si zase svého oře a své válečníky a vrať mi mého kulhavého koníka.“ Stalo se, co si přál, a on se rozjel na kulhavém koni zase domů. Když se král vracel do zámku, vyšla mu jeho dcera naproti a blahopřála mu k vítězství. „Já jsem si odtamtud vítězství nepřinesl,“ řekl král. „To neznámý rytíř, který mi přišel se svými válečníky na pomoc.“ Královská dcera chtěla vědět, kdo byl ten cizí rytíř, ale král to sám nevěděl a řekl: „Rozjel se za prchajícími nepřáteli a já jsem ho už potom neviděl.“ Ptala se zahradníka, co dělá jeho pomocník, ale ten se dal do smíchu a řekl: „Zrovna teď se vrátil na svém chromém koníkovi a všichni se mu posmívali a pokřikovali: ‚Tady jede náš Kulhálek!‘ Ptali se ho také: ‚Za kterým roštím jsi zatím ležel a spal?‘ Ale on řekl: ‚Udělal jsem to nejlepší a beze mne by to bylo špatně dopadlo.‘ A tu se mu smáli ještě víc.“

Král řekl své dceři: „Dám vyhlásit velikou slavnost, která potrvá tři dny, a ty budeš házet rytířům zlaté jablko. Snad ten neznámý rytíř také přijde.“ Když slavnost vyhlásili, šel mládenec zase do lesa a zavolal Železného Jana. „Co si přeješ?“ zeptal se obr. „Abych chytil princeznino zlaté jablko.“ — „Jako bys ho již měl,“ řekl Železný Jan. „Dostaneš i ohnivou výstroj a pojedíš na statném ryzáku.“ Když nadešel určený den, přihnal se mládenec, připletl se mezi rytíře a

nikdo ho nepoznal. Královská dcera hodila pak rytířům zlaté jablko, ale nechytil je nikdo jiný než on. Jakmile je měl v rukou, ujel rychle pryč. Druhý den ho vystrojil Železný Jan do bílé výzbroje a dal mu bělouše. I tentokrát chytil jablko on, ale nezdržel se ani na okamžik a odjel rychle pryč. Král se rozhněval a řekl: „To není dovoleno, musí přijít ke mně a říci své jméno.“ Dal rozkaz, že bude-li chtít rytíř, který chytí jablko, i tentokrát ujet, mají jeho lidé jet za ním, a nevrátili se dobrovolně, mají ho obklíčit a přinutit k návratu násilím. Třetího dne dostal mládenec od Železného Jana černou výzbroj a vraníka a zase chytil princeznino jablko. Ale když s ním odjížděl, pronásledovali ho královi lidé a jeden se k němu dostal tak blízko, že mu hrotem meče poranil nohu. Unikl jim přesto, ale jeho vraník skákal tak divoce, že mu spadla s hlavy helma a královi lidé zahlédli, že má zlaté vlasy. Vrátili se zpět a ohlásili to všechno králi.

Na druhý den se královská dcera zase ptala zahradníka, co dělá jeho pomocník. „Pracuje v zahradě. Ten záhadný podivín byl také na slavnosti a vrátil se teprve včera večer. Ukázal mým dětem také tři zlatá jablka, která získal.“ Král si ho dal zavolat k sobě, mládenec přišel a měl zase na hlavě svůj klobouček. Ale královská dcera k němu přistoupila, klobouk mu vzala a tu mu padly kadeře zlatých vlasů na ramena a byl tak krásný, že všichni strnuli úžasem. „Byl jsi to ty, ten rytíř, který po všechny tři dny přijížděl k slavnosti, pokaždé v jiných barvách, a který chytil tři zlatá jablka?“ zeptal se král. „Ano. A tady jsou jablka!“ odpověděl mládenec, vyňal jablka z kapsy a podal je králi. „Chcete-li ještě více důkazů, můžete se podívat na ránu, kterou mi zasadili vaši lidé, když mě pronásledovali. Ale jsem i ten rytíř, který vám pomohl k vítězství nad nepřáteli.“ — „Dokážeš-li takovéhle činy, pak nejsi zahradnický pomocník. Řekni mi, kdo je tvůj otec?“ — „Můj otec je mocný král a zlata mám, kolik se mi kdy zachce.“

„Vidím, že ti dlužím poděkování,“ řekl král. „Smím ti udělat něco k vůli?“ — „Ano, to můžete,“ řekl mládenec. „Dejte mi svou dceru za ženu.“ Tu se princezna dala do smíchu a řekla: „Ten na to jde hezky zhurta! Ale já jsem poznala už podle jeho zlatých vlasů, že není zahradnickým pomocníkem.“ Přistoupila k němu a políbila ho. Na svatbu přijel i jeho otec a matka a měli velikou radost, protože už se dávno vzdali naděje, že svého syna ještě spatří. A když seděli všichni u svatební hostiny, náhle zmlkla hudba, rozevřely se dveře a do sálu vešel hrdý král s početným průvodem. Přistoupil k mládenci, objal ho a řekl: „Já jsem Železný Jan. Byl jsem zaklet v divého muže a tys mě vysvobodil. Všechny poklady, které mám, patří nyní tobě.“

137. O TŘECH ČERNÝCH PRINCEZNÁCH

Ve Východní Indii je jedno město a to bylo jednou obklíčeno nepřitelem a ten nechtěl město opustit, dokud nedostane šest set tolarů. A tak dali vybubnovat, že kdo těch šest set tolarů opatří, ten že se tam stane starostou. Blízko toho města byl jeden chudý rybář, který lovil ryby na moři se svým synem. A k tomu ten nepřítel přišel, zajal mu toho syna a dal mu za něho šest set tolarů. A tak ten otec šel, dal ty tolary pánům radním. Ti je dali nepříteli. Nepřítel odtáhl a ten rybář se stal starostou. A dal vyhlásit, že kdo mu neřekne „pane starosto“, toho že dá pověsit na šibenici.

Rybářův syn nepříteli zase utekl a šel, až přišel do velikánského lesa k vysokánské hoře. A ta hora se před ním otevřela a on se dostal do velikého zakletého zámku, kde bylo všechno černě potaženo, křesla, stoly i lavice. Tu tam vešly tři princezny a ty byly celé zahaleny v černém, jen maličký otvor pro obličej měly. Řekly mu, aby se ničeho nebál, že mu nic zlého neudělají a že by je mohl vysvobodit. A on jim řekl, že by to moc rád udělal, jenom kdyby věděl, jak to udělat. Tu mu řekly, že s nimi nesmí po celý rok ani slovo promluvit a že na ně nesmí ani okem pohlédnout. Že smí promluvit, jen když bude něco potřebovat, a když mu budou smět odpovědět, že to udělají. Když už byl u nich dlouhou dobu, řekl jim, že by se moc rád zase jednou podíval za svým otcem. Řekly mu, že smí k otci jít a že si má vzít s sebou váček se zlatem a do kterých šatů že se má obléci a že se musí vrátit, než uplyne osm dní. A pak se vznesl do výšky a ve chvílce byl přímo v rodném městě. Jenomže svého otce už v jeho rybářské chatrči nenašel a tak se vyptával lidí, kde že by ten chudý rybář mohl být. A lidi mu řekli, že to slovo nesmí ani z úst vypustit, jinak že by ho pověsili na šibenici. A když pak přišel ke svému otci a řekl mu: „Jakpak jste k tomuhle všemu přišel, rybáři?“, otec mu řekl: „To nesmíte říkat, každého, kdo tohle řekne, pověsí hned na šibenici.“ A protože on nechtěl lhát, tak ho k té šibenici odvedli. A když už tam byl, řekl: „Milí pánové, jenom mi ještě dovolu, abych se směl podívat do té staré rybářské chatrče.“ Tam si oblékl zase svou starou halenu, pak se zas vrátil k pánům radním a řekl: „Podívejte se na mne a řekněte sami, jestli nejsem syn chudého rybáře? V téhle haleně jsem býval u svého otce a matky.“ A tu ho rodiče poznali a prosili ho za odpuštění a vzali ho s sebou do svého domu a on jim vyprávěl, jak se mu vedlo. Že přišel do velikánského lesa k vysokánské hoře, ta hora že se otevřela a on že se dostal do zakletého zámku, kde bylo všechno černě potaženo, a že pak přišly tři princezny, které byly také celé v černém a měly jenom otvor pro obličej. Ty že mu řekly, aby se ničeho

nebál, že je může vysvobodit. A tu mu řekla matka, že v tom jistě nebude nic dobrého, aby si vzal s sebou svěcenou svíčku a aby těm princeznám nakapal žhavý vosk do obličeje.

A tak se tam zase vrátil, a protože se hrozně bál, nakapal jim žhavého vosku do obličeje, když spaly. A ony všechny napůl zbělely. Ale vtom už také všechny ty tři princezny vyskočily a křičely: „Ty prokletý pse, naše krev se nad tebou krutě pomstí! Ted' už se na světě nikdy nenarodí nikdo, kdo by nás mohl vysvobodit. A my máme ještě tři bratry a ti jsou spoutáni v sedmi řetězech a tys je měl zpřetrhat!“ V té chvíli to v celém zámku strašlivě zaskřípalo. Mládenec ještě stačil vyskočit oknem a polámal si přitom nohy. A pak se ten zámek propadl do země a zůstala tam zase jen ta hora a nikdo neví, kam se vlastně všechno podělo.

138. KNOIST A JEHO TŘI SYNOVÉ

Mezi poutním místem Werlem a mezi Soestem, tam býval žíval jeden muž a tomu muži se říkalo Knoist. Ten Knoist měl tři syny. Ten jeden byl slepý, ten druhý byl chromý a ten třetí, ten byl nahý jak ta polní myš. Jednou si ti tři taky tak jdou přes pole a uvidějí zajocha. Ten slepý bum a postřelil ho, ten chromý hop a dohonil ho, ten nahý šup s ním do kapsy. Pak jdou a jdou, až přijdou k hrozitánsky veliké vodě, a na té vodě jsou tři lodě, jedna pluje nad vodou, druhá mizí pod vodou a ta třetí, ta už nemá uvnitř vůbec ani dno. A zrovna tam do té, co v ní vůbec není dno, ti tři bratři zamíří. Tak se octnou až v hrozitánsky velikém lese a v tom lese, tam je hrozitánsky veliký strom a v tom stromě, tam je hrozitánsky veliká kaple a v té kapli kostelník, ten je celý z habru, a pak ještě jiný mnich, ten zas celý z buku. A ten kostelník i ten druhý mnich dávají svěřenou vodu klackem po hřbetu.

*Ten sám nejlíp požehná si,
kdo se před svěřenou vodou spasí.*

139. DÍVČINA Z BRAKELU

Přišla vám jednou jedna dívčina z Brakelu do kapličky svaté Anny a rovnou k oltáři. A protože by byla ukrutně ráda dostala jednoho svého frajera za muže, a taky proto, že si myslela, že v kapličce už nikdo není, zpívala si:

*„Svatá Anno, že mi pomůžeš?
Dej mi mého chlapce za muže!
Však ty ho dobře znáš,
bydlí tam blízko u brány,
vlasy má jako ze slámy,
však ty ho dobře znáš.“*

Ale kostelník stál zrovna za oltářem a slyšel, co říká, a zaječel na celou kapličku: „Toho ty nikdy nedostaneš, toho ty nikdy nedostaneš!“ Jenomže ta dívčina si myslela, že to vykřiklo to Jezulátko, co stojí u svaté Anny, a to ji rozzlobilo. „Jen si to nech, ty toho víš,“ odsekla mu. „Ty jeden kluku hloupá, dej si pusku na zámek a nech teď mluvit mámu!“

140. KDO VŠECHNO JE V DOMĚ

„Kampak ty jdeš?“ — „Jdu na Byteš.“ — „Já jdu na Byteš, ty jdeš na Byteš, vem mě s sebou, půjdem ve dvou, chceš?“

„A co muže, taky máš? Jak mu říkáš?“ — „Barnabáš.“ — „Můj muž Barnabáš, tvůj muž Barnabáš, já jdu na Byteš, ty jdeš na Byteš. Vem mě s sebou, půjdem ve dvou, chceš?“

„A co malý, taky máš? A jakpak pokřtili ti je?“ — „Cecilie.“ — „Moje malá Cecilie, tvoje malá Cecilie; můj muž Barnabáš, tvůj muž Barnabáš; já jdu na Byteš, ty jdeš na Byteš: vem mě s sebou, půjdem ve dvou, chceš?“ „Co kolíbku? Tu taky máš? A jakpak ti s ní houpají?“ — „Broukají hají.“ — „Moji broukají hají, tvoji broukají hají; moje malá Cecilie, tvoje malá Cecilie; můj muž Barnabáš, tvůj muž Barnabáš; já jdu na Byteš, ty jdeš na Byteš: vem mě s sebou, půjdem ve dvou, chceš?“

„Co pacholka, taky máš? A jakpak že ho zvou?“ — „Hod'sebou.“ — „Ten můj Hod'sebou, ten tvůj Hod'sebou, moji broukají hají, tvoji broukají hají, moje malá Cecilie, tvoje malá Cecilie, můj muž Barnabáš, tvůj muž Barnabáš, já jdu na Byteš, ty jdeš na Byteš, vem mě s sebou, půjdem ve dvou, chceš?“

141. JEHNÁTKO A RYBIČKA

Byli jednou bratříček a sestřička a ti se z celého srdce milovali. Jejich pravá maminka jim ale zemřela, a tak měli macechu, která na ně nebyla hodná a tajně jim ubližovala, kde jenom mohla. Jednou se taky stalo, že si ten bratříček a sestřička hráli s jinými dětmi na louce před domem a na té louce byl rybník, který dosahoval až k jedné straně domku. Děti tam pobíhaly, honily se a odpočítávaly:

*„Enyky benyky, nech mě žít,
pojedem s vozejčkem na pažit.
Na vozejčku svezu trávu,
trávu kozičce dám sníst,
ta dá mlíčka nadojit,
to mlíčko dám pekaři,
pekař bude buchtu píct,
buchtu kočičce dám sníst,
kočička mi chytne myš,
až tu myšku vyudíš,
můžeš si ji sníst!“*

Při tom stály v kruhu a na koho z nich padlo slovo „sníst“, ten se musel dát do běhu a ostatní běžely za ním, dokud ho nechytly. Jak tam tak vesele poskakovaly a pobíhaly, dívala se na ně macecha oknem a zlobila se a záviděla jim, že se smějí. A protože se vyznala v čarodějnickém umění, obě děti v té chvíli zaklela: bratříčka v rybku a sestřičku v jehně. Rybička plavala v rybníce sem a tam a byla smutná, jehňátko pobíhalo po louce sem a tam a bylo smutné, nic nejedlo, ani stéblo travičky si neuškublo. Tak uběhl dlouhý čas, a tu přišli na zámek cizí hosté. Proradná macecha si pomyslila: „Teď je dobrá příležitost!“ Zavolala kuchaře a řekla mu: „Jdi a chyt' to jehně, co běhá na louce, a zařízni ho, neměli bychom jinak co dát hostům.“ Kuchař šel, chytil jehňátko, zavedl je do kuchyně a svázal mu nohy. To všechno si jehňátko trpělivě dalo líbit. Ale jakmile vytáhl nůž a začal ho na prahu brousit, aby je podřízl, uvidělo jehňátko, že ve stoce u odpadového otvoru plave rybička a dívá se na ně. To byl bratříček, který v podobě rybičky zahlédl, jak kuchař odvádí jehňátko, a připlaval z rybníka až ke kuchyni. Jehňátko na něho zavolalo:

„Ach rybičko, můj bratříčku,

*jak smutno je mi v srdíčku!
Kuchař nůž si brousí na mne,
do srdíčka mi ho vbodne.“*

Rybička odpověděla:

*„Ach jehňátko, má sestřičko,
mé taky bolí srdíčko
pod chladnou vodičkou!“*

Když kuchař uslyšel, že jehňátko mluví lidskou řečí a jaká smutná slova volá na rybičku, ulekl se a napadlo ho, že to jistě není žádné obyčejné jehně, ale některý z tvorů, které ta zlá žena v domě začarovala. Tu řekl: „Upokoj se, já tě nezabiju.“ Vzal jiné zvíře a upekl je pro hosty a jehňátko z louky zavedl tajně k jedné dobré selce. Té také vyprávěl všechno, co viděl a slyšel. Ta selka, to byla zrovna kojná, která tu sestřičku vychovala a hned tušila, kdo že se asi v té jehněčí podobě skrývá. Šla proto s jehňátkem k jedné moudré vědmě. Ta moudrá žena vyřkla nad jehňátkem i nad rybičkou zaříkadlo a to jim zase vrátilo jejich lidskou podobu. A pak je zavedla do malého domečku v hlubokém lese, kde spolu ti dva osaměle, ale spokojeně a šťastně žili.

142. SELIME, OTEVŘI SE!

Byli jednou dva bratři, jeden byl bohatý, druhý byl chudý. Bohatý chudému nikdy nic nedal, chudý se musel živit skromným prodejem zrní. Často se mu vedlo tak bledně, že neměl pro ženu a děti ani kousek chleba. Jednou jel se svým vozíkem lesem a tu spatřil stranou vysokou, strmou horu, kterou tam ještě nikdy neviděl. Zastavil se a udiveně si ji prohlížel. A jak tam stál, spatřil dvanáct divokých, velikých mužů, kteří se blížili. Lekl se, že jsou to loupežníci, honem schoval vozík do křoví, sám si vylezl na strom a čekal, co se bude dít. Těch dvanáct mužů však došlo před horu a zvolalo: „Sezame, Sezame, otevři se!“ Tu se strmá hora vprostředku rozestoupila, dvanáct mužů vešlo, a sotva byli uvnitř, hora se za nimi zase zavřela. Za nedlouhou chvíli se však znovu otevřela, muži vyšli ven a nesli na zádech těžké pytle. Když byli všichni zase venku, zvolali: „Sezame, Sezame, uzavři se!“ Tu se hora zavřela a po vchodu nezůstalo ani památky. Dvanáct mužů odešlo. Chudák čekal, dokud mu nezmizeli docela z očí. Potom slezl se stromu a hořel zvědavostí vypátrat, jaké tajemství asi hora ukrývá. Došel před ni a zvolal: „Sezame, Sezame, otevři se!“ A hora se rozestoupila i před ním. Vešel dovnitř a užasl. Celý vnitřek hory byl plný stříbra a zlata, uvnitř vzadu ležely hromady perel a třpytivých drahokamů, nasypných jako hromady zrní. Chud'as v té chvíli nevěděl, co by si počal, netroufal si něco z těch pokladů vzít. Konečně si dodal odvahy, naplnil si kapsy zlatem, ale perly a drahokamy nechal ležet. Když zase vyšel ven, zvolal znovu: „Sezame, Sezame, uzavři se!“ Hora se zavřela. Chudák vzal svůj vozík a jel s ním domů. Teď už si nemusel dělat starosti, mohl za své zlato koupit pro ženu a děti chleba a dokonce i víno. Od té chvíle žil spokojeně a spořádaně, obdarovával chudé a prokazoval lidem jen dobro. Když mu peníze došly, šel k bratrovi, půjčil si od něho měřici a přinesl si nové. Ničeho jiného z pokladů se nedotkl. Když si chtěl jít pro zlato potřetí, znovu si vypůjčil od bratra měřici. Bohatec mu však již dávno záviděl jeho majetek a pěkné hospodářství, které si zřídil. Nešlo mu do hlavy, odkud to bohatství jenom může být a co bratr s měřicí dělá. Přišel na dobrou lest. Natřel dno měřice smolou, a když mu bratr mírku vrátil, našel na jejím dně přilepený zlaťák. Hned se vydal k svému bratrovi a ptal se ho: „Co jsi odměřoval mou měřicí?“ — „Žito a ječmen,“ odpověděl mu bratr. Tu mu bohatec ukázal zlaťák a pohrozil mu, že ho udá u soudu, nepoví-li mu pravdu. Bratr mu tedy po pravdě vyprávěl, jak se všechno zběhlo. Bohatec dal ihned zapřáhnout do vozu, vyjel a umínil si, že této příležitosti využije lépe a že si z hory přinese docela jiné poklady. Když dojel před horu, zvolal: „Sezame, Sezame, otevři se!“ Hora se

rozestoupila a on vešel. Všechno to bohatství leželo před ním a on v první chvíli nevěděl, co dřív popadnout. Konečně si naložil drahokamů, kolik jen stačil unést. Chtěl vynést náklad ven. Ale protože měl srdce i rozum plné kýžených pokladů, docela zapomněl, jak se hora jmenuje, a zvolal: „Selime, Selime, otevři se!“ To však nebylo to pravé jméno. Hora se nepohnula a zůstala zavřená. Bohatec dostal strach. A čím déle přemýšlel, tím více se mu všechno v hlavě pletlo a žádné poklady mu nepomohly. Nastal večer. Tu se hora otevřela a vešlo dvanáct loupežníků. Jak ho uviděli, rozchechtali se a zvolali: „Konečně tě máme, ty vykutálený ptáčku! Myslíš, že jsme si nevšimli, žes tu již dvakrát byl? Jenomže jsme tě nemohli přistihnout. Potřetí nám však už neujdeš!“ Bohatec křičel: „To jsem nebyl já, to byl můj bratr!“ Ale ať žebrounil o holý život sebevíc, ať říkal co říkal, nic nepomohlo. Usekli mu hlavu.

143. NA CESTÁCH

Tak vám byla jednou jedna chudá ženská a ta měla syna a ten stále chtěl jen a jen do světa. Povídá máma: „Jakpak ty můžeš do světa? Nemáme ani halíř, copak by sis vzal na cestu?“ Povídá syn: „Však já se už protluču, půjdu a budu pořád říkat: „Ne moc, ne moc, ne moc.““

A tak chodil světem pěknou dobu a pořád říkal: „Ne moc, ne moc, ne moc.“ Až přišel jednou taky k tlupě rybářů a povídá jim: „Pámbu vám pomáhej! Ne moc, ne moc, ne moc.“ — „Co to povídáš, chlape? Ne moc?“ A když pak vytáhli síť, opravdu neulovili moc ryb. „To nemůžeš zpívat jinou?“ křikli na něho a přetáhli mládence holí. „A copak bych měl povídat?“ optá se mládenec. „Měl bys říct: „Chyt' jich plno, chyt' jich plno.““ Tak chodil světem zase drahnou dobu a pořád říkal: „Chyt' jich plno, chyt' jich plno.“ Až přišel jednou k šibenici a tam zrovna kat měl jednoho hříšníka a chystal se ho pověsit. „Dobrý ráno,“ povídá mládenec. „Chyt' jich plno, chyt' jich plno.“ — „Co to říkáš, chlape, chyt' jich plno? To chceš, aby bylo na světě ještě víc těchhle darebáků? Copak jich už takhle není dost?“ Mládenec se nad tím zadumal a povídá: „A copak bych měl povídat?“ — „Měl bys říct: „Pámbu spas tu hříšnou duši.““

Mládenec zase chodil světem drahný čas a pořád říkal: „Pámbu spas tu hříšnou duši!“ Až jednou přišel k jámě, tam stál pohodný a zrovna zakopával mrtvého koně. Mládenec povídá: „Dobrý ráno, pámbu spas tu hříšnou duši!“ — „Co povídáš, ty ničemo jeden?“ křikl pohodný a dal mu jednu za uši, až se mu před očima zatmělo. „A copak bych měl povídat?“ — „Měl bys říct: „Lehni si do jámy, mršino!““

A tak mládenec šel a pořád říkal: „Lehni si do jámy, mršino! Lehni si do jámy, mršino!“ Až přišel k vozu plnému lidí a povídá jim: „Dobrý ráno, lehni si do jámy, mršino!“ A tu se ten vůz převrhl do příkopu. Kočí chytil bič a milého mládence zmrskal, že utíkal honem zase k mámě domů. A do smrti smrt'oucí už na cesty do světa nešel.

144. OSLÍČEK

Žil jednou král s královnou, byli bohatí a měli všechno, co si jen mohli přát, jenom děti neměli. Královna proto dnem a nocí naříkala: „Jsem jako pole, na kterém nic neroste.“ Konečně splnil pánbůh její přání. Ale když přišlo děťátko na svět, nevypadalo jako lidské dítě. Byl to malý oslíček. Jak to matka uviděla, dala se teprve do bědování a její nářek nebral konce. Že by raději neměla žádné dítě než mít osla, a ať prý ho hodí do vody, aby ho ryby sežraly. Ale král řekl: „Ne. Když nám ho bůh dal, bude mým synem a dědicem a po mé smrti bude sedět na královském trůně a nosit královskou korunu.“ Tak oslíčka vychovávali, ten rostl a rostl a uši mu také narůstaly hezky do délky a do výšky. Byl pěkně veselý, rád poskakoval, hrál si a nejvíc ze všeho miloval hudbu. Jednou zašel za slavným hudebníkem a žádal ho: „Vyuč mě svému umění, chtěl bych umět hrát na loutnu tak dobře jako ty.“ — „Milý panáčku,“ odpověděl mu hudebník, „to by se vám sotva dařilo, vaše prsty k tomu nejsou uzpůsobeny a jsou příliš velké. Obávám se, že by to struny nevydržely.“ Ale žádné výmluvy nepomohly, oslíček chtěl a musel hrát na loutnu. A protože byl vytrvalý a pilný, naučil se to nakonec tak dobře jako mistr sám. Jednou se mladý oslíček zamyšleně procházel, až došel ke studánce a pohlédl do ní. V širé, klidné vodní hladině spatřil svou oslí podobu. To ho tak zarmoutilo, že se vydal na pouť do širého světa a vzal s sebou jediného věrného druha. Putovali dlouho křížem krážem, až nakonec došli do jedné říše, kde vládl starý král, který měl jednu jedinkou, ale zato divukrásnou dceru. Oslíček řekl: „Tady nějaký čas zůstaneme.“ Zabušil na bránu a zavolał: „Přišel k vám host, otevřete, ať může vejít!“ A když mu neotevřeli, sedl si, vzal loutnu a začal předními tlapkami co nejkrásněji hrát. Strážce brány vytřeštil oči, utíkal honem ke králi a řekl mu: „Venku před branou sedí malý oslíček a hraje na loutnu jako učený mistr.“ — „Tak mi toho hudebníka přiveď,“ řekl mu král. Ale jakmile oslíček vešel, všechno se dalo tomu divnému muzikantovi do smíchu. Chtěli oslíčka posadit dolů k čeledi a tam ho nakrmit, jemu se to ale nelíbilo a řekl: „Já nejsem žádný obyčejný oslík ze stáje, já jsem urozený oslíček.“ Tu mu odpověděli: „Když je to tak, sedni si tedy ke zbrojnošům.“ — „Ne,“ odporoval oslíček, „já chci sedět u krále.“ Král se smál a v dobré náladě odpověděl: „Dobrá, oslíčku, ať je tedy po tvém. Pojď sem ke mně.“ A pak se ho zeptal: „Jakpak se ti líbí má dcera, oslíčku?“ Oslíček otočil hlavu, prohlédl si ji, kývl a řekl: „Líbí se mi moc a moc. Je krásnější než všechny, které jsem dosud viděl.“ — „Dobrá, budeš tedy sedět i vedle ní,“ řekl král. „To jsem si právě přál,“ řekl oslíček a sedl si princezně po boku, jedl a pil a choval se u stolu slušně a

čistotně. Když to ušlechtilé zvířátko bylo už na královském dvoře dlouhý čas, pomyslílo si: „Co ti tohle všechno pomůže, musíš se přece zase vrátit domů.“ Tu oslíček svěsil smutně hlavu, šel ke králi a požádal, aby ho propustil. Král si ho ale tak oblíbil, že mu řekl: „Copak je to, oslíčku? Tváříš se kysele jako soudek octa. Zůstaň u mne, dám ti všechno, co budeš chtít. Chceš zlato?“ — „Ne,“ řekl oslíček a zavrtěl hlavou. „Chceš drahocenné šperky?“ — „Ne.“ — „Chceš polovinu mé říše?“ — „Ach ne.“ Tu si král povzdechl: „Kdybych jenom věděl, co by ti tak udělalo radost! Chceš mou krásnou dceru za ženu?“ — „Ach ano,“ přisvědčil oslíček, „tu bych chtěl.“ A najednou se rozveselil, protože zrovínka po tomhle tajně toužil. A tak vystrojili slavnou a nádhernou svatbu. Večer, když zavedli nevěstu a ženicha do jejich ložnice, chtěl se král přesvědčit, chová-li se oslíček i tam slušně, spořádaně a vychovaně. Přikázal proto jednomu sluhovi, aby se tam schoval.

Když byli oba uvnitř, zastrčil ženich závoru na dveřích, rozhlédl se, a protože myslel, že jsou docela sami, odhodil náhle oslí kůži a před nevěstou stál krásný královský syn. „Teď vidíš, kdo jsem,“ řekl jí. „A vidíš také, že tě nejsem nehoden.“ Nevěsta se zaradovala, políbila ho a z celého srdce si ho zamilovala. Jakmile však přišlo ráno, vyskočil, navlékl si zase svou oslí kůži. A nikdo by byl nepoznal, jaký to mládenec v ní vězí. Brzy přišel také starý král. „Podívejme,“ zvolal, „jak je oslíček veselý a čilý! Ty jsi asi hodně smutná,“ řekl své dceři, „že jsi nedostala za muže pořádného člověka, vid’?“ — „Ach ne, tatínku,“ odpověděla mu, „mám ho tak ráda, jako by to byl ze všech nejkrásnější ženich, a chci s ním zůstat po celý život.“ Král se tomu podivil, ale tu už přišel sluha, který byl ukryt v ložnici, a všechno mu vysvětlil. „To nemůže být pravda,“ řekl král. „Tak hlídejte sám příští noc, uvidíte to na vlastní oči. A víte co, pane králi? Vezměte mu oslí kůži a hod’te ji do ohně, pak se bude muset ukázat ve své pravé podobě.“ — „Tvá rada je dobrá,“ řekl král. A večer, když novomanželé spali, vplížil se dovnitř. Jak přistoupil k lůžku, uviděl v měsíčním světle, že na něm odpočívá statný mládenec a že oslí kůže leží odhozená na zemi. Vzal ji, poručil, aby venku zapálili veliký oheň a kůži hodili do plamenů, a zůstal sám u ohně, dokud neshořela na popel. Protože chtěl vědět, co bude oloupený dělat, zůstal celou noc vzhůru a naslouchal. Když se mládenec vyspal, při prvním záblesku jitra vstal a chtěl si navléci oslí kůži. Nemohl ji však nikde najít. Ulekl se a řekl pln smutku a úzkosti: „Teď musím co nejrychleji prchnout.“ Jakmile vyšel z ložnice, stanul však před ním král a řekl mu: „Kam tak pospícháš, synu? Zůstaň, jsi krásný jinoch a nesmíš mě už opustit. Dám ti teď polovinu své říše a po mé smrti ji dostaneš celou.“ — „Dobrá tedy,“ odpověděl mládenec, „co dobře začalo, ať taky dobře skončí. Zůstanu u vás.“ Tu mu starý král daroval polovinu své říše a po roce, když král zemřel, dostal pak říši celou. A po smrti svého

vlastního otce dostal k ní ještě jednu říši navíc a žil až do konce svých dnů v samé nádheře a kráse.

145. NEVDĚČNÝ SYN

Muž se ženou seděli jednou na zápraží a chystali se, že si snědí pečenou slepici, kterou měli před sebou. Tu uviděl muž, že přichází jeho starý otec. Rychle popadl slepici a schoval ji, protože z ní otci nepřál ani sousto. Stařeček přišel, napil se a zase odcházel. Tu chtěl syn zase postavit pečenou slepici na stůl. A jak tak po ní sahá, proměnila se slepice ve velikou ropuchu, skočila mu do obličeje a usadila se tam. Ne a ne se hnout. Jakmile se jí někdo chtěl dotknout, podívala se na něho tak jedovatě, jako by mu chtěla skočit do tváře. A tak si nikdo netroufal dotknout se jí. Nevděčný syn potom musel ropuchu denně krmit, protože mu začala okusovat tvář, jakmile jí nic nedal. A tak až do smrti nenašel klid a celý život tak chodil s ropuchou po světě.

146. ŘEPA

Byli jednou dva bratři, ti sloužili oba jako vojáci a jeden z nich byl bohatý, druhý chudý. Chudý si chtěl pomoci z bídy, svlékl vojenský kabát a začal sedlačit. A tak ryl a okopával svůj kus pole a zasel řepné semeno. Semeno vzešlo, vyrostla mu řepa, která byla nevídaně veliká a silná a byla čím dál silnější a ne a ne přestat růst, zrovna jako by to byla královna všech řep, snad nikdy nikde taková k vidění nebyla a nikde už taky nikdy taková k vidění nebude. Nakonec byla tak veliká, že sama naplnila celý vůz a že ji museli táhnout dva volové. Sedlák nevěděl, co si s ní počít a je-li to vlastně pro něho štěstí nebo neštěstí. Nakonec si pomyslel: „Když ji prodáš, nic zvláštního za ni nedostaneš, a když ji sníš sám, nebude to jiné, než kdybys jedl ty malé řipy. Nejlíp uděláš, když ji doneseš králi, složíš mu poklonu a prokážeš mu tím úctu.“ A tak řepu naložil na vůz, zapřáhl do něho dva voly, dovezl ji na zámecký dvůr a daroval králi. „Co je tohle za zvláštnost?“ ptal se král. „Už jsem viděl na vlastní oči mnoho podivuhodných věcí, ale takovouhle zrůdu ještě ne. Z jakého semena mohla vyrůst? Anebo se tak daří jenom tobě a ty jsi dítkem štěstěny?“ — „Ach ne,“ řekl sedlák, „nejsem žádné dítě štěstěny. Jsem chudý voják, a protože mne už vojančina neuživila, pověsil jsem vojenský kabát na hřebík a začal jsem obdělávat půdu. Mám bratra, ten je bohatý a vy ho, pane králi, také dobře znáte. Na mne, na chudása, zapomněl celý svět.“ Tu se král nad ním slitoval a řekl: „Zbavím tě tvé chudoby a obdaruji tě tak, že budeš roven svému bratru boháči.“ Daroval mu spoustu zlata, polí, luk a stád a udělal z něho takového boháče, že se bratrův majetek s tím jeho ani porovnat nedal. Když se druhý doslechl, jaké štěstí jeho bratr udělal s jedinou řepou, začal mu závidět a lámal si hlavu, jak jenom by mohl i on k takovému štěstí přijít. Chtěl si to však zařídit ještě mnohem důvtipněji. Vzal zlato a koně a přivezl je králi darem a myslel nejinak, než že ten mu za to dá ještě mnohem víc. „Když bratr dostal za jedinou obyčejnou řepu tolik, co všechno musím dostat já za takové krásné věci,“ myslel si. Král dar přijal a řekl, že neví, co vzácnějšího a lepšího by mu za to dal než tu velikou řepu. A tak musel boháč naložit na vůz řepu svého bratra a dát ji dovézt domů. Doma nevěděl, na kom by si vylil zlost a hněv, až ho napadla zlá myšlenka a on si umínil, že bratra zabije. Zjednal si vrahy, kteří se museli ukrýt, pak zašel k bratrovi a řekl mu: „Vím o ukrytém pokladu, milý bratře, pojď se mnou, vykopeme ho společně a rozdělíme se o něj.“ Druhý to uvítal, netušil nic zlého a šel s ním. Jakmile vyšli do luk, vrahové se na něho vrhli, svázali ho a chystali se ho pověsit na strom. Právě když byli v nejlepším, ozval se z dálky

hlasitý zpěv a dusot kopyt. Vrahové leknutím div nezkoprněli, hlava nehlava nacpali milého sedláka do pytle, vytáhli ho na větev a vzali do zaječích. Ale on sebou v pytli tak dlouho šil, až se mu podařilo udělat do něho otvor, kterým mohl prostrčit hlavu. A ten, kdo se blížil, nebyl nikdo jiný než potulný žák, mládenec, který s veselou písničkou ujížděl po lesní cestě. Jakmile ten nahoře zahlédl, že pod ním někdo je, zvolal: „Buďte mi pozdraven v dobré hodině!“ Žák se rozhlížel a rozhlížel, ale nemohl přijít na to, odkud se hlas ozývá. A tak řekl: „Kdo mne volá?“ Z koruny stromu to odpovědělo: „Pozvedni oči, sedím tady nahoře v pytli moudrosti. Za krátký čas jsem se naučil přemnoho věcí, proti tomuhle pytli jsou všechny školy jako nic. Za chvíli budu doučený, slezu dolů a budu moudřejší než kdokoliv z lidí. Vyznám se ve hvězdách a v nebeských znameních, ve vání větrů i v mořském písku, v uzdravování nemocných, v síle bylin, ptáků a kamenů. Kdybys tu tak jednou mohl být, to bys teprve pocítil, jaká krása z pytle moudrosti vyvěrá.“ Když to žák všechno vyslechl, podivil se a řekl: „Buď požehnána hodina, ve které jsem tě našel. Nemohl bych také na chvíli do pytle?“ Ten nahoře odpověděl, jako by to dělal jen nerad: „Nu, na chvíli tě tam v odměnu za dobré slovo pustím, ale musíš ještě hodinu počkat, ještě zbývá celý kus, který se musím naučit.“ Žák tedy čekal, ale byla mu dlouhá chvíle a prosil, nemohl-li by do pytle přece jen hned, že jeho žízeň po vědění je příliš velká. Ten nahoře dělal, jako že konečně ustupuje, a řekl mu: „Abych mohl z příbytku moudrosti ven, musíš spustit pytel na provaze dolů a pak smíš vejít ty.“ Žák ho tedy spustil dolů, rozvázal pytel a osvobodil ho, a pak zvolal: „A teď mě hezky rychle vytáhni nahoru,“ a chtěl vkročit do pytle vzpřímený, jak stál. „Počkat,“ řekl druhý, „takhle by to nešlo.“ Chytil ho za hlavu, vstrčil ho do pytle vzhůru nohama, pytel zavázal a vytáhl milého učedníka moudrosti po provaze na strom. Pak ho ve vzduchu rozhoupal a zeptal se ho: „Tak co, jak si stojíme, brášku? Vidíš, už začínáš cítit, jak na tebe jde moudrost, a udělal jsi dobrou zkušenost. Tak jen tam hezky klidně buď, dokud nezmodříš.“ S těmi slovy se vyhoupl na žákova koně a odjel. Ale za hodinu tam někoho poslal, aby mládence zase z pytle vysvobodil.

147. O ČLOVÍČKU V OHNI OMLAZENÉM

Za časů, kdy pánbůh ještě sám chodíval po zemi, přišel tak jednou večer se svatým Petrem k jednomu kováři a tam mu ochotně poskytl nocleh. A právě tenkrát přišel do toho domu také ubohý žebrák, sehnutý a stářím zbědovaný, a prosil kováře o almužnu. Petrovi se ho zželelo a řekl: „Pane a mistře, líbí-li se ti, zbav toho žebráka jeho trápení, aby si mohl sám vydělávat svůj chléb.“ Pán řekl vlídně: „Kováři, půjč mi svou výheň a přilož uhlí, omladím toho nemocného starce v tuto chvíli.“ Kovář všechno ochotně připravil, svatý Petr tahal měchy, a když se výheň rozžhavila a oheň vysoko, mocně vzplanul, vzal Pán malého stařečka, vstrčil ho do výhně, doprostřed rudého ohně, že tam zčervenal jako růžový keř, a Pán přitom hlasitě chválil nebesa. Potom přistoupil Pán k lánzi, rozžhaveného človíčka tam položil, až se nad ním voda zavřela, a když ho dobře a zvolna vychladil, dal mu své požehnání. Ejhle — v tu chvíli človíček vyskočil svěží, napřímený a zdrav, jako by mu bylo dvacet let. Kovář, který všemu pečlivě a pozorně přihlížel, je všechny pozval k večeři. Ale měl doma starou, poloslepou, shrbenou tchyni a ta se přitočila k mládenci a docela vážně se ho vyptávala, jestli ho ten oheň hodně páčil. Mládenec odpověděl, že mu nikdy nebylo líp, že v té výhni seděl jako v chladivé rose.

Mládencova slova zněla celou dlouhou noc stařeně v uších. A když Pán ráno odešel zase dál na svou pout' a poděkoval kováři za všechno, kováře napadlo, že by svou tchyni také mohl omladit, protože se tak pečlivě na všechno díval a není to nic, co by nedokázal. A tak na ni zavolal, jestli by také nechtěla běhat po světě jako svižná osmnáctiletá dívenka. „To bych opravdu ráda,“ odpověděla babka, protože viděla, jak dobře se vedlo tomu mládenci. A tak kovář roztopil pořádně svou výheň a strčil tam stařenu, která se začala prohýbat a svíjet a hrozitánsky křičela. „Sed' klidně,“ okřikoval ji, „co tak křičíš a poskakuješ, vždyť já teprve rozdmýchávám oheň.“ Vzal měchy a zafoukal do ohně, až babce chytly plamenem všechny hadry, co měla na sobě. Stařena křičela a křičela a kovář si řekl: „Nějak se to nedaří.“ Vyňal ji a vhodil ji do kádě. Tu vykřikla tak hlasitě, že to slyšely i kovářka a její snacha nahoře v domě. Seběhly po schodech dolů a uviděly babku, jak leží v kádi, křičí a vyje, celá zkroucená, s obličejem svraštělým, rozbrázděným a zrůzněným. Ty dvě, které obě chodily s outěžkem, se toho pohledu tak poděsily, že ještě té noci přivedly na svět dvě děti, které se lidem ani trochu nepodobaly a vypadaly jako opice. Obě utekly i s nimi do lesa a tak vznikl na světě rod opic.

148. PÁNBŮH, ČERT A JEJICH STVOŘENÍ

Pánbůh stvořil všechna zvířata a vlky si vybral, aby mu sloužili jako psi. Jenom na kozu zapomněl. Tu povstal ďábel, chtěl také tvořit a udělal kozy s jemnými, dlouhými ocasy. A když si vyšly na pastvu, milé kozy obvykle uvízly ocasy v trnitém křoví, ďábel musel za nimi a pracně je zase osvobozoval. Konečně ho to omrzelo, přišel k nim a každé koze ukousl ocas, jak je to ještě dneska vidět na zbylých pahýlech.

Potom je sice nechal pást samotné, ale pánbůh se dobře díval, jak ohlodávají úrodný strom, tu zase poškozují ušlechtilou révu a tu ničí jiné křehké rostliny. Nemohl se na to dívat a tak ze samé dobroty a milosti na ně poslal své vlky a ti všechny kozy, které tam byly, brzy roztrhali. Jak to ďábel uviděl, přišel k pánuobu a řekl: „Tvoje stvoření roztrhala ta moje.“ Pán odpověděl: „Proč jsi je stvořil, když jsou jen na škodu.“ Ďábel řekl: „Musel jsem. Já sám jsem přece stvořen ke škodě a to, co vyšlo z mých rukou, nemohlo mít jinou povahu. Musíš mi to ale draho splatit.“ — „Splatím ti, jakmile opadá dubové listí, pak přijď, tvé peníze jsou už spočítány.“ Když dubové listí opadalo, ďábel přišel a žádal slíbenou oplátku. Ale Pán řekl: „V kostele v Konstantinopoli stojí vysoký dub, ten má ještě všechny listy.“

Ďábel vyletěl se zuřivými kletbami a umínil si, že ten dub najde. Šest měsíců tak bloudil v pustině, než ho našel. A když se vrátil zase zpátky, byly zatím všechny ostatní duby obsypány zelenými lístky. A tak musel slíbenou oplátku oželet. Ve hněvu vypíchal všem zbylým kozám oči a dal jim za to svoje.

Proto mají všechny kozy ďábelské oči a ukousnuté ocasy a proto ďábel tak rád na sebe bere kozlí podobu.

149. KOUZELNÍKOVA POMSTA

Byl jednou jeden kouzelník, ten stál uprostřed velikého davu lidí a prováděl svá kouzla. Tu přičaroval také kohouta, který zvedl těžký trám a nesl ho, jako by to bylo docela lehounké pířko. Jenomže mezi těmi diváky byla jedna dívka, ta zrovna našla čtyřlístek a tím zmoudřela tak, že před ní žádné takovéhle čary máry neobstály. Viděla, že ten trám není nic jiného než stéblo slámy, a křikla na lidi: „Copak nevidíte, lidičky? Je to jen obyčejné stéblo slámy a žádný trám, co ten kohout nese!“ V tu chvíli kouzlo pominulo a lidé viděli, jak to vlastně s kohoutem je. A tak čaroděje s hanbou a spíláním vyhnali. Ale ten se rozzlobil a řekl: „Však uvidíte, že se jí pomstím!“ Za nějaký čas se ta dívka vdávala. Pěkně se vystrojila a s celým velkým průvodem putovala přes pole do městečka, kde byl kostel. Tu náhle přišli k prudce rozvodněnému potoku, kde nebyl ani můstek, ani lávka, kudy by se dalo přejít. Nevěsta nelenila, zvedla si sukně a chtěla přebrodit. A jak tak stojí už ve vodě, zvolá nějaký muž (a to byl právě ten kouzelník, který stál vedle ní a posmíval se): „Kdepak jsi nechala oči, nevěsto? Copak tohle je nějaká voda?“ Tu se jí otevřely oči a ona viděla, že stojí s vykasanou sukní v modravě rozkvetlém poli lnu. V té chvíli to už viděli i všichni svatebčané, do milé nevěsty se hned pustili a s výsměchem ji hnali z pole pryč.

150. STARÁ ŽEBRAČKA

Byla jednou jedna stará žena — jistě jste už taky někdy viděli starou ženu, jak žebře? A tahle stará žena také žebřela a vždycky, když jí někdo něco dal, říkala: „Bůh vám to oplat!“ Jednou přišla k jedněm dveřím a tam v jizbě stál takový šelmovský mládenec a hřál se u ohně. A jak tam ta ubohá stará žena postávala u dveří a třásla se, řekl jí ten mládenec vlídně: „Jen pojd'te dál, staruško, a ohřejte se!“ Vešla tedy dál, stoupla si však příliš blízko k ohni a staré roztrhané šaty jí začaly hořet. Žebračka si toho však nevšimla. Ten mládenec tam stál a viděl to, měl jí přece šaty uhasit, ne? No, řekněte, že je měl uhasit? A i kdyby byl neměl ani trošinku vody, tak měl očima vyplakat všechnu vodu ze svého těla, byly by z ní dva hezké potůčky na uhašení.

151. TŘI LENOŠI

Jeden král měl tři syny, a protože je měl všechny stejně rád, nevěděl, kterého po své smrti udělat králem. Když nadešel čas a on se chystal umřít, zavolal si všechny tři ke svému lůžku a řekl jim: „Milé děti, přemýšlel jsem o něčem a rád bych vám to teď řekl. Jsem rozhodnut, udělám po své smrti králem toho z vás, který je ze všech nejlínější.“ Tu řekl nejstarší syn: „Pak tedy, otče, patří říše mně! Jsem tak líný, že když ležím a chystám se k spánku a padne mi kapka do očí, ani okem nehnu a nezavřu je, abych lépe usnul.“ Druhý řekl: „Říše patří mně, otče! Jsem tak líný, že když sedím u ohně a ohřívám se, raději si nechám paty spálit, než bych pohnul nohama a odtáhl je od ohně.“ Třetí řekl: „Říše patří mně, otče! Jsem tak líný, že kdybych měl být oběšen a měl už provaz kolem krku a někdo mi dal ostrý nůž do ruky, abych si mohl provaz přeříznout, raději bych se dal oběsit, než bych ruku k provazu pozvedl.“ Jakmile tohle otec uslyšel, řekl: „Tys to, synu, přivedl v lenosti nejdále. A proto budeš po mé smrti králem ty.“

151. DVANÁCT LÍNÝCH ČELEDÍNŮ

Dvanáct čeledínů, kteří za celý den nic neudělali, nechtělo se ani večer příliš namáhat, a tak si lehli do trávy a vychloubali se svou leností. Ten první řekl: „Co mi záleží na vaší lenosti, mám dost práce s tou svou. Moje hlavní práce je starost o mé tělo. Nejím málo a piju o to víc. Když se čtyřikrát naobědvám, vždycky chvilku počkám, než zase znovu dostanu hlad, a pak mi chutná nejlíp. Časně ráno vstávat? Kdepak, na to já nejsem. A kolem poledne, to už si vyhledám hezky klidné místo, kde bych si odpočinul. Když mě pán zavolá, dělám, jako bych neslyšel, a když zavolá podruhé, ještě hezky chvíli počkám, než se zvednu, a i potom jdu pěkně pomalu. Jen takhle je ten život k vydržení.“ Druhý řekl: „Já mám na starosti koně. Ale nechám mu udidlo v tlamě, a když se vzpouzí, tak mu nedám žrát a řeknu, že už dostal. Pak si lehnu do truhly na oves a čtyři hodiny se prospím. Pak vystrčím jednu nohu a přejeďu jí koni několikrát po těle, a tak už je vyhřebelcovaný a čistý. Kdopak by s tímhle dělal nějaké štráchy? Ale stejně mi ta služba připadá moc zatěžko.“ Třetí řekl: „Načpak se lopotit s prací? Z toho nic nepojde. To já se natáhnu na sluníčko a prospím se. Třebas začne krápat, ale na co bych vstával? Ať si spánembohem prší. To jednou spustil liják, ale takový, že mi vlasy vyrval z hlavy a odplavil a mně zůstala v hlavě díra. No, já jsem si na ni dal náplast a bylo to v pořádku. Takových škod jsem už zažil víc.“ Čtvrtý řekl: „Já když se mám dát do nějaké práce, tak nejdřív dobrou hodinku posedávám, abych nasbíral síly. Potom ponenáhu začnu a zeptám se, jestli není nablízku někdo, kdo by mi mohl pomoci. Těm, kdo se namanou, dám potom udělat to hlavní, a tak vlastně sám jen přihlížím. Ale i to je na mne skoro moc.“ Pátý řekl: „Co tohle všechno je? Jen si představte: já třebas mám vyvézt ze stáje hnůj a naložit ho na vůz. Tak ho pomaloučku nahrnu, a když něco naberu na vidle, tak je nejdřív jenom nadzvednu a čtvrt hodinky si odpočívám, a pak teprve to hodím na vůz. Koneckonců úplně stačí, když za den vyvezu jednu fůru. Přece se neudřu k smrti.“ Šestý řekl: „Styďte se. Já se žádné práce nelekám, ale tři týdny pak ležím a ani se nesvléknu ze šatů. Nač mám mít na botách přezky? Tak ať mi spadnou, co na tom! Když chci vyjít do schodů, tak nejdřív pomalu vysunu jednu nohu po druhé na první schod a pak si ty ostatní schody dobře spočítám, abych věděl, kde si mám odpočinout.“ Sedmý řekl: „Tohle u mne nejde. Můj pán na mou práci přísně dohlíží, jenomže celý den není doma. Ale stejně, já nic nepromeškám, celý den běhám, pokud je to jen možné, když se člověk plouží. Když se mám hnout, musí mě čtyři zdatní chlapi ze všech sil postrčit. Přišel jsem jednou tam, kde jich spalo vedle sebe šest na jedné

pryčně. Lehl jsem si k nim a spal jsem taky. Nemohli mě pak za nic na světě probudit, a když mě chtěli dostat domů, museli mě odnést.“ Osmý řekl: „Tak vidím, že jsem tu samojediný čilý chlapík. Mně když leží v cestě nějaký kámen, ani mě nenapadne se namáhat a zvedat nohu, abych ho překročil. Lehnu si jednoduše na zem, a když se zmáčím a zašpiním od bláta a od hlíny, tak zůstanu ležet, dokud mě slunce zase neusuší. Nejvýš se trochu pootočím, aby na mne dobře mohlo ze všech stran.“ Devátý řekl: „To je něco! Předě mnou dneska ležel chleba, ale já jsem byl tak líný po něm sáhnout, že bych byl skoro umřel hladu! Vedle toho chleba stál taky džbán, ale byl tak veliký a těžký, že mě ani nenapadlo ho zvedat, to jsem radši trpěl žízní. Už jenom se obrátit, i to bylo pro mne moc, a tak jsem zůstal celý den ležet jako kus dřeva.“ Desátý řekl: „Mně se lenost zle vyplatila, mám z toho zlomenou nohu a naběhlé žíly. Leželi jsme tak tři na cestě a já jsem měl natažené nohy. Tu přijel někdo s vozem a kola mi přes ně přejela. To se ví, že jsem mohl nohy skrčit, ale já jsem neslyšel, že ten vůz jede. Komáři mi bzučeli kolem uší, lezli mi do nosu a pusou zase ven. Kdopak by se namáhal a tu havět' odháněl.“ Jedenáctý řekl: „Já jsem včera dal výpověď ze služby. Už jsem neměl chuť stále svému pánovi přinášet ty těžké knihy a zase je pak odnášet. Po celý boží den to nebralo konec. Ale po pravdě řečeno, on mi zaplatil a už mě ani nezdržoval, protože jeho šaty, které jsem nechal ležet v prachu, rozežrali moli. A to bylo taky dobře.“ Dvanáctý řekl: „Já jsem dneska musel jet s vozem přes pole, tak jsem si na něm udělal hezky pelíšek ze slámy a pěkně jsem usnul. Otěže mi vyklouzly z ruky, a když jsem se probudil, tak byl kůň už napůl utržený od vozu, postroj byl pryč, chomout, uzda i udidlo taky. Šel kolem někdo, kdo si to všechno odnesl. K tomu ještě vůz zajel do louže a uvízl tam. Tak jsem ho tam nechal stát a natáhl jsem se zase na slámu. Pak přišel konečně sám pán a vůz vytlačil. Kdyby tam byl nepřišel, tak bych neležel tady, ale na tom voze, a docela blaženě bych spal.“

152. PASÁČEK

Byl jednou jeden pasáček a ten byl daleko široko známý tím, jak moudře odpovídá na všechny otázky. Doslechl se o tom i král té země. Nevěřil tomu, a dal si proto chlapce zavolat na zámek. Tam mu řekl: „Odpovíš-li mi na tři otázky, které ti dám, vezmu si tě za vlastního a budeš bydlet u mne v královském zámku.“ Chlapec řekl: „Jaké jsou ty tři otázky?“ Král řekl: „První otázka zní: Kolik kapek vody je na celém světě v moři?“ Pasáček odpověděl: „Poručte, pane králi, aby zahradili všechny řeky na světě, aby z nich už nemohla proniknout do moře ani kapička, kterou bych byl nespočítal, a pak vám řeknu, kolik kapek v moři je.“ Král řekl: „Druhá otázka zní: Kolik je hvězd na nebi?“ Pasáček řekl: „Dejte mi veliký arch bílého papíru.“ Udělal perem na ten papír tolik malých teček, že byly sotva vidět a nebylo skorem možné je spočítat a že až oči přecházely, když se na ně člověk zadíval. Pak řekl: „Na nebi je tolik hvězd, kolik teček je na tomhle papíře. Spočítejte je.“ Ale to nikdo nedokázal. Král řekl: „Třetí otázka zní: Kolik vteřin má věčnost?“ Tu řekl pasáček: „V Zadních Pomořanech je démantová hora, ta měří hodinu na výšku, hodinu na šířku a hodinu do hloubky. Na tu horu přilétá každých sto let malý ptáček a brousí si o ni zobáček. A až tu horu celou zobáčkem ubrousí, uplyne první vteřina věčnosti.“

Král řekl: „Odpověděl jsi na ty tři otázky jako mudrc, budeš proto od nynějška bydlet v mém královském zámku a já s tebou budu jednat jako se svým vlastním synem.“

153. TOLÁRKY Z NEBE

Byla jednou jedna holčička, té zemřel tatínek i maminka, a byla tak chudá, že už neměla ani komůrku, ve které by mohla přebývat, ani postýlku, ve které by mohla přespávat, a neměla pak už nic než šatičky na těle a v ruce kousek chleba, který jí někdo soucitný daroval. Ta holčička ale byla dobrá a zbožná. A protože byla celým světem opuštěná, vydala se s důvěrou v milého pánaboha do polí. Tam ji potkal chudý člověk a ten řekl: „Dej mi něco jíst, mám veliký hlad.“ Holčička mu podala celý svůj kousek chleba, řekla: „Bůh ti to požehnej,“ a šla dál. Tu k ní přišlo dítě, které plakalo a řeklo: „Je mi taková zima na hlavu, dej mi něco, čím bych ji mohlo zakrýt.“ Holčička si sundala čepici a dala mu ji. A když šla ještě chvíli, přišlo zase jiné dítě, které nemělo žádný živůtek a třáslo se zimou. Holčička mu dala svůj. A pak zase jiné, to prosilo o sukničku, a holčička mu také dala svou. Konečně došla ta holčička do lesa, a to už se setmělo. Tu k ní přišlo ještě jedno dítě, prosilo o košilku, a ta holčička si pomyslela: „Je tmavá noc, tady tě nikdo neuvidí, tak můžeš košilku dát.“ Svlékla si tedy košilku a i tu darovala dítěti. A jak tam stála a neměla na sobě už docela nic, začaly najednou z nebe padat hvězdy, a nebyly to hvězdy, ale samé ryzí, blýskavé tolárky. A ačkoliv právě darovala svou košilku, v tu chvíli měla na sobě novou, z nejjemnějšího plátna. Do té si potom ty tolárky posbírala a tak byla až do konce života bohatá.

154. UKRADENÉ HALÍŘE

Jeden otec seděl jednou se ženou a s dětmi v poledne u oběda a jeho dobrý přítel, který k nim přijel na návštěvu, jedl s nimi. A jak tak všichni sedí a odbíjí právě dvanáct, tu vidí host, že se otevírají dveře a do místnosti vchází bledé dítě, celé v bílém. Nerozhledne se, neřekne ani slovo a jde přímo do vedlejší světnice. Za chvíli nato se vrátí a právě tak tiše vyjde zase dveřmi z domku. Druhý a třetí den se všechno odehraje navlas tak. Tu se cizí host konečně zeptá otce, čím je to hezké dítě, které denně o polednách chodí do vedlejší světnice. „Já jsem je neviděl,“ odpověděl otec. „A nemám tušení, čím by mohlo být.“ Na druhý den, když se dítě objevilo zase, cizí host je otci ukázal. Ale ten nikoho neviděl, ani matka a děti nikoho neviděly. A tak host vstal, šel ke dveřím do té světnice, pootevřel je a nahlédl dovnitř. Dítě sedělo na podlaze a horlivě hrabalo a šťouralo prstíky ve škvírách mezi prkny. Jakmile cizinec zahlédlo, zmizelo. Host pak vyprávěl svým hostitelům, co viděl, a přesně jim dítě vypočetl. Tu je matka poznala a řekla: „Ach, to je přece moje dítě, zemřelo nám před čtyřmi týdny.“ Vytrhali prkna z podlahy a našli tam dva halíře, které dítě jednou od matky dostalo, aby je dalo jednomu chudákovi. „Za to si můžeš koupit přece cukroví,“ pomyslilo si tehdy, halíře si nechalo a schovalo je do škvíry v podlaze. A proto nemělo teď v hrobě klid a den co den o polednách přicházelo halířky hledat. Rodiče darovali pak ty dva halíře žebrákovi. A od té chvíle tam dítě už nikdy nikdo nezahlédl.

155. VOLBA NEVĚSTY

Byl jeden mladý ovčák a ten by se byl rád oženil. Znal tři sestry, ty byly jedna stejně krásná jako druhá, byla to pro něho těžká volba a on se ne a nemohl rozhodnout, které z nich dát přednost. Tu se ptal na radu matky a matka mu řekla: „Pozvi všechny tři, pohosti je sýrem a dávej pozor, jak ho nakrojují.“ Mládenec to udělal. První snědla sýr s kůrou. Druhá rychle odkrojila kůru ze sýra, ale protože to dělala tak uspěchaně, nechala na kůře ještě hodně dobrého vnitřku a odhodila to i s ní. Třetí pečlivě kůru odkrájela, ani příliš silnou, ani příliš slabou. Ovčák vyprávěl všechno matce a matka mu na to řekla: „Vezmi si za ženu tu třetí.“ Udělal to a žil s ní spokojeně a v samém štěstí po celý svůj život.

156. ODPADKY

Byla jednou jedna dívka, byla krásná, ale líná a nedbalá. Když měla příst, byla tak rozmrzelá, že kdykoliv byl ve lnu sebemenší chumílek, hned ho vyšklubla a s celým dalším kusem odhodila na zem. Ta dívka měla služebnou, která byla pracovitá a šetrná. Posbírala ty odhozené smotky lnu, očistila je, upředla na jemnou nit a dala si z nich utkat na pěkné šaty. O tu línou dívku se ucházel jeden mládenec, všechno bylo domluveno a měla být svatba. V předvečer svatby tančila pilná služebná vesele ve svých pěkných šatech. A tu řekla nevěsta:

*„Nač se, hloupá, naparuje?
V odpadcích tu poskakuje!“*

Ženich to uslyšel a ptal se nevěsty, co tím chtěla říci. Tu mu vyprávěla, že dívka má na sobě šaty ze lnu, který ona odhodila. Když to ženich uslyšel, uvědomil si, jak je líná a jak ta chudá dívka je pilná. A nechal línou nevěstu nevěstou, šel k té druhé, pilné dívce a tu si zvolil za ženu.

157. VRABEC A JEHO ČTYŘI DĚTI

Byl jeden vrabec a ten měl ve vlaštovčím hnízdě čtyři mladé. A jak už to tak bývá, rozpustilí vrabčáci se prali, až rozbili hnízdo. Na štěstí foukal silný vítr a všichni se ve zdraví rozlétli pryč. Starý vrabec litoval, že jeho synkové letí do světa a on že je nestačil ani varovat před všemi nebezpečími a že jim nemohl dát do života ani dobrou radu.

Na podzim se slétá na pšeničném poli spousta vrabců a tam se starý vrabec setkal se svými čtyřmi syny. Pln radosti si je vedl k sobě domů. „Ach vy moji milovaní synkové, co jen jsem se pro vás celé léto natrápil, že jste ulétli do větru bez jedinké mé rady. Poslechněte mě teď a dejte na má otcovská slova a dobře se mějte na pozoru. Na malé ptáčky cíhají ve světě mnohá nebezpečí!“ Pak se zeptal nejstaršího, kde se po celé léto toulal a jak se živil. „Byl jsem v zahradách, hledal jsem si červíky a hmyz, dokud nedozrály třešně.“ — „Ach synku,“ řekl na to starý vrabec, „tahle pastva není pro zobáček špatná, ale je tu velké nebezpečí, proto buď stále hodně opatrný. A hlavně tehdy, když chodí po zahradách lidé s dlouhými zelenými tyčemi, které jsou uvnitř duté a na konci mají otvor.“ — „Ano, tatínku, ale co kdyby byl na otvoru voskem nalepený lístek?“ ptá se vrabčí syn. „Kdepak jsi tohle viděl?“ — „V zahradě jednoho kupce,“ odpovídá mladý. „Ach synku,“ říká na to otec, „kupci, ti se vyznají! Když jsi byl mezi takovými protřelci, to ses dostatečně přiučil, jak to ve světě chodí. Jen toho patřičně využívej a hlavně nebud' přespříliš troufalý.“

Potom se vyptával druhého syna: „A kde ty jsi po celý ten čas pobýval?“ — „U dvora,“ odpověděl syn. „Vrabec a obyčejní ptáčci neslouží tam, kde je mnoho zlata, sametu, hedvábí, zbraní, brnění, krahujců, sýčků a sokolníků. Drž se u koňských stájí. Kde se sype oves, nebo tam, kde se mlátí, tam ti pokvete štěstí a mír a denně budeš mít i své zrnko.“ — „Ano, tatínku,“ řekl druhý syn, „ale když pacholci udělají oka a nastraží své kličky a smyčky do slámy, to se leckdo chytí.“ — „Kdepak jsi tohle viděl?“ ptal se starý vrabec. „U dvora, čeledín u koní to dělal.“ — „Ach synku, dvorští pacholci, to je pěkná čeládka! Když jsi byl u dvora kolem samých pánů, a nepřišels tam ani o peříčko, tak to ses náležitě vyučil a dobře se už světem protlučeš. Jenom se dobře rozhlížeš a dávej pozor. Vlci sežerou často i nejchytřejší psy.“

Pak si vrabec otec zavolal třetího: „A kde ty ses pokoušel o štěstí?“ — „Na silnicích a na cestách jsem si hledal, co potřebuji, a čas od času jsem našel nějaké zrnko nebo krupku.“ — „To je dobrá strava,“ řekl mu otec. „Jenom stále pamatuj na vrtkavost štěstěny a pilně dávej pozor, hlavně když se někdo sehne a

chce zvednout kámen. To pak nikdy dlouho nečekej a ulet'." — „To je pravda,“ řekl syn, „ale co když někdo má už předem schovaný kámen v záhradě nebo v kapse?“ — „Kdepak jsi tohle viděl?“ — „U horníků, tatínku, když vyfárají z dolů, mají obyčejně u sebe kameny a kusy rudy.“ — „Horníci, zdatní chlapíci, čilí chlapíci! Když jsi byl u hornických chlapců, tos jistě leccos viděl a zažil.

*Zajdi k nim, však pozor dej na sebe v té chvíli,
důlní skřítci mnoho vrabců o život už připravili.“*

Konečně došel otec až k nejmladšímu synkovi: „Ty můj malý klovalku, tys byl vždycky nejhloupější a nejslabší. Zůstaň u mne, na světě je mnoho zlých a bezohledných ptáků, se zahnutými zobany a s dlouhými drápy, kteří číhají na bezbranné ptáčky, aby je spolkli. Drž se u svých a živ se pavoučky a červíky ze stromů a z domků, tak budeš dlouho spokojeně živ.“ — „Víš, milý tatínku, kdo se živí tak, aby ostatním neškodil, ten dojde daleko a žádný krahujec, jestřáb, orel ani luňák mu neublíží, jen když vždycky po ránu a večer poručí sebe i svou poctivou stravu bohu, který je tvůrce všech lesních i polních ptáků. Ten slyší i křik a modlitby mladých havránků a bez jeho vůle nepadne ani vrabec na zem.“ — „Kdepak ses tohle naučil?“ Syn odpověděl: „Jak mě odnesl z hnízda ten prudký náraz větru, dostal jsem se do kostela, tam jsem v létě sbíral pavouky a mouchy z oken a slyšel jsem tohle všechno v kázání. A tak mě celé léto otec všech vrabců živil a ochraňoval před každým neštěstím a před zlomyslnými ptáky.“ — „Ty můj milý synu! Když budeš v kostelích a budeš je zbavovat pavouků a much a obrátíš se k bohu jako mladí havránci a poručíš se věčnému stvořiteli, tak zůstaneš na živu, i kdyby byl celý svět plný dravých a zlých ptáků.

*Vždyť ten, kdo do boží ochrany poručí se
a mlčí, vyčkává, modlí se klidně, tiše,
kdo víru zachová i čisté svědomí,
toho náš milý bůh dojistá ochrání.“*

158. POHÁDKA O ZEMI BLAŽENOSTI

Byly vám jednou doby, kdy jsem se bezstarostně toulal, a to jsem šel a šel a uviděl jsem vám, jak se na tenoučkém, na hedvábném vlákně houpal celý Řím a Laterán a jak jeden beznohý rychlého koně předhonil a jak jeden tuze ostrý meč přeťal vejpůl celý jeden most. Pak jsem ještě viděl osla se stříbrným nosem a ten osel dohonil dva přerychlé zajíce. Pak jsem viděl ještě lípu, převysokou velice, na té lípě, na té rostly samé horké lívance. Pak jsem viděl starou kozu, hubenou a vyzáblou, a ta měla sto fůr tuku a pod kůží samou sůl. Nestačí vám tyhle lži? Tak jsem viděl ještě pluh a ten oral bez koní a bez volů, pak jsem viděl jednoroční dítě, které dohodilo čtyři mlýnské kameny od Řezna až do Trieru, od Trieru až do Štrasburku. Pak jsem viděl jestřába, který přeplul Rýn. No a proč by ne? Pak jsem taky slyšel ryby, jak se hádaly, že se vám to rozléhalo do šíře a do dále. Pak jsem viděl sladký med, tekł proudem vzhůru, jako voda z údolíčka na vysokou horu. Nad těmihle historkami zůstává nám rozum stát. Pak jsem viděl i dvě vrány, co sekaly louku, pak jsem viděl dva komáry, co stavěli velký most, pak jsem viděl dva holoubky, co sežrali vlka, pak jsem viděl, jak dvě děti přivedly na svět kůzlata, a pak ještě čtyři žáby, které mlely obilí. Pak jsem viděl zas dvě myši, jak světily biskupa, a pak ještě dvě kočky, co medvědu jazyk vydrápaly. A pak se tam přiřítíl jak blesk jeden hlemýžď, jednou ranou pozabíjel dva divoké lvy. Byl tam taky lazebník a ten oholil vousy jedné ženě, pak tam byli dva kojenci, co okřikli matku, aby mlčela. Pak jsem viděl zas dva chrty, jak vytáhli z vody mlýn, a pak jedna stará herka, co u toho byla, na to řekla, že je to udatný čin. A pak tam byl jeden dvůr, na tom dvoře čtyři oři a ti mleli obilí ze všech koňských sil, pak tam byly ještě kozy, které v kamnech topily, a rezatá kravka Stračka chléb do pece strkala. No, a pak už zakokrhál kohout: „Kikirikikirikí, to je konec pohádky!“

159. DIETMARSKÁ LŽIPOHÁDKA

Tak já vám něco povím. Viděl jsem jednou dvě pečené slepice a ony letěly rychle a lehýnce a břichem byly obrácené k nebi, zády se zase obracely k peklu. A pak jsem viděl kovadlinu s velikým mlýnským kamenem, jak pluly spolu po Rýnu, a pluly hezky pomalounku, potichounku sem a tam. A pak jsem viděl ropuchu a ta seděla na pluhu o velikonočních svátcích na zamrzlém ledu. A ještě něco. Byli jednou tři chlapíci, ti chtěli chytit zajíce, škobrtali o berlích, klopýtali na chůdách. Ten jeden z nich byl hluchý, ten druhý zas byl slepý a ten třetí, ten byl němý a ten čtvrtý na nohy byl chromý. A chcete vědět, jak to udělali? Ten slepý první zahlíd zajíce, jak peláší přes pole do pšenice, ten němý zavolal na chromého a ten chromý, ten ho chytil za krk. Byli taky takoví, co chtěli plachtit po zemi, a tak napjali plachty po větru a pluli vesele po velikánském poli. Pak se pustili přes vysokou horu a tam se všichni bědně utopili. Pak byl jeden rak a ten honil zajíce, a vysoko na střeše ležela jednou jedna kráva, která tam sama vylezla. V té zemi, víte, tam jsou mouchy tak velké jako u nás kozy. A teď honem otevřete okno, ať ty všechny lži vyletí oknem ven a nikomu neublíží.

160. POHÁDKOVÁ HÁDANKA

Tři ženy byly proměněny kouzlem v polní květiny. Jedna z nich se směla na noc vracet do svého domu. Po nějakém čase, jednou v noci, když už nebylo daleko do svítání, řekla svému muži: „Teď musím zase jít ke svým družkám na pole a stát se květinou. Ale když dnes dopoledne přijdeš a utrhneš mě, budu vysvobozena a mohu pak u tebe navždycky zůstat.“ To se také stalo.

A teď zbývá otázka, jak ji muž poznal, když byly všechny tři květiny docela stejné, bez nejmenšího rozdílu? Víte jak? Protože byla celou noc ve svém domě a ne na poli, nenapadala na ni rosa jako na obě ostatní. A podle toho ji její muž poznal.

161. SNĚŽENA A RUBĚNA

Byla kdysi jedna chudá vdova a ta žila v jedné chaloupce, před tou chaloupkou byla zahrádka a v ní dva růžové keříky. Jeden z nich měl květy sněhobílé a druhý zas rubínově červené. A ta vdova měla dvě dcerušky, které se těm dvěma růžovým keříkům podobaly, jedna se jmenovala Sněžena a druhá Ruběna. Obě byly tak poslušné a hodné, tak pracovité a vytrvalé, jak jen vůbec kdy dvě děti na světě byly. Jen Sněžena byla tišší a mírnější než Ruběna. Ruběna nejraději pobíhala po lukách a polích, trhala květiny a chytala motýly, Sněžena zase raději sedala doma u maminky, pomáhala jí v domácnosti nebo jí předčítala, když nebylo co jiného na práci. Obě dívenky se měly tak rády, že se stále vodily za ruce, kdykoliv si vyšly spolu ven. A když Sněžena řekla: „Nikdy se neopustíme,“ odpověděla Ruběna: „Až do konce života ne.“ A jejich maminka k tomu pokaždé dodala: „Co jedna má, o to se musí s druhou podělit.“ Často běhaly samy po lese a sbíraly červené jahody, ale ani jediné zvíře jim neublížilo, naopak, zvířata k nim ráda přicházela docela blízko. Zajíček jim bral zelný list přímo z ruky, srnka se klidně vedle nich pásala, jelen vesele skákal kolem nich a ptáci zůstávali sedět na větvích a zpívali, jak nejlépe dovedli. Nikdy se jim nic zlého nepříhodovalo. Když se někdy zdržely v lese a zastihla je noc, lehly si vedle sebe na mech a spaly, dokud nepřišlo ráno. Jejich maminka to věděla a neměla o ně proto starost. Jednou, když také přenocovaly v lese a ranní červánky je probudily, spatřily krásné děťátko v bílých zářivých šatečkách, které sedělo vedle nich. Jakmile procitly, dítě vstalo, vlídně na ně pohlédlo a pak beze slova zašlo do lesa. A když se ohlédly, všimly si, že spaly docela blízko propasti a byly by se zřítily, kdyby byly večer ve tmě zašly jen o pár kroků dál. Matka jim řekla, že to děťátko byl jistě anděl, který opatruje hodné děti.

Sněžena a Ruběna udržovaly mamčinu chaloupku v takové čistotě, že bylo radost do ní nahlédnout. V létě se starala o domácnost Ruběna a každé ráno, ještě než se jejich maminka probudila, postavila jí k posteli kyticí květin, ve které byla z každého keříku jedna růžička. V zimě zase Sněžena rozdělávala oheň a věšela kotlík nad oheň a ten kotlík byl z mosazi, ale leskl se jako ze zlata, tak čistě byl vydrhnutý. Večer, když se snášely vločky, říkala maminka: „Jdi, Sněženo, a zastrč závoru.“ A pak si vždycky sedly ke krbu, maminka si vzala brýle a předčítala jim z veliké knihy a obě dívenky poslouchaly, seděly a předly. Vedle nich leželo na zemi jehňátko a za nimi na bidýlku seděl bílý holoubek, hlavičku schovanou pod křídlem.

Jednou večer, když tak pěkně seděly pohromadě, zaklepal někdo na dveře,

jako by chtěl, aby ho vpustily dovnitř. Matka řekla: „Běž, Ruběno, a otevři, bude to jistě nějaký pocestný, který hledá nocleh.“ Ruběna šla, odstrčila závoru a myslela, že to bude nějaký chudák, ale chudák to nebyl. Byl to medvěd a vstrčil huňatou černou hlavu do dveří. Ruběna hlasitě vykřikla a uskočila. Jehňátko zabečelo, holoubek poskočil na bidýlku a Sněžena se schovala za maminčinu postel. Ale medvěd k nim promluvil lidskou řečí: „Nebojte se, já vám neublížím. Jsem promrzlý a rád bych se jen u vás trochu ohřál.“ — „Ubohý medvěde,“ řekla matka, „lehni si k ohni, jenom dej pozor, aby se ti kožich nespálil.“ Pak zvolala: „Sněženo, Ruběno, pojďte sem, medvěd vám nic neudělá, je hodný.“ Obě děvčátka přišla a pomalounku se pak přiblížilo i jehňátko a holoubek a už se medvěda nebáli. Medvěd řekl: „Děti, oklepte mi trochu sněh s kožichu.“ A dívky přinesly koště a medvědovi kožich čistě ometly. A on se natáhl k ohni a docela spokojeně a přátelsky bručel. Za chvíli už se s ním dívky docela spřátelily a začaly nemotornému hostu vyvádět všelijaké kousky. Tahaly ho za srst, dávaly mu nožičky na hřbet a hezky mu jej valchovaly, nebo zase vzaly lískový proutek a švihaly ho, a smály se, když zabručel. Medvěd si to ochotně dal líbit, jenom když moc dováděly, zvolal: „Sněženo, Ruběno, nechte mě naživu!

*Když medvěda utrápíte,
ženicha si zahubíte!“*

Když byl čas ke spaní a obě dívky se ukládaly do postýlky, řekla matka medvědovi: „Můžeš tu spánembohem zůstat ležet u krbu, aspoň nebudeš mrznout v té zimě a v tom nečase venku.“ Když svítalo, dívky ho pustily ven a on se rozběhl sněhem do lesa. Od té doby přicházel medvěd každý večer ve stejnou hodinu, lehl si ke krbu a dovolil dětem, aby si s ním hrály, jak chtějí. A ony si na něho tak zvykly, že nezastrčily závoru, dokud černý kamarád nepřišel.

Když se přiblížilo jaro a venku se všechno zazelenalo, řekl medvěd jednoho rána Sněženi: „Teď musím pryč a celé léto se nesmím vrátit.“ — „Kam jdeš, milý medvěde?“ ptala se Sněžena. „Musím do lesa chránit své poklady před zlými trpaslíky. V zimě, když je zem na kost promrzlá, musí zůstat pod povrchem a nemohou se dostat nahoru, ale teď, když slunce zemi rozmrazilo a prohřálo, proniknou nad povrch, všechno prohledají a kradou. Co je jednou v jejich ruce a leží v jejich jeskyních, to se tak snadno na denní světlo už nedostane.“ Sněžena z toho loučení zesmutněla. Když mu otevřela dveře a medvěd se tlačil ven, zachytil se o skobu od závory a kousek kůže se mu vytrhl. Sněženi se zdálo, jako by zahlédla problesknout něco zlatého, ale nebyla si tím docela jista. Medvěd rychle utíkal pryč a brzy zmizel mezi stromy.

Po nějakém čase poslala vdova děvčátka do lesa sbírat chrástí. Tu našly v lese velký strom, který ležel povalený na zemi a na jehož kmeni něco poskakovalo mezi trávou. Nemohly z dálky rozeznat, co to vlastně je. Když přišly blíž, uviděly trpaslíka se starým, svrašťelým obličejem a s dlouhatánským sněhobílým vousem. Konec vousu byl zaklesnut do štěrbiny ve stromě a pidimužík poskakoval sem a tam jako pejsek na provaze a nevěděl, jak se vyprostit. Blýskl na děvčátka červenýma, planoucíma očima a křikl: „Co tu stojíte? Nemůžete sem jít a pomoci mi?“ — „Copak jsi dělal, mužičku?“ zeptala se ho Ruběna. „Hloupá, zvědavá huso,“ odsekl trpaslík. „Chtěl jsem si rozštípat ten strom, abych měl třísky do kuchyně. Na tlustých špalcích se ta troška jídla, kterou našinec potřebuje, hned spálí. Našinec toho nezhltná tolik jako vy lidé, my nejsme takoví neomalení nenasytové. Už jsem tam šťastně vrazil klín a všechno by bylo šlo dobře, ale to zpropadené dřevo je moc hladké a najednou zase vyklouzlo a strom se tak rychle sevřel, že jsem už nestačil vytáhnout svůj krásný bílý vous. A teď mi tam uvízl a já nemohu odtud. A ta hloupá jehňata se mi ještě smějí! Fuj, jste vy to ale protivy!“ Děvčátka se snažila ze všech sil, ale ne a ne ten vous vytáhnout, vězel příliš pevně. „Poběžím a přivedu lidi,“ řekla Ruběna. „Hlupačky potřeštěné!“ vztekal se trpaslík. „Kdopak by hned svolával lidi? Už vy dvě mi tu vadíte. Nic lepšího vás nenapadá?“ — „Nebud' tak netrpělivý,“ řekla Sněžena. „Však já už ti pomohu.“ Vyňala z kapsy nůžtičky a ustříhla mu konec vousu. Jakmile trpaslík ucítil, že je volný, popadl pytel, který ležel mezi kořeny stromu a byl plný zlata, vytáhl ho a zabručel si do vousů: „Banda neotesaná! Ustříhne mi kus mého skvostného vousu! Čert aby ti to oplatil!“ A s těmi slovy si přehodil pytel přes rameno a odešel, na děvčátka už ani nepohlédl.

Za nějakou chvíli si chtěly Sněžena a Ruběna nalovit k jídlu ryby. Když došly k potoku, spatřily něco jako velikou kobytku. Hopsalo to k vodě, jako by to tam chtělo skočit. Běžely k tomu a poznaly trpaslíka. „Kampak jdeš?“ řekla Ruběna. „Přece nechceš skočit do vody?“ — „Takový blázen nejsem!“ křikl trpaslík. „Copak nevidíte, že mě tam ta zatracená ryba chce vtáhnout?“ Pidimužík seděl u potoka a lovil na udici a vítr mu nešťastnou náhodou zapletl vousy do vlasu udice. Když mu potom zabrala velká ryba, slaboučké stvoření nemělo sílu ji vytáhnout na břeh. Ryba měla navrch a táhla trpaslíka k sobě. Chytil se sice všech stébel a sítin, ale to moc nepomáhalo. Chtěj nechtěj musel, kam se rybě zachtělo, a bylo nebezpečí, že ho zatáhne až do vody. Dívenky přišly v pravý čas, podržely ho a pokoušely se vyplést mu vousy z vlasu, ale nadarmo. Vlas i vousy byly do sebe pevně zapleteny. Nezbylo než vytáhnout zase nůžtičky a vousy odstříhnout. Kousek jich přitom upadl na zem. Když to trpaslík viděl, křikl na ně: „Co je to za způsoby, vy krůty hloupé, takhle našinci zhyzdit obličej? Nebylo dost na tom, že jste mi ustříhly konec vousů? Teď mi

ještě stříháte ten nejlepší kus! Teď už se před našimi lidmi ani nemohu ukázat. Přál bych vám, abyste musely utíkat a obě podrážky poztrácely!“ Pak popadl pytel perel, který ležel v rákosí, a bez jediného slůvka ho vlekl pryč a zmizel za kamenem.

Stalo se, že brzy nato poslala matka obě dívky do města, aby nakoupily nitě, jehly, šňůrky a stužky. Cesta vedla přes pastvinu, na které byly tu a tam roztroušené úlomky skály. Tu spatřily velikého ptáka, který nad nimi zvolna kroužil ve vzduchu a snášel se stále níže, až konečně dosedl blízko nich u skály. Hned nato uslyšely pronikavý, úzkostný výkřik. Běžely tam a s úlekem spatřily, že orel chytil jejich starého známého trpaslíka a chystá se ho odnést. Soucitná děvčátka pidimužička zadržela a tak dlouho se o něho s orlem prala, až musel svou kořist pustit. Jakmile se trpaslík vzpamatoval z prvního leknutí, zaječel svým skřípavým hlasem: „To jste se mnou nemohly líp zacházet? Tahaly jste mě za můj tenoučkový kabátek, že ho mám celý potrhaný a děravý, vy chásko jedna nemotorná, neomalená!“ Pak popadl pytel s drahokamy a proklouzl zase pod skálu do své jeskyňky. Dívky byly na jeho nevděk už zvyklé, a tak šly dál a vyřídily všechno, co ve městě měly obstarat. Na zpáteční cestě, když zase došly na pastvinu, překvapily trpaslíka, který si na pěkném měkkém místě vysypal pytel s drahokamy, protože myslel, že tak pozdě už nikdo tudy nepůjde. Večerní slunce prosvítalo třpytnými kameny a ony se leskly a zářily všemi barvami. Dívky se zastavily a obdivovaly tu krásu. „Co tu stojíte s pusou jako vrata!“ osopil se na ně trpaslík a jeho obličejík zrudl zlostí. Byl by ve svých nadávkách pokračoval, ale tu se ozvalo hlasité zabručení a z lesa vyběhl černý medvěd. Trpaslík polekaně vyskočil, ale už nestačil vběhnout do svého úkrytu, protože medvěd doběhl až k němu. Trpaslík ze strachu vykřikl: „Milý pane medvěde, ušetřte mě! Dám vám všechny svoje poklady, podívejte na ty krásné drahokamy tady! Darujte mi život! Copak byste měl z takového malinkého, nanicovatého tvorečka, jako jsem já? Ani byste mě na jazyku neucítil! Vezměte si tady ty dvě bezbožnice, to by bylo něco pro chuť, jsou křehoučké jako mladé křepelky! Na těch si smlsnete!“ Medvěd nedbal, co říká, dal zlému trpaslíkovi jedinou ránu tlapou a pidimužík se už nepohnul.

Dívky utíkaly pryč, ale medvěd za nimi volal: „Sněženo, Ruběno, nebojte se, počkejte, půjdu s vámi!“ Tu poznaly jeho hlas a zastavily se. A když k nim medvěd došel, náhle s něho spadla medvědí kůže a před nimi stál krásný mládenec, celý do zlata oblečený. „Jsem královský syn,“ řekl jim. „Ten zlý trpaslík, který mi ukradl všechny poklady, mě zaklel a musel jsem bloudit lesem jako divoký medvěd. Jen jeho smrt mne mohla vysvobodit. Teď dostal svou zaslouženou odměnu.“

Sněžena pak dostala toho královského syna za manžela a Ruběna zas jeho

bratra a podělily se o všechny poklady, které trpaslík zanesl do své jeskyně. Stará vdova ještě dlouhá léta šťastně žila se svými dětmi. Oba růžové keříky si vzala s sebou. Rostly pod jejím oknem a rok co rok rozkvétaly těmi nejkrásnějšími růžičkami, sněhobílými a rubínově červenými.

162. CHYTRÝ ČELEDÍN

Jak šťastný je hospodář a jak zdárně prospívá jeho dům, když má chytrého čeledína, který sice poslouchá jeho příkazy, ale neřídí se podle nich a dá raději na svou vlastní moudrost. Jednoho takového chytrého Honzu poslal jednou jeho hospodář hledat ztracenou krávu. Honza se dlouho nevracel a hospodář si říkal: „Je to ale věrný čeledín, žádná námaha mu není ve službě na obtíž.“ Když se ale Honza stále a stále nevracel, dostal hospodář strach, jestli se mu něco nepříhodilo. I vypravil se za ním, aby se po něm poohlédl. Dalo to hledání, ale konečně zahlédl Honzu, jak běhá daleko v poli sem a tam. Když ho dostihl, ptal se ho: „Tak co, milý Honzo, našel jsi krávu, pro kterou jsem tě poslal?“ — „Ne, hospodáři,“ řekl Honza. „Krávu jsem nenašel, ale taky jsem ji nehledal.“ — „A co jsi hledal, Honzo?“ — „Něco lepšího, a to jsem taky opravdu našel.“ — „A co to je, Honzo?“ — „Tři křepelky,“ odpověděl čeledín. „A kde jsou?“ ptal se hospodář. „Jednu vidím, jednu slyším a třetí honím,“ odpověděl chytrý čeledín.

Vezměte si z něho příklad, nedbejte na své pány hospodáře a na jejich příkazy. Dělejte radši, co se vám zlíbí a k čemu zrovna máte chuť. Pak budete jednat právě tak moudře jako chytrý Honza.

163. SKLENĚNÁ RAKEV

Ať nikdo netvrdí, že chudý krejčí to nemůže dotáhnout daleko a nemůže se dopracovat vysokých poct. K tomu nepotřebuje nic víc než pořádnou dávku šikovnosti a hlavně pořádné štěstí. Jeden takový způsobilý a šikovný krejčovský tovaryš šel jednou vandrem a přišel až do hlubokého lesa. A protože neznal cestu, zbloudil v něm. Nastala noc a milému krejčovskému nezbylo, než aby si v té děsivé samotě našel někde útulek. Byl by mohl samozřejmě docela měkce spočinout na mechových poduškách, ale měl takový strach z divé zvěře, že se nakonec rozhodl přenocovat na stromě. Našel si vysoký dub, vyšplhal se až do samého vrcholku a děkoval pánbíčkoví, že má s sebou svou žehličku. Jinak by ho byl odnesl vítr, který cloumal korunami stromů.

Když tak strávil už několik hodin ve tmě, celý roztřesený a ustrašený, uviděl najednou, že v nevelké vzdálenosti od něho probleskuje světlo. Pomyslel si, že tam jistě bude nějaké lidské obydlí, kde by mu bylo líp než na větvích stromu, slezl opatrně dolů a vydal se za světlem. Dovedlo ho k malému domku, spletenému z rákosí a sítin. Kurážně zaklepal, dveře se otevřely a v pruhu světla spatřil starého popelavého mužička, oblečeného do šatů ušitých z pestrobarevných klůcků. „Kdopak jste a co chcete?“ zeptal se mužiček skřehotavým hlasem. „Jsem chudý krejčí,“ odpověděl mu. „Noc mě zastihla v téhle pustině a chci vás slušně požádat, abyste mě nechal do rána ve své chaloupce.“ — „Jdi si po svých,“ řekl mu starý nabubřeně, „s vandráky nechci mít nic společného. Hledej si úkryt jinde.“ Dořekl a už už chtěl zase vklouznout do domku. Ale krejčík ho chytil za šos kabátku a tak dojmavě žadonil, že stařík, který zdaleka nebyl tak zlý, jak se dělal, se konečně obměkčil a vzal ho k sobě do chaloupky. Tam mu dal najíst a potom mu hezky ustlal v koutě.

Unavený krejčík vůbec nepotřeboval, aby ho někdo ukolébával. Okamžitě usnul a klidně spal až do rána. A ještě by ho ani nenapadlo vstávat, kdyby ho byl nevylekal hlasitý lomoz. Podivný křik a řev pronikal zvenčí tenkými stěnami domku. Krejčík, který si najednou dodal plno nečekané odvahy, se horempádem oblékl a vyběhl ven. Tu spatřil kousek od domku velkého černého býka a krásného jelena, jak spolu urputně zápasí. Útočili na sebe s takovou zuřivostí, že se jejich dupotem otřásala země a vzduch se chvěl ozvěnou jejich řevu. Dlouho nebylo jasné, kdo z obou zvítězí. Konečně vrazil jelen svému soku parohy do těla a býk klesl s hrozným řevem k zemi. Jelen ho pak několika údery dobil.

Krejčík stál jako přimražený a s údivem přihlížel jejich boji. A než se vzpamatoval, přiskočil jelen několika skoky k němu, nabral ho na mohutné

parohy jako na vidle. Krejčík ani neměl čas o něčem uvažovat a už uháněli cestou necestou do kopce s kopce, přes luka a lesy. Oběma rukama se pevně držel konce parohů a odevzdal se svému osudu. Zdálo se mu, jako by přímo letěli. Konečně se jelen zastavil před skalní stěnou a jemně krejčíka složil na zem. Krejčík byl víc mrtvý než živý a trvalo mu hezkou chvíli, než se vzpamatoval. Jelen zůstal stát vedle něho. A když krejčík trochu pookřál, vrazil jelen svými parohy tak prudce do dveří ve skalní stěně, že se rozlétly. Zevnitř vyšlehly plamenné jazyky a za nimi tolik kouře, že krejčík ztratil jelena z očí. Nevěděl, co počít a kam se vrátit, aby se z té pustopusté končiny zase dostal mezi lidi. Jak tam tak nerozhodně stál, ozval se zevnitř skály hlas, který ho zval: „Jen se neboj a vejdi dovnitř, nic zlého se ti tu nestane.“ Zaváhal trochu, ale jako puze tajemnou mocí uposlechl a vešel železnými dveřmi do velikého, rozlehlého sálu, jehož strop, stěny a podlaha byly ze samých hladce vyleštěných kamenných kostek. Do každé z nich bylo vysekáno jemu neznámé znamení. S obdivem si to všechno prohlédl a už se chtěl obrátit k odchodu, když tu zaslechl znovu onen hlas, který mu říkal: „Stoupi si na kámen, který leží uprostřed sálu. Čeká tě veliké štěstí.“

Měl už tolik odvahy, že příkazu uposlechl. Kámen začal pod jeho nohama povolovat a klesal s ním zvolna do hlubiny. Když se zastavil, rozhlédl se krejčík a viděl, že je v sále podobně rozlehlém, jako byl předchozí. Tady však bylo víc věcí k pozorování a k obdivování. Ve stěnách byly výklenky, v nich stály sudy z průhledného skla, naplněné buď barevným lihem, nebo namodralým kouřem. Na podlaze sálu stály proti sobě dvě skleněné skříně, které ihned upoutaly jeho zvědavost. Přistoupil k jedné a spatřil uvnitř krásnou budovu, podobající se zámku, obklopenou hospodářskými staveními, stájemi, stodolami a podobnými zařízeními. Všechno bylo malé, ale bylo to pečlivě a jemně vypracováno. Jako by to vyřezala něčí dovedná ruka s největší přesností.

Byl by od té zvláštní podívané sotva tak brzy odtrhl zrak, kdyby se byl znovu nezval onen hlas. Vyzval ho, aby se obrátil a prohlédl si i protější skřín. Jaký byl jeho údiv, když tam spatřil dívku nesmírné krásy. Ležela, jako by spala, dlouhé plavé vlasy ji zahalovaly jako drahocenný plášť. Oči měla pevně zavřené, ale zabarvení pleti ve tváři a páska, která se nadzvedávala a klesala při dýchání, neomylně dokazovaly, že žije. Krejčík pozoroval krásku s tlukoucím srdcem. Ta náhle otevřela oči, a jak ho spatřila, radostně se ulekla: „Spravedlivé nebe,“ vykřikla, „moje vysvobození se blíží! Rychle, rychle, pomoz mi z mého vězení! Když odšoupeš závoru na té skleněné rakvi, jsem vysvobozena!“ Krejčík bez váhání poslechl. Kráska ihned nadzvedla skleněné víko, vystoupila z rakve a spěchala do kouta sálu, kde se zahalila do širokého pláště. Pak usedla na jeden z kamenů, přivolala mladého tovaryše k sobě, vlídně ho políbila na ústa a řekla

mu: „Můj tak dlouho vytoužený osvoboditeli! Samo dobrotivé nebe mě s tebou svedlo a dalo mému utrpení konečný cíl. V ten den, kdy mé trápení skončí, začne tvoje štěstí. Jsi můj nebem prisouzený manžel. Budu tě milovat a všech pozemských statků budeš mít vždycky víc než dostatek. Prožiješ život v ničím nekalené radosti. Posad' se ke mně a poslouvej, budu ti vyprávět o tom, co mě potkalo.

Jsem dcera bohatého hraběte. Rodiče mi zemřeli, když jsem byla ještě mladičká, a v poslední vůli mě dali pod ochranu mého staršího bratra, u kterého jsem byla vychována. Měli jsme se s bratrem tolik rádi a tak jsme si rozuměli v myšlenkách i v cítění, až jsme se oba rozhodli, že si nikdy nikoho nevezmeme a že zůstaneme až do konce života spolu. V našem domě nebylo o společnost nikdy nouze. Často nás navštěvovali sousedé a přátelé a my jsme byli ke všem co nejpohostinnější. Tak se také jednoho večera stalo, že do našeho zámku přijel cizinec a pod záminkou, že by už nedojel do nejbližší vsi, nás požádal o nocleh. Vyhověli jsme vlídně a zdvořile jeho prosbě a cizinec nás po celou večeri bavil vyprávěním nejrůznějších příběhů. Můj bratr si ho tak oblíbil, že ho požádal, aby u nás zůstal několik dnů. Cizinec po krátkém vzpěčování svolil. Bylo už pozdě v noci, když jsme vstali od stolu. Cizinec dostal svůj pokoj a já jsem byla tak unavena, že jsem spěchala na lože, aby si mé údy co nejdříve odpočinuly v měkkém peří. Sotva jsem si chvíli zdřímla, probudily mne zvuky tiché, příjemné hudby. Protože jsem si nedovedla vysvětlit, odkud přicházejí, chtěla jsem zavolat na svou komornou, která spala ve vedlejším pokoji. Jak jsem však byla udivena, když jsem náhle zjistila, že nemohu vydat z hrdla ani hlásku. Jako by mě na prsou tlačila můra, nějaká neznámá síla mi vzala hlas. A tu jsem spatřila, jak do mého pokoje, pevně zamčeného dvojitými dveřmi, vchází onen cizinec. Blížil se ke mně a řekl mi, že to on pomocí čar a kouzel, které má v moci, dal zaznít té příjemné hudbě, aby mě probudil. A že sám teď prochází všemi zámky, aby mi nabídl své srdce a svou ruku. Jeho kouzla se mi tak zprotivila, že jsem ho neuznala za hodna odpovědi. Dlouho tam nehybně stál, pravděpodobně chtěl vyčkat mé příznivé odpovědi. Když jsem však stále mlčela, rozhněval se a řekl mi, že se pomstí a že najde způsob, jak ztrestat mou pýchu. Potom odešel. Po celou noc jsem byla nanejvýš zneklidněna a teprve k ránu jsem na chvíli usnula. Když jsem se probudila, spěchala jsem k svému bratrovi, abych mu vyprávěla, co se všechno v noci přihodilo. Nenašla jsem ho však v jeho pokoji a jeho sluha mi řekl, že už za svítání odjel s cizincem na lov.

Hned jsem tušila něco zlého. Rychle jsem se oblékla, poručila osedlat svého klusáka a co nejrychleji jsem vyjela k lesu, provázena jedním sluhou. Kůň, na němž sluha jel, se zřítíl a zlomil si nohu. Sluha mne nemohl dál doprovázet. Nechtěla jsem se zdržet a jela jsem sama dál. A za několik minut jsem již uviděla

cizince. Přicházel ke mně a vedl na provaze krásného jelena. Ptala jsem se ho, kde nechal mého bratra a jak přišel k tomu jelenovi, z jehož velikých očí se řinuly slzy. Místo odpovědi se hlasitě rozesmál. To mne tak rozhněvalo, že jsem vytáhla bambitku a vystřelila na něho. Kulka se však od hrudi té nestvůry odrazila a prolétla hlavou mého koně. Klesla jsem k zemi. Tu cizinec zamumlal nějaká slova, která mi vzala vědomí.

Když jsem přišla zase k sobě, byla jsem už v téhle podzemní hrobce ve skleněné rakvi. Černokněžník se objevil ještě jednou. Řekl mi, že proměnil mého bratra v jelena, můj zámek se vším příslušenstvím zmenšil a uzavřel do druhé skleněné skříně a mé sloužící, proměněné v kouř, uvěznil do skleněných lahví. Chci-li se ještě podrobit jeho přání, hravě může prý všechno zase vrátit do původní podoby. Stačí, aby otevřel nádoby, a všechno zase dostane svou bývalou tvář. Neodpověděla jsem o nic víc než poprvé. Zmizel a nechal mě ležet v mém vězení. Upadla jsem do hlubokého spánku. Před mýma očima v duchu probíhaly nesčetné obrazy. A jeden z nich byl utěšující. Viděla jsem, jak přichází mladý muž, aby mne vysvobodil. A dnes, když jsem otevřela oči, jsem spatřila tebe, a vím, že můj sen se vyplnil. Pomož mi dokonat to, co se odehrálo dál v mé vidině. Jako první musíme vyzvednout skleněnou skřín, ve které je uzavřen můj zámek, tady na ten široký kámen.“

Sotva to udělali, kámen se s nimi oběma i se skříní vznesl do výše, prošel otvorem ve stropě do hořejšího sálu, odkud pak snadno mohli vyjít ven. Tam otevřela dívka víko. A stal se div divoucí — zámek, domy i hospodářská stavení se zvětšovaly a za chvíli dorostly své přirozené velikosti. Pak se oba vrátili do podzemní jeskyně a dopravili nahoru na kameni všechny láhve naplněné kouřem. Sotva dívka láhve otevřela, modrý kouř unikl ven a proměnil se v živé lidi, mezi nimiž poznávala tváře svých sloužících. A když její bratr, který v býkovi zabil čaroděje, vyšel z lesa ve své lidské podobě, nechybělo její radosti už docela nic. A jak slíbila, podala dívka ještě téhož dne šťastnému krejčovskému tovaryši ruku u oltáře.

164. LÍNÝ JANEK

Janek byl lenoch. A třebaš neměl nic jiného na práci než vyhnat každý den svou kozu na pastvu, ještě pokaždé vzdychal, když se večer vracel domů z té celodenní práce. „Je to namouduši pořádné břemeno,“ říkal si, „a namáhavá věc, vodit takovou kozu rok co rok až do pozdního podzimu na pastvu. Kdyby si člověk alespoň u toho mohl lehnout a schrupnout si! Ale to ne, musíš mít oči jako ostrůž, aby koza nepoškodila mladé stromky nebo nevlezla křovím do zahrady nebo snad docela neutekla! Copak tohle je nějaký klid? Jak se má potom člověk těšit ze života!“ Sedl si a dumal a dumal, jak by to přetěžké břemeno ze svých beder shodil. Dlouho dumal nadarmo, ale najednou jako by mu šupiny spadly z očí. „Už vím, co udělám!“ vykřikl. „Ožením se s tlustou Terkou, ta má taky kozu a může vodit tu mou s ní na pastvu. A bude po trápení.“

Janek se zvedl, rozkýval své unavené údy a vydal se naproti přes silnici — dál to totiž nebylo — co bydleli rodiče tlusté Terky. A tam požádal o ruku jejich pracovitě a ctnostně dcery. Terčini rodiče se dvakrát nerozmýšleli: „Vrána vráně oči nevyklove,“ řekli si a svolili. Tak se tlustá Terka stala Jankovou ženou a vodila na pastvu obě kozy. Jankovi nastaly zlaté časy, už se nepotřeboval zotavovat z ničeho jiného než z vlastní lenosti. Jen tu a tam šel na pastvu s Terkou a říkal si: „To jenom proto, aby mi byl klid potom vzácnější. Když ho člověk má stále, neumí ho pomalu správně vychutnat.“

Ale tlustá Terka si s ním v lenosti nezahladala. „Milý Janku,“ řekla mu jednoho dne. „Nač si mám zbytečně ztrpčovat život a prožít nejkrásnější dobu mládí v samých starostech? Nebylo by to lepší, kdybychom dali obě kozy, které člověka denně ráno svým mečením vyrušují z nejlíbějšího spánku, našemu susedovi a ten kdyby nám za ně dal úl? Úl bychom postavili na slunné místo za domkem a víc bychom se o něj nemuseli starat. Včely člověk nemusí hlídat, nemusí je hnát denně do pole. Vylítávají, samy najdou cestu domů a sbírají med, a my bychom při tom nemuseli hnout ani prstem.“ — „Promluvila jsi jako rozvážlivá ženuška,“ řekl Janek, „nebudeme váhat ani chvíli a splníme tvůj návrh. Med ostatně chutná a vyživuje lépe než kozí mléko a dá se déle uschovat.“

Soused jim dal ochotně za obě kozy jeden včelí úl. Včely vylétávaly a přilétávaly neúnavně od samého rána až do pozdního večera a naplnily plásky nejkrásnějším medem, takže na podzim ho Janek vytočil plný džbán.

Postavili s Terkou džbán na poličku, která byla připevněna nahoře na stěně jejich ložnice. A protože se báli, že by jim ho mohl někdo ukrást nebo že by se do něho mohly pustit myši, přinesla si Terka silný prut a položila si ho vedle

postele, aby mohla na džbán dosáhnout a nemusela zbytečně vstávat a aby tak od něho nezvané hosty zahrála.

Líný Janek nerad vstával před polednem. „Kdo časně vstává,“ říkával, „své blaho promrhává.“ Jednou ráno, když se za bílého dne ještě povaloval v peří a odpočíval si po dlouhém spánku, řekl své ženě: „Ženské rády mlsoty a ty ujídáš z medu. Brzy bys ho sama snědla, bude jistě líp, když ho vyměníme za husu s housátkem.“ — „Ale ne dřív, dokud nebudeme mít dítě, které by ji ohlíдалo,“ řekla na to Terka. „Copak bys chtěl, abych se sama trmácela s mladými housaty a tak zbytečně plýtvala svými silami?“ — „Myslíš, že chlapec by ohlídal husy? Dneska děti už neposlouchají. Ty si dělají, co se jim zlíbí, protože si myslí, že jsou chytřejší než rodiče — zrovna jako ten pacholek, co měl hlídat krávu a místo toho honil tři křepelky.“ — „Však bych mu zahrála,“ odpověděla Terka, „kdyby neudělal, co mu poručím. Vzala bych hůl a nasázela bych mu jich nepočítaných! Vidiš, Janku,“ vykřikla. A jak už byla v ráži, popadla prut, kterým chtěla od medu odhánět myši. „Jen se podívej, takhle bych mu nabančila!“ Rozmáchla se, ale co čert nechtěl — trefila zrovna džbán s medem, který stál nad postelí. Džbán spadl na zeď, rozbil se na střepy. A zlat'oučkový med stékal na zem. „Tady máš husu s housátkem,“ řekl Janek. „Už leží na zemi a nikdo je nemusí hlídat. Ale bylo to velikánské štěstí, že mi ten džbán nespádl na hlavu. A tak můžeme být přece jen se svým osudem docela spokojeni.“ Všiml si, že v jednom střepu ještě zbylo trochu medu. Podal si ho a řekl spokojeně: „Na tom zbytečku si, ženuško, ještě pěkně pochutnáme. A pak si po tom přežitém leknutí trochu odpočineme. Copak nám udělá, když vstaneme trochu později než jindy? Den je tak jako tak dlouhý.“ — „To se ví,“ odpověděla Terka, „však člověk vždycky přijde všude včas. Víš to o tom šnekovi? Toho jednou pozvali na svatbu a tak šel. A došel tam zrovna, když chystali křtiny. Před domem se překulil přes plot a řekl: ‚Spěch se nikdy nevyplácí!‘“

165. PTÁK NOH

Tak vám byl jednou jeden král, ale kdy ten král panoval a jak se jmenoval, to už nevím. A ten král neměl žádného syna, měl jenom jednu jedinkou dceru a ta byla v jednom kuse stonavá a vůbec žádný doktor ji nedovedl uzdravit. A tomu králi prorokovali, že ta dcera se mu uzdraví jablkem, které sní. A tak dal rozhlásit po celé své zemi, že kdo jeho dceři přinese takové jablko, aby se po něm uzdravila, ten že ji dostane za ženu a stane se potom králem. Tohle uslyšel taky jeden sedlák, který v té zemi žil a měl tři syny. A povídá tomu nejstaršímu: „Jdi tamhle na zahradu, naber si plný košík těch pěkných jablek s červenýma tvářičkama a zanes je na zámecký dvůr. Možná že se po nich královská dcera uzdraví a ty si ji pak budeš moct vzít za ženu a staneš se tak králem.“ Mládenec poslechl, všechno tak udělal a vypravil se na cestu. A když tak pěknou dobu šel, tu ho potká maličký šedivý mužíček a ptá se ho, co že v tom koši má. A ten Ulrich, tak se totiž ten mládenec jmenoval, mu povídá: „Žabí stehýnka.“ A mužíček na to povídá: „Tak ať tam jsou a zůstanou,“ a šel zase svou cestou. Konečně došel ten Ulrich až na zámek a dal se ohlásit a že přináší jablka, po kterých se královská dcera uzdraví, když je sní. Král se nad tím velmi zaradoval a dal přivést toho Ulricha k sobě, ale běda! Jakmile košík odkryl, tak v něm byla místo jablek samá žabí stehýnka a škubala sebou. Král se na něho rozzlobil a dal ho vyhnat z domu. Když se Ulrich vrátil domů, vyprávěl otci, jak se mu vedlo. A tak poslal otec svého prostředního syna, který se jmenoval Samuel, ale tomu se vedlo zrovna tak jako tomu Ulrichovi. Toho zkrátka taky potkal ten maličký šedivý mužíček a taky se ho ptal, co že v tom koši má, a Samuel mu povídá: „Prasečí štětiny.“ A mužíček na to zase: „Tak ať tam jsou a zůstanou.“ A když pak přišel k tomu královskému zámku a řekl, že má jablka, po kterých se královská dcera uzdraví, když je sní, tak ho ani nechtěli pustit dovnitř a řekli mu, že už tam před ním jeden byl a že si z nich udělal blázny. Ale Samuel stále tvrdil, že má opravdu ta jablka a jen aby ho pustili dovnitř. Konečně mu to tedy uvěřili a zavedli ho ke králi. Ale když pak ten košík odkryl, tak tam byly samé prasečí štětiny. Tu se král rozzlobil ještě víc a nechal milého Samuela vypráskat z domu bičem. Když pak byl zase doma, vypravoval, jak se vedlo jemu. A tu šel ten nejmladší syn, kterému jinak neřekli než hloupý Janek, a ptal se otce, jestli by mohl také on jít s těmi jablky. „To víš,“ povídá otec, „ty jsi na tohle zrovna ten pravý. Když ani chytří nic nepořídili, copak bys chtěl pořádit ty!“ Ale mládenec se nedal odbýt: „Dobrá, tatínku, ale já bych taky rád šel.“ — „Ale jdi, ty jeden hlupáku, to musíš počkat, až pobereš trochu filipa!“ povídá mu otec a obrátil se k

němu zády. Ale Janek ho chytil za kabát: „Ale já chci, táto, já taky chci jít!“ — „No pro mě za mě, tak jen si jdi, však ty se zase vrátíš,“ odpověděl mu zlostně otec. Mládence to ale tak potěšilo, že začal skákat radostí. „No, ještě mi tu hopsej jako blázen, ty jsi den ode dne hloupější,“ huboval ho zase otec. Ale Janek si z toho nic nedělal a nedal se ve své radosti rušit. A protože už se blížil večer, tak si řekl, že počká až do druhého rána, protože toho dne by už na ten zámecký dvůr nedošel. V noci na posteli nezamhouřil ani oka, a když pak přece jen na chvilku zdříml, zdálo se mu o samých krásných pannách, o zámcích, o zlatu a stříbru a o všemožných takových věcech. Na druhý den ráno se vypravil na cestu a hned nato ho potkal zase ten maličký droboučkový mužíček v šedivých šatičkách a ptá se ho, co že má v tom koši. Janek mu odpoví, že tam má jablka, po kterých se královská dcera uzdraví, když je sní. „Dobrá,“ povídá mužíček, „tak ať tam jsou a zůstanou.“ Ale na zámeckém dvoře nechtěli Janka za nic na světě pustit dovnitř a řekli mu, že tam už byli dva a povídali, že nesou jablka, a ten jeden že měl žabí stehýnka a ten druhý prasečí štětiny. Ale Janek stále a stále tvrdil, že docela jistě nemá žádná žabí stehýnka, ale ta nejkrásnější jablka, jaká v té královské říši rostou. A když to stále tak tvrdil, pomyslí si strážný u brány, že nemůže lhát, a pustil ho dovnitř a měl taky pravdu, protože když Janek odkryl před králem svůj košík, byla v něm opravdu zlatorudá jablíčka. Král se zaradoval a přikázal, aby je hned odnesli jeho dceři, a potom se strachem čekal, až mu přijdou vyřídit, jaký účinek ta jablka měla. A netrvalo dlouho a už mu někdo přicházel podat zprávu. Ale co myslíte, kdo že to byl? Sama královská dcera to byla! Jakmile jedno z těch jablek snědla, už vyskočila zdráva z postele. Jakou měl z toho ten král radost, to se ani vypsát nedá. Ale ta královská dcera teď nechtěla Janka za muže a řekla, že jí musí nejdříve udělat loď, která by plula na suché zemi líp než po vodě. Janek s tou podmínkou souhlasil, šel domů a vypravoval, jak se vedlo jemu. A tu poslal otec toho Ulricha do lesa na dříví, aby mohl udělat pořádnou loď. Ulrich pilně pracoval a hvízdal si. A v poledne, když stálo slunce nejvýš, přišel zase ten maličký šedivý mužíček a ptá se, co že to tam dělá. Ten Ulrich mu odpoví: „Dělám si ze dřeva nářadí.“ A šedivý mužíček odpověděl: „Tak ať to je a zůstane.“ Večer si Ulrich myslel, že už má loď hotovou, ale jakmile si do ní chtěl sednout, tak se proměnila v samé nářadí. Na druhý den šel do lesa Samuel, ale jemu se vedlo zrovna tak jako Ulrichovi. A třetí den šel hloupý Janek. Činil se tak pilně, že se jeho mohutné rány po celém lese rozléhaly, a k tomu si zpíval a pískal veselé písničky. Tu přišel v poledne zase ten maličký mužíček, zrovna když bylo největší horko, a ptá se ho, co že tam dělá. „Dělám loď, která by plula po suché zemi líp než po vodě,“ povídá Janek, a že až tu loď dodělá, tak dostane královskou dceru za ženu. „Dobrá,“ povídá mužíček, „tak ať to ta loď je a zůstane.“ K večeru, když slunce zapadalo,

byl Janek se svou lodí hotov. Vzal náradí a uháněl ke královskému paláci. A jeho loď plula tak rychle jako vítr. Král ji už z dálky uviděl, ale zase ještě nechtěl Jankovi tu dceru dát za ženu a řekl mu, že musí nejdřív ohlídat sto zajíců od samého rána až do pozdního večera, a jestli mu jediný uteče, tak že tu dceru nedostane. Janek s tím souhlasil, a hned na druhý den se vydal se svým stádem na pastvu a dával dobrý pozor, aby mu žádný ze zajíců neutekl. Tak uteklo několik hodin, a tu přiběhla služka ze zámku a povídá Jankovi, aby jí rychle dal jednoho zajíce, že přišla návštěva. Ale Janek dobře poznal, co to všechno má znamenat, a tak jí řekl, že jí žádného nedá, že král může svou návštěvu pohostit zaječí pečínkou zítra. Ale služka mu nechtěla uvěřit a začala ho nakonec ještě jednou přemlouvat. Tu řekl Janek, že když přijde sama královská dcera, té že zajíce dá. Služka to vyřídila v zámku a královská dcera přišla. Mezitím ale zase přišel k Jankovi ten maličký mužiček a zase se ho ptal, co že tam dělá. Ach, musí tam hlídat sto zajíců, a když mu žádný neuteče, tak že si bude smět vzít královskou dceru a stane se králem. „Dobrá,“ řekl mužiček. „Tadyhle máš píšťalku, a kdyby ti nějaký utekl, tak jen zapískej a on se zase hned vrátí.“ Když královská dcera přišla, dal jí Janek jednoho zajíce do zástěrky. Ale sotva byla od něho asi na sto kroků, tak zapískal, a tu jí ten zajíc z té zástěrky vyskočil a hupky hupky rovnou zase ke stádu. A když pak už byl večer, zapískal pasáček zajíců ještě jednou, požíval se dobře, jestli je má všechny, a hnal je do zámku. Král se tomu divil, jak to že Janek dokáže uhlídat sto zajíců, aby se mu žádný nikam nezaběhl, ale svou dceru mu stále ještě nechtěl dát a řekl, že prý mu Janek musí ještě přinést pero z ocasu ptáka Noha. Janek se hned vydal na cestu a šel a šel stále kupředu. K večeru přišel k jednomu zámku a ptal se, jestli ho tam nechají přes noc, protože tam zrovna tehdy nebyla žádná hospoda. Král z toho zámku ho tam s radostí nechal a ptal se ho, kam že má namířeno. Janek mu odpověděl: „K ptáku Nohovi.“ — „K ptáku Nohovi?“ povídá král. „Vždycky jsem slýchal, že ten ví všechno, a já jsem ztratil klíček k jedné železné skřínce. Buďte tak moc hodný a zeptejte se ho, kde ten klíček je.“ — „Ale ano,“ odpověděl Janek, „to já rád udělám.“ Na druhý den ráno šel zase dál a cestou přišel zas k jinému zámku, ve kterém zase zůstal přes noc. Když tam lidé uslyšeli, že jde k ptáku Nohovi, vyprávěli mu, že v zámku mají nemocnou dceru a že už vyzkoušeli kdejaké léky, ale nic že ji nedokáže uzdravit. A aby prý byl tak moc hodný a zeptal se ptáka Noha, co by tu dceru mohlo zase uzdravit. Janek slíbil, že to rád udělá, a šel zas dál. Tu přišel k jedné vodě a u té vody byl místo přívozu takový veliký, velikánský muž, který musel všechny lidi přenášet. Ten muž se Janka ptal, kam že má namířeno. „K ptáku Nohovi,“ odpověděl Janek. „Tak až k němu přijdeš, zeptej se ho, proč tu musím všechny lidi přenášet přes vodu.“ — „Ale ano,“ povídá Janek, „to já rád udělám.“ A tak ho ten muž vzal na ramena a přenesl ho.

Konečně přišel Janek k domu toho ptáka Noha, ale tam seděla doma jenom žena a pták Noh sám tam nebyl. Žena se ho ptala, co že si přeje. A tu jí Janek všechno vyprávěl, že má ukrást ptáku Nohovi jedno pero z ocasu a že se na tom jednom zámku ztratil klíček k železné skřínce a on že se má ptáka Noha zeptat, kde ten klíček je; a že na jednom jiném zámku je nemocná královská dcera a on že by rád věděl, co tu dceru může uzdravit; a pak že byl tam u té vody, u které stojí ten muž, a ten že musí přenášet lidi a že by taky rád věděl, proč musí ty lidi stále přenášet. Tu mu žena řekla: „Podívej se, milý mládenče, s ptákem Nohem ale nemůže žádný člověk mluvit, ten každého roztrhá. Ale jestli chceš, schovej se pod jeho postel a v noci, až bude hodně tvrdě spát, tak natáhni ruku a jedno pero mu z ocasu vytrhni. A na ty ostatní věci, které on jistě ví, se ho vyptám sama.“ Janek byl s tím spokojen a vlezl si pod postel ptáka Noha. K večeru se pták Noh vrátil domů, a jakmile jen vešel do světnice, už povídá: „Ženo, čichám tady člověčinu.“ — „Ano,“ povídá žena, „byl tady jeden člověk, ale už je zase pryč.“ A na to už pták Noh nic neříkal. Uprostřed noci, když pták Noh pořádně chrápal, natáhl se Janek zpod postele a vytrhl mu z ocasu jedno pero. Pták Noh se v tom okamžiku probudil a řekl: „Ženo, čichám tady člověčinu. A zdá se mi, že mě zrovna teď někdo zatahal za ocas.“ Tu řekla žena: „To se ti asi jenom něco zdálo, a já už jsem ti přece řekla, že tady jeden člověk byl, ale že už je zase pryč. Ten mi vyprávěl všechno možné. Že prý v jednom zámku ztratili klíček od železné skříňky a že ho nikde nemohou najít.“ — „Jsou to ale bláhová,“ povídá pták Noh. „Ten klíček leží v dřevěném domku za bránou pod hromadou dříví.“ — „A pak mi ještě povídal, že v jednom jiném zámku je nemocná královská dcera a že vůbec nikdo neví, čím by ji mohli zase uzdravit.“ — „Jsou to ale bláhovci,“ povídá zase pták Noh. „Pod sklepními schody si udělala ropucha hnízdo z jejích vlasů, a jakmile ta dcera ty vlasy zase bude mít, bude zdravá.“ — „A pak taky ještě povídal, že na jednom místě je voda a u té vody že je muž a ten že musí všechny lidi přes tu vodu přenášet.“ — „Ach ten bláhovec,“ povídá zase pták Noh. „Kdyby jednou někoho postavil uprostřed té vody, tak už by nikoho přenášet nemusel.“ Brzy ráno pták Noh zase vstal a odešel. A tu mohl Janek vylézt ven zpod postele a měl i jedno krásné pero. A také dobře slyšel všechno, co pták Noh říkal o tom klíčku, o té královské dceři a o tom mužovi. Žena ptáka Noha mu pak ještě jednou všechno vyprávěla, aby na nic nezapomněl, a pak se Janek dal zase na cestu domů. Nejdřív přišel k tomu muži u té vody a ten se ho hned ptal, co že pták Noh řekl. A tu Janek povídá, aby ho nejdříve hezky přenesl, potom že mu to poví. A tak ho ten muž přenesl. A když byli na druhé straně, tak mu Janek řekl, že má jednou někoho postavit uprostřed té vody a pak že už nebude muset nikoho přenášet. Muž se z toho moc a moc radoval a povídá Jankovi, že by ho místo poděkování ještě jednou přenesl sem a tam. Ale Janek že

nechce, že mu tu námahu ušetří, že už má, co chtěl, a šel zas dál. A pak přišel k tomu zámku, kde byla ta nemocná dcera, vzal ji na ramena, protože nemohla sama chodit, sestoupil s ní po těch sklepních schodech a pod posledním stupněm vyndal to ropuší hnízdo a dal ho královské dceři do ruky. Ta mu v té chvíli seskočila s ramenou, vyběhla před ním do schodů a docela se uzdravila. Otec a matka se z toho moc a moc radovali a obdarovali Janka zlatem a stříbrem, a dali by mu bývali ještě všechno, co by byl jenom chtěl. A když pak přišel Janek do toho druhého zámku, šel rovnou do toho dřevěného domku za bránou, tam pod hromadou dříví opravdu našel ten klíček a přinesl ho tomu králi. Ten se také zaradoval a dal Jankovi za odměnu taky spoustu zlata, že ho byla plná bedna, a ještě k tomu všechno možné, i krávy, ovce a kozy. A když se pak Janek vrátil ke králi se všemi těmi dary, s penězi a zlatem a stříbrem a s kravami, ovci a kozami, tak se ho král hned ptal, odkud že tohle všechno má. Janek mu řekl, že pták Noh dá každému, o čem ho jen kdo požádá. A tu si král pomyslel, že by to sám také mohl potřebovat, a vydal se také na cestu k ptáku Nohovi. Ale když pak došel k té vodě, tak byl zkrátka první, kdo tam po Jankovi přišel, a ten muž ho uprostřed té vody postavil a šel pryč, a tak se ten král utopil. Janek si vzal jeho dceru za ženu a stal se potom králem.

166. SILNÝ HONZA

Žil jednou jeden muž a jedna žena, ti měli jen jedno jedinké dítě a bydleli v odlehlém údolí docela sami. Jednou šla žena na dříví, sbírat jedlové klestí. Malého Honzíka, kterému tehdy byly teprve dva roky, vzala s sebou. Bylo to zrovna na jaře a chlapec se radoval z pestrých kvítků, a tak šli stále hloub a hlouběji do lesa. Náhle vyskočili z křoví dva loupežníci. Chytili matku a dítě a zavedli je hluboko do černého lesa, kam celá léta ani človíček nepřišel. Ubohá žena loupežníky naléhavě prosila, aby ji s dítětem pustili, ale loupežníci měli srdce z kamene. Nic nedali na její prosby a žadonění a násilím ji nutili, aby šla dál. Tak se asi dvě hodiny prodírali trnám a hlozím, až konečně přišli ke skále. Ve skále byla vrata, loupežníci na ně zabušili a vrata se ihned otevřela. Prošli temnou chodbou, až konečně došli do prostorné jeskyně, osvětlené ohněm, který plápolal v krbu. Na stěně visely meče, šavle a všemožné vražedné nástroje, které se blyštěly v plápolavém světle, a uprostřed jeskyně stál černý stůl, u něhož seděli a hráli čtyři loupežníci. V čele seděl jejich náčelník. Když spatřil ženu, šel k ní a oslovil ji. Řekl jí, že může být klidná a bez obav, že jí nic zlého neudělají. Chtějí jen, aby jim hospodařila. A když se bude o všechno pořádně starat, že se u nich nebude mít špatně. Potom jí dali najíst a ukázali jí postel, kde měla s dítětem spát. Žena zůstala u loupežníků mnoho let a z hošíka zatím vyrostl statný mládenec. Matka mu vyprávěla všelijaké příběhy a učila ho číst ze staré knihy o rytířích, kterou v jeskyni našla. Když bylo Honzíkovi devět let, udělal si z jedlové větve pořádný klacek, schoval jej za postel, šel k matce a řekl jí: „Maminko milá, řekni mi teď, kdo je vlastně mým otcem. Chci a musím to vědět.“ Matka mlčela, nechtěla mu to říci, aby se mu nezastesklo po domově. Věděla dobře, že by ho bezbožní loupežníci nepustili. Ale srdce se jí přitom lítostí div nerozskočilo, že Honzík nikdy nepozná svého otce. V noci, když se loupežníci vrátili z lupu, vzal Honzík svůj klacek, stoupl si před náčelníka a řekl mu: „Chci vědět, kdo je mým otcem. A jestli mi to rovnou neřekneš, utluču tě.“ Náčelník se rozesmál a dal Honzovi takový pohlavek, že se skutálel až pod stůl. Zvedl se, mlčel a uvažoval: „Počkám ještě nějaký rok a pak to zkusím ještě jednou, snad se mi to líp podaří.“ Když uplynuly tři roky, vytáhl zase svůj klacek, oprášil ho, pozorně si ho prohlédl a řekl si: „Je to pořádný sukovitý klacek.“

V noci přišli loupežníci domů, pili víno, džbán za džbánem, až jim konečně začaly klesat hlavy. Tu si Honza přinesl klacek, znovu si stoupl před náčelníka a ptal se, kdo je jeho otcem. Náčelník mu zase dal mocný pohlavek, že se Honzík

skutálel pod stůl. Ale v tu chvíli zase vylezl a natloukl klackem náčelníkovi i loupežníkům tak, že nemohli hnout rukama ani nohama. Matka stála přitisknuta v koutku a s obdivem přihlížela, jak statečně a silácky si Honzík vede. Když skončil výprask, šel Honza k matce a řekl: „A teď jsem dokázal, co umím, ale teď už taky musím vědět, kdo je můj otec.“ — „Pojď, milý Honzo,“ řekla mu matka, „půjdeme spolu a budeme ho hledat tak dlouho, dokud ho nenajdeme.“ Vzala náčelníkovi klíč od vrat ve skále, Honza přinesl velký pytel na mouku, naplnil ho zlatem, stříbrem a vším drahocenným, co ještě našel, a přehodil si ho přes rameno. A tak opustili jeskyni. Honza jen kulil oči, když se dostal ze tmy na denní světlo a uviděl zelený les, květiny a ptáky a východ slunce na nebi. Stál jako ohromený a jen se divil, jako by mu v hlavě přeskočilo. Matka hledala cestu domů a po několika hodinách opravdu šťastně došli do jejich osamělého údolí a k jejich domku. Otec seděl mezi dveřmi a rozplakal se radostí, když poznal svou ženu a když mu řekla, že Honzík je jeho synek. Dávno už myslel, že jsou oba mrtvi. Honzovi bylo teprve dvanáct let, ale byl už o hlavu větší než jeho otec. Šli společně do světnice, ale jakmile Honza položil svůj pytel na lavici u okna, zapraskalo to v celém domku, lavice se prolomila, po ní i podlaha a těžký pytel se propadl do sklepa. „Pánbůh s námi,“ polekal se otec, „co to znamená? Teď jsi zbořil náš domek.“ — „S tím si nedělejte starosti, tatínku,“ řekl mu Honza. „V tom pytli je víc, než co potřebujeme na nový dům.“ Otec s Honzou se také hned pustili do práce a začli stavět nový dům. Koupili si dobytek a kus země a začali hospodařit. Honza oral pole, a když tak šel za pluhem a vrýval ho do země, býčkové skorem ani nemuseli táhnout. Příštího jara řekl Honza otci: „Tatínku, nechte si peníze a dejte mi udělat centovou hůl, abych se mohl vydat do světa.“ Když byla hůl hotová, odešel z otcovského domu, šel a šel, až došel do hlubokého a temného lesa. Tu slyšel, jak něco skřípe a vrže, rozhlédl se a uviděl jedli, která byla odzdola až nahoru stočená jako lano. A když zamířil pohledem až do samé hůry, spatřil velikého chlapíka, který svíral strom v ruce a ohýbal ho jako vrbový prut. „Hej,“ zavolal na něho Honza, „copak to tam nahoře děláš?“ Chlapík odpověděl: „Včera jsem si nanosil otýpku chrastí a teď si na ni stáčím provaz.“ — „Tohle si dám líbit,“ pomyslnil si Honza, „to je nějaký silák!“ A nahlas zavolal na chlapíka: „Nech toho tady a pojd' se mnou.“ Chlapík slezl dolů. Ukázalo se, že je o hlavu větší než Honza, a ten také nebyl žádný malý chlap. „Budu ti říkat Jedletoč,“ řekl mu Honza. Šli spolu dál a tu slyšeli, jak něco bouchá a buší tak silně, že se při každé ráně až zem zatřásla. Za chvíli došli k mohutné skále, před kterou stál obr a pěstí odrážel kusy kamene. Když se ho Honza ptal, co že tam dělá, odpověděl mu: „Když si chci v noci odpočinout, přijdou vždycky medvědi, vlci a jinačí havěť a čmouchají okolo mne a nenechají mne spát. A tak si chci vystavět dům, abych si tam mohl lehnout a měl klid.“ —

„A heleme se,“ pomyslel si Honza, „tohohle bych taky mohl potřebovat.“ A nahlas mu řekl: „Nech dům domem a pojď se mnou. Budu ti říkat Skálylam.“ Chlapík souhlasil a tak se toulali všichni tři společně lesem, a kamkoliv zabrousili, všude se jich divoká zvěř polekala a utekla před nimi. Navečer došli k starému, opuštěnému zámku. Vešli dovnitř a uložili se v sále ke spaní. Nazítří ráno zašel Honza do zahrady. Byla docela zpustlá, zarostlá trním a křovím. A jak se tam tak prochází, vyrazí najednou proti němu divoký vepř. Honza mu ale zasadil takovou ránu holí, že v tu chvíli padl k zemi. Honza ho vzal a donesl ho nahoru. Napíchl vepře na kůl, pěkně si ho upekli a vesele se poměli. Pak se domluvili, že každý den půjdou střídavě dva z nich na lov a jeden zůstane doma a uvaří jim, pro každého devět liber masa. První den zůstal doma Jedletoč a Honza se Skálylamem se vydali na lov. Jedletoč se pilně oháněl v kuchyni, a když byl v nejlepším, kde se vzal tu se vzal, přišel za ním do zámku malý, scvrklý mužíček a žádal ho o maso. „Hleď se ztratit, pidikřísku,“ okřikl ho Jedletoč. „Ty žádné maso nepotřebuješ.“ Ale k jeho velikému překvapení na něho drobný, nevzhledný mužíček skočil a začal do něho tak bušit pěstmi, že se neubráníl, padl k zemi a lapal po dechu. Mužíček neodešel, dokud si na něm pořádně nevyžil svou zlost. Když přišli druzí dva domů z lovu, Jedletoč jim o mužíčkovi a o ranách, které stržil, neřekl ani slovo. „Až zůstanou oni doma, jen ať to s tím škrábavým pidikřískem sami okusí!“ A už tohle pomyšlení mu dělalo radost. Příštího dne zůstal doma Skálylam a nevedlo se mu o nic lépe než Jedletočovi. Mužíček ho zle zřídil, protože mu nechtěl dát žádné maso. Když se druzí dva večer vrátili domů, Jedletoč mu poznal na nose, co prožil, ale oba svorně mlčeli a mysleli si: „Jen ať Honza taky ochutná z té kaše.“ Příští den musel zůstat doma Honza. Otáčel se v kuchyni, jak se slušelo a patřilo, a právě když stál a míchal u kotle, přišel mužíček a rovnou žádal kousek masa. Honza si řekl: „Je to takový ubožáček, dám mu ze svého, aby nebyli ostatní o nic zkráceni.“ A podal mužíčkovi kus masa. Když ho trpaslík snědl, chtěl ještě. Dobrosrdečný Honza mu dal a řekl mu, že s tímhle pěkným kouskem už jistě bude spokojen. Ale trpaslík žádal ještě třetí kus. „Že se nestydíš,“ řekl Honza a nedal mu nic. Tu na něho chtěl zlý trpaslík vyskočit a zřít ho jako předtím Jedletoče a Skálylama, ale tentokrát padl na nepravého. Honza bez veliké námahy párkrát dloubl, až mužíček skočil dolů se schodů. Honza chtěl běžet za ním, ale zakopl o něho a natáhl se jak široký, tak dlouhý na zem. Než se zvedl, měl už mužíček hezký náskok. Honza za ním utíkal až do lesa a viděl, jak se mužíček protáhl skulinou do skály. Honza se vrátil domů, ale dobře si zapamatoval místo, kudy trpaslík proklouzl. Když jeho druhové přišli domů, divili se, že je Honza tak čilý a veselý. Vyprávěl jim, co se stalo, a tu už oni také nesmlčeli, jak se předtím vedlo jim. Honza se smál a řekl jim: „Dobře se vám

stalo, proč jste byli tak lakomí! Ale je to hanba, že vy, takoví siláci, jste si nechali natlouct od trpaslíka.“ Pak si vzali košík a provaz a vydali se všichni tři ke štěrbině, do které trpaslík vklouzl. Spustili pak Honzu v košíku štěrbinou dolů. Když se dostal až na dno, našel tam Honza dvířka, a když je otevřel, uviděl překrásnou pannu — tak krásnou, že se to slovy ani vypovědět nedá! A vedle ní seděl trpaslík a šklebil se na Honzu jako kočkodan. Panna byla však spoutána řetězy a hleděla na Honzu tak smutně, že se mu jí zželelo a pomyslně si: „Musíš ji vysvobodit z rukou toho zlého trpaslíka.“ Rozmáchl se po něm svou těžkou holí a zasadil mu takovou ránu, až trpaslík klesl mrtev k zemi. V tu chvíli spadly řetězy, kterými byla panna spoutána, a Honza byl její krásou docela očarován. Vyprávěla mu, že je královská dcera a že ji zlý hrabě uloupil a unesl z její vlasti a uvěznil tady ve skalách, protože mu nechtěla být po vůli. Trpaslík, kterého k ní dal zlý hrabě jako hlídače, ji všemožně trápil a trýznil. Honza vysadil princeznu do košíku a dal ji vytáhnout nahoru. Košík se svezl zase dolů, ale Honza nedůvěřoval oběma druhům a pomyslně si: „Už jednou se zachovali jako falešníci a nic ti neřekli o trpaslíkovi. Kdožpak ví, co mají teď za lubem.“ Položil tedy do košíku svou těžkou hůl. A to bylo jeho štěstí. Jakmile byl košík napůl vytažen, nechali ho spadnout zpátky. A kdyby v něm byl Honza opravdu seděl, byla by to jeho smrt. Jenomže teď nevěděl, jak by se dostal skulinou nahoru. A ať si lámal hlavu sebevíc, nic chytrého ho nenapadlo. „Je to přece jen smutné,“ řekl si, „takhle tady dole zahynout.“ A jak tam tak chodil sem a tam, zašel znovu ke komůrce, kde seděla předtím krásná panna. Všiml si, že trpaslík má na prstě třpytivý a zářící prsten. Svlékl mu ho a navlékl si ho na prst. A jakmile prstenem otočil, uslyšel náhle, že mu nad hlavou něco šumí. Vzhlédl a spatřil houf vzdušných duchů, kteří se tam slétli. Volali na něho, že je jejich pánem, a ptali se, čeho si žádá. Honza v první chvíli docela ztratil řeč. Ale pak jim přikázal, aby ho vynesli vzhůru. Ihned uposlechli a Honzovi bylo, jako by se zrovna vznášel. Když byl nahoře a rozhlédl se, nebylo široko daleko vidět ani človíčka. Zašel do zámku, ale ani tam nikoho nenašel, Jedletoč a Skálylam utekli a krásnou pannu odvedli s sebou. Honza ale otočil znovu prstenem a už tu byli vzdušní duchové a řekli mu, že ti dva chlapíci jsou na moři. Honza běžel a běžel bez oddechu, až doběhl na mořské pobřeží. A tu spatřil daleko, daleko na vlnách malou loďku, v které seděli jeho proradní druhové. Popadla ho taková zlost, že bez rozmýšlení skočil i se svou holí do vody a začal plavat.

Ale centová hůl ho táhla ke dnu, že se div neutopil. Na štěstí ještě v pravou chvíli otočil prstenem. Ihned přiletěli vzdušní duchové a odnesli ho bleskurychle do loďky. Tu se rozmáchl holí a splatil zlým druhům, co si zasloužili, a shodil je do moře. Pak chytil vesla a s tou překrásnou pannou, kterou tak podruhé vysvobodil z neštěstí a která už umírala strachy, vesloval až domů k jejímu otci a

matce. Tak dostal krásnou pannu za ženu a všichni společně se z toho štěstí radovali.

167. KRAJÁNEK V NEBI

Jednou tak umřel jeden chudý, zbožný krajánek a dostal se až před nebeskou bránu. V tu samou hodinku se tam octnul ale taky jeden moc a moc bohatý pán a ten chtěl taky do nebe. I přijde svatý Petr s klíči, otevře a pozve pána dál. Krajánka si ale, zdá se, nevšiml a zase hned bránu zavřel. A krajánek stojí venku a slyší, jak toho pána radostně v nebi přivítali a jak tam vyhrávají a jak tam krásně zpívají. A pak zase všechno umlklo. Tu přišel svatý Petr znovu, ještě jednou otevřel nebeskou bránu a pozval krajánka taky dovnitř. Náš krajánek si myslel, že teď, když on přišel, začnou taky vyhrávat a vyzpěvovat. Ale kdepak. Všechno zůstalo zticha, zrovna jako němé. Přijali ho sice docela přátelsky, andělíčkové mu vyšli vstříc, ale ani hlásek nezaspíval. Tu se krajánek optal svatého Petra, pročpak že jemu taky tak pěkně nezpívají jako tomu bohatému panáčkovi. Jakpak že tomu má rozumět, copak v to nebi chodí zrovna tak nespravedlivě jako na zemi? A svatý Petr mu to vysvětlil: „Tot' se ví, že jsi nám taky zrovna tak milý jako každý druhý a že smíš užívat všech nebeských radostí zrovna tak jako bohatý pán. Jenomže, víš, takových chudých krajánků, jako jsi ty, přijde do nebe každý den moc a moc. Kdežto z takových bohatých pánů, z těch se dostane do nebe za sto let sotva jeden jedinký!“

168. O HUBENÉ LÍZE

Docela, docela jinak než líný Honza a tlustá Terka, kteří se nikdy ničím nedali vyvést z klidu, žila a uvažovala hubená Líza. Od rána do večera se s něčím hmoždila a svému muži, dlouhému Ludvíkovi, nakládala tolik práce, že toho měl na hřbetě naloženo víc než osel, když má nést tři pytle najednou. Všechno to jim však bylo málo platné, nic neměli a ničeho se nedomohli. Jednou večer, když už Líza ležela v posteli a únavou se sotva mohla pohnout, nedaly jí myšlenky přece jen usnout. Rýpla muže loktem do boku a řekla mu: „Poslouchej, Ludvíku, víš, na co jsem teď myslela? Kdybych našla jednu zlatku a kdyby mi jednu ještě někdo dal, tak bych si ještě jednu k tomu vypůjčila a ty bys mi pak taky ještě jednu dal. Až bych pak ty čtyři zlatky měla pohromadě, koupila bych si mladou krávu.“ Mužovi se to velmi zamlouvalo. „Nevím sice,“ řekl jí, „odkud bych vzal zlatku, kterou chceš, abych ti dal, ale kdybys přece jenom dokázala ty peníze sehnat a mohla za ně koupit krávu, udělala bys dobře. Těším se,“ dodal potom, „že až kráva bude pak mít telátko, přece jen se někdy osvěžím douškem mléka.“ — „Mléko není pro tebe,“ řekla žena. „Necháme telátko u krávy, aby bylo silné a velké a abychom je dobře prodali.“ — „To se ví,“ odpověděl muž, „ale trochu mléka si přece jen vezmeme, to mu přece neuškodí.“ — „Kdopak tě učil zacházet s kravami?“ řekla žena. „Ať si to škodí nebo ne, já to nedovolím. A kdyby ses na hlavu stavěl, nedostaneš ani kapku mléka. Ty Ludvíku hloupá, protože jsi věčně jako bezedný pytel, myslíš si, že můžeš spořádat všechno, co já s námahou získám?“ — „Bud' zticha, ženská,“ řekl muž, „nebo ti dám na pusku náhubek.“ — „Cože? Ty mi budeš hrozit, ty darmojede, ty rošťáku jeden, ty kůže líná!“ zvolala žena. Už se mu chystala vjet do vlasů, ale dlouhý Ludvík se vztyčil, jednou rukou uchopil obě kostnaté paže hubené Lízy, druhou jí přitiskl hlavu na polštář, a ať hubovala jak hubovala, držel ji tam tak dlouho, dokud únavou neusnula. Jestli pak ráno hubovala dál nebo jestli se vydala hledat tu zlatku, co si umínila najít, to už nevím.

169. LESNÍ DOMEK

Jeden chudý dřevorubec žil se svou ženou a třemi dcerami v malé chýšce na pokraji opuštěného lesa. Jednou ráno, když chtěl jít zase do práce, řekl ženě: „Pošli v poledne s jídlem za mnou nejstarší děvče do lesa, jinak bych nebyl s prací hotov. A aby nezabloudila,“ dodal ještě, „vezmu si s sebou sáček jáhel a budu je sypat po cestě.“ Když pak stálo slunce uprostřed nad lesem, vydala se dívka na cestu s kastrůlkem plným polévky. Jenomže polní a lesní vrabci, skřiváci a pěnkavy, kosi a čížkové už jáhly dávno sezobali a dívka nemohla stopu najít. A tak šla nazdařbůh dál a dál, až slunce zašlo a nastala noc. Stromy ve tmě šuměly, sovy poletovaly a děvčátku začalo být úzko. Tu spatřila v dálce světlo, které probleskovalo mezi stromy. „Tam jistě bydlí lidé.“ pomyslila si, „kteří mě u sebe nechají přes noc.“ A šla za tím světlem. Zanedlouho došla k domku, jehož okna byla osvětlena. Zaklepala a zevnitř se ozval chraptivý hlas: „Dále!“ Dívka vešla do temné chodby a zaklepala na dveře do světnice. „Jen dál!“ zavolal hlas znovu. A když otevřela, seděl tam u stolu starý, šedivý muž, tvář měl podepřenou rukama a bílý vous mu splýval přes stůl skorem až na zem. U kamen ležela tři zvířata, slepička, kohoutek a strakatá kravička. Dívka vyprávěla stařečkovi, co se jí přihodilo, a poprosila ho, aby ji tam nechal přes noc. Stařík řekl:

*„Milá slepičko,
milý kohoutku,
a ty, hezká kravičko,
co říkáte vy?“*

„Smí!“ odpověděla zvířata, a to určitě znamenalo: „My s tím souhlasíme,“ protože stařík potom řekl: „Máme tu všeho dost a dost, jdi do kuchyně a uvař nám večeři.“ Dívka našla v kuchyni opravdu všeho hojnost a uvařila dobré jídlo, ale na zvířata nemyslela. Přinesla plné mísy na stůl, sedla si k šedému staříkovi a jedla, až utišila svůj hlad. Když byla syta, řekla: „Teď už jsem unavená, kde je postel, do které bych si mohla lehnout a vyspat se?“ Zvířata odpověděla:

*„Ty sama jsi s ním večeřela,
ty sama jsi s ním popíjela,
a na nás nemyslela jsi.
Teď sama nocleh najdi si.“*

Tu řekl stařík: „Vyjdi po schodech nahoru, tam najdeš komoru s dvěma postelemi, rozestel a povleč do čistého, přijdu a lehnu si také.“ Dívka vyšla nahoru, a když rozestlala a čistě povlékla postele, ulehla do jedné z nich a na stařečka ani nepočkala. Za chvíli přišel šedivý muž, posvítil dívce do tváře a potřásl hlavou. A když viděl, že tvrdě usnula, otevřel padací dveře a spustil ji do sklepa.

Dřevorubec se vrátil pozdě večer domů a vyčítal ženě, že ho nechala po celý den hladovět. „Já tím nejsem vinna,“ odpověděla žena. „Dcerka šla s jídlem za tebou a asi někde zabloudila. Ráno se jistě vrátí.“ Ale dřevorubec vstal ještě za šera, vypravil se zase do lesa a řekl, aby mu tentokrát přinesla oběd prostřední dcera. „Vezmu si s sebou sáček čočky,“ řekl, „zrnka čočky jsou větší než jáhly, děvče je lépe uvidí a jistě nezabloudí.“

V poledne vyšla za ním s jídlem prostřední dcera, ale čočka už byla ta tam. Lesní ptáčky ji sezobali, právě tak jako den předtím, a nenechali ani zrnko. Dívka bloudila po lese, až nastala noc, a tu také došla k domku toho staříka, ten ji pozval dál a ona poprosila o jídlo a nocleh. Muž s bílým vousem se zase zeptal zvířat:

*„Milá slepičko,
milý kohoutku,
a ty, hezká kravičko,
co říkáte vy?“*

Zvířata zase odpověděla: „Smí,“ a všechno bylo právě tak jako den předtím. Dívka uvařila dobré jídlo, pojedla a popila se staříkem, a o zvířata se nestarala. A když se ptala, kam si má lehnout, odpověděla jí zvířata:

*„Ty sama jsi s ním večerěla,
ty sama jsi s ním popíjela,
a na nás nemyslela jsi.
Teď sama nocleh najdi si!“*

Stařík ji zase poslal nahoru. Když usnula, přišel, pohlédl na ni, potřásl hlavou a spustil ji také do sklepa.

Třetího rána řekl dřevorubec ženě: „Dneska mi pošli s obědem naši nejmladší dceru, ta byla vždycky hodná a poslušná, ta jistě nesejde z cesty jako její sestry, které poletují všude jako medáci.“ Matka se zdráhala a řekla mu: „Mám přijít i o své nejmilejší dítě?“ — „Jen neměj strach,“ odpověděl jí muž, „ta nezabloudí, je chytrá a rozumná. A pak, vezmu s sebou dnes hrách a budu ho

cestou sypat. Ten je ještě větší než čočka a ukáže jí cestu.“ Ale když dívka vyšla s košíkem jídla na ruce, měli lesní holubi všechen hrách už dávno ve volátku a ona nevěděla, kudy se dát. Neustále myslela na otce a litovala, že bude muset celý den hladovět a že dobrá maminka jistě bude naříkat, že ani ona se nevrací. Když se setmělo, uviděla konečně světýlko a došla k lesnímu domku. Vlídne poprosila, může-li zůstat přes noc, a muž s bílým vousem se zase zeptal svých zvířat:

*„Milá slepičko,
milý kohoutku,
a ty, hezká kravičko,
co říkáte vy?“*

„Smí,“ odpověděla zvířata. Tu přistoupila dívka ke kamnům, kde ležela zvířata, pomazlila se s kohoutkem i se slepičkou, pohladila je po hladkém peří a strakatou kravku pošimrala mezi rohy. A když na přání staříka uvařila dobrou polévku a přinesla mísu na stůl, řekla: „Já mám jíst a ta dobrá zvířátka nemají dostat nic? V kuchyni je všeho dost a dost, nejdřív dám najíst jim.“ Šla, přinesla kroupy a nasypala je slepičce a kohoutkovi, pak přinesla kravičce celou náruč voňavého sena. „Dobře si pochutnejte, milá zvířátka,“ řekla jim. „A budete mít jistě také žízeň, tady máte ještě čerstvou vodu.“ Přinesla kbelík vody a slepička s kohoutkem vyskočili na okraj, namočili si do vody zobák, a pak zvedli hlavy, jak už ptáci pijí. A strakatá kravička se také zhluboka napila. Když se zvířata nasytila, sedla si dívka vedle staříka ke stolu a dojedla, co jí nechal. Netrvalo dlouho a slepička s kohoutkem začali schovávat hlavičky pod křídla a strakatá kravička mžourala očima. Tu řekla dívka: „Neměli bychom už jít spát?“

*Milá slepičko,
milý kohoutku,
a ty, hezká kravičko,
co říkáte vy?“*

Zvířata odpověděla:

*„Ty se všemi jsi večeřela,
ty se všemi jsi popíjela,
a nám jsi také dala dost.
Teď přejeme ti dobrou noc.“*

Tu dívka vyšla po schodech nahoru, natřásla peřiny a čerstvě je povlékla, a když byla hotova, přišel stařík a ulehl na jednu z postelí. Bílý vous mu sahal až po palce u nohou. Dívka si lehla do druhé postele, pomodlila se a usnula.

Spala klidně až do půlnoci. Tu začalo být v domě tak neklidno, že se probudila. V rozích to začalo vrzat a skřípat, dveře se rozlétly a bouchly do stěny, trámy praskaly, jako by je někdo roztrhával od sebe, a na schodišti to dunělo, jako by se celé chtělo zřítit. Nakonec to zarachotilo a zapraštělo, jako by se bořila celá střecha. Protože však vzápětí všechno ztichlo a dívence se nic nestalo, zůstala klidně ležet a zase usnula. Ale když se ráno za jasného slunce probudila, co viděly její oči? Ležela ve velikém sále a všude kolem se to třpytilo královskou nádherou. Na stěnách vyrůstaly ze zeleného hedvábného podkladu zlaté květy, lůžko bylo ze slonové kosti a pokrývky z rudého sametu, a na stoličce vedle lůžka čekal pár perlami vyšíváných opánků. Dívka myslela, že se jí to všechno zdá. Ale vtom už vešli tři bohatě oblečení sluhové a ptali se jí, co potřebuje. „Jen jděte,“ řekla dívka, „já hned vstanu a uvařím stařečkovi polévku a pak nakrmím i milou slepičku, milého kohoutka a hezkou kravičku.“ Myslela, že stařík už vstal, a ohlédla se po jeho posteli, ale tam neležel on, nýbrž cizí, neznámý muž. Když na něho pohlédla, uviděla, jak je mladý a hezký. Probudil se, vstal a řekl jí: „Jsem královský syn a byl jsem v moci zlé čarodějnice. Proměnila mě v šedivého starého muže a musel jsem žít v lese. Nikdo se mnou nesměl být, jen mí tři sluhové v podobě slepičky, kohoutka a strakaté kravičky. A zlé kouzlo nemělo pominout dříve, dokud by k nám nepřišla dívka tak dobrého srdce, že by s láskou posloužila nejen lidem, ale i zvířatům. A to jsi byla ty. Dnes o půlnoci jsi nás všechny vysvobodila a starý lesní domek se zase proměnil v můj královský palác.“ A když vstali, poručil královský syn svým třem sluhům, aby vyjeli a přivezli na svatbu dívčina otce a matku. „Ale kde jsou mé dvě sestry?“ zeptala se dívka. „Ty jsem zavřel do sklepa. Zítra je dám vyvést do lesa a budou sloužit jako děvečky u uhlíře tak dlouho, dokud se nepolepší a nepřestanou trápit zvířata hladem, když samy mají jídlo na stole.“

170. JAK KREJČÍ SE ŽENOU RADOST I BOLEST SDÍLEL

Byl jednou jeden krejčí a byl to hádavý, svárlivý chlapík a jeho žena, dobrá, pilná a zbožná, se mu nikdy ničím nezavděčila. Ať udělala co chtěla, nikdy s ničím nebyl spokojen, vždycky bručel, huboval, pral se s ní a bil ji. Když se o tom na úřadě konečně doslechli, předvolali si ho a dali ho zavřít do vězení, aby se polepšil. Nějaký čas si tam poseděl o chlebu a vodě a pak ho zase propustili. Musel však slavnostně slíbit, že už nebude ženu bít a že s ní bude žít v míru a ve shodě a že s ní bude sdílet radost i bolest, jak se mezi manžely sluší a patří. Po nějakou dobu šlo všechno dobře, ale pak zase začal jako dřív a zase bručel a hádal se. A protože nesměl ženu bít, ze samé zlosti ji chtěl vykrákat za vlasy a pustit se s ní do pranice. Žena mu vyklouzla, vyběhla na dvůr, jenomže on vyběhl za ní s loktem a s nůžkami v ruce. Honil ji po dvoře, házel po ní míru, nůžky a všechno, co mu přišlo jen pod ruku. Pokaždé, když ji zasáhl, se rozesmál, a když ji minul, rozzuřil se a klel. Proháněl ji tak dlouho, dokud jí sousedé nepřišli na pomoc. A tu si ho zavolali na úřad znovu a připomněli mu, co slíbil. „Milí páni soudci,“ vykrucoval se krejčí, „já jsem přece svůj slib dodržel. Já jsem přece ženu nebil. A o radost i bolest jsem se s ní taky dělil.“ — „A jak je tedy možné,“ ptal se ho soudce, „že si podruhé tak trpce stěžuje?“ — „Nebil jsem ji,“ opakoval krejčí. „Vypadala ten den tak moc hezky, že jsem dostal chuť pročesat jí rukama vlasy. Ale ona mi utekla a se zlou mě opustila. A tak jsem běžel za ní. A aby se zas rozpomněla na své povinnosti, házel jsem za ní pro upomínku všechno, co jsem zrovna měl při ruce. Radost i bolest jsem s ní taky sdílel, vždyť pokaždé, když jsem ji trefil, byla to pro mne radost a pro ni bolest. A když jsem ji netrefil, byla to zas pro ni radost a pro mne bolest.“ Jenomže soudce tahle jeho odpověď neuspokojila. Dal mu tedy na pamětnou vyplatit odměnu, jakou si zasloužil.

171. KRÁLÍČEK STRÍZLÍČEK

Za dávných časů měly ještě všechny zvuky nějaký smysl a něco znamenaly. Tak třeba když se rozbuchalo kovářovo kladivo, tak volalo: „Bum se mnou, bum se mnou!“ A když skřípal truhlářův hoblík, tak říkal: „Řezám tě, řezám tě!“ A když se rozklepalo mlýnské kolo, tak říkalo: „Pomoz pámbu, pomoz pámbu!“ A když byl ten mlynář nějaký šizuňk a spustil kolo, tak se roztáčelo pomalu, mluvilo spisovně a nejdřív se důrazně ptalo: „Kdo že je to tam? Kdo že je to tam?“ Pak rychle odpovědělo: „To je mlynář! To je mlynář!“ A nakonec ještě rychleji dodalo: „Ten krade, ten krade, kde to jde!“

V těch dobách měli i ptáci svou vlastní řeč, které tehdy každý rozuměl, zatím co dneska už zní jen jako cvrlikání, vřískot nebo pípot a u některých jako hudba beze slov. A tehdy si ptáci usmyslili, že už nebudou déle bez vládce a že si jednoho ze svých řad zvolí za krále. Jen jediný z nich byl proti tomu, a to byla čejka. Žila svobodně a tak chtěla i svobodně zemřít. Vyplašeně poletovala sem a tam a volala: „Kam mám jít? Kam mám jít?“ A pak se schovala až do opuštěných a odlehlých mokřin a už se mezi svými ani neukázala.

Ptáci si spolu chtěli o celé té věci popovídat a jednoho krásného májového jitra se všichni slétli z lesů i z polí, orel a pěnka, sova i vrána, skřivan i vrabec, no nač je všechny vyjmenovávat? Přišla dokonce i kukačka a dudek, její kostelník. Říká se mu tak proto, že se ozve vždycky o několik dnů dříve než ona. Do ptačího hejna se připlétl i jeden docela malinký ptáček, který ještě neměl jméno. Slepice, která se nějakou náhodou o celé té věci nic nedoslechla, se podívovala tomu velikému sněmu. „Co to, co to? Kdo je zval?“ kdákala rozčileně, ale kohout svou milou družku uklidnil a řekl jí: „Ti se radí, ti se radí!“ a vyprávěl jí, co mají v plánu. A ptáci se dohodli, že jejich králem bude ten, který vzlétne do největší výšky. Rosnička, která zrovna seděla v křoví, to uslyšela a vzdychla si: „Ach, aách! Ach, aách!“, protože myslela, že proto jistě ukápně nejedna slza. Ale vrána ji okřikla: „Nestraš, nestraš!“, protože věřila, že se všichni v míru dohodnou.

A tak bylo dohodnuto, že vzlétnou všichni hned toho krásného rána, aby potom nikdo nemohl říkat: „Já bych byl mohl letět ještě výš, ale když nastal večer, to už jsem nemohl.“ A celé veliké hejno se na dané znamení vzneslo do výše. Nad polem se zvířilo mračno prachu, ve vzduchu to zahučelo a zašumělo, perutě se třepaly, že se zdálo, jako by plul obrovský černý mrak. Menší ptáci však brzy zůstávali pozadu, síly jim docházely a oni padali zpátky k zemi. Ti větší to vydrželi déle, ale nikdo z nich se nevyrovnal orlovi, který vyletěl tak

vysoce, že by byl mohl vyklovnout zobákem oči samému slunci. A když viděl, že ostatní za ním už nahoru nemohou, řekl si: „Pročpak bys letěl ještě výš, teď už jsi přece král!“ A tak se začal pomalu snášet dolů. Ptáci pod ním na něho všichni hned volali: „Ty musíš být naším králem, nikdo z nás nevyletěl výše než ty!“ — „Jenom já!“ vykřikl ten malý ptáček, co ještě neměl jméno, a který se schoval orlovi na hrudi a držel se jeho peří. A protože nebyl unavený, tak v té chvíli vzlétl a vyletěl tak vysoko, že mohl vidět pánbíčka na jeho nebeském křesle. Ale když se dostal až tak vysoko, složil křídla, klesl dolů a tam volal svým pronikavým, slabým hláskem: „Já jsem váš král, já jsem váš král!“

„Ty a náš král?“ rozkřikli se na něho ptáci rozhněvaně. „Ty ses tam dostal jenom podvodem a lstí.“ A tak určili jinou podmínku: králem že se stane ten z nich, který dokáže zabořit se co nejhlouběji do země. To jste měli vidět, jak horlivě se vrtěla husa a jak plácala hrudí o zem! A jak kohout honem honem vyhrabával jámu! Kachna měla nejhorší nápad. Skočila do příkopu, ale vymkla si přitom nohy, a tak se honem honem odkolébala k nedalekému rybníku a hubovala: „Nač se hádat! Nač se hádat!“ A ten malý ptáček, co ještě neměl jméno, si honem našel myší díru, vklouzl do ní a zase volal svým slabounkým hláskem: „Já jsem váš král! Já jsem váš král!“

„Ty a náš král?“ rozkřikli se na něho ptáci ještě rozhněvaněji. „Ty si myslíš, že takovéhle podvody na nás platí?“ A usnesli se, že ho v té díře nechají uvězněného, dokud neumře hladu. Na stráž k němu postavili sovu a přikázali jí, aby toho ničemu nepustila ven, jestli je jí život milý. A když nadešel večer a ptáci byli tou velikou námahou po letu už hodně unavení, tak se všichni s ženami i s dětmi uložili ke spaní. Jediná sova zůstala na stráži u myší díry a nespustila s ní své veliké oči. Jenomže už byla také unavená a tak si řekla: „Jedno oko bys mohla určitě zavřít, tím druhým budeš bdít a ten malý darebník stejně z díry neuteče.“ A tak jedno oko zavřela a tím druhým se upřeně dívala na myší díru. Malý ničema vystrčil hlavu a už už se chystal upláchnout, ale vtom sova přikročila k otvoru a tak musel honem zase hlavu schovat. Pak zavřela sova zase to druhé oko a to první otevřela a chtěla to tak střídat po celou noc. Ale jednou zavřela to jedno a zapomněla to druhé otevřít. A sotva měla obě oči zavřené, hned usnula. Malý dareba si toho brzy všiml a vzal do zaječích.

A od té doby se už sova nesmí ve dne ani ukázat, nebo by se za ní ostatní ptáci rozletěli a oškubali by jí peří. Proto létá jenom v nočních hodinách a hrozně nenávidí myši a všude je pronásleduje za to, že dělají takové záludné díry. Ten malý ptáček se taky nijak rád neukazuje, protože se bojí, že by mu šlo o krk, kdyby ho zahlédli. Poskakuje jenom mezi ploty, a když je si docela jist, že kolem nikdo není, tak chvílemi zapískne: „Já jsem váš král!“ A proto se mu ostatní ptáci posmívají a říkají mu králíček-střízlíček.

Nikdo se ale nezaradoval tolik jako skřivánek, že střízlíčka už nemusí poslouchat. A proto od těch dob, jakmile se sluníčko ukáže, vzlétá vesele do výšek a volá: „Teď se mi to líbí! Líbí, líbí! Ach, teď se mi to líbí!“

172. PLATÝS

Ryby byly už dávno nespokojeny, že v jejich rybí říši není žádný pořádek. Nikdo se na nikoho neohlížel, každý si plaval doprava, doleva, jak ho zrovna napadlo, proploval mezi těmi, kdo chtěli zůstat u sebe, nebo jim zahradil cestu a silnější uhodil slabšího ocasem, až odlétl na kus daleko, nebo ho prostě a jednoduše spolkl. „Jak by to bylo pěkné, kdybychom měly krále, který by u nás zavedl právo a spravedlnost,“ řekly si ryby a sešly se, aby si zvolily za krále toho, kdo by dokázal nejrychleji proploout vlnami a přijít na pomoc slabým.

A tak se seřadily u břehu řádně do jedné řady, a jakmile dala štika ocasem povel, všechny najednou vyrazily. Štika vystřelila jako šíp a s ní sled', okoun, kapr a jak se jen všechny ty ostatní ryby jmenují. I platýs s nimi plaval a doufal, že se dostane k cíli.

Najednou se ozvalo volání: „Sled' už vede, sled' už vede!“ — „Co že nejde?“ křikl mrzutě placatý smolař platýs, který zůstal daleko za ostatními. „Co že nejde?“ — „Sled' že vede, sled'!“ odpověděli mu. „Sled'? Kam se cpe ten sled'?“ pokřikoval závistivý platýs. „Nemá ani šupinatou pleť!“ A od té doby, co se platýs sled'ovi posmíval, zůstala mu za trest tlama nakřivo.

173. O BUKAČI A DUDKOVI

„Kde pasete své stádo nejraději?“ zeptal se jeden muž jednoho starého pastýře krav. „Tady, pane, protože tu není tráva ani moc šťavnatá, ani moc suchá; jinak to nedělá kravám dobře.“ — „A proč ne?“ zeptal se pán. „Slyšíte tamhle z té louky to vzdálené volání?“ odpověděl pastýř. „To je bukač, ten byl kdysi dávno také pastýřem, a dudek jím byl jakbysmet. Povím vám ten příběh.“

Bukač pásal svoje stádo na šťavnatých, zelených lukách, kde byla spousta květin, a jeho krávy z toho zbujněly a zdivočely. Zato dudek vyháněl dobytek na vysoké, holé vrchy, kde si jen vítr s pískem pohrává, a jeho krávy vyhubly a zeslábly. Večer, když oba pastýři hnávali k domovu, nemohl bukač nikdy své stádo sehnat, krávy byly příliš bujné a utíkaly mu. ‚Budeš tu, budeš tu!‘ volal na ně, ale nadarmo, stračeny na něho nic nedaly. Dudek zase nemohl své krávy nikdy přimět, aby se postavily na nohy, tak byly mdlé a vysláblé. ‚Hup, hup, hup,‘ volal na ně, aby vyskočily, ale nic to nepomohlo, zůstávaly dál ležet na písku. Tak to bývá, když člověk nezná míru. Ještě dnes, když už žádná stáda nepasou, křičí bukač: ‚Budeš tu!‘ a dudek zase volá: ‚Hup, hup, hup!‘“

174. VÝR

Před několika sty lety, když lidé ještě zdaleka nebyli tak chytří a prohnaní, jako jsou dnes, přihodila se v jednom malém městečku zvláštní věc. Bylo to dojisty nějak tak, že v nočních hodinách přiletěla z nedalekého lesa do stodoly jednoho tamějšího občana jedna z těch velikých sov, kterým se říká výr. A když se rozednilo, ten výr se už neodvážil vylézt ze svého úkrytu ze strachu před ostatními ptáky, kteří spustili hrozitanský křik, jakmile se jen ukázal. A když přišel ráno do stodoly čeledín pro slámu a uviděl výra, jak tam sedí v koutku, polekal se tak hrozně, že utíkal rovnou k pánovi a hlásil mu, že ve stodole sedí nestvůra, jakou v životě ještě neviděl, že koulí hrozivě očima a že by určitě dokázala bez mrknutí spolknout člověka. „Však já tě už znám,“ řekl mu pán. „Honit křepelku na poli, k tomu máš kuráže dost, ale když vidíš mrtvou slepici, jdeš si nejdřív pro klacek, než se k ní přiblížíš. Musím se podívat sám, co je to vlastně za nestvůru,“ dodal potom. Vešel odvážně do stodoly a rozhlédl se tam. Ale jak uviděl to podivné a strašidelné zvíře, dostal navlas stejný strach jako čeledín. Několika skoky byl venku, utíkal k sousedům a úpěnlivě je prosil, aby mu pomohli v boji s tím neznámým a nebezpečným zvířetem. Že by prý bylo v nebezpečí celé městečko, kdyby to zvíře vyrazilo ze stodoly, kde teď sedí. Byl z toho veliký povyk a pokřik ve všech ulicích. Měšťané přišli, ozbrojeni kopími, vidlemi, kosami a sekerami, jako by chtěli táhnout na nepřítele. A nakonec se objevili i páni radní se starostou v čele. Když se seřadili na náměstí, táhli ke stodole a ze všech stran ji obklíčili. Jeden z nejudatnějších pak vystoupil z řady a s napřaženým kopím vešel dovnitř, ale v tu chvíli už vyběhl s výkřikem ven.

Byl smrtelně bledý a nemohli z něho dostat ani slůvko. Ještě dva další se odvážili dovnitř, ale nevedlo se jim o nic lépe. Konečně vystoupil veliký, silný chlapík, proslavený svým válečným hrdinstvím, a ten řekl: „Když toho netvora budete jenom okukovat, to ho nevyženete. Tady je třeba docela vážně zasáhnout. Ale vidím, že se z vás ze všech staly baby a že si netroufáte tít do živého.“ Dal si přinést brnění, meč a kopí a vyzbrojil se až po zuby. Všichni vychvalovali jeho statečnost, ačkoliv se mnozí báli o jeho život. Oboje vrata do stodoly byla otevřena a bylo vidět výra, který si zatím sedl doprostřed na silný nosný trám. Ozbrojený hrdina si dal přinést žebřík, a když ho přistavil k trámu a chystal se vylézt nahoru, všichni ho povzbuzovali, aby se statečně držel, a doporučovali ho pod ochranu svatého Jiřího, který zabil draka. Když byl až nahoře a výr viděl, že se na něho chystá, byl tak zmaten tím množstvím lidí a tím křikem venku, že nevěděl kudy kam a tak zakoulel očima, načepýřil peří, roztáhl křídla, zacvakal

zobákem a vyrazil své chraptivé: „Uhu, uhúúú!“ — „Bij do něho, bij do něho!“ vykřikl dav venku na udatného hrdinu. „Kdybyste stáli tady, co stojím já,“ odpověděl roztřesený hrdina, „to byste určitě nekřičeli ‚Bij do něho!‘“ Dal sice nohu ještě o příčel výš, ale pak se roztrásl docela a napůl v mátohách se dal na ústup.

Teď už nezbýval nikdo, kdo by chtěl to nebezpečí podstoupit. „Ten netvor,“ řekli si, „otrávil pouhým cvakáním zobáku a svým dechem nejsilnějšího, který byl mezi námi, a smrtelně ho zranil. Máme snad všichni dávat své životy v sázku?“ Radili se, co mají dělat, aby nebylo zničeno celé město. Dlouhou dobu se zdálo být všechno marné, až konečně starosta našel východisko z té nouze. „Jsem toho názoru,“ prohlásil, „že uděláme nejlépe, když z obecních peněz zaplatíme vlastníkovi tuhle stodolu i se vším, co v ní je, s obilím, slámou a senem, aby tak nepřišel ke škodě. A pak celé stavení a s ním i to hrozné zvíře spálíme. Tak alespoň nikdo nemusí nasazovat vlastní krk. Tady nemáme na čem šetřit a jakákoliv lakota by uškodila nám samým.“ Všichni s ním živě souhlasili. A tak podpálili stodolu ze všech čtyř rohů a s ní bědně uhořel i nebohý výr. Kdo tomu nevěříte, běžte tam a přepetejte se na to sami.

175. POHÁDKA O MĚSÍCI

Před dávnými časy byla jedna země, kde noc byla vždycky temná a obloha se nad tou zemí prostírala jako černý šátek, protože tam nikdy nevycházel měsíc a ve tmě se nezatřpytila ani jediná hvězda. Při stvoření světa tehdy právě došlo noční světlo. V této zemi se jednou vydali čtyři mládenci do světa a dostali se až do jiné říše, kde se večer, když slunce zmizelo za horami, objevila vždycky na dubu zářivá koule, ze které se široko daleko linula vlídná, tichá záře. Při tom světle se dalo všechno vidět a rozeznat, i když nebylo tak jasné jako světlo sluneční. Poutníci zůstali údivem stát a zeptali se jednoho sedláka, který tamtudy zrovna jel s vozem, co že to je za světlo. „To je měsíc,“ odpověděl sedlák. „Náš rychtář ho koupil za tři tolary a pověsil ho tady na ten dub. Musí každý den dolévat olej a čistit ho, aby stále jasně hořel. Za to od nás dostává týdně jeden tolar.“

Když sedlák odjel, řekl jeden z mláďenců: „Tuhle lampu bychom mohli potřebovat, máme doma dub, který je zrovna tak velký jako tenhle, a na ten bychom ji mohli zavěsit. Jaká by to byla radost, kdybychom už nemuseli v noci tápat v temnotách!“ — „Víte co?“ řekl druhý. „Odvážíme se toho, přijedeme s koňmi a měsíc odvezeme. Ti zdejší si mohou koupit jiný.“ — „Já umím dobře šplhat,“ řekl třetí. „Vylezu nahoru a měsíc sundám.“ Ten čtvrtý přijel s vozem a s koňmi, třetí vylezl na strom, provrtal do měsíce díru, protáhl jí provaz a spustil měsíc po něm dolů. Když ležela zářící koule na voze, zakryli ji šátkem, aby si nikdo nevšiml, jaký lup to vezou. Šťastně dovezli měsíc do své země a upevnili ho na vysoký dub. Staří i mladí jásali, když nová lampa rozlila své světlo do polí a naplnila jím všechny jizby i komůrky. Ze skalních jeskyň přišli trpaslíci a ti malí pidimužičci ve svých červených kabátcích tančili na lukách veselé kolo.

Ti čtyři mládenci dolévali pak do měsíce olej, čistili jeho kouli a týdně dostávali za to svůj tolar. Ale když zestárli a jeden z nich onemocněl a očekával brzkou smrt, nařídil, aby mu čtvrtinu měsíce, která je jeho majetkem, dali po smrti do hrobu. Když zemřel, vylezl rychtář na strom a zahradnickými nůžkami ustříhl čtvrtinu měsíce, kterou položili do rakve. Měsíčního světla sice ubylo, ale to nebylo skorem ani znát. Když zemřel druhý, dali mu do rakve druhou čtvrtinu měsíce, a světla tak zase o něco ubylo. Ubylo ho pak ještě víc, když zemřel třetí, který si také vzal do hrobu svůj díl. A když se dostal pod drn i čtvrtý, nastala zase dřívější černočerná tma. Když si lidé vyšli večer bez svítilny, naráželi hlavami jeden na druhého.

Ale když se pak v podsvětí, kde odjakživa vládla tma, všechny díly měsíce

spojily, začali být všichni mrtví neklidní a probouzeli se ze spánku. Udivilo je, že zase vidí, měsíční světlo jim docela postačilo, protože jejich oči tak zeslábly, že by sluneční záři už vůbec nesnesly. Všichni se zvedali, rozveselili se a začali se bavit zase každý po svém starém zvyku, část se jich dala do hry a do tance, jiní zas běželi do hospod, kde si naporoučeli víno, opili se, dali se do hádky a do rvačky a konečně proti sobě pozvedli klacky a tloukli se navzájem. Hluk byl čím dál tím nezřízenější, až se konečně donesl vzhůru do nebe.

Svatý Petr, který hlídal nebeskou bránu, myslel, že se snad podsvětí vzbouřilo. Svolal honem nebeská vojska, aby byla připravena zlého nepřítele zahnat, kdyby se snad pokusil se svými nezbedníky přepadnout sídlo blažených. Ale když dlouho nikdo nepřicházel, sedl svatý Petr na koně a jel nebeskou branou do podsvětí. Tam uklidnil mrtvé, nařídil jim, aby zase lehli do svých hrobů, pak vzal měsíc s sebou a zavěsil ho nahoře na nebi.

176. DÉLKA ŽIVOTA

Když pánbůh stvořil svět a chtěl všem tvorům určit délku jejich života, přišel k němu osel a ptal se: „Jak dlouho budu žít, pane?“ — „Třicet let,“ odpověděl pánbůh. „Jsi s tím spokojen?“ — „Ach pane,“ odpověděl osel, „to je dlouhá doba. Pomysli jen, jaký já mám namáhavý život: od rána do noci tahat těžká břemena, vláčet pytle s obilím do mlýna, aby ostatní mohli jíst chleba, a přitom nemít jiného obveselení a občerstvení než rány a kopance! Odpuť mi alespoň část té dlouhé doby.“ Tu se pánbůh nad ním slitoval a odpustil mu osmnáct let. Osel spokojeně odešel a objevil se pes. „Jak dlouho chceš žít?“ ptal se ho pánbůh. „Oslovi se zdá třicet let příliš mnoho, ale ty s tím jistě budeš spokojen.“ — „Pane,“ odpověděl pes, „je tohle tvoje vůle? Jen pomysli, co já se naběhám, tak dlouho to mé nohy nevydrží. A když pak ztratím hlas a nebudu už moci štěkat, a po něm zuby a nebudu už moci kousat, co mi zbude jiného než běhat z rohu do rohu a vrčet?“ Pánbůh uznal, že má pes pravdu, a odpustil mu dvanáct let. Potom přišla opice. „Ty budeš jistě ráda žít třicet let?“ zeptal se jí pánbůh. „Ty nemusíš pracovat jako osel a pes a jsi stále v dobré náladě.“ — „Ach Pane,“ odpověděla opice, „to se jenom tak zdá, ale ve skutečnosti je to docela jinak. Když prší jahelná kaše, nemám kde vzít lžíci. Mám stále vesele dovádět, pitvořit se, aby se lidé smáli, a když mi podají jablko a já se do něho zakousnu, tak je kyselé. Jak často bývá za mými žerty smutek! Třicet let to nevydržím.“ Pánbůh byl milostivý a odpustil jí deset let.

Konečně se objevil člověk. Byl veselý, zdravý a svěží a prosil boha, aby mu určil dobu jeho života. „Budeš žít třicet let,“ řekl pánbůh. „Stačí ti to?“ — „Jak krátká je to doba!“ zvolal člověk. „Až si vystavím dům a oheň se rozhoří v mém krbu, až vysázím stromy, které pokvetou a ponesou ovoce a budu pomýšlet na to, abych se z života těšil, mám už zemřít? Ó Pane, prodluž mi dobu mého života!“ — „Přidám ti osmnáct let oslových,“ řekl pánbůh. „To nestačí,“ odpověděl člověk. „Dostaneš i dvanáct let psových.“ — „To je stále ještě málo.“ — „Dobrá,“ řekl bůh, „dám ti tedy ještě deset let opice, ale víc už nedostaneš.“ Člověk odešel, ale ještě nebyl spokojen.

A tak žije člověk sedmdesát let. Těch prvních třicet let, to jsou jeho člověčí léta, ta uběhnou rychle. To je zdravý, veselý, s chutí pracuje a raduje se ze života. Po nich následuje osmnáct let oslovských, to se mu nakládá jedno břemeno za druhým: musí tahat obilí, kterým se živí jiní, a jen rány a kopance jsou odměnou za jeho věrné služby. Pak následuje dvanáct let psových, to líhá v koutku, vrčí a nemá už zuby ke kousání. A když i tahle doba uplyne, skončí se jeho život

deseti lety opičimi. To pak je člověk přihlouplý a pošetilý, provádí bláhové kousky a bývá jenom dětem pro smích.

177. SMRT A JEJÍ POSLOVÉ

Před dávnými časy putoval jednou jeden obr po veliké silnici, a tu mu najednou skočil do cesty neznámý muž a zvolal: „Stůj! Ani o krok dál!“ — „Cože!“ řekl obr. „Ty drobečku, kterého bych dokázal dvěma prsty rozmáčknot, ty se mi chceš stavět do cesty? Kdo jsi, že si troufáš tak směle mluvit?“ — „Jsem Smrt,“ odpověděl neznámý, „mně se neubrání nikdo, a ty také musíš mého rozkazu uposlechnout.“ Ale obr se vzpěchoval a začal se Smrtí zápasit. Byl to dlouhý, úporný boj, nakonec zvítězil obr a srazil Smrt pěstí tak mocně, že klesla k zemi vedle kamene. Obr šel dál a Smrt tam zůstala ležet, přemožena a tak zesláblá, že se nemohla ani pozvednout. „Co z toho jen bude,“ vzdychla si, „když tu takhle zůstanu na hromádce? Už nikdo na světě nezemře a svět bude tak přeplněn lidmi, že ani nebudou mít dost místa, aby stáli jeden vedle druhého.“ Mezitím přicházel tou cestou jeden mladý muž, byl svěží a zdravý, vesele si zpíval a rozhlížel se kolem. Když uviděl toho polomrtvého cizince, soucitně k němu přistoupil, pozvedl ho, dal mu ze své láhve posilňující doušek a čekal, až zase přijde k sobě. Když se neznámý vzpamatoval, zeptal se ho: „A víš ty, kdo jsem a komu jsi vlastně pomohl na nohy?“ — „Nevím,“ odpověděl mládenec. „Neznám tě.“ — „Jsem Smrt,“ řekl neznámý. „Nikoho neušetřím a nemohu ani u tebe udělat výjimku. Ale abys věděl, že nejsem žádný nevděčník, slibuju ti, že tě nezaskočím nepřipraveného, ale že k tobě pošlu nejdřív své posly, než si pro tebe přijdu.“ — „Dobrá,“ řekl mládenec. „I tak na tom vydělám, když budu předem vědět, kdy přijdeš. Do té doby si budu před tebou aspoň jist.“ Pak šel dál, byl veselý a spokojený a žil si beze všech starostí. Jenomže mládí a zdraví dlouho nevydržely, brzy se přihlásily nemoci a bolesti, které ho ve dne trýznily a v noci mu nedopřávaly klidu. „Ale ještě nezemřu,“ říkal si, „Smrt přece pošle nejdřív své posly. Jen kdyby ty zlé dny nemoci už byly za mnou!“ Jakmile se cítil zdravý, začal zase žít vesele jako dřív. Tu mu jednoho dne někdo zaklepal na rameno. Ohlédl se, za ním stála Smrt a řekla: „Pojď se mnou, hodina tvého rozloučení se světem nadešla!“ — „Jak to?“ odpověděl muž. „Chceš snad zrušit svůj slib? Cožpak jsi mi neslíbila, že ke mně pošleš své posly, dřív než přijdeš sama? Žádného jsem neviděl.“ — „Mlč,“ odpověděla Smrt. „Cožpak jsem k tobě neposílala jednoho posla za druhým? Nepřišla horečka, nepřepadla tě, nezalomcovala s tebou a nesklátila tě na lůžko? Neohlušovaly tě závratě? Nepíchala tě dna ve všech údech? Nehučelo ti v uších? Nezatmělo se ti často před očima? A víc než tohle všechno, což tě můj milý bratr spánek večer co večer na mne neupomínal? Neležel jsi noc co noc, jako bys už byl mrtev?“ Muž

nevěděl, co by jí odpověděl. A tak mu nezbylo než se smířit se svým osudem a podat Smrti ruku.

178. MISTR ŠÍDLO

Mistr Šídlo byl malý, hubený, ale čilý chlapík, který si nedopřál ani na chvíli klidu. Jeho tvář, ze které trčel jen ten ohrnutý nos, byla plná dolíčků po neštovicích a bledá jako papír, vlasy měl šedivé a ježaté, očka malá, ale jezdil jimi bez ustání vpravo i vlevo. Všeho si všiml, všechno haněl, všechno věděl líp a ve všem měl pravdu. Když šel po ulici, mocně se rozháněl oběma pažemi a jednou vyrazil dívce, která nesla vodu, džber tak vysoko do vzduchu, že ho to samotného polilo. „Huso hloupá,“ křikl na ni, zatím co se oklepával, „copak sis nemohla všimnout, že jdu za tebou?“ Povoláním byl švec, a když pracoval, rozháněl se tak rázně dratví, že každého, kdo se nedržel patřičně vpovzdálí, dloubl pěstí do břicha. Žádný tovaryš u něho nezůstal déle než měsíc, protože mistr Šídlo i na té nejlepší práci vždycky něco našel. Tu byly stehy nestejně, tu zas byla jedna bota delší, tu zas byl jeden podpatek vyšší než druhý anebo kůže nebyla dostatečně vydělána. „Jen počkej,“ říkával učedníkovi, „však já ti ukážu, jak se vydělává kůže do měkka.“ Vzal řemen a několikrát ho přetáhl po hřbetě. Všem spílal, že jsou lenoši. Ale sám toho také mnoho nenadělal, protože ani čtvrt hodinky klidně neposeděl. Když jeho žena časně vstala a rozdělala oheň, vyskočil z postele a utíkal bos do kuchyně. „Chcete mi podpálit dům?“ křičel. „To je oheň, že by na něm vola mohl opékat! Myslíte snad, že máme dříví zadarmo?“ Když stály služebné u mycí kádě, smály se a vyprávěly si něco, huboval je: „Podívejme na husy, stojí tady, štěbetají a pro samé řečňování by zapomněly na práci. A načpak to čerstvé mýdlo? Takové bezbožné rozhazování a navíc ještě hanebná lenost. Chtějí si šetřit ruce a kůži pořádně neproperou.“ Vyběhl, ale přitom porazil kbelík s louhem, takže to zaplavilo celou kuchyň. Když nablízku stavěli nový dům, stále běhal k oknu a pozoroval stavbu. „Už tam zase dávají ten červený pískovec,“ rozčiloval se, „co nikdy nevyschne. V tomhle domě nezůstane ani jeden člověk zdravý. Jen se podívejte, jak špatně ti chlapi kladou kameny! Ta malta za nic nestojí. Do té musí přijít oblázky, a ne písek. Však se ještě dožiju, že ten barák spadne lidem na hlavu!“ Sedl si, udělal pár stehů, pak zase vyskočil, pověsil ševcovskou zástěru na skobu a křikl: „Jdu ven, promluvíím těm lidem do svědomí!“ Ale zastihl tam zrovna tesaře. „Co to má být?“ pokřikoval. „Nepřitesáváte podle šňůry. Myslíte, že ty trámy budou rovné? Jednoho krásného dne se to všechno rozestoupí!“ Vytrhl jednomu tesaři sekeru z ruky a chtěl mu ukázat, jak má přitesávat, ale vtom jel kolem vůz naložený jílem, a on odhodil sekeru a běžel k sedlákovi, který šel podle vozu. „Máte rozum v hlavě?“ volal na něho. „Kdopak zapřahá mladé koně do takhle

naloženého vozu? Ta ubohá zvířata vám tu na místě padnou.“ Sedlák mu neodpověděl a Šídlo utíkal celý rozčepýřený zlostí zpátky do dílny. Když si chtěl zase sednout k práci, podal mu učedník botu. „Co tohle zase je?“ křikl na něho. „Copak jsem vám neříkal, že nemáte boty tolik vykrojovat? Kdopak si koupí takovouhle botu, když na ní není skoro nic než podrážka! Vyžaduji, abyste do puntíku plnili moje příkazy!“ — „Pane mistr,“ odpověděl učedník, „máte snad pravdu, že ta bota k ničemu není, ale je to ta, kterou jste sám nařezal a začal dělat. Když jste před chvílí vyběhl ven, shodil jste ji s verpánku a já jsem ji jenom zvedl. Vám by se ale nezavděčil ani sám anděl z nebe.“

Jedné noci se mistru Šídlovi zdálo, že zemřel a že je na cestě do nebe. Když tam došel, zabušil na bránu. „Udivuje mě, že nemají na bráně ani kruh, člověk aby si tu kotníky do krve otloukl.“ Svatý Petr otevřel a chtěl se podívat, kdo se tak zběsile domáhá vstupu. „Á, to jste vy, mistře Šídlo,“ řekl. „Pustím vás dovnitř, ale varuji vás, nechte svých starých zvyků a nehaňte nic, co tu v nebi uvidíte, mohlo by se vám to zle vymstít.“ — „Tohle napomenutí jste si mohl ušetřit,“ odpověděl Šídlo, „já přece vím, co se patří. A tady je, díkybohu, všechno dokonalé a není co hanět jako na zemi.“ A tak vešel a přecházel v širokých prostorách nebe sem a tam. Rozhlížel se vpravo i vlevo a občas potřásl hlavou nebo si něco zabrumlal. Vtom spatřil dva anděly, kteří odnášeli trám. Byl to trám, který měl sám v oku, zatím co hledal třísku v očích ostatních. Ale andělé nenesli trám po délce, nýbrž napříč. „Viděl už někdo někdy takový nerozum?“ pomyslel si mistr Šídlo. Ale mlčel a upokojil se: „Je vlastně v podstatě jedno, jak se trám nese, jestli podél nebo napříč, jen když s ním člověk projde. A tady vidím, že oni s ním opravdu nikde nenarazí.“ Brzy nato spatřil dva anděly, kteří čerpali u studně vodu do sudu, a hned si všiml, že sud je děravý a že z něho na všech stranách voda vytéká. To napájeli zemi deštěm. „Hrom a kroupy!“ vybuchl mistr Šídlo, ale naštěstí se vzpamatoval a řekl si: „Možná že jen tak ubíjejí čas. Když to někomu dělá radost, může takových nanicovatých práciček najít až až, a zvláště tady v nebi, kde se, jak jsem si už všiml, jen a jen lenoší.“ Šel dál a uviděl vůz, který uvázl v hluboké jámě. „Žádný div,“ řekl muži, který u vozu stál, „kdopak by takhle nerozumně nakládal? Co tam máte?“ — „Zbožná přání,“ odpověděl muž. „Nemohl jsem se s nimi dostat na správnou cestu, ale přece jen jsem vůz šťastně dostal až sem a tady mě už vězet nenechají.“ Opravdu přišel anděl a zapřáhl dva koně. „Docela dobrý nápad,“ řekl Šídlo, „ale dva koně ten vůz nevytáhnou. To by museli být alespoň čtyři.“ Přišel ještě jeden anděl a přivedl další dva koně, jenomže je nepřipřáhl před vůz, ale dozadu za vůz. To už bylo na mistra Šídla trochu moc. „Ty popleto,“ vyjel na něho. „Co to děláš? Copak někdo, co svět světem stojí, takhle vytáhl vůz? Ale to se ví, oni si tu ve své nekonečné povznešenosti myslí, že vědí všechno líp!“ Chtěl pokračovat, ale

jeden z nebeských obyvatel ho chytil za límec a nesmlouvavě ho strkal ven. V bráně mistr Šídlo ještě jednou otočil hlavu a ohlédl se na vůz, a tu viděl, jak ho čtyři okřídlení koně zvedají do výše.

V tom okamžiku se mistr Šídlo probudil. „To se ví, v nebi to samosebou chodí trochu jinak než na zemi,“ řekl si pro sebe. „A to se dá leccos omluvit. Ale kdopak se může klidně dívat na to, když zapřáhnou koně před vůz a za vůz? No jo, jejich koně měli sice křídla, ale kdopak to může vědět? A vůbec je to nebetyčná hloupost, připínat koním, kteří mají čtyři nohy na běhání, ještě pár křídel! Ale už musím honem vstát, nebo zas doma udělají všechno obráceně. Je to ale přece jenom štěstí, že jsem doopravdy neumřel!“

179. HUSOPASKA U STUDNĚ

Byla jednou jedna stará, staříčká matička a ta žila se svým hejnem hus docela osaměle v pustých horách, kde měla malou chaloupku. Pustina byla kolem dokola obklopena hlubokým lesem. Stařenka vzala den co den ráno berličku a belhala se do lesa. Tam se pak činila tak obratně, že by to byl do ní při jejím stáří nikdo neřekl. Sbírala trávu pro husy, otrhávala si ovoce z pláňat, jak vysoko jen rukama dosáhla, a odnášela si pak všechno na zádech domů. Mysleli byste, že ji to těžké břemeno musí ohnout až k zemi, ale ne. Ona vždycky všechno šťastně donesla až domů. Když někoho potkala, pokaždé vlídně pozdravila: „Dobrý den, krajánku, dneska máme pěkné počasí. Divíte se, že nesu tolik trávy? Každý přece neseme své břímě na bedrech.“ Ale lidé ji nepotkávali rádi a raději si kus cesty zacházeli, aby se jí vyhnuli. Když ji někdy míjel otec s chlapcem, řekl tiše synkovi: „Před tou starou se měj na pozoru, ta má leccos za ušima, je to čarodějnice.“

Jednou ráno šel lesem hezký mládenec. Slunce jasně zářilo, ptáci prozpěvovali, listím prochvíval chladivý vánek a mládenec byl pln radosti a v dobré náladě. Nepotkal ještě človíčka, když tu náhle spatřil starou čarodějnici, jak klečí na zemi a užíhá srpem trávu. Celou velkou hromadu už měla svázanu v šátku a vedle stály dva koše plné planých hrušek a jablek. „Ale matičko,“ řekl mládenec, „jak to všechno můžete unést?“ — „Musím to odnést, panáčku,“ řekla mu. „Děti bohatých rodičů to nepotřebují umět. Ale pro chudého chalupníka platí:

*Moc se kolem nerozhlížej,
na ohnutý hřbet si přidej!*

Chcete mi snad pomoci?“ dodala, když se u ní zastavil. „Vy máte ještě rovná záda a mladé nohy, pro vás to bude hračka. A moje chalupa není daleko odtud, stojí tamhle na louce za tou horou. Než se nadějete, budete tam.“ Mládenci se stařenou zželelo a řekl jí: „Můj otec sice není sedlák ani chalupník, nýbrž bohatý hrabě, ale abyste viděla, že to nejsou jen selští lidé, kdo dokáže nosit břemena, vezmu vám ten ranec.“ — „Když to chcete zkusit,“ řekla stařenka, „budu ráda. Je to sice dobrá hodina cesty, ale co vám to udělá! A tady ta jablka a hrušky musíte odnést také.“ Mladému hraběti se to přece jen zezdálo trochu na pováženou, když uslyšel o hodině cesty. Ale stařenka už ho nepustila k slovu, uvázala mu šátek na záda a oba koše mu dala do ruky. „Vidíte, jde to docela snadno,“ řekla

mu. „Kdepak, ani trochu snadné to není,“ odpověděl hrabě a bolestně se ušklíbl. „Ten ranec tlačí, jako by v něm samé kameny byly, a jablka a hrušky tíží, jako by byly ze samého olova. Sotva popadám dech.“ Měl chuť zase všechno složit na zem, ale stařena to nedopustila. „To se podívejme,“ posmívala se mu, „panáček nechce nést ani to, co jsem já, stará ženská, už tolikrát vláčela.“

O pěkná slovíčka, to nemáte nikdy nouzi, ale když jde do tuhého, tak se koukáte ztratit. Co tu stojíte a okolkujete?“ pokračovala. „Jen sebou hněte, ten ranec už vám nikdo nesundá.“ Dokud šel po rovině, bylo to ještě k vydržení, ale jak přišli ke kopci a měli vystupovat nahoru, kameny odskakovaly pod nohama, jako by byly živé, a to už bylo nad jeho síly. Na čele se mu perlil pot a jeho krůpěje, tu horké, tu zas chladné, mu stékaly po zádech. „Už nemohu dál, matičko,“ řekl. „Odpočinu si trochu.“ — „Nic takového,“ odpověděla stará. „Až dojdeme k chalupě, můžete si odpočinout, ale teď musíte jít dál. Kdo ví, k čemu vám to je dobré.“ — „Příliš si troufáš, stará,“ řekl hrabě a chtěl ranec shodit. Ale marně se namáhal. Ranec lpěl na jeho zádech tak pevně, jako by byl přirostlý. Obracel se a ošíval, ale nemohl se ho zbavit. Stařena se tomu smála a spokojeně poskakovala se svou berličkou sem a tam. „Jen se nerozčilujte, panáčku,“ domlouvala mu posměšně, „sice vám zrudne tvářička, že budete jako kohoutek. Hezky trpělivě doneste svůj ranec, až budeme doma, však už vám dám dobré odškodné.“ Co mohl dělat? Nezbylo mu než odevzdat se svému osudu a ploužit se za stařenou. Ta jako by byla čím dále tím čilejší, zatím co jeho břímě čím dále tím více tížilo. Tu najednou hup, stará vyskočila jediným skokem na ranec a usadila se mu tam. Byla jako věchýtek, ale vážila víc než nejbuclatější děvečka ze statku. Mladému hraběti se roztrásla kolena, ale jakmile zvolnil krok, švihla ho stará pokaždé prutem a kopřivami přes nohy. Sténal a vzdychal a konečně doklopýtal až na vrcholek, a právě když div neklesl, došel až k stařeninu domku. Jakmile ji zahlédly husy, rozpjaly křídla, natáhly krky a s křikem jí běžely naproti. Za hejnem, s prutem v ruce, šla už starší venkovská žena, statná a velká, ale šeredná jako noc. „Stalo se vám něco, paní matko?“ zeptala se stařeny. „Tak dlouho jste se nevracela.“ — „Ale kdepak, dceruško,“ odpověděla stará. „Nic zlého mě nepotkalo, naopak, tenhle panáček mi odnesl můj náklad. Jen si pomysli, když jsem byla unavená, vzal ještě ke všemu i mne na záda! Cesta se nám vůbec nezdála dlouhá, bavili jsme se docela vesele a žertovali jsme spolu.“ Konečně seskočila stará na zem, sňala mládenci ranec se zad a košíky z ruky, docela vlídně na něho pohlédla a řekla mu: „Teď se posaďte na lavici přede dveřmi a odpočiňte si. Konečně jste si zasloužil svou odměnu a nebudete na ni dlouho čekat.“ Tu řekla husopasce: „Jdi do chaloupky, dceruško, nesluší se, abys byla sama s mladým pánem, načpak přilévat oleje do ohně. Mohl by se do tebe zamilovat.“ Mladý hrabě nevěděl, má-li plakat nebo se smát. „Takovéhle

zlatíčko,“ pomyslel si. „I kdyby byla o třicet let mladší, srdce by mi prudčeji neposkočilo.“ Stařena zatím laskala a hladila husy jako děti a pak zašla s dcerou do chalupy. Mládenec ulehl na lavici pod planou jabloň. Vzduch byl vlhý a příjemný, kolem dokola se zelenala louka, posetá petrklíči, tymiánem a tisíci jinými lučními kvítky. Loukou protékal čirý, šumící potok, na jehož vlnkách blyskotaly sluneční paprsky. Bílé husy se procházely sem a tam nebo si načechrávaly peří ve vodě. „Je tu opravdu milo,“ řekl si mládenec, „ale jsem tak unaven, že se nebudu přemáhat. Zavřu oči a trochu se prospím. Jen aby nepřišel nějaký vítr a neodfoukl mi nohy od těla, mám je teď lehýnké jak pápěrky.“

Když tak chvilku spal, přišla stařena a probudila ho. „Vstaň,“ zatřásla s ním, „tady nemůžeš zůstat. Víím, že jsem ti to všechno hodně opepřila, ale život tě to přece nestálo. Teď ti dám tvou odměnu. Peníze a majetek nepotřebuješ, dám ti tedy něco jiného.“ A dala mu do ruky malou krabičku, vyřezanou z jediného kusu smaragdu. „Dobře ji opatruj,“ dodala, „přinese ti štěstí.“

Mladý hrabě vyskočil, a když pocítil, že je zase čilý a že se mu vrátila všechna dřívější síla, poděkoval stařeně za její dar a vypravil se na cestu. Po její dcerušce se už ani neohlédl. Když už byl pěkný kus cesty od chaloupky, slyšel ještě z dálky veselý křik bílých hus.

Tři dny bloudil hrabě v pustém kraji, než našel cestu z lesa. Tu přišel do velkého města, a protože ho tam nikdo neznal, zavedli ho do královského zámku, kde král a královna seděli na trůně. Hrabě poklekl, vyňal z kapsy smaragdovou skříňku a položil ji královně k nohám. Vybídla ho, aby vstal a smaragdovou skříňku jí podal. Sotva ji však otevřela a nahlédla dovnitř, klesla jako mrtvá k zemi. Královi sloužící hraběte zadrželi a chtěli ho právě odvést do žaláře. Vtom královna otevřela oči, přikázala, aby ho propustili a aby všichni odešli, že chce s hrabětem mluvit o samotě.

Když s ním královna osaměla, hořce se rozplakala a řekla mu: „Co je mi platná nádhera a pocty, které mne obklopují. Ráno co ráno se probouzím v starostech a trápení. Měla jsem tři dcery, nejmladší z nich byla tak krásná, že ji všichni považovali za zázračný div. Byla bělostná jako sníh, růžová jako jabloňové květy a vlasy měla zářivé jako sluneční paprsky. Když plakala, nepadaly jí z očí slzy, ale samé perly a drahé kameny. Když jí bylo patnáct let, dal si král zavolat k trůnu všechny tři sestry. Kdybyste byl mohl vidět, jak lidé užasli, když vstoupila nejmladší. Bylo to, jako by samo slunce vyšlo.“

Král jim řekl: „Milé dcery. Nevím, kdy nadejde poslední den mého života. Chci dnes rozhodnout, co která z vás dostane po mé smrti. Všechny mne máte rády, víím, ale ta z vás, která mne má nejraději, dostane to nejlepší.“ Každá z nich řekla, že ho má nejraději. „Můžete mi nějak vyjádřit,“ ptal se král, „jak rády mne máte? Podle toho poznám, jak to myslíte.“ Nejstarší řekla: „Mám otce ráda jako

nejsladší cukr.' Druhá řekla: ‚Mám otce ráda jako své nejkrásnější šaty.' Jenom nejmladší mlčela. Tu se jí otec zeptal: ‚A co ty, milé dítě, jak ty mě máš ráda?' — ‚Nevím,‘ odpověděla mu. ‚Nemohu svou lásku k ničemu přirovnávat.' Ale otec trval na tom, aby nějaký příklad jmenovala. Tu konečně řekla: ‚To nejlepší jídlo mi nechutná bez soli, a proto mohu říci, že mám otce ráda jako sůl.' Jakmile to král uslyšel, rozhněval se a řekl: ‚Když mě máš ráda jako sůl, odměním tě za tvou lásku také solí.' Rozděлил říši mezi dvě starší dcery, nejmladší však poručil přivázat na záda pytel soli a dva čeledíni ji museli vyvést ven do pustého lesa. Všichni jsme za ni prosili a žadonili,“ pokračovala královna, „ale králův hněv nebylo možno obměkčit. Jak plakala, když nás musela opustit! Celá cesta, kterou šla, byla poseta perlami, které jí padaly z očí. Král brzy nato své tvrdosti litoval a dal to ubohé dítě hledat po celém hlubokém lese, ale nikdo ji nemohl nalézt. Když pomyslím na to, že ji roztrhala divá zvěř, jsem žalem jako ochromena. Někdy se utěšuji nadějí, že je snad ještě naživu, že se ukryla někam do jeskyně nebo že našla útočiště u soucitných lidí. Ale teď si představte — když jsem otevřela vaši smaragdovou skříňku, ležela v ní perla, právě taková, jaké padaly mé dceři z očí. Pak snad pochopíte, jak mi při tom pohledu zabušilo srdce. Musíte mi říci, jak jste tu perlu získal.“ Hrabě jí vyprávěl, že ji dostal od stařeny v lese a že ta stařena mu připadala podezřelá a byla to pravděpodobně čarodějnice. O jejím dítěti že však nic neví, že je nezahlédl ani o něm nic neslyšel. Král a královna se rozhodli, že tu stařenu vyhledají. Myslili, že tam, odkud je perla, musí se i něco bližšího o dceři dovědět.

Stařena seděla venku v pustině u kolovrátku a předla. Setmělo se už a jediná louč, která hořela u krbu, dávala skrovné světlo. Náhle se ozval venku hluk, husy přiběhly z pastvy domů a rozrušeně štěbetaly. Brzy nato vešla i dcera. Ale stařena jí sotva poděkovala a jen slabě kývla hlavou. Dcera si k ní přisedla, vzala kolovrátek a kroutila nit tak zručně a čile jako mladé děvčátko. Tak seděly obě po celé dvě hodiny a nepromluvíly spolu jediné slůvko. Konečně něco zašramotilo u okna a dvě planoucí oči se upřely do místnosti. Byla to stará noční sůva, která třikrát zahoukala. Stařena jen trochu pozvedla oči a pak řekla: „Teď nadešel čas, dceruško. Vyjdi ven a udělej svou práci.“

Dívka vstala a šla ven. A kam šla? Dál a dál lukami až do údolí. Konečně došla ke studni, u níž stály tři staré duby. Měsíc zatím vyšel jako veliká koule nad horu a bylo tak jasno, že by špendlík na zemi našel. Svlékla kůži, kterou měla na tváři, sklonila se ke studni, a začala se mýt. Když byla hotova, ponořila do vody i kůži a položila ji pak na louku, aby se v měsíčním světle vybílila a usušila. Ale jak se ta dívka změnila! Něco takového jste nikdy neviděli. Jakmile spadl šedivý cop, vyhrnuly se jí v pramenech vlasy zlaté jako slunce a jako plášť

jí zahalily celou postavu. Jen oči jí z nich zářily jako třpytivé hvězdy na nebi a v tváři se odrážel odlesk růžový jako jabloňové květy.

Ale ta krásná dívka byla smutná. Usedla a hořce plakala. Slza po slze jí stékaly z očí a kutálely se po dlouhých vlasech k zemi. Tak tam seděla a byla by tak seděla dlouho a dlouho, kdyby se byl ve větvích blízkého stromu neozval praskot a šustot listů. Dívka vyskočila jako srna, když zaslechne lovcův výstřel. Měsíc se právě ukryl za černý mrak a dívka v okamžiku vklouzla zase do staré kůže a zmizela jako plamínek světla, zhasnutý větrem.

Běžela zpátky k chaloupce a chvěla se jako osikový list. Stařena stála přede dveřmi a dívka jí chtěla vyprávět, co ji potkalo. Ale stařena se vlídně usmála a řekla: „Vím už všechno.“ Zavedla ji do jizby a zapálila novou louč. Ale neusedla znovu ke kolovrátku, nýbrž přinesla si koště a začala zametat a drhnout podlahu. „Všechno musí být čisté a vydrhnuté,“ řekla dívce. „Ale matičko,“ zeptala se dívka, „proč začínáte uklízet v tak pozdní hodinu? Co chcete udělat?“ — „A víš ty, jaká je to hodina?“ zeptala se jí stařena. „Není ještě půlnoc,“ řekla dívka, „ale jedenáct už odbilo.“ — „Nevzpomínáš si,“ pokračovala stařena, „že je tomu právě dnes tři roky, co jsi ke mně přišla? Tvůj čas uplynul, dál už nemůžeme zůstat spolu.“ Dívka se ulekla a řekla: „Ach matičko moje milá, cožpak vy mě chcete vyhnat? Kam se poděju? Nemám žádné přátele a žádnou vlast, kam bych se mohla utéci. Udělala jsem všechno, co jste ode mne žádala, a byla jste se mnou vždycky spokojena. Neposílejte mě pryč.“ Stařena nechtěla dívce povědět, co ji čeká. „Já už tu dlouho nezůstanu,“ řekla jí, „ale než odejdu, musí být chalupa i jizba čistě uklizeny. Nezdržuj mě proto v práci. O sebe nemusíš mít starost, najdeš střechu, pod níž budeš moci spočinout. A s odměnou, kterou ti chci dát, budeš také jistě spokojena.“ — „Ale povězte mi přece, co se má stát?“ naléhala dívka znovu. „Říkám ti ještě jednou, nevyrušuj mě v mé práci. Už ani slovo. Jdi do své komůrky, sejmi si kůži s tváře a oblékni si hedvábné šaty, které jsi měla, když jsi ke mně přišla. A pak čekej v komůrce, dokud tě nezavolám.“

Ale už musím zase vyprávět o tom králi a královně, kteří se i s hrabětem vypravili do pustého lesa hledat stařenku. Mladý hrabě se od nich v noci v lese odloučil, a protože je nemohl už najít, musel jít dále sám. Na druhý den se mu zdálo, že už našel správnou cestu. Šel a šel, až zase nastala noc. A tu si vylezl na strom, kde chtěl přenocovat, protože se obával, že zabloudí. Když vyšel měsíc a ozářil krajinu, spatřil náhle postavu, která sestupovala s horského svahu. Neměla v ruce prut, ale přesto poznal, že je to ona husopaska, kterou předtím viděl u stařenčiny chaloupky. „Oho,“ zvolal. „Tady jde. A když polapím jednu čarodějku, druhá mi také neunikne.“ Ale jak užasl, když přistoupila ke studni, svlékla kůži, umyla se a zlaté vlasy jí zahalily celou postavu. Krásnější dívku ještě nikdy na celém světě nepoznal.

Neodvažoval se skoro ani vydechnout, ale vystrčil hlavu tak daleko mezi listy, jak jen mohl, aby ji bez ustání mohl sledovat pohledem. Možná že se příliš vyklonil, možná že to zavinilo něco jiného — ale tak jako tak větev náhle zapraskala a v témž okamžiku vklouzla dívka do své ošklivé kůže a odběhla jako srna. A protože v té chvíli zašel měsíc za mraky, unikla jeho zrakům docela.

Sotva zmizela, slezl mladý hrabě se stromu a rychle pospíchal za ní. Nedošel daleko a už zahlédl v šeru dvě postavy, přicházející po louce. Byl to král s královnou. Spatřili z dálky světlo ve stařenčině chaloupce a šli za ním. Hrabě jim vyprávěl, jaké čáry zahlédl u studně. Ani na chvíli nezapochovali, že to byla jejich ztracená dcera. Plni radosti šli dál a brzy došli až k chaloupce. Husy seděly kolem, hlavy schované pod křídly, a spaly. Ani jediná se nepohnula. Král, královna a hrabě nahlédli do okénka. Uvnitř seděla stařena a tiše předla, pokyvovala hlavou a ani se neohlédla. V jizbě bylo tak čisto, jako by tam bydleli skřítkové z mlhy, kteří nikdy nemají na botkách ani prášek. Královskou dceru však nezahlédl. Dlouho se tak dívali do jizby, až si konečně dodali odvahy a zaklepal tiše na okénko. Zdálo se, že je stařenka očekává. Vstala a zavolala na ně přátelsky: „Jen pojd'te dál, znám vás.“ Když vešli do jizby, řekla jim: „Mohli jste si tu dalekou cestu ušetřit, kdybyste byli svou dobrou a milou dceru před třemi lety tak nespravedlivě nevyhnali. Jí to nijak neškodilo, tři roky tu musela pást a ošetřovat husy. Nic zlého se přitom nenaučila a zachovala si své ryzí srdce. Vy jste dostatečně potrestáni strachem, ve kterém jste po celé tři roky museli žít.“ Pak přistoupila ke dveřím komůrky a zavolala: „Vyjdi ven, dceruško moje.“ Dveře se otevřely a z nich vyšla královská dcera v hedvábných šatech, se zlatými vlasy a zářícíma očima a bylo to, jako by se před nimi zjevil anděl z nebe.

Přistoupila k otci a k matce, objala je a políbila. A všichni se samou radostí rozplakali. Mladý hrabě stál vedle nich, a když ho princezna spatřila, zčervenala ve tváři jako mechová růžička. Sama dobře nevěděla proč. Král řekl: „Co ti dám, mé milé dítě? Celou říši jsem už rozdal.“ — „Nic nepotřebuje,“ řekla stařena. „Daruji jí slzy, které pro vás vyplakala. Jsou to samé perly, krásnější, než jaké se nacházejí v moři, a mají větší cenu než celá vaše královská říše. A odměnou za její službu jí dám svou chaloupku.“ Jakmile to stařena dořekla, zmizela jim před očima. Ve stěnách chaloupky to zapraskalo, a než se ohlédli, proměnil se domeček v nádherný palác. Královská tabule už byla vystrojena a všude pobíhalo plno sloužících.

Příběh má ještě pokračování, ale babičce, která mi ho vyprávěla, vypověděla paměť a ona všechno ostatní zapoměla. Myslím si stále, že krásná princezna se provdala za mladého hraběte, že spolu zůstali v tom zámku a spokojeně a blaženě tam žili, dokud si je pánbíček nepovolal. Jestli ty sněhobílé husy, které

se pásaly u chaloupky, byly samé dívky (ať mi to nikdo nezazlívá), které si stařenka k sobě vzala, a jestli se jim potom vrátila lidská podoba a staly se dvorními dámami a sloužily mladé královně — to nevím docela jistě. Ale přece jen to tuším. Jedno je jisté: že ta stařena nebyla čarodějnice, ale moudrá vědma sudička, která to myslela s dívkou dobře. Snad to byla právě ona, kdo královské dceři už při narození dal do vínku, že místo slz bude plakat samé perly. To se dneska už nestává. Kdyby se to stávalo, byli by z chudých lidí brzy samí boháči.

180. EVA A JEJÍ NESTEJNÉ DĚTI

Když byli Adam s Evou vyhnáni z ráje, museli si postavit obydlí na neúrodné půdě a v potu tváře jíst svůj chléb. Adam okopával pole a Eva předla vlnu. Eva přiváděla na svět každým rokem jedno dítě, ale ty děti nebyly stejné, některé byly krásné, některé ošklivé. Když uplynul drahý čas, poslal bůh k těm dvěma anděla a dal jim vzkázat, že hodlá přijít a podívat se, jak spolu hospodaří. Eva, potěšena, že je Pán tak milostiv, pečlivě uklidila celý dům, vyzdobila ho květinami a na podlahu nastlala rákosí. Pak přivedla děti, ale jen ty krásné. Omyla je a vykoupala, učesala jim vlasy, oblékla jim čerstvě vyprané košilky a kladla jim na srdce, aby se v přítomnosti boha chovaly slušně a způsobně. Aby se před ním slušně uklonily, podaly mu ruku a odpovídaly skromně a rozumně na jeho otázky. Ty ošklivé děti se však vůbec nesměly ukázat. Jedno ukryla do sena, druhé pod střechu, třetí do slámy, čtvrté do krbu, páté do sklepa, šesté pod kád', sedmé pod vinný sud, osmé pod starou kožešinu, deváté a desáté pod látky, ze kterých jim šila šaty, jedenácté a dvanácté pod kůže, ze kterých jim dělala boty. Tak tak byla se vším hotova, když se ozvalo zaklepání. Adam se podíval škvírou a viděl, že je to Pán. Uctivě otevřel a nebeský otec vstoupil. Krásné děti se postavily pěkně do řady, uklonily se, podaly mu ruce a poklekly. Pán jim začal po řadě žehnat, položil prvnímu ruce na hlavu a řekl: „Ty budeš mocným králem.“ Potom druhému: „Ty budeš knížetem.“ A třetímu: „Ty hrabětem.“ A čtvrtému: „Ty rytířem.“ A pátému: „Ty šlechticem.“ A šestému: „Ty měšťanem.“ A sedmému: „Ty obchodníkem.“ A osmému: „Ty učeným mužem.“ Tak udělil všem své přebohaté požehnání. Když Eva viděla, jak je Pán vlídný a milostivý, pomyslně si: „Přivedu i ty své nevyvedence, možná že jim Pán také požehná.“ Šla tedy a vytáhla je ze sena, ze slámy, z kamen a odevšad, kde jen byly poschovávány. Tu se sběhla celá ta uličnická, ušmudlaná, usoplená a ukoptěná banda. Pán se jen usmíval, prohlížel si je všechny a řekl: „I těmhle požehnám.“ Vložil ruce na prvního a řekl mu: „Ty budeš sedlákem.“ A druhému: „Ty rybářem.“ A třetímu: „Ty kovářem.“ A čtvrtému: „Ty koželuhem.“ A pátému: „Ty tkalcem.“ A šestému: „Ty ševcem.“ A sedmému: „Ty krejčím.“ A osmému: „Ty hrcičem.“ A devátému: „Ty vozkou.“ A desátému: „Ty plavcem.“ A jedenáctému: „Ty poslem.“ A dvanáctému: „Ty budeš po celý život čeledínem.“

Když Eva tohle všechno uslyšela, řekla: „Jak nestejně to rozdělíš svá požehnání, Pane. Jsou přece všechny mými dětmi, všechny jsem je přivedla na svět. Tvá milost by se měla rozdělit mezi všechny stejným dílem.“ Ale bůh jí odpověděl: „Tomu nerozumíš, Evo. Zlíbilo se mi a je také třeba, abych tvými

děťmi zaopatřil celý svět. Kdyby byly všechny knížaty a pány, kdo by potom sel, mlátil, semílal obilí a pekl chléb? A kdo by koval, tkal, tesal, stavěl, kopal, stříhal a šil? Každý bude zástupcem svého stavu, aby se tak navzájem podporovali a aby všichni dostali, co k živobytí potřebují, jako rozličné údy na jednom lidském těle.“ Tu odpověděla Eva: „Ach odpusť mi, Pane, příliš jsem se ukvapila, když jsem ti odmlouvala. Tvá božská vůle ať se tedy i na mých dětech stane.“

181. VÍLA Z RYBNÍKA

Byl jednou jeden mlynář a ten spokojeně žil se svou ženou. Měli dostatek peněz i všeho ostatního a rok od roku se jim vedlo lépe. Ale neštěstí chodí přes noc: jak jejich bohatství předtím narůstalo, tak se teď zase z roku na rok ztrácelo, až konečně byl na tom mlynář tak zle, že mlýn, v němž bydlel, už sotva mohl nazývat svým. Byl z toho celý ustaraný, a ani když po celodenní práci ulehl, nemohl najít klid. Převaloval se na lůžku, hlavu plnou starostí. Jednou ráno vstal ještě před rozbřeskem, vyšel ven a doufal, že se mu v přírodě uleví. Když přecházel po mlýnské hrázi, objevil se právě první sluneční paprsek na obzoru. Obrátil se a spatřil krásnou ženu, která se zvolna vynořovala z vody. Dlouhé vlasy, které si útlýma rukama přidržovala na ramenou, zakrývaly její bílé tělo. Pochopil, že je to víla onoho rybníka, a ze samého strachu nevěděl, má-li utéci nebo zůstat stát. Tu však víla na něho promluvila, oslovila ho jménem a tázala se, proč je tak smuten. Mlynář zůstal v tu chvíli jako němý, ale že mluvila tak přátelsky, dodal si nakonec odvahy a vyprávěl jí, jak dříve žil ve štěstí a v bohatství a jak teď zchudl a že už neví, co si počít. „Upokoj se,“ řekla mu víla. „Udělám tě bohatším a šťastnějším, než jsi kdy předtím byl. Jenom mi musíš slíbit, že mi dáš to, co se v tvém domě právě narodilo.“ — „Co jiného by to mohlo být než nějaké štěně nebo kotě?“ pomyslel si mlynář. A tak jí slíbil, co žádala. Víla se zase ponořila do vody a on pospíchal uklidněn a s novou odvahou zpátky do mlýna. Ještě nedošel na práh, když ze dveří vyběhla děvečka a volala na něho, ať se raduje, že mu žena právě povila synáčka. Do mlynáře jako když blesk uhodí. Pochopil, že to potměšilá víla věděla a že ho podvedla. Se svěšenou hlavou přistoupil k lůžku své ženy. A když se ho zeptala, proč nemá radost z tak pěkného chlapce, pověděl jí, co se mu přihodilo a jaký slib víle dal. „Co mi pomůže štěstí a bohatství,“ dodal, „když musím ztratit své dítě? Ale co mohu dělat?“ Ani příbuzní, kteří jim přišli blahopřát, mu neuměli poradit.

Zatím se do mlynářova domu vrátilo zase štěstí. Cokoliv podnikl, všechno se mu zdařilo, jako by se u nich truhlice i police samy plnily a peníze jako by se přes noc ve skříni samy množily. Netrvalo dlouho a byl bohatší než kdykoliv předtím. Jenomže radost, kterou by jinak býval měl, se stále kalila slibem, jež dal víle a který mučil jeho srdce. Kdykoliv šel kolem rybníka, měl strach, že se víla vynoří a připomene mu, co jí dluží. Chlapce také nikdy nepustil blízko k vodě. „Měj se na pozoru,“ říkal mu. „Jakmile se dotkneš vody, vynoří se ruka, chytne tě a stáhne dolů.“ Ale když míjel rok po roce a víla se neukazovala, začínal se mlynář pomalu uklidňovat.

Chlapec vyrostl v jinocha a šel do učení k lovcí. Když se vyučil a stal se z něho zdatný lovec, přijal ho pán do svých služeb. Ve vsi žila krásná a věrná dívka, která se mladému lovcí zalíbila. Když si toho pán povšiml, daroval mu malý domek. Oba mladí lidé se vzali a žili spolu v domku šťastně a pokojně a z celého srdce se milovali.

Jednou pronásledoval lovec srnu. Když zvíře odbočilo z lesa do polí, pustil se za ním a konečně ho jediným výstřelem skolil. Nevšiml si, že se dostal až do blízkosti nebezpečného rybníka. A když zvíře vyvrhl, šel k vodě, aby si umyl krví potřísněné ruce. Sotva ponořil ruce do vody, vynořila se víla, se smíchem ho objala mokřými pažemi a stáhla ho s sebou dolů tak prudce, že se vlny ihned za ním zavřely.

Když nastal večer a lovec se stále nevracel, přepadla jeho ženu úzkost. Vypravila se ven a šla ho hledat. A protože jí často vyprávěl, že se musí střežit úkladné víly a nesmí se odvažovat do blízkosti rybníka, tušila již, co se asi přihodilo. Spěchala přímo k vodě, a když tam na břehu našla jeho odhozenou loveckou brašnu, už ani chvíli nepochybovala, že se stalo očekávané neštěstí. Bědovala, spínala ruce a volala svého nejmilejšího jménem, ale nadarmo. Běžela na protější břeh rybníka a volala znovu. Proklínala vílu tvrdými slovy, ale odpovědi se nedočkala. Zrcadlo hladiny se ani nezčeřilo, jen cípatá tvář měsíce k ní vzhlížela z jeho klidné plochy.

Ubohá žena se od rybníka na krok nehnula. Bez ustání obcházela po břehu, chvíli beze slova, chvíli s bolestnými výkřiky, pak zase v tichém pláči. Až jí nakonec došly síly, klesla k zemi a upadla do hlubokého spánku. Brzy nato se jí zdál sen.

Se strachem vystupovala stezkou sevřenou vysokými skalami. Trní a šlahouny se jí zasekávaly do nohou, déšť ji bičoval do tváře a vítr jí hučel v dlouhých vlajících vlasech. Když došla na vrcholek, všechno se rázem proměnilo. Oblouha byla modrá, vzduch vlažný a lahodný, půda se mírně svažovala a na zelené louce, plné pestrobarevných květů, uviděla malou, čist'ouňkou chýšku. Sešla k ní a otevřela vrátka. Našla tam bělovlasou stařenu, která jí přívětivě pokynula. V tom okamžiku žena procitla ze sna. Svítalo už. Rozhodla se, že ihned udělá, co jí sen napověděl. Vydala se na namáhavou cestu do hor, a všechno bylo opravdu tak, jak to v nočním snu viděla. Stařena jí přátelsky přivítala a ukázala jí židličku, aby se posadila. „Tebe jistě potkalo nějaké neštěstí,“ řekla potom, „když jsi vyhledala mou osamělou chaloupku.“ Žena jí s pláčem vyprávěla, co se jí stalo. „Upokoj se,“ řekla jí stařena. „Pomohu ti. Vezmi si tenhle zlatý hřeben. Vyčkej, až bude měsíc v úplňku, potom jdi k rybníku, posad se na břeh a pročesávej si dlouhé černé vlasy tímhle hřebenem. Až budeš hotova, polož hřeben na břeh a sama uvidíš, co se stane dál.“

Žena se vrátila domů. Dny, které zbývaly do úplňku, jí jen pomalu a jakoby nerady ubíhaly. Konečně se objevil na nebi zlatý kotouč celého měsíce. Šla tedy pomalu k rybníku, usedla a pročesala si dlouhé černé vlasy zlatým hřebenem. A když byla hotova, položila hřeben na břeh blizounko k vodě. Za okamžik to v hlubině zahučelo, zvedla se vlna, doběhla až ke břehu a odnesla hřeben s sebou. Netrvalo déle, než co by hřeben klesl ke dnu, vodní hladina se rozestoupila a nad ní se objevila lovcova hlava. Lovec nepromluvil, jenom na svou ženu smutně pohlédl. V témž okamžiku přišuměla druhá vlna a zakryla mužovu hlavu. Pak všechno zmizelo a rybník byl zas klidný jako předtím, jen tvář úplňku se na něm zlatě leskla.

Žena se zklamaně vrátila domů. Ale ve snu se jí znovu zjevila stařenčina chýška. Nazítří ráno se tedy zase vypravila na cestu a svěřila se moudré ženě se svou bolestí. Stařenka jí dala tentokrát zlatou flétnu a řekla jí: „Vyčkej, až bude znovu měsíc v úplňku, pak vezmi tuhle flétnu, posad' se na břeh, zahraj na ni pěknou píseň. A když dohraješ, polož flétnu na písek. Sama uvidíš, co se stane dál.“

Žena udělala, co jí stařenka poradila. Sotva ležela flétna na písku, v hlubině to zahučelo. Vzduška se vlna, nalezla na břeh a odnesla flétnu s sebou. Brzy nato se voda rozestoupila a lovec se objevil znovu. Tentokrát nejenom jeho hlava, nýbrž celá polovina těla. Toužebně rozpřáhl k ženě náruč, ale vtom už se vzduška druhá vlna, zakryla ho a stáhla opět do hlubiny.

„Co mi to pomůže, že svého milovaného spatřím,“ povzdychla si nešťastnice, „když ho musím zase hned ztratit.“ Znovu se jí do srdce vloudil žal, ale v noci ve snu se jí potřetí; zjevila stařenčina chýška. Vydala se tedy ráno potřetí na cestu. Tentokrát jí moudrá žena dala zlatou přeslici a řekla jí: „Ještě není všemu konec. Vyčkej, až bude měsíc znovu v úplňku, pak vezmi přeslici, usedni na břeh a upřed' plnou cívku. Až s tím budeš hotova, postav přeslici blízko k vodě a sama uvidíš, co se stane dál.“

Žena udělala všechno přesně podle stařeniny rady. Jakmile se ukázal úplněk, vzala zlatou přeslici, usedla ke břehu rybníka a pilně předla, dokud jí nedošel len a cívka nebyla plná. Sotva postavila přeslici na břeh, zahučelo to v hlubině vody mnohem mocněji než jindy, vzduška se obrovská vlna, nalezla na břeh a odnesla přeslici s sebou. A vzápětí už vytryskl z hlubiny proud vody a vynesl hlavu a celé tělo jejího muže nad hladinu. Muž rychle skočil na břeh, uchopil ženu za ruku a prchal s ní od rybníka. Ale sotva se od něho trochu vzdálili, vzduška s hrozným hukotem celý rybník a s divokou silou proudil daleko, daleko do polí a luk. Oba prchající už viděli svou smrt, a tu zavolala žena v úzkosti stařenku o pomoc. V tom okamžiku se oba proměnili, žena v žábu a muž ve skokana. Záplava, která je dostihla, je tak už nemohla usmrtit, ale odtrhla je od sebe a

zanesla každého docela jinam.

Jakmile voda opadla a oba se zase dotkli nohama suchého břehu, vrátila se jim jejich lidská podoba. Ale ani jeden z obou netušil, kde zůstal druhý. Byli mezi cizími lidmi, kteří vůbec neznali jejich vlast. Mezi oběma se rozkládaly vysoké hory a hluboká údolí. Aby uhájili holý život, museli oba pást ovce. Dlouhá léta vyháněli tak svá stáda do polí a lesů a oběma překypovalo srdce smutkem a touhou.

Jednou, když ze země zase vyrašilo jaro, vyhnali oba svá stáda v jediný den a náhoda chtěla, že se k sobě přiblížili. Muž zahlédl na vzdáleném horském svahu pasoucí se stádo a zamířil se svým stádem na totéž místo.

V údolí se sešli, ale nepoznali se. Cítili oba jen radost, že už nejsou tak osamělí. Od toho dne pak pásali už stále společně. Mnoho toho nenamluvili, ale bylo jim spolu dobře. Jednou večer, když svítil na nebi úplněk a ovce už odpočívaly, vyňal pastýř z kapsy flétnu a zahrál krásnou, ale smutnou píseň. Když skončil, všiml si, že pastýřka hořce pláče. „Proč pláčeš?“ zeptal se jí. „Znám tu píseň,“ odpověděla mu. „A právě takhle zářil úplněk, když jsem ji naposledy hrála na flétnu a když se z vody vynořila hlava mého nejmilejšího.“ Pohlédl na ni a najednou mu bylo, jako by mu z očí spadl závoj: poznal svou milovanou ženu. A když ona pohlédla v té chvíli na něho, tu v záři úplňku, který mu svítil přímo do tváře, také poznala svého muže. Objali se a políbili. A jestli byli šťastni? Na to není přece zapotřebí se ptát.

182. DARY DROBNÝCH LIDIČEK

Jeden krejčí a jeden zlatník vandrovali světem společně. A jednou večer, když slunce už zapadlo za hory, uslyšeli z dálky znít hudbu, která stále a stále sílila. Byla to neobyčejná hudba, zněla tak zvláště, ale přitom tak jásavě, že zapomněli na všechnu únavu a rychle šli dál. Měsíc už vyšel, když došli k pahorku, na němž spatřili mnoho drobných lidiček, mužů i žen, kteří se chytili za ruce a v radostném veselí tančili kolo. Přitom si také vesele zpívali. A to byla ta hudba, kterou vandrovníci předtím zaslechli. Uprostřed kola seděl stařec, o něco větší než ostatní, oblečený v pestrobarevném kabátku a s šedobílou bradou, která mu spadala až na hrud'. Oba vandrovníci zůstali samým údivem stát a přihlíželi jejich tanci. Stařec jim pokynul, aby vešli, a drobní človíčky ochotně před nimi rozevřeli kruh. Zlatník, který měl hrb a byl jako všichni hrbáci drzý až až, vešel. Krejčí se v první chvíli polekal a zaváhal, ale když viděl, jak vesele si všichni vedou, dodal si odvahy a šel za ním. Kruh se za nimi hned zas uzavřel a človíčky zpívali a hopsovali dál. Stařec však vzal široký nůž, který měl zavěšen na opasku, začal ho brousit, a když nabrousil po celé délce ostří, ohlédl se po cizincích. Byla v nich malá dušička, ale neměli ani čas na rozmyšlenou. Stařec popadl zlatníka a bleskurychle mu dohola uřezal vlasy i vousy. Totéž udělal potom s krejčím. Strach je opustil, teprve když stařec po skončené práci oběma přátelsky poklepal na rameno, jako by je chtěl uznale pochválit, že to všechno bez zdráhání strpěli. Ukázal prstem na hromadu uhlí, která tam ležela, a posunky jim naznačil, aby si ho nabrali plné kapsy. Oba poslechli, ačkoliv nevěděli, k čemu by jim to uhlí mělo být dobré.

A pak zase putovali dál, aby si někde našli nocleh. Když došli do údolí, odbíjel zvon nedalekého kostela právě dvanáct. V té chvíli zpěv umkl, všechno zmizelo a jen pahorek stál osaměle v měsíční záři.

Oba vandrovníci našli hostinec, natáhli se na slamníky a přikryli se kabáty. Ale jak byli unavení, zapomněli si vyndat z kapes uhlí. Ve spánku je něco tak nezvykle tlačilo, že procitli dříve než obvykle. Sáhli si do kapes a nechtěli ani věřit svým očím, když viděli, že v nich nemají žádné uhlí, ale ryzí zlato! I vlasy a vousy měli oba zas takové jako dřív. Tak se z nich přes noc stali boháči. Ale zlatník, který si díky své hrabivé, nenasytné povaze nacpal kapsy víc, měl teď dvakrát tolik jako krejčí. Když má hrabivec hodně, chce mít ještě víc. A zlatník navrhl krejčímu, aby se tam zdrželi ještě jeden den a večer aby se tam znovu vypravili a nabrali si u starce na pahorku ještě větší poklady. Krejčí nechtěl jít a řekl: „Mně to stačí, jsem spokojen. Teď si zřídím dílnu, vezmu si svou

nepostradatelnou věcičku (jak říkal své milé) a budu docela šťasten.“ Ale zlatníkovi k vůli se rozhodl, že se tam ještě den zdrží. Večer si zlatník pověsil ještě přes rameno dva vaky, aby si mohl pořádně nahrabat, a vypravil se na pahorek. Jako předešlé noci, zase tam našel drobné lidičky při tanci a zpěvu. Stařec mu znova ořezal vlasy i vousy dohola a vybídl ho, aby si nabral uhlí. Neváhal a nacpal si do kapes i do vaků, co se jen do nich vešlo. Potom se přešťasten vrátil do hostince a přikryl se kabátem. „Jen ať si mě to zlato tlačí,“ řekl si, „však to rád vydržím.“ A sladce usnul v blaženém očekávání, že se ráno probudí jako nesmírný boháč. Sotva otevřel oči, rychle vyskočil, aby se podíval do kapes. Ale jaký byl jeho údiv, když z nich vytáhl jen a jen černé uhlí. Ať lovil jak chtěl, nic jiného v nich nebylo. Aspoň mám ještě zlato, které jsem získal předešlé noci, utěšoval se a šel si pro ně. Ale leknutím div neomdlel, když uviděl, že i to se proměnilo zase v uhlí. Uhodil se začerněnou rukou do čela a tu ucítil, že má hlavu holou jako koleno a bradu právě tak. Ale jeho neštěstí ještě nebyl konec. Teprve nyní si všiml, že mu k hrbu, který měl na zádech, přibyl ještě druhý, právě tak velký, na hrudi. Tu poznal, že je to trest za jeho hrabivost a dal se do hlasitého pláče. Dobrý krejčí, kterého to probudilo, nešťastníka těšil, jak jen uměl. „Byl jsi mým druhem na vandru,“ řekl mu, „zůstaneš tedy u mne a budeme živi z toho, co mám já.“ Krejčí slib dodržel. Ale ubohý zlatník se musel po celý život vláčet s dvěma hrby a holou hlavu skrývat pod čepicí.

183. OBR A KREJČÍ

Jednoho krejčíka, co se uměl holedbat a na rozum nechtěl dát, jednou napadlo, že si trochu vyjde do lesa a porozhlédne se tam. Co si předsevzal, to udělal. Opustil svou dílnu,

*šel, kam mu nohy šly,
přes hory přes doly,
hned sem, hned tam se bral
a pořád dál a dál.*

A když došel až do širého světa, spatřil náhle v modravé dáli příkrou horu a za ní vysokánskou věž, která se tyčila uprostřed hustého, temného lesa. „Hrom a blesky,“ zvolal krejčí, „copak tohle je?“ A protože zvědavostí neměl stání, hned se tam rozběhl. Ale jak došel blíž, zůstal celý zkoprnělý, papulu i kukadla dokořán. Ta věž totiž měla nohy. Jediným skokem přeskočila příkrou horu a před krejčíkem stál mohutný obr. „Co tu hledáš, ty drobnohledná pidimuško?“ křikl na něho tak mohutným hlasem, že to bylo, jako když kolem dokola hrom bije. Krejčík šeptl: „Já jenom tak, chtěl jsem se poohlédnout, kde bych si tu v lese vydělal kus chleba.“ — „Když nemáš nic lepšího na práci,“ řekl obr, „můžeš nastoupit do služby u mne.“ — „Nu, když to jinak nejde, pročpak ne? A co dostanu za odměnu?“ — „Co dostaneš za odměnu?“ řekl obr. „Hned ti povím. Každým rokem tři sta pětadesát dní a o přestupném roce ještě jeden den navrch. Je ti to vhod?“ — „Pro mne za mne,“ odpověděl krejčík a v duchu si řekl: „Člověk se může natahovat, jenom kam mu deka stačí. Však budu hledět, abych mu brzy pláchl.“

Tu mu řekl obr: „Teď jdi, darebácký mrňousku, a přines mi džbán vody.“ — „Proč ne rovnou celou studnu i s pramenem?“ holedbal se krejčík a šel se džbánem k vodě. „Cože? Že studnu i s pramenem?“ brumlal si do vousů obr, který byl trochu natvrdlý a hloupý. Bylo mu to divné a začal se trochu bát. „To chlapisko má za ušima, ten má jistě nějakého čerta v těle. Měj se na pozoru, starý Honzo, tohle není žádný sluha pro tebe.“ Když krejčík přinesl vodu, poručil mu obr, aby došel do lesa, nasekal tam pár polínek dříví a přivezl je domů. „Pročpak ne rovnou celý les najednou,

*hned celý les,
stromy i klest,
všechno, co dá dříví*

a co oheň živí?“

zeptal se krejčík, chytil sekeru a šel nasekat dříví. „Cože,

*že celý les,
stromy i klest',
všechno, co dá dříví
a co oheň živí?*

A studnu i s pramenem?“ brumlal si hloupoučký obr do vousů a bál se ještě více. „To chlapisko má za ušima, ten má jistě nějakého čerta v těle. Měj se na pozoru, starý Honzo, to není žádný sluha pro tebe.“ Když přivezl krejčík dříví, poručil mu obr, aby zastřelil k večeři dva nebo tři divoké kance. „Proč ne hned tisíc jednou ranou a všechny nevzít rovnou sem?“ zeptal se vychloubačný krejčík. „Cože,“ vykřikl zbabělý obr a tak se polekal, že honem krejčíkovi řekl: „Radši toho už pro dnešek nech a jdi si lehnout.“

Obr měl takový hrozný strach, že celou noc ani oka nezamhouřil a jen si lámal hlavu, jak to navléci, aby měl toho prokletého černokněžnického sluhu z krku, a to čím dřív tím líp. S časem dozraje i nápad. A tak se druhý den ráno vydal obr s krejčíkem k močálu, který byl kolem dokola obrostlý vrbami. Tu řekl obr sluhovi: „Poslyš, krejčisko, vylez si na jeden vrbový prut. Dám krk za to, abych se přesvědčil, jestli ho vůbec svou vahou ohneš.“ Hups a už byl krejčík na vrbě. Zadržoval dech a nafoukl se a ani se nepohnul, jen aby byl co nejtěžší a aby se prut pod ním ohnul. Ale jakmile musel otevřít ústa a vydechnout, tu se prut zas vymrštil a milý krejčík, protože na neštěstí neměl s sebou v kapse žehličku — vyletěl k veliké obrově radosti tak vysokánsky vysoko, že ho v té výši ani vidět nebylo. A jestli zase nespádl dolů, tak se určitě ještě někde vznáší ve vzduchu.

184. PODKOVÁK

Jeden kupec byl jednou na trhu a udělal tam dobré obchody, prodal všechno zboží a napěchoval si vak zlatými a stříbrnými mincemi. Chystal se, že pojedě domů, aby byl už za soumraku doma. Vak s penězi přivázal na koně a odjel. V poledne si odpočinul v jednom městě. Když chtěl pokračovat v cestě, přivedl mu čeledín jeho hřebce a řekl mu: „Na levé zadní noze chybí vašemu koni v podkově podkovák, pane.“ — „Tak ať chybí,“ odpověděl kupec, „těch šest hodin cesty, které mi ještě zbývají, bude podkova držet. Mám naspěch.“ Odpoledne, když znovu sesedl s koně a dal ho nakrmit, přišel zase čeledín, který ho krmil, do jizby a řekl: „Vašemu koni chybí na levé zadní noze podkova, pane. Mám ho zavést ke kováři?“ — „Tak ať chybí,“ odpověděl pán. „Těch pár hodin, které mi ještě zbývají, to kůň ještě vydrží. Mám naspěch.“ A odjel. Jenomže nejel dlouho a kůň začal pokulhávat. Nepokulhával dlouho, začal klopýtat a neklopýtal dlouho, padl k zemi a zlomil si nohu. Kupec musel nechat koně koněm, odvázat vak s penězi, přehodit si ho přes rameno a jít domů pěšky. Došel tam až pozdě v noci. „Celé to neštěstí,“ řekl si doma, „zavinil jen a jenom ten prokletý podkovák!“ Inu — prospíchej pomalu.

185. UBOHÝ CHLAPEC V HROBĚ

Byl jednou jeden chudý pastýřský synek, otec i matka mu zemřeli, a tak ho dala vrchnost do domu jednoho bohatého muže, který ho měl živit a vychovávat. Ale ten muž i jeho žena měli zlé srdce, při všem svém bohatství byli lakomí a nepřející a zlobili se, kdykoliv někdo dal do úst třebas jen sousto z jejich chleba. Ať se ten ubohý chlapec snažil sebevíc, stále dostával málo jídla, ale o to víc ran.

Jednoho dne měl hlídat kvočnu s její drobotinou. Kvočna i s kuřátky však proběhla živým plotem. V tu chvíli se snesl jestřáb a už je odnášel do výše. Chlapec křičel, co mu plíce stačily: „Zloděj, zloděj, lupič!“ Ale co to pomohlo? Jestřáb už svou kořist nevrátil. Muž uslyšel křik, přiběhl, a když se dověděl, že jeho slípka je pryč, rozzuřil se a vysázel chlapci tolik ran, že se ubohý hoch několik dní nemohl ani pohnout. Pak musel hlídat samotná kuřátka bez kvočny, ale to bylo svízelnější. Jedno běželo sem, druhé zase tam. Tu ho napadlo, že by bylo dobré svázat je všechna dohromady na jeden provaz, aby mu tak jestřáb nemohl žádné ukrást. Ale chyba lávky. Za několik dní, když z toho všeho pobíhání a také z hladu usnul, přiletěl dravý pták a chytil jedno z kuřátek. A protože ta ostatní byla k němu přivázána, odnesl je všechna, sedl si na strom a jedno po druhém spolykal. Sedlák přišel právě domů, a když uviděl to neštěstí, rozzlobil se a zbil chlapce tak nemilosrdně, že musel ubožák několik dnů proležet v posteli.

Když byl znovu jakž takž na nohou, řekl mu sedlák: „Jsi pro mne příliš hloupý, nemohu tě k hlídání potřebovat, budeš mi dělat poslíčka.“ A poslal ho k soudci, aby mu odevzdal koš plný hroznů, a dal mu s sebou také dopis.

Cestou ubohého chlapce tolik trápil hlad a žízeň, že snědl dva z hroznů. Pak přinesl koš soudci. Ale ten si přečetl dopis, spočítal hrozny a řekl: „Chybějí dva kusy.“ Chlapec se poctivě přiznal, že chybějící hrozny snědl, protože ho trápil hlad a žízeň. Soudce napsal sedlákovi dopis a žádal ho o ještě jednu tolik hroznů. I ty k němu musel chlapec donést s dopisem. A když cestou zase tolik hladověl a žíznul, nevěděl si jiné pomoci, než zase sníst dva hrozny. Ale než je vzal z koše, vyňal z něho dopis, dal ho pod kámen a sedl si na něj, aby se dopis na něho nemohl dívat a neprozradil ho. Ale soudce mu zase vyčítal dva chybějící kusy hroznů. „Jak jen jste na to přišel?“ řekl chlapec. „Dopis to přece nemohl vědět, ten jsem předtím schoval pod kámen.“ Soudce se té prostoduchosti musel smát a poslal bohatému sedláku dopis, ve kterém ho napomínal, aby s ubohým chlapcem lépe zacházel a dával mu dostatek jídla a pití a aby ho také poučil, co je právo a co bezpráví.

„Já už ti ten rozdíl názorně ukážu,“ řekl bezcitný sedlák. „Ale když chceš jíst, musíš také pracovat. A jakmile uděláš něco, na co nemáš právo, dostaneš patřičné ponaučení ranami.“ Příštího dne uložil chlapci těžkou práci. Měl nařezat několik otepí slámy na krmení pro koně. Přitom mu pohrozil: „Za pět hodin se vrátím, a nebude-li ta sláma správně nařezaná, zbiju tě tak, že se ani nehneš.“ Sedlák odešel se ženou, s čeledínem a děvečkou na trh a nenechal chlapci doma nic než kousek chleba. Chlapec si stoupl k řezačce a dal se do práce, co mu síly stačily. Ale protože mu bylo horko, svlékl si kabátek a hodil ho na slámu. Ze strachu, že nebude včas hotov, řezal tak horlivě, že v tom spěchu nevědomky rozřezal se slámou i svůj kabátek. Všiml si toho neštěstí příliš pozdě a už nebylo možné je napravit. „Ach,“ zvolal, „teď je se mnou konec. Zlý sedlák mi nehrozil nadarmo. Až se vrátí a uvidí, co jsem udělal, ubije mě k smrti. To si radši vezmu život sám.“

Chlapec jednou slyšel, jak selka říká: „Pod postelí mám hrnec s jedem.“ Jenomže to ona jen tak řekla, aby odradila mlsálky, protože v tom hrnci byl med. Chlapec vlezl pod postel, vytáhl hrnec a vyjedl ho až do dna. „Tak nevím,“ řekl si, „lidé říkají, že smrt je hořká, ale mně připadá sladká. Není divu, že selka tak často tu smrt přivolává.“ Sedl si na stoličku a chystal se umřít. Ale místo aby zeslábl, cítil se po tom výživném jídle posílen. „To jistě nebyl žádný jed,“ řekl si. „Ale počkejme, sedlák jednou říkal, že v jeho šatníku je lahvička s jedem na mouchy. To bude jistě pravý jed a přinese mi smrt.“ Jenomže ani to nebyl jed na mouchy, ale maďarské víno. Chlapec vyňal láhev a vypil ji až do dna. „I tahle smrt chutná sladce,“ řekl si. Ale když mu víno za chvíli nato stoupl do hlavy a omámilo ho, uvěřil, že jeho konec se už blíží. „Cítím, že musím zemřít,“ řekl si. „Půjdu ven, na hřbitov, a najdu si tam nějaký hrobeček.“ Vypotácel se ven, doklopýtal na hřbitov a položil se do čerstvě otevřeného hrobu. Smysly mu stále víc a více vypovídaly službu. Nablízku byl hostinec, kde slavili právě svatbu. Když uslyšel hudbu, věřil, že už je v ráji. A tak ležel, až nakonec docela ztratil vědomí. Ten ubohý chlapec se už neprobudil, žár silného vína a chladná noční rosa ho připravily o život a on zůstal ležet v hrobě, do kterého si sám lehl.

Když se sedlákovi donesla zpráva o chlapcově smrti, ulekl se. Dostal strach, že ho předvolají k soudu. Zmocnila se ho taková hrůza, že klesl v bezvědomí k zemi. Jeho žena, která právě stála u ohně s pánví plnou tuku, se mu rozběhla na pomoc. Ale oheň přeskočil na pánev, zachvátil celou místnost a za několik hodin lehl celý dům popelem. Léta, která jim ještě zbývala do smrti, prožili sedlák a selka v ustavičných výčitkách svědomí, v chudobě a v samém trápení.

186. PRAVÁ NEVĚSTA

Byla jednou jedna dívka, byla mladá a krásná. Ale matka jí velmi brzy zemřela a macecha jí dělala, co jen mohla nejhoršího. Kdykoliv jí macecha uložila nějakou práci, ať byla sebetěžší, dívenka se do ní bez váhání pustila a udělala všechno, co bylo v jejích silách. Ale srdce zlé ženy tím nedokázala obměkčit, ta byla stále nespokojena, stále jí to ještě nebylo dost. Čím pilněji dívka pracovala, tím víc jí toho macecha ukládala, a neměla jiného pomyšlení, než jak jí uložit co největší břemeno a co nejvíce jí ztrpčit život.

Jednoho dne jí řekla: „Tady máš dvanáct liber peří a to musíš sedrat. Nebudeš-li s tím dnes večer hotova, čeká tě pořádný výprask. Myslíš, že můžeš celý boží den lenořit?“ Ubohá dívenka si sedla k práci, ale slzy se jí přitom kutálely po tvářích, protože věděla, že není možné tu práci za jediný den dokončit. Kdykoliv měla před sebou hromádku peří a vzdychla si nebo v úzkosti zalomila rukama, peříčka se rozlétla a ona je musela znovu přebírat a znovu začít. Konečně se opřela lokty o stůl, zakryla si tvář oběma rukama a zvolala: „Cožpak není na celé boží zemi nikoho, kdo by se nade mnou slitoval?“ Tu zaslechla vlídný hlas: „Utiš se, děvenko, přišla jsem ti na pomoc!“ Dívka vzhlédla a spatřila, že vedle ní stojí jakási stařenka. Ta vzala dívku přátelsky za ruku a řekla jí: „Jen se mi svěř se vším, co tě trápí.“ A protože mluvila tak přívětivě, dívenka jí vyprávěla o svém smutném životě, o tom, jak jí macecha ukládá jedno břemeno za druhým a že s uloženými úkoly nemůže být včas hotova. „Nebudu-li s dráním všeho toho peří dnes večer hotova, macecha mi nabije; pohrozila mi tím a já dobře vím, že slovo dodrží.“ A zas se jí z očí vyhrnuly slzy, ale dobrá stařenka jí řekla: „Ničeho se neobávej, dívenko, odpočiň si, já zatím tvou práci udělám.“ Dívka si lehla na postýlku a brzy usnula. Stařena se usadila ke stolu a pustila se do práce. Fjůůů, a už peříčka jen jen odlétávala od brků, kterých se stařena kostnatými prsty sotva dotýkala. Brzy byla hotova s celými dvanácti librami. Když se dívenka probudila, ležely tam veliké sněhobílé hromady sedraného peří a v místnosti bylo všechno čistě poklizeno. Stařenka však zmizela. Dívka děkovala bohu a tiše seděla, dokud nenastal večer. Tu vstoupila macecha a podivila se vykonané práci. „Vidíš, ty káčo,“ řekla, „co dokážeš, když jsi pilná? A to ses nemohla pustit ještě do něčeho jiného? To si tu jen sedíš s rukama v klíně!“ Když vyšla z místnosti, řekla si: „Ta stvůra umí víc než zbůhdarma jíst, musím jí uložit těžší práci.“

Na druhý den ráno si dívku zavolala a řekla jí: „Tady máš lžici, s tou musíš vybrat ten velký rybník, který je vedle zahrady. A nevybereš-li ho do večera až

na dno, víš, co tě čeká.“ Dívka vzala lžíci a uviděla, že je děravá. Ale i kdyby nebyla děravá, nikdy by s ní rybník do dna nevybrala. Ihned se dala do práce, klekla si k vodě, do níž padaly její slzy, a nabírala ji. Ale tu se zas objevila dobrá stařenka, a jakmile se dozvěděla příčinu jejího trápení, řekla jí: „Upokoj se, děvenko, zajdi do křoví a prospí se, já za tebe práci udělám.“ Když stařena osaměla, dotkla se lehce rybníka a vtom už stoupala voda jako pára do výše a splývala s oblaky. Vodní plocha se pozvolna vyprazdňovala, a když dívka před západem slunce procitla a přišla k rybníku, viděla už jen ryby, jak se plácají v bahně. Šla k maceše a oznámila jí, že je práce hotova. „Mohla jsi být hotova už dávno,“ řekla macecha a zbledla zlostí. Ale už také vymýšlela nový úkol.

Třetího dne zrána řekla dívka: „Tamhle na té planině mi musíš vystavět krásný zámek, a do večera ať je hotov!“ Dívka se polekala a řekla: „Jak bych mohla takovou velikou práci vykonat?“ — „Nestrpím odmluvy!“ vykřikla macecha. „Když dokážeš děravou lžící vybrat rybník, pak dokážeš také vystavět zámek. Ještě dnes se do něho nastěhuju. A jakmile bude něco chybět, i kdyby to byla sebemenší drobnůstka v kuchyni nebo ve sklepě, víš, co tě čeká.“ S těmi slovy dívku vyhnala. Když dívka přišla na planinu, našla tam skály, zmateně nakupené jednu přes druhou. Ač se namáhala ze všech sil, nedokázala pohnout ani tím nejmenším z kamenů. Sedla si a dala se do pláče, ale přece ještě doufala, že jí stařenka i tentokrát pomůže. Ta na sebe nenechala dlouho čekat, přišla a utěšovala dívku: „Jen si lehni tamhle do stínu a prospí se, já už ti zámek vystavím. Když tě to bude těšit, můžeš v něm sama bydlet.“ Jakmile dívka odešla, stařena se dotkla šedých skal. Ty se jako zázrakem pohnuly, shlukly se a stály tam, jako by tam obři nějaké zdi vystavěli. Na nich se zvedala budova a bylo to, zrovna jako by neviditelně pracovalo bezpočtu rukou a přikládaly kámen ke kameni. Půda duněla, sloupy se samy od sebe tyčily do výše a jeden vedle druhého se spořádaně řadily. Na střeše se pokládaly tašky pěkně do řádek, a když nastalo poledne, třepetala se už na vrcholku věže velká vlajka jako zlatovlasá panna v rozevlátém hávu. A do večera bylo hotovo i celé vnitřní zařízení zámku. Jak to ta stařenka vykouzila, to nevím, ale stěny komnat byly potaženy hedvábím a sametem, byly tam pestré brokátové stoličky a bohatě zdobená křesla u mramorových stolků, křišťálové lustry visely se stropu a odrážely se v naleštěné podlaze jako v zrcadle. Ve zlatých klecích seděli zelení papoušci a cizokrajní ptáci, kteří překrásně zpívali. Všechno se zrovna skvělo nádherou, jako by se tam měl nastěhovat sám král. Slunce se právě schylovalo k západu, když dívka procitla a spatřila tisíce zářivých světel, která se jí třpytila v ústrety. Rychle došla k zámku a vstoupila otevřenou branou dovnitř. Schodiště bylo pokryto rudým kobercem a zlaté zábradlí obroubeno kvetoucími stromy. Když spatřila nádheru komnat, zůstala jako očarována. Kdo ví, jak dlouho by

tam tak stála, kdyby si byla nevzpomněla na macechu. „Kéž by konečně už byla jednou spokojena,“ povzdychla si, „a přestala mě už tak trápit.“ Dívenka šla a oznámila maceše, že zámek je hotov. „Hned se tam nastěhuji,“ řekla macecha a zvedla se z křesla. Když vešla do zámku, musela si zaclonit oči rukou, jak ji všechen ten lesk a třpyt oslnil. „Vidíš, jak hravě jsi to dokázala,“ řekla dívence. „Měla jsem ti uložit něco obtížnějšího.“ Procházela všemi komnatami a pátrala ve všech koutech, zda něco nechybí nebo není-li snad něco vadně uděláno, ale nemohla na nic přijít. „Teď půjdeme dolů,“ řekla potom a zlostně si dívku změřila. „Musím ještě prohledat kuchyni a sklep. A jakmile jsi něco opomněla, neujdeš trestu.“ Ale v kuchyni hořel v krbu oheň, v hrncích se vařila jídla, byl tam pohrabáč i lopata, na zdech bylo vyrovnáno vyleštěné nádobí. Nechybělo nic, ani uhlák a kbelík na vodu. „Kde jsou dveře do sklepa?“ zvolala macecha. „Není-li sklep plný sudů vína, zle se ti povede!“ Sama nadzvedla padací dveře a sestupovala po schodech. Sotva však udělala dva kroky, těžké padací dveře, které byly jen podepřeny, zapadly. Dívka zaslechla výkřik, rychle dveře nadzvedla, aby jí běžela na pomoc. Ale macecha se zřítla dolů a dívka ji našla už bez života ležet na podlaze.

Od té chvíle patřil celý ten nádherný zámek jen jí. Zpočátku ani nevěděla, co si s tím náhlým štěstím počít. Ve skříních visely krásné šaty, truhlice byly plné zlata, stříbra, perel a drahých kamenů a ona neměla jedinké přání, které by se jí nebylo mohlo splnit. Pověst o dívčině kráse a bohatství se brzy rozlétna po celém světě. Den co den se u ní hlásili nápadníci, ale jí se žádný nelíbil. Konečně přišel také královský syn, kterého si z celého srdce zamilovala a s kterým se zasnoubila. V zámecké zahradě stála zelená lípa. Pod její korunou seděli, když jí princ řekl: „Vrátím se domů a vyžádám si od otce svolení k našemu sňatku, čekej mne, prosím tě, tady pod tou lípou. Za několik málo hodin se vrátím.“ Dívka ho políbila na levou tvář a řekla mu: „Zůstaň mi věrný a nedovol, aby tě jiná žena políbila na levou tvář. Budu čekat tady pod lípou, dokud se ke mně nevrátíš.“

Dívka splnila slib a zůstala sedět pod lípou až do západu slunce, ale královský syn se nevracel. Tři dny tak proseděla, od rána do večera, a očekávala ho, ale nadarmo. Když se ani čtvrtého dne nevrátil, řekla si: „Jistě ho potkalo nějaké neštěstí. Půjdu a budu ho hledat a nevrátím se, dokud ho nenajdu.“ Vzala si s sebou troje ze svých nejkrásnějších šatů, jedny s vyšívanými třpytivými hvězdami, druhé se stříbrnými srpkami měsíce, třetí se zlatými slunci, svázala do šátku hrst drahokamů a vydala se na cestu. Kudy šla, vyptávala se na svého ženicha, ale nikdo ho neviděl a nikdo o něm nic nevěděl. Prošla daleko široko celou zem, ale nenašla ho. Konečně už nevěděla, co počít, a dala se do služeb jednoho sedláka jako pastýřka. Nádherné šaty a drahokamy zakopala pod velký

kámen.

Tak žila jako pastýřka, střežila svěřené stádo a plna smutku toužila po svém milovaném. Měla jedno telátko, které jí brzy přivyklo a spřátelilo se s ní. Krmila je z dlaně, a kdykoliv mu řekla:

*„Telátko, telátko, pojd', u mne klekni si,
ty nezapomeneš na naše přátelství,
jako princ zapomněl na nevěstu svou,
která ho čekala věrně pod lipou,“*

pokleklo k ní a dalo se hladit.

Několik let tak osaměle žila, když tu se zemí rozlétla zvěst, že dcera tamějšího krále chystá slavnou svatbu. Cesta do města vedla právě vesnicí, kde dívka bydlila. A jednou, když tak pásala své stádo, jel náhodou kolem princeznin ženich. Seděl hrdě v sedle svého oře a na pastýřku ani nepohlédl, ale ona v něm na první pohled poznala svého znejmilejšího. Jako by jí ostrý nůž v té chvíli projel srdcem. „Ach já ubohá,“ vzdychla si. „Myslela jsem, že mi zůstal věrný, ale on na mne zapomněl.“

Na druhý den projížděl princ zase stejnou cestou. Když se k ní přiblížil, řekla telátku:

*„Telátko, telátko, pojd', u mne klekni si,
ty nezapomeneš na naše přátelství,
jako princ zapomněl na nevěstu svou,
která ho čekala věrně pod lipou.“*

Jakmile zaslechl její hlas, královský syn na ni pohlédl a zarazil koně. Dlouho hleděl pastýřce do tváře, potom si zakryl dlaní oči, jako by se chtěl na něco rozpomenout. Ale hned se zase rychle rozjel a brzy jí zmizel z očí. „Ach já ubohá,“ povzdychla si, „milý mě už nezná.“ A zesmutněla ještě více.

Brzy nato se měla na královském dvoře konat veliká třídní slavnost, k níž král sezval celou zemi. „Teď se pokusím o poslední, co mi zbývá,“ řekla si dívka. A když nadešel večer, zašla ke kameni, pod nímž zakopala své poklady. Vyňala šaty se zlatými slunci, oblékla si je a ozdobila se drahými kameny. Vlasy, které dosud skrývala pod šátkem, si rozpustila a ony jí splývaly v dlouhých kučerách po ramenou. Tak se vydala do města.

V noční tmě si jí nikdo nevšiml. Když vstoupila do osvětleného sálu, všichni před ní s obdivem ustoupili, ale nikdo nevěděl, kdo je. Královský syn jí vyšel vstříc, ale ani on ji nepoznal. Vedl si ji k tanci a byl tak okouzlen její krásou, že

už ani nepomyslel na svou druhou nevěstu. Když slavnost skončila, dívka se vytratila a ještě před rozbřeskem došla do vsi, oblékla si opět své pastýřské hadříky.

Na druhý den večer vyňala šaty se stříbrnými měsíci a do vlasů si vetkla šperk z drahokamů v podobě půlměsíce. Jakmile se objevila na slavnosti, obrátily se k ní pohledy všech přítomných. A královský syn už k ní přispěchal, pln lásky tančil jen a jen s ní a na žádnou jinou už nepohlédl. Než odešla, musela mu slíbit, že i třetího, posledního večera na slavnost přijde.

Když se objevila potřetí, měla na sobě šaty s hvězdami, které se třpytily při každém jejím kroku. Čelenku i pás měla ze samých drahokamů, složených do podoby hvězd. Královský syn ji už dlouho očekával a ihned přispěchal k ní. „Prozrad' mi jen, kdo jsi!“ prosil ji. „Je mi, jako bych tě už byl někdy znal.“ — „Nevíš už, co jsem udělala, když ses se mnou loučil?“ zeptala se ho dívka. Přistoupila k němu a políbila ho na levou tvář. V tom okamžiku jako by mu šupiny spadly z očí a on poznal svou pravou nevěstu. „Pojď,“ řekl jí, „tady nemám proč déle zůstat.“ Podal jí ruku a vedl ji dolů k povozu. Jako by byl sám vítr do kočáru zapřažen, tak letěli koně k zázračnému zámku. Z dálky už jim zářila vstříc osvětlená okna. Když projížděli kolem lípy, zachvívaly se její větve a posílaly jim na pozdrav omamnou vůni a v její koruně zářilo na tisíce svatojánků. Na schodišti kvetly květiny, z komnaty se ozýval zpěv cizokrajných ptáků. A v sále se už shromáždil celý dvůr a čekal tam i kněz, aby oddal ženicha s jeho pravou nevěstou.

187. ZAJÍC A JEŽEK

At'si se vám zdá tahle povídačka jak chce vylhaná, děti, přece jenom musí být pravdivá, protože můj dědeček, od kterého já ji znám, mi vždycky říkal, když mi ji v dobré náladě vyprávěl: „Musí to být jistojistě pravda, synku, jinak by to přece nikdo nemohl vyprávět.“ Ta celá příhoda se tedy stala takhle:

Bylo to jednou v neděli ráno na podzim, zrovna když kvetla pohanka. Slunce na nebi pěkně jasně svítilo, ranní větríček teple ovíval strniště, ve vzduchu zpívali skřivánci, v pohance bzučeli čmeláci a lidi šli ve svátečním do kostela a všecinko bylo spokojené a ježek taky.

Ježek zrovna stál přede dveřmi svého domečku, rozpřáhl ruce, díval se do toho rána, nastavoval čumáček rannímu větru a prozpěvoval si svou písničku, jak jen nejlíp uměl a jak už tak za hezkých nedělních rán ježkové dělávají. A jak si tak pro sebe prozpěvuje, tak ho najednou napadlo, než se jeho žena a děti umyjí a oblečou, že by si mohl zajít procházkou na pole a podívat se, jak je to s jeho řepou. Řepa byla docela blizoučko, zrovna v sousedství jeho domku, a on z ní s rodinou ujídal, proto říkal, že je jeho. Co řekl, to taky udělal. Milý ježek za sebou zavřel dveře domku a dal se cestou k poli. Ještě nebyl nijak daleko od domku a zrovna chtěl zahrnout kolem trnkového keře, který leží na kraji toho pole, do řepy, když uviděl zajíce, který si vyšel za podobnou věcí, totiž podívat se na svoje zelí. Když došel ježek až k zajíci, přátelsky mu popřál pěkné dobré jitro. Ale zajíc, který si myslel, že je nějaký vznešený pán, a přitom nebyl nic víc než nafoukanec, na ježkův přátelský pozdrav ani neodpověděl, ale zato se ušklíbl a řekl ježkovi: „Jakpak to, že ty tady takhle brzy ráno už pobíháš?“ — „Jdu na procházku,“ řekl ježek. „Na procházku?“ smál se zajíc. „Myslím, že bys ty svoje nožičky mohl potřebovat k lepším věcem.“ Tahle odpověď ježka hrozně rozzlobila, všechno jiné by snesl, ale o jeho nohách nesmí nikdo nic říct, právě proto, že je má už od přírody křivé. „A ty si myslíš,“ řekl na to ježek zajíci, „že s těma svýma nohama dokážeš něco víc?“ — „To si myslím,“ odpověděl zajíc. „To bychom si mohli zkusit,“ povídá na to ježek. „Vsázím se, že když si dáme spolu závod, tak že já tě předběhnu.“ — „Abych se nesmál, ty s tvýma křivýma nožičkama!“ povídá zajíc. „Ale když teda mermomocí chceš, pro mne za mne to zkusme. A oč se vsadíme?“ — „O jeden zlatý luisdor a o láhev pálenky,“ řekl ježek. „Dobrá, platí,“ řekl zajíc. „Můžeme tedy začít hned.“ „No, tolik to zas nepospíchá,“ povídá ježek, „já jsem ještě po ránu slabý. Skočím si na chvílku domů a něco malého si sním. Za půl hodinky jsem zase tady na tomhle místě.“

Zajíc s tím souhlasil a tak ježek odešel. Cestou si pro sebe povídá: „Ten ušák

se spoléhá na svoje dlouhé nohy, ale já mu ukážu a doběhnu ho. Je to sice vznešený pán, ale přitom se chová jako hlupák, a tak mi musí zaplatit.“ A když pak přišel ježek domů, povídá své ženě: „Ženo, honem se připrav, musíš teď se mnou na pole.“ — „Copak se děje?“ povídá mu žena. „Vsadil jsem se o zlatý Luisdor a láhev pálenky, že poběžím se zajícem o závod, a ty mi při tom pomůžeš.“ — „Jezusmankote, mužičku,“ spustila křik paní ježková, „copak tě to napadlo, ztratil jsi už docela rozum? Jakkak ty můžeš běžet se zajícem o závod?“ — „I jen mlč, ženská,“ povídá ježek, „to už nech na mně a neplet se do mužských záležitostí. Honem, obleč se a jdeme.“ Copak si měla paní ježková počít? Musela s ním jít, ať chtěla nebo ne.

A cestou pak povídá ježek své ženě: „Dávej dobrý pozor, co ti teď povím. Vidíš, tamhle po tom dlouhém poli poběžíme. Zajíc poběží v jedné brázdě a já ve druhé a začneme tamhle seshora. A ty nemusíš dělat nic jiného než postavit se tady dolů do brázdy, a když pak zajíc z druhé strany přiběhne, křikneš na něho: „Já už jsem tu!““

A to už došli k tomu poli, ježek ukázal ženě, kde má stát, a šel na druhý konec. Když tam došel, zajíc už tam byl. „Tak můžeme začít?“ povídá zajíc. „To se ví,“ řekl ježek. „Tak se připrav.“ Každý se postavil do své brázdy a zajíc počítal: „Jedna, dva, tři!“ A vtom už vyrazil do pole jako blesk. Ježek ale běžel jen tři krůčky, pak se skrčil do brázdy a klidně se tam usadil.

A když zajíc v plné rychlosti doběhl na druhý konec pole, křikla na něho paní ježková: „Já už jsem tu!“ Zajíc se zarazil a podivil se tomu. Myslel totiž, že je to sám ježek, co na něho volá, každý přece ví, že ježci a ježice jsou si podobní jako vejce vejci.

A tak si zajíc pomyslel: „Tohle jistě není jen tak samo sebou.“ A zvolal: „Poběžíme znovu, zase zpátky na druhý konec!“ A zase vyrazil jako blesk, až mu uši na hlavě poletovaly. Ale paní ježková zůstala docela klidně na svém místě. A když zase zajíc doběhl, volal na něho ježek: „Já už jsem tu!“ Zajíc div nepukl zlostí a vykřikl: „Poběžíme znovu, zase zpátky!“ — „Mně to nevádí,“ odpověděl ježek. „Pro mne za mne můžeme běhat, kolikrát jen budeš chtít.“ A tak běžel zajíc třiasedmdesátkrát a ježek to vždycky nad ním vyhrál. Pokaždé když zajíc doběhl na ten či onen konec, křikl na něho ježek nebo paní ježková: „Já už jsem tu!“

Po čtyřiasedmdesáté to už ale zajíc nedoběhl. Uprostřed pole padl k zemi, krev mu vytryskla z krku a on zůstal ležet bez ducha. A tak si tedy ježek vzal ten vyhraný Luisdor a tu láhev pálenky, zavolal svou ženu z té brázdy a oba šli pak spokojeně spolu domů. A jestli už nezemřeli, tak tam žijí dodnes.

A tak se stalo, že tam na té louce ježek uhnal zajíce k smrti, a od těch dob už žádného zajíce tam v těch končinách ani nenapadlo běžet s nějakým ježkem o

závod.

A jaké poučení z téhle povídačky plyne? Za první že nikdo, i kdyby si o sobě myslel bůhvíco vznešeného, nemá se chovat ošklivě a dělat si z někoho prostšího blázny a vysmívat se mu, i kdyby to byl třeba jenom nějaký ježek. A za druhé že ten, kdo se chce oženit, nikdy neprohloupí, když si vybere ženu ze stejného rodu, jako je sám. No zkrátka, když je někdo ježek, ať si pěkně vybere k sobě ježici, a tak dále a tak dál.

188. VŘETENO, ČLUNEK A JEHLA

Bylo jednou jedno děvčátko a tomu zemřel tatínek s maminkou, když bylo ještě docela malé. Na kraji vsi bydlela v malém domečku úplně sama její kmotra, která se živila předením, tkaním a šitím. Stařenka vzala opuštěné dítě k sobě, měla je k práci a vychovala je ve vši zbožnosti. Když bylo děvčátku patnáct let, kmotra onemocněla. Zavolala si dívku k posteli a řekla jí: „Milá dceruško, cítím, že se blíží můj konec. Zanechám ti tady domek, v něm budeš chráněna před větrem a nepohodou, a k tomu vřetenko, člunek a jehlu, s jejich pomocí si můžeš vydělat na živobytí.“ Položila jí ještě ruce na hlavu, požehnala jí a řekla: „Jen si uchovej pánaboha v srdci a dobře se ti povede.“ Pak zavřela oči naposledy. A když ji pochovávali, šla dívka za rakví a hořce plakala, že se s ní už nikdy neuvidí.

Od toho dne žila dívka v tom domečku docela sama, byla pilná, předla, tkala a šila, a na všem, co dělala, spočívalo požehnání dobré stařenky. Zrovna jako by vlákno samo v komoře přibývalo, a když utkala kus látky nebo koberce anebo ušila košili, hned našla kupce, který jí dobře za ně zaplatil, takže neměla nikdy nouzi, a ještě mohla rozdávat něco málo druhým.

V té době projížděl zrovna krajem syn tamějšího krále a hledal si nevěstu. Chudou si vybrat nesměl, a bohatou zase nechtěl. Tu řekl: „Mou ženou se stane ta, která je zároveň nejchudší i nejbohatší.“ Když přišel do vsi, kde dívka žila, vyptával se, jako to dělal všude, která z dívek je ve vsi ta nejbohatší a ta nejchudší. Nejdříve mu jmenovali tu nejbohatší. Ta nejchudší, řekli mu, je dívka, která bydlí v malém domečku docela na kraji vesnice. Ta bohatá seděla před domem, vyfintěná v plné parádě, a když se královský syn přiblížil, vstala, šla mu naproti a uklonila se před ním. Pohlédl na ni, neřekl ani slovo a jel dál. Když přijel k domku té chudé, nestála dívka u dveří, ale seděla v komůrce. Zastavil koně a nahlédl okénkem, kterým svítilo do světnice jasné sluníčko. Viděl, že dívka sedí u kolovrátku a horlivě přede. Vzhlédla, a když uviděla, že dovnitř nahlíží královský syn, zčervenala jako růžička, sklopila oči a předla dál. Jestli v té chvíli byla nit docela hladká, to namouduši nevím. Ale předla tak dlouho, dokud královský syn zase neodjel. Pak přistoupila k okénku, otevřela je a řekla: „Je tu tak horko uvnitř.“ A dívala se za ním, dokud mohla rozeznat bílá pera na jeho klobouku.

Pak si zase sedla do komůrky k práci a předla dál. A tu jí vytanula na mysli písnička, kterou si někdy notovávala stařenka, když sedávala u práce. A jen tak pro sebe si zazpívala:

*„Vřeténko mé, utíkej,
ženicha mi přivolej!“*

A co se nestalo? Vřeténko jí v tom okamžiku vyskočilo z ruky a vyběhlo ze dveří. A když udiveně vstala a šla se za ním podívat, viděla, jak vesele poskakuje do polí a táhne za sebou zářící zlatou nit. Netrvalo dlouho a zmizelo jí z očí. Když už neměla vřeténko, vzala dívenka člunek, sedla si ke stavu a začala tkát.

Vřeténko zatím poskakovalo stále dál a dál, a zrovna když byla nit u konce, dohonilo královského syna. „Co to vidím?“ zvolal. „Chce mi snad to vřeténko ukázat cestu?“ Obrátil koně a jel podél té zlaté niti zpátky. Dívenka zatím seděla u práce a prozpěvovala si:

*„Člunku, člunku, jemně tkej,
ženicha mi uvítej!“*

V té chvíli jí člunek vyskočil z ruky a vyběhl dveřmi ven. Před prahem se však zastavil a začal tkát koberec, že krásnější nikdo nikdy neviděl. Na obou koncích kvetly růže a lilie a uprostřed se na zlatém podkladě vinuly zelené úponky a mezi nimi skákali zajíčci a králíci. Z listí vystrkovali hlavy jeleni a laně a nahoře ve větvích seděli pestrobarevní ptáci, jenjen se dát do zpěvu. Člunek poskakoval sem a tam a bylo to, zrovna jako by všechna ta krása sama od sebe narůstala.

Když jí člunek utekl, sedla si dívenka k šití. Držela jehlu v ruce a prozpěvovala si:

*„Jehličko má štíhlounká,
vyzdob dům i okýnka!“*

A vtom už jí vyskočila jehla z prstů a poletovala komůrkou sem a tam, rychle jako blesk. Zrovna jako by se tam činili neviditelní duchové, ve chvílce se stůl i lavice pokryly zeleným sukmem, židle sametem a na oknech visely hedvábné záclony. Sotva jehla dokončila poslední steh, už zahlédla dívenka v okénku bílá pera na klobouku královského syna, kterého vřeténko po zlaté niti přivedlo až k ní. Sestoupil s koně, vešel po koberci do domku, a když vstoupil do světnice, stála tam dívenka ve svých chudých šatech, ale zářila v nich jako růže na keři. „Ty jsi ta nejchudší a zároveň i nejbohatší,“ řekl jí. „Pojď se mnou, budeš mou nevěstou.“ Mlčela, ale podala mu ruku. Tu ji královský syn políbil, odvedl ji ven, vyzvedl ji k sobě na koně a odvezl si ji do královského zámku, kde vesele oslavili bohatou svatbu. Vřeténko, člunek a jehlu uložili pak do komory mezi

královské poklady a navždy je chovali ve veliké úctě.

189. SEDLÁČEK A ČERT

Byl jednou jeden chytrý a prohnáný sedláček, o jehož kouscích by se dalo moc a moc vyprávět. Ale nejhezčí z těch všech historek je přece jenom ta, jak jednou napálil čerta a pořádně si z něho udělal dobrý den.

Jednou tak sedláček obdělal své pole a chystal se už domů, když se snesl soumrak. Tu uviděl uprostřed toho svého pole hromádku žhavého uhlí. Celý udivený jde k té hromádce a vidí, že nahoře na vršíčku té výhně sedí malý černý čert. „To tu sedíš na nějakém pokladu?“ zeptal se ho sedláček. „Uhodls,“ odpověděl čert. „Na pokladu, ve kterém je víc zlata a stříbra, než kolik jsi ho za celý svůj život viděl.“ — „Ten poklad leží na mém poli, a proto patří mně,“ řekl sedláček. „Bude tvůj,“ odpověděl čert, „když mi po dva roky budeš dávat polovinu ze všeho, co se na tvých polích urodí. Peněz mám dost, ale hrozně jsem zatoužil po plodech země.“ Sedláček na ten obchod přistoupil. „Ale abychom se pak při dělení nehádali,“ řekl ještě, „tobě bude patřit to, co bude nad zemí, a mně zase, co bude pod zemí.“ Dábel s tím souhlasil, ale mazaný sedláček osel pole řepou. Když nadešel čas sklizně, čert přišel a chtěl si odnést svůj podíl. Ale nenašel nic než žlutou, zvadlou nať. A spokojený sedláček si pěkně vykopal svou řepu. „Pro tentokrát jsi byl ve výhodě,“ řekl čert, „ale podruhé se ti to už nepodaří. Tvoje bude to, co bude nad zemí, a moje zas, co bude pod zemí. „I tak je dobře,“ odpověděl sedláček. A když nadešel čas setí, neosel už pole řepou, ale pšenicí. Úroda dozrála, sedláček šel na pole a posekal bohaté klasy až u země. Když přišel čert, nenašel nic než rozježené strniště. Rozzuřil se a sjel do skalní trhliny. „Takhle se chytají lišáci do pasti!“ řekl sedláček. Pak šel na pole a vzal si svůj poklad.

190. DROBEČKY NA STOLE

Kohout povídá jednou svým slípkám: „Honem si pospěšte nahoru do komory sezobat drobečky se stolu. Naše panímáma si vyšla někam na návštěvu.“ Ale slípky řekly: „Ne ne, my nepůjdeme. Víš přece, jak se na nás panímáma vždycky potom zlobí.“ Ale kohout na to: „Vždyť o tom přece neví, jen pojd'te, stejně nám nikdy nic dobrého nedá.“ Tu řekly zase slípky: „Ne ne, už jsme řekly, nahoru my nepůjdeme.“ Ale kohout jim nedal a nedal pokoj, až konečně šly, vyskočily na stůl a všechny drobečky tam do posledního sezobaly. A jako z udělení tam zrovna v tu chvíli vešla panímáma, popadla hůl, sehnala je dolů a zle jim zatopila. A když zas byli všichni dole před domem, tu řekly slípky kohoutovi: „Tak tak tak, tak to vidíš!“ Ale kohout se dal do smíchu a povídá jen: „He he he, copak jsem to nevěděl?“ A tak jim nezbylo než jít po svých.

191. MORČÁTKO

Byla jednou jedna královská dcera, ta měla ve svém zámku vysoko pod střechou sál s dvanácti okny a všechna ta okna vedla do nebeských výšin. A když vystoupila až nahoru a rozhlížela se, přehlédla odtamtud celou svou říši. Už z prvního okna viděla ostřeji než ostatní lidé, z druhého ještě lépe, z třetího ještě jasněji a tak pořád dál až k tomu dvanáctému, kde viděla všechno, co bylo nad i pod zemí, a nic jí nemohlo zůstat utajeno. Ale protože byla pyšná, nikomu se nechtěla podvolit a chtěla mít sama všechnu moc v rukou, dala rozhlásit, že jejím manželem se nemůže stát nikdo, kdo se před ní nedokáže tak ukrýt, aby ho nenašla. Ale kdo to zkusí a koho najde, tomu že useknou hlavu a nabodnou ji na kůl. Před zámkem stálo už devadesát sedm kůlů s mrtvými hlavami, a tu se dlouho nikdo nehlásil. Královská dcera byla spokojena a říkala si: „Teď už zůstanu až do smrti volná.“ Tu se však před ní objevili tři bratři a oznámili jí, že chtějí zkusit své štěstí. Nejstarší myslel, že ho nenajde, když se schová do díry ve vápeném lomu, ale ona ho uviděla už z prvního okna, dala ho vytáhnout a useknout mu hlavu. Druhý zalezl do zámeckého sklepa, ale i toho uviděla z prvního okna a byl s ním konec: jeho hlava se dostala na devětadevadesátý kůl. Tu před ni předstoupil nejmladší a prosil, i když ho najde, aby mu dala jeden den na rozmyšlenou a aby byla tak milostivá a udělala to podvakerát. Když se mu ani třetí den nepodaří nic vymyslet, pak že už nechce zůstat naživu. A protože byl krásný a že tak upřímně prosil, řekla mu: „Ano, dám ti, co žádáš, ale úkol se ti stejně nezdaří.“

Druhý den mládenec dlouho přemýšlel, jak by se měl schovat, ale všechno nadarmo. Tu vzal pušku a vyšel si na lov. Uviděl havrana a vzal si ho na mušku. Právě chtěl stisknout spoušť, když havran zvolal: „Nestřílej, odvděčím se ti!“ Sklonil tedy pušku a šel dál. Přišel k jezeru, kde překvapil velikou rybu, která vyplavala z hlubiny na hladinu. Když zalícil, zvolala ryba: „Nestřílej, odvděčím se ti!“ Nechal ji tedy, aby se zas ponořila, a šel dál. Tu potkal lišku, která kulhala. Vystřelil, chybil ji a tu liška zvolala: „Radši pojd' sem a vytáhni mi trn z tlapy.“ Mládenec to sice udělal, ale potom chtěl lišku zastřelit a stáhnout ji z kůže. Liška mu řekla: „Nedělej to, odvděčím se ti!“ Nechal ji tedy běžet, a protože už byl večer, vrátil se domů.

Na druhý den se měl princezně schovat, ale ať si lámal hlavu jak chtěl, nevěděl kam. Šel do lesa k havranovi a řekl mu: „Nechal jsem tě naživu, řekni mi teď, kam se mám schovat, aby mě královská dcera neviděla.“ Havran sklonil hlavu a dlouho přemýšlel. Konečně zakrákal: „Už to mám!“ Přinesl vejce ze

svého hnízda, rozlouppl je na dvě půlky a mládence do něho vložil. Pak vejce zase spojil a sedl si na ně. Když přišla královská dcera k prvnímu oknu, nemohla ho najít, a ve druhém okně také ne. Už jí začalo být úzko, ale jedenáctým oknem ho spatřila. Dala havrana zastřelit, vejce přinést a rozbít a mládenec musel z něho ven. Řekla mu: „Projednou ti to promím, neuděláš-li to však podruhé lépe, jsi ztracen.“

Na druhý den šel mládenec k jezeru, zavolal rybu a řekl jí: „Nechal jsem tě naživu, pomoz teď ty mně a řekni mi, kam se mám ukrýt, aby mě královská dcera neviděla.“ Ryba se zamyslela a po chvíli zvolala: „Už to mám! Schovám tě do svého břicha!“ Spolkla ho a ponořila se až na dno jezera. Královská dcera se dívala svými okny, ale ani jedenáctým ho neviděla a hrozně se polekala. Konečně ho objevila dvanáctým oknem. Dala rybu chytit a zabít a mládenec se dostal ven. To si můžete představit, jak mu bylo. Ona však řekla: „Propodruhé ti to promím, ale tvoje hlava stejně přijde na stý kůl.“

Posledního dne šel s těžkým srdcem na pole a tam vyhledal lišku. „Ty umíš najít kdejaký kouteček,“ řekl jí. „Nechal jsem tě naživu, pomoz teď ty mně a porad' mi, kde se mám schovat, aby mě královská dcera nenašla.“ „To je těžká věc,“ odpověděla liška a zatvářila se zamyšleně. Konečně zvolala: „Už to mám!“ Šla s ním k jednomu prameni, ponořila se tam a vyšla ven jako kramář a handlír s dobyt看kem. Mládenec se také musel ponořit do vody a proměnil se v malé morčátko. Kramář šel do města a předváděl lidem způsobné zvířátko. Sběhlo se mnoho lidí, aby se na ně podívali. Nakonec přišla i královská dcera, a protože se jí morčátko velmi zalíbilo, koupila je a dala za ně kramáři spoustu zlata. Než jí je podal, zašeptal mu rychle: „Jakmile přistoupí královská dcera k oknu, schovej se jí pod cop.“ Nadešla chvíle, kdy ho měla jít hledat. Přistupovala po řadě k oknům, od prvního až k jedenáctému, ale neviděla ho. Když ho neviděla ani dvanáctým oknem, přepadla jí taková hrůza a zlost, že to okno tak prudce přirazila, až se ve všech dvanácti oknech rozlétly tabulky na tisíce střepů a celý zámek se otřásl.

Když se obrátila, ucítla morčátko pod svým copem, chytla je, shodila je na zem a vykřikla: „Pryč s tebou, jdi mi z očí!“ Morče běželo za kramářem a oba pospíchali k studni, kam se ponořili, aby nabyli zase své pravé podoby. Mládenec lišce poděkoval a řekl: „Havran a ryba jsou proti tobě úplní hlupáci, ty jediná se vyznáš v těch pravých lstech, to je svatá pravda.“

Pak šel přímo do zámku. Královská dcera na něho už čekala a odevzdala se svému osudu. Oslavili svatbu a on se stal králem a vládcem celé říše. Nikdy jí neřekl, kam se potřetí schoval a kdo mu pomohl, a tak věřila, že to všechno dokázal vlastním přičiněním. Proto si stále v duchu připomínala: „Tvůj muž, ten umí přece jenom víc než ty!“ A měla před ním velkou úctu.

192. MISTR ZLODĚJ

Před jednou chudobnou chatrčí seděli jednoho dne staří manželé, kteří si chtěli na chvíli odpočinout od úmorné práce. Tu náhle přijel k jejich baráčku nádherný vůz se čtyřmi koňmi a z něho vystoupil bohatě oděný pán. Chudý chalupník vstal, přistoupil k pánovi a zeptal se ho, co si přeje a čím že by mu mohl posloužit. Cizinec podal starci ruku a řekl: „Nepřeji si nic jiného než pojíst jednou venkovského jídla. Připravte mi brambory, tak jak je jídáte sami, posadím se s vámi ke stolu a spokojeně se najím.“ Chalupník se usmál a řekl: „Jste jistě hrabě nebo kníže nebo snad dokonce vévoda, vznešení páni mívají někdy takové záliby. Dobrá tedy, vaše přání bude splněno.“ Žena šla do kuchyně, oprala brambory, oškrábala je a chystala se je nakrájet na kousky, jak je jídávají venku. Zatímco se činila u vaření, řekl chalupník cizinci: „Pojďte se mnou na chvíli do zahrádky, mám tam ještě něco na práci.“ Vykopal v zahradě jamky a chtěl tam zasázat stromky. „Vy nemáte děti,“ ptal se cizinec, „které by vám při práci pomohly?“ — „Nemám,“ odpověděl chalupník. „Totiž měl jsem jednoho syna,“ dodal potom, „ale ten už dávno odešel do světa. Byl to nepodařený mládenec, chytrý a prohnaný byl, to ano, ale ničemu se nechtěl učit a vyváděl jen samé darebné kousky. Nakonec mi utekl, a od té doby jsem o něm neslyšel.“ Stařík vzal jeden stromek, zasadil ho do připravené jamky a zarazil vedle něho kolík. A když zasypal jamku zemí a pevně ji udupal, přivázal stromek dole, nahoře i uprostřed lýkem pevně ke kolíku. „Povězte mi,“ řekl pán, „proč nepřivážete ten ohnutý, pokroucený strom, který se tamhle v rohu sklání skorem až k zemi, také k nějakému kůlu jako tenhle, aby rostl zpříma?“ Stařík se usmál a řekl: „Mluvíte, jak tomu sám rozumíte, pane. Je vidět, že jste se zahradnictvím mnoho nezabýval. Tamhleten strom je starý a plný suků, ten už nikdo nenarovná. Stromy se musí narovnávat, dokud jsou mladé.“ — „To je jako s vaším synem,“ řekl cizinec. „Kdybyste jeho byl narovnával, dokud byl ještě mladý, byl by vám neutekl. Teď už jistě také ztvrdl a zesukovatěl.“ — „To jistě,“ odpověděl stařík, „je to už hezky dávno, co odešel. Ten se dojistá hodně změnil.“ — „Poznal byste ho ještě, kdyby se před vámi objevil?“ zeptal se cizinec. „Podle tváře sotva,“ odpověděl chalupník, „ale má mateřské znaménko na rameni, které vypadá jako fazole.“ Když to řekl, svlékl si cizinec kabát, obnažil si rameno a ukázal chalupníkovi mateřské znaménko. „Panebože!“ zvolal stařík. „Tak ty jsi můj syn!“ A láskou k dítěti mu znovu zjihlo srdce. „Ale jakpak můžeš být můj syn?“ dodal po chvíli. „Je z tebe velký pán, žiješ v bohatství a v nadbytku. Jak jsi se vlastně k tomu všemu dostal?“ — „Ach otče,“ odpověděl syn. „Ten mladý

stromek nebyl přivázán k žádnému kolíku a pokrývil se. Teď už je příliš starý, už se nenarovná. Jak jsem se k tomu všemu dostal? Stal se ze mne zloděj. Ale nelekejte se, nejsem obyčejný poberta, jsem mistr zloděj. Pro mne nejsou ani zámky, ani závory. Čeho se mi zachce, to mi patří. Nemyslete si, že kradu jako obyčejný zlodějíček, беру jen bohatým z toho, čeho mají přebytek. Chudí lidé jsou přede mnou jisti, těm raději dávám, než bych jim něco vzal. A toho, co mohu získat bez námahy, beze lsti a bez dovednosti, se nikdy ani nedotknu.“ — „Ach synku,“ řekl otec, „přece jenom se mi to nelíbí, zloděj je zloděj. Říkám ti, že to s tebou dobře neskončí.“ Zavedl ho k matce, a když ta uslyšela, že je to její syn, zaslzela radostí. Ale když jí řekl, že se stal mistrem zlodějů, rozlily se jí po tváři dva proudy slz. Konečně řekla: „I když se z něho stal zloděj, je to přece jenom můj syn a mé staré oči ho alespoň jednou ještě uviděly.“

Pak se všichni usadili ke stolu a syn jedl se svými rodiči zase jednou tu chudou stravu, kterou už tak dlouho neokusil. Otec mu řekl: „Dozví-li se náš pán, pan hrabě tam na zámku, kdo jsi a co děláš, nečekej, že tě vezme do náruče a pohoupá, jako to udělal, když tě držel při křtu. Tentokrát tě dá pohoupat na oprátce.“ — „Jen se nebojte, otče, ten mi nic neudělá, protože se vyznám ve svém řemesle. Ještě dnes k němu sám zajdu.“ Když se blížil večer, vsedl mistr zloděj do svého vozu a rozjel se do zámku. Hrabě ho přijal se vší obřadností, protože ho považoval za vznešeného pána. Ale když se mu cizinec představil, zbledl a na dlouhou dobu zmlkl. Konečně řekl: „Jsi můj kmotřenec, a proto dám přednost milosti před právem a zachovám se k tobě ohleduplně. Chlubíš se, že jsi mistr zloděj. Dobrá, vyzkouším tedy tvé umění. Neobstojíš-li však ve zkoušce, budeš se muset oženit s provazníkovou dcerkou a krákání havranů bude tvou svatební písní!“ — „Pane hrabě,“ odpověděl mistr zloděj, „vymyslete si tři úkoly, tak obtížné, jak jen chcete. A nesplním-li je, udělejte se mnou, co se vám zlíbí.“ Hrabě chvíli přemýšlel a potom řekl: „Dobrá. Za první mi musíš ukrást ze stáje mého osobního koně. Za druhé musíš vzít mně a mé manželce, až usneme, prostěradlo zpod těla, abychom to nepoznali, a k tomu ještě stáhnout mé manželce snubní prsten s prstu. Za třetí a nakonec mi musíš odvést z kostela faráře a kostelníka. Dobře si to všechno zapamatuj, protože ti jde o krk.“

Mistr zloděj se vydal do sousedního města. Tam koupil od jedné selky její šaty a oblékl se do nich. Pak si nahnědil tvář a pomaloval si ji ještě vráskami, že by ho byl už nikdo nepoznal. Konečně naplnil soudek starým maďarským vínem, do kterého přimíchal uspávací prostředek. Soudek si položil do nůše, kterou si vzal na záda, a zeširoka, kolébavě si vykračoval k hraběcímu zámku. Když tam došel, bylo už tma. Sedl si na dvoře na kámen, rozkašlal se jako stará, dýchavičná ženština a mnul si ruce, jako by mu bylo zima. Před dveřmi do stáje leželi vojáci kolem ohně. Jeden z nich si ženy všiml a zavolal na ni: „Pojď jen

blíž, matičko, a ohřej se u nás. Ty jistě nemáš kde spát a vezmeš zavděk vším, co se ti zrovna namane.“ Babka přicupkala, poprosila, aby jí pomohli sundat nůši s ramenou, a přisedla si s nimi k ohýnku. „Copak to máš v tom soudku, stará škatule?“ zeptal se jeden. „Pořádný lok dobrého vína,“ odpověděla babka, „živím se obchodem. Za peníze a dobré slovo vám ráda dám skleničku.“ — „Tak sem s tím,“ řekl voják, a když ochutnal sklenku, zvolal: „Když je víno dobré, to si ho radši dám o skleničku víc!“ Dal si nalít ještě jednou a ostatní po něm. „Hej, kamarádi!“ zavolal jeden na ty, co seděli ve stáji. „Tady je matička, ta vám má víno, to je určitě tak staré jako ona sama! Pojd'te se napít, to vám zahřeje žaludek líp než celý ten náš ohýnek.“ Babka zanesla soudek do stáje. Jeden se posadil na osedlaného hraběcího koně, druhý chytil do ruky jeho uzdu, třetí pak popadl koně za ocas. Babka jim nalévala, kolik si poručili, dokud jí pramen nedošel. Netrvalo dlouho, tomu jednomu vypadla uzda z ruky, klesl k zemi a začal chrápat, ten druhý pustil koňův ocas, natáhl se na zem a chrápal ještě hlasitěji. Ten, co seděl v sedle, sice zůstal sedět, ale naklonil se hlavou až ke koňově šíji a ve spánku odfukoval ústy jako kovářský měch. Vojáci venku už dávno usnuli, leželi na zemi bez hnutí, jako by byli zkamenělí. Když mistr zloděj viděl, že se mu plán zdařil, dal tomu jednomu do ruky místo uzdy kus provazu, a tomu druhému, co držel koně za ocas, dal vích slámy. Ale co si měl počít s tím, který seděl koni na hřbetě? Shodit ho nechtěl, mohl by se probudit a spustit křik. Věděl si však rady. Odepjal sedlo, přivázal je na několik provazů, které visely v kruzích na stěně, a vytáhl spícího jezdce i se sedlem do výšky. Pak ovinul provazy kolem fošny a pevně je utáhl. Ve chvílce odvázal koně s řetězu, ale kdyby ho byl nechal běžet po kamenném dláždění dvora, byli by to uslyšeli na zámku. Ovázal mu proto nejdřív kopyta starými hadry, opatrně ho vyvedl ven, vyšvihl se na něho a ujížděl pryč.

Když se rozednilo, uháněl mistr zloděj na ukradeném koni k zámku.

Hrabě právě vstal a vyhlížel z okna. „Dobré jitro, pane hrabě,“ volal na něho. „Tady máte koně, kterého jsem šťastně dostal ze stáje. Jen se podívejte, jak hezky tu vaši vojáci leží a spí. A chcete-li se obtěžovat do stáje, uvidíte, jak pohodlně se tam zařídili vaši hlídači.“ Hrabě se musel smát a pak řekl: „Jednou se ti to podařilo, podruhé to ale už nepůjde tak hladce. A varuji tě, jakmile tě přistihnu při nějakém zlodějském kousku, jako se zlodějem s tebou také naložím.“ Když se hraběnka toho večera ukládala k spánku, sevřela ruku, na které měla snubní prsten, pevně v pěst, a hrabě jí řekl: „Všechny dveře jsou zamčeny a zavřeny na závoru, já zůstanu vzhůru a budu na zloděje čekat. A kdyby vešel oknem, tak ho sestřelím.“ Ale mistr zloděj se zatím vydal ve tmě k šibenici, odřízl jednoho ubohého hříšníka, který tam visel, s provazu a odnesl ho na zádech k zámku. Přistavil si žebřík k oknu ložnice, posadil si mrtvého na

ramena a začal lézt nahoru. Když se dostal tak vysoko, že hlava mrtvého se objevila v okně, vypálil na něj hrabě, který cíhal na lůžku, z pistole. Mistr zloděj shodil ihned ubohého hříšníka dolů, sám seskočil s žebříku a schoval se. Noc byla natolik projasněná měsíčním světlem, že mistr zloděj zřetelně viděl, jak hrabě vylezl oknem na žebřík, sestoupil dolů a odnášel mrtvého do zahrady. Tam začal vykopávat jámu, do které ho chtěl položit. „Teď nadešel pravý okamžik,“ pomyslí si zloděj. Obratně vyklouzl ze svého úkrytu a vylezl po žebříku přímo do hraběnčiny ložnice. „Milá ženo,“ řekl napodobuje hlas hraběte, „zloděj je mrtev, ale je to přece jen můj kmotřenec a byl to spíš šelma než zlý člověk. Nechci ho vystavit veřejné potupě. I s jeho ubohými rodiči mám soucit. Než se rozední, chci ho sám zakopat v zahradě, aby se celá věc nerozkřikla. Dej mi prostěradlo, zabalím do něho mrtvolu, abych ho nepohřbil jako psa.“ Hraběnka mu dala prostěradlo. „Víš co?“ pokračoval zloděj. „Mám chuť zachovat se velkodušněji. Dej mi ještě svůj prsten. Ten nešťastník pro něj dal život v sázku, tak ať si ho vezme s sebou do hrobu.“ Hraběnka nechtěla muži odporovat, a ačkoliv to dělala nerada, stáhla si přece jen prsten s prstu a podala mu ho. Zloděj s oběma věcmi rychle odešel. A dříve než hrabě v zahradě dokončil svou hrobařskou práci, došel šťastně domů.

Na druhý den ráno hrabě pořádně protáhl obličej, když mistr zloděj přišel a přinesl mu prostěradlo i prsten jeho ženy. „Umíš snad čarovat?“ zvolal. „Kdo tě dostal z hrobu, do kterého jsem tě sám uložil, a kdo ti vrátil život?“ — „Nepochoval jste mne,“ řekl zloděj, „ale ubohého hříšníka ze šibenice!“ A vyprávěl hraběti dopodrobna, jak se všechno sběhlo. A hrabě mu musel přiznat, že je chytrý a prohnaný zloděj. „Ale ještě nemáš vyhráno,“ dodal pak. „Musíš splnit ještě třetí úkol. A nepodaří-li se ti to, pak ti tohle všechno nepomůže.“ Mistr zloděj se jen usmál a neodpověděl mu.

Když nadešla noc, přišel k vesnickému kostelu s velikým pytlem na zádech, s rancem pod paží a se svítilnou v ruce. V tom pytli měl raky a v ranci měl krátké voskové svíčky. Sedl si na hřbitov, vylovil z pytle jednoho raka a nalepil mu na hřbet svíčku. Pak zapálil knot, pustil raka na zem a nechal ho lézt. Vylovil z pytle druhého, udělal s ním totéž, a tak pokračoval, dokud nevytáhl z pytle posledního. Pak si navlékl dlouhý černý hábit, který vypadal jako mnišská kutna, a na bradu si přilepil šedé vousy. Když byl docela k nepoznání, vzal pytel, ve kterém byli předtím raci, šel do kostela a vystoupil na kazatelnu. Věžní hodiny odbíjely právě půlnoc. Když dozněl poslední úder, zvolal hlasitým pronikavým hlasem: „Slyšte mě, hříšní tvorové, konec všech věcí pozemských nastal, soudný den se blíží. Slyšte mě a naslouchejte! Kdo chce jít se mnou do nebe, ať vlez do tohoto pytle. Jsem Petr, který nebeské brány otvírá a zavírá. Pohleďte venku, na božím políčku už bloudí duše zemřelých a shledávají své kosti. Přistupte blíž,

přistupte ke mně a vlezte do pytle, nastává konec světa!“ Jeho křik se rozlehl celou vesnicí. Farář a kostelník, kteří bydleli nejbliže u kostela, jej uslyšeli první. A jakmile spatřili světýlka, bloudící po hřbitově, uvědomili si, že se děje něco neobvyklého, a honem si pospíšili do kostela. Chvilku naslouchali tomu kázání, pak dloubl kostelník do faráře a řekl: „Nebylo by to špatné, kdybychom se chopili té příležitosti a dostali se oba takhle snadno do nebe, a ještě k tomu před soudným dnem.“ — „Tot' se ví,“ odpověděl farář, „i já jsem na to pomýšlel. Máte-li chuť, vydejme se na onu cestu.“ — „Ano,“ odpověděl kostelník. „Ale vy máte přednost, pane faráři. Budu vás následovat.“ A tak farář vykročil, vystoupil na kazatelnu, kde mistr zloděj už připravil pytel. První do něho vlezl farář, za ním kostelník. Mistr zloděj ihned pytel zavázal, popadl ho uprostřed a vlekl se schodů kazatelny. Pokaždé, když hlavy obou pošetilců narazily na stupně schodů, zvolal: „To už jsme nad horami!“ Pak je stejným způsobem vlekl celou vesnicí, a kdykoliv je namočil do nějaké louže, zvolal: „Už jsme až v mlze vlhkých oblaků!“ A když je konečně dovlekl po zámeckých schodech, volal: „Už jsme na schodišti nebeském a brzy vstoupíme již do předdvoří ráje.“ Když se s nimi dostal až nahoru, hodil pytel do klece s holuby. A když polekaní holubi zatřepetali křídly, řekl zase: „Slyšíte, jak se andělé radují a jak mávají perutěmi?“ Pak zastrčil závoru a odešel.

Na druhý den ráno přišel k hraběti a řekl mu, že splnil i třetí úkol a odvedl mu faráře i kostelníka z kostela. „Kde jsi je nechal?“ zeptal se pán, „Leží v pytli nahoře v holubníku a namlouvají si, že jsou v nebi.“ Hrabě vyšel sám nahoru a přesvědčil se, že mistr zloděj mluví pravdu. Když vysvobodil faráře a kostelníka z jejich zajetí, řekl hrabě: „Jsi arcizloděj a vyhrál jsi svou sázku. Pro tentokrát z toho vyvázneš se zdravou kůží, ale hled' zmizet co nejrychleji z mé říše. A jakmile se tu zase objevíš, buď jist, že tě povýším oprátkou na šibenici.“ A tak se mistr zloděj rozloučil s rodiči, vydal se znovu do širého světa a od té chvíle už o něm nikdy nikdo neslyšel.

193. O BUBENÍKOVI

Jednou, a bylo to večer, šel jeden mladý bubeník docela sám polem a přišel k jezeru, kde viděl na břehu ležet tři kusy bílého plátna. „Jaké je to jemné plátýnko!“ řekl si a strčil jeden z těch kusů do kapsy. Vrátil se domů, na svůj nálezu už ani nevzpomněl a ulehl do postele. Právě když usínal, zdálo se mu, jako by někdo vyslovil jeho jméno. Zbystřil sluch a rozeznal tichý hlásek, který na něho volal: „Bubeníku, bubeníku, probud' se!“ Protože byla tmavá noc, nikoho neviděl, ale bylo mu, jako by se nějaká postava vznášela před jeho lůžkem. „Co chceš?“ zeptal se. „Vrat' mi košilku,“ odpověděl ten hlas, „kterou jsi mi vzal večer u jezera.“ — „Dostaneš ji zpět,“ řekl bubeník, „když mi řekneš, kdo jsi.“ — „Jsem dcera mocného krále,“ odpověděl hlas, „ale propadla jsem zlé moci jedné čarodějky a jsem připoutána na Skleněnou hoře. Den co den se musím se svými dvěma sestrami koupat v jezeře, ale bez své košilky nemohu odletět zpátky. Moje sestry odlétly, já jsem však musela zůstat tady. Prosím tě, vrat' mi mou košilku.“ — „Upokoj se, ubohé děťátko,“ řekl bubeník, „rád ti košilku vrátím.“ Vyňal ji z kapsy a v temnotě ji podal té postavě. Dychtivě ji uchopila a chtěla s ní odejít. „Počkej chvíličku,“ řekl bubeník, „možná že bych ti mohl pomoci.“ — „Pomoci mi můžeš jen tehdy, když vystoupíš na Skleněnou horu a vysvobodíš mě z moci té čarodějky. Ale na Skleněnou horu se nedostaneš, a i kdybys byl docela blízko u ní, nedokážeš vyjít nahoru.“ — „Co chci, to také dokážu,“ řekl bubeník. „Je mi tě líto a ničeho se nebojím. Jenomže neznám cestu, která vede ke Skleněné hoře.“ — „Cesta vede hlubokým lesem, v němž žijí lidožrouti,“ odpověděla postava. „Víc ti nesmím říci.“ Pak zaslechl, jak letí pryč.

Když se rozednilo, bubeník se přichystal na cestu, zavěsil si buben přes rameno a zamířil beze strachu rovnou do lesa. Když už chvíli šel a nespátřil žádného obra, pomyslel si: „Musím ty ospalce probudit.“ Dal si buben na prsa a zabubnoval na něj tak mocně, že se ptáci s křikem rozlétli se stromů. Netrvalo dlouho a zvedl se také jeden obr, který ležel v trávě a spal. Byl veliký jako urostlá jedle. „Ty mrňousku,“ křikl na bubeníka, „proč tu bubnuješ a budíš mě z nejsladšího spánku?“ — „Za mnou jde mnoho tisíc dalších,“ odpověděl bubeník, „tak bubnuji, aby našli cestu.“ „A co chtějí všichni tady v mém lese?“ zeptal se obr. „Chtějí s tebou pořádně zatočit a vyčistit les od takového netvora, jako jsi ty.“ — „Ohó,“ řekl obr, „já vás rozšlapu jako mravence.“ — „Myslíš, že proti nim něco zmůžeš?“ řekl bubeník. „Když se shýbneš, abys některého chytil, uskočí ti a schová se. Ale když si lehneš a usneš, seběhnou se ze všech křovin a

keřů a nalezu na tebe. Každý má u pasu ocelové kladivo a tím ti rozbijí hlavu.“ Obr zesmutněl a pomyslil si: „Kdybych si s tím prohnáním nárůdkem něco začal, mohlo by to přece jenom dopadnout pro mne špatně. Vlkům a medvědům, těm zakroutím krkem, ale před těmi pozemskými červy se neubráním. — Poslyš, ty chlapíčku,“ řekl, „jdi odtud pryč, slibuji ti, že tebe i tvé druhy nechám od nynějška na pokoji. A máš-li ještě nějaká přání, řekni mi je, rád bych ti udělal něco k vůli.“ — „Ty máš dlouhé nohy,“ řekl bubeník, „a umíš běžet rychleji než já, odnes mě ke Skleněné hoře. Pak dám svým druhům znamení, aby se vrátili a nechali tě pro tentokrát v klidu.“ — „Pojď sem, červíku,“ řekl obr. „Sedni si mi na rameno, odnesu tě, kam chceš.“ Obr ho vyzvedl a bubeník spustil nahoře náramnou fanfáru na svůj buben. Obr si myslil: „To bude asi to znamení, aby se ti ostatní vrátili.“ Za nějakou chvíli se objevil u cesty druhý obr, vzal bubeníka od toho prvního a zastrčil si ho do knoflíkové dírky. Bubeník se chytil knoflíku, který byl veliký jako mísa, držel se ho pevně a vesele se rozhlížel kolem. Tak došli až ke třetímu obrovi, ten vytáhl bubeníka druhému z knoflíkové dírky a posadil si ho na střechu klobouku. Bubeník si vykračoval sem a tam a vyhlížel přes koruny stromů, a když spatřil v modravé dálce horu, řekl si: „To je určitě Skleněná hora.“ A byla to opravdu ona. Obr udělal ještě několik kroků a už byli na úpatí hory. Tam ho sesadil na zem. Bubeník žádal, aby ho donesl až na vrcholek Skleněné hory, ale obr zavrtěl hlavou, zabrumlal si něco do vousů a odešel zpátky do lesa.

Tak stál chudák bubeník před horou, která byla tak vysoká, jako kdyby se usadily tři hory jedna na druhou, a přitom hladká jako zrcadlo, a nevěděl, jak se dostat nahoru. Začal se tam škrábat, ale marně, vždycky znovu sklouzl dolů. „Kdybych tak byl teď ptákem!“ pomyslil si. Ale marná sláva, přáním mu křídla nenarostla. Jak tam tak stál a nevěděl co počít, spatřil nedaleko sebe dva muže, kteří se úporně přeli. Šel k nim a viděl, že se nepohodli kvůli sedlu, které leželo před nimi na zemi a které oba chtěli mít.

„Jste vy to ale blázni,“ řekl jim. „Hádáte se o sedlo, a nemáte k němu koně.“ — „Tohle sedlo stojí za to, aby se člověk o ně hádal,“ odpověděl jeden z těch mužů. „Kdo si na ně sedne, ten se v té chvíli octne tam, kde zatouží zrovna být, i kdyby to bylo třeba na konci světa. Sedlo patří nám oběma dohromady, teď mám na něm jet podle práva já, ale ten druhý mě nechce nechat.“ — „Já vás za chvíli rozsoudím,“ řekl bubeník. Odešel o kus dál a zapíchl do země bílou hůlku. Pak se vrátil zpátky a řekl: „Teď běžte k té hůlce, kdo tam doběhne první, ten pojede napřed.“ Oba se rozběhli, ale sotva byli na pár kroků od něho, bubeník se vyšvihl do sedla a přál si být v té chvíli na Skleněné hoře. A než bys ruku obrátil, opravdu tam byl. Na vrcholku té hory byla plošina a tam stál kamenný dům, před tím domem byl velký rybník plný ryb a za ním hustý, temný

les. Lidi ani zvířata nezahlédl, všechno bylo tiché a opuštěné, jen vítr ševalil v korunách stromů a docela nízko nad hlavou mu plynula oblaka. Přistoupil ke dveřím a zaklepal. Když zaklepal potřetí, otevřela mu dveře stařena s hnědým obličejem a krhavýma očima. Na dlouhém nose měla brýle a stroze na něho pohlédla. Pak se ho zeptala, co že si přeje. „Vstoupit, pojíst a přenocovat,“ odpověděl bubeník. „To všechno dostaneš,“ řekla stařena, „když za to vykonáš tři věci.“ — „Proč ne?“ odpověděl bubeník. „Nebojím se žádné práce, i kdyby byla sebetěžší.“ Stařena ho vpustila dovnitř, dala mu najíst a večer mu přichystala měkké lůžko. Ráno, když se vyspal, sundala si stařena náprstek s kostnatého prstu, podala ho bubeníkovi a řekla mu: „Teď se dej do práce a tímhle náprstkem vyber ten rybník venku. Než nastane noc, musíš s tím být hotov. A všechny ryby, které jsou ve vodě, musí být roztríděny podle druhu a velikosti a hezky seřazeny vedle sebe.“ — „To je mi ale prapodivný úkol,“ řekl bubeník. Ale šel k rybníku a dal se do práce. Nabíral celé dopoledne, ale co pořídíš s náprstkem u tak velkého rybníka, i kdybys nabíral třeba tisíc let! Když bylo poledne, pomyslel si bubeník: „Je to všechno marné, a je to úplně jedno, jestli se činím nebo ne.“ Nechal toho tedy a sedl si. Tu vyšla z domu dívka, postavila před něho košík s jídlem a řekla mu: „Sedíš tady tak smutně, copak ti schází?“ Pohlédl na ni a viděl, že je velmi krásná. „Nemohu dokončit ani první úkol,“ odpověděl jí. „Jak to bude s těmi dalšími? Vydal jsem se hledat královskou dceru, která tady má bydlet, ale nenašel jsem ji. Půjdu zase dál.“ — „Zůstaň tady,“ řekla mu dívka, „pomohu ti z nesnází. Jsi unaven, polož mi hlavu do klína a spi. Až se probudíš, bude práce hotova.“ Bubeník nečekal, až ho vyzve podruhé. Sotva zavřel oči, otočila dívka kouzelným prstenem a řekla: „Voda vzhůru, ryby ven.“ V tu chvíli se voda zvedla jako bílá mlha do výše a odplula s jinými oblaky. Ryby sebou pleskly, vyskočily na břeh a položily se vedle sebe přesně podle velikosti a druhů. Když se bubeník probudil, s údivem zjistil, že je všechno hotovo. Dívka mu však řekla: „Jedna z těch ryb neleží u svých, ale docela stranou. Až stařena dnes večer přijde a uvidí, že je splněno všechno, co žádala, zeptá se: ‚Proč je tahle ryba stranou?‘ Tu jí hod’ rybu do tváře a řekni: ‚To je pro tebe, stará ježibabo.‘“ Večer přišla stařena, a když se ho zeptala, hodil jí bubeník rybu do tváře. Dělal, jako by si toho nevšimla, a mlčela, ale zlověstně po něm blýskla očima. Druhý den ráno mu řekla: „Včera jsi to měl příliš snadné, musím ti dát těžší úkol. Dnes musíš vykácet celý les, rozřezat dříví na polena a srovnat do sáhů a večer musí být všechno hotovo.“ Dala mu sekyru, nůž a dva klíny. Ale sekyra byla z olova, nůž a klíny byly z plechu. Když začal kácet, sekyra se ohnula, nůž a klíny se zprohýbaly. Nevěděl co počít. Ale v poledne zase přišla dívka a utěšila ho: „Polož mi hlavu do klína a spi,“ řekla mu. „Až se probudíš, bude všechno hotovo.“ Otočila kouzelným

prstenem a v tom okamžiku klesl celý les s praskotem jako podřatý, dřevo se samo štípalo a samo se rovnalo do sáhů. Bylo to, jako by tu práci vykonali neviditelní obři. Když se probudil, řekla mu dívka: „Vidíš, dřevo je rozštěpáno a srovnáno. Jen jedna jediná větev leží stranou, a když stařena dnes večer přijde a zeptá se tě, proč tam ta větev je, uhoď ji s ní a řekni: „Ta je pro tebe, stará ježibabo.“ Stařena přišla: „Vidíš,“ řekla mu, „jak snadná to byla práce. Ale pro koho tu zůstala tahle větev?“ — „Pro tebe, stará ježibabo!“ odpověděl bubeník a uhořel jí tou větví. Ale ona dělala, že to necítí, posměšně se ušklíbala a řekla: „Zítra ráno složíš všechno dřevo na hromadu, zapálíš je a necháš shořet.“ Bubeník vstal s prvním rozbřeskem dne a začal snášet dříví. Ale jak může jeden samojediný člověk snést na hromadu celý les? Práce nikam nevedla. Dívka ho však ani tentokrát nenechala bez pomoci. Přinesla mu v poledne jídlo, a když se najedl, položil jí zase hlavu do klína a usnul. Když se probudil, celá obrovská hromada dřeva hořela mocným plamenem, jenž šlehal ohnivými jazyky až do nebe. „Poslouchej dobře,“ řekla mu dívka. „Až čarodějnice přijde, bude ti asi ukládat všechny možné úkoly. Uděláš-li beze strachu všechno, co ti řekne, nemůže ti nijak ublížit. Jakmile však dostaneš strach, oheň tě uchvátí a spálí tě. Nakonec, když všechno uděláš, chyt' čarodějnici oběma rukama a hoď ji do té výhně.“ Dívka odešla a za chvíli se přibelhala stařena. „Hu, to je mi zima,“ skučela. „Ale tady je pořádný oheň, ten hoří, ten mi zahřeje staré kosti a bude mi dobře. Jenom tamhle leží jeden pařez, ten nechce chytit. Přines mi ho sem. Jakmile tohle uděláš, budeš volný a můžeš jít kam chceš. Tak s chutí do toho.“ Bubeník se dlouho nerozmýšlel a skočil do plamenů. Oheň mu nic neudělal, ani vlásek na hlavě mu nesžehl. Vynesl pařez a položil ho u stařeny. Sotva se však dřevo dotklo země, proměnilo se a před ním stála ta krásná dívka, která mu po všechny dny pomáhala v nouzi. A podle hedvábných, zlatavě se lesknoucích šatů, které měla na sobě, poznal, že je to královská dcera. Ale stařena se jedovatě zachechtala a řekla: „Myslíš, že už ji máš, ale dávno ještě není tvoje.“ Chtěla se vrhnout k dívce a odtáhnout ji, ale v té chvíli ji bubeník chytil oběma rukama, vyzvedl ji do výše a hodil ji do chřtánu plamenům, které se nad ní zavřely, jako by se radovaly, že mohou zničit čarodějnici.

Královská dcera se zadívala na bubeníka, a když viděla, že je to pohledný mládenec a pomyslíla na to, že nasadil život, aby ji vysvobodil, podala mu ruku a řekla: „Odvážil ses kvůli mně všeho, ale i já udělám všechno pro tebe. Když mi slíbíš, že mi zůstaneš věrný, staneš se mým manželem. Bohatství nám nechybí, stačí nám docela to, co tu stará čarodějnice nahromadila.“ Zavedla ho do domu, tam stálo mnoho skříní a truhel, plných drahocenných pokladů. Zlato a stříbro nechali ležet a vzali si jen drahé kameny. Dívka už nechtěla zůstat na Skleněné hoře, a tak jí bubeník řekl: „Sedni si ke mně na sedlo, poletíme dolů

jako ptáci.“ — „To staré sedlo se mi nelíbí,“ řekla dívka. „Stačí, když otočím kouzelným prstenem, a v té chvíli budeme doma.“ — „Dobrá,“ odpověděl bubeník, „tak si přej, abychom byli před městskou branou.“ V okamžiku tam byli, a tu bubeník řekl: „Zajdu nejdříve ke svým rodičům a všechno jim povím. Čekej na mne tady na tom poli, vrátím se brzy.“ — „Ach, prosím tě,“ žádala ho královská dcera, „dej dobrý pozor, nelíbej své rodiče při uvítání na pravou tvář. Na všechno bys zapomněl a já bych tu musela zůstat samotná a opuštěná.“ — „Jak bych mohl na tebe zapomenout?“ řekl bubeník a rukoučlánkem jí slíbil, že se co nejdříve vrátí. Když vešel do rodného domu, nikdo nevěděl, kdo je, tolik se změnil. Ty tři dny, které strávil na Skleněné hoře, byly totiž ve skutečnosti tři dlouhé roky. Tu se dal poznat a rodiče mu radostí padli kolem krku. A on byl v hloubi srdce tak dojat, že je zlíbal na obě tváře a docela zapomněl na to, co mu dívka říkala. Ale sotva je políbil na pravou tvář, vymizela z jeho srdce vzpomínka na královskou dceru. Vyprázdnil si kapsy a položil na stůl hrsti velikých drahokamů. Rodiče ani nevěděli, co si s takovým bohatstvím počít. A tak dal jeho otec vystavět nádherný zámek, ověšený kruhem zahrad, lesů a luk, jako by v něm měl bydlet nějaký kníže. A když byl zámek hotov, řekla mu matka: „Našla jsem ti nevěstu, za tři dny oslavíte spolu svatbu.“ Syn byl spokojen se vším, co si rodiče přáli.

Ubohá královská dcerka dlouho stála před městskou branou a čekala, až se k ní její milý vrátí. Když nadešel večer, řekla: „To jistě políbil rodiče na pravou tvář a zapomněl na mne.“ Srdce jí zaplavil smutek, přála si být v osamělé lesní chýšce a nechtěla se už nikdy vrátit na dvůr svého otce. Večer co večer chodila do města a mýjela Jankův dům. Viděl ji několikrát, ale už ji ani nepoznal. Konečně se doslechla, co si lidé povídají: „Zítra bude bubeník Janek slavit svatbu!“ Tu si řekla: „Pokusím se znovu získat jeho srdce.“ Když nadešel první den svatební slavnosti, otočila kouzelným prstenem a řekla: „Šaty, zářící jako samo slunce!“ V tu chvíli ležely šaty před ní a zářily, zrovna jako by byly utkány ze samých slunečních paprsků. Když se hosté shromáždili, vstoupila do sálu. Kdekdo se podívoval těm krásným šatům, nejvíce sama nevěsta. A protože krásné šaty nade všechno milovala, přistoupila k neznámé a zeptala se jí, zda by je prodala. „Za peníze ne,“ odpověděla neznámá. „Ale když mi dovolíte probdít první noc před dveřmi komnaty, kde spí ženich, dám vám je.“ Nevěsta nedokázala potlačit svou touhu a svolila, ale přimíchala ženichovi do vína uspávací prášek, po němž upadl do tvrdého spánku. Když konečně všechno ztichlo, schoulila se královská dcera přede dveřmi jeho ložnice, pootevřela je a zavolala:

„Bubeníku, slyš mě, slyš!“

*Cožpak jsi zapomněl, že jsi mě znával?
Cožpak jsi na Skleněné hoře u mne neseďával?
Cožpak nevíš, kdo ti před zlým kouzlem život zachránil?
Cožpak jsi mi rukoudáním věrnost neslíbil?
Bubeníku, slyš mě, slyš!“*

Ale bylo to všechno marné, bubeník se nevzbudil, a když se rozbřeslo, musela královská dcera odejít s nepořízenou. Druhého večera otočila zase kouzelným prstenem a řekla: „Šaty, stříbřité jako měsíc!“ Když se objevila na slavnosti v šatech stříbrolesklých jako měsíční svit, zase probudila v nevěstě touhu mít takové šaty. A za povolení, probdít druhou noc přede dveřmi ženichovy ložnice, šaty nevěstě slíbila. Tu znovu zavolala do nočního ticha:

*„Bubeníku, slyš mě, slyš!
Cožpak jsi zapomněl, že jsi mě znával?
Cožpak jsi na Skleněné hoře u mne neseďával?
Cožpak nevíš, kdo ti před zlým kouzlem život zachránil?
Cožpak jsi mi rukoudáním věrnost neslíbil?
Bubeníku, slyš mě, slyš!“*

Ale bubeník, omámený uspávacím nápojem, se neprobudil. Královská dcera se zas ráno smutně vrátila do lesní chýšky. Jenomže lidé v domě zaslechli té noci dívčin nárek a vyprávěli o tom ženichovi. Řekli mu také, že on sám nemohl nic slyšet, protože mu dala nevěsta přimíchat do vína uspávací prášek. Třetího večera otočila královská dcera znovu kouzelným prstenem a řekla: „šaty, třpytivé jako hvězdy!“ Když se v nich objevila na slavnosti, byla nevěsta docela okouzlena krásou těchto šatů, které byly ještě skvostnější než předešlé, a řekla jí: „Chci a musím ty šaty mít.“ Dívka jí je dala jako ty předešlé, zase za dovolení probdít noc přede dveřmi ženichovy ložnice. Ale tentokrát ženich nevypil víno, které mu podali před spaním, a vylil pohár za lůžko. A když v domě všechno ztichlo, zaslechl tichý hlas, který na něho volal:

*„Bubeníku, slyš mě, slyš!
Cožpak jsi zapomněl, že jsi mě znával?
Cožpak jsi na Skleněné hoře u mne neseďával?
Cožpak nevíš, kdo ti před zlým kouzlem život zachránil?
Cožpak jsi mi rukoudáním věrnost neslíbil?
Bubeníku, slyš mě, slyš!“*

Náhle se mu znovu vrátila paměť. „Ach, jak jsem jen mohl být tak nevěrný!“ zvolal. „Ale to všechno zavinilo políbení, které jsem při radostném shledání dal svým rodičům na pravou tvář. To mne obloudilo!“ Vyskočil, vzal královskou dceru za ruku a zavedl ji k lůžku svých rodičů. „Tohle je moje pravá nevěsta,“ řekl jim. „Kdybych si vzal tu druhou, spáchal bych velikou křivdu!“ Když pak jeho rodiče uslyšeli, jak se všechno zběhlo, souhlasili s tím. A tu znovu rozžali světla v sále, přinesli bubny a trubky, znovu sezvali všechny přátele a příbuzné a s velikou slávou radostně oslavili tu pravou svatbu. První nevěsta dostala pak na odškodnou ty troje nádherné šaty a byla s nimi spokojena.

194. ŽITNÝ KLAS

Před dávnými časy, kdy pánbůh ještě sám chodíval po světě, byla půda mnohokrát úrodnější než dnes. Tehdy neměly klasy padesát nebo šedesát zrn, ale čtyři sta a pět set. Zrno rostlo na stéble odzdoła až nahoru, jak vysoké bylo obilí, tak dlouhý byl i klas. Ale jak už lidé jsou, v tom přebytku si přestali vážit božího požehnání, zlostejněli a zlehkomyslněli. Jednoho dne šla jedna žena kolem žitného pole. A dítě, které vedle ní poskakovalo, spadlo do kaluže a ušpinilo si šaty. Tu vytrhla matka hrst těch krásných klasů a očistila mu jimi šaty. Pánbůh šel zrovna kolem, a když to uviděl, rozhněval se a řekl: „Od této chvíle neporostou na stéblech vůbec žádné klasy. Lidé už nejsou hodni nebeského daru.“ Všichni, kdo stáli kolem a slyšeli jeho slova, se ulekli. Padli na kolena a úpěnlivě ho prosili, aby přece jen něco na stéblech ponechal. I když oni sami si to už nezaslouží, tak alespoň kvůli nevinným slepicím, které by jinak musely pojit hlady. Pánbůh, který předvídal jejich příští bídu, se tedy slitoval a jejich prosbu vyplnil. A tak zůstal ještě docela nahoře klásek, ale jenom tak malý, jaký roste na stéblech dodnes.

195. NÁHROBEK

Jeden bohatý sedlák stál jednoho dne na svém dvoře a rozhlížel se po svých polích a zahradách. Obilí bujně rostlo a ovocné stromy byly obtíženy úrodou plodů. Obilí minulého roku leželo ještě na sýpkách v tak velikých hromadách, že se pod ním až trámy prohýbaly. Pak zašel sedlák do stáje, tam stáli vykrmení voli, tučné krávy a leskle vyhřebelcovaní koně. Konečně se vrátil zase do světnice a utkvěl pohledem na železných truhlicích, ve kterých ležely jeho peníze. Jak tak stojí a přehlíží své bohatství, náhle u něho někdo hlučně zaklepá. Nezaklepá však na dveře světnice, ale na dvířka jeho srdce. Dvířka se otevřela a sedlák uslyšel hlas, který mu říkal: „A prokázal jsi tím svým bližním něco dobrého? Uvědomil sis bídu chudých? Rozdělil ses s hladovými o svůj chléb? Byl jsi spokojen s tím, co máš, nebo jsi toužil stále po větším majetku?“ Srdce nezaváhalo s odpovědí: „Byl jsem tvrdý a neúprosný, nikdy jsem svým bližním nic dobrého neprokázal. Přišel-li nějaký chudák, odvrátil jsem pohled. Nedbal jsem o boha, nýbrž jen a jen o rozmnožení svého majetku. I kdyby mi bylo patřilo všechno, co pod sluncem vůbec je, nebyl bych se s tím spokojil.“ Když sedlák uslyšel tu odpověď, velmi se ulekl, kolena se mu roztrásla, že si musel sednout. Tu se ozvalo nové zaklepání, tentokrát na dveře světnice. Byl to jeho soused, chud'as s houfem dětí, které nikdy nestačil nasytit. Víím, říkal si v duchu chud'as, že je můj soused bohatý, ale jak je bohatý, tak je tvrdý. Nevěřím, že mi pomůže. Ale děti mi doma pláčí hlady, a tak se přece jen odvážím a zkusím to. Řekl bohatému: „Vím, že nerad dáváte něco ze svého, ale stojím před vámi jako člověk, kterému sahá voda až po hlavu. Moje děti hladovějí, půjčte mi čtyři měřice žita.“ Boháč se na něho dlouze zadíval, a tu začal první sluneční paprsek vlídnosti rozmrazovat ledovou kůru jeho žádostivosti. „Čtyři měřice ti nepůjčím,“ odpověděl, „ale osm ti jich dám. Jen jednu podmínku musíš splnit.“ — „Co mám udělat?“ ptal se chud'as. „Až zemřu, musíš u mého hrobu probdít tři noci.“ Chud'asovi bylo z toho návrhu všelijak, ale v nouzi, ve které byl, souhlasil se vším. Slíbil tedy a odnesl si žito domů.

Boháč zrovna jako by byl tušil, co se stane. Za tři dny náhle padl mrtev k zemi. Nikdo dobře nevěděl, jak se to vlastně stalo, ale nikdo ho také nelitoval. Když ho pohřbili, vzpomněl si chud'as na svůj slib. Rád by se ho byl zbavil, ale pomyslel si: „Zachoval se přece jen k tobě vlídně, nasytil jsi jeho obilím své hladové děti. A i kdyby toho nebylo, dal jsi jednou slib a musíš tedy své slovo dodržet.“ Když nastala noc, šel na hřbitov a sedl si na náhrobek. Kolem bylo ticho, jen měsíc svítil na hroby a čas od času přelétla sova a táhle, naříkavě

zahoukala. Když vyšlo slunce, odešel chud'as zase klidně domů. A právě tak klidně minula i druhá noc. Navečer třetího dne ho přepadla zvláštní úzkost, bylo mu, jako by se mělo ještě něco stát. Když vyšel, spatřil u hřbitovní zdi muže, kterého ještě nikdy neviděl. Byl už nemladý, tvář měl zjizvenou a jeho pronikavé, horečnaté oči neklidně těkaly kolem. Byl celý zahalen do starého pláště, z něhož vyčnívaly jen velké jezdecké boty. „Co tu hledáte?“ oslovil ho chud'as. „Nejde na vás z toho osamělého hřbitova hrůza?“ — „Nic nehledám,“ odpověděl muž. „Ale ničeho se také nebojím. Jsem jako ten mládenec, co si vyšel do světa, aby se naučil bát, a marně se o to snažil. Jenže on potom dostal za ženu královskou dceru a s ní veliké bohatství, kdežto já jsem zůstal chudý. Jsem jenom vysloužilý voják a chci tady strávit noc, protože nemám jinou střechu nad hlavou.“ — „Když se nebojíte,“ řekl chud'as, „tak tu zůstaňte se mnou a pomozte mi hlídat jeden náhrobek.“ — „Hlídat, to se na vojáka sluší,“ odpověděl neznámý. „A cokoliv nás tu potká, dobré či zlé, budeme sdílet spolu.“ A tak se dohodli a sedli si spolu na hrob.

Až do půlnoci bylo všechno tiché a klidné. O dvanácté se však náhle ozvalo ve vzduchu pronikavé písknutí a před oběma hlídajícími stanul živoucí pekelník. „Zmizte, darebáci,“ křikl na ně. „Ten, co leží v tom hrobě, patří mně! Jdu si pro něho a když neodejdete, zakroutím vám krky!“ — „Pane s červeným perem,“ řekl voják, „vy nejste můj hejtman, vás já nemám co poslouchat. A bát jsem se ještě nenaučil. Jděte si po svých, my tu zůstaneme sedět.“ Rohatý si pomyslel: „Na zlato ty dva hadrníky nejlíp nachytáš,“ zahrál tedy na sladší strunu a ptal se docela důvěřivě, zda by si nechtěli vzít měšec zlat'áků a odejít domů. „To je jiná řeč,“ odpověděl voják. „Ale jeden takovýhle míšek nás nespasí. Když dáte tolik zlata, kolik se vejde do jedné moje boty, vyklidíme vám pole a odejdeme.“ — „Tolik u sebe nemám,“ řekl rohatý, „ale přinesu ho. V sousedním městě bydlí směnárník, to je můj dobrý přítel, tolik mi určitě rád počká.“ Když pekelník zmizel, zul si voják levou botu a řekl: „Však my už tomu černému panáčkovi zatopíme. Půjčte mi svůj nůž, kmotříčku.“ Odřízl si podrážku a pak botu postavil vedle náhrobku do vysoké trávy, na kraj polozarostlé jámy. „Tak, a už to máme,“ řekl. „Teď ať si ten kominík ukoptěná přijde.“

Oba si sedli a čekali. Netrvalo dlouho, rohatý se vrátil a v ruce držel pytel zlat'áků. „Jen to tam vysypte,“ řekl voják a trochu botu nadzvedl. „Jenomže tohle nebude stačit.“ Černý vyprázdnil pytel, zlat'áky propadly na zem a bota byla prázdná. „Hloupý čerte!“ zvolal voják. „Copak tohle něco vydá? Neřekl jsem ti to hned? Jen se hezky vrať a přines víc.“ Rohatý zavrtěl udiveně hlavou, ale šel a za hodinu se vrátil s mnohem větším pytlem zlata pod paží. „Jen sypej, sypej,“ zvolal voják. „Ale nevím, jestli bude bota plná.“ Zlat'áky cinkaly, jak padaly, ale bota zůstala prázdná. Rohatý blýskl plamennýma očima, sám do ní nahlédl, ale

přesvědčil se, že je to pravda. „Máte vy to ale nestydatě tlusté nohy,“ křikl na vojáka a ušklíbl se. „Myslíte,“ odpověděl mu voják, „že mám koňské kopyto jako vy? Odkdytak jste takový hamižník? Koukejte honem donést víc, nebo z toho našeho obchůdku nic nebude.“ Rohatý se trmácel ještě jednou. Tentokrát zůstal pryč delší dobu, a když se konečně vrátil, hekal pod tíhou velikého pytle, který nesl na zádech. Obrátil ho do boty, ale ta se nenaplnila o nic víc než předtím. Čerta to rozzuřilo a chtěl vojákovi vytrhnout botu z ruky. V tom okamžiku se však na nebi objevil první paprsek vycházejícího slunce a zloduch s hlasitým skučením zmizel. Tak byla ubohá duše v hrobě zachráněna.

Chud'as se chtěl s vojákem o zlato rozdělit, ale voják řekl: „Co patří mně, rozdej chudým. Nastěhuju se k tobě do chalupy a z toho zbylého zlata budeme oba žít v klidu a míru, dokud si nás pánbíček k sobě nezavolá.“

196. STARÝ ŠMAJDAPAJDA

Tak vám byl jednou jeden král a ten měl jednu dceru. A ten král dal udělat skleněnou horu a dal ohlásit, že kdo na tu horu vyběhne a neupadne přitom, tomu že dá tu svou dceru za ženu. A byl tam taky jeden mládenec a ten měl tu královskou dceru moc a moc rád, a tak se toho krále ptal, jestli by mu ji nedal za ženu. „A proč ne,“ řekl ten král. Když na tu horu vyběhne a neupadne přitom, tak že mu ji dá. A tu řekla ta královská dcera, že poběží nahoru s ním a že ho bude podpírat, kdyby snad měl upadnout. A tak běželi oba společně nahoru, a když byli v polovině, tu vám ta královská dcera uklouzla a upadla a ta skleněná hora se otevřela a ona spadla rovnou do ní. A její ženich ani nepostřehl, kudy že tam spadla, protože ta hora se v té chvíli zase za ní zavřela. A tak se dal do pláče a plakal a naříkal a ten král byl z toho taky moc a moc smutný a dal tu horu hned zase odstranit a myslel si, že tak tu princeznu zase najdou. Ale oni nemohli a nemohli přijít na to místo, kudy se ta princezna propadla. A ta princezna se zatím dostala až docela hluboko na dno propasti, do takové veliké jeskyně. A tu vyjde proti ní takový starý chlapík rozježený, s dlouhatánským šedivým vousiskem, a povídá jí, že když mu bude sloužit jako služka a když udělá všechno, co on jí poručí, tak že ji nechá naživu, jinak že by ji zabil. A tak mu slíbila všechno, co chtěl. A každé ráno pak vousáč vytáhl z kapsy kouzelný žebřík, přistavil ho k propasti a pomocí toho žebříku vylezl z té propasti ven. Pak žebřík vytáhl za sebou a večer se s ním zase vracel. A ona mu zatím musela každý den ustýlat a rozestýlat postel a obstarávat všechnu práci, a když se pak chlapík zase vracel domů, přinášel den co den s sebou hromadu zlata a stříbra. Tak to trvalo pěkně dlouhý čas. A když už u něho byla dlouhou řadu let a docela zeslábla, začal jí říkat Babka Šlapka a ona mu zas musela říkat starý Šmajdapajda. A jednou, když tak odešel, tak mu ustlala postel a umyla nádobí a pozavírala pevně všechny dveře a okna. Jenom takový malý vikýř nechala otevřený, aby jí tam šlo trochu světla. A když se starý Šmajdapajda zase vracel domů, zabouchal na dveře a volal: „Babko Šlapko, otevři mi dveře!“ — „Ale kdepak,“ řekla mu, „já ti starý Šmajdapajdo dveře neotevřu.“ A tu on řekl:

*„Já chudák starý Šmajdapajda,
na sedmnácti patách pajdám
a jednu nohu mám ze zlata.
Babko Šlapko, umyj mi mé mísy!“*

„Já už jsem ti všechny mísy umyla,“ řekla mu na to babka. A on na to zase:

*„Já chudák starý Šmajdapajda,
na sedmnácti patách pajdám
a jednu nohu mám ze zlata.
Babko Šlapko, ustel mi mou postel!“*

„Já už jsem ti postel pěkně ustlala,“ řekla mu na to babka. A on na to zase:

*„Já chudák starý Šmajdapajda,
na sedmnácti patách pajdám
a jednu nohu mám ze zlata.
Babko Šlapko, otevři mi dveře!“*

A pak pobíhal kolem dokola svého domku a uviděl, že tam nahoře je otevřený ten vikýř, a pomyslel si: „Musíš se přece jenom podívat, co tam ta babka dělá. Pročpak ti jenom nechce otevřít?“ A tak chtěl tamtudy nakouknout, ale že měl tak dlouhatánská vousiska, nemohl dostat hlavu ani sem, ani tam. A tak prostrčil vikýřem nejdřív ta svá vousiska, a zrovna když je měl už vevnitř, přiskočila babka Šlapka a vikýř přibouchla. A milému chlapíkovi tam ty dlouhatánské vousy uvízly. A on se dal do hrozného nářku, že ho to strašně bolí. A pak ji prosil a prosil, aby ho zase pustila. A tu ona řekla, že ho nepustí, dokud jí nedá ten žebřík, pomocí kterého se dá vylézt z propasti ven. A tak jí musel chtěj nechtěj povědět, kde ten žebřík je. A pak milého chlapíka přivázala za ty dlouhé vousy, vzala žebřík a vyšplhala se z té propasti nahoru. A pak šla k svému otci a vyprávěla mu, co všechno se s ní zatím dělo. Král se upřímně zaradoval a její ženich tam taky ještě byl. A tak se všichni vypravili, k té propasti se prokopali a našli tam starého Šmajdapajdu se vším jeho zlatem a stříbrem. Král dal starého Šmajdapajdu zabít a všechno stříbro a zlato si vzali s sebou. A pak si královská dcera přece jenom vzala svého starého ženicha za muže a žili spolu spokojeně a v samých radostech až do smrti.

197. KŘIŠŤÁLOVÁ KOULE

Byla jednou jedna čarodějka, ta měla tři syny, kteří se bratrsky milovali. Ale stará čarodějnice jim nedůvěřovala a podezírala je, že ji chtějí připravit o její moc. A tak zaklela nejstaršího syna v orla, musel žít ve vysokých skalách a čas od času ho vídali, jak se vznáší v širokých kruzích pod nebem. Druhého syna proměnila ve velrybu a ten žil v hlubokých mořských vodách, jen tu a tam bylo vidět mocný proud vody, který vystříkl do výše. Oba se jen na dvě hodiny denně vraceli do své lidské podoby. Třetí syn se bál, že by mohla i jeho proměnit v nějaké dravé zvíře, v medvěda nebo ve vlka, a proto tajně uprchl z domu. Doslechl se, že v zámku Zlatého slunce je zakletá princezna, která čeká na vysvobození. Kdo se o to chtěl pokusit, musel dát v sázku život. Třiadvacet jinochů tak zemřelo hroznou smrtí a už jen jeden jediný se směl o její vysvobození pokusit. Po něm nikdo víc. A protože měl nebojácné srdce, rozhodl se, že zámek Zlatého slunce vyhledá.

Putoval dlouho a dlouho, ale zámek nenašel. Tu se dostal do rozlehlého lesa a nevěděl, kudy z něho vyjít. Náhle spatřil v dálce dva obry, kteří na něho kývali. Když k nim došel, řekli mu: „Hádáme se tu o klobouk, nevíme, komu z nás by měl patřit. A protože jsme oba stejně silní, nemůžeme spolu zápasit, jeden druhého by nepřemohl. Malí lidé jsou chytřejší než my, a proto přenecháme rozhodnutí tobě.“ — „Jak se můžete přít o starý klobouk?“ zeptal se jich mládenec. „Ty nevíš, jaké má vlastnosti, je to kouzelný klobouk! Kdo si ho nasadí, octne se v okamžiku tam, kde si přeje být.“ — „Dejte mi ten klobouk,“ řekl mládenec, „poodejdu kousek, a až vás pak zavolám, poběžíte o závod. Kdo z vás ke mně doběhne první, ten klobouk také dostane.“ Nasadil si klobouk na hlavu a odcházel, ale protože myslel jen na krásnou princeznu, úplně na obry zapomněl a šel dál a dál. A jak tak jde, najednou si z hloubi duše povzdychne a zvolá: „Kéž bych teď byl na zámku Zlatého slunce!“ A sotva mu ta slova vyšla ze rtů, už stál na vysoké hoře u brány toho zámku.

Vstoupil dovnitř a prošel všemi sály a komnatami, až v té poslední konečně princeznu našel. Ale jak se poděsil, když ji uviděl! Měla popelavý obličej, plný vrásek, oči zakalené a vlasy úplně rudé. „Vy jste ta princezna, jejíž krásu opěvá celý svět?“ zvolal. „Ach mládenče, tohle není moje pravá podoba,“ odpověděla mu. „Lidské oči mě smějí spatřit jen v téhle ošklivosti, ale abys věděl, jak vypadám, podívej se do zrcadla. To se nedá oklamat a ukáže ti můj obraz takový, jaký ve skutečnosti je.“ Vtiskla mu do dlaně zrcadlo a on v něm spatřil obraz nejkrásnější dívky na světě. Viděl také, jak jí po tváři stékají slzy smutku. Tu se

jí zeptal: „Jak je možné tě vysvobodit? Nebojím se žádného nebezpečí.“ A princezna mu řekla: „Kdo mne chce vysvobodit, ten musí získat křišťálovou kouli a ukázat ji zlému čaroději. S koulí roztříští se i jeho kouzelná moc a mně se v té chvíli vrátí moje pravá tvář.“ A pak s povzdechem dodala: „Ale už mnoho jinochů se o to pokoušelo a našlo tak smrt. A tebe, mládenče, je mi líto, že se vrháš do takových nebezpečí.“ — „Nic mě nemůže odradit,“ řekl mládenec. „Ale pověz mi, co mám udělat.“ — „Povím ti všechno,“ řekla princezna. „Když sejdeš s hory, na níž stojí zámek, najdeš dole u pramene divokého tura a s tím se musíš utkat. Když se ti podaří ho zabít, vzlétne z jeho těla ohnivý pták, který má v sobě žhavé vejce, a v tom vejci je místo žloutku křišťálová koule. Jenomže pták to vejce nepustí, dokud ho k tomu nedonutíš. A kdyby vejce spadlo na zem, vzplane a zapálí všechno, co je mu nablízku. Vejce samo se pak roztaví, s ním i křišťálová koule a všechna tvoje námaha by pak byla marná.“

Mládenec sestoupil s hory k prameni, kde supěl divoký tur a přivítal ho řevem. Po dlouhém boji mu zapíchl svůj meč do těla a tur klesl mrtev.

V tom okamžiku se z něho vznesl ohnivý pták a chtěl odletět. Ale tu se již objevil orel, nejstarší bratr statečného mládence, který mu přiletěl na pomoc. Vrhł se na ohnivého ptáka, zahnal ho nad moře a zaútočil na něj zobákem tak mocně, že ohnivý pták v úzkosti vypustil vejce. Vejce však nepadlo do moře, ale na rybářskou chatrč, která stála na břehu. Z té se ihned vyvalil dým a byla by za okamžik vzplanula, kdyby se byly v moři nezvedly vysokánské vlny, nezaplavily ji a oheň v zárodku neuhasily. To druhý mládencův bratr, zakletý ve velrybu, připlul a zvedl mořské vlny. Když oheň dohasl, hledal mládenec vejce ohnivého ptáka a šťastně je našel. Ještě se neroztavilo, jen skořápka popukala náhlým ochlazením studenou vodou, a tak z něho křišťálovou koulí snadno vyňal.

Když jí mládenec přinesl a ukázal čaroději, čaroděj se zachmuřil a řekl: „Moje kouzlo je zlomeno. Ty jsi od nynějška králem na zámku Zlatého slunce. Nyní můžeš vrátit lidskou podobu i svým oběma bratrům.“ Mládenec spěchal k princezně. Když vešel do její komnaty, stála tam již v plné svěžesti své krásy a oba si radostně vyměnili prsteny.

198. O PANNĚ MALENĚ

Byl jednou jeden král a ten měl syna, který se ucházel o dceru mocného krále, říkali jí panna Malena a byla překrásná. Protože ji její otec chtěl dát jinému nápadníkovi, odmítl ji dát princovi, který ji miloval. Oba mladí lidé se však tolik milovali, že nechtěli jeden od druhého upustit. A tak řekla panna Malena svému otci: „Nemohu a nechci si nikoho jiného vzít za manžela.“ Otec se na ni rozhněval a dal vystavět temnou věž, do které nevníkl ani jedinký zásvit slunce nebo měsíce. Když byla věž hotova, řekl: „V té věži budeš uvězněna celých sedm let, potom přijdu a přesvědčím se, jestli jsi už povolila ve svém vzdoru.“ Nanosili do věže jídlo a pití na sedm let, potom tam zavedli královskou dceru s její komornou a zazdili je tam, takže byly obě docela odloučeny od nebe i od země. Seděly v temnotě a nevěděly ani, kdy venku začíná den a kdy noc. Královský syn chodíval často kolem věže a volal princeznu jménem, ale silnými zdmi nepronikl do věže zvenčí ani hlásek. Co jiného zbývalo oběma dívkám než bědovat a naříkat? Mezitím plynul čas a podle toho, jak jim ubývalo jídel a pití, poznaly, že těch sedm let se už chýlí ke konci. Věřily, že okamžik jejich vysvobození už nadešel, ale nezval se ani jediný úder kladiva a ani kámen se nevydrolil. Jako by na ně princeznin otec byl docela zapomněl. Když už měly potravu jen na krátkou dobu a tušily, že zanedlouho bědně zahynou, řekla panna Malena: „Musíme udělat to poslední, co nám zbývá, a zkusit, zda dokážeme prorazit zeď.“ Vzala nůž na chleba, rýpala jím a ryla do malty u jednoho kamene, a když se unavila, vystřídala ji komorná. Po usilovné, dlouhé námaze se jim podařilo vyjmout jeden kámen, pak druhý, třetí, a za tři dny vnikl do jejich temnoty první světelný paprsek. Konečně pak byl otvor tak veliký, že mohly vyhlédnout ven. Nebe bylo modré a dovnitř jim zavanul vstříc čerstvý vzduch. Ale jak smutně vypadalo všechno kolem! Zámek Malenina otce ležel v troskách, města a vesnice byly, kam jen oko dohlédlo, vypáleny, pole byla daleko široko podupána. Nebylo vidět ani živé duše. Když byl otvor ve zdi dost velký, aby se jím mohly protáhnout, vyskočila nejdříve komorná a za ní pak panna Malena. Ale kam měly jít? Nepřátelé zpusťovali celou říši, krále vyhnali a všechny obyvatele povraždili. A tak šly a šly, aby vyhledaly nějakou jinou zemi, ale nikde nenašly ani přístřeší, ani člověka, který by jim dal kousek chleba. Měly už takovou nouzi, že musely utišit hlad šťovíkem.

Když po dlouhém putování přišly do cizí země, všude nabízely své služby, ale kde zakleपालy, tam byly odmítnuty a nikdo se nad nimi nechtěl smilovat. Konečně došly do velkého města a šly na královský dvůr. Ale i tam jim řekli, ať

jdou dál svou cestou, až konečně kuchař řekl, že by mohly zůstat v kuchyni, pomáhat tam vynášet popel z kamen.

Syn toho krále, do jehož říše se dostaly, byl ale právě ten bývalý milý panny Maleny. Jeho otec mu našel jinou nevěstu, která měla právě tak ošklivou tvář, jak zlé měla srdce. Svatba už byla dohodnuta a nevěsta už byla v zámku, ale protože byla tak ošklivá, nechtěla se před nikým ukázat. Zavřela se ve své komnatě a panna Malena jí musela nosit jídlo z kuchyně. Když nadešel den, kdy měla nevěsta s ženichem jít do kostela, styděla se za svou ošklivost a bála se, že se jí budou lidé pošklebovat a vysmívat, až se objeví na ulici. Tu řekla panně Maleně: „Potkalo tě velké štěstí, podvrtla jsem si nohu a nemohu dobře jít po ulici. Oblékneš se do mých svatebních šatů a půjdeš místo mne. Větší čest tě nemohla potkat.“ Ale panna Malena to odmítla a řekla: „Nežádám žádnou čest, která mi nepatří.“ A marněji také ošklivá nevěsta nabízela zlato. Konečně se rozzlobila a řekla: „Neposlechněš-li mě, zaplatíš to životem. Stačí, když řeknu slovo, a skutálí se ti hlava k nohám.“ Tu musela poslechnout a obléci se do nádherných svatebních šatů nevěsty a vzít si i všechny její šperky. Když vstoupila do slavnostního sálu, všichni užasli nad její krásou a král řekl synovi: „To je nevěsta, kterou jsem ti vyvolil a kterou musíš odvést do kostela.“ Ženich užasl a pomyslně si: „Podobá se mé panně Maleně a skorem bych věřil, že je to ona sama, kdybych nevěděl, že už dlouho je zavřena v černé věži a že možná už zemřela.“ Vzal ji za ruku a vedl ji do kostela. U cesty rostl šťovík, a tu řekla:

*„Šťovíčku můj maličký,
šťovíčku, já tě dobře znám.
Proč tu teď stojíš takhle sám?
Bez vaření, bez pečení
ráda jsem tě jídávala,
když jsem hladem strádávala.“*

„Co to říkáš?“ zeptal se jí královský syn. „Nic,“ odpověděla, „jen jsem si vzpomněla na pannu Malenu.“ Podivil se, že o ní ví, ale mlčel. Když přišli na cestu ke hřbitovu, řekla:

*„Cestičko má, nezborti se,
pravá nevěsta já nejsem.“*

„Co to říkáš?“ zeptal se královský syn. „Nic,“ odpověděla, „jen jsem si tak vzpomněla na pannu Malenu.“ — „Ty znáš pannu Malenu?“ — „Ne,“ odpověděla, „jak bych ji mohla znát, jen jsem o ní slyšela vyprávět.“ Když došli

ke kostelním dveřím, řekla zase:

*„Oltářičku, nezborti se,
pravá nevěsta já nejsem.“*

„Co to říkáš?“ zeptal se. „Ach,“ odpověděla, „jen jsem si tak vzpomněla na pannu Malenu.“ Tu vyňal ženich drahocenný šperk, položil jí ho kolem šije a zapnul sponu na řetízkou. Pak vešli do kostela a kněz jim u oltáře spojil ruce a oddal je. Odváděl si ji zpět do zámku, ale ona po celou cestu nepromluvila ani slovo. Když došli do zámku, pospíchala do nevěstiny komnaty, svlékla si nádherné šaty a šperky, oblékla si svou šedou kytlici a nechala si jen jediný šperk, ten, který jí zavěsil sám ženich kolem krku.

Když nadešla noc a nevěsta měla být odvedena do komnaty královského syna, dala si přes tvář závoj, aby nikdo nezpozoroval její podvod. Když pak všichni odešli, řekl jí princ: „Cos to říkala tomu šťovíku, co stál u cesty?“ — „Jakému šťovíku?“ zeptala se. „Já s žádnými šťovíky nemluví.“ — „Když jsi to nebyla ty, pak nejsi ta pravá nevěsta,“ řekl princ. Tu si pomohla z nouze a řekla:

*„To ta drzá služka jenom ví,
co místo mne cestou vypráví.“*

Vyšla ven a rozkřikla se na pannu Malenu: „Ty děvko, cos to říkala tomu šťovíku?“ — „Řekla jsem jen:

*Šťovičku můj maličký,
šťovíku, já tě dobře znám.
Proč tu teď stojíš takhle sám?
Bez vaření, bez pečení
ráda jsem tě jídávala,
když jsem hladem strádávala.“*

Nevěsta běžela zpátky do komnaty a řekla: „Teď už vím, co jsem říkala tomu šťovíku,“ a opakovala, co právě slyšela. „Ale cos to říkala té hřbitovní cestě, když jsme k ní docházeli?“ zeptal se královský syn. „Hřbitovní cestě?“ odpověděla. „Nemluví s žádnými hřbitovními cestami.“ — „Pak tedy nejsi ta pravá nevěsta.“ Řekla zase:

*„To ta drzá služka jenom ví,
co místo mne cestou vyprávíš“*

Vyběhla ven a osopila se zas na pannu Malenu: „Ty děvko, cos to říkala na té cestě ke hřbitovu?“ — „Řekla jsem jen:

*Cestičko má, nezborti se,
pravá nevěsta já nejsem.“*

„To mi zaplatíš životem!“ vykřikla nevěsta, odběhla zase do komnaty a řekla: „Teď už vím, co jsem říkala na té hřbitovní cestě,“ a opakovala Malenina slova. „Ale co jsi říkala kostelním dveřím?“ — „Kostelním dveřím?“ odpověděla. „Nemluvím s žádnými kostelními dveřmi.“ — „Pak tedy nejsi ty ta pravá nevěsta.“ Vyšla ven a zase křikla na pannu Malenu: „Ty děvko, cos to říkala těm kostelním dveřím?“ — „Řekla jsem jen:

*Oltářičku, nezborti se,
pravá nevěsta já nejsem.“*

„To ti zláme vaz,“ vykřikla nevěsta a vzteky soptila. Ale pospíchala zase zpátky do komnaty a řekla: „Teď už vím, co jsem říkala těm kostelním dveřím,“ a opakovala Malenina slova. „Ale kde máš ten šperk, který jsem ti připjal u kostelních dveří?“ — „Jaký šperk?“ odpověděla. „Žádný šperk jsi mi nedal.“ — „Sám jsem ti ho ovinul kolem šíje a sám jsem ti zapjal sponu na řetízku. Nevíš-li to, pak nejsi ta pravá nevěsta.“ Stáhl jí závoj s tváře, ale spatřil její bezednou ohybnost, leknutím uskočil a řekl: „Jak jsi sem přišla? Kdo jsi?“ — „Já jsem tvoje zaslíbená nevěsta, ale protože jsem se bála, že se mi lidé vysmějí, až mě venku uvidí, poručila jsem služce z kuchyně, aby si oblékla mé šaty a šla do kostela místo mne.“ — „Kde je ta dívka?“ řekl princ. „Chci ji vidět, jdi a přiveď ji sem.“ Vyšla ven a řekla sluhům, že služka z kuchyně je podvodnice, aby ji vyvedli na dvůr a uťali jí hlavu. Sluhové Malenu chytili a chtěli ji odvléci, ale ona tak hlasitě volala o pomoc, že královský syn zaslechl její hlas, přispěchal ze své komnaty a rozkázal, aby ji ihned propustili. Přinesli světla, a tu spatřil na jejím hrdle zlatý šperk, který jí připjal před kostelními dveřmi. „Ty jsi moje pravá nevěsta,“ řekl jí. „To ty jsi šla se mnou do kostela. Pojď tedy se mnou i do mé komnaty.“

Když byli oba sami, řekl jí: „Vyslovila jsi na cestě ke kostelu jméno panny Maleny, která byla mou znejmilejší nevěstou. Kdybych věřil, že je to možné, myslil bych si, že stojí právě přede mnou. Ty se jí tolik ve všem podobáš.“ Malena mu odpověděla: „Já jsem panna Malena, která kvůli tobě byla celých sedm let uvězněna v temnotě, trpěla hladem a žízní a po celou tu dobu žila v bídě a v chudobě. Ale dnes pro mne zase vysvitlo slunce. Mou ruku spojili v

kostele s svojí, a jsem tedy tvoje pravoplatná žena.“ Po těch slovech se oba políbili a po celý život už spolu byli šťastni. Falešné a proradné nevěstě byla za odplatu s'ata hlava.

Věž, ve které byla panna Malena zadržena, stála v tom kraji ještě dlouhý čas. A kdykoliv kolem ní šly děti, zpívaly:

*„Cinkylinky cinkyli,
koho to do věže vsadili?
Sedí tam krásná princezna
a nesmí ven, je zadržena.
Ta zeď se neprolomí,
ten kámen nepovolí.
Honem, Honzo, za mnou běž,
ať nás nespolkne ta věž!“*

199. BOTY Z TELETINY

Voják, který se ničeho nebojí, si také s ničím hlavu neláme. Jeden takový dostal výslužku, a protože se ničemu nenaučil a neuměl si nic vydělat, tak chodil krajem a prosil dobré lidi o almužnu. Na ramenou mu visela stará pláštěnka a kromě toho mu ještě zůstal pár jezdeckých bot z teletiny. Jednoho dne tak šel cestou necestou rovnou za nosem do polí, až přišel k jednomu lesu. Nevěděl, kde je, ale na poraženém stromu uviděl sedět muže, který byl dobře oblečený a měl na sobě zelený lovecký kabát. Voják mu podal ruku, sedl si vedle něho na trávu a natáhl si nohy. „Vidím, že máš na sobě pěkné boty, a máš je pěkně naleštěné,“ řekl lovcí. „Ale kdyby ses musel tak vláčet po světě jako já, dlouho by ti nevydržely. Jen se podívej na ty moje, jsou z teletiny a dlouho už mi slouží, ale čím dál tím víc chátrají.“

Po chvíli voják vstal a řekl: „Nemohu tu déle zůstat, hlad mě vyhání. Ale kudy tebe vede cesta, bratře Leštibotko?“ — „Sám nevím,“ odpověděl lovec, „zabloudil jsem v lese.“ — „Tak to jsi na tom zrovna jako já,“ řekl voják. „Vrána k vráně ráda sedá, pojď, půjdeme spolu a najdeme si cestu.“ Lovec se maličko usmál a pak šli spolu stále dál a dál, až nastala noc. „Z toho lesa se už asi nedostaneme,“ řekl voják. „Ale tamhle v dálce vidím blikat nějaké světlo, tam se jistě najde něco k jídlu.“ Našli kamenný dům, zakleпали na dveře a otevřela jim stará žena. „Hledáme nocleh,“ řekl voják, „a trochu krmení pro žaludky, ten můj je už prázdný jako děravá mošna.“ — „Tady nemůžete zůstat,“ odpověděla stařena, „to je dům loupežníků a uděláte nejlíp, když se odtud ztratíte, než se vrátí domů. Kdyby vás tu našli, je s vámi ámen.“ — „Tak zlé to snad nebude,“ odpověděl voják. „Já jsem už dva dny neměl v ústech ani sousto a je mi docela jedno, jestli zajdu tady nebo jestli chcípnu hlady v lese. Já jdu dovnitř.“ Lovec ho nechtěl následovat, ale voják ho vtáhl za rukáv s sebou: „Jen pojď se mnou taky, brášku, však ono nepůjde hned o krk.“ Stařena se nad nimi slitovala a řekla: „Vlezte si za pec, jestli něco nechají a půjdou spát, podstrčím vám to.“ Sotva se usadili do koutka, už se dovnitř vhrnulo tucet loupežníků, sedli si ke stolu, který už byl prostřený, a halasně se dožadovali jídla. Stařena přinesla velikou pečení a loupežníci se do ní hltavě pustili. Když libá vůně pečeně ovanula vojákovi chřípí, řekl lovcí: „Já už to nevydržím, sednu si ke stolu a budu jíst s nimi.“ — „Přijdeme o hlavu,“ řekl lovec a chytil ho za paži. Ale voják se hlasitě rozkašlal. Když to loupežníci uslyšeli, odhodili nože a vidličky, vyskočili a objevili ty dva za pecí. „A heleme panáčky,“ zvolali, „krčí se tu v koutku! Copak tady chcete? Poslali vás k nám jako zákazníci? Jen dočkejte, však se naučíte lítat na holé

větvi!“ — „Nač tak zhurta!“ řekl voják. „Mám hlad, dejte mi najíst, pak si se mnou můžete dělat, co chcete.“ Loupežníci se zarazili a jejich vůdce řekl: „Vidím, že se nebojíš. Dobrá, dostaneš tedy najíst, ale potom musíš zemřít.“ — „To se uvidí,“ řekl voják, sedl si ke stolu a statečně se pustil do pečeně. „Bratře Leštibotko, pojď a jez,“ zavolal na lovce. „Máš určitě hlad jako já a lepší pečení bys doma neměl!“ Ale lovec nechtěl jíst. Loupežníci udiveně přihlíželi, jak se voják krmí, a řekli si: „Ten chlapík ale nedělá žádné okolky.“ Potom jim voják řekl: „Jídlo bylo dobré, ale teď mi taky sežeňte pořádný lok navrch!“ Vůdce loupežníků byl v dobré náladě a dal si i tohle líbit a tak zavolal na stařenu: „Přines láhev ze sklepa, z toho nejlepšího!“ Voják vytáhl zátku, až to zadunělo, šel s lahví k lovcovi a řekl: „Dávej pozor, bratře, teď uvidíš div divoucí. Nejdřív pěkně připiju na zdraví celé té chásky.“ Pak máchl lahví nad hlavami loupežníků a zvolal: „Ať žijete všichni, ale s hubou dokořán a s pravou rukou ve výšce,“ a zhluboka se napil. Sotva to dořekl, seděli všichni bez hnutí, jako by byli z kamene, pusy měly dokořán a pravou ruku zvednutou do výše. Lovec řekl vojákově: „Vidím, že umíš všelijaké žertíky, ale už pojď, vraťme se domů.“ — „Ohó, brášku, to bychom odmaširovali před kutálkou. Nepřítele jsme přemohli, tak teď něco ukořistíme. Ti tu sedí jako přilepení a otvírají údivem hubu. A nesmějí se pohnout, dokud jim to nedovolím. Pojď, jez a pij.“ Stařena musela přinést ještě láhev toho nejlepšího a voják nevstal od stolu, dokud se nenajedl na tři dny. Konečně když už svítalo, řekl: „Už je čas, abychom se zvedli a abychom nemuseli dlouho šlapat, musí nám ta stařena ukázat nejkratší cestu do města.“ Když tam došli, šel za svými starými kamarády a řekl jim: „Objevil jsem tam venku v lese celé hnízdo šibeničníků, pojďte se mnou, vybereme ho.“ Voják je vedl a řekl lovcovi: „Musíš tam jít zpátky s námi, abys viděl, jak se budou třepat, až je chytíme za nohy.“ Rozestavil mužstvo kolem dokola loupežníků, pak vzal láhev, napil se, máchl jí nad nimi a zvolal: „Ať všichni žijete!“ V té chvíli se zase pohnuli, ale vojáci je srazili a svázali jim ruce i nohy provazy. Pak je dal voják naházet jako pytle na vůz a řekl: „Zavezte je rovnou před vězení.“ Ale lovec si vzal jednoho z mužstva stranou a ještě něco mu nařídil.

„Bratře Leštibotko,“ řekl voják, „tak jsme šťastně vyřídili nepřítele a dobře jsme se najedli, a teď půjdeme jako zadní voj pěkně v klidu za nimi.“ Když se blížili k městu, uviděl voják, jak se z brány hrne dav lidí, kteří něco radostně křičí a mávají zelenými větvemi. Pak viděl, že pochoduje i celá osobní stráž. „Co to má znamenat?“ zeptal se udiveně lovce. „Copak nevíš, že král byl dlouho za hranicemi říše a že se dnes vrací? Všichni mu jdou naproti.“ — „Ale kde je ten král?“ řekl voják. „Já ho nevidím.“ — „Tady je,“ odpověděl lovec. „Já jsem král a dal jsem oznámit svůj příchod.“ Pak si rozepjal lovecký kabát, aby bylo vidět královský oděv. Voják se lekl, padl na kolena a prosil za odpuštění, že s ním z

nevědomosti jednal jako se sobě rovným a že mu říkal takovým neuctivým přízviskem. Ale král mu podal ruku a řekl: „Jsi statečný voják a zachránil jsi mi život. Už nebudeš mít nouzi, postarám se o tebe. A až někdy dostaneš chuť na kus dobré pečeně, tak dobré jako v domě loupežníků, jen zajdi do královské kuchyně. Ale kdybys chtěl zase takhle připíjet někomu na zdraví, tak to si nejdřív musíš vyžádat povolení ode mne.“

200. ZLATÝ KLÍČEK

Jednou v zimě, když ležel vysoko sníh, musel jeden chudý mládenec vyjít ven, aby přivezl na saních dříví. Když je posbíral a naložil, byl tak promrzlý, že se mu nechtělo jet rovnou domů. Napadlo ho, že si udělá ohníček a nejdříve se u něho trochu zahřeje. Shrabal sníh, a jak tak odkryl holou zem, našel tam malý zlatý klíček. Kde je klíček, pomyslí si, tam jistě bude také zámek, do kterého se hodí. Kopal v zemi, až vykopal železnou skříňku. Kéž by se k ní klíček hodil, myslil si, jsou v ní jistě drahocenné věci! Obracel skříňku, ale nemohl žádný zámek najít. Konečně objevil díрку, ale ta byla tak malinká, že ji sotva oko postřehlo. Zkusil do ní klíček zastrčit. Byl pro ni jako dělaný. Tu jej v zámku otočil... no, a teď musíme hezky počkat, dokud skříňku neodemkne a neodklopí víko. Potom se teprve dozvíme, jaké drahocenné věci v té tajemné skřínce byly.

POZNÁMKY

První svazek Grimmových pohádek o 85 číslech vyšel koncem roku 1812. Poslední archy druhého svazku o 70 číslech byly dotištěny v druhé půli prosince 1814, ale hotové exempláře dostaly se do rukou čtenářů nejdříve koncem ledna 1815; výtisk má letopočet 1815.

Ještě během tisku druhého svazku pomýšlel Jacob Grimm na svazek třetí, jeho plán se však neuskutečnil, neboť pozornost soustředili oba bratři tentokráte na německé pověsti (*Deutsche Sagen*, vyd. 1816 a 1818). Zato došlo roku 1819 k druhému vydání, v němž počet pohádek stoupl ze 155 na 161 kromě devíti dětských legend. Ovšem nestoupl jen mechanicky přidáním dalších textů. Řada podání, nevyhovujících pedagogickým cílům, jež oba bratři, zejména Wilhelm, sledovali, byla vyřazena, kde v prvním vydání byly dvě varianty vedle sebe, zůstal nyní jeden, staré texty v mnohých jiných případech byly nahrazeny lepšími zněními nebo stylisticky přepracovány, při čemž byla někdy pozměněna i ideová linie pohádky (o tom podrobněji v naší předmluvě). Poznámky k pohádkám vyšly roku 1822 (ve třetím svazku). K dalším změnám docházelo ve vydáních pozdějších (1837, 1840, 1843, 1850, 1856, 1857), zvláště sbírka stále narůstala, až roku 1850 dosáhla počtu 200 čísel (s konečným pořadím *Der goldene Schlüssel — Zlatý klíček* jako poslední, dvousté číslo teprve v edici z roku 1856). Náš český překlad přináší všech 200 základních textů a podkladem mu je vydání *Kinderund Hausmärchen, gesammelt durch die Brüder Grimm*, AufbauVerlag, Berlin 1957.

Hlubším zájemcům o lidovou slovesnost předkládáme poznámky k jednotlivým číslům. Tyto poznámky slouží toliko k první, výchozí orientaci o souvislosti látkové, syžetové a srovnávací studium se jimi pochopitelně nekončí, neboť by bylo třeba přihlížet zejména k stylu a ideovému obsahu každého konkrétního textu.

Pohádku v nich zařazujeme nejdříve podle mezinárodního systému, tj. určíme číslo podle katalogu Antti Aarna—Stithe Thompsona, *The Types of the Folk-Tale*, FFG 74, Helsinki 1928 (zkracujeme ATh). Opíráme se přitom o přehlednou tabulku grimmovských pohádek otištěnou v díle *Handwörterbuch des deutschen Märchens* I, Berlin und Leipzig 1930 až 1933, str. 1*—8*. Přihlížíme zároveň i ke klasifikaci u Johanna Bolta a Jiřího Polívky, *Anmerkungen zu den Kinderund Hausmärchen der Brüder Grimm*, sv. IV, Leipzig 1930, str. 467—470. Pro srovnání s českým materiálem odkazujeme na

příslušné strany u Václava Tilla, *Soupis českých pohádek*, I, II/1, II/2, Praha 1929—1937 (zkracujeme Tille). Na slovenské paralely upozornujeme citací stran v díle Jiřího Polívky *Súpis slovenských rozprávok*, I—V, Turčiansky Sv. Martin 1923—1931 (zkracujeme Polívka). Jestliže před posledními dvěma díly uvádíme ještě zkratku *srovn.*, znamená to, že se odvoláváme na vzdálenější verze nebo na podstatný dějový úsek, podržující si analogickou podobu v jiné látce.

Odkazy na pohádkové typy v našich soupisech mohly by být záležitostí formální. Nikoli však v souvislosti se sbírkou bratří Grimmů — srovnávacími poznámkami zaměřujeme pozornost na vztah našeho, zejména českého materiálu k prozaickému fondu německému a na základě toho můžeme pak z valné části objasňovat i specifické rysy naší lidové slovesnosti. Bude ovšem zapotřebí nespokojovat se pouhou registrací pohádkových témat u nás, nýbrž jít k textům a provádět, jak naznačeno výše, všestranné srovnání. Tím pak vynikne nejen podobnost s německými pohádkami, nýbrž i rozdílnost podmíněná na druhé straně vztahy k folklóru jiných okolních národů i charakteristickými okolnostmi uvnitř našeho etnika.

Jsme si vědomi toho, že v některých případech naše poznámky nebudou moci sloužit jako výchozí pramen pro studium folklórních kontaktů ani v oblasti látkových syžetů. Z několika důvodů: 1. Tillův *Soupis* neobsahuje pohádky zvířecí, a uniká nám tedy v poznámkách závažný okruh pohádkového folklóru českého. 2. Jiné látky Tille i Polívka do svých děl rovněž nepojali nebo je přinášejí více méně nahodile a neúplně, např. Tille v analýze pramenů, připojené k poslednímu svazku (*srovn.* naši poznámku k č. 83). Mimo to novější sběry dosvědčily výskyt té či oné povídky, o níž jsme předtím z naší ústní tradice neměli zpráv nebo jich bylo velmi málo. Např. ze svých terénních zápisů mám doložen variant k č. 139 — *Dívčina z Brakelu* (*srovn.* *Lidová vyprávění z Kladska*, Praha 1959, č. 77; tam viz i úvod k č. 8 a 135, kde domnělý svatý-kostelník odpovídá). 3. S některými Grimmovými texty katalog ATh nepočítal a jejich látky se nevyskytují také v souborech Tillových a Polívkových. A přece jde o vyprávění internacionálního charakteru, které třeba není ani pověstí, ani pověrečnou povídkou a které buď zůstává v rámci pohádek, nebo připomíná povídky ze života. Zaujme nás tu především text *Starý dědoušek a vnuk* (č. 78). Setkáváme se v něm s podáním nám všem obecně známým z Nerudovy básně *Dědova mísa*. Velký český básník bezesporu čerpal z lidové tradice a v naší literatuře najdeme i jiné obdoby, jako v renesanční rozprávce *Stoleček pro otce* z Březinova souboru (viz např. v edici A. Grunda *Kratochvilné rozprávky renesanční*, Praha 1952, str. 95—96) a v nedávné povídce J. Š. Kubína *Půl sukně* (sbírka *Z východu světlo*, Praha 1952, str. 167—177).

1. *Žabí král aneb železný Jindřich* (Der Froschkönig oder der eiserne Heinrich). ATh 440; Tille II/2, 344n.; Polívka III, 187n.
2. *Jak hospodařila kočka s myší* (Katze und Maus in Gesellschaft). ATh 15.
3. *Děťátko Panny Marie* (Marienkind). ATh 710; Tille II/1, 55n.; II/2, 492, srovn. též 105; Polívka III, 100n.
4. *Pohádka o jednom, který šel do světa, aby se naučil bát* (Märchen von einem, der auszog, das Fürchten zu lernen). ATh 326; Tille II/1, 103n.; II/2, 493; Polívka IV, 358n., zvláště 388n.
5. *Vlk a sedm kůzlátek* (Der Wolf und die sieben jungen Geisslein). ATh 123 (viz též ATh 333, kde spojeno s pohádkou o Červené karkulce); Polívka V, 135n.
6. *Věrný Johannes* (Der treue Johannes). ATh 516; Tille II/2, 173n.; Polívka III, 21n.
7. *Dobry obchod* (Der gute Handel). ATh 1642+1610; Tille II/2, 417n., 422n.; srovn. též I, 423n.; II/2, 483; Polívka III, 94n.; V, 50n., 80n., srovn. též 23n.
8. *Podivínský šumař* (Der wunderliche Spielmann). ATh 151 (srovn. též ATh 1159); srovn. Tille I, 283, též 200n.; II/2, 389n., 538.
9. *Dvanáct bratrů* (Die zwölf Brüder). ATh 451; srovn. Tille II/2, 45n.; Polívka III, 168n., srovn. též 106n.
10. *Darebáci* (Das Lumpengesindel). ATh 210.
11. *Bratříček a sestřička* (Brüderchen und Schwesterchen). ATh 450; Tille I, 106n.; II/2, 464; Polívka III, 152n.
12. *Locika* (Rapunzel). ATh 310.
13. *Tři mužičci v lese* (Die drei Männlen im Walde). ATh 403B; Tille I, 460; Polívka III, 334n.
14. *Tři pradleny* (Die drei Spinnerinnen). ATh 501; Tille II/2, 131n., 503; Polívka IV, 206n.
15. *Jeník a Mařenka* (Hänsel und Gretel). ATh 327A; Tille II/1, 213n.; dále srovn. zvláště I, 381n.; II/1, 170n.; II/2, 481; Polívka IV, 188n.; srovn. též III, 273n.
16. *Tři hadí listy* (Die drei Schlangenblätter). ATh 612; Tille II/2, 212n., srovn. též 227n.; Polívka III, 406n.
17. *Bílý had* (Die weisse Schlange). ATh 673 (viz zvláště též ATh 670)— (—554; Tille II/1, 374n.; II/2, 499; Polívka IV, 276n.; srovn. II, 6n., 291n., 381n.
18. *Sláma, uhlík a fazole* (Strohalm, Kohle und Bohne). ATh 295; Polívka V, 149.

19. *O rybáři a jeho ženě* (Von dem Fischer un syner Fru). ATh 555; Tille II/2, 455.
20. *Statečný krejčík* (Das tapfere Schneiderlein). ATh 1640+10604-1062+1052+1051 + 1115; Tille 1,268n.; II/2, 475n.; srovn. též I, 189; II/1, 306, 409; II/2, 59n.,65; Polívka IV, 491n.; srovn. též III, 73; IV, 164.
21. *Popelka* (Aschenputtel). ATh 510A; Tille II/1, 242n.; srovn. též I, 387n., 443; Polívka III, 257n., zvláště 268n.
22. *Hádanka* (Das Rätsel). ATh 851; Tille II/1, 324n.; Polívka III, 87n.
23. *O myšce, ptáčkoví a klobáse* (Von dem Mäuschen, Vögelchen und der Bratwurst). ATh 85.
24. *Paní Zima* (Frau Holle). ATh 480; Tille I, 436n.; II/2, 484n.; Polívka III, 322n.
25. *Sedm havranů* (Die sieben Raben). ATh 451; Tille II/2, 45n.; Polívka III, 106n., srovn. též 168n.
26. *Červená karkulka* (Rotkäppchen). ATh 333.
27. *Brémští muzikanti* (Die Bremer Stadtmusikanten). ATh 130; Polívka V, 119n.
28. *Zpívající kůstka* (Der singende Knochen). ATh 780; Tille II/2, 183n., 505, 537; Polívka IV, 400n., zvláště 412.
29. *O ďáblovi a jeho třech zlatých vlasech* (Der Teufel mit den drei goldenen Haaren). ATh 461 (viz též ATh 930); Tille I, 141n.; srovn. též II/1, 378; II/2, 193n., 349, 535; Polívka III, In.
30. *Veška a bleška* (Läuschen und Flöhchen). ATh 2022.
31. *Dívka bez rukou* (Das Mädchen ohne Hände). ATh 706; Tille I, 490n.; srovn. též II/2, 352, 533; Polívka III, 124n., srovn. též 122, 307n.
32. *Chytrý Honza* (Der gescheite Hans). ATh 1685; Tille I, 415n.; Polívka V, 20, 25.
33. *Tři řeči* (Die drei Sprachen). ATh 671 (srovn. též ATh 517); srovn. Tille I, 30n.; srovn. Polívka III, 70n.
34. *Chytrá Líza* (Die kluge Else). ATh 1450+1383; Tille I, 404n.; Polívka V, 9n.
35. *Krejčík v nebi* (Der Schneider im Himmel). ATh 800; Tille I, In.; srovn. Polívka IV, 31, 293.
36. *Stolečku prostři se, oslíku zlato syp, obušku hop z pytle!* (Tischchen deek dich, Goldesel, und Knüppel aus dem Sack). ATh 212+563; Tille I, 516n.; II/2, 487; Polívka V, 134; III, 424n.
37. *Paleček* (Daumesdick). ATh 700; Tille II/1, 167n.; srovn. též II/2, 480; Polívka I, 90n.

38. *Svatba paní lišky* (Die Hochzeit der Frau Fuchsin). ATh 65.
39. *O pidimužících* (Die Wichtelmänner). ATh—; Tille II /2, 412n.; též I, 226n. (k třetímu vyprávění); II/2, 594 (k druhému vyprávění); Polívka V, 174n. (k třetímu vyprávění).
40. *Ženich loupežník* (Der Räuberbräutigam). ATh 955; Tille II/2, 304n., 534; Polívka IV, 330n.; srovn. III, 373n.
41. *Pan Korbes* (Herr Korbes). ATh 210.
42. *Pan kmotr* (Der Herr Gevatter). ATh 332; Tille II/2, 95n., zvláště 99, též 159n.; srovn. též I, 92; Polívka IV, 241n.; srovn. též III, 400n.
43. *Paní Truda* (Frau Trude). ATh — (srovn. typ *333 I u N. P. Andrejeva, *Ukazatel' skazočnych sjužetov po sisteme Aarne*, Leningrad 1929); Tille II/2, 159n.; Polívka III, 400n., zvláště 40n.
44. *Kmotra Smrt* (Der Gevatter Tod). ATh 332; Tille II/2, 95n., srovn. též 159n.; I, 92; Polívka IV, 241n.
45. *Palečkovo vandrovaní* (Daumerlings Wanderschaft). ATh 700; Tille II/1, 167n.; srovn. též II/2, 480; Polívka II, 90n.
46. *Čarodějný pták* (Fitchers Vogel). ATh 311; Tille II/1, 80n.; II/2, 492n.; Polívka III, 384n.
47. *O jalovcovém stromě* (Von dem Machandelboom). ATh 720; Tille I, 105n.; Polívka IV, 400n.
48. *Starý Sultán* (Der alte Sultan). ATh 101+104+103; Polívka V, 132n.
49. *Šest labutí* (Die sechs Schwäne). ATh 451; srovn. Tille II/2, 45n.; srovn. Polívka III, 106n., 168n.
50. *Šípková Růženka* (Dornröschen). ATh 410; srovn. Tille II/2, 420n., též 220.
51. *Holátko* (Fundevoegel). ATh 313A; Tille I, 219n.; II/2, 469n., srovn. též 534; Polívka II, 257n., srovn. též 149n., 281. Viz dále pozn. k č. 79.
52. *Král Drozdívous* (König Drosselbart). ATh 900; Tille I, 351n.; Polívka IV, 430n.; srovn. též III, 86.
53. *Sněhurka* (Sneewittchen). ATh 709; Tille II/2, 103n., 502; Polívka III, 297n., srovn. též 122.
54. *Torba, klobouček a roh* (Der Ranzen, das Hütlein und das Hörnlein). ATh 569; Tille I, 532n.; II/2, 488; srovn. též I, 524n.; Polívka III, 436n.
55. *Pidivousek* (Rumpelstilzchen). ATh 500; Tille II/2, 129n.; Polívka IV, 203n.
56. *Znejmilejší Roland* (Der Liebste Roland). ATh 1119-|—313G; Tille I, 219n.; II/2, 469n.; srovn. např. též II/1, 171n.; II/2, 196n., 534; Polívka II, 257n., srovn. např. též 149n., 281, 317n.
57. *Zlatý pták* (Der goldene Vogel). ATh 550; Tille II/1, 2n.; srovn. též II/2,

- 91; Polívka II, 375n., srovn. též 108.
58. *Pes a vrabec* (Der Hund und der Sperling). ATh 248; Polívka V, 144n.
59. *Koubeček a Kačenka* (Der Frieder und das Katherlieschen). ATh 1387 (+srovn. 1381 nebo 1541+1642)+1653A (+srovn. 1383)+1791; Tille I, 412n., 423n.; II/2, 454n., 483; srovn. též II/1, 184; II/2, 367; Polívka V, 6n., 23n., 35; srovn. též I, 193.
60. *Dva bratři* (Die zwei Brüder). ATh 567+303+300; Tille I, 335n.; II/2, 478n., 537; srovn. zvláště I, 548n.; II/1, 443n.; II/2, 499n.; dále I, 305n., 320n., též 111; II/1, 133, 362n., 392n.; Polívka I, 202n., srovn. též 161n.; II, 223n., 476n.
61. *Chalupníček* (Das Bürle). ATh 1535; Tille II/2, 144n., 504; srovn. též II/1, 46n.; Polívka IV, 513n., srovn. též 272.
62. *Včelí královna* (Die Bienenkönigin). ATh 554; Tille II/1, 374n., zvláště 379n.; II/2, 499; srovn. Polívka, zvláště II, 6n., 291n., 381n.
63. *Tři pířka* (Die drei Federn). ATh 402; Tille II/1, 181n., zvláště 184n.; II/2, 495, 535; Polívka II, 185n.
64. *Zlatá husa* (Die goldene Gans). ATh 571; Tille II/1, 303n.; II/2, 497; Polívka III, 93n.
65. *Kožeřinka* (Allerleirauh). ATh 510B; Tille II/1, 91n.; srovn. též II/2, 51n.; Polívka III, 236n., srovn. též 319n.
66. *Zajíčková nevěsta* (Häsichenbraut). ATh 311; srovn. Tille II/1, 80n.; II/2, 492n., 538; srovn. Polívka III, 384n.
67. *Dvanáct lovců* (Die zwölf Jäger). ATh 884.
68. *O čaroději a jeho mistru* (De Gaudeif un sien Meester). ATh 325; Tille I, 132n., srovn. též 29n.; Polívka IV, 216n.; srovn. též II, 211.
69. *Jarunka a Jaromír* (Jorinde und Joringel). ATh 405.
70. *Tři šťastlivci* (Die drei Glückskinder). ATh 1650+1202+1651+1281; Tille I, 489n., srovn. 409; Polívka V, 48n., srovn. též 8n.
71. *Šest, kterým patří celý širý svět* (Sechse kommen durch die ganze Welt). ATh 513A; Tille I, 253n.; II/1, 373n.; srovn. též I, 285n.; II/1, 303n.; II/2, 497; Polívka II, 202n.; srovn. též I, 333n.; II, 106n.; III, 82; IV, 458.
72. *Vlk a člověk* (Der Wolf und der Mensch). ATh 157; Polívka V, 123n.
73. *Vlk a liška* (Der Wolf und der Fuchs). ATh 41.
74. *Lišák a panímáma vlčice* (Der Fuchs und die Frau Gevatterin). ATh 4; Polívka V, 138n.
75. *Lišák a kočka* (Der Fuchs und die Katze). ATh 105; Polívka V, 140.
76. *Karafiát* (Die Nelke). ATh 652; Tille II/2, 118n.; Polívka III, 129n.
77. *Mazaná Gréta* (Das kluge Gretel). ATh 1741; Tille II/2, 399n.; Polívka IV, 273n.; srovn. V, 105n.

78. *Starý dědoušek a vnuk* (Der alte Grossvater und der Enkel). ATh —.
79. *Vodní žínka* (Die Wassernixe). ATh 313A; Tille I, 219n.; II/2, 470, srovn. též 199, 262, 534; II/I, 216; Polívka II, 257n., srovn. též 143n., 203, 211n., 281, 325, 355, 377; II, 166, 249; V, 194.
80. *O mrtvé slepičce a kohoutkovi* (Von dem Tode des Hühnchens). ATh 2021.
81. *Bratr Hejsa* (Bruder Lustig). ATh 785+330B; Tille I, 505n., 601n.; srovn. též II/I, 300, 343, 346; II/2, 535; Polívka III, 414n., 432; IV, 13n.
82. *O Mastirádovi* (De Spielhansl). ATh 330A; Tille I, 590; II/2, 489; Polívka III, 410n.; srovn. též IV, 6.
83. *Honzovo štěstí* (Hans im Glück). ATh 1415; Tille II/2, 569 (č. 76), 570 (č. 12).
84. *Honza se žení* (Hans heiratet). Srovn. ATh 1685.
85. *O zlatých mládencích* (Die Goldkinder). ATh 303 (úvod srovn. s ATh 555); Tille I, 335n.; II/2, 478n., 537, srovn. též 455; Polívka I, 202n.
86. *Liška a husy* (Der Fuchs und die Gänse). ATh 227; srovn. Polívka II, 460.
87. *Chudák a boháč* (Der Arme und der Reiche). ATh 750A; Tille I, 567n.
88. *O skřivánku zpěváčkovi* (Das singende, springende Löweneckerchen). ATh 425C; Tille I, 550n.; II/2, 488, srovn. též 347n., 533n.; Polívka III, 189n., srovn. též 173n.; II, 260.
89. *Husopaska* (Die Gänsemagd). ATh 533; srovn. Tille II/I, 222n.; srovn. Polívka III, 203n.
90. *Mladý obr* (Der junge Riese). ATh 650; Tille II/2, 56n., srovn. též 87n.; dále I, 171n., 204n.; II/I, 159, 415n.; srovn. Polívka IV, 414n., též 117n.
91. *O mužíčkově* (Dat Erdmänneken). ATh 301A; Tille II/I, 387n.; II/2, 499, srovn. 61; Polívka I, 263n.
92. *Král ze Zlatého vrchu* (Der König vom goldenen Berg). ATh 4004-810+401; Tille II/I, 357n.; II/2, 498; zvláště srovn. též II/I, 348n.; Polívka II, 115n., 141n., zvláště srovn. též 29, 161n.; IV, 362n.
93. *Vrána* (Die Rabe). ATh 401 +400; Tille II/I, 348n., 357n.; Polívka II, 115n., 141n.; zvláště srovn. IV, 366n.
94. *Chytrá chalupnická dcerka* (Die kluge Bauerntochter). ATh 875; Tille I, 44n.; Polívka II, 472n., srovn. též 459n.; V, 52n.
95. *Sedlák Barnabáš* (Der alte Hildebrand). ATh 1360C; Tille II/2, 391n.
96. *O třech ptáčcích* (De drei Vügelkens). ATh 707; Tille II/I, 192n.; Polívka III, 136n.
97. *Živá voda* (Das Wasser des Lebens). ATh 551; Tille II/I, 18n.; II/2, 490; Polívka II, 365n.

98. *Doktor Vševěd* (Doktor Allwissend). ATh 1641; Tille I, 259n.; II/2, 475; Polívka IV, 501n.
99. *Duch v láhvi* (Der Geist im Glas). ATh 331; Tille II/2, 30n.; srovn. též I, 105; II/2, 464, 410; srovn. Polívka IV, 115n.; též V, 125.
100. *Čertův umouněný bratr* (Des Teufels russiger Bruder). ATh 475; Tille I, 201n.; srovn. též II/2, 263; dále I, 190; Polívka IV, 121n., srovn. též 151; III, 421.
101. *Medvědí kožich* (Der Bärenhäuter). ATh 361; Tille I, 201n.; Polívka IV, 121n., srovn. též 151.
102. *Strážlíček a medvěd* (Der Zaunkönig und der Bär). ATh 222; srovn. Polívka V, 132n., 148.
103. *Sladká kaše* (Der süsse Brei). ATh 565; srovn. Tille I, 530n.; II/2, 488.
104. *Chytrí lidé* (Die klugen Leute). ATh 1385+1384+1540; Tille I, 404n.; II/2, 482, srovn. též 143, 535; Polívka V, 5n.
105. *Pohádky o kuňce* (Märchen von der Unke). První pohádka: ATh 285; Tille II/2, 385n., 537; Polívka V, 126. Druhá pohádka: ATh 672B; Tille II/2, 386n., 537; Polívka V, 126, srovn. též 127n. Třetí pohádka: ATh —.
106. *Chudý chasník a kočička* (Der arme Müllerbursch und das Kätzchen). ATh 402; Tille II/1, 181n.; II/2, 495, 535; Polívka II, 185n.
107. *Dva vandrovníci* (Die beiden Wanderer). ATh 613; Tille II/2, 164n.; Polívka IV, 93n.; srovn. též I, 180, 191; II, 384n.
108. *Janek Ježek* (Hans mein Igel). ATh 441; Tille II/2, 299n., srovn. též 533.
109. *Rubášek* (Das Totenhemdchen). ATh —; Tille II/2, 425n.; Polívka IV, 398n.
110. *O židovi v trní* (Der Jude im Dorn). ATh 592; Tille I, 502n.; Polívka III, 416n.; srovn. též IV, 171n.
111. *Vyučený lovec* (Der gelernte Jäger). ATh 304; Tille II/1, 264n.; srovn. též II/2, 19; Polívka II, 78n.
112. *Cep z nebe* (Der Dreschflegel vom Himmel). ATh 852; Tille II/1, 41n.; srovn. též II/2, 123, 455; Polívka IV, 423n.; srovn. též II, 42n.
113. *O dvou královských dětech* (De beiden Königeskinner). ATh 313C; Tille I, 219n., zvláště 241n.; II/2, 469n.; Polívka II, 257n. Viz dále pozn. k č. 79.
114. *O chytrém krejčíkovi* (Vom klugen Schneiderlein). ATh 850+1061+1159 (srovn. též ATh 151); Tille I, 197n.; II/1, 323; II/2, 389n.; srovn. též I, 283; II/2, 538.
115. *O jasném slunci, které pravdu nesmlčelo* (Die klare Sonne bringt's an den Tag). ATh 960; Tille II/2, 182n.

116. *Modré světlo* (Das blaue Licht). ATh 562; Tille I, 606n., srovn. též 18n., 529; II/1, 290n.; Polívka II, 451n.; srovn. též IV, 436n.
117. *Umíněné dítě* (Das eigensinnige Kind). ATh —.
118. *Tři ranhojiči* (Die drei Feldscherer). ATh 660; Tille II/2, 446n.; srovn. též I, 86; Polívka IV, 521.
119. *Sedm Švábů* (Die sieben Schwaben). ATh —.
120. *O třech tovaryších* (Die drei Handwerksburschen). ATh 360 (srovn. též ATh 1697); Tille II/2, 445n.; srovn. též I, 593; Polívka IV, 129n.
121. *O princí, který se ničeho nebál* (Der Königssohn, der sich vor nichts fürchtet). ATh 590; Tille II/1, 252n.; srovn. též II/2, 495n.; dále (zámek pokušení) zejména II/1, 352n., 357n.; srovn. Polívka, zvláště II, 29, 161n.; IV, 362n.
122. *O čarodějném salátu* (Der Krautesel). ATh 567 (viz dále ATh 566); Tille II/1, 443n., dále 285n.; II/2, 499n.; srovn. ještě I, 346n., 548n.; II/1, 282n.; II/2, 44n.; Polívka II, 476n.; srovn. též 180, 188; II, 161n., 225, zvláště 465n.
123. *Stařena v lese* (Die Alte im Wald). ATh 442.
124. *Tři bratři* (Die drei Brüder). ATh 654. Srovn. odkazy v pozn. k č. 129.
125. *Ďábel a jeho bába* (Der Teufel und seine Grossmutter). ATh 812; Tille I, 180n.; Polívka IV, 144n.
126. *Ferdinand Věrný a Ferdinand Nevěrný* (Ferenand getrü un Ferenand ungetrü). ATh 531; Tille II/2, 188n.; srovn. též II/1, 449n.; Polívka II, 317n.
127. *Železný kotel* (Der Eisenofen). ATh 425A; Tille II/2, 347n., srovn. též 533n.; Polívka III, 173n.
128. *Líná přadlena* (Die faule Spinnerin). ATh 1405; srovn. Polívka IV, 105.
129. *O čtyřech obratných bratřích* (Die vier kunstreichen Brüder). ATh 653; II/1, 66n.; Polívka III, 72n.; srovn. též I, 327.
130. *Jednoočka, Dvojočka a Trojočka* (Einäuglein, Zweiäuglein und Dreiäuglein). ATh 511; srovn. Polívka V, 130.
131. *O krásné Kateřince a Janku Nenechdžbánku* (Die schöne Katrinelje und Pif Paf Poltrie). ATh 2019.
132. *Liška a kůň* (Der Fuchs und das Pferd). ATh 47A.
133. *Protančené střevíčky* (Die zertanzten Schuhe). ATh 306; Tille II/1, 337n.; II/2, 497n., srovn. též 428n.; Polívka II, 409n.; srovn. též III, 55n.; dále IV, 183n.
134. *Šest sluhů* (Die sechs Diener). ATh 513A; Tille I, 253n., srovn. též 285n.; II/1, 303n., 373n.; II/2, 497; Polívka II, 202n.; srovn. též I, 333n.; II, 106n.; III, 82; IV, 458.

135. *Bílá a černá nevěsta* (Die weisse und die schwarze Braut). ATh 403A; Tille II/1, 225n., srovn. zvláště 222n.; Polívka III, 219n., srovn. zvláště 203n.
136. *Železný Jan* (Der Eisenhans). ATh 502; Tille, zvláště I, 290n.; II/1, 148n.; II/2, 261n.; Polívka II, 22ln., srovn. též 206n., 226n., 293n.
137. *O třech černých princeznách* (De drei schwatten Prinzessinnen). ATh — (*Handwörterbuch des deutschen Märchens* udává typ ATh 425); srovn. odkaz u Polívky IV, 441.
138. *Knoist a jeho tři synové* (Knoist un sine dre Sühne). ATh — (cit. *Handwörterbuch* uvádí pro srovnání ATh 410 a 431); srovn. Tille II/1, 41n.; srovn. Polívka IV, 423n.
139. *Dívčina z Brakelu* (Dat Mäken von Brakel). ATh 1476.
140. *Kdo všechno je v domě* (Das Hausgesinde). ATh 1940.
141. *Jehňátko a rybička* (Das Lämmchen und Fischchen). Srovn. ATh 141; srovn. Tille I, 106n.; II/2, 464; srovn. Polívka III, 152n.
142. *Selime, otevři se!* (Simeliberg). ATh 676; Tille I, 36n., srovn. též 5; II/1, 325n.; Polívka IV, 302n.; srovn. též II, 426n.
143. *Na cestách* (Up Reisen gohn). ATh 1696; Tille I, 415n., srovn. též 210; II/2, 483; Polívka V, 19n.
144. *Oslíček* (Das Eselein). ATh 430; srovn. Tille I, 550n.; II/2, 347n., 533n.; Polívka I, 173n.
145. *Nevděčný syn* (Der undankbare Sohn). ATh —; srovn. Tille, např. II/2, 572, č. 5.
146. *Řepa* (Die Rübe). ATh 1960D.
147. *O človíčku v ohni omlazeném* (Das junggeglühte Männlein). ATh 753; Tille I, 579n.
148. *Pánbůh, čert a jejich stvoření* (Des Herrn und des Teufels Getier). ATh 1150-(-1184; srovn. Tille I, 184; Polívka IV, 41.
149. *Kouzelníkova pomsta* (Der Hahnenbalken). ATh 1290.
150. *Stará žebračka* (Die alte Bettelfrau). ATh —.
151. *Tři lenoši* (Die drei Faulen). ATh 1950; Polívka V, 97n. 151*. *Dvanáct líných čeledínů* (Die zwölf faulen Knechte). Srovn. ATh 1950; srovn. Polívka II, 97n.
152. *Pasáček* (Das Hirtenbüblein). ATh 922; Tille I, 117n.; II/2, 464n.; Polívka IV, 442n.
153. *Tolárky z nebe* (Die Sterntaler). ATh —.
154. *Ukradené halíře* (Der gestohlene Heller). ATh —.
155. *Volba nevěsty* (Die Brautschau). ATh 1452; srovn. Polívka V, 104n.
156. *Odpadky* (Die Schlickerlinge). ATh 1451.

157. *Vrabec a jeho čtyři děti* (Der Sperling und seine vier Kinder). ATh 157; srovn. Polívka V, 123n.
158. *Pohádka o zemi blaženosti* (Das Märchen vom Schlauraffenland). ATh 1930; srovn. Tille II/1, 41n.; srovn. Polívka IV, 423n.
159. *Dietmarská lžipohádka* (Das Dietmarsische Lügenmarchen). ATh 1930; srovn. Tille II/1, 41n.; srovn. Polívka IV, 423n.
160. *Pohádková hádanka* (Rätselmärchen). ATh 407.
161. *Sněžena a Ruběna* (Schneeweisschen und Rosenrot). ATh 426.
162. *Chytrý čeledín* (Der kluge Knecht). ATh — (*Handwörterbuch* udává pro srovnání ATh 1698).
163. *Skleněná rakev* (Der gläserne Sarg). ATh — (*Handwörterbuch* uvádí typ ATh 410).
164. *Líný Janek* (Der faule Heinz). ATh 1430.
165. *Pták Noh* (Der Vogel Greif). ATh 610; Tille II/1, 279n. Srovn. pozn. k č. 29, 64 i 71.
166. *Silný Honza* (Der starke Hans). Srovn. ATh 301 A; srovn. Tille II/1, 387n.; srovn. Polívka I, 263n.
167. *Krajánek v nebi* (Das Bürle im Himmel). ATh 802.
168. *O hubené Líze* (Die hagere Liese). ATh 1430.
169. *Lesní domek* (Das Waldhaus). ATh 431; Tille I, 455n.; Polívka III, 327n.
170. *Jak krejčí se ženou radost i bolest sdílel* (Lieb und Leid teilen). ATh —.
171. *Králíček strážlíček* (Der Zaunkönig). ATh 221; Polívka V, 147.
172. *Platýs* (Die Scholle). ATh 250.
173. *O bukači a dudkovi* (Rohrdommel und Wiedehopf). ATh —.
174. *Výr* (Die Eule). ATh 1281; srovn. Tille I, 489n., též 409; srovn. Polívka V, 48n.
175. *Pohádka o měsíci* (Der Mond). ATh —.
176. *Délka života* (Die Lebenszeit). ATh —; Tille II/2, 605 (sv. 2, str. 2).
177. *Smrt a její poslové* (Die Boten des Todes). ATh 335.
178. *Mistr Šídlo* (Meister Pfriem). ATh 801.
179. *Husopaska u studně* (Die Gänsehirtin am Brunnen). ATh 923; Tille II/1, 276n.; Polívka III, 305.
180. *Eva a její nestejně děti* (Die ungleichen Kinder Evas). ATh —; Tille II/2, 606 (sv.4, str. 3).
181. *Víla z rybníka* (Die Nixe im Teich). ATh 316.
182. *Dary drobných lidiček* (Die Geschenke des kleinen Volkes). ATh 503; Tille II/2, 126n., 486.
183. *Obr a krejčí* (Der Riese und der Schneider). ATh 1049+1053+1051.
184. *Podkovák* (Der Nagel). ATh —.

185. *Ubohý chlapec v hrobě* (Der arme Junge im Grab). Srovn. ATh 1876 a 1313; srovn. Tille I, 418n.
186. *Pravá nevěsta* (Die wahre Braut). ATh 313C; Tille I, 219n., zvláště 224n.; II/2, 469n.; Polívka II, 257n.
187. *Zajíc a ježek* (Der Hase und der Igel). ATh 1074 (správněji u Agnes Kovácsové, *Magyar állatmesék típusmutatója*, Budapest 1958, typ 275 I; viz též u Juliana Krzyżanowského, *Polska bajka ludowa w ukladzie systematycznym I*, Warszawa 1947, typ 275, alternativa b).
188. *Vřeteno, člunek a jehla* (Spindel, Weberschiffchen und Nadel). ATh 585.
189. *Sedláček a čert* (Der Bauer und der Teufel). ATh 1030; Tille I, 181n., srovn. též 93n.; Polívka IV, 164n.
190. *Drobečky na stole* (Die Brosamen auf dem Tisch). ATh —.
191. *Morčátko* (Das Meerhäschen). ATh 329; srovn. Tille II/1, 347n.; II/2, 498; Polívka III, 84n.
192. *Mistr zloděj* (Der Meisterdieb). ATh 1525A (viz ještě ATh 1737 a 1740); Tille II/2, 283n., 507n.; srovn. též II/1, 312; Polívka IV, 288n.; srovn. též II, 439n.; III, 73; V, 26.
193. *O bubeníkovi* (Der Trommler). ATh 401+400+313C; Tille II/1, 348n., 357n.; dále I, 219n., zvláště 224n.; II/2, 469n.; Polívka II, 115n., 141n., 257n.; zvláště srovn. též IV, 367n.
194. *Žitný klas* (Die Kornähre). ATh —; Tille I, 572n.; Polívka IV, 46n.
195. *Náhrobek* (Der Grabhügel). ATh 815+1130; Tille I, 609n., dále 182n.; Polívka IV, 390n.
196. *Starý šmajdapajda* (Oll Rinkrank). ATh — (*Handwörterbuch* uvádí v závorce typ ATh 530).
197. *Křišťálová koule* (Die Kristallkugel). ATh 302 (viz též ATh 552, 518); Tille II/1, 119n.; II/2, 494; srovn. též 535, 572, zvláště 3n., dále 72n.; Polívka II, 11n.
198. *O panně Maleně* (Jungfrau Maleen). ATh 870.
199. *Boty z teletiny* (Der Stiefel von Büffelleader). ATh 952; Tille I, 125n.; II/2, 465n.; Polívka IV, 447n., srovn. též 337n., 349, 499.
200. *Zlatý klíček* (Der goldene Schlüssel). ATh 2250.

POZNÁMKA K PŘEKLADU

Snad každý, kdo někdy cokoliv překládal, zná ten zvláštní pocit, který se člověka zmocní po dokončení práce. V okamžiku, kdy je překlad odevzdán, začnou se vám k radosti z jeho dokončení přidružovat zase všechny ty otázky, které jste průběhem práce dnem i nocí nosili v hlavě a které jste řešili a konečně vyřešili závěrečným zněním českého textu. Jde-li o ucelené dílo jednoho autora, je to úkol poměrně snadný. O to víc otázek je však nutno řešit, jde-li o takovýto soubor pohádek, jazykově i námětově různorodých. Ráda bych se tu dotkla alespoň tří problémů, podle mého názoru nejdůležitějších, u nichž se mi v průběhu práce nabízelo řešení nejedno a kde nebylo snadné se pro jedno jediné z nich rozhodnout.

První z nich je otázka, jak překládat názvy pohádek. Německý originál používá u převážné většiny oznamovací nominativ, který zní v češtině poměrně stroze a zvláště u názvů pohádek nebývá obvyklý. Vždyť na českého čtenáře, ať už malého nebo dospělého, působí mnohem emotivněji, náladověji název např. „O vešce a blešce“ než pouhé a strohé „Veška a bleška“. Jistě že by bylo možné názvy přizpůsobit a přeložit je leckde dokonce tak volně, aby se vyhovělo zvyku pohádek českých. Ovšem to už je jistý zásah do charakteru těchto pohádek, protože jejich strohé oznamovací názvy mnohde přesně odpovídají způsobu, jak je celá pohádka vyprávěna. A proto myslím, že v tomto případě, kde jde skutečně o překlad a ne o převyprávění, je lépe zachovat pokud možno věrně způsob originálu.

A druhá otázka, na kterou se také nabízí nejedno řešení: zčešťovat, anebo nezčešťovat jména? Ani to není tak jednoduché. Jsou tu samozřejmě pohádky, kde je nutné jména přeložit. Jeník a Mařenka a tradiční Honza jsou pro každého českého čtenáře (a hlavně pro děti) postavami tak známými, že by sotva jejich příběhy přijal s jinými jmény. Ale i u toho Honzy jsou tu pohádky, jejichž děj neodpovídá u nás známým příhodám tradičního Honzy, a proto jsem v nich volila jméno Janek, i když v originále jde zase o Hanse. A navíc jsou tu ještě pohádky, které nepatří do skupiny těch, jejichž varianty se objevují u tolika národů, a kde přesto celý děj volá po zčeštění, protože jména osob napovídají jejich vlastnosti a podobně. A naproti tomu jsou zas jiné (např. pohádka „Sedm Švábů“), kde myslím není vhodné jména překládat, protože přeložením by se celý příběh přesunul někam do naší Lhoty, což by mu vzalo všechnu německou specifičnost a zevšeobecnilo by jeho neslavné hrdiny. Jako jeden příklad za

všechny: český Vítek nemá a nemůže mít charakter švábského Veitliho.

Třetí a poslední otázka, o níž bych tu ráda řekla několik slov, zní: Jak překládat pohádky, které jsou v originále vyprávěny v nářečí? První, co se nabídne, je možnost přeložit je některým z našich nářečí. Ale to je podle mého názoru řešení pochybené. I když leckteré z našich nářečí zvukově odpovídá některému z nářečí německých, není možné mezi nimi klást rovnítko. A kdo se o to pokusí, dočká se dost komických výsledků. Německý sedlák, německý vysloužilce atd. se mu najednou octnou kdesi na Hané nebo v jižních Čechách, kam svým charakterem vůbec nepatří. Po dlouhých úvahách jsem zvolila způsob jiný: překládat nářeční pohádky podle jejich děje a charakteru dvěma způsoby. Jednak prostou hovorovou řečí, zachovávající všechny ty dlouhé navazované věty, jejichž části se k sobě řadí jako korálek ke korálku ve vypravěčově náhrdelníku. A za druhé rytmizovanou prózou, a to tam, kde jde o krátké žertovné příběhy, jejichž celý půvab tkví v asonancích, zvukomalbě a v rytmu řeči. Jednou z pohnutek, která mě přivedla k tomuto řešení, bylo i to, co jsem se dověděla v Německu. Sami němečtí soudruzi se mi přiznali, když jsem se vyptávala, že jejich děti (a často i oni sami) nářečním pohádkám nerozumějí, a pokud ano, že je dětem nečtou, ale že jim je vyprávějí zcela prostou hovorovou řečí. Uvědomuji si dobře, že toto řešení je jen jednou z možností a že je možné o něm diskutovat. Ale přesto myslím, že při překladu podobných textů je třeba myslet především na čtenáře, a domnívám se, tento způsob ho o nic neošidí.

Závěrem se ještě vracím k začátku: k těm otázkám, které po dokončení práce dotírají jako obživlé otazníky a nutí člověka znovu uvažovat o tom, co se mu v průběhu práce zdálo už samozřejmé. Jsem si vědoma, že řešení, které jsem v tomto překladu zvolila, není jediné možné. Ale přesto se domnívám, že to není řešení nepřijatelné. A na tuhle otázku odpovědět, to už není úkolem překladatele. Tady už musí mít své slovo čtenář a posuzovatel.

Helena Helceletová

LIDOVÉ UMĚNÍ SLOVESNÉ

Řada A, svazek 12

Klasické sbírky světového folklóru

Svazek 2

Řídí Rudolf Lužík

JACOB GRIMM — WILHELM GRIMM

NĚMECKÉ POHÁDKY

*Podle originálu *Kinderund Hausmärchen*, Aufbau-Verlag Berlin 1957, přeložila Helena Helceletová. Předmluvu a poznámky napsal Jaromír Jech. Obálku,*

vazbu a ornamentální výzdobu provedl Jiří Hejna.

Vydalo Státní nakladatelství krásné literatury a umění, n. p., jako svou 1356. publikaci v redakci krásné literatury. Praha 1961. Odpovědný redaktor Vladimír Reis. Výtvarný redaktor Václav Rein.

Vytisklo Rudé právo, tiskárna vydavatelství ÚV KSČ, Praha. Přebal, předsádky a polep ofsetem vytiskla Svoboda, grafické závody, n. p., Praha 5. 42,86 autorských archů (text 39,21 autorských archů, ilustrace 3,65 autorských archů), 43,59 vydavatelských archů. D 10* 10172.

Tematická skupina 13/3.

První vydání.

Náklad 10500 výtisků.

Cena brož. 27,50 Kčs, váz. 34,50 Kčs

63/VIII-13